תנ״ך · דרשות ודרושים · ליקוטי חבר בן חיים

ליקוטי חבר בן חיים יא

רבי חזקי' פייבל פלויט

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ליקוטי חבר בן חיים יא

רבי חזקי' פייבל פלויט

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ליקוטי-חבר-בן-חיים-יא/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

תוכן הענין 7
חלק אחד עשר מספרי ליקוטי חבר בן חיים 7
הקדמה לחלק אחד עשר מספרי ליקוטי חבר 7
תפארת שבת 8
אל אצילי בני ישראל שרי התורה! 10
ח'ב'ר' בן חיים ח'זקיה ב'ן ר'בקה בן חיים: 11
מודעא רבא לאורייתא 11
הוה מתפלל בשלמה של מלכות 11
מס' שבת 13
בעזר צור נוצר עמו ישראל כבבת. נתחיל לבאר מס' שבת 13
תוס' 14
ה' 15
תוס' 20
הימנותא 22
תוס' 25
תוס' 25
רש"י 26
תוס' 26
החזן 27
סוגיא דקבלנות לש"ש תרמ"ח 30
תוס' 32
תוס' 32
מה"ב בענין קבלנות 33
מסכת שבת 39
הדרן עלך פרק יציאות השבת שתים. בעזר הצור השוכן בשמים. ובעזר צור שמים בזרת תכן. נתחיל לבאר פרק כמה מדליקין. . . 45
סוגי' דכבתה 46
שנת תרנ"ב 58
הדרן עלך פרק במה מדליקין בעור דסביביו ביעורין דזקיקין ונתחיל ללמוד פרק כירה שהסיקיהו בקש ובגבבא בעזר צור דגול מרבבה 72
כריתות כ 77
שבת מא 77
ביצה כג 80
סוגיא דדבר שאינו מתכוון מה"ב 84
כ 85
עד כה עזרני צורי יתברך ויתעלה לעיין בסוגיא הזאת העמוקה מני ים 99
בע"ה חי' מס' שבת פרק נ 99
מב 99
הדרן עלך פרק כירה. 108
ה' לי בו אבטח ולא אירא. 108
ונתחיל לבאר פ' במה טומנין. 108
בעזר דבריו קיימים ונאמנין 108
הדרן עלך פרק במה טומנין בעזר צור אשר דבריו נאמנין ונתחיל לבאר פ' כמה בהמה. 111
בעזר שוכן רומה. 111
מתניתין 111
הדרן עלך פרק במה בהמה. 114
בעזר מוציא ישראל ביד רמה. 114
ונתחיל לבאר פרק במה אשה 114
בעזר בעתו גאולתינו יחושה, ... 114
הדרן עלך פרק במה אשה יוצאת. 119
בעזר חנון ורחום חסדו יוצאת. 119
ונתחיל לבאר פרק כלל גדול. 119

בעזר חסדו תמיד עלינו יגדול. 119
סח ע"א 119
הדרן עלך פרק כלל גדול. 127
בעזר צורינו מעוז ומגדול. 127
ונתחיל לבאר פרק המוציא יין 127
בעזר בורא הכל יש מאין 127
הדרן עלך פרק המוציא יין. 130
בעזר המוציא עולמו מאין 130
ונתחיל ברצות ד' פ' ר' עקיבא. 130
בעזר קול דודינו הנה הוא בא 130
הדרן עלך פרק אמר ר"ע מניין 136
בעזר ברא עולמו יש מאין. 136
ונתחיל לבאר פרק המצניע. 136
בעזר גואל ישראל ומושיע 136
הדרן עלך פרק המצניע לזרע 145
בעזר המלאך הגואל מכל רע. 145
ונתחיל פרק המוציא מרשות. 145
בעזר ברא את הכל מראשית. 145
הדרן עלך פרק הזורק מרשות היחיד. .. 148
בעזר צור ישראל מיוחד ליחיד. 148
וה' יעזרנו בפרק הבונה. 148
בעזר שמים וארץ קנה. 148
הדרן עלך פרק הבונה. 151
בעזר שמים וארץ קונה. 151
ונתחיל לבאר פ' האורג שלשה. 151
בעזר נותן תורה לעמו מורשה. 151
סוגיא דמקלקל בחבורה לשבועות תר"נ
שובת פי"ג. 152
סוגיא דמקלקל בחבורה מה"ב 154
חידושי מסכתא שבת פרק יג 159
הדרן עלך פרק רבי אליעזר אומר 160
בעזר צור גוזר ומקיים אומר. ונתחיל . . 160
לבאר פ' שמנה שרצים האמורים
בתורה. 160
בעזר עוטה כשלמה אורה. 160
הדרן עלך פרק שמנה שרצים
האמורות. 164
בעזר יוצר ובורא כמאמרו המאורות. . . 164
ונתחיל לבאר פרק אלו קשרים. 164
בעזר המאיר לארץ ולדרים. 164
הדרן עלך פ' ואלו קשרים. 168
בעזר המאיר לארץ ולדרים. 168
ונתחיל מטעם כמוס פ' כל הכלים 168
בעזר אוהבי עושי רצונו ישלים. 168
הדרן עלך פ' כל הכלים. 172
בעזר מלך עוזר דלים. 172
ונתחיל לבאר פרק מפנין 172
בעזר צור הכל לו פונין. 172
הדרן עלך פרק מפנין 176
בעזר צור הכל אליו פונין. 176
נתחיל לבאר פרק כל כתבי קודש. 176
בעזר צור נאדר בקודש 176
הדרן עלך פרק כל כתבי הקודש. 183
בעזר צור ישראל נאדר בקודש. 183
ונתחיל לבאר פרק ר' אליעזר אומר. ... 183
בעזר נורא מרום וקדוש עלי גומר. 183
הדרן עלך פ' ר"א אומר אם לא הביא. .. 190
בעזר גואל לעמו ישראל מביא. 190
ונתחיל לבאר פרק רא אומר תולין 190
בעזר צורי בין שדי ילין. 190
הדרן עלך פרק תולין את המשמרת. . . 191
בעזר תכן שמים בזרת. 191
ונתחיל לבאר פ' נוטל אדם את בנו. ... 191
בעזר צור ישראל ומגינו 191

הדרן עלך פרק נוטל אדם. 193
בעזר חונן דעת לבשר ודם. 193
ונתחיל לבאר פ' חביות שנשברה. 193
בעזר משגב לעמו בעת צרה. 193
הדרן עלך פרק חבית שנשברה. 195
בעזר זבחי אלקים רוח נשברה. 195
ונתחיל לבאר פרק השואל 195
בעזר מביא לציון גואל 195
הדרן עלך פרק השואל. 204
בעזר מביא לציון גואל 204
ונתחיל לבאר פרק מי שהחשיך. 204
בעזר אשר לו תכרע כל ברך 204
סליק מסכת שבת 210
בע"ה סוגיא דקטן או"נ יבמות ס"ה חרש לש"ש 210
תרנ"א מהדורא קמא שייכא למסכת שבת 210
ארכסי 210
בעז"ה סוגיא דקטן או"נ מהדורא בתרא. 215
בעז"ה סוגיא דביטול כלי מהיכנו לסיומא דמסכת שבת פרק כירה מ"ז 222
בעז"ה דברי אגדה לסיומא דמסכת שבת 233
סוגיא דעשה דוחה ל"ת ריש יבמות מהדורא קמא: 235
בעז"ה מהדורא בתרא בסוגיא דעשה דוחה לא תעשה 241
בע"ה סוגיא דריחא מלתא פרק כיצד . . 248
צולין לשה"נ תרנ"א מהדורא קמא: 248
בעז"ה סוגיא דריחא מלתא מהדורא בתרא פסחים ע"ו ע"ב. 252
סליק סוגיא דריחא מלתא: 254
בעז"ה סוגיא דעילאה גבר פרק כיצד צולין 256
מתניתין 256
סוגיא דבין חוששין מהדורא בתרא. 264
בענין נקצר שלא כמצותו מנחות שלהי 268
פרק ר' ישמעאל תחלת הקיץ תרנ"ב. . . 268
שבועות כב ע"ב 277
בעז"ה סוגיא דחצי שיעור מה"ב. 278
שבת כב ע"א 288
בעז"ה סוגיא דחמץ נוקשה מה"ב. 294
בעז"ה דרוש לפרשת דברים ז' אב תרנ"ג ובו הספר על הגאון מו"ה שלמה שפירא אב"ד במונקאטש והגאון מו"ה הילל פאללאק בסאס רעגען והמאור הגדול מו"ה מנחם ווינבערגער אב"ד בניעגרעשט והרבני היקר מו"ה מרדכי שלעזינגר מיסד חברת " לא אלמן ישראל" בעיר יאנאשהאזא 302
בעז"ה דרוש לפרשת תצוה ז' אדר תרנ"ג ובו הספד על הגאון מו"ה אהרן גרינבערגער אב ב"ד בקהל מיהאלאוויטץ והגאון מו"ה וואלף ברייער אב"ד בקהל טאב והגאון מו"ה יואל צבי ראטה אב"ד בחוסט והרב המופלג מו"ה משה לעהמאנן חתן הגאון ח"ס והרב המופלג מו"ה בער פישער מט"ד והרב המופלג מו"ה יששכר דוב פאגל תושב באסקאוויטץ והרבני מו"ה שמואל רייכפעלד תושב קהל באשאן. 306
ברבות תצוה 306
בעז"ה מילי דהספידא על התורני מו"ה משה שווארץ מישוב קעסטי כ"ד כסליו "ת " ר גאולת נפשינו. 310
ברבה פ' מקץ 310

ההשתדלות והחריצות הבל והגזירה אמת! 311
מילי דהספידא על מות היקר ה' הזה ר' שמואל פריעדלאנדער עש"ק פרשת לך לך י"ב מרחשון תרנ"ב לפ"ק 311
בעז"ה דרוש לז אדר פרשת תצוה ובו הספד על הגאונים מו"ה אהרון צבי ווייזנבערגער רב במארגע-רעטהען, שמואל יונגרייז רב בפעהער דיארמאטה עקיבא קארניצער ראש ב"ד בקראקא, ברוך עקפעלר רב בטשוס, שמואל גינס הרב באב- ראהאם, יוסף פריינד רב בקאלאטשא, אליעזר ליב רב באלטאנא, יצחק פאללאק תושב באני-האד, והרבני מו"ה יחיאל שלעזינגר תושב פ"ב,והרבני הקצין מו"ה ליב הירש קאנן בפ"ב והיקרים ה' חיים צבי אברוין, ושמואל פריעדלענדער תושבי שוראן. . 312
בעז"ה דרוש לז אב ואתחנן תרנ"ב. 316
בעז"ה דרוש לערב ראש חודש אלול שנת התרנ"ב לב"ע בקהל יראים איפאלישאנה. 320
בע"ה חידושי אגדה לסיומא דמסכת פסחים 324
ש"ק פרשת שלח תרנ"א. 324
בע"ה דרוש לער"ח אלול פ' שופטים תרנ"א יישוב טארדאשקעד 326
בע"ה מילי דאגדתא ליל ר"ה ש"ק תרנ"ב. 327
בעז"ה מילי דאגדתא לליל ר"ה תרנ"ג. . 328
בע"ה מילי דאגדתא לפני תקיעת שופר יום ב' דר"ה תרנ"ב. 330
במסכת ר"ה ט"ז ע"א 330
בעז"ה מילי דאגדתא לפני תקיעת שופר ר"ה תרנ"ג. 332
בעז"ה דרוש לשבת שובה פרשת האזינו תרנ"ב. 334
בע"ה דרוש לש"ש פרשת האזינו תרנ"ג 337
בעז"ה דרוש לשבת הגדול. 339
בעז"ה דורש שני לשה"נ פרשת צו. 342
בתנחומא 342
בעז"ה דרוש לפרשת במדבר. 346
בע"ה דרוש לשבועות. 348
בעז"ה דרוש שני לשבועות. 349
בעז"ה דרוש לש"ק פרשת וישלח. 350
בעז"ה דרוש לשבת ראשון דחנוכה. 354
בעז"ה דרוש לשבת חנוכה. 356
מסכת שבת 356
מסכת שבת 358
בע"ה דרוש לשבת חנוכה פרשת מקץ . 360
בעז"ה לשבת חנוכה פרשת וישב. 364
בראשית רבה 364
בעז"ה דרוש לפרשת ראה. 368

ב"עזה

תוכן הענין

חלק אחד עשר מספרי ליקוטי חבר בן חיים

נחלק לשני חלקים, חלק הראשון נקרא **דברי ח'ב'ר** כולל דרוש ליום מלאת כ"ה שנה לשימת כתר מלכות אונגרן על ראש אדונינו המלך ירים הודו חידושים על כל מסכת שבת עם הסוגיות שבתוכה, דברי אגדה לסיומא דמסכת הנ"ל, חידושים על סוגיא דעשה דוחה לא תעשה. " " " דריחא מלתא, " " " בענין חשדא, " " " סוגיא דעלאה גבר, " " " אין חוששין, " " " בענין נקצר שלא כמצותו, " " " סוגיא דחצי שיעור, " " " בענין המדליק נר חנוכה, " " " סוגיא דחמץ נוקשה

החלק השני נקרא ליקוטי חבר כולל:

מילי דהספידא על מות ראש הקהל דקהלתינו ה' ראובן ברוין ע"ה,

דרושים והספדים לז' אדר וז' אב על גאוני הדור,

מילי דהספידא על מו"ה משה שווארץ ביישוב קעסטי. " " על הצדיק והיקר ה' שמואל פריעדלאנדער

דרוש לפרשת ואתחנן, " " לער"ח אלול בקהל יראים איפאלישאנה,

חידושי אגדה רסיומא למסכת פסחים,

דרוש לער"ח אלול ביישוב טארדאשקעד,

שלשה דרושים לליל ראש השנה,

דרוש לפני תקיעת שופר,

שני דרושים לשבת הגדול,

דרוש לפרשת במדבר,

שני דרושים לשבועות,

דרוש לשבת פרשת וישלח,

ארבעה דרושים לשבת חנוכה, דרוש לפרשת ראה,

חידושי אגדה לסימא דמסכת ברכות,

הקדמה לחלק אחד עשר מספרי ליקוטי חבר

(**הנקרא נ"כ**)

תפארת שבת

אודה ה' בכל לבב, בסוד ישרים ועדה! רבות עשית ה' אלקי, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך, אגידה ואדברה עצמו מספר. בשנת תרל"ח לאלף הששי העיר נותן התורה יתברך שמו את רוחי להביא על מזבח הדפוס מה שחנני ה' החונן לאדם דעת ושם חלקי בתורתו, ולעטר ספרי זה באמרי קודש של מרן הגאון חתם סופר זי"ע, והדפסתי ארבעה חלקים הראשונים, בם הצעתי:

הגהות מרן זי"ע על ארבע שו"ע והגהות ממני על ש"ס ומשניות וארבע שו"ע וארבע חלקי היד החזקה, וצרפתי אליהם שמעתתא על סוגיות שונות ומילי דהספידא על אנשי אמנה אשר אבדו עם שאר חי' אגדה, ובחלק החמישי, אשר נחלק לשני חלקים, בחלקו הראשון העתקתי אגרת מיד הרמב"ם אל הסולטאן, אשר הי' בימיו במצרים, בעניני הליכות הגוף להעמיד הבריאות על מכונו וכמו כן רפואות וסגולות מהס' אמתחת בנימין:

ובחלקו השני חי' על מס' חולין ממני המחבר ונכלל בו ג"כ הגהות על שו"ע חו"מ מהגאון כרם שלמה והערות על ס' שו"ת ח"ס, נוב"י, יהודה יעלה:

ובחלק הששי הדפסתי ממרן זי"ע הגהות על שו"ע יורה דעה וספר היקר מעלות ומדות:

ובחלק שביעי חי' על מס' נדה ממרן זי"ע וקונטרס על ה' נדה וממני המחבר חי' על מס' גיטין וקראתי שם החלק השביעי ס' ה'ג'ן' גיטין נדה:

ובחלק השמיני חברתי את האוהל להיות אחד, והדפסתי בכרך אחד הגהות מרן זי"ע על כל ארבע שו"ע וממני המחבר חי' על מס' קידושין:

ובחלק התשיעי חי' ממני המחבר על מס' בבא מציעא נדרים וסוכה:

ובחלק העשירי חי' ממני המחבר על מס' כתובות, בבא קמא בבא בתרא. אודה לשמו ית' כי טוב כי לעולם חסדו ! ובנתים זכני קוני לסיים בלימוד התלמידים מס' שבת ואבוא אי"ה בחלק נוכחי, חלק האחד העשר להדפיסו. ובכל החלקים ימצאון חי' על כמה סוגיות ה"ה רשומים בסוף כל ספר על לוח תוכן הענין, והנני קורא לחלק אחד עשר זה בשם **תפארת שבת** כמו שקראו אותו מסדרי תפלת מנחה לשבת תפארת גדולה ושם זה לשבת נאה ויאה, כי שקולה שבת כנגד כל התורה כולה. ולמדו זה בירושלמי נדרים ממה שאמר השי"ת למרע"ה על לקוטי המן בשבת עד אנה מאנתם לשמור מצותי חוקותי ותורותי ומומר לחלל שבתות בפרהסיא מומר לכל התורה כולה ולא מצינו בכל ארבעים שנה שהנהיג מרע"ה את אבותינו מיתת ב"ד רק במגדף ומקושש, וראה מה כ' בפ' המן, "על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים" ואמר במעשה בראשית, ויברך אלקים את יום השביעי, ונתקשו המפו' בענין ברכה זאת, וכי הדבר פשוט, כי האדם

אשר נשמת אלקי בקרבו לא נברא להיות עובד אדמתו, כ"א כמו שאמר ישעי' ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר אכריכם וכרמיכם, ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלקינו $ציור בספר$ ועד"ז הי' גורל אדה"ר קודם החטא אבל מאחר שצפה השי"ת, כי האדם מעותד לחטוא ועי"ז ואדם ביקר בל יבין, כי אם בזעת אפיך תאכל לחם ובעצבון תאכלנה כל ימי חייך, הקדים הטוב ומטיב לרעים ולטובים לקדש את יום השביעי ולברך אותו, אשר ששת ימי המעשה יכינו לו טרפו גם ליום השביעי, ונאמר על יום הקדוש הזה, ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עונה, כי שביתת השבת לא יגרע מחלקו הקצוב לו מדי שנה בשנה, אשר על כן הקללה שקילל השי"ת האדם לאחר החטא לא ניתנה על יום המבורך הזה, והמאמין זה באמונה שלימה יקיים וקראת לשבת עונג, ויתקיים בו אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך וכל זמן ששמרו ישראל השבת הי' קידוש השם לכל באי עולם וע"ז תקנו לנו, וינוחו בו ישראל מקדשי שמך. ואמנם אם נשים על לב האיך בעונותינו נפלה עטרת ראשינו, שבת קודש, הנקרא עטרת ישועה, והאיך נקל בעיני ההמון לפסוע ברגלים מזוהמות על מתנה גנוזה שהנחילנו צורינו בשבת קודש, אם נשים כזאת על לב, תכסה כלימה פנינו ונודה לגומל לחייבים טובות שיאריך אפו עלינו ומצפה לתשובתינו, אבל בעונותינו קוינו לשלום ואין טוב אזכרה ימים מקדם, ימי ילדותי, אשר בהגיע מדי שבוע בשבוע יום רביעי בשבת, אשר בההכנה לשבת קודש היתה ממשמשת לבא היינו שמחים אלי גיל, ובבא בעש"ק לעת ערב והאבות שבו לביתם מתפלת ערבית וקבלו בביתם בשמחה וחדוה עוד הפעם השבת קידש בזמרם הפיוט שלום עליכם, ומה גם בעת ישבו על השלחן האיך היו מזמרים בחדוה בזמירות של שבת, הי' היום הזה לכל בני ישראל אורה ושמחה ואיך בעוה"ר נהפך בזמנינו השמחה לתוגה ! פקח עיניך וראה מעת ערבה שמחת עונג שבת בבתי בני ישראל, מה עלתה בהם ובעוה"ר יד שרים וסגנים היו במעל הזה, שמשכו ידם מלהודות ולהלל על שלחן ה', ונתקיים בכמה ביוצאי חלצם, תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה. פקח נא עיניך וראה מה שאמרו רז"ל בפ"ק דמגילה על פסוק כטוב לב המלך ביין. כי המלך סתם במגילה משמש קודש וחול, וע"ד שראה השי"ת ביום השביעי האיך עם בני ישראל ביום השבת על שלחנם בשורות ותשבחות ואו"ה עוסקין בדברי ליצנות נגזר על ושתי ליהרג, להקדים רפואה למכה שתבא אסתר ותלבש מלכות. ומה יש עוד להשיב ? על זה נאמר, אם לא תדעי לך היפה בנשים, צאו לך בעקבי הצאן, עיי' רש"י שיר השירים על פסוק זה. ואמר הכ' דום לה' ר"ל המתן עד יערה עלינו רוח ממרום ויתקיים בנו' ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך להטות לבבינו אליו ולשמור חקותיו מצותיו ומשפטיו כל הימים.

ואמרו רז"ל, אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלין. וזה נ' פי' הנוסח שאנו אומרים בתפלת מנחה לשבת, וינוחו בם ישראל מקדשי שמך, רמזו בתיבה בם, על שתי שבתות שאמרנו, ר"ל שינוחו מעול הגלות, וע"י וינוחו בם יגאלו גאולה שלימה במהרה בימינו אמן $ציור בספר$

אל אצילי בני ישראל שרי התורה!

ה' עליהם יחיו

זה זמן קרוב פשתה בעוה"ר נגע הצרעת בתוך עם קודש מקהלות יראים לעשות מסחר במשרת הרבנות וכל המרבה לספור ישב בראש. ומה יהיה בסופינו? הזהרו בבני עניים אר"ל שמהם תצא תורה ושרי יהודה בעוה"ר נהיו בענין זה ענין גדול ונפחד המביא לתוה"ק חורבנה ר"ל כאילים ראשו של זה בצד זנבו של זה באתי בזה להעתיק מספר משנת חכמים ונשמת חסידים להגאון מהר"ם חאגיז בעל מחבר לקט הקמח מ"ש בענין זה סי' ת"ה בס' הנזכר:

ועיין גם בתלמוד ירושלמי פרק שלישי ממסכתא ביכורים בענין זה וז"ל:

ר' מנא מיקל (פי' קילל) לאולין דמתמניי בכסף וע"י כסף קונים רבנות פי' מהר"א פילדא). ר' אימי קרא עליהון אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם, א"ר יאשי' וטלית שעליו כמרדעת של חמור, א"ר שיין זה שהוא מתמני בכסף אין עומדין מפניו ואין קורין אותו ורבי והטלית שעליו כמרדעת של חמור, ר' זעירי וחד מרבנן הוון יתבין עבר חד מן אילין דמתמני בכספא אמר יתי' דמן רבנן לר' זעירי נעביד נפשן תניא ולא ניקום לון מן קמוי, תירגם יעקב איש כפר נבורייא הוי אומר לעץ הקיצה עזרי לאבן דומם הוא יורה יודע הוא יורה הנה הוא תפוס (פי' יודע הוא להורות כתמי' הלא הנה זה ע"י כסף תפוס בו ולא מחמת תורתו. פי' מהר"א פילדא) זה בו כסף לא בכספייא אתמני וכל רוח אין בקרבו ולא חכים כלום וגו'. עכ"ל **ומה** מאוד תמה אני ורעדה אחזתני, איך ימלאם לכם של שום רב לקבל רבנות עפ"י ממון דמלבד מה שאיסורו מבואר מצד הדת והשכל ובפרט אחר שומעם וראותם מאותו מעשה שהיה בק"ק לעמבערג הנקראת לבוב מהצוואה שעשה האב"ד הקדוש מו"ה חיים רייצעלם זכר צדיק לברכה בערב שבועות משנה אשתקד שנת 'פתח' ה' את אוצרו לקבל נשמת הקדוש הזה שמימות ר' עקיבא ועד עכשיו לא קם כמוהו. ויוצא ה' את כלי זעמו. כי מלאכה היא לה' אלקים צבאות בכללות ארץ פולין שכך עלתה בימיהם וימינו להיות צדיק יסוד עולם מקדש שם שמים ברבים לסבול כמה ענויין ויסורין קודם מיתה ושריפה שגזרו עליו והכל קבל עליו בשמחה

והתודה ברבים שמה שצוו וגזרו לחתוך ידיו היה מפני שסיפר מעותיו לשררה שקבל הרבנות ומה שצוו לחתוך את לשונו היה מקבל לעונש מפני שלמד לשון לאטיין ושאר לשונות העמים לכן היה מצוה לכל בני ישראל להתרחק מן השררה ומן המחלוקת ומללמד את בניהם שום לשון מלשונות העמים ושלא לקבל שום רבנות על ידי ממון. ע"כ העתקה. לכן רועי ישראל האזינו וגדרו גדר לעמוד בפרץ וה' ית"ש יהיה עם הדרת גאונכם להרים קרן התורה אכי"ר::

לאמור לפעלא טבא יישר ה"ה תלמידיי הנאהבים והנעימים, ניסי הב' המופלג מו"ה בנימין זיידיל ונכדי בן הצדקת אשר נתגדלה בביתי, מרת בילא בוכינגער ע"ה הב' המופלא כ"ה דניאל בוכינגער אשר יגעו וטרחו בהעתקת ספר הלזה ושקדו בשקידה רבה שיהיה נקי מהטעיות. ישלם ד' פעלם ויזכו לכתר תורה וכתר שם טוב העולה על גבה ומני ומנייהו יתקדש עלאה.

פה מרחץ מאדיאראד, גליל האנט ר"ח אלול תרנ"ב.

ח'ב'ר' בן חיים ח'זקיה ב'ן ר'בקה בן חיים:

מודעא רבא לאורייתא

זאת לדעת כי בכל המקומות שנזכר בספר זה שם אומות העולם או נכרים המובן ממנו אומות הקדמונים, אשר לא ידעו את ה' ית"ש. אבל העמים אשר דורינו שוכן עמהם, את שם ה' ית"ש יפארו וירוממו, ועלינו להתפלל בעד שלומם וטובתם.

הוה מתפלל בשלמה של מלכות

בעז"ה מילין דאגדה ליום מלאת כ"ה שנה מעת ניתן כתר מלכות אונגארן על ראש המלך פראנין יאזעף הראשון יר"ה בשמונה לירח יוני בשנת התרנ"ב לב"ע.

אמר דוד המלך ע"ה, ה' בעזך ישמח מלך, ובישועתך מה יגל מאוד:

תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה. כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עטרת פז:

ונ' לבאר אמר ירמי' הנביא פ' ט'. כה אמר ה':

אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו. אל יתהלל עשיר בעשרו:

כ"א בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה כי באלה חפצתי נאום ה':

הענין החכם המתהלל בחכמתו, ההלול הזה יתן עדותו עליו, כי החכם הזה דעתו אשר ברב השתדלותו בחכמה הגיע למדרגה המעולה הזאת, וכל איש אשר ישפיע עליו מחכמתו הוא אשר האציל מבינתו, ונאמר על איש כזה, וישכח ישראל עושהו. כי לא מלבו יבין האדם חכמתו כ"א ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. וכן הגבור אם יתהלל בגבורתו אף כי הוא בגבורתו יעמוד לימין אביון משופטי נפשו, בכל זאת ההלול הלז יתן עדותו, כי דעת הגבור הזה, אשר ע"י תהליכותיו בדרכי חיותו וכיו"ב השיג הגבורה, אבל לא כן הוא, כ"א ברצות ה' מזיח אפיקים רפה, ונכשלים אזרו חיל. וכן העשיר המתהלל בעשרו אם גם ירבה עשות צדקה וחסד בעשרו, ההלול הלזה מורה, כי דעתו, אשר כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, אבל לא כן הוא, כ"א העושר והכבוד לפניו ית'. ואמנם מה כשרון על דרך זה להחכם בחכמתו ולגבור בגבורתו ולעשיר בעשרו? הכשרון הוא, כי השי"ת בחר באלו השלשה לא לפי זכותם, כ"א אחרי שהוא ית' צריך לחכמים למען יבינו לעם כי יש אלקי' בשמים המשגיח על כל בריותיו ולפניו כל אדם עתיד ליתן דין וחשבון:

ותכלית הדעת זאת, למען יפרס אדם דרכו וילך באורחות יושר, וזה החסד שעושה החכם וכן הגבור הוא שליח מהשי"ת לעמוד לימין אביון להושיעו משפטי נפשו ולעשות משפט בארץ. וכן העשיר הוא שליח מהשי"ת לעשות צדקה בארץ, ואם שלשה אלה אחרי הוודעם, כי המה רק שלוחי השם ב"ה ולא מעצמם זכו לשליחות, ולא בזכותם בחר בהם ה' ועד"ז ייטיבו השלשה עם בני אדם, אזי ראוים להתהלל שעשו באמונה רצון השי"ת, וז"ש, אל יתהלל טש חכם בחכמתו. לאמר, כי הוא אשר בהשתדלותו השיג החכמה. ואל יתהלל הגבור בגבורתו, לאמר, כי ע"י אורחותיו הגיע לגבורה. ואל יתהלל העשיר בעשרו. לאמר, כי כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, כי אם בזאת יתהלל כל אחד מאלה השלשה, אם יגמול חסד איש לפי ערכו עם בני אדם יאמין, כי המה זכו לווה שזכו יען כי אני ה' עושה חסד. ע"י החכם, המבין לאדם דעת. ומשפט. ע"י הגבור. וצדקה ע"י העשיר ואשר בחרתי בהם להיות שלוחי לא מחמת זכותם, כי אם באלה האנשים חפצתי. והנה המלך הוא האיש אשר בו בחר ה' ית' וקשטו בחכמה להנהיג בחכמתו אנשים לרבבי רבבות, ולהיות גבור, כי מלך במשפט יעמיד ארץ והוא גם הוא העשיר האמתי, ואם יאמין, כי החכמה, הגבורה ועושר מיד ה' המה לו, אזי בכל עת נכון לבו בטיח בה' וכל העוז אשר לו אחרי כי מה' לו מי הוא אשר יוכל להמעיט עזו מידו! ובעת היו יהיה בסבך ונושע אם יאמין כי הישועה מה' היתה ישמח ויגל בכפלים, ישמח

בישועה הנעשה לו, ויגל ע"ד אשר מוצא חן בעיניו ית' להיות בישועתו. וזה מאמר דוד המע"ה "ובישועתך" בעת צר ואתה ה' תושיענו מה יגל מאוד, כי הגילה כפולה: על התשועה ועל אשר מצא חן בעיניך שתושיענו. ואמר ישעי' ע"ה בעת ירצה ה' בנו. והי' טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. הכוונה בעת צרה יקראו הנתונים בצרה בחזקה אל ה', ככ' בנינוה, ויקראו אל ה' בחזקה. אבל פעמים שהאדם אינו מבין צרתו, ואם גם ירחשו שפתיו תפלה, אבל לא בקריאה, וז"ש, טרם יקראו, בחזקה, ואני אענה. וביאר דבריו ואמר. עוד הם מדברים, כדבר איש אל רעהו, ואני אשמע. וזה מאמר דהמע"ה, תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה. כי הקריאה בחזקה היא בגרון ככ' קרא בגרון אל תחשוך. אבל אצל דוד המע"ה, וארשת שפתיו, אף שעדן לא קרא בגרונו, בל מנעת סלה. והנה העטרה שישיתו למלך על ראשו אם גם הוא מול בני אדם סימן גדולה אבל בהעלות המלך על לבו גודל המשא אשר ישא על נפשו להשקיט ולרפות רבבי רבבות אשר לא כדעת זה דעת זה, דאגה זאת, לעשות כרצון איש תכביד עליו העטרה, אבל בעת יצוה ה' ברכתו במלכותו, אשר כל בני מדינות מלכותו ישכילו ויבינו כי רצה ה' מעשיו ודרכיו, וברצות ה' דרכי איש, גם אוביו ישלים אתו. אזי כל אנשי מלכותו יאהבהו כאהבת בנים לאביהם, וכל אשר יצוה עליהם ישר לפניהם ויעבדהו שכם אחד, אזי תנעם העטרה לנפשו ותקל על ראשו, וז"ש כי תקדמנו. תקדם אותו, בברכת טוב, אזי תשית לראשו עטרת פז, תהי' העטרה שנתעטר בה יקרה כפז על נפשו. והנה בעיניהם ראו כל יושבי אונגארן אשר מעת שתו העטרה על ראש מלכנו קדמו ה' למלכינו ולמדינתינו בברכות ובמשך הכ"ה שנים שעברו עלינו, מיום הושת העטרה הוסיפה מדינתינו בעושר וכבוד. לזאת נקרא על היום הזה, שבו הושת העטרה, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. נגילה ונשמחה בעצומו של יום, נגילה ונשמחה במלכינו יר"ה, נגילה ונשמחה בכפלים, על כי עשה ה' ית' את היום הזה ונתפלל אליו בלבב שלם, שתהא גם הלאה יד ה' נטויה על מלכינו ועל מדינתינו לטובה, ויהי נועם ה' עלינו נצח סלה:

מס' שבת

בעזר צור נוצר עמו ישראל כבבת. נתחיל לבאר מס' שבת

ג' ע"א תוס' ד"ה בבא דרישא נותנין מזונות דלהושיט לו אסור צ"ע הא במתני' דפטור ומותר מיירי שנוטל מעצמו אלא דבל"ה ק' מאי ראי' צריך לזה הרי רבנן אסרי עקירה

בלא הנחה וצ"ל דד' תוס' דדוקא מצי למיתי לידי הנחה כמו בישראל אבל בגוי דהנחתו מותרת דלמא לא אסרי חכמים וע"ז הביאו ראי' ואמנם באמת טעמא מאי ע"כ הטעם דנ' כמתכוין להוציא לרה"ר וא"כ אפי' נוטל מעצמו ל"ש.

ובחי' רשב"א הק' הא מתני' לאו בגוי איירי נ' כונת תוס' כיון דמשכחת בהא מלתא פטור ומותר כגון בגוי קרי לי' פטור ומותר.

הטעינו חבירו אוכלין ומשקין ע' רש"י ולולי דבריו הייתי אומר דבחפצי' שדרכן להוציאן על אחוריו פשיטא לי' מלא יצא החייט במחטו דא"נ ממתני' איכא למדחי כמ"ש תוס' כאן אבל מברייתא דר"י מחייב בתחובה לו בבגדו דרך אומנתו מבואר כי קמבעי' לי' באוכלין ומשקין שאין דרך לנושאן מאחוריו ומבעינן לי' חדא מגו תרתי אי בהוצאה שאינה כדרכה ממש מחייב אפי' בעקירת גופו.

ד' ע"א תוס' ד"ה ואלא דאהדר תימא לולי דבריו הייתי אומר דהא דבעי' תחלתן וסופן שגגה היינו דאי אידכר מקמי דנגמרה העבירה ומתחרט על שבא כזה לידו שוב אין לעבירה כח לחול שהרי נתבטלה מקודם ע"י החרטה וליכא אפילו אי' חיוב חטאת.

הנה תי' רב שילא כ' דיישב רש"י קצת במ"ש שיזכה חבירך ל"ד כ"א להצילו מאי' חמור וס"ל לרב שילא דבשביל שיזכה חבירו ודאי לא אמרינן חטא אבל להצילו מעונש מלתא אחריתי היא.

תוס' ד"ה קודם ערל הזאה ר"ל דהיינו דאיבעי' לרב ביבא אי נימא ג"כ העמידו דבריהם כמו בערל הזאה או דלמא התם לא בא לידי קום עשה אבל הכא אם יתאפה הפת הו"ל כקום עשה.

תוס' ד"ה והא בעי' לולי דבריו הייתי אומר מדהתירה תורה לטלטל בין מרה"י בין מרה"ר מקום שאין בו ד' ש"מ דמקום שאין בו ד' לאו מקום חשוב.

תוס'

ד"ה דר"ע סבר י"ל מקמי דאי' לן קרא להכנסה שפיר אמרינן דלמא הוצאה דוקא אסרה תורה אבל לבתר דילפינן דגם הכנסה בכלל הוצאה מסתבר דגם זורק בכלל מושיט.

ד' ע"ב בתר דאיבעי' הדר פשטא י"ל מדתנן הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מי' פטור ובמושיט חייב ש"מ לא ילפינן זורק ממושיט.

תוס' ד"ה דלמא הנחה נ' דלרש"י דלמא קאמר ריא"ש ממתני' דר"ע מחייב שתים וקאמר לה אברייי' דרבי ש"מ דר"ע לא מחייב שתים והביאו לרש"י לפ' כן משום דק' לי' קו' תוס' לר' יוסף בתי' קמא וכן לר"ז דאכתי קשי' קו' הש"ס אלא ש"מ דדוקא הכא מק'

משום דק' לי' למה לא אמר ריא"ש אבל בדרב יוסף דלא שייך זה לא מ' לן לחלק בין עקירה להנחה.

ה'

ע"א גמ' לא מחייב רבי כ' חי' רשב"א דאל"כ למה לא נקט רה"ר כמו ר"ע ויל"ד א"כ מהא גופא מבואר דברה"ר לא מהני מקורה וכ' דלא ק"מ דעכשיו דמשני רבי ולא נקט רה"ר אמרי' דודאי משום מקורה נקט דסתם רה"י מקורה אבל אי היה נקט רה"ר מהי"ת נימא דבמקורה מיירי.

גמ' אמר ר' אבא ולא קאמר אלא אמר ר"א דר"א ה"ק כי היכא דדחת במציאות לדר"ז עד"ז תוכל ג"כ במציאות ליישב מתני' והיינו בטרסקל.

שם רש"י ד"ה כשני בני אדם י"ל דמס' לי' בהא דאמר ר' לעיל בבריי' העושה כולה ולא מקצתה והדר קאמר יחיד שעשה ולא שנים הי מנייהו עיקר אי בעושה מקצתה תליא וה"נ כיון דלעקירה לא הוה הנחה מקרי עושה מקצתה ופטור או דלמא ביחיד תלי' מלתא והכא הרי יחיד עושה.

תוס' ד"ה כשני בני אדם בסוה"ד פי' דברי' כיון דחזינן דחזר וקבלה א"כ לא הי' כונתו כ"א ליתן מימינו לשמאלו ומאי דהלך ד' אמות אהא לא הוה מחשבתו.

שם לחצר חבירו ע' רש"א ולי כ' דבחצירו אין לומר דחייב דלמא לא היתה מחשבתי מתחלה להוציא משא"כ בחצר חבירו דודאי היתה מחשבתו להוציא.

שם ע"ב תוס' ד"ה בכותל משופע פי' דבריו דע"כ לא מיירי בגבוה י' דא"כ לא הוה תו רה"ר ובט' הוה כרמלית אם לא שרבים מכפין וע' חי' רשב"א.

רש"י ד"ה טבול יום כוונתו לכאורה לד' תוס' דדוקא טבול יום דהוה דאורייי' נקט דאוקמוה אדאורייי' ולא גזרו בי' שיטמא משקין להיות תחלה משא"כ בשני אלא שק' גם ע"ד תוס' הא אין משקה מטמא משקה וכ"כ בחי' ר"ן וצ"ל דמיירי ביין דמקרי אוכל. ומ"ש חי' ר"ן עוד דטבול יום הוה ראשון הוא תימא דבחולין לא מטמא מידי.

ואמנם קצת ק' לד' תוס' והראשונים הא סתמא אמרו כל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה מ' דאפי' טבול יום במשמע ולולי דבריו הי' נ' דלעולם גם בטבול יום דינא הכי אלא דנ"מ דטבול יום דהוה דאורייי' שורפין היין לריב"נ משא"כ בשני דהא דמטמא משקין וכו' לא הוה כ"א דרבנן אין שורפין היין של תרומה.

שם רש"י ד"ה עד שיעמוד ועמידת גופו ודאי כעמידת חפץ נ' כונת רש"י דק' לי' למה מסיק הש"ס אמוראי נינהו לימא דכאן בא לאשמעי' דעמידת גופו כעקירת חפץ ולזה

כ' רש"י כיון דר' פשיט לרב לעיל דעקירת גופו כעקירת חפץ כ"ש עמידה דהוה הנחה דגריעי' מעקירה דהוה כעמידת חפץ.
ה' ע"ב גמ' אבל לכתף כ' דהחילוק בעומד לפוש כיון דהוצרך לעמוד מכח יגיעה בטלה לה עקירה ראשונה משא"כ בעומד לכתף דלא בטלה עקירה ראשונה.
מהלך כעומד כ' הפי' דסתם מהלך מגביה הרגל א' ומניח א' והנחה זו קרי לה בן עזאי עמידה.
גמ' מידי דהוה אמעביר חפץ פי' ש"מ דבהנחת חפץ לחוד תלי' מלתא וה"נ כוותי'.
שם שמעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' פי' דפחות מד' מה"ת שרי לכתחלה וא"כ הא הוציא דרך מקום פטור ומ"מ חייב.
גמ' מודה בן עזאי נ' ה"ה דר"ע לית לי' מהלך כעומד ומ"מ קליטה אי' לי' א"כ בן עזאי דס"ל מהלך כעומד ומכ"ש דאי' לי' קליטה וקאמר ר"י לא ר"ע ס"ל כבן עזאי ולא בן עזאי ס"ל כר"ע.
ו' ע"ב תוס' ד"ה בזמן שישראל שרוין מ' קצת כונתם מדלא קאמר כאן בזמן שבני אדם שרוין וע' בחי' ר"ן שתי' קו' זאת ולזה כ' ה"ה דאין רמז בשום מקום דבעי' ס' רבוא כדב' רש"י ולא השגיח בד' תוס' אלו. ואמנם השגתו על הרמב"ן דעכ"פ בני אדם שרויין הול"ל והכ"מ תי' קו' ה"ה בשם הר"א בנו של הרמב"ן ודבריו צע"ג דא"כ היכי ילפי' מעגלות הוצאה והכנסה הא המדבר הוה ככרמלית.
רש"י ד"ה כגון דאי' לה מחיצות בית סמוך לה קודם היקף ר"ל דהיינו מוקף לדירה וע' חי' רשב"א.
תוס' ד"ה וטח בפניו ע' רש"א ואפשר דהנח נופי גריעי עוד מהיזמי והיגי דאהזמי והיגי דרסי עליי' אבל אנופי לא דרסי והלכך בעי' שדי נופו בתר עקרו.
אבל אפי' צואה נ' טעמא משום דבטל לגבי קרקע.
ז' ע"ב תוס' ד"ה התם לא ניחא ע' רש"א וסיים בסו"ד ויש ליישב נ' דלמא באמת ר"א גם בקרן זוית פליג.
ח' ע"א ברה"י דכ"ע ל"פ מד' רש"י מבואר דלא גריס להא מילתא אבל בחי' הרמב"ן מביא גירסא זאת.
תוס' ד"ה אמר אביי בסו"ד ביתא כמאן דמלי' יל"ד א"כ מ"פ הש"ס בפשט העני את ידו לפנים הא בעי' עקירה והנחה ממקום ד' הא ביתא כמאן דמליא דמי.
ט' ע"ב מתני' לא ישב אדם לפני הספר כ' רש"י להסתפר כוונת רש"י דלכאורה למה לא שנה התנא בקיצור לא יסתפר אדם והאריך כ"כ ובשלמא ללי"ק דמיירי בתספורת של

בן אלעשה נקט ל' הספר ר"ל שיודע לספר תספורת כזה אבל ללי"ב דבסתם תספורת מיירי ק' ולזה כ' רש"י דלפני הספר ל"ד כ"א ר"ל להסתפר ולא איירי בספר אומן ודנקט הא לישנא צ"ל דלרבותא נקט הכי דאפי' בספר אומן גזרו שמא ישבר הזוג.

ויל"ד ל' אדם דנקט תנא ובשלמא ללי"ק דמיירי בתספורת בן אלעשה דהיינו תספורת הכהנים שכ' בהם כסום יכסנו ראשי' וס"ד דבשאר אדם מותר קמ"ל דכל אדם אסור לישב בתספורת כזה וז"ב ג"כ כוונת רש"י לקמן ד"ה בן אלעשה דהוה חתנו של רבי שהי' לאחר חורבן ואעפי"כ פיזר מעות הרבה ללמוד תספורת הזאת אבל ללי"ב אמאי נקט אדם וי"ל אדרבא לי"ב ס"ל דבתספורת של בן אלעשה לא היו אסורים לישב כ"א כהנים שמצווים על תספורת כזה ולהכי נקט אדם כלומר כל אדם דנדע דלא מיירי בתספורת כזה דוקא.

ויל"ד למה נקט תני הני חמשה דוקא ובשלמא ללי"ק נקט הני משום דשייך בהו אמשוכי אבל ללי"ב מ"ט וכ' דללי"ב דוקא בהני חמשה גזרו הנך גזירות דמדכר הש"ס לא זולת אמנם כ"ז לריב"ל אבל להל' דלא קיי"ל כריב"ל וא"כ מתני' א"ש בסמוך למנחה קטנה ופשיטא דבכל מילי אסור ואמאי נקט הני דוקא, צ"ל משום סיפא דאפי' בהני דאיכא למגזר טפי אם התחילו אין מפסיקין.

סמוך למנחה כ' רש"י קודם מנחה ר"ל דלא ק' למה לא תנן בקיצור לא ישב עד שיתפלל אלא דמ"ד דאחר דמטא זמן חיובא דוקא אבל לא מקמי הכי קמ"ל סמוך למנחה אפי' קודם מנחה וכמו שכ' רש"י לקמן דהיינו חצי שעה קודם.

והנה כ' רש"י הטעם בספר שמא ישכח ובסוה"ד לקמן כ' רש"י וטעמא דכולהו משום שמא ימשך עד שיעבור הזמן וכ' דרש"י שם ולא יכנס סמוך למנחה רמז לן בזה דלכאו' הו"ל לתנא למתני האי סמוך למנחה בסוף ולמה תניא בדיבור קמא א"ו להורות דספר טעם לחוד דהיינו שמא ישכח ואידך כולהו טעמא לחוד וזה שרמז רש"י דהאי ולא יכנס מיירי ג"כ סמוך למנחה וקאי אכולהו ובכולהו אינך טעמא שמא ימשך פי' לדבר דאינך כולהו דבמתפלל עצמו תליא מלתא שייך שמא ימשך משא"כ בספר דהספר ודאי לא ימשך בחנם דאטו מתספורת חד מוצא כדי חייו אעפי"כ גזרו שמא ישכח והביא רש"י ראי' לדבריו דלכאורה מה ענין משנה זו למס' שבת ובשלמא אי משום שמא ישכח שייכא האי מתני' לאידך דבתרא לא יצא החייט דג"כ ה"ט אבל אם הטעם משום אמשוכי מה ענין האי מתני' למס' שבת וכ"ת עכ"פ הו"ל למתני תחלה לא יצא החייט י"ל ע"ד תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דהך דהך רישא בכל זמן מיירי וסיפא רק בשבת.

במתני' רש"י ד"ה ואם התחילו ובג' מפ' וע' רש"א ואין דבריו מספיקין ואפשר לכוון בד' רש"י מדהוצרך הש"ס להק' ממתני' דאין מפסיקין על ריב"ל ולא פריך מני' ובי' ויבטל משום אנו תפלת המנחה אלא ש"מ דמפרש לה בגמר' בדאיכא שהות.

תוס' ד"ה לא ישב דברי' צריכין כאן ביאור דמדתנן עד שתחשך ש"מ דאחר שהתפלל קאמרי דאטו יתפלל אחר חשיכה ונ' דל' סמוך למנחה דתנן במתני' שם וכן בברייתא מתשע שעות דהיינו ג"כ סמוך למנחה ק' לפ' דלענין תאב לאכילה למה לא יספיק מן המנחה ולמעלה והי' נ' דהאי תוס' משום דבכל יומא אסור משום תפלה אא"כ אחר שהתפלל סגי במן המנחה ולמעלה ומאי רמי הש"ס הני תרי ברייתות אהדדי דבחדא תני מן המנחה ולמעלה ובחדא תני מתשע שעות לישני כאן קודם שהתפלל כאן אחר שהתפלל אלא ש"מ פשיטא להש"ס דאף אחר תפלה אסור וכל הזמן הזה הוא משום שיהא תאב לערב.

תוס' ד"ה ואם התחילו בסוה"ד ולא משני ע' רש"א צ"ע מה דוחקו לכך דע"כ אי מטרחינן לי' צריך להיות כבר הזמן שאסור לאכול ומה לי אם הוא בזמן תפלה או סמוך לזמן תפלה אם אסור חכמי' והנה לא ביארו בתוס' מנ"ל להש"ס הא דאפילו התחיל באיסור אינו מפסיק ונ' מל' ואם דתנן ואם דויו מוסיף על ענין ראשון ואם התחילו אחר זמן ה"נ אין מפסיקין דאי בהתחילו בהיתר ולא קאי אדלעיל הו"ל למתני אם התחילו בלא ויו וז"נ כוונת תוס' סוד"ה לימא תיהוי דאם התחילו משמע וצריך להגיה דואם התחילו בויו ושפיר משמע וכמ"ש רש"י בגמרא ד"ה המתחיל אם התחילו ויעבור הזמן כוונת דבריו הרי ריב"ל משהגיע קאמר ומתני' מקמי הכי מיירי וע"ז כ' רש"י דא"כ אין מפסיקין רק עד שיגיע הזמן ואין ל' אין מפסיקין מ' כן כ"א יעבור הזמן כלומר ואעפי"כ לא יפסיק.

רש"י ד"ה בורסקי גדולה עורות הרבה ותחלת תיקונן כ"כ משום דבל"א קאמר לעיוני בעלמא והול"ל לבורסקי קטנה אלא ש"מ דלאו בגדולה וקטנה תליא מלתא כ"א אם הוא תחלת תקונן או לעיונא בעלמא.

רש"י ד"ה דלמא חזי פסידא בזביני' שנתקלקלו העורות בתוכה ולא שהי' מקח טעות דא"כ אין זה נידון לבורסקי.

גמ' מאמתי התחלת תספורת יל"ד מאי ק' לי' התחלה היא משיתחיל להסתפר ונ' דל' דמתני' דלא תנן דלא יסתפר אדם והוה קאי אם התחילו אהתחיל להסתפר והשתא תנן לא ישב א"כ התחילו ר"ל התחילו לישב וכ"ז מקשה איזה היא התחלת ישיבה ומשני משיניח מעפורת מקרי יושב לפני הספר ועד"ז תנן בכולהו אינך לא יכנס וקמבעי' לי' תחלת כניסת כ"א מהם מאי.

ולא פליגי יל"ד מנ"ל דלא פליגי בקו' רב ששת מ"ד יתיר חגורו לא חש לה ומ"ד יטיל ידי' חש לה וכ' דר' חנינא שהי' בא"י והתם לא שייך יתיר חגורו וכמ"ש רש"י וא"כ ע"כ לתלמידים שמבבל אמר הכי מסתברא דרב לתלמידים שבא"י אמר הכי ולא פליגי.

וכ' רש"י בני בבל היו חוגרים בחוזק אזורם וא"כ ל' יתיר כוונתו מתיר הקשר כמ"ד ומזיח אפיקי' רפה ובהא מתיישבא לן דהר"ן כ' דהכון דקאמרי' היינו דוקא לתפלה אבל לא לברכות דהרי חברין בבלאי הוו מברכי המוציא ובהמ"ז בלא אזור וא"כ ק' לד' המחזור וויטרי דמפ' טעמא דהכון משום לבו רואה הערוה והאיך היו מברכין אם לבם רואה הערוה ואפשר מהכא דייק להו להרא"ש והר"ן דהכון מלתא באפי נפשה אבל לד' רש"י שלא היו מסירים האזור מכל וכל כ"א התירו ורפו את הקשר א"ש דלבו רואה את הערוה לא הוה שייך גבייהו.

וכ' רש"י ד"ה לא נטרחי' אלא יגמור ואח"כ יתפלל מבואר מדבריו דבדאיכא שהות דוקא ודלא כמ"ש רש"א דלמ"ד רשות אפילו יעבור זמן ולא יתפלל ונ' דנפקא לי' לרש"י הא מלתא דלכאורה כיון דת"ע רשות א"כ פשיטא דלא מטרחי' לי' א"ו מאחר דזה נוהג להתפלל הוה עליו כחובה וכמ"ש הרי"ף לדידן ומעתה לא גרע ממנחה אלא דלמ"ד חובה מדרבנן חמור ערבי' ממנחה מטעמא דאמרינן לקמן שכיחא שכרות וכל הלילה זמני' וקאמר אביי דלמ"ד רשות לא עדיף ממנחה מהני טעמי דאמרי' משום דרשות הוא אבל בכ"מ לא גרע ממנחה ודוקא בדאיכא שהות והתימא על רש"א שלא הרגיש בד' רש"י אלו.

ואמנם בר מן דין ד' רש"א צריכין ביאור דאם עיקר הטרחה שאתה מבטלו מאכילה מה מקשה ר' ששת ליקו הכי ולצלו עכ"פ אתה מבטלו מאכילה ונ' ביאור ד' רש"א דקו' דרב ששת הי' דא"כ אין התחלת אכילה דומה לאינך דבאינך לא שייך ליקו הכי ולצלו ובאכילה שייך ואתה דן רק על ביטול אכילה.

י' ע"א א"נ מנחה כיון דקביעי' וכו' נ"מ בין הני ב' תירוצי' דלתי' קמא גם סמוך למנחה סעודה גדולה דשכיח בה שכרות אסור משא"כ לתי' בתרא.

תוס' ד"ה רמי פוזמקי בסוה"ד אלא בט' באב ויוה"כ כ' כוונתם דלא תימא דגם בט' באב ויוה"כ צריך ללבוש אנפילאות של בגד ולא יתפלל יחף ע"כ כ' תוס' דהתם כיון דמצותו בכך שאני וכן מבואר בפ' יום הכפורים עיי"ש.

תוס'

ד"ה אי איכא בסוה"ד בדיינין שאינן מומחין צ"ע פי' דבריו אם כוונתם שדיין זה הי' אינו מומחה כלומר ונוטה על שוחד אמאי קבל אותו המערה עם כל הדיינין הנקברים שם ואי כל הני דיינין הכי הוה אמאי זכו לעכנא סביבות המערה כדפי' תוס' במו"ק שם דהיינו קבלוה שלא ניזוק מהעכנא.

גמ' נעשה שותף פרשתי במקום אחר דהעולם קיים על הדין והאמת והשלם והדן אמת לאמיתו מקיים העולם ובזה נעשה שותף להקב"ה שהשי"ת ברא העולם והיא מקיימו.

ותני' מפסיקין לק"ש וכ' רש"י שהוא דאורייתא ויל"ד למ"ד פ"ג דברכות דק"ש דרבנן טעמא מאי מפסיקין ואמאי לא פריך הש"ס בברכות מהך מתני' אהאי מ"ד שם וי"ל כיון דלמסקנא מוקמינן מתני' בחברי' העוסקים בתורה אפי' תימא ק"ש דרבנן לא ק' וכמ"ש הכ"מ והלח"מ בהל' ק"ש שם אד' רמב"ם דאין זאת הפסקה מד"ת דגם ק"ש ד"ת והי' נ' לסיוע להך סברא מקו' דידן אבל באמת גם לס"ד יש ליישב כיון דיצי"מ מיהת דאוריי' א"כ בעי' לאפסוקי ליצי"מ נח לו לאפסוקי' לק"ש דאית בי' תרתי ועד"ז משני הש"ס במקומו בברכות שם.

יא ע"א גמ' והתנא לי' רישא ע' רש"י ונ' דל"ק לי' כ"א מה לי מנחה או שאר תפלות ולדעתי י"ל דהש"ס דייק לי' דגם סיפא במנחה מיירי דבשחרית ודאי בעי' לאפסוקי דאסור לאדם שיאכל קודם התפלה ודמיא להא דריב"ל דדייקי' מני' דחייב לאפסוקי וכ' דה"ה באינך תספורת ובורסקי דאסור לעשות חפציו קודם תפלה חוץ במרחץ כ' ד' הכ"מ דיש להקל ובערבי' הרי קיי"ל תפלת ערבית רשות ופשיטא דאין מפסיקין וע"כ במנחה מיירי והיינו דק' לי'.

גמ' דתניא חברי' שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש. יל"ד דאנן לא ק"ל כ"א אין מפסיקין לתפלה ולמה לן למימר דגם מפסיקין לק"ש בחברי' העוסקין בתורה היא ונ' דק' לן היכא רמיזא במתני' דסיפא בעוסקי' בתורה עסקי' ואמנם מ"ט נקט תנא ק"ש דוקא ולא שאר מילי דאורייתא אלא ודאי נקט ק"ש דס"ד כד' הירושלמי דזה שינון וזה שינון וע"כ בעוסקי' בתורה עסקי' והיינו דתנן מפסיקין לק"ש ולא אמרי' זה שינון וזה שינון ואין מפסיקין לתפלה.

ועכ"פ סוגיא דידן מוכח דלא כהירושלמי הנ"ל ובירושלמי גופא מבואר דרשב"י הוא דס"ל הכי ורבנן פליגי עליו והתימא ע"ד תוס' מו"ק ט' ע"ב שכ' בפשיטות כד' הירושלמי הנ"ל ונ"ל דק' להו אדמתרצי הני תנאי התם כאן במצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים ליתרצי כאן במצוה עוברת א"ו ס"ל כרשב"י רבם לד' הירושלמי דמק"ש אין מפסיקין

ואי הוה נקטו מצוה עוברת הוה גם ק"ש בכלל וכ"ת גם באי אפשר לעשות ע"י אחרים ק"ש בכלל לא היא בק"ש הטעם דת"ת וק"ש שקולין לרשב"י כמבואר בירושלמי שם.
וכ' רש"י דמפסיקי' לק"ש דזמנה דאוריי' ר"ל מהאי טעמא לא אמרינן זה שינון וכדייקי' בירושלמי שם ממתני' מכאן ואילך כעוסק בתורה הא בעונתה יותר מעוסק בתורה.
יא ע"א רש"י באו"ד ואנן מפסיקי' לתפלה יל"ד מאי בעי רש"י בזה ונ' דכוונתו דמאחר דבק"ש הטעם משום דק"ש בעונתה עדיפי מת"ת א"כ דיו עד סוף עונתה וכמ"ש הרז"ה בס' המאור דבדליכא שהות איירי ואפ"ה אין מפסיקין לתפלה בעוסקים בתורה משא"כ באינך דמתני' דוקא באיכא שהות אין מפסיקין.
גמ' כגון אנו מפסיקין בי' לק"ש יל"ד לק"ש גם רשב"י וחביריו מפסיקין וכ' דבאמת הי' מסתבר דלתפלה גם אנו לא נפסיק כדר"ז לעיל מניחי' חיי עולם אלא מאחר דלק"ש אנן ע"כ מפסיקין וכן לאומנותי' אנו מפסיקין ואם לא נפסיק לתפלה הי' בזיון לתפלה ולכך אמר מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה.
י' ע"א מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ יל"ד למה לא נקט בקיצור מותר להתפלל בבית המרחץ וכ' דאמתני' דידן קאי דתנן ולא יכנס למרחץ ולמה לא יכנס הלא יוכל להתפלל אלא ש"מ דאסור להתפלל וע"ז קאמר ר"א בר אהבה דלעולם מותר להתפלל תפלתו ומתני' בחדרי' הפנימיי' מיירי לשם לא יכנס דשם אסור להתפלל.
גמ' **יש** שם מקרא פי' רש"י ק"ש כ' דאי מקרא ממש היל"ל תורה.
וא"צ לומר שאילת שלם הנה בבבא בתרא דקדק רש"י מאחר דאצ"ל למה אמרה תנא מ' מדבריו דבשאר בבות א"ש ונ' לבאר דס"ד מקרא ותפלה שרי שמא יעבור הזמן אבל בשאילת שלם אסור קמ"ל דאדרבה כ"ש שאילת שלם.
מניח תפלין ואצ"ל שאינו חולץ ס"ד דהמניח תפלין **ודאי** לא יסיח דעת אבל מי שהתפלין עליו בנקל יסיח דעתו מהם בבית המרחץ. קמ"ל דאדרבא לא חיישינן כלל.
אין שם שאילת שלם וכ"ש מקרא נ' דמשום דתנן פ"ג דברכות גבי מי שהוא בבית הטבילה אם אינו יכול לעלות יתכסה במים ויקרא ס"ד אפילו כי טבל בבית המרחץ דינא הכי קמ"ל דהתם בנהר וכיו"ב עסקי' אבל לא במרחץ.
יש שם שאילת שלם ואין שם מקרא ותפלה נ' הטעם דבשלמא בשאילת שלם יכול להחזיר פניו מן העומד ערום משואל בשלם משא"כ בתפלה דצריך פניו כנגד ביהמ"ק גזרו בה בכל גווני.

וכ' רש"י חולץ מראשו נ' כוונתו דבשל יד ודאי לא יכנס עמהם למים כי בודאי יקלקלו משא"כ בשל ראש אצטרך לאשמעי' דהרי יוכל לכנס במים עד צאורו וראשו למעלה מן המים ואעפי"כ אסור:

שם ע"ב דמאיס כ' רש"י השם ר"ל אף דקמיירי בחדתי דאין שם דבר מגונה מ"מ השם מגונה.

הימנותא

בבית הכסא ואף דבמרחץ קאי מ"מ מאחר דמותיב פי' מביה"כ נקט בקו' בית הכסא.

רש"י ד"ה הנותן מתנה הנה הפי' הא' מבואר במה דיליף אלדעת כי אני ה' מקדשכם דמ' אשר טרם נתן להם השבת אמר הכי אבל פי' השני נ' דדייק לי' לרש"י ול' הנותן דלפי' קמא הול"ל הרוצה ליתן אלא ש"מ תרתי פי' אתנהו.

גמ' מתנה טובה יש לי בבית גנזי נ' דבית גנזי היינו גן עדן ושבת מעין עוה"ב.

גמ' מאי עביד לי' פי' מאחר דאסור להרבות דברים עם אשת חבירו מאי עביד לי',

גמ' והא שבת דעבידא לגלוי' פי' ע"י שבשבת לא ירד ובששי לקטו לחם משנה.

גמ' בתרייתא עדיפא מקמייתא נ' לבאר דשמעתי בשם הגאון החריף מו"ה קאפל ווערבוי זצ"ל דהא דא"ל רבא בר מחסיא מתחלה הך מלתא דרב דק' לי' עלי' דרב חסדא דאם יאמר לו שמועה ששמע כבר הלא ג"כ לא יאמר שכבר שמע אלא יתן לו במתנה ואי שמע רב חסדא להא דרב הרי צריך להודיע אלא ש"מ דלא שמע להא דרב ע"כ דפח"ח ואמנם באמת מרב לא שמע רב חסדא הא מלתא אבל מברייי' הנ"ל שמע ולא הי' לו הענין חידוש ולזה קאמר אבתרייי' דמתמה עלה אמר רב הכי בתרייתא עדיפא מקמייתא.

תוס' **ד"ה** נתגלגל הדבר ע' רש"ל ולגירס' רש"ל צריך ביאור לא הי' נגזר עלי' עינוי כ"כ הרי נתענו ד' מאות שנה כמה שנגזר ונ' דאקושי שעבוד קאי דאין לומר דקושי השעבוד השלים הגלות שהרי ד' מאות נגזר עלי' וכך עבר עלי' א"ו קושי השעבוד הי' בחטא מכירת יוסף. ולולי ד' התוס' הייתי אומר דהש"י לא אמר כ"א בארץ ואלו לא הי' הגלות במצרים שהי' ערות הארץ הי' נח להם ללכת בדרך הישרה ולא עשו העגל אבל בחטא מכירת יוסף נתגלגל הדבר וירדו למצרים.

יא' ע"א כאש לנעורת הכוונה שלא ישאר מהנעורת מאומה אפי' אפר וע"ד יפה תענית לחלום ותימא בעיני שהרמב"ם בהל' תענית פסק שמחויב להתענות על חלום רע ושום אחד מהפוסקים לא הביא דבריו.

ואמר ר' יוסף נ' דהא דמייתי ר"י ברייי' דרב אידי גם הא דרב יוסף שלא ירע בעיני רב אשי שלא וויתר לכבודו על החלום דלא יהא כבודו של רב אשי חשוב יותר מעונג שבת. **והנה** ממה דלא אמר להו אני מצי לצעורי משמע ג"כ כדעת הרי"ף דלא מחלקין בכך ואמנם למה שכ' הרשב"א דהכל הי' לכבודו ומה דאיהו לא אמר אין ראי' דאמר האמת כמ"ש הרא"ש בתעני' שם אין ראי'.

ומ"ש הרא"ש דמהירושלמי מבואר דלא בעי התרת נדר מדדייק מרב דמתענין לשעות כ' הפי' דאי קיבל עליו במנחה התענית למה ילוה א"ו דמיירי שלא קיבל עליו וע"כ אינו אלא תענית שעות.

יא' ע"א מתני' לא יצא החייט במחטו יש לדקדק למה נקט החייט דוקא ובאחטו בשלמא לאביי דמתני' בתחובה לו בבגדו שפיר נקט החייט דדרך החייט לצאת במחט התחובה לו בבגדו ודוקא מחטו ורמז לן תנא דגזרי' בהוצאת שבת גזירה לגזירה וכ"ת הא סיפא דלבלר בקולמוסו בדנקיט לי' בידי' מיירי וכ"מ מדשביק לי' תנא בברייתא לקמן בפלוגתייהו דר"מ וא"כ השתא תחובה בבגדו לא יצא נקיט לי' בידי' ודאי לא יצא י"ל דס"ד אדרבא בדנקיט לי' בידי' יזכור כשיגיע שבת ויניחנה במקומה קמ"ל אבל לרבא דגם רישא בדנקיט לה בידי' מ"ש חייט ומחטו דתנן ונ' דהא דרישא מיירי בנקיט לה בידים מוכרח מהלבלר בקולמוסו דלא שייך כ"א נקט לה בידים דוקא ולאפוקי מדר"יו ודנקט מחטו דבה יש לגזור שישכח להניחה משא"כ במחט של אחרים ודאי יחזירנ' קודם שבת.

שמא ישכח ויצא יל"ד בשלמא לאביי דמיירי בתחובה בבגדו א"ש ל' ישכח ויצא אבל לרבא יוציא מבעי' לי' וצ"ל דלכאורה מאחר דעקירה היתה מבעוד יום וא"כ לא יבא לידי חיוב חטאת ומאי גזירה שייך לרבא וצ"ל דעיקר הוא שמא משחשיכ' יהא עומד לפוש ואח"כ יצא והיינו שמא יצא דתנן.

תוס' ד"ה שמא ישכח יל"ד דבקיצור הו"ל לתרוצי ישכח שהוא שבת ושכחת המחט דנקטו בדברי למה לי ונ' דק' להו אי אשכחת שבת קאי הי"ל לפרט ישכח שהיא שבת ולזה כ' דמתחלה ישכח המחט ואח"כ ישכח השבת.

לא יעמוד אדם ברה"י כך הגרסא לפנינו כאן וכן בערובין צ"ט במקומה אבל בעירובין ר' מייתי הש"ס הגירסא להיפך ברישא רה"ר ובסיפא ברה"י וכ"נ גי' רש"י כאן מדמפ' רק רה"י ולשני הגירסות צריך ליישב בשלמא לרבא נקט תרתי גווני לאשמעי' דוקא ברה"י ורה"ר אסור אבל לא בכרמלית אבל לאביי תרתי ל"ל וכ' דאם שותה ברה"י ע"כ הכלי דמיירי בה לרש"י ברה"י שם ואם מוציאו לרה"ר הו"ל שואל שלא מדעת ולכך אף דתנא

דברישא דאם עומד ברה"י לא ישתה ברה"ר הייתי אומר דהתם דוקא גזרי' דהכלי של רבים אבל בעומד ברה"ר והכלי ברה"י לא גזרינן וזה לגירסא דרישא בעומד ברה"י וסיפא ברה"ר ולאידך גירסא יש ליישב דאמרי' בעלמא שלא ישתה אדם מים בפני חבירו וא"כ לא שכיח שישתה ברה"ר לרה"ר וס"ד דוקא מרה"י לרה"ר דשכיח שיוציא קמ"ל דל"ש.

תוס' ד"ה לא יעמוד כ"כ לחלוק ע"ד רש"י שמפ' דחפיצים הצריכים לו קאי אכלי ופי' הם דאמים בלחוד קאי וביארו דבריו יותר בעירובין כ' ע"א וכן רש"י בעירובין צ"ט פי' ג"כ דאמים קאי וע' מה שהק' ה"ה פט"ו מה' שבת אדברי תוס' אלו.

באו"ד, וא"ת יל"ד למאי נ"מ הקדימו ענין הסוגי' בעירובין לרבנן הא קו' תוס' עכ"פ ק' אמתני' דתנן ואם הכניס ראשו ורובו מותר וכ' פי' דבריו עד"ז דמדתנן בהכניס ראשו ורובו מותר ע"כ מיירי דבכלל רובו גם הבטן ורק הרגלים עומדים ברשות אחר ורישא ע"כ שהבטן ברשות אחר ואמאי ק' לן לרבנן מידי האיכא הוצאה דאוריי' וע"ז תי' תירוצם ואמנם רש"י בעירובין שם תי' דההנחה בפיו די' וע' תוס' שם מה שפלפלו בזה וכ' דגם כאן רמזו מאחר דבעי' התם בכריתות אי' בת אחת א"כ לרשי' דבפיו הוה הנחה וחייב על איסור שבת ועל איסו' אכילה בעינן הנאת גרונו א"כ שוב לא הוה בת אחת משא"כ לתוס' דגם בשבת בבליעה תליא מלתא וכ' דמ"ש רש"י כאן הוציא ראשו ופיו כוון ג"כ לדבריו שם דבפיו תליא מלתא לא זולת.

גמ' כרמלית מאי יל"ד דהכי הוה לי' למבעי מאי וכן בגת ונ' דלא ק' להו מידי דיש לפרש שהגת רה"י וס"ד דמצי לשתות בתוכה אפי' עומד ברה"ר דודאי לא יוציא היין חוץ לגת כי עי"ז יתחייב במעשר קמ"ל דל"ש ולזה רצו לן רש"י במה שביאר לנו דאם מוציא חוץ לגת חייב במעשר.

תוס' ד"ה אמר אביי ונ' דרש"י ג"כ בא ליישב קו' תוס' ולזה מפרש כרמלית בקעה כוונת דבריו דמאחר דגם בקעה בכלל כרמלית והבקעה בימות החמה כרמלית ובימות הגשמים רה"י ואי שרינן לי' בימות החמה גם בימות הגשמים יתיר לעצמו ולכך גזרו. וכן הרשב"א בחי' שכ' עלה דאביי דאי לא הא לא קיימא הא כוונתו אם אתה מתיר לו לשתות מרה"י ורה"ר לכרמלית גם בתוכו יטלטל ארבע אמות. אלא דלכל הדברים האלו יק' דממאי דמדמי מחט התחוב' להך ומה"ט כ' תוס' דבכל איסור הוצאה גזרו.

והנה לעיל ג' ע"א איבעי' לן עקירת גופו כעקירת חפץ והק' תוס' לפשוט ממתני' דידן דלא יצא החייט ותי' דהכא רבנן גזרי והק' הק"נ תינח לאביי אבל לרבא אכתי ק' ותי' דחוק ונ' כוונת התוס' דהא גופא איבעי' אי טעמא דמתני' כאביי וליכא למפשט מידי או כרבא וש"מ עקירת גופו כעקירת חפץ. ועד"ז אפשר לתרץ קו' הק"נ למה השמיט

הרא"ש פלוגתא דאביי ורבא דנדע אי מיירי מתני' בנקיט אי' בידי' או אפילו תחובה לו בבגדו וי"ל דמאחר דהביא הרא"ש לעיל דקיי"ל עקירת גופו כעקירת חפץ א"כ שפיר קיי"ל כרבא.

יא' ע"ב לא יצא הזב ואם יצא פטור אבל אסור יל"ד מאחר דקתני לא יצא אנו יודעין שהוא אסור והאי אבל אסור ל"ל ונ' דר"ל אף דפטור לצאת אפילו לחצר כדאמרינן בפרק במה אשה כל מה שאסרו חכמים אפילו לחצר אסור ואידך ברייתא ה"ק לא יצא לחצר מ"ט משום דלרה"ר חייב חטאת הא אי הוה פטור ברה"ר לא גזרו בחצר.

גמ' הדיוט שחקק קב ע' רש"י ותה"ד דאי בתר רוב הוצאות אנו הולכין ה"ה בבנין בעינן רוב בניני' וכל מעשה הדיוט אינו כרוב בניני' שהם מעשה אומן וכי נימא שלא נתנה תורה מלאכת בנין ליחייב עליו כ"א לאומני' וע' בחי' הר"ן מ"ש בזה.

רש"י ד"ה מבעי' לי' לספירה דבעינן רצופים יל"ד הא גם אי לא בעינן רצופי' עכ"פ נקיים איצטריך ונראה כוונת רש"י דאי לא בעינן רצופין לא יבדוק בשבת ויספור אח"כ לכך כ' רש"י דבעינן רצופין.

למשמש בגדיו ע"ש עם חשיכה כ' במק"א דעוה"ז נקרא ע"ש והזקנה היינו עם חשיכה ובגדיו היינו עונותיו ע"ד בבגדו בה וע"י שיזכור שהוא ע"ש עם חשיכה ימשמש וע"ז אמר ר"י הלכה רבתא לשבתא כלומר לעוה"ב שנקרא שבת.

יב' ע"א גמ' שמא יהרוג יל"ד אי מטעם שמא יהרוג מה ענין זה לכאן בפ"ח שרצים הו"ל למתני' וצ"ל משום דתנן דגזרו באיסור שבת גזירה תני נמי הא.

תוס'

ד"ה שמא יהרוג בסוה"ד שרי להרוג כב"ה עיי' רש"א ולכאורה כוונת התוס' דמאחר דליתא לד' הר' יוסף וקיי"ל בזה מותר הריגה מה שאנו קורין סתם.

תוס'

ד"ה מי אלימא ונ' לתרץ דק' מאחר דמתני' כולה לאור משתעי וביפלה איכא למטעי דמלתא באפי נפשה היא ובקריאה ל"ש טעות למה היפך התנא ותני בתחלה ולא יפלה ולא הסמיך יפלה לאור הנר וי"ל משום דבעי למסמך החזן רואה היכן תינוקת אבל בברייתא דייק הש"ס למה לא תני איפכא אין קורין ואין פולין אלא ש"מ דאין פולין אפילו ביום ומשני אלימא ממתני' י"ל מאחר דתנא דמתני' תנא הך בבא ברישא גם בברייתא תנא ע"ד זה.

כאלו הורג גמל ר"ל דהורג גמל על נטילת נפש והנפש הוא הדם וזה שייך גם בכינה דגם בכינה הדם הוא הנפש.
ואלו הן ההלכות יל"ד למאי הל' מייתי הש"ס הך ונ' דברייתא ה"ק אין פולין ע"כ לאור הנר דוקא דהרי מן ההלכות דהיינו י"ח דבר ובכלהו ודאי מודי ב"ה ואי אין פולין שמא יהרוג א"כ פליגי ב"ה דאמרי מותר להרוג כינה בשבת.

רש"י

ד"ה מולל וזורק מבואר מדבריו דלת"ק גזירה לגזירה לא גזרינן וק' לאביי דלעיל ואפשר דהא בא ר"ה ליישב ולזה אמר דאפילו יהא רק מולל וזורק מפני כבודו וממילא לא יבא לטעות בשבת כאמרינן לקמן אדם חשיב שאני.
רבה מקטע לה כ' רש"י בשבת כלומר דבשבת דוקא לא הי' חושש לכבודו שלא יאמרו שעושה כדברי בי"ש במקום בי"ה וע"ז רבא שדא להו לקנא דמיא כלומר עשה כבי"ה שהמיתין אבל באופן שאינו פוחת בכבודו. ועד"ז יש לפרש מה דאמר ר"נ ואשמעינן קלא דסנוותא המה האויבים בשער שהיו מפקפקים להרוג בשבת.

תוס'

ד"ה נוטל בסו"ד דלעיל לא קאי ר"ל דהש"ס לעיל תרתי קאמר דמתני' ר"א ולר"א אפי' מפנה אסור אבל למסקנא גם לר"א מפלה מותר.
ומד' רש"א בדבור זה של תוס' יש למשמע דמאכולת מ' טפי כינה מפרעוש ובנדה פ' הרואה כתם מ' אפכא דדם מאכולת כגריס וזה ק' למצוא בכינה.
יב' ע"ב ועל חולי ישראל לכאורה מאחר דר' יודא לית לי' דר' יוסי דצריך למאי הלכתא מזכיר ועל חולי ישראל ומזה נ' דכלפי דת"ק קאמר שבת היא מלזעוק קאמר ר' יודא דיכול לזעוק ע"ד שיתפלל ועל כל חולי ישראל ובעד רבים מתריעים אפילו בשבת ובזה יתיישב לנו דלקמן גבי דר"א כ' רש"י והא לאו לענין שבת נקט ולמה לא כ' רש"י זה עלי' דר' יודא ור' יוסי אלא ודאי דברי רש"י דאדרבא לר"י ור"י משום שבת התקינו לומר כך וכמ"ש.
בקושי התירו כ' רש"י לעיל משום שמצטער והרי"ף הביא ג"כ וישתחו ישראל על ראש המטה וספרים דידן דלא גרסי מפ' לי' להאי ראש על שהיתה מטתו שלימה.
רש"י ד"ה סועד ומשום רבינו יעקב נ' משום דמסקינן לקמן וסועד היינו וזן כלומר כי יש כמה חולין השוכבים על ערש דוי ולא יאכלו ולא ישתו היינו השכינה זן אותם לכך גרס כאן אל תקרי סועד אלא סוער והקרי סוער כ' סועד פי' זן.

גמ' כמה גדולים שמעתי מפרשים על תנא דמתני' אמר כן שסתם ולא יקרא ולא פי' הטעם שמא יטה למען לא יבא להם כדרך שבא לר' ישמעאל שאמר אקרא ולא אטה.
חטאת שמינה ע' בחי' ר"ן וכ' דבאמת העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת אבל חטאת שמינה לא הוא וע"ז אמר כשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה. ופלוגתא דת"ק ור' נתן אפשר הי' בתי' התוס' ת"ק לא מ' לי' לחלק וסובר ע"כ דרק רצה להטות ור' נתן אי לי' תי' תוס' ואמר קרא והטה. ובחי' ר"ן תי' משום דעבר על דברי חכמים ובתי' זה מיושב הא מצוה בעדנא דעסק בה מוגינא והאיך אתא לידי' קרא והטה ולמ"ש החי' ר"ן א"ש מאחר דהוה מצוה הבאה בעבירה נענש עליו ולא הגינה עליו אמנם מיהודא בן טבאי עדן ק' וע"כ צריך לחילוק התוס'.
גמ' איבעי' להו שמש האינו קבוע הן לרש"י הן לתוס' הן לרי"ף יסוד איבעי' זאת אי שבקי' לתי' בתרא כולא מלתא דתי' קמא והכל תלוי' במשחא ונפטא וקבוע ואינו קבוע שווין או דלמא בקבוע הוא דמקילין אבל אינו קבוע כדקאי קאי דוק ותמצא.

החזן

רואה כ' דב' פי' של רש"י תליין בב' אוקומתת בגמ' דלאוקומתא קמא דהתינוקות מסדרין ראשי פרשיותי' ע"כ צריך לפרש כפי' קמא של רש"י דחזן חזן ממש דאלו מלמד תינוקת מה ל' לראות בראשי פרשיות הלא יודע היכן סיימו אתמול ומשם יתחילו היום א"ו חזן ממש ורואה מהיכן מתחיל לקרות ואמנם לתי' בתרא דהתינוקת קורין כל הפרשה שפיר מיירי במלמד תינוקת וקורין לפניו וע"י קריאתן הוא מבין היכן יסיים היום ויתחיל למחר ומיושב לדברינו דקדוק רש"א בתוס' ד"ה מסדרין.
והאמרת רישא רואה פי' דהאי רואה ע"כ קורא דאי רק שמבין שומע הו"ל למתני.
וכ' רש"י ומריצין בפיו משמע מדבריו דאפי' דבור מותר דלא כהג"א דמפ' דוקא ע"י הרהור.
יג' שאני התם דליכא דיעות כ' רש"י וה"ה דהו"מ לשנויי דליכא הכירא וי"ל דה אא בזה הוה כולא איבעי' דש"ס ומה עלה על דעת רב יוסף למפשט מהתם וכ' דה"ק רב יוסף דאם עוף בחלב דרבנן עשו הרחקה למה נסמוך באי' נדה אהכירא וע"ז משני הש"ס דהכירא לח מהני כ"א בדיעות וסבר המקש' דבדיעות לחוד תליא מלתא ומקש' אמכירין ומסקינן דדיעות והכירא בעינן.

ת"ש לא יאכל הזב ע' חי' ר"ן ולי נ' דק' לש"ס למה לא קאמר אא"כ עשו היכירא אלא ש"מ דלא מהני וע"ז משני היכירא לא מהני אבל שינוי מהני ולזה פי' רש"י דהוא בבגדו וכו' אסרה תורה במקום אחר וא"כ הוה שינוי גמור וגם בנדה י"ל דנוכל לסמוך עליו.
נטלה אשתו תפליו אולי ע"ד דאמרינן פ' ג' דברכות התולה תפליו שלא בכיס שלהן תולין לו חייו לקחה התפילין בכיס שלהן להראות כי היו נתונין תמיד בכיס ולא תלה אותן בפ"ע.
שקרא הרבה ושנה הרבה אמרה כן דאם לא קרא דלמא כי היא חייך אתורה שבכתב כ' ואי לא שנה דלמא אתורה שבע"פ כ' ואם לא שימש א"כ לא הי' מבין מה שלמד.
יג' ע"ב סינר והי' היא בבגדה אבר לא הוא בבגדו.
תוס' ד"ה רש"י גריס דאלה דברי הברית י"ל שפוסל התוכחה שבחקותי וכמ"ש הרמב"ן דבבחקותי על חורבן ראשון וכאן על חורבן שני.
וע' בחי' ר"ן דמ"מ הני לאו בכלל י"ח דבר והרב בפי' מתני' כ' שהם בכלל י"ח דבר.
וע' רש"א דד' רשי' לחלק בין ימי זיבה לימי ליבון נ' טעמו דימי ליבון חשוב פת בסלו.
גמ' מאן תנא ע' רש"י כוונת דבריו דהכי קשה להש"ס או דנימא דשני אפילו מפסיל לא פסיל דאין אוכל כמאכל או דנימא אוכל כמאכל ואוכל ראשון ראשון.
יד', ע"א רש"י ד"ה ופסיל להו ע' רש"א ולי נראה כוונת רש"א דעיקר ולד הטומאה דרבנן ומדאוריי' לאו תרומה טמאה היא והוה גזירה לגזירה משא"כ לענין שמירה כיון דרבנן פסלוה הי"ל חיוב שמירה שלא להביא לידי כך:
רש"י ד"ה התחילו עד אא"כ נטמאו בשרץ כ' רש"י כל זה דאף דאמרו גזרו עלי' טומאה ל"ד כ"ח פיסול ר"ל ומה שמסיים רש"י אא"כ נטמאו במשקין כוונת רש"י לד' תוס' לעיל דטומאה דלא מצינו בתורה לא גזרו רבנן עלי' ולולי דמצינו בתורה דמים שאובין מקבלין טומאה משרץ לח גזלו רבכך טומאה זאת והיינו דמסיים רש"י אא"כ נטמאו בשרץ.
אליו ואלו מטהרין דברי אביי צריכין ביאור וכמו שהקשה ער"ח ונראה דדברי אביי דהתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים יהי' טהור ודרשו מפ' זה טהור הטובל וגם המעיין ובור טהור ואינו מקבל טומאה ותרווייהו במחוברין שאינם שאובים אבל מאחר שאמרו אלו ואלו מטהרין סברו דקרא גם בשאובין מיירי ואם נפל לתוכן שרץ לא היו מטמאין ורבא ס"ל דבאמת כולה שאובה דרבנן אבל שאובין בקרקע בכלל בור ושפיר פריך מאי נ"מ הרי באמת שאובין מ' סאה בקרקע לא מקבלי טמאה אמנם רש"י להוציא מפשט ביאר בכאן דכולה שאובה דאורייתא פסול וכ' לד' רש"י דמטומאת שרץ לא איירי אביי כ"א מאחר דגזרו רבנן דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה א"כ זה הבא

ראשו ורבו הנה הוא טבול יום ומטמא המים שטובל בהם דהיינו השאובין והם שהיו סבורין אלו ואלו מטהרין סברו דכשם שטמא שטובל במחוברין אינו פוסל אותם ה"ה אלו אין טבול יום פוסל אותם ולכך גזרו עליו טומאה ולרבא לא משמע לי' דמשו"ה גזרו דהרי תרי הגזירות בו ביום היו ולא גזרו הא אטו הא.

גמ' לא קיימא הא שאמרו כשם שזה הטהור לא נטמא ממים שאובין כך זה הטהור אחר הטבילה לא נטמא במים שאובין ודגזרו על ג' לוגין דוקא היינו דאי נגזור על מיעוט מים שאובין שיפלו על טהור שיטמאוהו אין הציבור יכולין לעמוד בה ובחרו בג' לוגין שיעור לפסול את המקוה.

רש"י ד"ה עסקניות קו' רש"י על רבותי' חזקים כראי מוצק ונראה טעמם כיון דתקנו נט"י לתרומה אמרו סתם ידים פוסלין את התרומה כי נטל לידים יהיב אדעתא ואי נגע בטומאה מדכר ע"ד שתקנו נט"י לתפלה וכן קידוש ידים מה"ת לעבודה למען ישים אל לבו לאן הוא הולך לפני ממ"ה ית' שמו ה"נ כן. ואמנם י"ל דד' רבותיו של רש"י דטומאה ודאי אוכלי תרומה זהורין אלא למאי דגזרו על הידים שנגעו בספר וכה"ג ודאי משתלי אינש ונגע ולא ידע גזרו מה"ט טומאה אכולהו ידים והעיקר משום שמא נטמאו בספר וכיו"ב ברצועות תפלין. ונתיישב בזה קו' תוס' ד"ה אף הא טפי להו אי"ח לא היא סתם ידים וידים מחמת ספר וחדא גזירה יחשב.

תוס' ד"ה תנא אף הידים לולי דברי תוס' י"ל דאדרבא מדתנן כאן גבי פוסלין והספר ספר מ' ס"ת דוקא מ' להש"ס דעל ספר גזרו מפני העכברים וא"כ אין חילוק בין ערום בין אינו ערום עכ"פ פוסל תרומה אבל אי ס"ד דידים פוסלות מחמת שאמרו כל הפוסל תרומה מטמא ידים להיות שניות א"כ אפי' נגע בספר במטפחת יפסול תרומה אתמהה א"ו הך דמ' ידים לקדש אתמר ולתרומה דוקא בספר ערום ומשום דר' פרנך לא זולת.

ערום בלא מצות פי' מרן הגאון חת"ס זי"ע דהכופר רזי תורה ומפשיט התורה ערומה שאין בה אלא פשטי דבריו ועי"ז נעשה תורת ה' פלסתר וכמו שכגלג מנשה וכי לא הי' למשה לכתוב כ"א ואחות לוטן תמנע נקבר ערום בלא מצות דלבסוף נעשה צדוקי.

שם ע"ב רש"י ד"ה ובא השמש בסוה"ד דהא לאו טמא אקרי ונ' דה"פ דאי ס"ד טמא הוה ליכתוב קרא וטמא עד הערב ואנא ידענא דבערב טהור ומדכ' עוד וטהר גלי לן דלאחר טבילה לא מקרי טמא אלא דטהור נמי ליתא כ"א פוסל לתרומה.

רש"י ד"ה אלא בבאין מחמת שרץ בסוה"ד וגזור רבנן דליטמא לענין תרומה כלומר שלא עשאן שני לעשות סיג לתרומה ולא ראשון דלחולין לא עשו סיג.

טו ע"א תוס' ישנים ואירפא קאמר דידים דשלמה צ"ע הא שלמה בקדש גזר ואר"ע אין טומאת ידים במקדש פירש שאין שורפין קדשים על טומאת ידים
טו ע"ב תוס' ד"ה אתו אינהו בסו"ד ויל"ד לגירסא דידן מ"ט באמת לא משני הש"ס ונ' דמפר' להש"ס בשלמא בידים שייך לתרץ כן אבל בגושא נימא דתרתי זימנא גזור ולא קיבלו עלייהו וחזרו לגזור פעם ג' זה לא מסתבר ואמנם בכלי זכוכית שפיר יש לתרץ להכי שביק הש"ס לכלי זכוכית וסמיך אתי' דלעיל וע' רש"א.
רש"י ד"ה ואאוירא בסו"ד שידה פרוצה רמז לד' תוס' ד"ה ואאוירא בסו"ד דהגזירה הי' על שידה פריצה.
גמ' הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו פי' דזמנין דעושין גם כלי חרס מן החול ויאמרו שאין מקבלין טומאה.
טז ע"א תוס' ה"ג רש"י ע' רש"א שהקשה לימא דמרובה לטמא אחרים מגבן וכ' דאין זה רבותא שכן הוא בכל הכלים
טז ע"ב תוס' ד"ה וחכמים מטהרין והיכא מוכח נ' דאי גרסי' כבגמ' כאן ואלו א"כ פשיטא דקאי אטומאה דאורייתא אפילו גרסינן אלו כבמשניות אבל מדתנן בין מבפנים בין מבחוץ נ' ה"פ בין שקבלו טומאה מבפנים בין שקבלו מבחוץ ובשלמא ובטומאה מצינו לחלק אבל בטבילת כלים ליכא חילוק.
גמ' אך את הזהב צ"ע מי נדה היכא כתיבא הא האי אי נדה אצטריך לטבילת כלים ויש מכאן ראי' ברורה לדברי הרמב"ן פ' מטות דהאי קרא אסמכתא ועיקר למי נדה ממש וכתרגום אונקלוס. ובזה יש להבין דמסקינן משום גדר מי חטאת כ' רש"י שלא תשתכח וק' הא באדם ושאר כלים קיימי מי חטאת והאיך תשתכח וצ"ל בכלי מתכות תשתכח אמנם מהי"ת תשתכח דוקא בכלי מתכות א"ו משום דלא מצינו מי חטאת בכלי מתכות כ"א כאן ודרשי' להאי מי נדה לטבילת ויאמרו שדרשה גמורה וא"צ ממי חטאת לכלי מתכות.
גמ' שמא לא יקבנו פי' דבשבירה לא אייתר לי' בשאר טמאות דעד שהצורף ירתכן ג"כ יהי' אמנם מאחר דסגי בנקב וכזה א"צ צורף וא"כ גזרי' שמא לא יקבנו.

סוגיא דקבלנות לש"ש תרמ"ח

מו"ק י"ב ע"א רש"י ד"ה מקבלי קבולת יל"ד מה דחקו לרש"י לפ' דטעמי דאיסורא שיאמרו היום יהבי לי' ולמה לא אמר טעמא שיאמרו ששכר הגוי ליומא וכ' דדחקו לרש"י הא דמסקינן דגם בחוה"מ אוסר שמואל וס"ל לרש"י כד' רוב הפוסקים דמלאכת

חוה"מ הוה רק דרבנן וכן שכיר יום גופי' דרבנן ואנן ניקום עוד ונגזר קבולת אטו שכירות א"ו טעמא דיאמרו היום יהבי' לי' וזה אסור מדאורייתא ובחוה"מ מדרבנן דכל שאין ישראל עושה אינו אומר לגוי ועוש' ולכך הדר רש"י לקמן כדמסיק בחוה"מ דאסור ביאר רש"י עוד הפעם דיאמרו היום יהבי' לי' ר"ל דבחוה"מ ע"כ הטעם משום היום יהבי' לי'.
אלא דצריך ביאור מאחר דחזי אינשי שכבר התחילו הפועלים לעבוד בימות החול האיך יאמרו בשבת היום יהבי' לי' ודנימא דשמואל לא אסר כ"א התחילו לעבוד בשבת א"ה עיקר חסר מן הספר וצ"ל בתוך התחום דמקרבא למתא ומ"מ יוכל להתרמות שיבאו בשבת שם אנשים לטייל מאותן שלא היו עדי' שם בחול ויסברו שהתחילו בשבת ויאמרו היום יהבי' לי' ואפי' במתא עצמה יוכל להיות שכמה אנשים לא ראו העבודה בחול ובשבת ראו למבראשונה העבודה ויסברו דבשבת יהבי' לי'.
רש"י ד"ה מתא דמקרבא אסור הפועלים אסורים וק' למה חזר רש"י מפירושו לעיל דאסור קאי אבעל הבית שאסור ליתן אפי' בקיבולת ומדוע פי' כאן האי' אנכרי' ואטו צייתי ונ' דרש"י ק' פי' לקמן דפריך והאמר שמואל ואמאי לא עלו לגוי' וק' וא"נ לא אמר שמואל יק' אמאי לא עלו לגוי' מי גרע ממעשה שבת דלא קיי"ל כר"י הסנדלר דמעשה שבת קדש וכ"ש ע"י נכרי אלא ש"מ דק' לש"ס ל"ל לר"פ לאהדורי עוד הפעם ולומר אסור בקיצור הו"ל למימר אבל איכא דמקרבא לא א"ו דבא לאשמעי' דמלאכת הפועלים אסורה דרבנן גזרו בה דלא יבואו למפשע לכתחלה.
אלא דמ"מ ק' הענין דניחא להש"ס דתוך התחום אסור ולזה נראה דנהי דלא נחית המק' לחלק בין אדם חשוב או לא מ"מ משמע לי' דודאי אם ע"ה יניח ביתו לבנות בקבולת ושי"ט נהי דעבר אדשמואל מ"מ דיעבד מותר ליהנות אבל אם מר זוטרא בונה ביתו בולא תוך התחום יאמרו הותר הדבר ולכך צריך פירסום ולא עלו לגוי' אבל חוץ לתחום דמותר אפי' בת"ח מותר ומשני הש"ס אדם חשוב שאני נ' הפי' דהא דחוץ לתחום מותר משום דלא שכיחי דאזלי התם וצריך לבאר מלת לא שכיחי דבאמת גם חוץ לתחום הרי יכולין לבא שמה ע"י עירוב אלא כיון דקיי"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה לא שכיחי דאזלי אבל אדם חשוב צריך ליזהר דלמא מ"מ יבואו שם ע"י עירוב והוה בכלל הרחק מן הכיעור והדומה לו.
וא"ל איהו נמי לא על לגוה וקשה א"כ מעיקרא מאי קסבר וכ' דכ' בנו לי' אפדני מקבלי קבולת מוקשה א"ו ה"פ איהו באמת התנה עמהם שלא יעשו בשבת ואנהו לא שמעו לי' ולהוציא עצמו מחשדא לא על לגוה ובזה מיושב תירוץ בתרא סייע בתבנא בהדיי' ואין זה קבולת וק' אמאי עביד הכי א"ו איהו אתני בהדייהו דלא למעבד בשבתא

והפועלים לא שמעו לקולו. ואמנם י"ל דהני תרי לשני בהא פליגי לי"ק סבר דלא סייע בהדיי' אלא דס"ל דגם חשוב א"צ לחוש אם שמואל מתיר בהדי' ולכך על לגוי' ולישנא בתרא סבר דמסייע אלא דהתנה עמהם שלא יעשו בשבת והם לא שמעו לו ולכך להוציא עצמו מחשדא לא על לגוה.

תוס' ד"ה אמר שמואל דהא רחים של מים בע"א ספ"ק דחו תוס' ראי' זאת דרחים טוחנין מעצמם ונ' דר"ת קאי כשטת רש"י הנ"ל דגם בפועלים עיקר החשש שיאמרו היום יהבי לי' וזה שייך גם ברחים. ודע דראי' זאת היא ר"ת לטעמי' דפוסק במסכת' שבת ברחים כמאן דשרי ובתוס' שם נחלקו עליו גם בזה.

באו"ד וצ"ע ע' יישוב לזה בתוס' ע"א הנ"ל.

ע"א כ"א ע"ב גמ' אבל שדהו לנכרי ע' רש"א שכ' ליישב דלא מקשה אמתני' ונ' להסביר דברי' דלכאורה מרחץ דתנן מיותר אטו גרע מבית וע"כ צ"ל דס"ד במרחץ דמזבין לע"ז שרי קמ"ל מתני' דמ"מ בבית ישראל אסור שנקראת על שמו ומדוקדק בזה דנקט רשב"ג תרתי דנקראת על שמו משום ע"ז ועוד מפני שהגוי עושה בו מלאכה בשבת.

תוס'

ד"ה מ"ט אריסא וכו' בסו"ד ויש להסביר בדברים מ"ט לא אמרי גם בשבת לרשב"ג מה נעשה לבית אביך וכו' כמו שא"ל בביצה א"ו דהתם סברי רבנן דרשב"ג להלכה קאמר וא"ל וכו' משא"כ בשבת דמוכח מרשב"ג דשמעתין דמדינא שרי לא הוצרכו לומר כך.

תוס' ד"ה אבל לנכרי ע' רש"א שכ' ויש ליישב במרחץ דאיכא ג"כ משום ע"א גם בנכרי איכא תרתי.

תוס' ד"ה א"ה י"ל דמתחלה הוה ס"ל כותיים גירי אריות הן וליכא לפני עור אבל השתא דקאמר אנא גמירנא טפי מכך מ' לי' דזה שייך דוקא אי גירי אמת.

תוס'

ד"ה תיפוק לי' כ' דמשום מסייע ידי עוברי תיפוק לי' דפשיטא דאיכא משום מסייע א"ו לפני נ' כוונתו דאשדה דוקא קשה לתוס' אבל עבירה מש' לר"ת דלא הוה מקשה הש"ס עור ממש וכ"ת בדרבנן האיך שייך לפני עור דאוריי' דכל דרבנן הו"ל לא סתור וממילא שייך לפני עור.

והנה ה"ה פ' ו' מהל' שבת נתעורר מ"ט בקבלנ' לא יאמרו בקבלנות יהבי לי' קו' זו תי' הרמב"ם סוף פ' ז' מה' יו"ט דבין קבלנות לשכירות לא ידעו אינשי לפלוגי.

מה"ב בענין קבלנות

מו"ק י"ב ע"א מקבלי קבולת יל"ד קבולת חוץ לתחום מותר ומאי לשון מקבלי קבולת ונ' הפי' דכי היכא דאמרי' בע"א כ"א שם אריסות למרחץ לא עבדי אינשי ה"נ בקבלנות דוקא באנשים שידועים שמקבלים בקבולת שאינם שכירי יום התם מפליג שמואל בין תוך התחום לחוץ התחום משא"כ בפועלים שעובדים לפי מה שיזדמן להם אם שכיר יום הם שכירי יום ואם בקבולת המה מקבלנים בהני לא שרי שמואל כלל וכלל. ומה"ט כ' דנאיד רש"י מפי' ר"י בתוס' ע"א דפי' דקבלנות תוך התחום דאסור ה"ט דיאמרו שכירי יום נינהו דהא הכא במקבלי רק בקבולת מיירי ואפ"ה אסור תוך התחום א"ו מטעם אחר אסור ואם יאיר נותן התורה ית' עינינו נבאר עוד שאר ד' רש"י.

ואמנם הרמב"ם דאזלי בשטת ר"י יישוב זה במ"ש כי בין שכירות יום לקבלנות לא ידעי אנשי להפריש ויבאו להתיר גם שכירות יום וטעמי' א"ש לטעמי' דלא מחלק בין קבלנות שדה לקבלנות בית וכן מורין דברי רש"י שכתב סתם מלאכה ומטעם רש"י באמת אין לחלק ג"כ ולפנינו אי"ה נבאר סברת המחלקין בין בית לשדה.

אבל אי קשיא הא קשיא לשטת הר"מ בתוס' ע"א דהחילוק בין בית לשדה דבשדה הגוי שותף משא"כ בקבלנות בית וא"כ קבלנות בית מדינא אסור ואמאי שרינן חוץ לתחום ואחר העיון נ' דלהר"מ הכל תליא בנקראת על שמו ומה"ט באריסות מותר דנקרא ג"כ על שם הנכרי אבל בבנין בית אם נקראת על שמו אין כאן שותף ואסור ואמנם חוץ לתחום דלא ידעי אנשי למי הבית נבנה לא מקרי נקראת על שמו עדן ומותר ונבא עוד לפנינו עד"ז ועד"ז כ' לפ' מ"ש תוס' בע"א שם ע"ד הר"ם ולפי"ז יש להתיר ברחים ונתקשה בס' לחם סתרים בל' לפי"ז שכתב תוס' ולמ"ש א"ש ל"מ לשטת ר"י כיון דברחים לאו אורחא בשכירי יום ודאי מותר להשכיר שיתלו לכה"פ באריסות אפי' לדברי הר"מ דלאו ה"ט אמנם כיון דאורחא הוא שהפועלים ברחים נוטלים חלק מן הקמח הרי הם כשותפין ומותר כמו שדה.

ועתה כבא בע"ה לבאר הסוגי' א' א' הנה שמואל לא אמר כ"א דברחים תליא מלתא ויל"פ על ב' פנים עעם התחום משום דבני עיר הבעלים יודעים כי האיש הזה בונה לו בית ואם יראו שבונים בשבת יתירו גם ע"י שכירי יום וכיו"ב מה יאמרו וא"כ רק על בני עיר הבונה מקום שהוא דר שם אנו דנין וא"נ איכא מתא דמקרבא התם למקום הבנין לא משגחינן בה ובא ר"פ ופי' דהאי תחום דקאמר שמואל תחום מקום שבונין קאמר כי במקום שבונין שם מפורסם למי הבנין ולכך אי איכא מתא דמקרבא להתם אסור ואמנם עכ"פ טעם האיסור משום דידעי אינשי למי הבנין אבל לחוש בחוה"מ לאינשי

דאזלי ואתי מהי"ת ומ"מ מסיק הש"ס דגם להנהו חיישינן שישאלו למי הבנין וידעו כי הוא של יהודי אא"כ למה אמר שמואל סתמא חוץ לתחום מותר ולא ביאר דבריו דדוקא בשבת ויו"ט מותר משא"כ בחוה"מ א"ו דמ"מ יש חילוק ביני' דאם נבנה בשבת ויו"ט תוך התחום דההחשד קרוב מאוד מאחר שהכל יודעין למי הבנין אפילו דיעבד הבנין אסור ליהנות ממנו משא"כ בחוה"מ דההחשש רחוק שאם ג"כ יבואו אנשים מעלמא יחקרו למי הבנין נהי דלכתחלה אסור דיעבד מותר והנה אפודנא דמר זוטרא בחוה"מ אקלע רב ספרא ור"ה ב"ח להתם ומ"מ לא עלו לגוה ומקשה הש"ס אי בחוה"מ בחוץ לתחום ג"כ דיעבד אסור למה סתם שמואל וקאמר מקבלי קבולת חוץ לתחום מותר וע"ז מתרץ הש"ס טעמא מאי שרי דיעבד בחוה"מ דאנשים נכרים לא יבואו לחקור למי הבנין אדם חשוב שיש לו שם שאני. כי ע"י חשיבותו הכל משיחין מבנין שבונין בשבילו ואפילו לשאר אינשי דאזלי ואתי החשש קרוב ולכך לא עלו לגוי' ואמנם בתי' בתרא נחתי' מהא וס"ל בחוה"מ דיעבד שרי והכא סיוע סייע בתבנח בהדיי' ומעתה בשבת ויו"ט בחוץ לתחום משרי לכ"ע ובחוה"מ הוא דאיכא ב' תירוצי ולכך בה' שבת שביק הטור הך דנכון להחמיר דכיון דשרי שמואל לכתחלה למה נחמיר אבל בחוה"מ דאיכא ב' תירוצי כ' נכון להחמיר וא"ש ג"כ שלא הזכיר הטור אדם חשוב כי אדם חשוב קאי אוני שבונה אותו אם יש לו שם מפורסם וכה"ג שכיח בין עשירי עם מדי יום וכ' סתם נכון להחמיר כלומר אף דאיכא עוד תי' לקולא נכון להחמיר כתי' קמא.

ועתה נבא לבאר בע"ה כיון דקבלנות מותר מ"ט גזרו בתוך התחום וכ' דזה הביא להפוסקים החולקים על הרמב"ן וס"ל דדוקא בבנין בית אסור ולא בשדה וה"ט מאחר דחזינן דאפילו אם סיוע סייע בתבנא שוב לא הוה קבלנות בניקל יאמרו כי התבן שהביאו להם הפועלים לצורך החמר מבית בעל הבית הביאו ולא הי' כאן קבלנות נמצא דבקבלנות בית דוקא שייך חשד זה גזרו משא"כ בשדה.

ועתה נבא בס"ד לבאר דברי רש"י ע"ד שכתב במה"ק דכוונת רש"י מי שלא ראה אותם עוסקים בימות החול יסבור שהתחילו בשבת והיום יהיב וכה"ג ל"מ קבולת ועד"ז סובבים דברי ר"פ לא תימא דהאי תחומא מבעלים. דמקרבא לא אכפת לן דכיון דהבעלים אינם יכולין לילך שם בשבת למה יאמרו היום יהיב להו וע"ז קאמר ר"פ כיון דהקבלנין עכ"פ יכולין לבא אל הבעלים שפיר יאמרו היום יהיב להו וזה שכפל רש"י עוד הפעם לומר היום יהיב להו אבל בחוה"מ כ' רש"י אסור שיאמרו היום יהיבי לי' והל' ק' מאוד בזה ונ' פי' ד' רש"י דבאמת יפלא הדבר שנחוש לאינשי דאתי מעלמא שיבאו לחשוד את מי שלא ידעו טבתו אמנם הענין הני אינשי ידמו בדעתם כי בודאי דרים כאן ישראל

תוך התחום ואסור לבנות בשבת ויו"ט ולא רצו בעלי הקבולת לקבל תחלה שלא יצטרכו לנוח בשוי"ט והיום שהוא חוה"מ יהבי לי' כלומר נתרצו לו ויאמרו כי מותר לתת קבולת במועד אפילו לצורך המועד.

ועתה עלינו לבאר מדוע כ' רש"י לעיל אסור ר"ל ליתן ובמתא דמקרבא כ' אותן פועלים נכרים אסורים וכ' כוונת רש"י דבתוך התחום של הבעלים אם יתנה עמהם שלא יעשו בשויו"ט ואם יבאו בכל זאת לעשות ימחה בידם אבל חוץ לתחום מאין ידע כי עושים בשוי"ט וע"כ צריך להתנות עמהם כי הם אסורין לעשות ואם מ"מ יעשו לא וקח הבנין מידם וע"ד דעביד מר זוטרא דלא על לגבי'.

והקשה רש"י מכלים לכובס ומאי ענין קושי' זאת למה שכ' רש"י דטעמא דשמואל שיאמרו היום יהיב לי' ונ' דאי לאו האי טעמא היינו אומרים כפי' ר"י בתוס' ע"א שם דטעמא דשמואל שיאמרו שכירי יום נינהו וזה לא שייך גבי כלים לכובס אבל השתא דאתי רש"י לסברא דהיום יהיב לי' שפיר ק' מכלים לכובס מ"מ מבואר שוב מדברי רש"י דס"ל כד' הרמב"ם דבנין ל"ד כי אם כל מלאכת קבולת דאל"כ לא מק' רש"י מכלים.

גמ' והאמר שמואל יל"ד למאי הל' מייתי המקשה ריש ד' שמואל דתוך התחום אסור ונ' דזה ע"ד אא"ב דבאמת גם בתוך התחום יק' מנא ידעי' דאפי' דיעבד אסר שמואל א"ו דיש לדייק זה מדאכפל שמואל למימר חוץ לתחום אסור תוך מותר פירושו בדיעבד. ומשני ה"פ ד' שמואל כשם דאסור בתוך התחום ר"ל לכ"ע ה"נ מותר חוץ לתחום ר"ל להמון עם אבל לאדם חשוב לא קאמר שמואל.

ע"א כ"א ע"ב תניא רשב"ג אומר לכאורה מאי קמ"ל רשב"ג הא תנן לה במתני' וכ' דמהך קו' דייק הש"ס דרשב"ג לדיוקא אתא וסבר תחלה דאכותי קאי אדיוקא ולמאי דאמרי' דבחוה"מ שכן נמי עבדינן הדרי' למימר דהדיוק אבל שדהו מותר וק' הא ג"כ תנן לה במתני' וכ' דבמתני' הייתי אומר דמשכירין ר"ל לשנים הרבה וכדברי ר"ה גאון בטור סי' רמ"ג דעי"ז איכא פירסום וידעי כ"ע ששכירה היא בידו וכ"ת א"כ במרחץ אסור וצ"ל כד' רש"א מפני שמכניס לתוכה ע"א והיא נקראת עכ"פ ביתו וכ"ת הא מסקי' תוס' במתני' בסוה"ד דע"א לא אסר כ"א בבית דירה ובית מרחץ הרי לא הוה בית דירה י"ל דמשום שהי' להם חק קבוע להעמיד ע"א במרחץ כדאשכחין במתני' במרחץ של אפרודיטו גרע טפי אבל רשב"ג דקאמר דטעמא דמרחץ אין משכירין משום דגוי עושה בו מלאכה בשוי"ט א"כ לא מיירי בהשכרה שיש לה קול וק' אמאי שדה מותר ומשני דבשדה א"נ שכירות אין לה קול מ"ו יתלו באריסות משא"כ במרחץ דלאו לאריסותא עביד.

גמ' כותי נמי צריך ביאור וכי לא ידע המק' דאנן נמי בחש"מ במרחץ מלאכה עבדינן ונראה דמדדייק רשב"ג למימר מרחץ ש"מ דשדה שרי וע"כ בחו"ל היכא דליכא תו"מ קאי ובחו"ל יש לחוש בכותי משום יו"ט שני דהוה חוה"מ גבי דידי' ולכו יו"ט והיינו דמק' אמנם בימי רשב"ג שהיו מקדשין עפ"י הראי' היכא דשלוחים היו מגיעין לא הוה כ"א יו"ט ראשון ולא ב' ימים והיכא דאין מגיעי' הוה ספיקא דאורייתא דלא ידעו אימתי קדשו ב"ד החדש ובספיקא דאורייתא גם כותאי זהירו ובחוה"מ ממש גם אנן עבדי'

והנה העולה מסוגיין נראה דהיכא דאיכא תרתי להתירא ודאי ידונו לכף זכות אשר ע"כ היכא דשייכא שכירות ואריסות תרווייהן מותרין וא"כ מסתבר דה"ה קבלנות מותר היכא דשייכא אריסות והרמב"ם דאוסר קבלנות שדה יהיב טעמא דכ"ע לא ידעו לחלק בין שכיר יום לקבלנות ומ"מ המתירין יש להם לסמוך עמ"ש דבתרתי להיתירא לא גזרו רבנן.

תוס' ד"ה מ"ט הגי' לפנינו בתוס' כלים אבל במתני' שבת שם הגי' כלי לבן וז"נ עיקר קו' התוס' דמדנקט רשב"ג שם כלי לבן דוקא ש"מ דלא חייש לד' בי"ש שיאסר סמוך לשבת משום דמחזי כמצוה לו לעשות בשבת כ"א דבאמת הא דקבלנות בכביסה מהני היינו כמ"ש רש"י הנ"ל במו"ק דאינו ניכר שהוא מלאכה של ישראל אבל כלי לבן של בית ר"ג היו מפוארים בהידור והיו נכרין של מי הם ולכך החמירו בהם וע"ז מקשה תוס' הא עכ"פ מלאכת כביסה לקבלנות עבידא ואמאי לא נימא קבלן קבלנתי' עביד.

ולמ"ש א"צ לדברי רש"א שכתב דקושית ה"ר יהודא היא דוקא לשטת ר"ת ולמ"ש א"צ דבכלים לכובס כ"ע מודו דשרי מטעם קבלן קבלנותי' עביד ומה"ט בשאר כלים לא היו מחמירים בבית ר"ג רק בכלי לבן משום שהיו ניכרים שהיו של בית ר"ג שהי' מהודרין ביופי ושפיר הקשה ה"ר יהודה ומה בכך שהיו ניכרין למה לא נימא גם בהו קבלן קבלנותי' עביד.

אא"כ מאי מק' תוס' שוב מהך דביצה בשלמא בהך דביצה היו מחמירין לגמרי כבי"ש אבל בכלים מאחר שלא היו מחמירין כ"א בכלי לבן ובשאר כלים לא א"כ הוה דלא כבי"ש ודלא כבי"ה ונ' ד' תוס' מאחר דלא מדינא קאמר רשב"ג כ"א מטעם חומרא מסתבר שוב למימר דכלי לבן לאו דוקא כ"א לגמרי היו מחמירין כבי"ש וצ"ע.

תוס' ד"ה אבל לנכרי מאי לכאורה יל"ד מאי דייק הש"ס כלל מרשב"א דלמא הא דנקט רשב"א כותי דבכותי אין צריך לחלק בין ג' ארצות דמתני' משא"כ בנכרי אמנם א"כ ממילא מבואר דס"ל דבחו"ל לכה"פ לנכרי משכירין דאל"כ גם בנכרי אין לחלק.

והנה תי' תוס' קמא הכוונה דאי פליג רשב"א אמתני' א"כ הו"ל לאשמעינן טפי נכרי לאשמעינן דפליג אמתני' אלא ש"מ דלא פליג.

ועד"ז יש ליישב קושית רש"א דמאי דייק לעיל דלרשב"ג כותי שרי דלמא נקט נכרי לרבותא כיון דמלתא דרשב"ג כבר תני' במתני' הו"ל לאשמעי' רבותא בכותי שהוא דבר חדש. וכ' עוד רש"א על סו"ד תוס' דהא רשב"א ע"כ פליג במרחץ ולא ביאר דברי' ובס' לחם סתרים ביאר יותר דכיון דע"כ רשב"א פליג במרחץ לגוי וס"ל דשרי ומ"מ לא הזכיר במתני' דאיכא דפליג ולי לא ק"מ דהא דאסר תנא דידן במרחץ היינו אם השכיר לו גם לשבת אבל לששת ימי החול ליכא מאן דפליג ואוסר ומעתה תנא דידן קאסר אם השכיר לו סתמא וגם שבת בכלל ורשב"א מתיר בששת ימי השבוע אם התנה כן עמו שיניח בשבת וא"ש הכל.

תוס' ד"ה אי הכי לכאורה בלא"ה יק' מאי ס"ד למימר בכותי אריסותא קעביד הרי מצווה על כל מה שישראל מצווה א"ו הוה מ' לן מדנקט רשב"א מפני שנקראת על שמו ולא נקט סתמא מפני שעושה מלאכה והרי אסור א"ו בעצמו אינו עושה מלאכה בחוה"מ וע"י גוים שהוא שבות הוא דעביד וכולו האי לא חשו בלפני עור אמנם השתא מסיק כותי לא ציית שעושה מלאכה בעצמו שפיר פריך א"ה תיפוק לי' משום לפני עור ועד"ז יש ליישב ג"כ דברי תוס' ד"ה חדא דיק' יישבו שפיר דבעינן ג"כ לפני עור אבל נקראת על שמו ל"ל אמנם נפקא מיני' היכא דהכותי עושה ע"י נכרי' דלא חיישי' כה"ג ללפני עור והתם בעי' נקראת על שמו מאחר דלית לי' לרשב"א אריסותא קעביד.

תוס' ד"ה אריסא אריסותא הכ' כרשב"ג יל"ד אמאי לא קאמר הל' כסתם מתני' דבחו"ל לכ"ע משכירין שדות וכ' ד' ר"ת דממתני' אין ראי' דלמא ס"ל לתנא דמתני' שכירות יש לה קול וכ"ת א"כ מרחץ מ"ט אסור הא בלא"ה יק' אמאי לא דייק הש"ס אמרחץ כי היכא דדייק ארשב"ג וכמו שהק' רש"א וע"כ יש לתרץ לתנא דמתני' או כד' רש"א או באופן אחר אבל רשב"ג דמפ' מפני שעושה מלאכה וא"כ שכירות אין לה קול וק' שדה מ"ט שרי וע"כ דאריסא אריסותא עביד.

באו"ד עורות לעבדן וכלים לכובס לכאור' אדרבה מדלא נקט תנא התם דבי"ה מתירין לבנות בית ש"מ דבנין בית אסור אבל הא ליתא דהתם תנן ב"ש אומרים אין נותנין והו"ל רבותא טפי בעורת וכלים.

באו"ד חטין לתוך רחיים כ"כ במה"ק דר"ת לטעמי' אזיל דפוסק בשבת שם כרב יוסף דהך ברייתא בי"ש היא ומ"מ קשה כיון דרבה עכ"פ חולק על רב יוסף וס"ל מלתא דפרהסיא אסור דלמא ע"כ רב יוסף פליג ברחיים משום דיתלו שנתנו החטים מבעוד

יום אבל בקבלנות דגוי מודה וצ"ל ד' ר"ת דע"כ לא פליג רבה התם אלא משום דהרחיים ברשות ישראל הוא ואיכא פירסום אבל בקבלן דאדעתא דנפשי' עביד לית לן בה.

והנה הא דמייתי ר"ת ראי' לדבריו דוקא מרשב"ג היינו דרבי דקאמר פוסק ס"ל דקבלנות לא מהני ומה דאמר ואינו שובת ר"ל דהו"ל אונס אבל מרשב"ג דקאמר וא"צ לפסוק ע"כ ס"ל קבלנות מהני.

וכ' ר"ת דחוה"מ דהתם לרבותא נקט אבל בעל המאור הקשה עליו בחוה"מ אבילות מאי עבידתי' עיי"ש ואולי ד' ר"ת דגם אונן אסור במלאכה ואנינות ודאי שייך בחוה"מ.

והנה תוס' הציעו הסוגיא דמו"ק דתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ולאיזו ענין הביאו תוס' הך סיפא ונראה דארישא דתוך התחום אסור דהיינו מפני שנקרא על שמו של אבל אבל חוץ לתחום מותר יקשה יותר מה ענין תחומין אצל אבל והיינו דק' לה.

והנה ד' ר"י דהטעם משום שמא יאמרו שכירי היום ננהו י"ל באתרא דרגילו או בזמן דרגילו מותר משא"כ לדברי הר"מ דבעי' שותף דוקא בכ"ג אסור וכבר כ' לעיל אמאי לד' הר"מ חוץ לתחום מותר ויע"ל דכשם דקבלנות בתלוש בביתו של נכרי מותר ה"ה חוץ לתחום דכיון דאינו ידוע שהוא ביתו של ישראל דינו כתלוש בביתו של נכרי ועד"ז יש לסלק קושית תוס' מהירושלמי ע"פ ר"ת דר"ת ס"ל דלת"ק דרשב"א בתלוש לא בעי' קבולת ובמחובר מהני קבולת ורשב"א דפליג לטעמי' דס"ל אפילו אריסות לא מהני וליתא לדברי ר"ת אבל אנן קיי"ל כרשב"ג דאריסות מהני וכ"ש קבולת. ודע דע"כ הא דהחמיר ר"ת בביתו היינו משום שלא רצה לסמוך על הוראתו ואין לומר משום אדם חשוב החמיר דהרי גם הא דאדם חשוב מוקי ר"ת באבל דוקא וזה דלא כמו שכ' במה"ק.

ובסוה"ד ולפי"ז יש להתיר מבואר מסוף דבריה' דלא כ"כ כ"א לדברי הח"מ שהרי סיימו דהוה כמו שותף והטעם כ' דלהר"י לא מהני דא"נ יקח חלק מן הקמח ל"ד לאריסות דהתם ידוע שנוטל מחצה או שליש משא"כ כאן א"נ יקח קמח ויאמרו זה ושכירתו דבר יום ביומו ומי יודע שהוא נוטל חלק משא"כ בשדה שהכל גלוי וידוע.

ועד"ז מתורץ לנו קו' הב"ח על מהרי"א שהקשה האיך אפשר להתיר במרחץ קבלנות הרי הישראל נהנה ממה שהגוי עושה מלאכה בשבת והק' הב"ח דא"כ אמאי התירו תוס' ברחיים ולמ"ש הכי ק' לי' גם התוס' לא התירו אלא כשטת הר"מ וכמ"ש אבל הרא"ש לא הביא כ"א די' הר"י א"כ גם ברחיים אסור אף שנוטל הגוי חלק.

ואמנם הטור שהגיה בדברי הרא"ש קבלנות במקום הבלעה נמי מה"ט דודאי להר"מ דבעי' שותף דוקא לא מהני קבלנות כלל אבל לד' הר"י דהכל תלוי בזה שיאמרו שכיר יום הוא כיון דאיכא במרחץ למתלי בשכירות ובאריסות גם קבלנות מותר.

והנה המג"א נתקשה מ"ט הניחו הגדולים לבנות ביהכ"נ בקבלנות בשבת למ"ש דמאי דמשני הש"ס אדם חשוב שאני ר"ל כי הבונה הוא אדם חשוב ומכ"ש ביהכ"נ שהוא מפורסים מה הוא הבנין דאסור. וגם לפי פי' הפוסקים ר"ל מאחר דאדם חשוב אל יכנס לשם גנאי הוא לבית הכנסת שיבנה ע"ד שאסור לכל אדם חשוב לכנס.

מסכת שבת

יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו אף דיש לחלק בין מים לשמן מ' להו לתוס' דמ"מ בר גיבול מקרי.

וע מ"ש ה"ה פ"ח מה' שבת והקשה עליו הלח"מ דא"כ אמאי בעי' שורין דיו מבע"י לבי"ה הא גם בשבת שרי וקושיתו תמוה אטו בשבת שרי למעבד עובדא לצורך חול ועוד אטו מי שרי לטלטל הסימני' ששורין ומ"מ תירץ הלח"מ עוררני תלמיד א' מוכרח דא"כ לבי"ש מאי שביתת כלים כיון דאין בנתינת מים מצ"ע אי' מלאכה.

יז ע"ב ע' בר"ן שכ' ליישב אונין למה תנן וי"ל דרישא דאין שורין בא לאשמעינן שרייתו זהו גיבולו אונין כמ"ש הר"ן צמר ליורה ס"ד כיון דמשעה שבא הצמר ליור' נצבע אלא שלא קלט העין הצריך לצבע מ"מ ס"ד דאין זה בכלל צובע ואין כאן שביתת כלים וכן מורה לשון רש"י שכתב וקולטת כל הלילה ר"ל דלב"ה אף שקולנות שרי מצודות בלא"ה צריך ליישב מ"ש דקיי"ל גרם כבוי כגון נתינת מים לנר אסור אפילו בע"ש וכאן שרי בשלמא באינך ל"ק דהמלאכה כבר נעשית מע"ש אלא שהולכת גם בשבת אבל בגרם כבוי רק בשבת נעשה המלאכה אא"כ גם במצודות הכי הוה ומ"מ שרי דספק שמא יהיו נשבין מע"ש וספק שמא גם בשבת לא ישבו.

תוס ד"ה אין פורשין ולולי דבריהם הייתי אומר דלהכי גזרו אף דלא אתי לידי חיוב דאורייתא משום צבי שנכנס לבית ונעלו בפניו דחייב משום צידה ואי לא גזרו אמצודות מהי"ת יהיו נזהרין בזה.

יח ע"א פותקין מים עיין חי' רשב"א וי"ל דהך רישא איצטריך לאשמעינן דכולא טעמא דבי"ש משום שביתת כלים מה דלא שייך בפותקין מים ומוגמר דלא חיישינן שיחליף אותן הבגדים בבגדים אחרים ויוליד ריחא בשבת וגפרי' דס"ד מוגמר שרי דאיכא בריח טוב יקרא דשבתא משא"כ בגפרית וקילור דלא גזרי' שמא ימרח.

רש"י ד"ה קילור תחבושת כוונתו לדברי התוס' שני' דמיירי דוקא בקילור תחבושת ועיין בראש"ש ווה שכתב בזה.

רש"י ד"ה והשתא דאמרת כוונתו ליישב מנ"ל להש"ס דכבי"ה מוקמינן לה דכבי"ש ודאי לא אתיא ממתני' ולא רצה רש"י לפרש כמ"ש החי' רשב"א דאי ר"י כבי"ש לחוד מוקי לה מאי מקשה ארבה דניחא לי' לאוקמה אף כבי"ה דא"כ הו"ל להש"ס להק' למסקנא הך קו' ועיי"ש בחי' רשב"א יישוב לזה.

תוס' ד"ה לימא מר בסוה"ד דאתי ממילא ודמי לפותקין מים לגינה ז"ב כוונתם.

תוס' ד"ה והשתא ראיתי דברי' תמוהים בדברי הרא"ש שכתב דלדידן מותר לתת מע"ש גחלים בכלים המיוחדים לכך ובוערין כל השבת הלא הן הן ד' הש"ס לבי"ש נר מאי עביד לא והיינו נר ולמה לי' להציע גחלים וראיתי להטור בקיצור פסק דנקט באמת נר.

ועיין בה"ה מ"ש ע"ד הרמב"ם כוונתו ליישב למה הביא הרמב"ם הברייתא קודם למתניתין ועיי"ש. ומ' בחי' רשב"א שהביא תוספתא דלבי"ש צריך שתהא כל המלאכה עשויה ועיי"ש וקשה א"כ הטמנה לבי"ש אמאי שרי וכ"ת לית לי' לבי"ש הטמנה כלל הא תני' ריש פ' יו"ט במס' ביצה לבי"ש אין טומנין מיו"ט לשבת אא"כ היו לו חמין טמונים מעיו"ט ש"מ הטמנה שרי וצ"ע.

יח ע"ב רש"י ד"ה בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת שבת כ' דרש"י כ"כ לסיוע לשיטתו במ' ביצה ובפ' הדר דטעמא דבכדי שיעשה משום שלא יהנה ממלאכת שבת דאל"כ מה ענין בכדי שיעשו לשביתת כלים ומ"מ לר"ת אין קושי' דלמסקנא הך ברייתא כבי"ה וטעמא דלמא אתי למעבד בשבת ושפיר שייך בכדי שיעשה ועוררני תלמיד אחד דיש ליישב עד"ז קו' הרשב"א דמאי מקשה הש"ס א"ה מוגמר וגפרית הא גם לס"ד דאתי' כבי"ש קשה הך קו' אמנם בס"ד י"ל דבאמת עסיות ותורמסין מיירי בלא אפקרינהו ומ"מ ס"ד דלמ"ש מותרין מיד דלא שייך כאן בכדי שיעשה וכדברי ר"ת שכתב קמ"ל דאסור בכדי שיעשו משום שלא יהנה.

תוס' ד"ה גזירה ע' רש"י ולכאורה קוש' תוס' אמאי לא מקשה הש"ס הקו' שהוק' לקמן ותי' דידע הש"ס מהתי' דלקמן ול"ק דלקי להו מפת ואמנם פשט התוס' בתי' דהול"ל בקיצור דמיירי בבשרא אגומרי ושפיר הקשה רש"א.

גמ' א"ה מוגמר לרבה מעיקרא לא קשי' דבר מ' דעסייתן כבי"ש ומוגמר וגפרית כבי"ה ולרב יוסף מוגמר וגפרית במנחי אארעא דליכא שביתת כלים מעסיות בקדרה דאיכא שביתת כלים.

תוס' ד"ה דלמא מגיס ע' רש"א וי"ל דל"פ לדינא תוס' אדברי רש"י כ"א ס"ל מבשל לא שייך כ"א בבר אכילה ולא בצמר ליורה וע"כ טעמא משום צובע.

רש"י ד"ה ברחא איל גדול מ' לי' כד' דטעמא דגדי משום שהוא רך ואין חילוק בין כבש לגדי.

יז ע"ב מתני' אין מוכרין כאן לא פי' רש"י טעמא עד ברייתא לקמן וכ' דבמתני' הוה מוקמינן דמיירי בתגר וטעמא דבי"ש כמ"ש הרוב' אליבא דבי"ה אקודם חשיכה שיאמרו שמכר לו בשבת אבל בברייתא תניא לא ימכור חפצו דמשמע כלי תשמיש וכן לא ישאילנו ולא ילונו ש"מ דטעמא משום דמיחזי כשלוחו והיינו דנקט תנא דברייתא ישאילנו וילונו דישאילנו היינו מידי דהדרא בעינא ודאי שייך מחזי כשלוחו אפי' בילונו דלא הדרא בעינא אעפי"כ גזרו. וכן מסקנת תוס' ד"ה אין מוכרין ומה שסיימו בסו"ד וה"ט דעורות לעבדן ר"ל דמה"ט לא תנן להך בבא בהדי אינך דלעיל דבהנך הוה טעמא לבי"ש משום שביתת כלים משא"כ בעורות טעמא משום דמחזי כשלוחו ולהכי נקט אין מוכרין תחלה.

ואין טוענין ע' רש"י מבואר מדבריו דמלתא באפי נפשי' היא ולולי דבריו הי' אפשר לפרש דה"ק דאין מוכרין עד בכדי שיגיע ולא תימא דאם בשעת מכירה הוה כדי שיגיע למקום קרוב שוב לא אכפת לן בטעינה והגבהה לא היא כ"א אחר הטעינה או הגבהה צ"ל זמן שיגיע למקום קרוב ונקט טעינה ע"ג בהמה דהתם ודאי צריך זמן דאין בהמתו בידו דלמא לא תאבה ללכת מהר אפילו בהגבהה דהיינו שבגופו נושא בכ"ז חיישי' שמא יתרשל.

יח ע"ב גמ' הן הן דלר"ע ע' רש"א ונ"ל דפליגי בפי' וכולן דתנן בדבי"ה דלת"ק לא קאי אלא אעורות וכלים ולר"ע קאי אכולא מתני'.

לא ימכור חמצו כ' רש"י בפסחים משום דבי"ש ס"ל דתשביתו היינו ביעור מן העולם ובחי' ר"ן פי' דלמא אתי לזבוני לישראל פי' לדבריו דכשם דר"י סבר כבי"ש ה"ה בי"ש סברי כר"י דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ושפיר גזרי' אלא דר"י לא גזר אלא במה שהדרך לשהותו והיינו כותח אלא דעיקר גזירה הי' בכותח הבבלי וגזרו על שאר מיני כותח אטו כותח הבבלי אבל מס' לא אסו' ותלינן שימכור קודם הפסח והא דמחלק ר"י בין ל' לאחר ל' דאי תימא דגם קודם ל' אסור א"כ באת לאסור לו כל השנה וע' רש"ל פסחים שם מה שכתב ליישב לד' תוס' בין קודם ל' לאחר ל' וצריכין אנו לדבריו בתי' שני בתוס' פסחים שם אבל לתי' ראשון דהיינו שיסברו שנתן לו למכור א"ה למה לו לתת לו קודם שלשים יום.

יט ע"א הא תו ל"ל לא מק' תרתי ל"ל דאי הוה תנא נכרי הייתי אומר משום דאין שביתתו עליך אבל הכלב דהיינו כלבו כדמשני דרמי עלי' דשביתתו עליך לגזור אטו שאר הוצאה

שמוזהר בבהמתו וחייתו אבל עכשיו דתנן כלב ברישא הא ככרי תו ל"ל ולזה רמז הרמב"ם שמהפך הגי' ונקט נכרי דאין שביתתו עליך ואח"כ כלב ועד"ז יובנו ג"כ ד' החי' רשב"א דאין לפ' גוי היינו רמי עלי' ר"ל וכלב דעלמא ולאו דידי' דלא רומי עלי'.

תוס' ד"ה נותנין בסוה"ד מלאכה ביו"ט דהוה דאורייתא ואף דאי לא דרשי' לכם ולא לנכרי' הוה שרי מדאורייתא לדידן מטעם הואיל ואך מדרבנן אסור מ"מ כ"כ התוס' ריש ביצה דסמוך לערב ל"ש הואיל ומשכחת לה דאורייתא.

רש"י ד"ה כליו לעשות בהן מלאכה כוונתו לד' חי' רשב"א דהא דנקט לגוי ולא לישראל משום דבכלים שעושין בהן מלאכה מיירי ובישראל ליכא חשד שכר שבת עיי"ש.

וא"ל על ר' יוסי החסיד והר"ן גריס ר' יוסף החסיד משום דר' יוסי החסיד היינו ר' יוסי הכהן כדתנן באבות פ"ב.

רש"י שם אא"כ קצץ בדבריו יובן מ"ט לא תנא תנא בהדיא ואם לא קצץ משום דלבי"ש אין חילוק בין קצץ ללא קצץ וע' חי' רשב"א.

רש"י שם מפליגין מבואר מדבריו דמוקי לה במפרישי ים ואהא כתבו תוס' דאפילו בנהרות ג"כ וי"ל דמצור לצידון ידוע ששניהם על הים יושבים וקשה לר"ח דמפרש לה דוקא בנהרות שאין המים עמוקים י' וצ"ע.

ולז' פי' רש"י טעם האסור מ' דס"ל כהרמב"ן דמשום איסור מלאכה נגעו בה וקודם ג' ימים אם אח"כ עושין מלאכה משום פי"נ הוא.

רשב"ג א"צ לכאורה הי' אפשר לפרש דר' ה"ק דדרך אשר כל הולכי ים צריכין להוליך הספינה וקאמר ר' דצריך הישראל להתנות שלא יעשה מלאכה בשבת ואם אח"כ ע"כ עשה מלאכה שוב שרי משום פי"נ אא"כ אמאי רשב"ג א"צ א"ו דר"ל פוסק עם הגוי לשבות והגוי אינו שובת וקאמר רשב"ג דאם יפסוק יסברו דלאו משום דבר מצוה שרי כ"א משום דפסק ויתורו להם אפילו לדבר רשות.

שם אין צריך הנה מלשון הרי"ף והרמב' מ' דאין חילוק בין מלחמת מצוה או רשות והכ"מ הביא דברי הירושלמי כאן דבמלחמת מצוה מתחילין אפילו בשבת ואולי ס"ל להרי"ף והרמב"ם מאחר דבגמרא דידן לא מחלק ש"מ דלא נחית ש"ס דידן להכי.

ויליף לה בירושלמי שם מדכתב גבי יריחו כן תעשה ששת ימים וביום השביעי תסובו ז' פעמים וע' בק"ע דכוונת הירושלמי להוכיח דיום השביעי שבת הי' ולי נ' מדלא כתב וכן תעשה ביום השביעי כ"א מלתא באפי נפשי' ש"מ דבא לאורויי דאפילו התחלה הי' מותר.

יז ע"ב מתני' כלים לכובס נכרי ל' נכרי מיותר ואפשר להורות דלכותי מותר דס"ד דהכותי אינו משמר תוס' שבת ויהי' אסור מטעם זה קמ"ל כיון דיכול לתת לו סמוך לחשיכה ובבא השבת ע"כ יפסיק שוב אין לחוש שיתחיל בתוספת שבת.
תוס' ד"ה ולא עורות יל"ד דר"ת לא התיר אלא בבית חדש שעדן לא נקרא שם ישראל עליו אבל לתקן בביתו מודה ר"ת דאפילו בקבולת אסור.
רש"י משום שהוא קשה לכבס וצריך ג' ימים יל"ד א"כ הי' להם להחמיר בצבועין יום א' מיהת וכ' דכיון דלא צריכי כ"א יום א' אמרינן דלמא עביד להו לאחר השבת אבל בלבנים דצריך ג' ימים ואם ישבות בשבת יהיו ד' ימים כולו האי ודאי לא שביק לאחר שבת.
יט ע"א ומדברי' למדנו יל"ד הני נשי דידן נמי ידעי להא מלתא ומה התלמוד מדברי' ונראה דסתם לבנים הם פשתן וסתם צבועים הם צמר גפן וס"ד דהסבה משום דפשתן קשה לכבס יותר מצמר גפן ואמנם ר"צ העיד דבכל לבנים החמירו ובכל צבועים הקילו ש"מ דבחיוור וצבוע תליא מלתא והסבה דכל בגד חיוור תופס לכלוך יותר מן הצבוע וגם הכבוס צריך מלאכה יותר שלא ישאר רושם לכלוך משא"כ בצבוע דאינו תופס כ"כ גם מעט לכלוך אינו ניכר כ"כ.
יח ע"א מתני' ושוין אלו ואלו לכאורה מ' דגם לבי"ה אשמעינן תנא רבותא דאי לא ליתנו ומודים בי"ש ומאי רבותא שייכא לבי"ה בשלמא לרבה דס"ל דגם לבי"ה רחיים אסור סד"א דקצץ עם נכרי דמתיר בי"ה משום דאדעתא דידי' קעביד אבל היכא דממילא קאתי מודה בי"ה דאסור משום שיחשדו אותו שנתן הקורות ועיגולין בשבת וראיה לדבר דגם ברחיים מודה בי"ה קמ"ל דרחיים משום השמעת קול הוא ובקורות ועיגולין מתיר בי"ה אבל לרב יוסף דרחיים כבי"ש מאי רבותא כאן אליבא דבי"ה ואמנם האריך במתני' וביאר דעיקר רבותא רק לבי"ש והביא ראי' מדלא פריך הש"ס כ"א מ"ט דבי"ש ומשני תי' דלא אתא כ"א כבי"ש ש"מ דלשון ושווין לאו לרבותא דבי"ה תנן.
יט ע"א גמ' הנך דאי עביד וכו' מכאן הביא תוס' לעיל ראי' לרבה דטעמא דבי"ש לאו משום שביתת כלים והמעיין בר"ן כאן יראה דגם לר"י א"ש וה"פ דהיכא דאיכא מלאכה דאורייתא ממילא אסור משום שביתת כלים אבל היכא דליכא מלאכה דאורייתא אף דאיכא מלאכה דרבנן אשביתת כלים לא גזרו אמנם לתוס' נראה דהוקשה לו לי גזרו היכא דאיכא חיוב חטאת ולר"י הרי מדאורייי' אסור ונראה משום סיפא דנקט לא גזרו נקט הכא גזרו אבל לישנא ל"ד.
ועיין בחי' ר"ן בשם רא"ה דדייק כתירץ בתרא דתוס' ד"ה ר' ישמעאל אלא שהפליג דאפילו מדרבנן יגמור בידים דאל"כ הו"ל כנר וקדרה לבי"ש וכן למה המשקין מותרי'

ולמ"ש מדברי הר"ן הנ"ל לא אסרו בי"ש אלא במלאכה דאורייתא וכן במשקין שזבו ג"כ לא גזרו כ"א בסחיטה דאורייתא וצ"ע.

שם ע"ב גמ' ריב"ח מ"ט לא אמר פי' למה לו להביא מתני' דעדיות ולא הביא ממכלתין מפרק חביות. ואח"כ פריך אדר"א למה לו להביא מתני' ובריית הי' לו להביא מעדיות דסגי במתני' לחוד.

גמ' רב אסר והכי אמרינן במי שהחשיך יל"ד הא גם לפנינו קאמר ר"נ הכי ונראה דרש"י בא להוציא מטעות מדקאמר ר"נ גבי מילי דידי' וקמפלגי בפלוגתא דר"י ור"ש לאו דאינך לא תליין בפלוגתא דר"י ור"ש וע"ז מייתי רש"י מפרק מי שהחשיך דאמרינן כן גם אכרכי דזוזי עיי"ש ואמנם דבאמת קאמר ר"נ היינו דר"י ור"ש פלוגתייהו בשבת אבל לא ביו"ט ור"נ ביו"ט מיירי ולזה קאמר דאפילו ביו"ט פליגי בפלוגתא דר"י ור"ש.

תוס' ד"ה שמן והנה יישבו תוס' לטעמיי' ענין שמן וממחצלות לא דברו מאומה ואין לומר דמחצלות הוה מוקצה מחמת מיאוס דא"כ לר"ת לקמן הו"ל למתני בהדי כרכי דזוזי ואמנם ברי"ף ורא"ש פי' מחצלות הנצרכין בבית הבד.

ומה שמאנו תוס' בדברי רש"י וכתב בפשיטות דלמה יהא מוקצה אף דרש"י ביאר הטעם נראה דקשה לתוס' דא"כ מי שיש לו מעשר עני בביתו יהי' אסור לטלטל בשבת.

רש"י תמרי דעיסקי משמע מדבריו דדוקא סחור' שמוכנת להוליכה למקום אחר הוא דאסור אבל לא שיהא הסוחר אסור ליהנות מאוכלין ומשקין שיש לו בחנותו למוכרן.

ושמואל אמר מותר ולא קאמר ושמואל שרי דס"ד בטלטול דוקא דומיא דכרכי דזוזא להכי קאמר מותר דאפילו באכילה מותר.

שם מתני' בשר בצל וביצה נראה דנקט הני תלת בבשר אשמעינן אף דלאו דכ"ע בן דרוסאי ננהו מ"מ סגי במאכל בן דרוסאי בבצל קמ"ל אף דנאכל כמות שהוא חי אם נתנו לצלות בעינן כמאכל בן דרוסאי ובביצה אף דאוכלין אותן אם נצלו כל דהו צריך כמאכל בן דרוסאי.

כ ע"א גמרא וכמה ונראה דפשיטא להש"ס דלאו יצולו ממש קאמר דא"כ ליתני בקיצור אין צולין משחשיכה א"ו בהא כדי שיצולו אשמעינן קולא והיינו וכמה.

תניא חנניא אומר לא קאמר תניא נמי מזה ראי' לדברי הפוסקים דיש חילוק בין צלי' לבישול ובצלי' הכל מודים דבבן דרוסאי סגי ובבישול חנניא יחידאי הוא דאית לי' הכי.

יט ע"ב רש"י במתני' משלשלין לכאורה לרב אשי לעיל דמוקי רישא בבשרא אגומרי אין מקום לדברי רש"י אלא שהתוס' לעיל כתב ליישב דתנור פתוח בפסח הו' כבשרא אגומרי.

כ' ע"א תוס' ד"ה איבעי' הנה מדהשמיט הרי"ף והרא"ש הך שקלא וטריא ש"מ כרש"י מפ' וס"ל דהלכה כת"ק דכל פני' שרי' וה"ה נתלבט מדוע פסק הרמב' כר"א ובחידושי ר"ן כתב דהגי' ראב"י ומשנתו קב **ונקי**.
רש"י ד"ה גבבא וכן פי' רש"י ר"פ כירה לקמן וע' תוס' שם פ' כירה שפירשו בענין אחר.

הדרן עלך פרק יציאות השבת שתים. בעזר הצור השוכן בשמים. ובעזר צור שמים בזרת תכן. נתחיל לבאר פרק כמה מדליקין.

רש"י במתניתין ד"ה לא בזפת צריך ביאור לאיזה ענין אכפל רש"י לבאר כאן במתני' מאי דאמרינן לקמן בגמרא להדיא ונראה דרש"י בא להוציאנו מטעות מאחר דהש"ס מפרש לקמן הך מלתא בתר דפי' תחלה מה הוא זפת ומה הוא שעוה א"כ משמע לכאורה דאשעוה קאמר לזה פירש רש"י דלא היא אזפת ג"כ קאי.
כ' ע"ב תוס' ד"ה בתנא דידן עיין רש"א דמאי בין הטעמים ונראה לענין כרך דבר שמדליקין ע"ד דבר שאין מדליקין דלתנא דמתני' כיון דבצמר ושער טעמא אחרינא י"ל דשרי אבל לתנא דברייתא דגם טעמא דאינך שייך בהו גם האי דינא שייך גבייהו דל"פ חכמים.
כא' תוס' ד"ה למאי נ"מ לכאורה לדברי רש"י לענין שעוה נ"מ דתרי מיני שעוה הן היפה הוא מה שקופחין מן הדבש לאחר שיצטנן ופסולתא דדובשא הוא מה שמוציאין מן הפסולת אבל עכ"פ דבש צריך ליתן לו ולדברי התוס' נותן לו הפסולת בעצמו והדבש על הלוקח להוציא וזה שייך ג"כ בזפת שהקונה יוציאו ע"י האור.
רש"י ד"ה בשמן קיק נראה דכוונת רש"י דשומן קיק הי' לו לקרותו ולזה כתב רש"י שהוא צלול כמו שמן ונותנין אותו בנר אבל אין ראוי' לעשות ממנו פתילה כמו שעושין משעוה ולהכי לא קאמר הש"ס שעוה ושמן אתי לאשמעינן בשמן קיק אין כאן פתילה.
רש"י ד"ה שאינן נמשכין ואתי להטות משמע מדבריו דבשמנים טעמא משום שמא יטה אבל בפתילות הטעם מפני שלם בית שאינן מאירין.
גמ' בעי מני' אבייי יל"ד מאחר דאבייי בפ' קמא פשיטא לי' דגזרינן בשבת גזירה לגזירה אמאי איבעי הכא ונראה דבשלמא התם כיון דגזרו רבנן אכרוולית עשאוה כעין דאורייתא וגזרו בו כ"מ שגזרו בדאורייתא אבל הכא כיון דהשמנים נמשכין ע"י שמן זה ל"ש שמא יטה ולהכי כתב רש"י לפי שאין מדליקין דגזרו ולא פי' שאין דולקין כראוי.
תוס' ישנים ד"ה היא גופא גזירה ולדברי ריב"ן בתוי"ק מיושב תוי"ד דהכא לא משום שמא יטה כ"א משום כבה דשבת.

ויל"ד אמאי לא פשוט אביי מברייתא דכרך דמ' דוקא כה"ג מותר אבל לא זולת דהיינו עירב שמן שמדליקין ויל"ד דלמא משום מעשה דרשב"ג נקט כרך אבל לעולם ה"ה עירב שמן.

רש"י ד"ה ולא שתהא עולה כוונת דבריו נראה דפתילות שגזרו חכמים עלי' אין להם שלהבת כלל והשמנים הפסולין יש להם שלהבת ע"י הטיי' ובעינן עולה מאילי'. ועכ"פ מבואר מדבריו דגם אשמנים אצטריך קרא והקשה הגאון ר"ע איגר הא בעינן במנורה שמן זית זך ול"ל קרא דעולה מאילי' ואמנם לולי דברי רש"י היינו יכולין לפרש דה"ק דמאחר דאסרו חכמים פתילות אף שהשמן טוב וגזרו על השמנים אף כי הפתילה טובה א"כ אפילו במנורה דאיכא שמן זית זך צריך שתהא הפתילה כשירה.

תוס' ד"ה שמחת עיין מ"ל פ"ג מה' כלי המקדש ביאר דברי תוס' אלו.

ועיין כ"מ שם שכתב דלהכי נקט הרמב' מכנסים לבית השואבה משום שהיו צריכין למנורה וי"ל בזה קו' תוס' בסוכה נ"א ע"א מדוע לא נקט תנא כתנות לבית השואבה ה"ט מפני שהיו צריכין להם למנורה. ומ"מ יל"ד דברי תוס' שם שכ' דלא היו כ"א שש הרי בבית השואבה לא בעי' שש וצ"ע.

סוגי' דכבתה

שם כ' רש"י כר חנוכה נראה כוונתו דלא תימא דוקא היכא דנותן שמנים ופתילות גרועין והוא הגורם שתכבה הוא דאמרינן כבתה זקוק לה ולזה כתב רש"י כבתה נר חנוכה כלומר בכל נר חנוכה כבתה זקוק לה ומ' לי' לרש"י הא מלתא מדפליגי ר"ח ורב על ר"ה וס"ל אין זקוק לה ובשלמא אי בכל שמנים קאמר ר"ה זקוק היינו דפליגי עלי' ר"ח ורב דלאונסא לא תקינו רבנן וממילא בכה"ג אין נזקקין דלא ליתי לידי ברכה לבטלה אבל אי רק באותן שמנים ופתילות קאמר ר"ה למה יחלוקו רב ור"ח עלי' בהא.

שם ע"ב רש"י אין זקוק הלכך בחול שרי כוונת רש"י דלכאורה הי' אפשר לומר דגם ר"ח ס"ל כבתה זקוק לה אלא דלא גזר שמא יפשע וקאמר רבא דבהך גזירה לא מסתבר דפליגי ר"ה ר"ח כ"א טעמא דר"ח משום דס"ל אין זקוק לה. ומ"ש רש"י גזירה שמא יפשע ולא קאמר שמא ישכח נ' דמאחר דס"ל לר"ה דמותר להשתמש לאורה א"כ יוכל לעשות חפציו אצל נ"ח ומהי"ת ישכח בשלמא אי אסור להשתמש א"כ יפנה וילך לי' ודאי שייך ישכח אבל השתא דמותר ע"כ גזרינן שמא יפשע ודגזרינן הכא משום דחזינן דנותן שמנים ופתילות גרועים למצות חנוכה.

תוס' ד"ה ומותר ואין יכול להדליק בשבת ע' זבחים נ"א ע"א דברי ר"ת דל' משתשקע היינו תחלת שקיעה ד' מילין קודם בין השמשות ולדברי ר"ת ל"ק כלל קושית תוס' וגם לדברי תוס' שם דמשתשקע היינו סמוך לבין השמשות י"ל אי אמרינן כבתה זקוק לה ע"כ מדליק בערב שבת קודם זמנו שיהי' נזקק לנ"ח לתקנו ואמנם דעת תוס' דבשמן דעלמא דלא שכיח שיכבה לא חיישינן שיכבה אלא בהנך שמנים ופתילות הגרועים למה לנו להקדים לו הזמן לא שרינן לי' להדליק מאותן שמנים ופתילות.

ועיין תו"י מה שהקשה על תי' תוס' וי"ל דאי הכי הו"ל לר"ה למימר מדליקין בהן בחנוכה אפילו בשבת ותו ליכא למיטעי מידי.

וכ' רש"י עלי' דרב דאסור משום דבעינן מנכר שהוא כר חנוכה ויל"ד דתחלה הי' לרש"י למימר כיון דאסור ליכא למיחש להנייה ואח"כ טעמא מאי אסור דהנה הר"ן וחי' רשב"א כ' טעם האי' משום דעשאוה כמנורה ונראה דנ"מ דלר"ן ורשב"א לאחר זמן מצותה מותר להשתמש וכמ"ש הרי"ף ולד' רש"י אפילו אי עבר זמן מצותו אם ישתמש לאורו יאמרו לצורכו אדלקה והביא רש"י טעמו תחלה למימר דאפילו לאחר שעבר זמן מצותה אסור להשתמש הלכך ליכא למיחש להטייה משא"כ לדברי החולקים א"כ לאחר זמן מצותה כיון דמותר להשתמש אכתי ליתסר דלמא אח"כ יבא לידי הטייה.

שם בתוס' הנ"ל ומיהו רב ע' רש"א שהק' א"כ למה אצטריכו ר"ה ור"ח לאשמעי' דמותר ר"ה להשתמש ונראה דלק"מ דרב רבו של ר"ה ור"ח מאחר דרב אמר אסור להשתמש לאורה אשמעי' ור"ח דלא כרב אבל אי הוה רב סבור מותר לא הי' לו לאשמעינן. אמנם לרב בלא"ה א"ש דס"ד דלעולם ס"ל מותר להשתמש וס"ל כריב"ן בתוי"ט לעיל דטעמא דשוונים ופתילות אלו אינו משום שמא יטה כ"א דליכא שלם בית וממילא בנר חנוכה ל"ש זה ושרי ואצטריך לאשמעינן דבשבת טעמא משום דאסור להשתמש לאורה ואל"ה אסור שמא יטה ובהכי מתרץ דאביי לא קבלה מר' ירמי' ופירש רש"י דלא הי' חשוב בעיניו לסמוך עליו וזה ע"כ קאי לענין זקוק לה דאי לענין להשתמש א"כ מאי לא סמך עליו שייך וקשה והא רב ע"כ הכי ס"ל מדמתיר להדליק וי"ל דרב לא גזר שמא יפשע וכ"ז לשטת רש"י אבל מדברי תוס' מבואר דלענין להשתמש לאורה לא סמך וקשה הא בלא ר' ירמי' מרב שמעי' דמתיר להדליק בשבת ולמ"ש א"ש דלמא טעמא דרב דס"ל באותן פתילות ושמנים הטעם משום שלם בית וזה לא שייך בנר חנוכה וכמ"ש. אלא דמ"מ צריך ביאור לדברי תוס' אמאי היקל על עצמו משום דלא סמך אר' ירמי' וצ"ל משום דשמע מר"ה ור"ח תלמידי דרב דס"ל מותר להשתמש לא קיבל מר' ירמי' דהני תרי תלמידי פליגי עלי' דרב.

אלא אי ק' הא קשה מאי קאמר הש"ס מאי נ"מ הא גמרה הא הי' מתיר לעצמו להשתמ' לאור נ"ח וצ"ע.

וכתב עוד תוס' ור"י נמי מ' פי' מדס"ל דאסור להרצות מעות ולמה כ' ל' מ' ונ' דדלמא למ"ד משום ביזוי מצוה תשמיש קדושה מותר וכד' הרז"ה ורב דלא חייש לשמא יטה ע"כ ללמוד ג"כ אסור ויש לכוין זה ג"כ בדברי רש"י דלאחר שכתב דטעם האיסור משום פרסומי ניסא סיים וליכא למיחש להטייה כלומר אבל אי הוה טעמא משום ביזוי מצוה הי' תשמיש קדושה מותר ושוב יש חשש שמא יטה ומסתייע לזה מדמסיק לקמן במדליקין אי טעמא דרב משום ביזוי מצוה ואי גם אסור להשתמש לאורה מטעם ביזוי מצוה למה לא נימא רב לטעמי' אלא ש"מ דהכא טעמא אחרינא איכא.

והנה הטואו"ח כתב קיי"ל הדלקה עושה מצוה לפיכך כבתה אין זקוק לה והקשו עליו כדמ' הש"ס לקמן אי הדלקה או הנחה עושה מצוה הו"ל למפשוט דתליא בפלוגתא דר"ה ורב ונראה דודאי ר"ה פשיטא דס"ל הנחה עושה מצוה ומ"מ י"ל דס"ל גם הדלקה עושה מצוה ואם הדליקה חש"ו לא עשה כלום ואמנם למאי דקיי"ל הדלקה ולא הנחה עושה מצוה שפיר כ' הטור דממילא כבתה אין זקוק לה.

כב ע"ב אסור להרצות מעות דעת הרז"ה דרב אסי נחלק על רב דאוסר כל תשמיש אפילו של קדושה למען יהי' ניכר שהוא כר חנוכה ורב אסי אוסר דוקא חול וד' הרז"ה דאפילו מ"ד מותר להשתמש לאורה דוקא אם יש עוד נר של היתר ומבואר מדבריו דלא כתוי"ט שכ' דאם יש אחד משמן ופתילה כשירה שרי להשתמש בשאר נרות אפילו בשמנים ופתילות פסולין ולד' הרז"ה אמאי אוסר ר"ה לנר חנוכה אותן פתילות ושמנים משום דמותר להשתמש הרי צריך נר אחר שלא יאמרו לצורכו הדליק' וש"מ דלית לי' הך סברא.

ואמנם מה שנדחק הרז"ה בדברי שמואל וכי לית לי' ביזוי מצוה וי"ל בניישב למה לא הקשה שמואל ארב לעיל א"ו דבשלמא רב דאסר לגמרי אפילו תשמיש של קדושה טעמא דידי' כמ"ש רש"י שיהא ניכר שהוא נר חנוכה ל"ק לשמואל אבל לרב אסי דדוקא תשמיש חול אוסר הוא דמקשה שמואל וכי נר קדושה יש בו ואמנם לד' הרמב"ן ורשב"א והרא"ש יישב ג"כ הרמב"ן עד"ז דלרב דאוסר תשמיש קבוע מודה שמואל דאסור דבעינן היכירא שהוא של חנוכה אבל לרב אסי דגם תשמיש ארעי אסור קשה לי' לשמואל וכי קדושה יש בו. ומסיק רב יוסף משום ביזוי מצוה. והנה לדברי הרא"ש א"ש דהביזוי משום דידי' סמוכות אבל לחי' רשב"א דמפרש להיפך דרב אסי מיירי בידים רחוקים צ"ע מאי ביזוי מצוה איכא וצ"ל ע"ד שכ' תוי"ט דהאי איסור דביזוי מצוה עושה הנ"ח למוקצה למצותו וממילא אפילו תשמיש עראי אסור ושמואל י"ל ס"ל ע"ד דאמרינן אתרוג של

מצוה מותר להריח בו דכיון דלאכילה קאי כי אקציי' מאכילה ולא מריחא אקציי' ה"נ מתשמיש קבוע אקציי' מעראי לא אקציי'.

גמ' וכי דם קדושה יש בו כ' דה"ק ל"מ עפר הכיסוי העומד להידרס ברגל ודאי ל"ש בו ביזוי אם מכסין ברגל אפילו תימא כי לגבי דם העומד לכסות מקרי ביזוי וכי דם קדושה יש בו.

רש"י ד"ה להסתפק פירות אין כוונת רש"י דדוקא בפי' שייך ביזוי דהרי גם בקרווי' וסדיני' אמרי' כן ואמנם בא לפרש לשון להסתפק ומ"מ נראה דהיינו דהשיב לו ריב"ל את לא מסתפקא לך אלא באכילה דמכליא קרנא ואני אומר דאפילו הרצאות מעות נגד נר חנוכה דלא מכליא קרנא אסור ומ"מ מקשה ר' יוסף דהו"ל למפשט מברייתא דקתני בה קרמי' וסדיני' דג"כ לא מכליא קרנא. וטעמא דריב"ל נ' דהאי בעל איבעי' לא איבעי' אלא אכל ז' אבל איו"ט אחרון לא מבעי' לי' משום דיו"ט אחרון לא אתסר אלא לר"י דאי לי' מגו דאתקצאי אבל ריב"ל פסק לקמן הלכה כר"ש ולכך לא איבעי' לי' על יו"ט האחרון ואמנם אם כן הך ברייתא דאוסר ביו"ט האחרון אתי' כר"י ומה"ט לא בעי ריב"ל למפשט מינה דאתיא אליבא דידי' דלא כהלכתא.

תוס' ד"ה סוכה תניא וקשה צריך ליישב מאי שייכות לקו' זו לש"ו של תוס' דא"כ טעמא דנוי סוכה משום מקצה ג"כ קשה קו' תוס' וכ' דד' תוס' דבלא"ה לק"מ י"ל ביזוי מצוה דאוריי' ועצי סוכה דאורייתא ושפיר, אבל למאי דמסיק תוס' דבנפלו לא שייך ביזוי מצוה ובעצי סוכה פשיטא להו דאפי' נפלו אתורין וכן משמע בתוס' ביצה שם דדעת ר"ת דל"א נפלו בעצי סוכה וקשה להו דלמא כי היכא דנפלו שרי ה"ה תנאי מהני.

שם מדליקין מנר לנר יל"ד נר מנר הול"ל ונ' דה"ט דההוא מרבנן דק' ההוא דקדיקא ולהכי קאמר דרב ע"י קינס הוא דאוסר וא"ש מנר לנר ואמנם ראב"א מפרש דה"ק רב אין מדליקין מנר ר"ל משום דמחזי כשואב מלחלוחית השמן ולהכי אסור.

וכ' רש"י לנר דחנוכה נראה דלא אצטריך רב להזכיר דבנר חנוכה מיירי מדקאמר סתמא מנר לנר והאי לנר בתרא מיותר הוא אלא ש"מ דה"ק בנר שני דומי' דנר ראשון ר"ל תרווייהו של חנוכה.

רש"י ד"ה מתירין מטלית ישן לחדש נראה דכוונה דסתם המתיר ציצית מבגד לבגד משום דלא ילבש עוד בגד זה ומבטל ממנו מצות ציצית לגמרי.

כב ע"א תוס' ד"ה רב אמר ואע"ג דלכ"ע כלומר דלא תימא דהא תליא בהנך ב' תי' שכתבו תוס' דלתי' קמא אין מתירין דומיא דמזוזה ולתי' בתרא מתירין לזה כתבו תוס' דלכ"ע אין מתירין דמבגד לבגד שרי שמואל לא זולת.

דתניא יל"ד דמקמי דמייתי דאביי הול"ל דתניא ונראה דהש"ס בא ליישב ל"ל לר"ש לינקט גורר אדם לימא בקיצור דבר שאין מתכוין מותר ואמנם אביי ורבא דאמרי תרווייהו דמודה ר"ש בפ"ר ומאין למדו לומר כן היינו מדנקט ר"ש דוקא גורר כלומר כה"ג הוא דמותר והיינו דקאמר אביי הלכה כר"ש בגרירה בדבר שאינו מתכוין כה"ג דלא דלא הוה פ"ר ולהכי מייתי **לי**' הש"ס בתר ד' אביי.

יתיב ההוא מרבנן קרי' דראב"א כלומר שהי' תלמידו ויתיב וקאמר ולכך קפיד ראב"א וא"ל לא תציתו לי'.

רש"י ד"ה טעמא דרב בסוה"ד וממנו מדליק השאר נראה כוונת רש"י בזה דודאי אי איהו אדליק בעד כל בני ביתו ואתא א' מן המהדרין ובעי להדליק בנרו אפילו שמואל מודה דאסור דהנר הראשון הוא מתק"ח והשני להידור בעלמא ומכש"כ דלרב אסור כ"פ בא' שהדליק נר ראשון מיד להדליק את השאר וכה"ג למ"ד משום ביזוי שרי ואמנם למ"ד משום אכחושי אפי' כה"ג אסור ומ"מ מקשה הש"ס שפיר לקמן ממנורה דהתם ג"כ הנר מערבי שהוא עדות שהשכינה שורה הוא עיקר ומ"מ מדליקין ממנו לשאר נרות.

כב ע"ב סלע של מע"ש ורש"י החליף סלע בדינרין כוונתו מאחר דדינר זהב הוא משקל ב' דינרין וא' מכ"ה בדינר לפי החשבון שהזהב י"ב פעמים ככסף ואיך אפשר לשקול דינר זהב בסלע שהוא ד' דינרין א"ו סלע לאו דוקא כ"א דינרין שבסלע.

תוס' ד"ה וכי לאורה וי"ל דה"פ אמת שכביכול הי' מאיר להם בעמוד אש אמנם דלמא אם לא היתה המנורה דולקות במקדש לא הי' בא אור מלמעלן כמ"ד באש וע"ז דחה דהרי כל שנה מיום צאתם ממצרים טרם היתה המנורה הלכו לאורו.

ואי קאי שהש"י י"ל ע"ד שאין להיכל המלך להיות בלי אור ודחה אפילו בטפיח היו מבחינים מכ"ש שהי' במקדש אור אבל לסוגיא דמנחות צ"ל כמו שכתבתי.

תוס' ד"ה ובה הי' מסיים ופי' רש"י דאהטבה קאי וא"כ מזה ידעינן שהי' דולק מעת לעת א"כ ובה הי' מדליק ל"ל ולזה פי' רש"י דממנה הי' מדליק קאי אמנורה חדשה וה"ק לא די שלא נתן בה שמן יותר מחברותיה היה עוד מדליק ממנה כל המנורה ואעפי"כ היתה דולקות מערב עד ערב ומיושב קושית תוס'.

תוס' ד"ה מאי הוה עלה בסוה"ד ע' רש"א וסיים ויש לישב כראה דרב ושמואל פליגו לד' ריב"ם בהאי תי' פתילות ארוכות דרב נקט לי' לעיקר ואם במנורה דהדלקה עושה מצוה בעינן פתילות אריכות אי אמרינן בנר חנוכה הנחה עושה מצוה אפילו ע"י פתילות ארוכות אסור ושמואל נקט לי' להאי תי' לדוחק ובמנורה אפילו קינסא הוה שרי ודיו בנ"ח לאסור קינסא אבל לא פתילות ארוכות.

רש"י ד"ה היה, תפוס בסו"ד עד שכבתה עוררני תלמיד א' דבכוונת רש"י שלא הניחה כלל ולא קיים מצות הנחה.

רש"י ד"ה בפנים בבית לחוץ וכו' כוונת רש"י נראה ליישב מדוע הקשה עוד הפעם הרי כבר ידוע מתי' דרואה אומר לצורכו הוא דאדלקה ולזה כתב רש"י דקשה לי' למקשה אי משום הרואה ל"ל דנקט בפנים שלא במקום מצוה אפילו בחוץ אם מניחה ממקום למקום שייך ג"כ הרואה אומר ומ"מ התרצן וו' לי' דבחוץ ל"ש הרואה אומר.

כג' ע"א רש"י ד"ה דולקות לשם מצות חנוכה כ' דרש"י קשה לי' למה למ"ד הדלקה עושה מצוה ל"ק מכבה ומגבוה ודוקא למ"ד הנחה עושה מצוה א"ו ס"ל להש"ס דמיירי שהיתה דולקות לנ"ח ואי הדלקה עושה מצוה ע"כ מכבה דכל ליליא בעיא הדלקה חדתא לא למ"ד הנחה עושה מצוה למאי מכבה וכקו' תוס' וע"כ דמיירי שדולקת שלא במקומה וא"כ מכבה ומגבוה מבעי' לי' לאשמעינן דמיירי שדולקת שלא במקומה וכ"ת מנ"ל להש"ס דמיירי שהיתה דולקת לנ"ח נראה דאלת"ה מאי קמ"ל פשיטא בין למ"ד הדלקה עושה מצוה בין למ"ד הנחה עו"מ בענין קו' תוס' ע' בחי' רשב"א וחי' רמב"ן.

כא' ע"ב כר איש וביתו נראה לבאר דמה דתקינו ב"ד של חשמונאי נ"ח בכל בית ולא תקנו להדליק בבתי כנסיות כדרך שתקנו במגילה היינו להורות עד היכן כוחה של תורה שאפילו ח"ו כמעט נשתכחה תורה מישראל ויקומו אנשים מעט כדרך שהי' בימי חשמונאים יכולין בעזרו יתברך להקים עולה של תורה והיינו נר איש וביתו כי כל משפחה בישראל יכול להרים נר של תורה ואמנם המהדרין אומרים א"צ משפחה לזאת כ"א אחד הי' ויירש את הארץ ע"כ מדליקין כר לכל או'.

והמהדרין מן המהדרין לדברי הרמב"ם דס"ל תרווייהו אי' נר לכ"א וגם מוסיף והולך הפי' והמהדרין מן אותן המהדרין ומדליקין נר לכל א' ולד' התוס' הפי' והמהדרין יותר מן המהדרין מדליקין נר לכ"א ובמה הוא ההידור זה יותר זה פי' בתוס'. ומ"מ מסיים הרמב' דהמנהג אינו כן כ"א בלילה ראשונה נר לכ"א ובלילה שנייה ומשם ואילך א' מדליק ומוסיף וע' לח"מ ומ"מ מובן בזה מ"ט שבק המחבר כאן דברי הרמב"ם ופסק כתוס' והיינו משום דהרמב' כ' דאין המנהג כן.

גמ' כנגד ימים הנכנסים פי' בי"ש ס"ל דביום א' צריך מיד להודיע עד היכן הגיע הנס שדלק שמן שיעור יום א' ח' ימים ובכל יום נתמעט הנס עד שביום אחרון לא דלק אלא יום א' ובי"ה ס"ל דבכל יום הוה תוס' נס דביום שני הי' הנס שדלק מועט שמן שני ימים וכן עד יום ח' ולאידך מ"ד טעמא דבי"ש כמו שפרי החג יש בהם רמז שיהיו הרשעים

מתמעטין כך אם ישראל מרימין קר' התורה הרשעים מתמעטין והולכין ולבי"ה הרמז כ"א נבוא להרים קרן התורה נעלה ממדריגה למדריגה עד ונא' על שמנה.

והנ"מ בין ב' הטעמים במי שאין לו שמן כ"כ שיוכל להדליק ל"ו נרות לטעם ראשון כ"ז שיש לו יוכל להיות פוחת או מוסיף והולך אבל לטעמא בתרא מוטב להדליק כר לכ"א לבד ולאו יפחות דבעינן דומיא דפרי החג א' א' ככתוב מעט מועט אגרשנו מפניך ולא שיפחות מח' או מז' עד א' וכן לא יוסיף כלל דאם יוסיף יהא צריך לפחות ומעלין בקודש ואין מורידין והיינו דלא סגי לבי"ה למימר מעלין בקודש לחוד כ"א אמרי ג"כ ואין מורידין לרמז על מ"ש.

ונ' דמה"ט סיפר רבב"ח משמי' דר"י עוד הפעם שני זקנים היו בצדון לאמור דהו"ל כמ"ד כנגד מעלין בקודש ואין מורידין וממילא מי שאין לו שמן לל"ו נרות לא ידליק מתחלה כ"א נר לכ"א.

וז"נ דעת הרי"ף שהביא ג"כ ד' רבב"ח אלו ומאי בעי בזה א"ו להורות נתן כי טעם זה יקר ונ"מ כמ"ש.

תוס' ד"ה והמהדרין לכאורה לשטתם דוקא ק' להו דס"ל שמדליקין על פתח החצר כל בני החצר ומי יודע בנקל מספרם אבל לרש"י שמדליקין בחצר בני הבית בקל יודעין כמה נפשות בבית.

רש"י ד"ה מבחוץ אפכא הו"ל למימר כ' כוונתו דעיקר תקנת נ"ח לא הי' כשידליקו בחוץ אלא משום פרסומי ר"ל המדליק בפנים אין כאן פרסומי משום דבפנים כל אדם מדליק אבל בחוץ אפילו בחצר הוה פרסום.

רש"י ד"ה ואם הי' דר בעלי' הנה לדברי רש"י א"ש דהדר בעליי' אין לו פתח בחצר שעול' לדירתו דרך סולם אבל בפתח החצר למה לא ימצא מקום מה בינו לשאר בני החצר וצ"ל לפיר' התוס' דבחלון הסמוך לר"ה איכא פרסומי טפי.

גמ' על שלחנו ודיו יל"ד מאי ר' ודיו אדרבא אמר רבא וצריך נר אחרת ונ' דר"ל דא"צ להדליק סמוך לפתח כ"א דיו על שלחנו ולכאורה אם הפי' סכנת גזירה כמ"ש תוס' כירה מ"ה לקמן א"ש דאם ידליק אצל הפתח יבינו שהוא נ"ח ויהי' בסכנה אבל לפי' רש"י למה לא ידליק אצל הפתח וצריך לדחוק כ"א ידליק אצל הפתח בנקל יוודע הדבר.

רש"י ד"ה וצריך נר אחרת מדבריו מ' דלא גרס להשתמש לאורה שהרי ביאר שהטעם משום היכר.

ואי איכא מדורה מכאן ג"כ ראי' דהטעם משום היכר דאי משום להשתמש כיון דמשתמש לאור המדורה פשיטא דלא צריך נר אחר.

תוס' ד"ה מצוה להניח בסוה"ד ע' רש"א ולי נ' דאי לב' בני אדם למהדרין נר לכל א' כפי' רש"י לקמן פשיטא מהי"ת לא.
רש"י ד"ה מאי חנוכה כוונת דבריו דהקו' על איזו נס קבעו הנרות.
רש"י ד"ה בחותמו נראה דבא ליישב קו' תוס' מהיסט ולזה כתב מאחר שהי' גנוז ודאי לא ראוהו דאם ראוהו היו פותחין ומטמאין השמן כשם שטמאו כל השמנים. וע' בחי' ר"ן.
והנה קו' תוס' מהיסט פי' החי' רשב"א משום דפך של חרס הי' ומ' לרשב"א דסתם פך הוא של חרס. וע' בחי' ר"ן.
נעשה בו נס יל"פ לשון בו ע"י ויש לפ' דבפך נעשה הנס שלא חסר כל ח' וכן פירש הרי"ף ונראה דדייק מלשון והדליקו ממנו מ' מהפך בכל יום דאל"כ הוה לי' למתני ודלק ח' ימים.
רש"י ד"ה בעל הגמל ר"ל דמקרי פושע דאל"כ לא הוה כ"א גרמא וגרמא בנזיקין פטור.
גמ' להניחה בתוך עשרה הקשה רשב"א עשרה עכ"פ מאן דכר שמי' ונראה דכוופ' דמצות הדלקה ברה"ר וקיי"ל לענין שבת למעלה מי' לא הוה רה"ר ובשלמא תוך עשרה היינו משום דהוה רה"ר אבל למעלה מעשרה מאן פלג לן.
כב ע"א תוס' ד"ה חנוכה משום כסוכה ויל"ד לא לימא אלא כמבוי ונראה דס"ד במבוי כיון דבקל לא יראה העובר הקורה ויוציא לרה"ר אבל בנ"ח שבע"ה מדליק איכא פרסומי ולכך מייתי סוכה דהבעה"ב מסכך ואפ"ה אמרינן דלא הוה למען ידעו ואי אייתי סוכה הייתי אומר משום דבעינן דירת עראי ולהכי מייתי תרווייהו.
כג' ע"א רש"י עלי בשבילי בגו ביתאי בביתי ר"ל דתרתי בעינן דהמדליקין יכוונו בשבילו וגם זה לא מהני אלא בתוך ביתו.
משיך נהורי' ע' תוס' ד"ה מריש ורש"א והטעם שהי' מהדר אמשיך כי בשאר שמנים אם יפיח בהם הרוח ימהרו לכלות השמן ואינם דולקים כשיעור והאי משיך נהורי' וידלק עכ"פ כשיעור.
המדליק צריך לברך כוונתו כל הברכות ולא שיברך להדליק לבד ושאר הברכות יברך אחר.
רש"י ד"ה הרואה משמע מדבריו דאם רואה קודם שהדליק אף שבדעתו להדליק מ"מ מברך וע' חי"ר.
גמ' ונמעיט נס לכאורה ונמעיט נמי נס הול"ל דאם ממעט נס למה מברך שהחיינו ונראה ד' המק' דהוה סבר דהפך שמן דלק במנורה ח' ימים וא"כ לא הי' נס כ"א ביום ראשון ומשני לי' נס כל יומא איתא פי' רש"י שכל ח' הדליקו מן הפך כלומר כי כל יום נשאר

הפך מלא אבל לענין שהחיינו דכל יומא מצוה באפי נפשי' ומברך שהחיינו אמצוה חדשה.

גמ' והיכן צונו נראה דהמצות דרבנן תלתא גווני ננהו מצות שהם סיג לתורה כעירובין וכט"י עלי' צוה הכ' ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי א"כ נצטוו חכמים עלי' מדאורייתא ושפיר שייך לברך וצונו החלק השני מקרא מגילה והלל וכיו"ב ילפינן במגילה מק"ו מה מעבדות לחירות וכו' כמבואר באגדת פ"ק דמגילה ואמנם נ"ח אין בה סיג וק"ו לא שייך דאעיקר ההצלה כבר ניתקן הלל והודאה ונ"ח רק זכר לנס המנורה והיינו דמקשה והיכן צונו.

מלא תסור כתב רש"י מכל אשר יגידו וגו' כוונת רש"י דלא תסור הוה לא תעשה ולא שייך וצונו אמנם סיפא דקרא ועשית ככל אשר יורוך.

ר"נ אמר עיין בחי' ר"ן מ"ט נאדי ר"נ מתי' קמא ויל"ד ע"ד דבדברים שהם משום סיג א"צ לא תסור וי"ל ע"ד אחר דבאמת במצוה חדשה כתב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר אלא דדרשו במגילה ק"ו ממיתה לחיים וכהנ"ל ואמנם נ"ח שנתקן על נס המנורה ל"ש זה ומשני דכ' זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור נסי ה' יתברך הזהירה תורה להבין בכל דור אמנם עד"ז לא יהא קץ לזכרונות לזה כתב שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך על איזו נסים ובמה תעשה זכר.

רש"י ד"ה ומפרישין אותו ערום יל"ד לפי דברי רש"י למה אצטריך המקש' להאריך כולו האי הרי בלא זה דאשמעינן דלא בעי ברכה משנה יתירה היא וצ"ל דיש לדחות דבכל המצות כ' הכון לקראת אלקיך ובהפרשה ודאי הוה ביזוי מצוה אם מפריש ערום אבל בדמאי לית לן בה.

כג ע"א רש"י ומברכין עליו המוציא והק' התוי"ט פשיטא ונראה דברי רש"י דאאכילת אי' אין מברכין ובדמאי דוקא דרוב ע"ה מעשרין הוא דמברכין

גמ' והא יו"ט כני יל"ד ממ"נ בזמן שמקדשין עפ"י ראיי' הרי הוה ס' דאורייתא ובזה"ז אין כאן ס' כ"א ודאי דדברי' וצ"ל דלעולם בזמן שמקדשין מיירי ואעפי"כ ד"ת יש לסמוך ארובא ועל הרוב אין שני חסרי' ואין שני מלאי' סמוכין זה אחר זה ומצי לסמוך ארובא והספק הוא רק מדברי'.

חצר שיש בה ב' פתחים ע' רש"י בא ליישב לשטתו דס"ל דמדליקין על פתח הבית פתח חצר מאי עבידתי' ובתי' רש"י לא הואיל דאכתי אמאי לא אמר ר"ה בית שיש לו ב' פתחים ונראה דקושיא זאת קשה לי' לרבא ולהכי קדייק רבא דרצה ר"ת להורות דהשני'

הם לפי פתחי החצר דהיינו משני רוחות דבחצר מיירי מרוח א' ב' פתחי' א"ו משני רוחות דוקא קאמר ר"ה.

וכ' רש"י שהרואה יהא סבר וכו' ודבריו תמוהים דבמסקנא לא קיימא האי טעמא וכ' דרש"י בא ליישב דמאי אשמעינן רבא מהי"ת נימא מרוח א' ג"כ צריך ב' נרות ולא זו כ"א הש"ס עוד מקשה בפשיטות מרוח א' נמי ליבעי א"ו משום דמשמע לן טעמא דר"ה משום דהבית חלוק מתוכו וזה שייך ברוח א' ג"כ ולהכי פריך הש"ס בפשיטות מרוח א' נמי ורבא קמ"ל דלחשדא דעלמא לא חיישינן ובבני מתא מרוח א' לא שייך חשדא ועד"ז א"ש דלא פריך הש"ס מנא תימרא אדר"ה דכיון דמ' לן טעמא דר"ה דסברי שהבית חלוק ולמה לא יחשדו אותו אבל לרבא דמסקינן אליבי' דהחשד מדבהאי לא מדליק בהאי נמי לא ומנא תימרא דלחשדא כי האי חיישי' ומייתי מפאה דחששה תורה שיאמרו מדבסוף לא הניח מעיקרא נמי לא הניח.

רש"י אב' רוחות א' בצפון וא' במזרח כוונתו דלמאי דמסקינן זמנין דחלפו בהאי ולא חלפו בהאי ואם הפתחים מזרח ומערב הבית קפנדרא וע"כ חלפו גם באידך גיסא א"ו מזרח יצפון הם הפתחים.

רש"י חשדא דעלמא בסוה"ד ומשם בשוק כוונת רש"י דלכאורה מאחר דלרש"י בחצר מיירי בני אדם דעלמא מנא ידעו וע"כ שהי' להם עסקא בחצר ושוב ידעו כבני מתא ולזה כ' רש"י שהי' להם אצל אחר בחצר זה עסקא ומשם עברו לשוק וראו שאין בפתח הבית נ"ח.

גמ' אילימא משום חשדא יל"ד לשון אילימא הרי גם למסקנא הכי קיימא ונראה דה"ק הש"ס אילימא משום וכו' וא"כ ע"כ חשדא דעלמא ואפילו מרוח א' ומסיק דלא היא כ"א משום חשדא דבני מתא.

והקשה ב"י מ"ש מביה"כ דאמרינן אי איכא פתחא אחרינא ליכא חשדא ונראה דבבית שיש לו ב' פתחים מסתמא בני בית מרובין ואי האי גברא מן המהדרין הו"ל למדליק מהם בפתח זה ומהם בפתח אחר ואמרו מדליתא ומן המהדרין ודאי דלא מדליק כלל וכלל ועד"ז יש לפרש חשדא דפאה שנתקשה בחי' ר"ן דמאחר דלא תצטוה תורה להניח פאה בסוף לווה יאמרו מדלא הניח בסוף לא נתן פאה כלל אמנם המפריש פאה באמצע הקציר נותן באומד ומצמצם כל דאפשר ואם רואה אח"כ כי לפי הקציר אין זאת מספיק מוסיף לבסוף ומדלא מוסיף לאו עין יפה הוא ויאמרו שלא הניח.

גמ' מפני מה אמרה תורה כלומר דבמעשר ותרומה וחלה הקפידה תורה על ראשית ובפאה אדרבא בסוף.

כג ע"ב נר שיש לו ב' פיות האריך רש"י לצייר תכונת הנר' הזה נראה דקשה לי' למה נקט לב' בנ' אדם לנקוט לב' נרות למהדרין מן המהדרין וכ"ת לרבותא נקט ב' בני הול"ל אפילו לב' בני אדם לזה צייר רש"י תכונת הכלי ומעתה לשני בני אדם עולה זה בצד אחד ואידך בצד השני אבל למהדרין מן המהדרין לא יצא אם מדליק מב' רוחות של כלי. וכן במילא קערה וכפה עלי' כלי ג"כ נראה דלא מהני למהדרין מן המהדרין.

רש"י שלם ביתו ותזנח משלם בא ליישב לשון שלם ביתו ולא אמר כבוד או כבוד שבת ע"ש האי קרא.

באו"ד שמוצטערין לישב בחושך דע שד' הרשב"א דמיירי שיש לו פת דאל"כ קידוש דאוריי' עדיף משלם בית ומנ"ח ור"ת הובא בהג"א הקשה עלי' כיון דיכול לקדש על הפת מעיקרא מאי מקשה לרבא א"ו דאינו יכול לקדש אפת ולדידן דקיי"ל דמקדש אפת עזב מיירי באין לו פת ודאוריי' בתפלה סגי כד' הרמב' וכ"כ כאן בה' חנוכה דקידוש דרבנן וק' לי' לרש"י אי אין לו פת ואי שלם בית שייך ולזה כ' רש"י שמצטערין לישב בחושך.

והנה משמעתין הקשה הרשב"א לעיל בסוגיא דכבתה ע"ד הרז"ה דס"ל דלדבר מצוה מותר להשתמש לנ"ח אמאי לא ידליק נ"ח על שלחנו כמו בשעת הסכנה ויאכל סעודת שבת אצל נ"ח קו' הרשב"א לגרסתו דגרס לעיל דגבי בשעת הסכנה וצריך נר אחר להשתמש לאורה והיינו בחול לדעת הרז"ה לתשמושי חול אבל בשבת ל"ל נר אחר אבל רש"י פי' דנר אחר משום היכר דבנר אחד ליכא פרסומי ניסא אי מדליק על שלחנו וכיון דהכא מיירי באין לו מעות לב' נרות א"כ א"א להדליק על שלחנו ומ"מ בזה"ז דמבפנים ג"כ איכא היכירא ע"י מקום מיוחד שפיר כ' המ"א דידליק מבפנים ולא גרע מבשעת הסכנה ע' בדבריו.

נ"ח וקידוש היום בתר דאבעיא הדר פשטא כ' לבאר דע"כ מיירי כמ"ש באין לו פת דאי אית לי' פת פשיטא דמקדש על הפת לדידן וכיון דאין לו פת הרי לא יצא ידי קידוש דאין קידוש אלא במקום סעודה וממילא נ"ח קודם ואמנם האי אין לו פת ע"כ מיירי דליום אית לי' דאי לית לי' כבוד יום וקידוש עדיף ויקנה פת לכבוד היום ומקדש עליו וא"כ דמיירי ביש לו פת לקידוש וכבוד היום ודאי פרסומי ניסא עדיף שהרי יוכל לקדש ביום על הפת והיינו בתר דאיבעיא הדר פשטא ודוקא בענין זה אבל עדן הס' במקומו אי תדיר עדיף אי פרסומא עדיף והיינו דקורין פ' ר"ח תחלה דלמא תדיר עדיף וקורין הפטרה בשל חנוכה משום דלמא פ"נ עדיף.

כד ע"א מהו להזכיר של חנוכה ע' תוס' ד"ה איבעי' להו ובחי' רשב"א תי' בשם רבו הר"י משום דלרבה דס"ל טעמא דשמן שריפה משום שמא יטה א"כ נ"מ ג"כ לענין חנוכה

בשבת ויש לתרץ בזה קו' תוס' בריש סוגיא דכבתה מנ"ל לרבא דר"ה מותר להשתמש לאורה ס"ל דלמא משום כבתה זקוק לה אוסר בשבת אמנם רבא קשה לי' מדסתם ר"ה ואמר פתילות ושמנים שאמרו חכמים מ' דגם שמן שריפה בכלל ור"ה כרבה ס"ל דטעמא דשמן שריפה משום שמא יטה וכיון דאסרו בשבת ושאר השמנים ג"כ משום כבתה גם בחול אסורין לנ"ח לא חלקו בשמן שריפה בין שבת לחול אמנם אימתי שייך שמא יטה אם מותר להשתמש לאורה וע"כ דר"ה מותר להשתמש ס"ל.

ויל"ד אמאי לא מבעי' גם בפורים אם מזכיר בבהמ"ז וכ' מזה ראי' לדברי מהר"י קולן שהביאו המג"א והטו"ז סוף ה' מגילה דבפורים אם לא הזכיר בבהמ"ז חוזר ותמה המג"א אטו עדיף בהמ"ז מתפלה הענין הוא כך דפורים לא אקבע כ"א למשתה ושמחה ועיקר המשתה ושמחה שהיה זכר לנס הוא ע"י ברהמ"ז משא"כ. בתפלה חנוכה הוא דאקבע להלל ולהודות אבל לא פורים ולכך בתפלה אינו חוזר אא"כ תימא בחנוכה דחוזר בתפלה והרי איתא בתוספתא שהביא הראשונים דאינו חוזר ותו מדמסיק אינו מזכיר ואם רצה להזכיר מזכיר א"כ בתפלה דחייב להזכיר שהרי קבעוהו להלל ולהודות למה אינו חוזר ונראה דמאחר דקבעוהו להלל ולהודות ה"ז דומה לאתה חוננתנו דאם שכח בתפלה אינו חוזר משום דעתיד להבדיל על הכוס ה"נ כיון דעתיד לומר הלל אינו חוזר בעל הנסים ואפשר באמת אם שכח לומר גם הלל או נאנס צריך לחזור משום על הנסים **תוס'** ד"ה מהו להזכיר לא ניחא להו בפי' רש"י דא"כ למה לי' להש"ס להזכיר כלל פרסומי ניסא א"ו משום דבהא מלתא הוא דמס' לי'.

גמ' סבר לאדכורי בבונה ירושלים י"ל דלעשות היכירא הוא דעבד הכי שלא יאמרו כי הוא מחויב להזכיר ויחזירו אותו והשיבו לו דכתפלה עבדו לי' ומאחר דגם בתפלה אינו חוזר והי"ת יחזירוהו בבהמ"ז.

תוס' ד"ה דתני ר' אושעיא ואמנם מ"מ יל"ד אמאי שביק תנא דברייתא חנוכה ופורים ונרא' דעיקר רבותא בתעניות הוא דאף דבלילה לא התענה עדן מתפלל תפלת תעניות ובמעמדות אף דמעמדות שייך בעבודה מ"מ אינו מזכיר בעבודה וכ"ז לא שייך בחנוכה ופורים הלכך שבק למתניי' בהדי' וכלל להו במאי דתני ימים שאין בהם קרבן מוסף דגם חנוכה ופורים בכלל וכמ"ש הרי"ף פי' דאל"כ לימא בתעניות ומעמדות ותו לא א"ו לרבויי חנוכה ופורים אתו.

ויל"ד אמאי לא תני גבי ברהמ"ז בר"ח וחוה"מ אם לא אמר אין מחזירין אותו וכ' משום דהי' צריך לחלק בין התחיל בהטוב ומטיב ללא התחיל לכך שתק מזה.

גמ' מהו להזכיר של חנוכה במוספין נ' דמס' לי' מאחר דקבעו ימי חנוכה להודאה והלל כשם שתקנו הלל פ"א ביום הכי תקנו הודאה ג"פ ואין מזכירין במוספין או דלמא תקנו הודאה לכל תפלה ואמנם לולי הוה פשיטא לעיל דמזכיר של חנוכה בבהמ"ז א"כ פשיטא דבכל תפלה מזכירין ואמנם למאי דפשיט לן דאין מזכירין מדינא בבהמ"ז שפיר אבעי' ותליא אבעי' זאת באידך דלעיל אא"כ למה הפסיק הש"ס בהך דראש חדש ונ' דאי הוה פשטי' דגם ר"ח אינו מזכיר בבהמ"ז שוב לא יעלה על הדעת למבעי בחנוכה לענין מוספין אבל מאחר דפשיט לי' בחנוכה אינו מזכיר בבהמ"ז ובר"ח מזכיר היינו דאיבעי לי' לענין מוספין.

ר"ה ור"י אינו מזכיר י"ל לאו דפשיטא להו אלא מאחר דקיי"ל עכ"פ אפילו בתפלה אינו חוזר שפיר אמרינן מס' אינו חוזר.

וכ' רש"י מוספין ר"ח ושבת והרמב"ם לא הביא כ"א שבת וכ' דהרמב"ם מירי שם אפילו בפורים ובשלמא שבת שייך גם בפורים למוקפין אבל ר"ח ל"ש.

ונסתפקתי למ"ש הרי"ף בשם הירושלמי דט"ו שחל בשבת עושין סעודת פורים בא' בשבת אם אומרים בשבת על הנסים בבהמ"ז:

תוס' ד"ה אלא להא בסוה"ד כוונתם רב אמר דרב אחדבוי ור"ג יליף מינה כדיני' אבל איפכא ליכא למימר דלד' תוס' הדחוי קאי למסקנא ואין ללמוד דרב אחדבוי מדר"ג.

שנת תרנ"ב

קסבר מותר להשתמש לאורה והקשו הראשונים מנ"ל לרבא הא הנה בדר"ה יל"ד לשון בין בחול בין בשבת כיון דאמר ר"ה אין מדליקין בהן בחנוכה מהי"ת יעלה על דעת דבשבת יהא מותר ולזה נראה דס"ד דהא דאמר ר"ה אין מדליקין בהן היינו דוקא אי משכח שמנים כשרים אבל אי לא משכח טרם יבטל לגמרי מן המצוה ידליק בהם אמנם תינח בחול אבל בשבת דאיכא חשש שמא יטה ע"כ אסור להדליק בהם ומעתה ה"ק ר"ה כשם דבשבת בכ"ג אסור להדליק בהם ה"נ בחול דאי שרית לי' בחול גם בשבת ידליק בהם ומה"ט נקט תחלה בין בשבת ואח"כ בין בחול למימר דחול דומי' דשבת אמנם התינח אי מותר להשתמש לאורה ושייך שמא יטה אבל אי אסור להשתמש מאי עדיפ' דשבת מדחול ועד"ז י"ל דמה"ט פרט ר"ה פתילות ושמנים והי' יכול לומר בקיצור כל הפסול לנר שבת פסול לנר חנוכה וה"ט משום דבשמנים שאינם נמשכים אחר הפתילה עיקר גזירת שמא יטה דע"י ההניה נמשכין ובא לברר דמשום שמא יטה אתי' עלה.

כתב רש"י כבתה נר חנוכה נראה דגם רש"י בא ליישב קו' הראשונים הנ"ל דלכאורה מ"ט דמ"ד כבתה אין זקוק לה דאי כמ"ד כבתה זקוק לה לא הוה תקינו רבנן להדליק ברחוב מקום שהרוח מצויה וע"ז קאמר ר"ה דדמי לכל שראוי לבילה אין בילה מעכבת בו והיינו אם מדליק בפתילות ושמנים שאינה ראוים לדלוק הו"ל אין ראוי לבילה ובילה מעכבת ולפי"ז קאי כבתה דר"ה רק אשמנים ופתילות שאינם ראוים ופי' זה בא רש"י לדחות וכ' כבתה כר חנוכה כלומר אכל נר חנוכה קאמר ר"ה למלתי' ודייק לי' לרש"י הא מלתא מקו' הראשונים מנ"ל לרבא דס' ר"ה מותר להשתמש לאורה אבל לפי' רש"י דר"ה אכל נ"ח קאמר ומאחר דאין ח' ימים בלא שבת וזמן הדלקת נ"ח ונר שבת זמן א' להם ולאחר שהדליק נר שבת ע"כ אסור להזקק לנ"ח א"כ ע"כ בשבת לא שייך כבתה זקוק והא דאסר ר"ה בשבת ע"כ משום שמא יטה ומשום דמותר להשתמש וז"ש רש"י ד"ה ומותר להשתמש הלכך אסור להדליק בשבת ר"ל רק משום שמא יטה אבל אי ר"ה רק אשמנים ופתילות שאינם ראוים הוה קאי הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דס"ל מותר להשתמש לאורה דלמא אדרבה משום דבשבת אין זקוק לה אסרו להדליק בשבת.

וכתב רש"י וזקוק לה לתקנה ר"ל דלמה לא קאמר כבתה חוזר ומדליק א"ו דעיקר טעמא כמ"ש רש"י דלמא פשע ולא יתקן ואי הוה תני חוזר ומדליק מהי"ת יפשע ולא ידליק א"ו כיון שרואה שכבתה צריך לתקן מלתא שלא תכבה כגון בדבר המסיך מפני הרוח וכה"ג ודאי שייך שמא יפשע.

וכ' רש"י זקוק לה לתקנה ודלמא פשע ולא כ' רש"י דלמא שכח אמנם כוונת רש"י מאחר דקבעו חכמים מצות נר חנוכה ברחוב מקום שהרוח מצויה ולר"ה דס"ל כבתה זקוק לה ע"כ סמכו דאם יכבנה הרוח יתקן דבר המסיך בפני הרוח אבל זה שמדליק מעיקרא בפתילות ושמנים כאלו א"ו איש כזה לא איכפת לי' אם יכבה וקרוב הדבר שיפשע ולא יתקן מאומה אבל אי חיישת לשכחה בכל מדליק ברחוב עליך לחוש.

ומותר להשתמש כתב רש"י הלכך וכו' וכבר בארנו לעיל כוונתו אבל לולי דעת רש"י הייתי אומר דגם מה דאמר רבא מותר להשתמש קאי אגופא דמלתא דר"ה וה"ק רבא דלדברי ר"ה דכבתה זקוק לה ודאי יקשה למה תקנו רבנן נ"ח על הפתחים דקרוב דודאי יכבנו הרוח ומי ישתדל לחזור ולהדליקה אמנם אם מותר להשתמש לאורו מי יאיר נר ללא צורך ובודאי ישתמש אצל נ"ח ומשתמש בו ממילא אם יכבה יחזור וידליקו וכוונת רבא דאי לאו דמותר להשתמש לאורו א"א לומר כבתה זקוק לה מאחר דעיקר המצוה על הפתחים מקום שקרוב לכבות.

ואסור להשתמש לאורו כתב רש"י שיהא ניכר שהוא נר מצוה ולהנוייה ליכא למיחש יל"ד בדברי רש"י סוף דבריו ולהטייה ליכא למיחש הי' לו לכתוב ע"ד רב דס"ל אסור להשתמש לאורו ומה ענין נתינת טעם בנתים וכ' כוונת רש"י לאפוקי מדברי המפ' דהטעם משום דומיא דמנורה דאסור להשתמש לאורה ומה"ט ס"ל דתשמיש קדושה כגון ת"ת מותר כפשט ד' רב אסי לקמן דאסור להרצות מעות אא"כ איכא שוב למיחש להטייה ולמה יהא מותר בשבת א"ו הטעם שיהא ניכר שהוא כר מצוה וכל תשמיש אסור וליכא למיחש להטייה. ויל"ד למ"ד דמותר להשתמש לאורה במאי ניכר שהוא נר מצוה וצ"ל דמקומו על הפתחים מוכיח.

גמ' למאי נ"מ לכאורה נ"מ טובא להדליק בשמנים שאינם יקרים ונראה דלא ניחא להש"ס שאביי יהא מתחרט על שהדליק בשמנים יקרים דלכה"פ הוה הידור ובזה מבואר תירוץ הש"ס לגי' דינקתא דבאמת אף אחר שקבלה הדליק בשמנים יקרים משום הידור מצוה והי' ירא שעי"כ ישכח ההלכה ואי הוה גי' דינקותא לא הוה שוכח.

ועד"ז יש לתרץ עוד קו' אחרת מאי קאמר למאי נ"מ דעד עתה הי' משתמש לאורה כר"ה דשרי אמנם לא ניחא להש"ס למימר דאפי' לחומרא לא חש אביי לד' ר' ירמי' א"ו לחומרא חש וא"כ מאי נ"מ הא גמרה.

גמ' מאי לאו דאי כבתה נראה משום דק' להש"ס מאחר דזריזין מקדימין לא לתני כ"א משתשקע החמה ולא לתני עד שתכלה רגל אלא ש"מ לענין כבתה קאמר ומשני דעיקר רבותא ע"כ מדליק בברכה מכאן ואילך עבר זמנה.

לשיעורא כ' רש"י ומיהא אי כבתה אין זקוק לה דלא תימא כיון דבעי שמן כשיעור ש"מ דצריך לדלוק כ"כ זמן קמ"ל רש"י דאין זה תלוי' בזה.

ועיין רש"א שהקשה למ"ש תוס' דסברא חיצונה דמותר להשתמש לאורה למאי הלכתה הוצרך ר"ה לאשמעינן בין בשבת וכ' דלק"מ דאדרב שפיר כ' תוס' דמקמי דקאמר רב אסור להשתמש לאורה לא הי' סברא למימר דמותר להשתמש דפשיט' אבל בתר דקאמר רב אסור להשתמש שפיר אצטריך ר"ה ורב חסדא לאשמעינן לאפוקי מדרב כ"א דמותר להשתמש לאורה.

והנה הסברא שכ' לעיל דבשבת אין שייך כבתה זקוק לה מצאתי בע"ה שכוונתי לדברי הרמב"ן בחי' שבת הנקרא אוצר נחמד ותמה על הרי"ף שמיאן בסברא זאת שהרי כתב דמדמדליקין בשבת ש"מ כבתה אין זקוק לה דטעם הרי"ף דכיון דבחול אמרינן כבתה זקוק לה יתירו בשבת להדליק בשמנים שקרוב הדבר שיכבו א"ו אפי' בחול אין זקוק לה. ואמנם מצאתי בטור פי' לדברי הרי"ף מדליקין בשבת ולא חיישינן שמא תכבה

וידליקנה דאפי' בחול אין זקוק לה גילה לנו בזה דאפילו נימא כד' הרמב"ן דבשבת ל"ש כבתה זקוק לה מ"מ אסור להדליק באותן שמנים דמאחר דסגי' בחול לחזור ולהדליק גם בשבת יחזור וידליק א"ו מדהתירו בשבת גם בחול ע"כ אין זקוק לה והן הן ד' הטור והטו"ז פי' דבריו על דרך רחוק עיי"ש. והרמב"ם אחר שכתב דגם בשבת מותר להדליק באותן שמני כתב דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה בין בשבת בין בחול ודבריו צריכין ביאור ונ' דס"ד דהא דאסרו בנ"ח להשתמש לאורה הטעם מאחרי דמצוה להדר בנ"ח נר לכ"א ומוסיף והולך ואם אתה מתיר להשתמש לאורו הרי אסור בשבת להדליק בשמנים גרועים ורוב ישראל עניים ואין ביכולתם לקיים ההידור בשמנים יקרים לכך אסרו להשתמש לאורה שיהא יכולים אפילו עניים להדר בשבת וא"כ די לאסור בשבת אבל בחול עדן נוכל לומר דמותר להשתמש לאורה לזה כ' הרמב"ם דאיפכא הוה מלתא אחרי דמעיקר' תקנו דנ"ח אסור להשתמש לאורה ממילא מותר להדליק שמנים גרועים. כוונתו דלא על שבת לבד אסרו אלא על כל נ"ח.

כד ע"ב רש"י ד"ה יום הוא כו' וברי"ף הגי' בחמש תפלות וי"ל לד' רש"י להכי קרי להו ארבע משום דערבית דקאי אקידוש היום דמדאו' יוצא בו ידי קידוש לד' רוב הפוסקים אינו מן המנין בשוי"ט.

ודע דלמ"ש הרשב"א והרא"ש בשם ה"ר יונה דלכך אין אומרים שבת ביעלה ויבא משום דכבר חתם מקדש בהשבת א"כ יו"ט שחל בשבת דאמרינן יעלה ויבא קודם חתימה יש להזכיר של שבת וכ"כ מג"א בשם מהרי"ל.

משום סכנה, לכאורה ה"מ למדחי דמאחר דאין אומרים מגן אבות כ"א בביהכ"נ קבוע לא שייך שוב יום שנתחייב אלא דהא גופא טעמא מאי משום סכנה א"כ ביאר הש"ס בלא"ה דלא קשה מידי.

רש"י דזה משום סכנה,ויל"ד ביו"ט דהלכו ודאי לערבית למה לא תקנו ובן אבות ועיין בחי' הר"ן תי' נחמד לקו' זאת

כג ע"ב רש"י ד"ה ולשריפה עומד, רש"י לטעמי' דס"ל דמאכיל תרומה לבהמתו פרק אין צדין א"כ אינו עומד לשריפה וז"ש רש"י דר"ל שאסור באכילה.

גמ' בשבת מ"ט לא, נראה דדייק הש"ס דביו"ט מיירי שמדליק ביו"ט עצמו ואסור משום אין שורפין קדשים ביו"ט אבל בשבת שמדליקין קודם השבת מ"ט לא.

רש"י ד"ה שמא יטה, יל"ד כיון שיודע שיכלה למה לו למהר הלא להסתפק ממנו אסור בשבת משום מכבה, וכ' דה"פ דבשלמא בחלה וכיו"ב אין לחוש אם שורפו שיסתפק ממנו כדאמרי' בעלמא הוא עצמו מחזיר עליו לשרפו אכולי' אכיל מני' אבל בתרומה

טמאה שנהנה בשעת הדלקה בקל בחול ישכח שהוא שמן תרומה טמאה ויבא להסתפק ממנו ומתוך כך הוא רגיל למהר בשריפתו שלא יבא ליהנות ממנו וחיישינן מתוך רגילתו גם בשבת ישכח ויטה.

גמ' אלא מעתה עיין תוס' ולולי דברי' י"ל דה"ק בלאו תי' דרבה ידענא שפיר דביו"ט טעמא משום אין שורפין קדשים ביו"ט אבל לדידך דלית לך בתרומה טמאה טעמא דאין שורפין קדשים ומדקתני יו"ט דומיא דשבת משמע לדידך דר"ל דידליק נר של יו"ט קודם יו"ט ואפ"ה אסור ואמאי מאי שמא יטה צריך ביו"ט וע"ז משני לי' רבה דבאמת גזירה יו"ט אטו שבת ולהכי איכא למגזר אפי' להדליק קודם יו"ט.

כד ע"ב רש"י במתני' שמן שריפה אכפל רש"י לפרש עוד הפעם משום דלכאורה היינו יכולין לתרץ מתני' דלעיל קאי בשמן תרומה טמאה ולכך אסור בשבת שמא יטה כדקאמר רבה ומתני' דיו"ט בשמן ערלה וכיוב"ז א"כ לא מקשה הש"ס מ"ט הרי ערלה אסור בהנאה ושמן מקרי בעין בשעת שריפתו כמ"ש תוס' וע"כ דס"ל להש"ס דבתרומה טמאה מיירי וטעמא דהש"ס דאי בחול שפיר דמי ואי בערלה גם בחול אסור.

רש"י ד"ה מ"ט י"ל ד"ע דקאמר פ"ק דפסחים תשביתו בעיו"ט דביו"ט אב מלאכה ולמה לא נאמר דעשה דוחה ל"ת למאי דלא ידעי' אכתי דיו"ט עשה ול"ת ונראה דבלא"ה י"ל מ"ט ממאן ר"ע בדרשת ר' ישמעאל שהיא פשוטה לא תשחט על חמץ וצ"ל דק"ל לר"ע תינח בזמן שיש פסח בזמן שאין פסח מנ"ל ואמנם עכ"פ בזמן שיש פסח החיוב לבער מעיו"ט וא"כ נהי דחיוב ליכא בזמן שאין פסח אבל עכ"פ אם ביערו מעיו"ט עכ"פ קיים מצות תשביתו וא"כ אין כאן עשה דוחה לא תעשה.

ועיין בחי' הרשב"א בשם הרמב"ן הא אפשר לקיים שניהם ותירץ כיון דהיום אי אפשר לא מקרי אפשר והביא ראי' מדאצטריך קרא דאין מיתת ב"ד דוחה יו"ט ולולי דבריו יש לדחות דהתם כיון דכל שעתא ב"ד מעיינין דינו של נידון ס"ד דדוחה יו"ט ומה"ט לא מקרי אפשר לקיים שניהם.

תוס' ד"ה לפי שאין שורפין, והנה רש"י לטעמי' דס"ל בסוגי' דמתוך דמה"ת א"צ צורך קצת שפיר תי' אלא דקשה א"כ מאי משני ר' אשי יו"ט עשה ולא תעשה ולהוי הרי אמרינן מדאוריית' מתוך, וצ"ל דבאמת לר"ע דס"ל פ"ק דפסחים כבי"ש דלא אמרינן מתוך א"ש תי' דבי"ש וא"כ איכא למימר אף דרבא אית לי' ג"כ בביצה יו"ט עשה ול"ת מ"מ מאחר דלדידן אי' כן מתוך אצטריך לקרא דהוא לבדו.

גמ' אלא מילה שלא בזמנו, הקשה הרשב"א אטו הכא משלא בזמנה מיירי, י"ל דלכאורה אמאי לא קיבל רבא ד' חזקי' וכן י"ל הך בוקר שני רבא מאי עביד לי' אע"כ משום

דבאמת נותר לאו דניתק לעשה וס"ד דהניתק צ"ל בבוקר ראשון דוקא קמ"ל הך קרא דה"ה בבוקר שני ומעתה כיון דגם למחר יוכל לקיים העשה שפיר הוה כמילה שלא בזמנה.

כה ע"א גמ' אמר רב כשם שמצוה לשרוף, ע' חי' רשב"א שנתקשה ל"ל לרב למימר הכי והנה רש"י פי' דדמי לקודש ועוד משום תקלה, ונ' דרש"י בא ליישב קושי' זאת וקאמר לן דהא דמצוה לשרוף תרומה י"ל דדמי לקודש ועד"ז אין ליהנות בביעורו ויע"ל משום תקלה ועד"ז מותר ליהנות בביעורו ומדגלי רחמנא דמותר ליהנות בביעורו ש"מ טעמא משום תקלה, ומיושב ג"כ קו' תוס' ד"ה הא בחול דהש"ס הכי קמקשה כיון דמדמי' תרומה לקדשים א"כ גם בשעת ביעור לא לתהני מני'

תוס' ד"ה כך דבסוף תמורה וכו' י"ל דלהכי תנן תרומה טמאה בהדי הנשרפין משום דגזרו על גידולי תרומה שיהי' תרומה אפילו בדבר שזרעו כלה והוא בכלל הנשרפין לא יקברו.

כד ע"ב מתני' אין מדליקין בעטרן כתב רש"י בשבת כלפי שאמר ת"ק בשמן שריפה ביו"ט ויל"ד למה באמת הפסוק תנא בהך דמיירי ביו"ט תינח לרב חסדא דסיפא לפרושי רישא א"ש אבל לרבה מ"ט צ"ל דמ"מ הטעם גזירה יו"ט אטו שבת ובהדי שבת שייכי.

וכתב עוד רש"י מפני כבוד שבת שריחו רע ויל"ד או דהו"ל לרש"י לפרש טעמא לגמרי או לכתוב בגמ' מפ' ונראה דרש"י בא ליישב לאביי דפריך לרבא ויניחנו ויצא ואיהו מאי קסבר הן אמת דהרמב"ן הביא מהירושלמי דמשום ריח רע צריך להרחיק ממנו ד"א ואולי גם אביי הכי ס"ל אבל לפי פשוטו אביי ס"ל דלהדליק בדבר שיש לו ריח רע הוא בזיון לשבת ורבא מאן בזה דא"כ גם ביו"ט ליתסר ומ"ש שבת אבל למ"ד יניחנו ויצא דוקא בשבת וכתבו תוס' משום דסעודת שבת צריך להיות עונג ונראה דרש"י יישב בזה עד"א שכ' כעין יממא נראה כוונתו דבסעודת שבת כתיב תלתא היום והכוונה שיהי' סעודת הלילה ג"כ כעין יממא ומאחר דתקנו לנו וקדשתו מכל הזמנים כתב תוס' ריש ביצה דקיי"ל ביו"ט ירד המן והכי נהגינן שלא לעשות ג' סעודת ביו"ט ויכחנו ויצא ולית לן בה.

כה ע"ב תוס' ד"ה הדלקת ויל"ד דבפ' ע"פ קאמר אביי דרבה צוה לו לאכול במקום קידוש אצלו דדלמא אדאתא לביתי' מתעקרא שרגא ופירש רש"י ותוס' שם דקידוש צריך להיות במקום כר וצ"ל קידוש וסעודה תרי מילי נינהו.

תוס' ד"ה חובה וכן נולד מהול אף דנולד מהול לא שכיח גם שידליק נר מבעוד יום לא שכיח.

תוס' מתוך שריחו בסו"ד ויל"ד א"כ אמאי תנן בעטרן ובנפט אם בעטרן מדליקין בנפט לא כ"ש ונראה דיש בני אדם שאין סובלין ריח נפט אף שסובלין ריח עטרן.
תוס' ד"ה דין ואיך יתכן לומר י"ל דממילה בצרעת והכי משמע בביצה פ"א דקאמר אימת אמרינן עשה דוחה ל"ת כגון מילה בצרעת וסדין בציצית משמע דגם ממילה בצרעת ילפינן וס"ל לבי"ש דלא ילפי' וכ"ת מאי נ"מ כ"ו דבעי' עשה שיש בו כרת ודלא קאמר הש"ס הכי בביצה משום דלבי"ה מסדין בציצית ילפינן.
רש"י ד"ה שמא יסתפק התחיל רש"י בתוספתא וסיים במס' ביצה נראה כוונתו דמה"ט גם ביו"ט אין מדליקין בצרי דגבי יו"ט ג"כ שייך שמא יסתפק ממנו.
כו ע"א תוס' ד"ה חדא ועוד יש ליישב דהיינו דקאמר רבה אמת דגם בחול אסור ודנקט לה בשבת ע"כ טעמא אחרינא דהיינו שמא יסתפק ונ"מ לביתא דשישא ומחמרי' דלא חיישי' לעץ ובחול שרי ובשבת אסור.
גמ' בטבל טמא בחול ואצ"ל בשבת נראה דר"ל דבשבת הו"ל בוצע ברך ומ"מ אצטריך לאשמעינן דלמא נטעי ונימא דטעמא שמא יסתפק ובשבת בלא"ה בדי' מינה קמ"ל דלא.
בנפט לבן ואצ"ל דבשבת אסור לכבות ג"כ ואולי יטעה אדם ויסמוך לומר שלוחי מצוה אינן ניזוקין קמ"ל דהיכא דשכיח היזיקא שאני.
מתניתין כ"ד ע"ב שמן שמשמין ממסקנא וכו' נראה משום דיל"ד מאחר דאמרו חכמים בכל השמנים לאיזו ענין פרטו אח"כ כל אלו וס"ד דסיפא תנא שלישי קתני לה. לזה כתב רש"י מסקנא וכו' ודק' לך לישנא דחכמים דלא תימא דגם אהני דריש' פליגי חכמים ודפרטי הני משום דאיכא במקצת פלוגתא בברייתא.
כו ע"א כל היוצא מן העץ ר"ל וצרי לאו דוקא אלא כל היוצא מן העץ.
תוס' ד"ה ר' ישמעאל קשה לרשב"א אולי י"ל דבעין דוקא קאמר דאין מדליקין ביוצא מן העץ אבל ע"י תערובות מותר ובעטרן אפי' ע"י תערובות אסור משום ריח רע.
תוס' ד"ה ריש שזורי אולי י"ל לאפוקי משמן דגים ועטרן אתא.
כז ע"ב תוס' סד"ה אלא הא דר"פ עיין רש"א ולכאורה יש ליישב דפשתים אצטריך לילפותא דסדין בציצית אלא א"כ גם קו' תוס' מתורצת.
תוס' ד"ה סד"א עיין חי' רשב"א דלית להו לתוס' כתנא דבי ר"י משום דאביי אוקמא בשיטה ויל"ד הא רבא פליג על אביי ולא אוקמא בשיטה ואולי י"ל משום דלחד תי' הדר בי' רבא וכתב רש"י דלאותו לשון גם רבא אוקמי בשיטה.
גמ' מסתברא קאי בצמר ולפי"ז לרבא דצמר ופשתים אציצית קאי שפיר יש לרבות מאשר תכסה שאר בגדים אלא דלא אצטריך דהרי ילפינן מהכנף מין כנף.

תוס' ד"ה מנין עיין תוס' לעיל דף י"ז ע"ב ד"ה אונין וצ"ע.
תוס' ד"ה כל היוצא דא"כ יהא אסור ונראה ד' רש"י דפסולין אינם כ"א מה דתנן ריש פרקין ומ"מ לכתחלה אין מדליקין דומיא דמנורה שהביא בחי' רשב"א עיי"ש ולא תקשה לך לדעת ר"ת הרי בסיפא פשתן דוקא היינו משום דבעינן דומיא דמשכן אבל לא משום שיוצא מן העץ.
כח ע"א עור בהמה טמאה ושלקה ביד כהן יל"ד מנ"ל לרבות שני דברים שאינם מענין אחד ונראה דהאי תנא מספקא לי' אי תחש טהור הי' ע"כ אצטריך קרא לבהמה טמאה ואי טמא היה מוקמינן לקרא ללקה ביד כהן ומאחר דמס' לי' והי מנייהו מפקת מוקמי' לי' אתרווייהו ועד"ז יתבאר לן מאי דאמרינן לקמן מאי הוה עלה דמאי נ"מ דנ"מ אי תחש טמא הוה א"כ הן עור בהמה טמאה הן לקה ביד כהן ודאי טמאים דהיינו עור טמאה מתחש ולקה ביד כהן מקרא אבל אי תחש טהור הי' תרווייהו ספיקי נינהו.
תוס' ד"ה מה לשרצים עיין רש"א בסו"ד ויש ליישב נראה כוונתו דעכ"פ שם כלים מקבלין טומאה מתרווייהו.
גמ' והאמר אביי **שין** של תפילין הקשה תלמיד אחד תינח של ראש' של יד עדן אצטריך ונרא' מדכתב לאות על ידך ולזכרון בין עיניך מקיש של יד לשל ראש.
רש"י ד"ה **שין** וכו' יל"ד א"כ מאי משנ' לרצועות הרי ברצועות איכא **ד'** **וי'** ונראה דבאמת תורה לא מקרי אלא מה שכתוב ובשלמא **שין** מקרי תורה דשין עצמה נוטריקן שדי אלא אי לאו **ד'** **וי'** לא הוה ידעינן הנוטריקן של שין. אבל הרצועה לא שייך בה תורה. והנה בחי' הרמב"ן תי' דורצועות של יד פריך דלית בהו אלאו **י'** וצ"ע א"כ מבתים של יד הוה לי' למפריך דלית בהו מידי.
גמ' ש"מ טהור הוה, מכאן ראי' דבהמה טמאה ג"כ אין לה קרנים דהש"ס לא מייתי כ"א דיש בהמה בקרן א' ודלמא גם טמאה איכא בקרן א' א"ו כיון דידעינן דתנן גבי טלפי' ל"ד תרין ה"ה א' שוב הדרין לכללין כל שיש לו קרנים אפילו קרן א' יש לו טלפים.
וכתב בחי' הר"ן דדייקי' דקרן א' משום דבהמה דוקא ראוי' לגבי מזבח ולא חיה וקש' מאי משני איכא למימר מין חיה הוא ועוד דהרי נח הקריב מכל הטהורים וצ"ע.
כט ע"ח מסיקין בכלים עיין לח"מ בפ"ב מהל' יו"ט שכתב דס"ד דאינן מוכני' להסקה ולי כראה דקמ"ל לאפוקי מקושית הש"ס לקמן כי קמהפיך באי' מהפיך ויל"ד הא מדרב מתנא שמעי' בשלמא רב מתנא אצטריך לאשמעי' דאי מכלים י"ל דמרבה עליו קודם הסקה ואין כאן מבטל איסור משא"כ בתר דרב מתנא ס"ל דאפילו באיסור מהני כ"ש

הכא דהיתר ונראה דס"ד התם מה יעשה הרי העצים נשרו לתוך התנור וא"א להוציאן וע"כ מרבה עליו אבל הכא בידים גורם לבטל האיסור.

רש"י ד"ה מסיקין בתמרים יל"ד מהי"ת שלא יטלטל תמרים ביו"ט ונראה כוונת רש"י דמי פתי יסיק בתמרים וכי התמרים להסקה עומדים א"ו בארמיי' קאמר אחר שנטל מהם מה שאפשר ליטול ואפ"ה שרי לטלטלן כמ"ש רש"י דחזי אגב אימיי'. ומה דאשמעינן במסיקין בתמרים י"ל דס"ד מאחר דעיקר ההיסק בגרעינין אי שרי לי' תמרים אתי להסיק בגרעינין קמ"ל דלא.

רש"י ד"ה אכלן ביו"ט להסיקן ביו"ט יל"ד בשלמא אכלן ביו"ט בא לאשמעינן לאפוקי מנוסחת הרמב"ם דהיא איפכא מקליפת אגוזים דמעיו"ט אסור וביו"ט מותר אבל מסיקין ביו"ט שכתב רש"י קשה פשיטא דביו"ט איירי ונראה דקשה לי' לרש"י מאחר דאיכא ליטעי ולומר אפכא אכלן מעיו"ט גרע אמאי לא מפרש וק' אכלן ביו"ט ולזה כתב רש"י אי הוה אמר מסיקין ביו"ט הי' מפרש כ"ג אכלן ביו"ט אבל מאחר דגם במסיקין לא הזכיר ביו"ט סמך לו דאוכלין דומיא דמסיקין מה התם ביו"ט ה"נ אכלן ביו"ט ולאפוקי מנסחת הרמב"ם.

תוס' ד"ה אכלן בסוה"ד בנשחטה מעיו"ט וצע"ג א"כ דקארי לה מנה קארי לה מנבלה שנתנבלה ונראה דתוס' סמך לו זוג עיין ריש ביצה דאמרינן טעמא דר"י בנבלה משום דמוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים וא"כ ה"נ מדלא יהיב המעי' מעיו"ט לשונרא ש"מ כי הי' דעתו שיאכלם אלא שעכשיו הסריחו ויהבינהו לשונרא ואי רבא כר"י א"כ מעיו"ט הוה מוכן לאדם ולא מוכן לכלבים.

ותוס' ישנים הציעו דברי רש"י פ' נוטל שיישב בענין אחר והקשה עליו דא"כ מאי ענין מוקצה שייך ונראה דברי רש"י דעכ"פ לא חזי לאכילה עד דמסלק לפ' מנייהו וכיון דביו"ט לא רצה למכלינהו אינו יכול לסלק כמו כן הפריש וממילא לא חזי לאכילה. ואינו דומה לבשר מליח.

גמ' לא בפירוש אתמר אלא מכללא פירש דרב סיפר בביה"מ ד' ר' חייא ויל"ד אכתי ר"ש מתיר מנ"ל ונראה מדאצטריך ר' חייא לאזהורי לרב דביו"ט אסור וע"כ משום דר"ש מתיר שלא יסמוך רב עליו דאלת"ה וכי לא ידע רב מאי מוקצה.

כט ע"ב לא יקוב אדם שופפרת של ביצה והרמב"ם קיצר ואמר לא יניח כלי נקוב ונראה דמ' לי' לרמב"ם דמתני' נקט שפופרת משום דמעשה דר"י כך הי' לא זולת ויש ליישב בזה קושית תוי"ט דהו"ל למנקט רק קערה וכלי חרס ודי ומ"ש שפופרת של ביצה משום מעשה שהי' נקט.

רש"י ד"ה שתהא מנטפת וי"ל אי טעמא משום מכבה הלא לר"י כבוי חמיר דס"ל משאצ"ל חייב עליו ולמה מקי' כאן ונראה דרש"י במ"ש כיון שהקצה רמז קצת לטעמא דס"ל דמאחר דהשמן מוקצה בדולי' מני' ול"ג שמא יסתפק.

גמ' תנא אם חברה וכו' כעין יוצר אבל לשון מתחלה לא דייק להאי פירושא דל"ש כ"א איוצר ולולי דמסתפינא הייתי אומר דמתני' תרתי נקט אם חברה היוצר מתחלה והוה אז כלי אחד אפילו נפרד אח"כ דהיינו עומד אבל חברה בעה"ב לא מהני כ"א כ"ז שהוא כלי אחד.

גמ' אלו שתוקי וכו' יל"ד מאחר דס"ל הל' כר"י ס"ל דגזרינן שישא אטו דעלמא הרי הי' מחויב למחות בו ונראה דבא להכריח דע"כ גזרינן דאם ר"י הי' מדמה אינם זרוזין לזרוזין למה לא נגזור דידעי דעלמא לשישא.

תוס' ד"ה גזירה ואין לומר דהתם אליבא דר"י קיימינן לא היא דהרי מסקינן שם דלר"ש בס"ג שרי.

גמ' אימר דשרי נראה טעמא דהיכא דאפשר ומ"מ גורר מחזי כמכוין וכן הוא לעולא אליבא דר"י.

קשי' לתרווייהו עיין כ"מ פרק א' מה' שבת הל' ה' שהביא בשם הרמ"ך דלגי' דבגדולי' ד"ה מותר לא ק' לעולא מידי והכ"מ שתק לי' ולא הציע ד' רש"י שיישב היטב קושי' זאת.

גמ' מטה דומי' לכסא יל"ד א"כ לתני כסא לחוד וצ"ל דאי תני כסא לחוד לא ידענא דבגדולי' גם ר"י מודה והשתא דאייתר מטה לומר דדומיא דכסא ש"מ דה"ק דבקטני' הוא דמתיר ר"ש אבל בגדולים גם ר"י מודה.

אמנם בדר"י רבה עדן קשה לתני מטה לחוד ונראה דמה שהביאו לר"י רבה לפרש כן הי' קושית הש"ס ס"פ יו"ט ולתרץ תרי תנאי אליבא דר"י לא ניחא לי' א"ו רישא ר"ש והתם בקטנים גם ר"ש מודה ומחמיר גם במגלה של קטן ואמנם מאחר דאתותב ר"י רבה ע"כ משני הש"ס ביצה תרי תנאי ואליבא דר"י ומעתה מה"ט תני כסא דומיא דמטה לומר דדוקא בגדולים פליג ר"ש אבל בכסא דעלמא מודה.

תוס' ד"ה ובלבד שלא יתכוין והר"ן פרק גי"ה בסוגיא דריחא מלתא כ' בהנאה לא שייך פסיק רישא כיון שאינו מתכוין ליהנות וי"ל עליו מהא דתנן ע"א י"ב ממותרות אסורות וקאמר ר"ל משום דמתהני מריחא וקשה הרי אינו מתכוין ליהנות אלא ש"מ דגם בהנאה שייך פסיק רישא וצ"ע.

מתניתין כחס על הנר יל"ד למה לי' למתני נר ושמן כיון דבחדא מנייהו ידעינן דת"ק ס"ל דלא בעינן סותר לבנות במקומו ונראה דאי תני כר לחוד ס"ד דנגר מקרי ג"כ

לבנות במקומו דנר ופתילה אחת הוא ואי תני שמן לחוד ה"א בנר מודה ר"י לכך צריכי תרווייהו.

ל' ע"א רש"י ד"ה חייב מבעי לי הואיל וכר"י מוקמית לה נ' כוונת רש"י דלכאורה גם אי באין בו סכנה מיירי ור"ש הוא ק' מותר מבעי דחולה שאין בו סכנה עושין לו איסור דרבנן אלא רש"י יישב זה במ"ש דקו' הש"ס אכולא מתני' נכרים לסטים וכו' ובהנך לר"ש ל"ק כיון דאין סכנה אסור שפיר וז"ש רש"י הואיל וכר"י מוקמת לה הוא דק' לא זולת וכ"ת א"כ קשה ברייתא דר' אושיעא דלא נקט אלא חולה לחוד ולא קתני מותר י"ל דבאין בו סכנה עושין ע"י נכרי שפיר שייך ע"י ישראל פטור אבל אסור משא"כ ביש סכנה אין עושין כלל ע"י נכרי.

לא ע"ב גמ' כיון דכ' ע"פ ה' יחנו ועל פי ה' וגו' נראה הפי' דתכלית המשכן למלאות רצון ה' יתברך והוא צוה לסתור ממקום זה ולבנות במקום אחר בכל אשר יצוה.

תוס' ד"ה סותר בסו"ד והתם כמי לא קתני פי' דהרי תנן כל המקלקלין פטורין חוץ ממקלקל ע"מ לתקן וממילא ידעינן דמיירי שע"י הקילקול יבא התיקון.

רש"י שהוא עושה שהוא מתכוון ממש ר"ל כאלו מתכוין משום דהו' פ"ר אבל הר"ן כתב בהדיא דבמתכוין איירי מתני' וקשה הרי תנן כחס על הפתילה א"כ הרי לא מתכוין לעשות פחמין וצ"ע.

ל' ע"ב גמ' וחזרת ואמרת כי לכלב החי שמעתי בשם הגאון מו"ה חיים דייטשמאן שהי' אב"ד בעיר מולדתי קאללין יע"א לתרץ עפ"י מה דאמרינן בברכות צדיק בן צדיק טוב לו, בן רשע רע לו, רשע בן צדיק טוב לו, בן רשע רע לו, לפי"ז בחיי האדם לא יבחן אם הוא צדיק או רשע אבל מבניו יוודע והיינו דקאמר:

ושבח אני את המתים שכבר אתו מן החיים אשר המה חיים עודנה וביאר דבריו אמר כי גם לכלב החי ר"ל הרשע הוא טוב מן הארי' המת ר"ל ע"י אביו המת שהי' דומה בצדקתו לארי'.

גמ' אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים וכו' יל"פ ר"ל ע"י שמת דוד מיתה פתאומית מצאו שונאי דוד דהיינו כלבים של בית אבא מקום לקטרג עליו שלא נמחל לו אותו עון ועי"כ לא יספידו אותו כראוי ויוציאו עליו לעז לאמר מהספידו ניכר אם אדם כשר הוא ואמנם גם שאול לא נספד כהלכה ועי"ז הי' רעב ג' שנים ואמרו חכז"ל מפני מה בניו של אדם מתים קטנים מפני שלא בכו על אדם כשר והנה הסנהדרין מספקא להו מה כוונתו בכלבים של בית אבא, דהול"ל ולשאול כלבים רעבים א"ו דזה קאי אאבא

מת והשיבו תחלה לפי פשוטו ואח"כ רמזו לו אביך "הנח עליו ככר" אם לא יספדוהו כראוי "יהי' רעבון" "או תינוק" ע"י בנים קטנים יוודע כי אדם כשר הי'.

גמ' "תחת השמש" אין אבל קודם השמש יש לו שמעתי בשם הגאון המנוח מו"ה צבי חריף אב"ד באובין ישן דהפי' אם גם העוה"ז ינעם לרודפים אחריו בכל זאת העמל השג הנאותיו ונעימותיו יכבד לפעמים עליהם אבל בתורה אדרבא לפום צערא אגרא והיינו דקאמר מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש אבל קודם השמש גם בעמל כגון הכנת הילוך ביהכ"נ והדרך אשר הולך עליה עבור יוכל להגיע אל תכליתו לעסוק בהמצוה גם מזה יש יתרון.

גמ' שתוציא גלוסקאות כתב ר' מנחם עזרי' בס' עשרה מאמרות דע"י אשר לעתיד לבא יהי' אור החמה שבעתים יתבשלו החטים עד אשר יהיו ראוים לאכילה כהלחם אשר נאפה כנ' וממגד תבואות שמש והן הנה הגרוסקאות וכתב דמה"ט יבא הדגש במלת **חטה** להשלים הנון וצ"ל "**חנטה**" דבזה"ז אינה החטה אלא חנטה לא בושלה.

לא ע"א גמרא דעלך סני לחברך וגו' ואידך פי' הוא עיין רש"י ומורי זצו"ק המתיק הענין בד' חוב"ה כי האדם נמשל בעוה"ז לתינוק שהי' מהלך בפרשת דרכים עירום וחוסר כל ובא נדיב ואספו אל ביתו והתנה עמו אחרי כי הוא נותן לו כל מחסורו צריך לשמור חוקיו בעניני מאכלים בעניני מלבושיו ואם לא יקיים התינוק תנאים האלה ירע לנדיב, וכן השי"ת זן ומפרנס אותנו ומספיק לנו כל צרכינו והתנה עמנו הן בתערובות המאכלים הן בתערובות המלבושים ואם לא נקיים התנאי היינו דעלך סני וכמ"ש ואידך פירושא מה הן התנאים.

לג ע"ב תוס' ד"ה הכי גריס ומ"מ צ"ע דהכא יהב עינא בי' ובמו"ק שלח בנו אליו לברכו.

לד ע"א רש"י במתני' ואין מטבילין נרא' דבכוון נקט למלתא כרבא ביצה שם דלאינך מ"ד דהטעם משום גזירה ואם אפי' משום שבות כי האי גזרו ביה"ש מעשרין שהוא שבות מעצמו לכ"ש ולתני רק אין מטבילין לחוד א"ו שני' מטעם אחד ואי לא תני אלא מעשרין הו"א במטבילין שטעם משום גזיר' וביה"ש לא גזרו ואי תני מטבילין לחוד עדן לא הי' יודעים דהטעם משום מתקן ומדתני תרווייהו חד טעמא להו.

רש"י ואין מדליקין ובחי' הר"ן כתב דע"י גוי קאמר ורש"י נראה דס"ל דמאחר דהדלקת נר בשבת חובה לא גזרו ביה"ש על אמירה לגוי.

רש"י ומעשרין הדמאי דרוב ע"ה מעשרין ויל"ד דמ"מ מדרבנן אסור וטפי הו"ל לרש"י לפרש משום דחזי לעניים לא הוה תיקון גמור וכ' ד' רש"י דתיקון עכ"פ הוה אלא משום

דמספיקא בעלמא גזור רבנן ואדרבא רוב ע"ה מעשרין הן וביה"ש ג"כ ספיקא ושרי מטעם ס"ס.

גמ' מה"מ יל"ד מאי ס"ד דמקשה דמקרא ילפינן ונראה דה"ק מה"מ דמצפרא לא יזהיר לביתו ומייתי קרא, וידעת כי שלם אהלך כי בני אהלך כבר שלמו עבודתם לשבת ואז ופקדת תצוה על נוך ולא תחטא אבל מצפרא נח הוא לשכח וכמ"ש רש"י. ונראה דגם רבה בר"ה מהאי קרא יליף וה"ק וידעת "הוה יודע כי שלם אהלך ופקדת נוך בעת תפקוד לנוך יהי' בשלם ולא באימה ואז לא תחטא.

א"ל שנים עיין בחידושי הרמב"ן מ"ט נקט רבא הכי ויע"ל דס"ד מדהניח ביה"ש לעירוב גלי דעתי' דיממא הוא ולא ליהוי עירוב האי דנאכל קמ"ל דאעפי"כ הוה תרווייהו ומקשה הש"ס מ"ט באמת קמא הוה עירוב כיון דאשוה לי' יממא וכ"ת לאו בדידי' תליא מלתא כ"א רבנן משוי לביה"ש ללילי' א"כ בתרא לא לקני.

תוס' ד"ה נאכל עיין ברא"ש בשם רבינו יונה דאם נאכל שני' ביה"ש לא הוה בתרא עירוב והא קמ"ל דדוקא נאכל בלילה הוה עירוב ולא בנאכל ביה"ש.

תוס' שני' קנו עיין רש"א וסיים ויש ליישב כ' דיש לומר דר"י התם לטעמי' דס"ל דביה"ש כהרף עין ולא משכחת כלל דיניח עירוב ביה"ש ונקט כה"ג שהי' לו חזקה דוקא אבל לדידן דביה"ש תלתא רבעי מילא שפיר י"ל דגם כה"ג ספיקא דרבנן לקולא.

לה ע"א גמ' א"ב פלגא דדנקא כתב הרא"ש דלענין שבת קי"ל כרבה ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר קי"ל כר"י והקשה הק"נ דבפ"ק דתענית כתב הרא"ש אהא דאמרינן כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית דהיינו צאת הככבים ונדחק מאוד וקוש' מעיקרא ליתא דלא כתב הרא"ש כ"א צאת הככבים וכוונתו למאי דאמרינן לקמן שני ככבים בין השמשות אלא דבעינן בינונים כמ"ש תוס' וזה תליא בפלוגתת רבה ור"י ח"ש דקיי"ל כר"י. והקשה עוד למה לא קיי"ל לענין תענית כר' יוסי ונדחק ביותר וזה ג"כ ל"ק מידי דהא דפשיטא לי' להרא"ש דביחיד ביה"ש היינו מגמרא פרק מקום שנהגו שנחלקו שמואל ור' יוחנן אי ט"ב ביה"ש מותר או לא וקיי"ל כר' יוחנן ודוקא בט"ב אבל לא בתענית יחיד הרי דלא קיי"ל בתענית כר"י.

רש"י ד"ה הלכה כר"י בע"ש מביא אשם תלוי נראה דבא ליישב בזה מ"ט לא קאמר וכר"י במו"ש דכיון דלר"י בין השמשות כהרף עין הו"ל ספק אם גמר המלאכה באותו הרף עין וס' הוה יום ופטור מטעם דהוה ס"ס מאשם תלוי.

לה ע"ב רש"י ד"ה בשני ביה"ש ואין כאן עוד אשם תלוי דלא תימא הרי כבר נתחייב מע"ש באשם תלוי אבל כיון דמעכשיו מביא חטאת נפטר גם מאשם תלוי והוא בהעלם אחד דוקא. ואפשר שהרגיש הר' פורת בזה ולכך הקשה בתר הכי מתרומה.
רש"י ד"ה לחלוץ תפילין וצ"ל דלבסוף לא תקע כ"א תרועה ותקיעה דאל"כ הוה לי' יותר משש תקיעות.
לה ע"ב תוס' ד"ה והתניא ואומר ר"י יל"ד הרי במקום צנוע הניחו והאיך יתני אין מצניעין וצ"ל דלאו דוקא ל' זה כ"א אין מטלטלין לא ליתני ואמנם לולי ד' תוס' הייתי אומר דסוגיין דהכי דאביי שקיל וטרי בה אזדא אליבא דרבה פרק כל הכלים דס"ל מלאכתו לאיסור רק לצורך גופו מותר וא"כ חצוצרות אין להם היתר כלל ודומיא להכי תני לשופר ש"מ דגם לצורך גופו אין מטלטלין שופר ושפיר פריך.
תוס' ד"ה והתניא בסוה"ד עיין רש"א וסיים ויש ליישב נראה כוונתו דא"כ אפכא הו"ל למתני לא את החצוצרות ולא את השופר דהוה לאו זו אף זו משא"כ עכשיו דתנא אפכא הו"ל לר' נחמי' זו ואצ"ל זו.
שופרא חצוצרתא י"ל דלא חרבה ירושלים אלא על שלא הוכיחו זה לזה שנאמר היו כאילים והנה על התוכחה אמר ישעי' ע"ה כשופר הרם קולך כלומר כשם שבשופר נאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו כך יהיו דברי המוכיח ואמנם מאחר ששנאו בשער מוכיח התחילו להוכיחם בקול נעים כחצוצרות והיינו שיפורא חצוצרתא אבל לא הועיל להם כ"א גם החצוצרות התוכחה הרכה הי' קשה להם כשופר. ואמר ערבה צפצפה הערבה המרמזת על העמי ארץ צריכה להיות עלה שלה משוך כנחל רמז למה שאמר בלעם מה טובו אוהליך יעקוב "כנחלים נטיו" כשם שהנחל בכל מקום שהוא עולה ומשקה כך הביהכ"נ לע"ה אבל דוקא אם מקירות לב יתפלל אבל אם בפיו ושפתיו יכבד ולבו רחק נקרא צפצפה והיינו ערבה צפצפה ע"ד המצפצפים ומהגים ואמנם לא די בזה כ"א מעמידין ש"צ שאינו הגון שנאמר עליו נתנה עלי בקולה ע"כ שנאתי וקורין אותו ערבה שהוא ערב להשי"ת צפצפה ערבה. ואמר פתורא פתורתא דע"ד דתנן במ' אבות ששלחנך לעוה"ב גדול שלחנם בעוה"ז דיפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ומתחלה הי' שלחן של עוה"ב השלחן הגדול והשלחן של עוה"ז השלחן הקטן ועכשיו של עוה"ז הוא הגדול ושל עוה"ב הוא הקטן והיינו פתורא פתורתא ופתורתא פתורא.

גמ' הא ביחיד נראה דר"י ה"ק ביחיד הוה מלאכתו לאיסור ולהיתר אבל בציבור אין דרך הציבור בכך ומ"מ מקשה דכיון דאי מתרמי מותר לא הוה לי' למימר סתמא אין מטלטלין.

הדרן עלך פרק במה מדליקין בעור דסביביו ביעורין דזקיקין ונתחיל ללמוד פרק כירה שהסיקיהו בקש ובגבבא בעזר צור דגול מרבבה

תוס' ד"ה כירה יל"ד הא דתנן לקמן הקש שע"ג המטה לא ינענו וכי הדרך לשכוב על הקש שלוקטין מתחתית הקרקע וכ"ת שנתונים בשק א"כ מאי ינענו בגופו שייך וצ"ע והיותר תימא דתוס' שם ציינו ע"ד הכא ולא ביארו.

מתני' נוטלין יל"ד נוטלין פשיטא י"ל דס"ד דדמי לפותח פי התנור דחייב משום מבעיר ואפשר באמת משום האי טעמא אסרי בי"ש להחזיר דליהוי פסיק רישא דלא אכפת לי'.

לז ע"א גמ' איבעי' להו מהן לסמוך יל"ד למאי נ"מ מייתי הש"ס בעי' זאת באמצע השו"ט ונראה דהש"ס בא ליישב אמאי דחקי' לעיל אי להחזיר חסורי מחסרא לימא דבסמיכה מותר אפילו להחזיר לזה מייתי הש"ס דלא פשיטא לן אי סמיכה גופא שריא.

תוס' ד"ה חמין ותבשיל עיין רש"א שהקשה דלמא דר' אושעי' בסמיכה מיירי ונראה דלמ"ש רש"י דסמיכה היינו ע"ג קרקע וא"כ מאי דיוטא דיוטא דקאמר ר' אושעי'.

לז ע"ב תוס' ד"ה דיוקא י"ל ד' רש"י ע"ד דאבעי' לן התם אי ר"א להחמיר או להקל ואי ר"א להקל בעי' לת"ק פנים התחתון והעליון ופשיטא דל"ש שוב שמא יחתה וקמ"ל ר' ששת דלר"א להחמיר ולת"ק בפניו כל דהו סגי.

לח ע"ב לא יתן בין מתוכו ובכירה וריש פרקין לא הזכיר מתוכו ונראה דהיינו דק' לי' לר' חלבו ולזה קאמר דמתני' דכירה דלכה"פ בסיפא מיירי מאחזירין ובמחזירין עכ"פ מתוכה אסור.

תוכו תוכו ממש דל"ת דתוכו ע"ג ועל גבה היינו סמיכה קמ"ל רב יוסף דלא ה"פ.

איתיבי' אביי נראה דאביי לא רצה לפ' דמיירי בגרופה משום דא"כ ל"ל לתנא למימר הרי כתנור לימא הרי הוא ככירה שאינה גרופה א"ו משום דבכירה שאינה גרופה מותר לסמוך ובתנור אסור לסמוך נקט כתנור וי"ל בזה קצת דקדוק ד' תוס' בלשון אילימא דקאמר אביי משום דבאמת הי' אפשר לאוקמי בגרירה אלא משום דק' לי' קו' שר'.

ונראה לבאר קצת דהתנור שהדרך לאפות בו אפילו ע"י קש וגבבא לא ניכר ע"י חומו הרב אם ניסק בקש או בעצים ואסרו זה בפני זה ואמנם בכופר לא שייך זה אבל בגפת ועצים שוב חומו רב ואסרו גרוף אטו אינו גרוף משא"כ בכירה דל"ש כל זאת.

לח ע"א רש"י ד"ה שכח קדירה אליבא דמאן דאסר נראה דהכריחו לפרש כן דבשלמא אי בבשיל כמאכל בן דרוסאי ואין זה בכלל המבשל בשבת שפיר פשיט רחב"א ול"ש מדנקט המבשל אלא נקט השוכח אלא אי בלא בשיל כמב"ד מיירי א"כ היינו בכלל מבשל.

ועי"ל דרש"י בא ליישב האבעי' שנייה במה מיירי ולזה פירש רש"י דראשונה בבשיל כמב"ד ואליבא דמאן דאסר ואבעי' שנייה אליבא דחנני' ומיירי בבשיל כמב"ד ומבעי' לי' כיון דחנני' מיקל לכתחלה בכמב"ד דלמא גם באין כמב"ד מתיר דיעבד ופשיט לי' מדחזי' דר"י אסיר אפילו בבשיל כ"צ אם רק מצטמק ויפה לו למה נעביד פלוגתא רחוקה כ"כ ונימא דחנני' מתיר אפילו לא הגיע למאכל בן דרוסאי.

גמ' מאי ול"ש לכאורה מאי מקשה ולא מפרש כפשוטו ול"ש ה"ה שוכח דשוגג הוי שרי דיעבד ונראה דקשה לי' למה הוצרך להביא גם סיפא דמזיד לא יאכל הא בשוכח אבעי' הן א"ו דבשוכח אין חילוק בין שוגג למזיד כלומר שוהה או שוכח.

גמ' רבה ור"י נראה דמשמע להו דה"ק מדלא נקט תנא שוכח יאכל ואנא ידענא דוקא שוכח שהוא שוגג א"ו בעביד מעשה דוקא בעי' שוגג אבל בלא עביד מעשה אפילו מזיד שרי ואמנם רנב"י קשה לי' לפי"ז דלמא אי הוה נקט שוכח הו"א מבשל בידים אפילו בשוגג אסור א"ו אפכא פשיט לי'

רש"י ד"ה עבר ושהה ולפימ"ש לעיל אין צריך לדבריו. ויש להוסיף דמדלא נקט מבושלות ש"מ מבושלות היו מע"ש ובשבת נעשו מצומקות.

תוס' ד"ה עבר ושהה בסוה"ד עיין רש"א ולי נראה דכוונת רשב"א דאל תתמה מהשו"ט שלא אליבא דהלכתא דהרי גם לרי"ף וסייעתו הוא שלא כהלכתא דהרי גזרו גם על השוכחים.

לח ע"ב רש"י ד"ה מחזירין הקשה החי' רשב"א א"כ מאי פשיט מר' אושעיא דלמא התם בליל שבת הי' ונדחק ולי נראה דלהכי סיפר היינו עומדים לעילא מר"ח להודיע שהי' בשעה שהיו התלמידים אצל רבן וזה אין מדרך בליל שבת.

גמ' איכא דאמרי נראה דללי"ק הכל במעשה תליא ולכך בהניחן ע"ג קרקע בכ"ג אסור וללי"ב בעינן מחשבה עם מעשה.

ומאי דאבעי' לן בתלאן במקל נראה מד' רש"י דמס' לי' אי עודן בידו דוקא וקרקע ל"ד או קרקע דוקא ועודן בידו ל"ד.

תוס' ד"ה פנה ממיחם למיחם בסו"ד הדברים צריכין עיון דהא לקמן קיימי' בדבר שאינו מוסיף הבל ומאי יחתה יהא שייך שם וכ"כ רש"י שם כיון דאוקורי מיקר לה לא גזרי' שמא ירתיח משא"כ בשמעתין וכן יקשה קושית תו"י כאן וצ"ע.

ומ"ש תו"י לקמן מיירי גם בלילה נרא' כוונתם דאמר רשב"ג נוטל גלופקרין ומניח סדינים ולמה יקח הגלפקרין שהוא שומר מאויר קר ויניח סדינים א"ו בלילה מיירי והתבשיל חם ביותר ורוצה קודם האכילה להקירו קצת.

רש"י במתני' מיחם קומקום של נחשת וכן העתיקו מדבריו שאר מפרשים ונראה כוונתם דמתני' נקט בצד המיחם שר נחשת שאין מחממין אותו ביותר שלא יופסד משא"כ בברזל שאין חסין עליו ומחממין אותו ביותר קמ"ל דאעפ"י שא"א לצלותו בצד המיחם לגמרי כ"א כדי שתתגלגל אעפי"כ אסור. ודע דאפי' סמוך לחשיכה אסור אם אינו יכול לצלות כדי גלגול מבע"י כמו בפת לתנור אלא דחיוב חטאת אין כאן משום דלא נעשה מעשה בשבת וכן מורין ד' רש"י רפ"ק גבי התירו לרדותה.

גמ' אבעי' להו גלגול מאי נראה שנסתפק הש"ס אם רק לרבותא נקט שתתגלגל אבל באמת גם אגלגול חייב חטאת או דלמא היינו משום דאגלגול לא מחייב חטאת ופשיט לי' מדתנן כל שראוי לאכילה ע"י התיקון דינו כמבשל וה"נ דכוותי'. אבל בחי' ר"ן כתב דמספקא לי' אם תולדות האור כאור וחייב עליו או לא ופשיט מחמין דג"כ תולדות האור ננהו ואעפי"כ קרי לי' גמר מלאכה וחייב.

לח ע"א תוס' ד"ה כל שבא עיין רש"א וסו"ד צריכין ביאור והכוונה דמדא"ל טול בכלי שני ש"מ דבכ"ר אפי' הפסק כלי לא מהני וע"כ דמחזי כמבשל וכה"ג בכ"ש שרי.

ומהך דשמן כתב ה"ה למד הרמב"ם דכל שראוי לאכלו בלא בישול אינו חייב על הבישול וצ"ע ממים דאשכחן בישול בחמין.

לט ע"א תוס' ד"ה ולא יטמיננה הדברים אינם מובנים הרי כל הסוגיא מבוארת דבחמימה איירי ונראה כוונתם לד' חי' רשב"א ליישב מאי ארי' שם הרי אפי' קר אין מטמינין בו כדתנן פרק במה טומנין וע"ז כ' ע"ש.

ל"ט ע"א רש"י ד"ה שמא יטמין לא סגי לרש"י בדבתרא לחוד דהחילוק בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה משום דא"כ גם בחול קר ליתסר א"ו דדוקא היכא דקאי לבשולי הוא דמחלקינן בין כדרך הטמנה.

תוס' ד"ה שמא יטמין עיין רש"א שנדחק במאד מכ"ז משום דהוה מפרש ד' תוס' דסידר לא הוה הטמנה משום דאין דרך לחמם אבל פי' התוס' כד' רש"י דבדרך הטמנה הוא דגזרינן ובסידר דמתניתין לא הוה דרך הטמנה ומעתה דוקא לבתר דמסקי' לשמא יטמין יש חילוק בין סידור לחול אבל מקמי הכי שפיר פריך מ"ש וכן כ"ז לרבה דוקא דאית לי' שמא יטמין אבל לקמן בקו' מחמי טבריא איירי' לר' יוסף דלית לי' גזירה זו שפיר מק'.
תוס' ד"ה מפני שמזיז לר"ש דאמר וכו' אף דבחגיגה דף ח' אמרינן גם לר"י פטור משום מקלקל התם כמו שפי' רש"י שם בחצירו דוקא מיירי **תוס**' ד"ה אלא למ"ד אי שרינן לבשל בחמי חמה ר"ל ע"ד שעשו אנשי טבריא.
ועיין ברא"ש שדקדק מסוגיא דיטומינכה ל"ד כ"א ה"ה בגלגל ועיין בק"נ שהאריך בדבריו ומ"מ קשה כיון דבסודר אין דרך לחמם באור כמ"ש תוס' ואפ"ה אסרי חכמים ש"מ דאין לחלק וצ"ע.
לח ע"ב תוס' ד"ה מעשה נראה דלפי' הראשון שכתב מיירי בסילון פתוח והחווי טבריא נכנסין לתוך הצונן בסילון ובתוכו היו רוחצין.
ל"ט ע"ב תוס' ד"ה ממעשה יל"ד דלמא גם במתני' בספק חשיכה מיירי וצ"ל דבספק חשיכה לא היו טועין אנשי טבריא לחמם את הצונן אא"כ יק' דלמא התם משום דצונן הוה אסירא הטמנה וברותחין אכתי מנ"ל דאסור הטמנה וצ"ל כיון דמבע"י הביאו הסילון א"כ כבר נתחממו אותן שמבע"י קודם חשיכה והשאר בשבת מאלי' בטילי כמו בקורת הבד ועגולי הגת בפרק קמא.
אמר עולא עיין ח"ר ועפ"י ד' תוס' י"ל דעולא ס"ל הך מתני' דאוסרת אמוסיף הבל בספק חשיכה מיירי ואתיא כרבנן דפליגי עלי' דרבי וגזרו בין השמשות אבל לרבי בספק חשיכה טומנין בדבר המוסיף הבל ג"כ וכ"ש מבע"י ובהך פלוגתא פליגי אנשי טבריא עם רבנן ואנן דקיי"ל כר' ממילא קיי"ל כאנשי טבריא ודי לאסור ביה"ש כדרך הטמנה אפילו לרבי אבל מבעוד יום לא.
רש"י ד"ה לא ישתטף בשבת כוונתו דשיטוף ביו"ט לא גזרו.
גמ' בין בצונן וטעמא מאי לפי ד' מהר"ם בתו"י מיושב והרשב"א כתב משום גזירות מרחצאות עיי"ש ואפשר ג"כ לומר דגזרו לר"י על זאת שלא יכנוס לשבת בלי הכנה מאומה כדרך שגזרו אין מגלחין במועד שלא יכנוס ביו"ט כשהוא מנוול.
תוס' ד"ה אא"כ בסו"ד דיכול לחמם יותר כוונתם מאחר דמחמם לשתיי' אי שרי לי' ללוקח' לרחיצ' הו"ל הערמה א"ו רשאי להוסיף ועיין חי' רשב"א.

תוס' ד"ה אמר רבב"ח ומיהו אי לאו הכרעה עיין רש"א וסיים ויש ליישב י"ל כוונתו דודאי אם המחלוקות במתני' ואח"כ סתים לן תנא הך סתמא עדיפא ולא אזלינן בתר מכריע אבל אי במתני' לא הזכיר ממחלוקת רק בברייתא ס"ד ג"כ דהלכה כסתם קמ"ל דמ"מ הל' כמכריע.

מ' ע"א ת"ש לא התירו הא דהדר מקשה משום דתנא אלא פניו משמע פניו דוקא אבל כל גופו כלל לא ואעפי"כ משני לא כעין פניו.

שם ואצ"ל חמין שהחמו עיין חידושי רשב"א שכ' מדלא קתני וה"ה הוחמו מעיו"ט ש"מ הוחמו מעיו"ט שרי וכד' הרי"ף והרמב"ם ואמנם לדבריו דגם הוחמו ביו"ט רק דרבנן א"כ מאי ואצ"ל דתנן אלא שהרי"ף גורס בשבת וא"כ לא מיירי מיו"ט כלל ואין ראי' לד' הרי"ף.

ועיין ברא"ש מה שהקשה אד' רי"ף ועיין בר"ן ביישוב הקושיא.

רש"י ד"ה לא שמיעא עיין רש"ל ורש"א ומ"ש רש"א דלמה לא מפרש רש"י דר' יוסף לא שמיעא לי' צ"ל כוונתו דרב יוסף ואביי תרווייהו לא ידעי מהנך קושיין דאם לא כן מאי מקשה הא רבה עביד בכולהו כרב וא"כ לא שמיעא להו הול"ל זה תו"ד רש"י.

רש"י ד"ה שפקקו נקביו הסכים רש"י לפירש לויה משום דלפי' זה שייך שפיר ולמו"ש רוחץ מיד אבל לפי' קמא שסותם הנקבים שלא יתקרר אין זה ענין אבל לקמן דגם גבי זיעה בעינן פקקו נקביו מ' כפי' דתרווייהו משום שהם חמים.

גמ' התירו להם את הצונן נראה דר"ל דגם בצונן הי' יכולים לרמות ולומר בצונן רחצנו וירחצו בחמין ואעפי"כ לא גזרו.

והתימה על הרמב"ם שהשמיט בהלכות יו"ט דאסרו הזיעה ולא הרגישו בזה נו"כ וצ"ע.

מ' ע"ב תוס' ד"ה מפני שמפשיר וכן מסקנת הרמב' ודקדק וכ' שכ' כרוחץ כל גופו לאפוקי מד' הרא"ש דאפי' בידים לבד אוסר ודעת הרא"ש כד' ר"ת בחי' הרשב"א דמדינא אסור.

שם תוס' ד"ה ובלבד לא ניחא להו בד' רש"י דכיון דהחמין סכנה הם לו למה ישפכם וע"כ דלמא מעצמם ישפכו א"כ היינו בחול.

רש"י ד"ה וה"ד יד סולדת תו"ד רש"י להביא ראי' לשטתו שפירש שהכל תלוי בזמן ועד"ז שפיר פריך והיכי דמי אבל אם הפי' כפשוטו וכי לא ידעי' יס"ב.

גמ' בכל מקום נראה דר"ל אפי' במקום ערוה כדדרשינן דבור אסור הרהור מותר.

רש"י להרהר בד"ת נראה כוונתו דהרהור לא מקרי כ"א אם מעיין אם מותר או אסור אבל לא זולת דאל"כ אכתי תקשה נהי דאומרו בלשון חול הרי מהרהר מיהת הוה.

גמ'
תדע עיין רש"א וי"ל דס"ד דאף לאפרושי מאיסור דוקא בלשון חול אסור קמ"ל מברייתא דר"מ דאפי' בלה"ק מותר.
בע"ה סוגיא דדבר שאינו מתכוין מה"ק

כריתות כ

ע"א גמרא מכוין להבעיר עיין רש"י דו' מדבריו דל"ד נקט נתכוין להבעיר וי"ל דנקט להבעיר דבלהבעיר אי לאו דמכוין א"צ להבעיר דנקט להו עיי' אבל לכבות ע"כ כיון שנופלין למטה ממילא הם נכבין.
ועיין רמב"ם הלכות שגגות וכ"מ שם וכבר העירותי דמדלא נקט הרמב"ם בנפח שנו ע"כ משום דלטעמי' אזיל ומשאצ"ל חייב עלי' ושבק הרמב"ם לטעמי' אדבתרא בלהתחמם ולעולם גם אריאשא קאי.

שבת מא

ע"א אר"א בר מתנא כ' דהאידנא מתרץ ר"א בר מתנא כאביי דק' לי' אי ס"ד שהמים חמין בתוך המיחם מאחר דקיי"ל תתאה גבר מהי"ת יהא מותר לתת לתוכו צונן מים מועטין ותו אי בפינה המיחם מעל האור הו"ל למתני מיחם שהעבירו כדתנן לקמן גבי אלפס וקדרה ותו דבשלמא אי המיחם ריקם ואמצרף אנו דנין י"ל דמיירי במיחם דחברי' דע"כ י"ל דמיירי בהכי דאל"כ הו"ל פזר וכ"מ לשון "המיחם בה' הידיעה, כלומר מיחם דחברי' אבל אי מיירי שהמים בתוכו כדאביי האיך יבא חבירו מעצמו להפשירן דלמא בעל המיחם לחמין הוא צריך.
מא ע"ב תוס' ד"ה לא שנו ומשמע אפי' במתכוין והקשה רש"א א"כ גם במסקנא למה לא מפרש אפילו במתכוין ונראה דבמסקנא מיירי במכוין להפשיר אלא דרב מ"מ אוסר בשיעור לצרף ועכ"פ באינו מתכוין ע"כ מיירי.
גמ' אפילו שיעור לצרף ודלא הוה פ"ר י"ל דבמיחם דחברי' מיירי ומ"מ קשה דהו"ל להש"ס להקשו' כאן קושיא דפרק הבונה ולתרץ כמו כן דבמיחם דחברי' מיירי ונראה דהכא לשמואל קיימי' ודלמא לית לי' הא דאביי ורבא אבל לקמן לאביי קיימי' שפיר מקשה.
קג ע"א גמרא וכגון צ"ע מאי וכגון דקאמר הרי בהדיא תנן שמכוין לענין אחר ונראה דגם בס"ד רצה אביי ליישב למה לא הוה פ"ר וקאמר דמיירי בזמן שאין מחפין עדן הקרקע

והיינו כגון דקאמר ואעפי"כ מקשה הש"ס הרי עכ"פ כשיגיע העת הוה פ"ר למפרע ומשני בארעא דחברי'.

יומא לא ע"ב מתני' רש"י ד"ה מחמין לו חמין בסו"ד לתוך חקק בנין נרא' כוונתו דאם היו מערין מלמעלה נשערו החמין למעלה והצונן למטה ומה הועילו בתקנתן משא"כ אם נותנין לתוך חקק המים חמין באין מלמטה וע"י הטבילה נעשו כולן פושרין.

ר"י אומר נראה טעמא דר"י כיון דחמש טבילות טובל לא מהני חמין כ"א לטבילה ראשונה לא זולת משא"כ בעששיות שמחאין משך זמן טובא.

רש"י ד"ה והלא מצרף לא כתב רש"י הטעם דהוה בכלל מכה בפטיש דדוק' גבי מיחם שהוא כלי שייך מכה בפטיש משא"כ הכא בעששיות לא שייך זה. ונראה דרב ביבי לא קאמר כאביי דמשמע לי' דהוה פ"ר ואביי ס"ל דבלא אפשר דהיינו בגדולים גם ר"י מודה דמהני אינו מתכוין וע"ז מקשה הש"ס ובהרת דהוה ג"כ לא אפשר ואפ"ה אמר אביי דאסור מדאורייתא ומשני דהכי בצירוף דרבנן.

שבת קי"א ע"א תוס' ד"ה למימרא ולא נהירא נראה דקו' זו אי הגי' ברש"י בכולי שבת בכ"ף, אבל אי הגי' בקולי 'בקו"ף,' י"ל דממוקצה אין ראי' מאחר דביו"ט סתם לן תנא כר"י ס' לי' לרב ה"ה בשבת קיי"ל כר"י.

גמ' מסוכריי' נראה הא דלא מקשה מיד מגרירה דמ' להמקשה דבגרירה מכללא מהאי דמסוכריי' אתמר ולזה מייתי הך דוסוכריי' אבל כדדחי לי' דהתם הוה פ"ר א"כ בגרירה בפירש אתמר מקשה לי' מגרירה.

קי ע"ב תוס' ד"ה כדמשמע לעיל פרק המוציא אבל בחידושי הרשב"א הקשה עד"ז מאי מייתי הש"ס פרק המוציא מהא דנזיר דלמא התם דוקא סבר ר"י דבר שאינו מתכוין מותר ובשבת ס"ל דאסור וזה תימא אם בשבת דכ' מלאכת מחשבת קאסר ר"י כ"ש בנזיר וצ"ע.

והנה בק"נ הקשה בסוגיא זאת סתירת ד' הרא"ש דכאן מייתי ראי' מהך דזבחים בשטת הערוך ובפרק הבונה דחה הרא"ש מהך דמזלפין על האשים שטת הערוך והביא דברי מג"א שכתב לתרץ דראיי' הרא"ש כאן משום דלא קיי"ל כשמואל דזבחים והק' הק"נ א"כ גם לשטת הערוך הו"ל להרא"ש להק' ונראה דד' הרא"ש דלמא הערוך לטעמי' באמת פוסק בזבחים כשמואל והרא"ש הוא דס"ל כהרמב"ם דלא קיי"ל כשמואל.

מו ע"ב רש"י ד"ה אי דאורייתא נקט רש"י גרירה משום חורש ובפרק ב"מ כתב רש"י חורש או בונה ונראה דבונה שייך דוקא בבית ובבית פשיטא דלא הוה דרבנן דהו"ל מקלקל כדאמרינן בחגיגה בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה דאפילו לר"י פטור אבל ששדה

שייך חורש ואעפי"כ הוה דרבנן משום דבעי' מרא וקרדום ועיין בחידושי רשב"א למאי הלכתא כ' רש"י מרא וקרדום דוקא.
רש"י ד"ה כדרכן ואפילו של כלאים מל' ואפי' שכתב רש"י ביאור החידושי ר"ן דרש"י לטעמי' דתפירה לא הוה כ"א דרבנן ולא מקשה הש"ס מידי לזה כתב רש"י ואפי' של כלאים באריגה דהוה דאוריית' אבל ד' רש"י אלו דחוי' מכל הפוסקים.
צה ע"א תוס' סוד"ה דבהא פליגי ובחי' הרמב"ן דחה דברי' דהאיך יפלגו במציאות אמנם בסנהדרין פ"א כתב דמשום בונה מחייב ר"א וס"ל דכל תיקון הבית מקרי בונה דחייב אפילו בכ"ש ובחידושי הרמב"ן מחזיק בזה אלא שכתב משום מוכה בפטיש הוא דחייב לר"א.
רש"י ד"ה זילחא בכל העיר עיין תוס' פ' ב"מ שפי' דבריו למה נקט רש"י בכל העיר דוקא.
תוס' ד"ה שרא זילחא ולפמ"ש רש"י דבעי' בכל העיר דוקא לק"מ דבאמת בירושלים לא היו כל הבתים מרוצפים אלא בעזרה בלבד ולכך דוקא משום דאין שבות במקדש שרי הא לא"ה הי' אסור ומסולק בזה קושית רש"א הרי גם לחכמים ק' ל"ל אין שבות במקדש כיון דהי' מרוצף, אבל כיון דבירושלים לא הי' רצפה לא שרי אמימר.
גמ' והאידנא דקיי"ל כר"ש משמע דכולהו אמוראי אמימר רבינא ורב אשי הוה ס"ל הלכה כר"י וזה תימא ונראה דאנהו הוה ס"ל כאביי ורב יוסף לעיל פרק כירה מ"ו דר"ש לא התיר כ"א היכא דבמתכוין הוא דרבנן ולכך משמע להו דגם ר"ש אוסר ריבוץ ולמסקנא קיי"ל כרבא לעיל דאפי' בדאורייתא מתיר ר"ש מהך דמוכרי כסות וממילא ריבוץ שרי ובזה יש ליישב קו' תוס' לעיל פ' כירה דאביי מוקי מתני' דהמיחם כר"י והרי אביי כרבה רבי' ס"ל דהל' כר"ש ולמ"ש ר"י דנקט אביי לאו דוקא כ"א ר"ל דבמיחם הוה צירוף דאורייתא ואפי' ר"ש מודה.
קלג ע"א גמ' בתר דשמעא מרבא סברא הרי דכולי מלתא דמודה ר"ש בפ"ר ממילה בצרעת ידעינן וקשה א"כ מנ"ל להש"ס דגם בשבת ויו"ט מודה ר"ש דלמא התם שאני משום דבעינן מלאכת מחשבת ונראה דהא דפשיטא לן דגם בכל התורה ס"ל לר"ש דבר שאינו מתכוין מותר ודלמא דוקא בשבת משום מלאכת מחשבת ומנמקיז דם לבכור אין ראי' כמ"ש תוס' בבכורות דלמא התם טעמא משום דכתיב תמים יהי' לרצון אמנם ממוכרי כסות דע"כ כר"ש אתי' דאל"כ אמאן תרמיי' הוא דידעי' וא"כ ע"כ טעמא דר"ש לאו מלאכת מחשבת ושפיר בפ"ר דמודה ר"ש בכל התורה מודה.
תו"ס ד"ה בלקוץ בהרתו י"ל משום דא"כ קרא דוקא בליכא אחר מוקמינן לי' וזה דוחק וניחא לי' טפי לאוקמי' כר"י.

גמ' ואם עברה עברה עיין חי ר"ן ויש לפרש דה"ק דאי מקרי מזיד אין לו טהרה עולמית אבל השתא דמוקמינן לה באינו מכוין שפיר טהור כשאר בהרת שעברה ממילא.
גמ' האי בשר מאי עביד לי' יל"ד טפי הו"ל לאקשויי האי לעשות מאי עביד לי' ונראה דהש"ס ידע דאיכא לתרץ באומר לקוץ בהרתו הוא מכוין אלא דקשה לי' ליעבד אחר אמנם בלעשות דלא שייך זה ובודאי כוונתו ג"כ שתעבור הבהרת כל"ק מידי להש"ס.
והנה שפיר צריכי תרי קראי דוובשר לא הוה ידעי' אלא במקום מצוה ואצטריך לעשות ומלעשות לא ידעי' אלא גרמא ואצטריך בשר דעביד בידים ונ"מ בין הני תרי לישנא דלל"ק דעל בשר מתני לה לא ידעינן דמודה ר"ש בפ"ר אלא דעביד בידים ולל"ב אפי' בגרמא מודה ר"ש.

ביצה כג

ע"א ור"י לא גזר כ' דר"י לטעמי' דס"ל מקלקל בחבורה פטור ואפי' קירוד לא הוה אלא דרבנן לא גזרי' גזירה לגזירה ורבנן ס"ל במקלקל בחבורה כר"ש דחייב והנה קירוד דאורייתא וגזרו קרצוף אטו קירוד.
תוס' ד"ה וג' מחלוקות ג' רש"א משוה ד' תוס' לד' הרא"ש דלא פליגי אפי' רש"י אלא דבזמנינו נשתנה ויל"ד לפירש רש"י בעץ גם ר"י מוד' ולמאי הל' כתב דהל' כשמואל וכר"ש וצ"ל משום דגזרינן קרצוף אטו קירוד והיינו עץ אטו ברזל ואכתי יל"ד דפתחו תוס' בחבורה וסיימו בתלישת שער אמנם בשי"מ כתב דמשום חבורה הוה בזה"ז בברזל פ"ר וכתב משום שער לא חיישינן דכבר היו תלושין ואמנם הרא"ש מייתי מנזיר דאבל לא סורק וצ"ל סורק דאדם היינו סמוך לעיקרי השער ושייך תלישה משא"כ בבהמה דאין סורקין סמוך לעיקרו ואמנם הר"ב יישב כל זה שמפרש לשון מקרדין כמו מגרדין כלומר האבק וכיו"ב שעל גבי בהמה ואין כאן תלישת שער כלל.
ועיין פירוש המשנה להרמב"ם פירוש אחר וכן הביא פי' זה בחיבורו אלא שה"ה לא ראה פי' המשנה ולזה פירש מה שפירש והדין עם הכסף משנה. ובערוך הביא בתחלה פירוש רש"י ולסוף פירוש הרמב"ם.
פסחים כה ע"ב הנאה הבאה לו לאדם בע"כ עיין ה"ה פי"ד ממ"א דדייק מרש"י דדוקא בהנאת ריח מיירי שמעתין והטעם נראה דקשה לי' לרש"י אפשר וקמכוין אסור פשיטא מאי קמ"ל אמנם אי בהנאת ריח מיירי דלא הוה כ"א איסור דרבנן והאי קמכוין אינו רוצה לומר דקמכוין ממש כ"א רוצה להתקרב ליהנות כלאחר יד וס"ד דכה"ג לא גזרו חכמים קמ"ל ועד"ז נראה ליישב מה שהקשינו במקום אחר ע"ד הר"ן פרק גי"ה בשמעתא דריחא

מלתא שכתב דבאיסור הנאה לא שייך פ"ר והרי תנן פ"ק דע"א עיר שיש בה ע"א ויש בה חניות מעוטרות ושאינן מעוטרות המעוט' אסורות ושאינן מעוטרות מותרות ופירש ר"ל דמעוטרות היינו הוורד והדס ומשום דמתהני מריחא הרי דפ"ר אסור דמהי"ת מכוין להנות ולמ"ש א"ש דיל"ד לאיזה ענין נקט רש"י ושאינן מעוטרות מותרות פשיטא א"ו ה"ק ודאי אלו לא הי' שם כ"א מעוטרות ל"ג רבנן דהוה לא אפשר ולא מכוין אבל דאיכא שאינן מעוטרות והוא רוצה לכנוס למעוטורות והו"ל אפשר ואי מכוין ודאי אסור שוב גזרו שאינו מכוין אטו שמא יכוין.

ונראה לבאר אביי ורבא בלי"ק ולי"ק וכי"ב במאי פליגי הנה בס"פ יו"ט מקשה הש"ס עלה דהא דתנן עגלה של קטן אינו נגררת אלא ע"ג כלים וע"כ ר"י היא והרי בסיפא פליג ר"י ומשני תרי תנאי אליבא דר"י והכי ס"ל לאביי אבל לר"ש אפילו באפשר מותר בלא מכוון אבל רבא בלי"ק לא ניחא לי' בהאי תי' וסבר רישא בעגלה של קטן דהו"ל אפשר אפילו ר"ש מודה ורישא ר"ש וסיפא בעגלה שהיא כובשת סתמא עגלי גדולה ר"י היא דאפילו בלא אפשר פליג ואמנם בלי"ב גם רבא משני לה כהש"ס בביצה ולר"ש בכ"ג שרי ומאחר דאתותב לי"ק דרבא ע"כ משני הש"ס ביצה שם תרי תנאי ואליבא דר"י.

תוס' דיה לא אפשר עיין רש"א דיבור קמא ולכאורה מאחר דבין אביי בין רבא ס"ל הלכה כר"ש מהי"ת לינקוט הש"ס לכ"ע אסור אליבא דר"י דלא קיי"ל כוותי' אלא דקשה לי' לרש"א דגם בלי"ב נקט פלוגתייהו אליבא דר"י והא ודאי עיונא ועיין לפנינו מ"ש בזה.

באו"ד ממילה וכלאים ופרה כוונתם דממילה לא מקשה אאביי דלמא בדאורייתא אביי מודה וכן בפסול פרה ומכלאים לא מק' ארבא דרבא בפ"ר הוא דקאמר ובכלאים ע"כ לא הוה פ"ר ומאי קושיא אדרבא.

באו"ד דהאי סוגי' כר' ירמי' עיין רש"א כוונתו דר"י הלכה למעשה אמר ובמאי דלא אתותב לא אתותב אבל לי"ק דרבא דאתותב א"כ ע"כ עיקר כלי"ב.

והנה כבר עוררנו מאחר דקיי"ל כר"ש למאי הלכה פליגי אביי ורבא אליבא דר"י ומכ"ש דקשה ע"ד הרי"ף והרא"ש שכ' וקיי"ל כרבא ונראה דהנה אביי ורבא דאמרו תרווייהו ומודה ר"ש וא"כ פ"ר אף דלא מכוין אסור גם לר"ש ומ"מ מכוין לא הוה ומעתה לאביי דבלא אפשר אף דמכוין מתיר ר"י גם ר"ש מתיר בפ"ר כיון דלא כוון בהדיא משא"כ לרבא דבמכוין אוסר ר"י ה"ה לר"ש בפ"ר אסור.

תוס' ד"ה והא הכא ומ"מ צ"ע ונראה דמשמע להש"ס דהך ברייתא ע"כ ר"י היא דלר"ש בעי' כוונה בהדיא וכוונה בהדיא לא שייך כאן דעיקר כוונת ריב"ז ללמוד תורה לישראל ולמען יוכלו לסבול עמד במקום הצל משא"כ לר"י אליבא דרבא דבעינן אינו מתכוין

דוקא ואינו מתכוין עכ"פ לא הוה ועד"ז יש ליישב גבי אומנין דדמי ג"כ להך וכן גבי עגלה שתינק ותידש דלר"י לא מקרי אינו מתכוין אבל לר"ש לא מקרי מתכוין.

כט ע"ב אי שתוקי כך יל"ד לימא בקיצור גזירא עיליתא דשישא ונראה דלמאי דמסקינן פ' כירה מ"ו דגרירה לא הוה כ"א א"כ הוה לי' גזירה לגזירה ולהכי הביא מדר"י דמאי גרם השתיקה שלא עלה ע"ד ר"י לחלק בין בית כתזא לשאר מקומות ה"נ אם אשתיק יאמרו שהתרתי גרירה ולא יעלה ע"ד האומר דבעיליתא דשישא דוקא התרתי וממילא מיושב קושית התוס' מאמימר דשרא זילחא במחוזא אמימר דרש בפרקא דזלחא במחוזא דוקא משרי וכששאלו על הטעם ידעו משום דמרצפו.

אימר דשרי ר"ש בלא אפשר נראה דהוה ס"ל רישא דמתני' בביצה דתנן אינה נגררת אלא ע"ג כלים ר"ש היא ומשום דעגלה של קטן אפשר קאסר ר"ש ור"י פליג בסיפא ואמר כל הכלים אינן נגררין אפילו לא אפשר ולא מוקמי בתרי תנאי ולבתר דאתותב ר"י ב"א ע"כ מוקמינן בתרי תנאי.

תוס' ד"ה ה"ג הקשה הרמב"ן בחי' אי ר"י מודה בגדולים מ"ט קאמר בבכורות בכור שאחזו דם אין מקיזין לו דם ואמנם בפסחים י"א ע"א קאמר הש"ס דהתם טעמא דר"י משום דאדם בהול על ממונו ואי שרית לי' אתי לאקוזי במקום שעושה מום.

עוד הקשה הרמב"ן ממתני' דביצה דתנן כל הכלי' אין נגררין משמע אפילו גדולים ועוד דתנן חוץ מן העגלה שכובשת והיינו גדולים ובעי' טעמא דכובשת ונראה דלמאי דמסקינן תרי תנאי אליבא דר"י י"ל דבתרתי פליגי לת"ק ר"י דוקא בקטנים קאמר דומיא דעגלה של קטן ולתנא בתרא בכל הכלים פליג ובעגלה של קטן דוקא מתיר וס"ל לעולא כסתם מתני' דהיינו ת"ק.

גמ' עולא מתרץ לטעמי' מטה דומיא דכסא ולא נקט כסא לחוד דס"ד בכסא מתיר ר"ש אבל דר"י מודה במטה גדולה לא נדע ונקט מטה דומיא דכסא אבל במטה גדולה גם ר"י מודה. ולר"י ב"א דאמרינן כסא דומיא דמטה אי נקט מטה ה"א אפי' שייך פ"ר מתיר ר"ש ונקט מטה דומיא דכסא דלא שייך פ"ר וכסא דומיא דמטה ואפ"ה פליג ר"י.

יב. ע"א תוס' סד"ה אך מק' ובזבחים שם תי' דהמקשה דהתם הוה סבר דמ"ד דבר שאינו מתכוין מותר ע"כ ס"ל משאצ"ל פטור עלי' וצריך ביאור נראה כוונתם דמשמע לי' דמה"ט משאצ"ל פטור משום דאינו מכוין לעשות עיקר המלאכה דהיינו פחם או פתילה ואמנם למסקנא מחלקינן בינייהו דבמלאכה שא"צ לגופה עכ"פ עשה עיקר המלאכה הכבה בכוונה משא"כ בדשא"מ.

גמ' ובכרמלית אפילו טובא יל"ד מ"ט טובא שרי כיון דמצי למעבד פחות מד"א ונ' דממכבי' גחלת של מתכת שמעינן לה דהוה מצי לדחותו בצידי רה"ר פחות מד' ושרי כבוי ש"מ כל בדרבנן במקום נזק לא גזרו

שבת מב ע"א תוס' ד"ה אפי' של עץ כוונת תירוצם דהמק' סבר כרב יוסף לקמן מ"ו דבדרבנן דוקא מתיר ר"א ובמסקנא קיי"ל דלא תליא פלוגתייהו כלל דר"י אף בדרבנן אוסר ור"ש אף בדאורייתא מתיר.

ועיין בר"ן שהקשה לד' בה"ג אמאי לא שריא קוץ אפי' חוץ לד"א ונראה דקוץ ששייך בו נזק היינו קוץ גדול ונראה וניכר ודמי לגחלת של עץ.

כתובות ה ע"ב תוס' ד"ה לדם הוא צריך כוונת דברי' כיון לדם הוא צריך ע"כ בועל כדרכו בלא הטיי' והוה פ"ר אצל הפתח ולזה תירץ דאפילו בבועל בהטי' יוצא הדם פי' ע"י בעילה מתנועע הדם לצדדין וא"כ אי אפשר לפ' לדם הוא צריך כפי' ר"י לקמן דכיון דבהטי' בעל מנא ידע ע"י הדם דעדין בתולה וצ"ל ע"ד שכתב ר"ת ואמנם ד' הר"י דאם הי' פתחה פתוח לא הי' הדם מצוי והדם גופא הוא סי' בתולים.

בכורות כד ע"ב תוס' ד"ה וה"ט בסוה"ד שלא תתקלקל שחיטתו פי' לדברי' שאם לא תתיר לו התלישה שהוא דרבנן אתי למעבד חלדה מעשה אב מלאכה בחנם.

תוס' ד"ה אי אמר נראה דדיבור זה שייך לסו"ד קמא ולפי' קמא של תוס'.

תוס' ד"ה דהוה לי' בסוה"ד אין ללמוד והרמב"ן בהלכות בכורות אחרי שנחלק ע"ד תוס' החזיק ג"כ בסברא זו דהוה משאצ"ל נראה כוונתו דאם אתה מתיר לו מחיים לצורך שחיטה לא הוה כ"א משאצ"ל ואם יתלוש לאחר שחיטה וישמור הנוצות לצורך הוה צריכה לגופא. וראיתי תרי תמיהא בלח"מ פ"ג מה' יו"ט שהקשה למה לא התיר הרמב' לתלוש משום שמחת יו"ט מאחר דלא הוה כ"א משאצ"ל מידי דהוה אחופר בדקר נעוץ דמותר משום חופר גומא וא"צ אלא לעפרא ולא זכר כי הרמב' פסק דמשאצ"ל חייב עלי' ובחופר גומא טעמא משום מקלקל כדאמרינן בחגיגה ובמקלקל דוקא התירו.

והנה הרא"ש דחה דעת הרמב"ן מטעם שהי' יכול לתלוש מעיו"ט וה"ה דחה מטעם דעדין אינו אוכל נפש עד לאחר שחיטה ונר' דנ"מ בינייהו דלהרא"ש אף אם אי אפשר לשחוט בלא"ה אסור ולה"ה מותר כיון דלא סגי בלא"ה.

תוס' ד"ה מדרב ס"ל ביוה"ד ולמסקנא צ"ל דרב ס"ל כר"י ולא מטעמי' כדאמרינן כל ישראל בני מלכים.

סוגיא דדבר שאינו מתכוון מה"ב

כריתות כ ע"א, הנה הרמב' בהל' שגגות הביא תחלה ברייתא ראשונה וכתב דאם נתכוין לכבות ולהבעיר חייב שתים ואח"כ כתב החותה גחלים להתחמם והובערו מעליהן חייב שתים וכתב הכ"מ הטעם משום דהוה לי' פ"ר וק' תינח אהבערה אבל אכבוי אמאי חייב אם לא נתכוין ונבאר תחלה דברי הש"ס דקאמר אי דלא נתכוין להבעיר מ"ט דמאן דמחייב תרתי ופי' רש"י דאאידך הו"ל מתעסק ופטור כוונתו דאין לומר דמשום דאינו מתכוין פטור דא"כ לימא דס"ל דבר שאינו מתכוין חייב א"ו משום מתעסק באנו עליו דפטור לכ"ע ומ"מ יל"ד מ"ט נקט הש"ס דוקא אי דלא נתכוין להבעיר א"ו הש"ס בעי לאקדומי סברא לתירוץ דר"י דקאמר לנפח ר"ל שנתכוין לכבות ואכתי יקשה הרי לא נתכוין להבעיר ואמנם הרי למ"ד מקלקל בהבערה חייב גם מתעסק חייב ושפיר חייב שתים אף דהו"ל לגבי הבערה מתעסק אבל אי הוה מתכוין להבעיר אף אי גבי כבוי הוה ס"ל משאצ"ל חייב עלי' מ"מ הוה לגבי כבוי מתעסק ופטור ומעתה ברישא דברייתא פסק הרמב"ם דצריך לכוין בשתים דאל"כ אף דמשאצ"ל חייב עלי' מ"מ הו"ל מתעסק לגבי אידך ופטור אמנם דוקא הכא שייך מתעסק היכא דכוונתו לא היתה אלא או להבעיר התחתונות או לכבות העליונות דמאחר דהרמב' ס"ל מקלקל בחבורה פטור מתעסק נמי פטור אמנם באידך שחותה גחלים להתחמם והרי יכול להתחמם במקומם א"ו משום דחמימי לי' טובא וחתה אותן כן שיכבו קצת א"כ הו"ל מכוין לכבוי ומשאצ"ל הרי חייב עלי' לדעת הרמב"ם ומה שלא נתכוין להבעיר כבר כתב הכ"מ ע"ד רש"י דהו"ל פ"ר וכמתכוין דמי וכ"ת הרי הו"ל מתעסק ופטור לד' הרמב' היינו דוקא בענין ברייתא קמייתא דלגבי תחתונות הו"ל מתעסק משא"כ באותן גחלים עצמם שחתה הו"ל פ"ר דע"כ יובטרו ע"י הליכתן אנה ואנה ל"ש למימר מתעסק.

גמ' חייב חטאת יל"ד מאחר דעיקר פלוגתת ת"ק וראב"צ אי חייב שתים או לא עיקר חסר מדברי ת"ק דהו"ל למתני אינו חייב אלא אחת ונר' דלר' יוחנן דמוקי בנפח אשמעינן דאחת מיהא חייב דמאחר דת"ק כר"י ס"ל דמקלקל בהבערה פטור ור"י סבירא לי' דלהכי אצטריך קרא במילה משום דמצד אחר הו"ל מתקן והכא ס"ד אפכא משום דמצד אחר הו"ל מקלקל גם אכבוי לפטור קמ"ל דהכא שאני דהכבוי בדבר אחר והקלקול בדבר אחר וכן לאמי בר אבין ס"ד הואיל אהבערה לא מחייב חטאת גם אכבוי פטור ולרבא פשיטא דא"ש דס"ד כיון דלא נעשית מחשבתו פטור לגמרי ולרב אשי דמוקי לר"ש ור"ש דיליף ממילה דמקלקל בחבורה חייב א"כ ס"ל דהתיקון לא מועיל לחייב אקלקול וה"נ נימא

דמאחר דפטור אהבערה גם אכבוי לפטור קמ"ל דחייב דאינו דומה למילה שהקלקול והתיקון בדבר אחד.

כדי להבעיר עיין רש"י שהאריך ואעפ"כ לא ניחא לי' לתוס' בפי' רש"י וכתב דנפח לאו היינו פחם כ"א עושה פחמין ביער ואחרי שרוצה לתקן עוד פחמין רוצה להבעיר התחתונות שאינם גדולים למכור כי אין קונה אותם ויעשו אפר למען יהי' המקום פנוי והרי כחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה זה תו"ד תוס'.

ולפע"ד כוונת הני מ"ד במה שאמרו כדי שיבעירו התחתונית כלומר דאם הי' רוצה לכבות ולא להבעיר הי' לו לכבות ע"י מים אלא שאינו עושה כן משום דמתירא שיתערבו לו הקטנים בתוך הגדולים אשר ע"כ חותה הגדולים לצרכו והקטנים יתבערו.

ואמנם צריך ביאור נפח זה דקאמר ר"י ל"ל הרי לגבי כל אדם אם יתבערו לו הגחלים בחנם הו"ל קלקול וצ"ל דזה לא מקרי קלקול דא"כ למ"ד מקלקל בהבערה פטור אף שלא לצורך וא"כ מה זה דאמרו בי"ה מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הרי שלא לצורך בלא"ה מותר משום מקלקל אע"כ דבעינן הפסד ממש וכגון בפחם שהגחלים נצרכים לו והן הן ד' רש"י עיין ותמצא.

רבא אמר להקדים א"ב עיין רש"י נראה פי' דבריו במה שכתב למפטרי' בלא כלום אי אפשר כוונתו כיון דאמרינן דלהקדים לאו דוקא קאמר כ"א שלא לאחר ומעתה יש ב' צדדים לחיוב דלמא באמת הקדים ודלמא היו בב"א ועכ"פ חייב ורק צד א' להקל דילמא איחר ומסתברא דחייב ומ"מ עיקר טעמא דת"ק דהיכא דלא אתעבידא מחשבתו לגמרי לא מקרי מלאכת מחשבת ואפלג ראב"צ וס"ל דמ"מ הוה מלאכת מחשבת.

כ

רש"י ד"ה רב אשי מבואר מדבריו דלרב אשי ברייתא קמייתא לא מיירי בפ"ר ולהכי קרי לה דבר שאינו מתכוין למימר דאפילו למאן דמחייב בפ"ר במשאצ"ל הכא פטור משום דשא"מ וכדעת הרמב' דא"צ לגופא חייב ובאינו מתכוין מותר ובברייתא בתרייתא מיירי בפ"ר דמקמייתא הי' סבור שכבר כבו התחתונות משא"כ בבתרייתא שלוקח גחלים בוערות על המחתה יודע הי' שיבערו מן האויר אלא שלא הי' צריך לכך וע"כ דמשאצ"ל פליגי. ומעתה כבשטת רש"י ע"כ מבואר בשמעתין דדבר שא"מ לר"י דאורייתא ושלא כד' תוס' והי' כ' לומר דענין זה תליא בב' הלשונות בפרק כל שעה דללי"ק אפילו בלא אפשר אסר ר"י י"ט דהוה דאורייי' אבל ללי"ב דבלא אפשר מודה ר"י ע"כ הוה דרבנן אלא מאחר דאתותב לי"ק בפסחים האיך מסיק הכא רב אשי דלר"י דבר שאינו מתכוין חייב.

תוס' ד"ה כגון בסוה"ד ס"ל כר"י וא"כ הי' הש"ס יכול לתרץ כ"ע מקלקל בהבערה חייב ובמשאצ"ל קמפלגי ומדלא קאמר הכי ש"מ דלאו קיי"ל מקלקל בחבורה חייב ולהכי לא רצה לומר דכ"ע מקלקל בחבורה חייב.

תוס' ד"ה ס"ל כר"י והאי דנקט טעמא דדבר שאין מתכוין לא נצרכה ע"כ דברי' אלו קשה להולמן ויש להוסיף קצת דגם לר"י כ"כ תוס' דע"כ צ"ל דבא"צ לגופא כר"י ס"ל ואין זה חידוש ולכך חידש רב אשי דאצ"ל בנפח ומכוין לקלקל כ"א אפילו אינו מכוין ולראב"צ כר"י ס"ל גם באינו מתכוין. ועיין בתוס' כירה וביומא שתים דלרבותא נקט אינו מתכוין אף דאיכא תרתי אינו מתכוון וא"ל לגופא.

יומא לד ע"ב גמרא תניא א"ר יהודה נראה טעמי' דר"י דמאחר דכ"ג חמש טבילות טובל בו ביום ואחת מהם קודם לתמיד של בין הערבים שהוא סמוך לערב לא יספיקו המים החמין של בקר לכל היום כלו ועששית עדיף מנה וטעמי' דת"ק דאטו ס"ל צירוף עששיות דאורייתא ונימא היינו פלוגתייהו אלא טעמא דת"ק אם באנו להתיר צירוף עששיות יתירו להם צירוף כלים וכה"ג לא אמרינן אין שבות במקדש דבמקדש גופא יטעו בזה ומה"ט קאמר רב ביבי דר"י לא התיר כ"א לא הגיע לצירוף ואביי משני ודאי אי הוה מצרף בכוונה שפיר איכא למגזר משא"כ השתא דלא נתכוין לצרף כלל ומהי"ת יבאו להתיר צירוף כלי ומאי דלא פריך הש"ס אאביי בקיצור הרי לר"י דבר שא"מ אסור ה"ט דמאחר דלר"י חמין לא יספיקו הו"ל לא אפשר וס"ל לאביי דבלא אפשר ולא מכוין גם ר"י מודה וכל"ב דפרק כל שעה ולזה מקשה מבהרת דהתם ג"כ לא אפשר ואי לאו קרא אסר ר"י בא"מ ואף דבמסקנא מוקי גם אביי דר' יאשי' כר"ש ומשום פ"ר מ"מ מדמעיקרא משני לה כדר"י ש"מ פשיטא לי' דלר"י לא אפשר ולא מכוין אסור ומשני שאני צירוף דרבנן ואין שבות במקדש והק' רש"י אגי' זו א"כ למה הוצרך אביי לומר שלא נתכוין כיון דצירוף דרבנן ואין שבות במקדש ונראה ליישב ע"ד שכתבתי דאי לאו דלא נתכוין מודה אביי דלא מהני צירוף דרבנן דאף במקד' הוה גזרינן דלמא אתי לידי צירוף דאוריית' והשתא דלא נתכוין וליכא למגזר כמ"ש לעיל הוא דאמרינן אין שבות במקדש, ומ"מ ד' רש"י אינו כן כ"א דאביי ס"ל דבדרבנן מתיר ר"י דשא"מ אלא דקשה לי' גרירה דהו"ל ג"כ דרבנן כדאמרינן בפרק כירה מ"ו ואמנם ע"ד שכתב' א"ש דס"ל לרש"י אליבא דאביי דבלא אפשר ולא מכוין מתיר ר"י וכדעולא דאמר פרק ב"מ מחלוקת בקטנים דאפשר אבל בגדולים דלא אפשר כ"א ע"י גרירה גם ר"י מתיר אבל דוקא בדרבנן אבל בדאורייתא אפי' לא אפשר ולא מכוין אוסר ר"י ומנא לי' לאביי הא מדאמר ר"י

במס' בכורות שאחזו דם אפי' שלא יעשה בו מום אין מקיזין לו ש"מ בדאוריית' אפי' לא אפשר ולא מכוין אוסר ר"י משום דהוה דאורייתא.

ובמ"ש א"ש מה שהקשה תוס' אד' רש"י למה לא מקשה מר"י דביצה דהתם ידע דאיכא לאוקמי בקטנים דאפשר משא"כ בבהרת ולא קשה ג"כ ממה דאוסר ר"י בגרירה דהוה דרבנן דהיינו ג"כ באפשר.

והנה הלח"מ מקשה אהרמב"ם בהלכות עבודת יוה"כ לאיזה צורך הביא הא דאין שבות במקדש כיון דפסק כר"ש דדבר שא"מ מותר ולי לא קשה מידי דהרי טלטול הך עששיות לא עדיף מנטילת וסידור קני' דלחה"פ דאין דוחין שבת משום איסור מוקצה אלא דהתם אפשר הנטילה מע"ש והסידור במו"ש משא"כ כאן אבל עכ"פ איסור טלטול מוקצה עביד דל"מ לר"י דס"ל מוקצה ודאי איסור הוה ואפי' לר"ש הו"ל האי עששיות שאינו כלי כעצים ואבנים דאפי' ר"ש מודה בהו וע"כ אצטריך אין שבות במקדש והרמב' לא הזכיר מאינו מתכוין כלל גם לא הזכיר דצירוף דרבנן כ"א כתב אין שבות במקדש וסמיך לי' דאם רצו מערבין לי' חמין לתוך המקוה ואעפי"כ אם מדמין דעששיות טובה מזה מותר מטעם אין שבות במקדש עד שאני תמה ע"ד רש"י שמחק גירסא זאת הרי משום טלטול העששיות אצטריך וצ"ע.

ודע דמ"ש תוס' בעששיות אינו כלי רק עומד ליעשות כוונת' דאלמלא אינו עומד ליעשות כלי אפילו דרבנן לא הוו גזרו אצירוף דידי'.

ואמנם במ"ש תוס' דאף דלר"ש משום דמקלקל בחבורה חייב ה"ה מתעסק אבל לא משאצ"ל דענין זה ממשכן ילפינן ק' לי' טובא הרי ר"ש יליף לי' מקלקל בחבורה ממילה ובמילה הו"ל משאצ"ל דאטו לדם הוא צריך ואולי מאחר שאמר הכת' גם את בדם בריתיך שלחתי אסיריך מבור אין מום בו ונאמר ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך הו"ל כאלו לדם הוא צריך וצ"ע.

בענין פלוגתת תוס' והערוך תוכן הדבר דעת הערוך כיון דפסיק רישי' דלא ניחא לי' לא מקרי פ"ר כדמוכח מדמשני לא צריכ' דעביד בארעא דחברי' א"כ כיון דפ"ר לא הוה הו"ל דשא"מ ושרי אפי' לכתחלה ואמנם ד' תוס' דהא דלא ניחא לי' משוי לי' משאצ"ל ומה"ט פטור אבל אסור דלענין משאצ"ל דמדרבנן מיהת אסור הו"ל פ"ר ונ"מ עוד לד' הערוך אפילו בשאר איסורי' בלא ניחא לי' משרי ולד' התוס' דוקא בשבת פטור משום משאצ"ל אבל בשאר אי' חייב ואמנם מה שהקשה תוס' על הערוך מבהות ד' הערוך דקושי' שניי' דמקשה הש"ס פראד"מ ואי איכא אחר באמת גם למסקנא ואפילו לרבא קשה כיון דבאב ניחא לי' והוה פ"ר ואסור ולגבי אחר לא ניחא לי' ולא הוה פ"ר וא"כ

ליעבד אחר ואמנם מה שדחו תוס' ראיית הערוך ושקיל לי' בבתי נראה דבפי' רש"י לא ניחא לי' להערוך כמ"ש תוס' פרק כל כתבי שם דהו"ל למחשב בהדי שבותי' שדוחים שבת ועל פי' תוס' ודאי יל"ד דעיקר חסר מן הספר דבמה דמשני דשקיל לי' בברזי אכתי לא ידעינן שהפשיט עד פחות מכדי לעשות קמיע וצ"ע. וכן מה שכתוב תוס' ליישב מהאי דמתנדב יין דמצי לזלף על האברים או טפות מ"מ קשה למה לא מקשה הש"ס כמו בשאר דוכתי והא מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות ולישני כתי' התוס' ולד' הערוך א"ש דפ"ר דלא ניחא לי' מקרי אינו מתכוין ושרי בכל איסו' שבתורה. ואמנם מה שהקשה תוס' על הערוך ממפיס מורסא נראה דלמ"ש תוס' במסכת' ביצה ל"ב גבי ההוא מדורתא דהתם אפי' ר"ש מודה דעושה המעשה בידים וא"כ ה"ה במפיס מורסה עושה הפתח בידים ול"ש אינו מתכוין כ"א מלאכה שאצ"ל ודוקא משום צערא שרי ואולי ד' תוס' בשמעתין כד' רש"י ביצה שם. ואמנם ממחט של יד קשה טובא ונראה דמה שלוקח מחט ליטול הקוץ היינו משום שהקוץ יושב תחת העור והוא קורע העור במחט ועי"ז יוצא הדם והנה קריעת העור ודאי דאהני לי' אף דיציאת הדם לא אכפת לי' כיון דלא סגי הא בלא הא ס"ל להערוך דלא מקרי פ"ר דלא ניחא לי'.

והנה הרמב' בחי' הביא עוד ראי' לד' הערוך ממוכרי כסות וקשה לי טובא כיון דאמרת דהתם מקרי פ"ר דמודה בי' ר"ש ואפ"ה ר"ש מתיר משום דלא ניחא לי' א"כ מאי מקשה הש"ס פרק ב"מ אר"י רבה דאמר בגדולים מודה ר"ש וכן בפ' כל שעה אלי"ק דרבא דאפשר ולא מכוין אסור לר"ש ג"כ ממוכרי כסות הא התם הי' פ"ר דודאי מודה ר"ש ודמתיר היינו משום דלא ניחא לי' וצע"ג.

שבת מא ע"א מתני' המיחם כבר עמדנו במה"ק על ה' דהמיחם וכתב ליישב ויע"ל דבשביל דאין דרך להניח המיחם על האש ולשאוב המים מתוכו וזה מ"מ עשה כן תנן כלומר אם אירע שפינו המים מן המיחם בעודנו על האור וזה הי' קושית אביי מידי מיחם שפינו ממנו מים קתני כלומר מאחר דאין זה הדרך שיניחו המיחם על האור ויפנו המים מתוכו א"כ פירש ד' מתני' הו"ל לתנא לפרש.

רש"י ד"ה מאי קאמר לא ר"ל דסיפא קשה לי' דמאי קשי' בסיפא הרי תנן בהדיא מ"ט מועטים אסורין ומרובין מותרין אלא ה"ק האי שפינוהו מאי פירושו ואי תימא שפינוהו מעל האור מאי לשון המיחם דתנן ואי שהוא עדן על האור אמאי מים מועטין שרי הלא מצרף.

גמ' והלא מצרף עיין תוס' וי"ל דכיון שהוא עדן על האור והוא ריקם בכל שעה מגיע לצירוף ואולי זאת כוונת תוס'. ומאי דלא הוה פזר י"ל ע"ד שכתב ה"ה בשם הרמב"ן דאם המים נעשו פושרין שוב אינן מצרפין.

ומיחם שפינו ממנו באו בתוס' ליישב מאי דוחקי' דאביי למידק כן ולמימר דמתני' דר"י וע"ז כתב תוס' מדלא נקט תנא מיחם שפינו ממנו ועיין בח"ר. ויע"ל דקשה לי' לאביי דלא יתן בתוכו מים מועטין פשיטא א"ו דמתני' דיוקא אתא לאשמעינן דמיחם שפינוהו מעל האור הוא דשייך לחלק בו בין מים מרובין למועטין אבל אם פינו ממנו המים אפילו מרובין אסור.

תוס' ד"ה לא שנו ומשמע אפילו במתכוין והקש' רש"א למה דוקא בלי"ק משמע לי' אפי' במתכוין ולא בלי"ב ונראה דרש"י מפרש לי' לרב ושמואל כרב אדא דמתני' ר"ש ועלה קאמר רב לא שנו וכיון דלר"ש דבר שא"מ מותר א"כ לצרף דאסור היינו במתכוין וא"כ שמואל במתכוין אבל בלי"ב נהי דאליבא דר"ש קאי רב מ"מ ס"ל לרב דבשיעור לצרף גם ר"ש מודה ובהא פליג שמואל אבל ממתכוין מאן דכר שמי'.

והנה תו"י הקשה אד' רש"י וכן נתעוררו בתוס' דידן דלד' רש"י למה אמר אביי לא יתן לתוכן כל עיקר הא דיו אם אינו ממלאהו לגמרי ונראה דרש"י לא כ"כ כ"א לרב אדא דמיירי במיחם שפכו ממנו אליבא דר"ש אזי אמרינן דדוקא במלאהו לגמרי הוא דאסור דנתכוין לצרף אבל לא מלאהו אמרינן כוונתו להפשיר ואף דמצרף ג"כ א"מ מותר משא"כ אביי דמוקי למתני' כר"י דא"מ אסור נהי דלא מלאהו היינו דלא נתכוין לצירוף אבל מצרף מיהא הוה ואסור לר"י.

והנה מפי' התו"י משמע כד' הרמב"ן שהביא ה"ה בה' שכ' דצירוף ל"ש אלא בצוננים ועד"ז הי' מתפרש שפיר דבלי"ק אמר רב ל"ש אלא להפשיר שלא נעשו המים צוננים אבל נעשו צוננים ומצרפין אסור וע"ז קאמר שמואל דמותר וס"ד דשמואל לכתחלה ג"כ מתיר ומסיק הש"ס דה"פ דרב סבר דאם נתן למיחם כ"כ מים צוננים עד שנעשו כולם צוננים אסור ושמואל אפי' כה"ג מתיר ואמנם צ"ע הרי לקח המים הצוננים ונותנן במיחם חם כ"כ עד שיצטננו כולם ולמאי הלכה נתן למיחם וע"כ משום צירוף ואמאי מותר לשמואל ונראה דלד' הרמב"ן רב ושמואל כאביי ס"ל דמיירי שפינו מעל האור ואח"כ החל ליקח מתוכו החמין ונתן הצוננים לתוכו ואחרי כי בעת לקח המיחם מעל האור לא הי' שייך צירוף כי היו בו מים ורק אח"כ כשלקח א' כא' המים מתוכו יש לחוש שמא הגיע לצירוף ולרב דס"ל כר"י דא"מ אסור אפילו בחשש בעלמא אבל שמואל דס"ל כר"ש כיון דלא

פסיקא מלתא אשר הי' המיחם מז כשעירו בו הצוננים כבר הגיעו לצירוף מקרי דבר שא"מ ושרי.

והנה הרמב' פכ"ב מהלכות שבת כתב המיחם שפינה ממנו מים חמין נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן נקט לשון המשנה ולא פירש דברי' לא כרב ולא כשמואל וד' ה"ה והכ"מ דנקט משנתו כרב אדא ב"מ וכתב הכ"מ אף דבפי' המשנה נקט ילפי' דאביי כאן בחיבורו חזר בו ואני בער ולא אבין האיך עלה ע"ד הכ"מ לפרש ד' הפי' משנה כאביי וז"ל בפי' אינו רוצה באמרו פנהו שלא הניח בו כלל מן המים אבל ר"ל מן המים והניח שם מים חמין ולפיכך אסור לו להוסיף עד שיהיו הכל חמין אבל יכול להוסיף עליהם כדי שיהיו הכל פושרין ואי אפרש' כאביי הול"ל אבל ר"ל שפנהו מן האור וכמ"ש הטור סי' שי"ח א"ו דהרמב"ם נקנו לו שטה אחרת וס"ל דבלי"ק קאמר רב להפשיר מותר דהיינו אם נשארו במיחם מים דלא צריך צירוף אבל אם פנה המיחם לגמרי דמצרף אסור ואהא קאמר שמואל דאפי' כה"ג מותר ותרווייהו כרב אדא בר מתנא ואהא מקשה הש"ס אם המיחם בלא מים דודאי מצרף האיך קאמר שמואל דמותר ומסיק דתרווייהו מיירי ביש בו מים אלא דרב ס"ל דאסור למלאותו לגמרי וכמ"ש רש"י ומשום דמצרף ושמואל ס"ל כיון דעושה כדי להפשירן מותר דקיי"ל כר"ש וכן קושי' הש"ס לעיל לר"א ב"מ הי' מדסתם תנא משמע דאפי' למלאות מותר והלא מצרף ומשני כדשמואל דקיי"ל כר"ש דכיון דמתכוין להפשירן מותר והן הן דברי' בפי' המשנה דלא תימא כשמואל בלי"ק כ"א בלי"ב וזה פי' דבריו בחיבורו ג"כ שפנה ממנו מים חמין ר"ל שפנה מן המים החמים אבל נשארו מים חמין ג"כ לא יתן מועטים אבל נותן מרובים כדי להפשירן וכיון שכוונתו להפשירן אפי' למלאות המיחם שרי ולא חילק הרמב"ם בין העבירו מעל האור או לא ומה"ט המחבר בשו"ע השמיט ג"כ ד' הטור שצריך שיעבירו מעל האור וחמי' שהוסיף זה הי' לו לכתוב וי"א. אמנם ד' הטור נראה דמפ' פלוגתא דרב ושמואל בלי"ק דרב לא התיר כ"א בהבעירו מן האור דלא בעי צירוף ושמואל מתיר אפילו בלא העבירו וע"ז מקשה הש"ס כיון דלא העבירו ודאי מצרף והאיך מתיר שמואל ומסיק דתרווייהו מיירי בהעבירו אלא דרב אוסר למלאותו וכפי' רש"י ושמואל מתיר כיון דכוונתו להפשיר ונראה דכדי הטור ד' הרי"ף שמפרש תחלה מתניתין כאביי ואח"כ הביא פלוגתא דרב ושמואל למימר דשמואל בהבעירו דוקא מתיר.

שבת מב ע"א רש"י ד"ה אבל לא של עץ דאיסור דאורייתא הוא וחייב כרת אפשר דכ"כ רש"י דלא תימא דר"י ס"ל בהבערה כמ"ד ללאו יצאה וא"כ אינה בכלל ל"ט מלאכות דאין זה כרת ומודה בה ר"י דבעינן צריכה לגופה וה"ה כבוי לזה כתב רש"י דלא היא

דעל כבוי לכ"ע חייב כרת ומדוקדק בזה דקדוק עצום במתני' פרק כלל גדול דבמוחק כתב תנא הכותב בתחלה ובקורע תופר ובכבוי נקט המכבה קודם המבעיר והלא בלא הבערה ליכא כבוי אמנם נקט הכי למימר דנהי דבמכבה איכא פלוגתא אי ללאו יצאה בכבוי כ"ע מודה ולא תלי' בהבערה כלל.

והנה לד' תוס' המקשה והתרצן אי הא בהא תליא או לא י"ל דד' המקשה דודאי גם ר"י ס"ל עיקר מלאכת כבוי היא לגופא לפחמין או לפתילות אמנם אם כבה שלא לשם כך מ"מ נעשה הפחם או הפתילה מהוברת בחס על השמן וכיו"ב דשא"מ חייב עלי' לר"י וא"כ הא בהא תליא והתרצן השיב דלר"י כבוי אב מלאכה אפילו שלא לצורך כלל אמנם בד' תוס' א"א לפרש כן דא"כ למה להו למימר דמדרבנן אסר ר"י וקשה מסוגיא דכריתות דר"י מחייב בא"מ לימרו דמדאורייתא חייב. והנה הראב"ד פי"ב מהלכות שבת הקשה ע"ד הרמב"ם דס"ל מכבה גחלת של מתכת אם נתכוין לצרף חייב א"כ בלא נתכוין אמאי פטור הא הו"ל פ"ר ועיין מ"ש ה"ה ליישב ואמנם אי הרמב"ם כערוך ס"ל דפ"ר דלא אכפת לי' לא מקרי פ"ר לק"מ דסתם מכבה גחלת של מתכת אין כוונתו לצרף והוה פ"ר דלא ניחא לי' ולכאורה יש לדייק דהרמב"ם כהערוך ס"ל דמאחר דהרמב"ם ס"ל משאצ"ל חייב עלי' ע"כ לא ס"ל כפי' תוס' דבארעא דחברי' ר"ל והוה משאצ"ל דהרי הרמב"ם פוסק כר"י דחייב בא"צ לגופא אע"כ מטעם פ"ר דלא ניחא לי' אתי' עלה אלא שהרמב"ם לא ביאר כלל דמיירי בארעא דחברי' וזה באמת צ"ע. ומצאתי קושי' זאת בהנוב"י מה"ת או"ח סי' כ"ט ותי' דמאחר שכבר כתב הרמב"ם בתחלת הפרק דמיפה קרקע כ"ש חייב משום חורש והא דכתב לקמן שיעורא דלהיסק או לבהמה היינו לחיובי תרתי משום חורש ומשום קוצר ועיי"ש ולדידי לא אהני האי תירוצא דעכ"פ למה דייק הרמב"ם ונקט כדי ליפות הקרקע הרי בכה"ג מקרי ליפות את הקרקע אם לא בארעא דחברי' ולזה נראה דבכוון כתב הרמב"ם כדי ליפות את הקרקע דממ"נ אם הוא בארעא דידי' ממילא הוה ליפות את הקרקע כיון דהוה פ"ר ואם בארעא דחברי' הרי באמת בעי ליפות את הקרק' ועכ"פ צ"ל לכאורה דהרמב"ם כהערוך ס"ל ואמנם מצאתי בחי' ר"ן לשבת בסוגיא דארעא דחברי' דידן שכתב דדוקא היכא דהמלאכ' נעשית מאילי' כגון זה שמלקט עצים לבשל והקרקע ממילא מתיפה וכה"ג כיון דלא ניחא לי' שרי וכ' שהביאו לזה קושית הרא"ש פרק הבונה דלד' הערוך מאי מקשה הש"ס פ' ראד"מ לאביי אליבא דר"ש בס"ד דלא ידע דמודה ר"ש בפ"ר האי בשר מאי עביד בי' הרי לד' הערוך גם במסקנא קש' דהא לגבי אחר הוה פ"ר דלא ניחא לי' אמנם לד' הרא"ה א"ש דהתם קוצץ הבהרת בידים וכה"ג לא מהני מה דלא ניחא לי'.

גמ' אמר רבינא הלכך כבר עוררנו במה"ק דרבינא דייק למלתי' מהא דאמר שמואל דמכבה גחלת של מתכת והרי יכול לטלטלו פחות פחות מד"א א"ו כיון דהכבוי דרבנן ל"ל זה ואמנם יש להשיב דבפחות מד' אמות כל פעם עבד איסור דרבנן משא"כ בכבוי לא עבר כ"א פעם אחת ואמנם א"כ ה"ה בטלטול בכרמלית י"ל הכי דנח לן להתיר חדא דרבנן מלהתיר כמה וכמה דרבנן דגם פחות מד' אמות בכרמלית שבות דשבות מיהא הוה.

שבת ק"ג ע"א ת"ר יל"ד אמאי לא מקשה הש"ס קושיתו אמתני' ואמנם בד' תוס' שכתב דמתני' מיירי באילן יבש וי"ל מדנקטי מתני' עצים להיסק ודאי הוה אילן יבש אלא דאכתי למה נקט תנא דמתני' אם לתקן דמשמע דבעינן כוונה לתקן הו"ל למתני אם מתקן ונראה דמתני' מיירי באילן שנטעו לעצים ומ"ה אמרי' לתקנו שלא יוריד הכח לענפים כ"א יתעבה ולמאי להיסק וא"כ בשלמא אם מכוין לתקן אז שיעורו בכ"ש אבל אם כוונתו להיסק גם התיקון שהוא עושה ממילא שיעורו כמו להיסק.

קי ע"ב תוס' ד"ה ת"ל הקושי' על השאלתות רבו מספר ודע דמ"ש תוס' משום מלאכת מחשבת לא נמצא בשאלתות והתוס' הוסיפו זה להסביר ד' השאלתות ואמנם לדידי קשה טובא דמאחר דלי"ק דפרק כל שעה עלתה בתיובתא א"כ לי"ב עיקר ולהאי לישנא בלא אפשר ולא מכוין גם ר"י מודה וכיון דשותה כוס זה לרפואה אין לך לא אפשר גדול מזה וגם לר"י שרי אשר ע"כ דד' השאלתות ג"כ כד' התוס' דהכא הוה פ"ר אלא דס"ל כהערוך דפ"ר דלא ניחא לי' עדן שרי לר"ש ואהא קאמר דפ"ר דלא ניחא לי' הוה כאין מתכוין ולר"ש שרי ובשבת קיי"ל כוותי' דלא עדיף ממלאכה שא"צ לגופה דקיי"ל כר"ש אבל בשאר איסורים נהי דבאין נתכוין ממש קיי"ל בר"ש כמבואר מדשמואל במזלפין יין ומדר' יוחנן בנזיר חופף ומפספס אבל בפ"ר אף דלא ניחא לי' קיי"ל כר' יודא דאפי' אין מתכוין כה"ג דהוה פ"ר אף דלא ניחא לי' אסור מאחר דלא שייך משאצ"ל ועד"ז מתורצים כל הקושית שהי' מאין מתכוין ממש כה"ג לא קאמר השאלתות.

וכבר הצענו דעתינו במה"ק ביישוב ד' הרא"ש התמוהים ומה שנראה לע"ע כי כוונת הרא"ש לד' הר"י קורקוס שהביא הכ"מ פי"ג ממע"ק אשר הרמב"ם השמיט לדשמואל משום דמ' דשמואל לית לי' לדאביי ורבא דאמרי מודה ר"ש בפ"ר ואנן כאביי ורבא קיי"ל.

שבת קי ע"ב פי' ד' הרא"ש דהמקשה בזבחי' שם דפריך והא קמכבה אטו לאו דשמואל כר"ש בא"מ ס"ל א"ו משום דמ' לי' דהוה פ"ר ומעתה אם התרצן בא לדחות דלא הוה פ"ר וע"ד שכתב הרא"ש פרק הבונה הוה לי' לפ' דברי' למה לא הוה פ"ר א"ו ה"ק לשמואל כל שאינו מתכוין לר"ש שרי ולית לי' דאביי ורבא וממילא מבואר דלאביי ורבא מקרי

פ"ר אף דלא ניחא לי' והנה על החי' רשב"א ל"ק הקו' הנ"ל דהחי' רשב"א לא הביא ראית הערוך ומזלפין יין אבל הביא ראי' אחרת ממוכרי כסות וש"מ דגם במילי דעלמא קאמר הערוך למלתי' ואמנם מה שהקשה הרשב"א מנזיר חופף ק' להלום דאם בשבת ר"י דלא כר"ש כ"ש בנזיר ונראה דר"ל דבנזיר סתם מצי' אבל בשבת לא תנן סתמא וכדאמרי' ריש ביצה.

ק"יא ע"א למימרא דרב כר"ש ס"ל עיין רש"י ותוס' ולי עוד קשה טובא אטו דשא"מ שייך לשבת הלא שייך בכל התורה כולה ונראה דקשה להש"ס מה ראה רב לפסוק כר"ש נגד ת"ק ומשמע להש"ס דטעמא דרב דבפ"ק דברכות תנן וגומרה לק"ש עם הנץ החמה ר"י אומר עד ג' שעות שכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות וקשא מלכים מיעוטא דמיעוטא היו ולמה יקרא על שמם זמן שכיבה א"ו משום דכל ישראל בני מלכים וקיי"ל התם כר' יושע ומשמע לי' לרב כיון דהתם קיי"ל כר' יושע גם כאן קיי"ל כר"ש ומדמי רב איסור שבת לכל התורה כולה ואהא פריך הש"ס ל"ל למנקט מסוכריתא דנזייתא לימא דבר שאינו מתכוין אסור א"ו בכל התורה ס"ל לרב דבר שא"מ מותר אבל בשבת חומרא דשבת לא קיי"ל כר"ש הרי דמחלק רב בין אי' שבת לשאר אי'.

תוס' ד"ה וסוכריתא וא"ת דאמרינן וכו' נראה דכוונת קו' דלאו ביין ומים תליא מלתא ולכאורה קו' צ"ע דמסקינן בביצה שם מתוך שאין אתה מתיר לה אלא בבגדי' נזכרת וה"נ לענין סחיטה י"ל כן ונראה דקו' תוס' הי' על המקשה בביצה שם דלא ידע מסברא זו תקשי לי' מני' ובי' הא אתי' לידי סחיטה:

ותו' מצוה שאני וצ"ע אטו טבילת בגדי' הוה מצוה הרי יכולה לטבול בלא בגדים אף שהבגדים יטמאו אותה אח"כ טומאת מדרס מ"מ לבעלה תהא מותרת ונראה כוונת תוס' דמ"מ היא תתרשל עד לאחר יו"ט שתוכל לטבול בבגדי' ותבטל טבילה בזמנה מצוה.

והנה החי' רשב"א הקשה אד' תוס' שכתבו דת"ק ור"ש בדשא"מ פליגי מאי קאמר הש"ס פרק במה אשה בני מלכים יוצאין בזגין וכל אדם ה"מ ר"ש היא דאמר כל ישראל בני מלכים הם ונראה ד' תוס' דהמקשה דק' לי' מ"ט פסק רב כר"ש נגד ת"ק נדחק דה"ט משום דבר שאינו מתכוין מותר במסקנא דרב בהדיא קאמר דשא"מ אסור ע"כ טעמא דרב משום דשכיח משחא בעירו ות"ק ור"ש דכל ישראל בני מלכים פליגי ונראה דד' ר"ח דפסק כר"ש לגמרי דלא כרב ומ"מ הוא כד' תוס' ומ' לי' דגם במסקנא לדידן פליגי בדשא"מ וכיון דאנן קיי"ל מותר הלכה כר"ש וד' הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כרב שפסקו היינו או דלית להו סברת תוס' כלל או אי' אבל רק לס"ד ולא למסקנא מהך דבגון וממילא אין הל' כר"ש אלא כרב.

וכתב רש"י ור' יודא סבר לכאורה לד' רש"י דלא תליא בפלוגתתן בדבר שאינו מתכוין מה לו לרש"י להזכיר ר' יודא ונראה דרש"י בא ליישב דמאחר דמסקינן בפרק כל שעה דבלא אפשר לר' יודא אפילו מתכוין שרי וא"כ ת"ק דידן כמאן ס"ל והו"מ רש"י לתרץ דהכא רבא הוא דמתרץ ורבא פליג התם ואמר דאפילו בלא אפשר לר' יודא במכוין אסור אא"כ יק' לאביי שמעתא לזה כתב רש"י דאם באת לומר כן יהי' לר"י כל רפואה שרי כיון דלא אפשר אלא ודאי כל רפואה דמוכחא ודאי גזרו בה רבנן וא"כ ת"ק שפיר כר"י ס"ל אפי' לאביי.

מו ע"ב הא שמעינן לי' לר"ש דאמר דשא"מ מותר צריך ביאור מה ענין זה לדשא"מ דאם כבתה לא כבתה כ"א ע"י הרוח והוא גורם בעלמא ונרא' דנרות שלהם של חרס היו פתוחים מלמעלה והמוליך הנר אפילו בחדרי חדרים השמן מתפשט ע"י הולכה זאת ושוטף על הפתילה ומכבה אותה. עיין לקמן בחי' מ' שבת מ"ו ע"ב.

מתיב רבא הנה גם בזה יקשה מה שהקשיתי מאחר דלהערוך הו"ל מוכרי כסות פ"ר ולא שרי לר"ש כ"א מטעם דלא ניחא לי' מאי מייתי רבא לדשא"מ משם ונראה דבב"ק פרק הגוזל ומאכיל מייתי הש"ס מתני' דכלאים דלא ילבש כלאים אפי' על עשרה בגדים לגנוב את המכס וקאמר הש"ס מתני' דלא כר"ש דתני' ר"ש משום ר"ע אומר מותר לגנוב את המכס וקאמר בשלמא לענין כלאים פליגי בדשא"מ אבל במכס במ"פ עיי"ש וק' כי קאמר דלענין כלאים פליגי בדשא"מ אמאי לא מקשה הא אביי ורבא אמרו תרווייהו מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות בשלמא לד' התוס' בפ' ב"מ שכתב דמיירי בגוונא דלא הוה פ"ר כגון שלבוש א"כ הכא דתנן בהדיא אפילו על גבי עשרה ודאי דלא הוה פ"ר אבל לד' הערוך דהו"ל פ"ר קשה אלא ש"מ דהא דכ' הערוך בפ"ר דלא ניחא לי' לא מודה ר"ש ר"ל והוה לי' שוב דשא"מ ולמ"ד דשא"מ מותר גם כאן מותר ושפיר קאמר הש"ס דפליגי בדשא"מ וא"כ גם בסוגין גם בפ' ב"מ גם בפ' כל שעה מקש' הש"ס שפיר דא"נ הו"ל פ"ר דלא ניחא לי' מ"מ אינו מתכוין וש"מ דאפילו בדאורייתא ואפילו באפשר מתיר ר"ש. אבל אי קשי' הא קשיא הרי הרמב"ן בסו"פ שמונה שרצים וכן הר"ן שם אחרי שדחו ד' הערוך כ' ליישב ראיתו ממוכרי כסות דכלאים שאני דאהנאת לבושא קפיד קרא והיכא דליכא הנאת לבושא לא אסור קרא א"כ קשה טובא מאי ראי' מייתי הש"ס בין בשמעתין בין בפרק ב"מ בין בפ' כ"ש וצע"ג.

אבל דע לך דלד' הרמב"ן האלו מיושב דברי הרמב"ם שהקשה עלי' הכ"מ פ"ט דכלאים דהרמב"ם פסק למתני' דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ופסק ג"כ לא ילבש אדם כלאים אפילו ע"ג עשרה בגדים לגנוב את המכס לפי' הש"ס בב"ק דגם הך מתני' דלא ילבש

כלאים דלא כר"ש וכתב דאם לבש לוקה ולד' הרמב"ן א"ש דבמוכרי כסות קיי"ל כר"ש דליכא הנאת לבושא כלל אבל בכלאים כיון שע"י לבושה זאת נפטר מן המכס שפיר מקרי הנאת לבושא ומ"מ סוגי' דבב"ק עדן לא נתיישב דקאמר הש"ס בהדיא דלר"ש מותר בלבישת מכס משום דשא"מ.

והנה הכ"מ כתב לתרץ דברי הרמב"ם דבמוכרי כסות מיירי שהם רק על כתיפו לא כדרך לבושא לכך מהני דשא"מ משא"כ בכלאים איירי שלובשו ממש ולכך לא הוה דשא"מ ותימא דלא הביא דעת הרמב' בפי' המשנה שם שכ"כ בהדיא וכן כאן בחיבורו רמז ע"ז שכתב שמחמם כתיפיו וכ' עד"ז ליישב מה ששינה הרמב"ם בחיבורו והקדים סיפא דמתני' תופרי כסות תופרין כדרכן לרישא כ' כוונתו בהיפוך זה להביא ראי' מסיפא לרישא דבסיפ' ע"כ לא מיירי כ"א שהכלאים מונחים לו על ברכיו ואי ברישא מיירי בלבשו הו"ל זו ואצ"ל זו אלא ש"מ דגם רישא לא מיירי כ"א במונחים לו על כתיפיו.

ואמנם נתקשה הכ"מ כמו כן בסוגיא דידן דקאמר דלר"ש שרי משום דשא"מ ותירוצו צ"ע דעכ"פ קאמר הש"ס הכי אבל כל דברי הש"ס שם צריכין ביאור דקאמר מתני' דלא כר"ע מה ענין מתני' אצל ר"ע דמתני' לא קאמר דאסור לגנוב ור"ע לא מיירי בכלאים ומה עלה ע"ד לומר דמתני' דלא כר"ע וצ"ע.

שם קל"ג גמ' הא ל"ל קרא י"ל קו' הש"ס היה מאחר דר"ש מדכתיב ביום השמיני אפילו בשבת יליף דמקלקל בחבורה חייב ה"נ הי' לו ללמוד מבשר דכתיב גבי בהרת דדאיש אסור ואביי לא הבין הקו' עד"ז ומשני דר' יאשי' כר"י ס"ל דאוסר דשא"מ והמתין הש"ס עד לבתר דמסיק רבא דלר"ש אצטריך קרא לפ"ר ומהכא נרא' דיליף רבא דמודה ר"ש בפ"ר דהש"ס מקשה עליו דאביי ותי' בדוחק. והנה אם ילפינן מכאן דמודה ר"ש בפ"ר וכיון דהתורה הניחה מצות מילה על האב ובאב הוה פ"ר ניחא לי' דיו אם ילפינן פ"ר דניחא לי' לא זולת.

תוס' ד"ה באומר נראה לתרץ דמאחר דמוקמי' לה דוקא בדליכא אחר לא רצה אביי לתרץ עד"ז באומר לקוץ דס"ד דכיון דמצות מילה על האב ופי' שמתכוין לקוץ שרי וע"ד שהביא החי' ר"ן בשם רא"ה דדמיא לכלאים בציצית וניחא לי' טפי לשנויי לא נצרכה אלא לר"י.

ואי דאיכא אחר מכאן הביא הערוך ראי' דפ"ר דלא ניחא לי' שרי והקשה עליו בתוס' הא סוגיין קאי לס"ד אליבא דאביי ונראה דקשה לי' להערוך למה לא מקשה הש"ס גם אברייתא בתריית' א"ו משום דהתם דל"ש ליעבד אחר והוה פ"ר דניח' לי' משא"כ כאן דאי איכ' אחר הוה פ"ר דלא ניח' לי' וא"כ מוכח דגם לרבא מקשה הש"ס.

אמנם בחידושי הרמב"ן הכריח דע"כ גם לרבא מקשה דלמאי דילפינן מלעשות דאפילו דבר הרשות שרי פ"ר בשר גבי מילה למה לי וע"כ מוקמי' לה ג"כ באומר לקוץ מכוין א"כ דברי הערוך מבוררים. אבל בחי' הרשב"א יישב קו' הרמב"ן ע"ד אחר עיין שם.
ואם עברה עיין בחי' הר"ן שנתקשה כיון דהוה פ"ר האיך שייך לשון ואם עברה ונראה דהפי' ואם עיברה אלא שהיוד חסר.
שם צה ע"א המכבד כתב רש"י הבית נראה כוונתו דבבית דוקא מחייב ר"א אחרי כי ע"י הכיבוד מתמלאים הגומות כפי' רש"י לקמן מקרי בנין לר"א ורבנן פטרו משום דהוה בנין כלאחר יד כמו גבי גרירה שכתב רש"י דדרך חופר במרא וכאן כמו כן אין דרך בונה ע"י כיבוד ועיין סנהדרין פ"ה תוס' ד"ה ור"ש ומ"מ מטעם שבות אסור ואמנם מרבץ מאי עביד ד' ר"א משום דע"י הריבוץ נדבק העפר בקרקע והו"ל מוסיף ורבנן כמו כן פליגי משום דהוה ג"כ בנין כלאחר יד ומ"מ מדרבנן אסור ומסיק הש"ס דלדידן דקיי"ל כר"ש אפילו לכתחלה מותר ואמנם ד' הרמב"ם וסיעתו דדוקא ריבוץ מותר אבל לא כיבוד וכן משמע פשט המשנה בביצה פרק אין צדין ר"ג אומר מכבדין בית המטות ביו"ט וחכמי' אוסרין והי' נראה משום דכיבוד הוה פ",ר ומ"מ לא אסור אלא מדרבנן משום דהוה כלאחר יד וגרירה דמותר אפילו לכתחלה משום דלא הוה פ"ר.
תוס' ד"ה המכבד דברי' כאן למסקנתם ביומא שם דלא כפי' רש"י דצירוף דרבנן כ"א דשא"מ הוה דרבנן אבל לשטת רש"י אין מקום לקושית תוספ' ולכאורה אפילו לפי דעתם היה אפשר לומר דבהא גופ' פליגי אי דשא"מ דאורייתא' או דרבנן וע"ד דסבר ר' יוסף פרק כירה מ"ו למימר דר"ש ור"י לא פליגי כ"א באיסור דרבנן אבל בדאורייי' מודה ר"ש אלא דרבא מותיב להּ ממוכרי כסות ומ"מ לר"י ע"כ לכאורה בהא פליגי דלר"י דשא"מ דאורייי' ואפילו בדרבנן גזרו רבנן ולר"ש הוה דרבנן ובדרבנן לא גזרו ומצי' למימר דר"א סבר דשא"מ דאורייתא וקאמר חייב ורבנן ס"ל דבר שאינו מתכוין דרבנן וסוגי' יומא לרבנן קאי דס"ל דרבנן ועד"ז מוקמינן שפיר אבל תי' התוס' צע"ג שכתב דפלוגתייהו אי הוה פ"ר וכי אין זה פלוגת' במציאות ואמנם במכבד הי' אפשר לומר דבכיבוד כשם שממלא גומות כך עושה גומות ופליגי ר"א וחכמים בפלוגת' דר"י ור"ש במקלקל בחבורה דר"ש יליף ממילה מקלקל בחבור' חייב ור"י סבר התם משום דמתקן גבר' ור"א הכא כר"י ס"ל דכיון דאיכ' תיקון במקום אחד תו לא משגחינן אקלקול במקום אחר ורבנן ס"ל כר"ש ודוקא אם התיקון יתר על הקלקול הוא דמקרי בונה לא זולת אבל במרבץ קשה במאי פליגי לדברי תוס' ואולי ר"א לטעמי' דס"ל תוס' ארעי ג"כ מקרי מלאכ' א"כ גם הכא ע"י

הריבוץ מתחזק העפר בקרקע והו"ל מוסיף ארעי ורבנן דס"ל תוס' אוהל ארעי שרי ג"כ פליגי אדר"א.

שם כט ע"ב אי שתיקו לך וכו' יל"ד א"כ דיו שיאמר לו כי דוקא בשישי מותר לא זולת ואי בעי למגזר למה לי' למימר אי שתיקו לך ונ' דה"ק אני אומר לך דדוקא בשיש' מותר אבל אי שתיקו לך כשתגרור פעם אחרת שלא בפני ואשתק שייך למגזר משום עילית' בעלמ' ולכך אינני מתיר לך.

ועיין במ"ש במה"ק ליישב עולא מתרץ לטעמי' ובענין ר"י רבה מתרץ לטעמי' נראה לע"ע דה"פ דאי לא תנא אלא מטה ס"ד דר"י ג"כ לא פליג אלא בגדולים דומי' דמטה ולכך נקטו מטה וכסא כלומר בגדולים ר"ש מתיר ובקטנים מודה ור"י אפילו בגדולים פליג אבל בקטנים אפילו ר"ש מודה.

תוס' ד"ה מחלוקת בקטנים הקשה בחי' הרמב"ן הרי ר"י אוסר להקיז דם בבכור אף דהוה לא אפשר ועיין במה"ק שכתבנו יישוב לקושי' זאת מגמ' דפסחים י"א ע"א אבל למ"ש תוס' יומא ל"ד דבשבת דבר שאין מתכוין לר"י רק מדרבנן אסור משא"כ בשאר איסורים אסור מדאוריית' לק"מ. אבל אי קשי' הא קשי' הרי בפרק כ"ש בלי"ב מסקינן לכ"ע דבלא אפשר ולא מיכוין מודה ר"י והתם בשאר איסורים ג"כ מיירי א"כ קשי' שפיר מגמ' דבכור' וצ"ל כמ"ש במה"ק אבל אד' הרמב"ן קשי' טובא הרי עכ"פ ק' מבכורות על הסוגי' בפסחים וצ"ע.

ובמה שהקשה הרמב"ן עוד ממה דאמר ר"י בסו"פ אין צדין כל הכלים אינם נגררין משמע בין קטנים בין גדולים נראה דלמאי דמסקינן התם תרי תנאי אליב' דר"י ות"ק דהוא סתם מתני' פליג אהך סיפא וקיי"ל כת"ק ושפיר קאמר עולא דר"י מודה בגדולים.

מוכרי כסות עיין רש"י כ"כ לחלוק ע"ד תוס' דאפילו הוה פ"ר ליכא איסור דבעינן העלאה דומי' דלבושה אא"כ יקשה מנ"ל למימר דר"ש היא דלמא גם ר"י מודה וכמו שהקשיתי לעיל אד' הרמב"ן ונראה דרש"י יישב זה במ"ש ור"ש היא דאזיל בתר כוונה והענין דאם החמה או הגשמים מצערין אותו וניצול ע"י כסות זאת אי מכוין ודאי חייב משום כלאים אלא דאי לא מכוין פטור והיינו ע"כ כר"ש אבל לר"י אסור שמא יהנה ע"י שניצול מצער החמה והגשמים.

פסחים דף כ"ה ע"ב אפשר ומכוין לא אפשר ומכוין נראה דאפשר ומכוין נקט משום דללי"ב דלא אפשר אף דמכוין שרי קאמר בלי"ק כשם שבאפשר וקמכוין לכ"ע אסור ה"נ בלא אפשר וקמכוין ולאפוקי מלי"ב.

תוס' ד"ה לא אפשר מדמקשה ממעילה וכלאים פי' ואס"ד דהכא בדרבנן דוקא מיירי מאי ראי' ומאי קושי' מדאורייתא לדרבנן דלמא בדאורייתא אביי מודה ויל"ד למאי דמסקי תוס' דהכא מיירי בלא הוה פ"ר מאי מייתי שוב מריב"ז הא התם הוה פ"ר ונראה דבשלמא לענין כוונה יש לחלק דבין דאורייתא לדרבנן שפיר יש לחלק. אבל במכוין לא שייך לחלק אם הוא פ"ר או לא דהרי מתכוין.

באו"ד והא דאמרינן נראה כוונתם בשלמא אי מיירי בפ"ר הכא והתם לא הוה פ"ר דאם יכול לבעול בהטי' לא הוה פ"ר ממילא לא מקרי לא אפשר אבל השתא דכל ע"י טורח מקרי לא אפשר.

שם בסוה"ד כר"י בר אבא עיין רש"א ודבריו מוקשים דהרי גם לי"ק לא אתותב אלא באפשר ולא מכוין ונראה כוונתו דלי"ק כיון דאתותב הו"ל טעותא דלא נאמר כזה מאביי ורבא אבל התם בר"י בר אבא מעשה רב הוה.

תוס' ד"ה אביי כר"י לכאורה כל דברי' נכללין בד' רש"י ונראה דדקדקו בד' רש"י שלא זכר אלא אפשר ולא מכוין ושבק לא אפשר ולא מכוין ואדרבה מהתם מוכח דלר"י באפשר תלי' מילת' וזה שהוסיפו בתוס'.

ובענין פלוגתת אביי ורבא נראה טעמ' דאביי דאי אמרת בלא אפשר ג"כ בעינן ולא מכוין לא יבינו כלל דבאפשר תלי' מלת' דאי אמרת דבלא אפשר אפי' מכוין שרי ידעו דבאפשר ולא אפשר תלי' מלת' ורבא ס"ל דבאמת לר"י תרוייהו בעינן לא אפשר ולא מכוין אבל בכוונה בכה"ג אסור וטעם פלוגתייהו יש לומר דאביי ס"ל דר"י אינו מכוין מדינא אבל דוקא היכא דאפשר ורבא ס"ל דר"י אוסר אינו מכוין גזירה אטו מכוין וא"כ אדרבה כונה לר"י חמור מלר"ש אלא דבלא אפשר לא גזר אבל בכוונה מ"מ אסור.

שם כ"ו ע"א רש"י ד"ה דלתוכו עשוי ויל"ד אטו שלא כדרך הנאתן מותר לכתחלה וצ"ל משום ת"ת דרבים התירו רבנן אלא דיקשה לימא באמת התם משום ת"ת דרבים התירו כדאמרינן בברכות ובגיטין עלי' דר"א דשחרר עבדו מצוה דרבים שאני ונראה דהתם קרא כתיב לעולם בהם תעבודו וידעו כ"ע דמשום מצוה דרבים שחרר עבדו אבל הכא יאמרו לא אפשר ומכוין שרי א"ו שלא כדרך הנאתן הוה דלא אסור כ"א מדרבנן וכה"ג הוא דשרינן משום מצוה דרבים דאי נמי נפיק טעותא ויאמרו דמשום לא אפשר התירו לא עברו כ"א אשלא כדרך הנאתן דרבנן.

ונראה דה"ט דאמר רבא מנא אמינ' לה דמאי ראי' צריך רבא הרי סברא חיצונה מסעיי' לי' אלא משום דלמאי דמסקינן מריב"ז טפי משמע כאביי מדנימא משום דשלא כדרך הנאתן הוי'.

רש"י ד"ה ודורש בפ' החג משום דהי' דורש כל היום משמע לרש"י לפרש כן דברגל מצינו כן לר"א במס' ביצה.
תוס' ד"ה והא הכא הוי מצי לאוקמי כר"ש י"ל דבענין צורת הבית לא מצינו פלוגתא ואותן לולין ע"כ לא הי' לצורך דבר אחר.
תוס' ד"ה מעילה בסוה"ד ובירושלמי עיין רש"א ולי נראה דבלא ירושלמי הייתי אומר דשמן של חולין הי' בבית השואבה אבל מדברי הירושלמי מבואר דשמן של קודש הי'.
הכניסה לרבקה נראה דמשמע להש"ס פשיט' דכשירה אלא ודאי ר' יודא היא ואשמעינן כיון דבעגלה מיירי כמ"ש רש"י לא ניחא שתדוש וכשירה. ולד' תוס' דבפרה מאי ותינוק שייך וחפשתי בתוספת' מסכת פרה ולא מצאתי ברייתי' זו.
זבחים צב שם ע"א תוס' ד"ה אבל לא כ' לפרש דודאי ידע הש"ס דשמואל אמר הלכה כר"ש בגרירה אלא דהוה משמע לי' דוקא בגרירה שהוא דרבנן פסק כן וע"ד דסבר ר' יוסף שבת מ"ו למימר גם לר"ש אלא דאתותב ומ"מ שמואל דוק' בדרבנן אלא ס"ל לגמרי כר"ש ואהא מייתי דגחלת של מתכת דלא הוה כ"א צורך דרבנן מתיר שמואל אינו מתכוין אבל של עץ דשם כיבוי דאוריי' כדאמר ר' יוסף שבת הנ"ל לא פסק שמואל כר"ש אף דסביר' לי' כוותי' במשאצ"ל והתרצן דחה דהתם טעמא דשמואל משום דס"ל במשאצ"ל כר' יודא וא"כ כיון דמכבה בידים חייב חטאת ולא שרי' במקום הזיקה דרבים.
בכורות כה ע"א תוס' ד"ה מדרב סבר וכ"ת עכ"פ למסקנ' ק' כבר במה"ק דרב כר"י ולאו מטעמי' ולע"ע נראה דלשון תולש ק' לרב דמ' במכוין.

עד כה עזרני צורי יתברך ויתעלה לעיין בסוגיא הזאת העמוקה מני ים

בע"ה חי' מס' שבת פרק נ

מב

ע"א תו"ד רש"י בפלוגתת בי"ש ובי"ה תרוויהו ס"ל תתאה גבר אלא דבי"ש לא מחלקי בין כלי ראשון לכלי שני או בין שתיה לרחיצה ובי"ה מחלקי והא דנקט רש"י תרי טעמי לכוס ר"ל דבהא פליגי ס"ד דרב יוסף דספל כאמבטי גזרי' לא בכוס ה"ט משום דלשתיה שאני ובמסקנ' בכלי שני תלי' מלת' ולפי התוס' כמו כן בכ"ש פלוגתייהו ומ"ש תו"י

דה"ה בחמין לתוך צונן גזרינן בכלי ראשון משום צונן לתוך חמין ל"ט לתוס' מאחר דהכל תלוי במרובין או במועטין ומרובין אטו מועטין לא גזרינן אפילו בכ"ר ממתני' דמיחם:
דלא קפיד אמצא והכ"מ גורס אמי' ר"ל אפי' חמין לתוך צונן שרי ומיירי בכוס והיינו דרב אלפס לא פסק כר"ש בן מכנסי' ועיין בר"ן ובחידושי רשב"א ורא"ש.
שם מתניתין האלפס והקדרה נ' דנקט תרווייהו דאלפס שהוא רחב וצף אין חומו גדול כ"כ כמו קדרה שהיא צפרה ועמוקה ואעפי"כ שניהם אסורים אלא דתנן כאן ברישא זו ואצ"ל זו אבל בסיפ' לפי פיר' רש"י הוה הקערה כלי שלישי תנא שפיר לא זו קערה ודאי שרי אלא אפי' תמחוי שהוא כלי שני ג"כ שרי.
רש"י שהעבירן מן האור ר"ל דאי בשבת ומהטמנ' מיירי הו"ל למתני שהוציאן וכתב רש"י עוד ביה"ש ר"ל דלהכי נקט העבירן מן האור דביה"ש מיירי ואעפי"כ לא יתן לתוכן עוד משתחשך אף ששהה בנתיים.
מב ע"א תוס' ד"ה אבל דאדרב' דוק מסיפ' י"ל דלהכי נקט ברישׁ' לאשמעינן ברישׁ' דר"ת אף נתינה מתיר ורבא דהתירא לא לתנא.
מתניתין אין נותנין כתב רש"י בשבת ויל"ד פשיטא דבשבת עסקינן מדקתני בסיפ' ואם נתנה מבע"י מותר ונראה דאדרב' משום דלשון דסיפא קשה כמ"ש תוס' דהו"ל למתני אבל מבע"י נותנין ואיכא למטעי דבאמת גם מבע"י אסור לכתחלה ואין נותנין אפי' מבע"י לזה כתב רש"י דבשבת דוקא קאמר וכ"ת דלמא באמת ה"פ דלכתחלה אפי' מבע"י אסור אמנם יקשה טעמ' מאי וע"כ אתה אומר מאחר דהשמן אסור גזרינן דלמא אתי בי' לידי תקלה הרי בגמר' אמרינן טעמ' או משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל או משום מבטל כלי מהיכנו והני טעמי לא שייכי כ"א בשבת.
ובענין לישנ' דמתני' שדקדקו התוס' י"ל דס"ד טעמ' משום תקלה ומה"ט נתנו בשבת דוקא אסור דלאתמול לאו דעתי' על השמן המטפטף אבל נתנו בע"ש דדעתי' עלי' שרי ליהנות ממנו ולהכי תנן ואם נתנו מבע"י מותר להניחו אבל אין ניאותין ממנו כמו אם נתנו בשבת ודלא אמרי' משום תקלה ואסרי' לתת גם מבע"י היינו דבזמן מועט לא חיישי' לתקלה וכאן למו"ש הרי שרי.
וכתב רש"י ב' טעמים ואפכי' לסוגי' דשמעתין דתחלה אמרינן טעמא דמבטל כלי מהיכנו ובתר הכי מייתי דר' יצחק דאין כלי ניטל וכו' אמנם רש"י לטעמי' דס"ל דלרבה אליב' דר"ח גם ר"ח ס"ל כר"י דאין כלי ניטל וכו' אלא דמחלק בין הצלה מצוי' וזה כוונת רש"י.

תוס' ד"ה שאינה מצויה בסוה"ד ובדברי תוס' אלו יובן במ"פ אביי והתרצן בנצוצות דאביי דייק לי' דע"כ נצוצות לא שכיחי דאי שכיחי א"כ ליהוי דינם כשמן ומשני לי' דשכיחי ולא שכיחי. ולד' רש"י צריך לדחוק דאביי משמע לי' שיכולין להדליק לא שכיחי והש"ס משני כיון דעכ"פ ניצוצות שכיחי שפיר התירו רבנן.

מו ע"א רש"י ד"ה כופין קערה של חרס יל"ד פשיט' דשל עץ היא גופ' תדלק ונראה דקשה לי' לרש"י מאן יימר שנטל הקערה לצורך הנר דלמ' נטל הקערה מן השלחן כדרכו וכפה אותה בעודה בידו על הנר וע"ז כתב רש"י מאחר דע"כ אצטריך קערה של חרס להכי וסתם קערות של סעודה הי' בימים האלה של עץ וא"כ לצורך הכר טלטלו

גמ' תחת הדלף יל"ד הא אמרינן פרק משילין דמשום גרף של רעי שרי לטלטלו ולשפכו ומאי קשה לאביי ונראה דאביי ס"ל בביצה דבגרף של רעי לא התירו אלא בבית שדר בו והכי סתמא תנן אפי' אינו דר שם. ומצאתי קושי' זאת בכ"מ פרק כ"ה מה' שבת עיי"ש.

שמבטל כלי מהיכנו פירש רש"י במתניתין דדין דהאי משום בנין אלא דהוסיף דהוה כאלו חברה בטיט ובפרק מי שהחשיך קנ"ד פירש הטעם משום סותר ולהנך ב' פי' ל' מהיכנו פירושו למה שהיה מוכן אבל בגמ' כאן פי' שהי' מוכן מתחלה ועכשיו נעשה מוקצה ועד"ז פירש מהיכנו ממה שהי' תחלה מוכן ונראה לבאר דעל רש"י פ' מי שהחשיך קשה הא קיי"ל כבי"ה דאין סתירה בכלים וליכא למימר דהכא סתירה מעליית' הוה דמודו בה בי"ה למה יקרא זה סתירה מעליית' כיון דלמו"ש ישתמש בו וכ"ת גם אפי' במתני' דידן יקשה כזה הא בי"ה אמרו ג"כ אין בנין בכלים נרא' דלזה הוסיף דהוה כאלו חברה בטיט ואמנם בגמ' קשה לי' לרש"י תינח בביצה המוטל באשפה שייך לומר כאלו חברה בטיט אבל בנר דמתניתין שמונח על השלחן מאי חברה בטיט שייך לזה פירש רש"י דהו"ל מקלקל שהיה מוכן ונעשה מוקצה וקלקול יומא ג"כ הוה קלקול.

גמ' חביות של טבל מכאן הקשו תוס' לעיל אפי' רש"י דאי גם בבריית' ראשונה גרסינן טבל למה מייתי הש"ס אדרב יוסף בריית' אחרת וי"ל דהתם נשברה בראש גגו וכל מה שבחביות הולך לאיבוד דלמא כה"ג לא גזרו רבנן אבל בברייתא בתרייתא דמיירי בבית וא"כ יכול לטפח מה שיצא מן החביות ואין ההפסד גדול כ"כ אמאי התירו טבל מוכן אולי יש להוסיף דאם אתה אוסרו יתקן הטבל ויהא מותר.

רש"י ד"ה ניצוצות אין בהם ממש ומותר ליטלן אפשר ע"י נפיחה קאמר דהוה טלטול מן הצד.

גמ' בדלף הראוי מכאן הקשה הרמב"ן על פירש רש"י לעיל דלמה לא משני הכי ונרא' דסתם דלף אינו ראוי וניחא לי' לשנויי דמיירי בבתי חדתי.

ארי" אין כלי ניטל המעיין בר"פ משילין ימצא דממתניתין דהתם דייק למלתי' מדתנן ומכסין את הפירות ואת כדי יין עיין שם.
תוס' ד"ה ושני לי' דר"י נמי אית לי' ולפי"ז בטבל צ"ל דמוכן הוא ובדלף דלף הראוי ובביציות אין בהם ממש ומאי כל הני תיובתא ואולי בניצוצות מ"מ אצטריך בצריך למקומו אף דאין בהם ממש דיו שמטלטלין בנפיחה אבל לא ביד וכמ"ש לעיל בד' רש"י. וא"כ כל הני היינו ניצוצות וסל לפני האפרוחין.
גמ' לא לכסות וכו' נראה דס"ד כשם שדבר שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו ומקומו קמ"ל דלא היא כ"א במקצה אסור.
תוס' ד"ה כופה עליו נראה דכל הנך קושית דמקשה הש"ס משום דקשה לי' אי בצריך למקומו ולמסקנא ל"מ אי ר"י אית לי' דרב יוסף ברייתא לדיוקא אתניי' דוקא לכסות אבל תחת התרנגולת לקבל אסור משום ביטול כלי אפי' לתי' קמא דר"י לית לי' ביטול כלי י"ל דמ"מ בצריך למקומו ג"כ אסור לקבל הביצה משום דע"י שמניח הכלי במקום מדרון ניכר לכל דעיקר מחשבתו להציל הביצה לא זולת ואסור. ומה"ט בהנך ב' קושית מחצלות לא משני בצריך למקומו דא"כ פשיט' אבל השתא סיד ל"פ רבנן בין אבנים לאבנים ובין לבינים ללבינים.
מג ע"ב תוס' ד"ה כבר תרגמה ומשני בשליפי זוטרי פי' ממקשן אין ראי' דלמא לא ידע מדר"ה דשמעתין אבל מד' התרצן יש ראי'.
באו"ד דהו"מ לשנויי ברייתא בשליפי רברבי י"ל דאי הוה משני הכי מוכח מהך ברייתא איסור ביטול כלי מהיכנו ולא רצה הש"ס לאוכרוחי.
תוס' ודחק הרשב"א יל"ד א"כ כל הני דפריך לעיל לרבה דאית בהו הפסד מרובה לישני הפסד מרובה שאני וכאן לא שייך מ"ש תוס' אליבא דר' יצחק.
רש"י ד"ה זה זוקף מטתו דאמרינן ולמ"ש רש"י בביצה יום טוב דלר"ש דבר שאינו מתכוין מותר צ"ל דסוגין כר' יהודה דאוסר ואפשר דמה"ט השמיט הרי"ף לסוגין והרמב"ם שהביאה ע"כ ס"ל כפי' תוס' דאפי' לר"ש אסור.
הרמב"ן הקשה אתי' ר"י למה בביטול כלי מהיכנו החמירו אפי' בהפסד מרובה י"ל דהתם טעמא משום סותר ובונה והוה דררא דאוריי' כמו בביטול ולר"ש דקרי לי' דאורייתא אף דס"ל משאצ"ל דאורייתא שרי.
תוס' סוד"ה דכ"ע טלטול ושמואל ור"ה הוה ידעי עיין רש"ל ורש"א כוונת תוס' בזה ולי נראה ע"ד פשוט דלמאי דהוה ס"ל דטעמא משום טלטול ליכא לתירוצא אקושי' ממתני' דמאחר דתנן מקצת עליו מגולים וכתב רש"י דלעניין שבת נקט אם כן גם לרבנן דר"א בן

תדאי שרי אבל למאי שכתב תוס' דמשום גומא אסר. א"כ שפיר י"ל דמוקי למתני' בדצה ושלפה דלא עביד גומא אבל עפר ע"כ מזיז.

מד ע"א תוספת ד"ה שבנר ושבקערה ואומר ר"י דנר חנוכה ויל"ד אכתי מנוי סוכה דג"כ רק למצוה אכוין ואעפי"כ מותרין לאחר החג וכ' דעיקר קושי' לא היתה כ"א משמן לשריפה דנר חנוכה לשמן דשריפה לנר שבת וע"ז תירץ שפיר אבל מנוי סוכה אין קושי' דלא עדיף נוי מסוכה עצמה דבחג אסור' מדאורייתא מקרא דחג הסוכות מה חג לה' וכו' ואעפי"כ אחר החג הרי הוא בכלל תשמישי מצוה נזרקין ואין בהם קדושה לאחר שפסקה מצותן.

מתני' מטלטלין נר חדש נראה דבא לאשמעינן אף שהוא דבר שמלאכתו לאיסור שרי לטלטולי והיינו לצורך ועיין בזה בהג"א.

גמ' ופליג עלי' בחדא לכאורה הסברא נוטה לדא ר"א בר"ש דכיון דהמותר מותר הרי כל שמן המטפטף ע"כ יהיה מותר וכ' טעמי' דר"ש דבשעה שהדליק השמן אקציי' למצוה עד שיכבה והשמן המטפטף גם כן היה בכלל ואינו יוצא מידי מוקצה עד שיכבה ויש לרמז כן בד' מתני' לעיל לפי מה שכתבו תוס' לעיל דמתני' ר"ש וז"ש ואין ניאותין משמן המטפטף לפי שכל זמן שהנר דולק אינו מן המוכן וכמו שכתבתי.

מד ע"א רש"י ד"ה ור"ש מתיר קערה נפישא לכאורה לא הו"ל לרש"י אלא לומר קשיא קערה אקערה אמנם רש"י בא ליישב וכי לא ידע המקשה דיש קערה קטנה גם כן ולזה כתב רש"י דלעיל נקט ר"ש קערה משום דנפישא לא הו"ל למנקט כאן נמי קערה דנאמר דמיירי בנפישא וע"ז משני לי' דליכא למעטי דלעיל נקט כוס בהדי קער' ע"כ מיירי בגדולה וכאן נקט נר בהדי קערה ובודאי מיירי בקטנה.

תוס' ד"ה לד' המתיר עיין רש"א ודבריו תמוהים דר"י בהדי' קאמר נר ישן אין מטלטלין א"כ במוקצה מחמת מיאוס סגי ולר"מ הוא די"ל דבעינן תרתי וצ"ע.

וכתב תוספת דבחולין משום מוקצה דגרוגרת צמוקין אתי' ערה כמו במחובר לד' רש"י במ' ביצה ואמנם מאחר דבנבילה בהדי' מתיר ר"ש לחתכה לכלבים תליא הא מלתא אי מוכן לכלבים הוה מוכן לאדם או לא בפ"ק דביצה גבי עגל שנולד מן הטריפה עיי"ש.

ועיין בר"ן שהביא בשם הרמב"ן דתנאי מהני גם לדידן בנר שהדליקו בשבת ומייתי ראי' מירושלמי שכתב כן גבי פמוט לר"ש ואמנם בתוספ' חולקים דלא מהני תנאי דלדידן דאמרינן מגו דאתקצאי לבין השמשות אין תנאי מהני כ"א איני בודל ובנר ע"כ ביה"ש הוא בודל ממנו משא"כ לר"ש דל"ל מגו דאתקצאי אלא דבפמוט שדולק גם ביום ודאי הקצהו לכולא שבתא וכמ"ש רש"י וכיון שהתנה הרי חזינן דלא הקצה ושרי שפיר לר"ש.

רש"י ד"ה מטלטלין כר חדש כוונת רש"י דמדקאמר הש"ס ומה נר דעבידא ש"מ די"ל בנר ג"כ לא עבידא ודלמא באמת מתני' בלא יחדה אא"כ קשה לפלוג בדידה ולזה כוונו התוס' שציינו ד' רש"י אד' הש"ס ומה וכו'

שם ע"ב תוס' ד"ה ומנה נר דקשה לי' מנר של מתכת י"ל ד' רש"י התם אצטריך למימר חוץ מנר שהדליקו באותה שבת לאפוקי מר"ש דמתיר.

גמ' לא הניח עליו מותר יל"ד מאי קמ"ל רב הא ממתני' ידענא לה כדמקשי' לל"ק וצ"ל דס"ד למילף מנר של מחכות דאפי' הניח שרי.

רש"י ד"ה מותר לטלטלה עיין רש"א ותי' ק' להבין דרש"י בא ליישב קושי' תוס' א"כ אמאי לא יישב יש עלי' מעות ולי נראה דק' לרש"י מציעתא ל"ל הרי מסיפא ידעינן דיש עליו אסור א"ו תנא מירי בהניח בחול ג"כ ושרי אם אין עליו מעות ובמציעתא כה"ג אף שהיה עליו מעות בשבת כ"ז שהם עלי' אסור ובא גוי ונוטל מותר.

תוס' ד"ה יש עלי' בסוה"ד עיין רש"א וסיים ויש ליישב בדוחק. ע"כ כ' דלמא דוקא היכא דניער מותר דומי' לשוכח משא"כ כאן דע"י נכרי בעי' להסיר וניעור אסור לא מקרי שוכח.

מ"ה ע"א ה"נ מסתברא עיין רשב"א ודבריו הן הן ד' הגליון בתוס' לעיל מ"ד ע"ב סוה"ד הא אין עליו ויל"ד על ד' רבינו האי שהביא דפסק לדרב דגם ר"ש מודה בה וכמ"ש בגליון בס"ד וק' א"כ מתני' דמוכני מנו וכ' ד' ר"ה דבשמעתין לא נחתי' עדיין להא דר' שמעון מודה בקבע מקום אבל לדידן דקיי"ל כהאי קיי"ל כרב ומחלקינן בין מוכני דל"ש קבע לה מקום דפליג ר"ש משא"כ במטה אמרינן דקבע לה מקום וגם ר"ש מודה. ובזה נראה ליישב לאיזו צורך הביא הרי"ף קו' הש"ס ממוכני מה שאין לפי דרכו אבל מאחר דמסקינן הכא רב כר' יהודה ע"כ דלא קיי"ל כרב וכמ"ש הרי"ף לפני זה ולאפוקי מרב האי גאון.

תוס' ד"ה היכא דדחיי' י"ל דהא היא דקמבעי' לי' טעמא דר"ש דמתיר בנר שכבה משום דלית לי' דחיי' בידים או דלמא משום דיושב ומצפה ובחטין שזרען לא שייך יושב ומצפה ואהדר לי' ר' יוחנן טעמא דר"ש בנר שכבה משום דלא הוקצהו כ"א למצותו וכיון שכבה ואין כאן מוקצה פקע איסורי' אבל דחיי' בידים לית לי' וכ"ת מנ"ל לר"י הא מלתא י"ל דס"ל דבסברא זאת פליגי ר"ש עם בנו ר"א דר"א ס"ל דנר שכבה מותר מטעם יושב ומצפה ומטעם זה גם שמן המטפטף שרי דמה לי כבה כולה מה לי כבה מקצת ור"ש ס"ל דהטעם משום הוקצה למצותו וכן השמן הדולק הוקצה למצותו והשמן המטפטף ג"כ בכלל.

תוס' ד"ה אלא שמן בסוה"ד הו"ל למנקט גרוגרות וכו' י"ל משום דר"ש בר רבי איבעי' לי' לקמן אם גרוגרות וצמוקין דוקא או ה"ה פרות אחרי' משום הכי שביק ר"י גרוגרות וצמוקים דלא נידק מדבריו דגרוגרות וצמוקים דוקא.

גמ' סככה כהלכתה כ"כ במקום אחר דהכוונה דבשעה שעטרה בקרמים כבר היתה סוכה כהלכתה אבל אם היתי' דירתו בשעה שעטרה ואח"כ הסיר התקרה הנך קרמים לא עבידא כלל והיינו דנקט קרמים וסדינין שדרך לתלותם בבתים ועיין רש"י שכתב כהלכתה לסוכה ג"כ כוונתו למ"ש דבעינן שעשה אותה למצוה ולא לצל דאם עשה אותה לצל ותלה בה קרמים ואח"כ ישב בה בחג לא נאסרו הקרווים. ונראה כי לזה כוון רש"י במ"ש כהלכתה לסוכה ר"ל למצות סוכה אבל לא לצל דאף דכשירה אבל הקרווים לא נאסרו

תוס' ד"ה עד מוצאי יו"ט אחרון נראה דקושי' תוס' הביאו לרש"י מחדש דגם בנוי סוכה שייך סתירת אוהל הואיל דבטל לגבי סוכה והיינו דמקש' רש"י מסתירת אוהל וא"כ כל הקו' והדיוק מחוה"מ אבל ביו"ט משום סתירת אוהל ומיושב קו' תוס' שפיר. וצריך להוסיף אף דלר"א אין עושין סוכה בחוש"מ אבל איסור סתירה אין כאן רק שפסולה אם עשאה.

רש"י ד"ה מהך דתנא ר"ח בר יוסף י"ל דבאמת ע"כ ברייתא קמייתא ר"ש דתני הכל לפי. תנאו דאי ר' יהודה הרי מסקינן בביצה דאין תנאי מועיל כ"א איני בודל ומהו הכל לפי תנאו אלא ש"מ ר"ש היא אלא דיש לדחוק דלמא ה"נ קאמר הכל לפי תנאו אי אמר איני בודל מהני ואי לא לא אלא שזה דוחק ונראה דרש"י כוון לזה במ"ש ד"ה וממאי דמותיבנא לך מנה ר"ל אחרי דבאת להקשות נח לך לדחוק ולומר דהך ברייתי' לאו ר"ש.

ונ' דמאן דאיבעי' לי' הוה מסופק אי טעמא דר"ש דדחוי בידים לא מגרע משום דיושב ומצפה וזה לא שייך בחטין שזרען או דלית לי' כלל מוקצה אפילו דחוי בידים וא"כ ה"ה חטין שזרען ור"י דפשטא לי' דדחוי לא מגרע כ' דמשמע לי' דהיינו פלוגתא דר"ש עם בנו ר"א דר"א ס"ל דטעמא דהיתיר' לאחר שכבה משום יושב ומצפה וה"ה בשמן המטפטף ששייך יושב ומצפה ור"ש ס"ל משום דהוקצה למצותו דכל זמן הדלקתו וגם שמן המטפטף בכלל.

מה ע"ב רש"י ד"ה ביצת אפרוח דלא חזי לכלבים הקשו בתו"י לסור קליפתו ויהי' ראוי' וכ' דזה תלי' בפלוגתא דר"ה ור"י פרק בתרא אי שויא אוכלא וי"ל מר ברי' דרב יוסף ס"ל כר"ה דשויא אוכלא אסור.

תוס' דאי' בי' ביצה עיין רש"י ולי נראה דהא דהש"ס מקשה מדר"נ אדר"י היינו דאי ר"י מחלק בין מוקצה לנולד ל"ל משקין שזבו א"ו לא מחלק ולענין טלטול ל"מ משקין שזבו.
מו ע"א רש"י ד"ה איבעי' להו עיין רש"א למה נקט רש"י נר ישן ולי נראה דבא ליישב בזה קושיית תוס' לעיל מ"ה ע"ב ד"ה לדבריו דר"ש דהכא לאו בנר שהדליקו בו באותו שבת עסקינן כ"א בכר ישן של חרס דמוקצה מחמת מיאוס הא לית לי' לרבי ונראה דמל' במנורה כר"ש בנר ישן גם כן לדייק הכי דבמנורה האי' היא מצד שהיא מנורה עשוי בחדקי וכיו"ב ודומי' דהכא בנר ג"כ האי' מצד עצמו דהיינו כר ישן ומעתה אשמעינן רבי דלא תימא דכל הנרות דקאמר ר"ש נרות דוקא קאמר לאפוקי מנורה לא היא כ"א ל"ש מנורה ל"ש נר ומשום נר ישן נקט כרות וע"ז קשי' לל"ב כיון דבא רק לאשמעינן דל"ש מנורה ל"ש כר גם לר' יהודה ולר"מ הי' יכול לאשמעינן זאת ומה"ט הדר בי' מלי"ק.
רש"י ד"ה אבל בנפטא בסוה"ד דלא חזי אלא למלאכתו ר"ל וגרע מכלי שמלאכתו לאי' ולהיתר דמטלטלי לצורך גופו ומקומו.
מו ע"ב רש"י ד"ה ככל הכלים כוונת רש"י דניטלן דוקא בחצר אבל אין מתקשטין בהם ולכך פריך הש"ס מ"ט ולזה כוונו ג"ה בתוס'.
תוס' ד"ה והתנן ר"ש וא"ת בביצה א' וכו' י"ל דבבכור הכהן ודאי יושב ומצפה ומ"מ הו"ל מוקצה לר"ש וע"כ משום דאמרינן מי יימר אבל בשמעתין ל"מ לי' לאביי דהו"ל יושב ומצפה מתי תכבה כרו ובלאו מי יימר נמי הוה מוקצה אי אית לי' מוקצה לר"ש.
שם ע"ב תוס' ד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל בסוה"ד הקשה תינח בעל חכם מא"ל. וכ' דיל"ד אמאי נקט תחלה מפירין ואח"כ נשאלין דמפירין לא קאי אלא בין איש לאשתו ונשאלין אכל ישראל קאי א"ו דבא להורות אפי' אם לא הפר לה הבעל והוא לצורך שבת נשאלין לחכם וכה"ג דלמא לא מזדקק חכם מאחר שהבעל לא הפר יאמר דברים בגו.
רש"י ד"ה מי יימר דמזדקק לה חכם לראות אם מום קבוע הוא ר"ל דמה"ט נקט הש"ס דנפל מום קבוע למימרא דמה"ט בעינן חכם
תוס' ד"ה כבתה אין לכאורה עד יהא הו"ל להקשות למה שבק אביי מתני' דתנן חוץ מן הנר הדולק ומקשה מברייתא ולזה נראה דגם אביי אסיק אדעתי' די"ל טעמי' דר"ש משום בסיס לדבר האסור אלא דס"ל לאביי דכל פתילה שכבתה הוה דבר האסור בטלטול כקו' תוס' בסמוך ד"ה הנח והיינו דקש' לי' כיון דכבתה קאמר ר"ש דשרי לטלטלה ש"מ אין הטעם משום בסיס דגבי כבתה הוה נמי בסיס לפתילה ועד"ז י"ל דא"נ כל פתילה שכבתה אסורה לטלטל משום דאין מלאכתה רק לאיסור אבל מאחר דהשמן מותר לר"ש אחר שכבתה הו"ל בסיס לאסור ולמותר ושרי כדלקמן.

גמ' כל היכא דמכוין איכא איסור דאורייתא מאחר דקו' אביי מגרירה לימא לי' ר"י שאני גרירה דגם במכוין אסור רק מדרבנן ונראה דר' יוסף ידע דגם אביי יודע לחלק בין דרבנן לדאורייי אלא דקשה לי' קו' תוס' דלר"ש גם כבוי דרבנן ואהא קאמר ר"י דעכ"פ כי מכוין להבהב הפתילה הוה דאורייתא משא"כ בגרירה.

דחופר תולדה דחורש לכאורה חורש שייך בשדה ובבית שייך בונה וכ"כ בפרק במה מדליקין גבי הלכה כר"ש בגרירה דבחופר שייך חורש ובונה ונראה ג"כ דר"ל דבשדה שייך חורש ובבית בונה ונ' ד' רש"י דבונה לא שייך כאן מאחר דאינו צריך לגומא ואפי' לר"י פטור אלא משום דר"ש אפי' בגינה מתיר לגרור והתם חורש איכא אבל הוא כלאחר יד. ומ"ש רש"י בפ' במה מדליקין בונה נראה דר"ל משוה גומות.

רש"י מוכרין כדרכן ואפי' יל"ד הא מתני' רק בכלאים מיירי ונראה דרש"י כ"כ לאפוקי מד' הרמב"ן שמפרש מוכרין כדרכן פי' מניח בגדי כלאים על כתיפו ולזה כתב רש"י ואפילו לובשו להראות לקונים.

שם ברש"י ד"ה ובלבד שלא יתכוין להנאת חימום וצע"ג אטו בחמה יכוין להנאת חימום אמנם רש"י לא מ' לי' תירץ תוס' פרק במה מדליקין דמיירי דלא הוה פזר כ"א כתי' הרמב"ן דאהנאת לבושה קפיד רחמנא וע"כ סיפא ה"ק בצינה לובש הכלאים על בגדיו אבל בחמה יפשוט בגדיו וילבוש תחתיהם כלאים וכן בגשמים דהכי מיירי וא"כ כה"ג ודאי איכא הנאה ולזה כוון רש"י.

ואשר באמת יל"ד ע"ד הרמב"ן דמוקי כדרכן על כתיפיו וא"כ ואי בחמה מפני חמה ובגשמים מפני הגשמים אטו אם כתף אחד ינצל מפני החמה ומפני הגשמים מה תועלת יש לו בזה לכל הגוף והיינו דמיאון רש"י בפי' הרמב'.

מז ע"א רש"י מחתה של לבונה נראה דכוון בזה לד' הרמב"ן דאפר כירה מוכן הוא אמנם אפר לבונה לא חזי למידי וז"ש רש"י כ"כ ולא היו צריכין ר"ל דאלו אפר שצריכין מוכן הוא כדאמר בריש ביצה

רש"י ד"ה הא ליכא ור"י כר"י ס"ל עיין רש"א ומד' חי' הרמב"ן למדתי כוונת רש"י דלר"ש י"ל שהיתה הלבונה מבערת בכניסת שבת ובשבת כבתה ונעשית אפר ור"ש לית לי' נולד וא"כ אין האפר מוקצה אמנם ר"י אי נמי לית לי' נולד כדמפרש ריש ביצה דקאמר טעמא דביצה משום משקין שזבו מ"מ הרי כר"י ס"ל וכיון דביה"ש הי' לבונה בוער עלי' אמרינן מגו דאתקצאי.

רש"י ד"ה בגדי עניים נראה שרמז רש"י לד' תוס' דתרתי מיני בגדי עניים אתנהו ולזה הוצרך הש"ס לאתנויי הך בריית' וכמ"ש תוס'.

רש"י ד"ה אגב קטמא וא"ת מאי אי' ונראה דקושי' זאת הביאו להראב"ד לפ' שיש שם קטמא מוכן מבעוד יום וקומא שנולדה בשבת והאי ואע"ג מלתא אחריתא.
וע"ד מ"ש ה"ה ליישב גירסת הרמב"ם שראוי לגרף של רעי צריך לדחוק דממלת' למלת' פי' הרמב"ם אגב אורחא דין גרף של רעי.

הדרן עלך פרק כירה.

ה' לי בו אבטח ולא אירא.

ונתחיל לבאר פ' במה טומנין.

בעזר דבריו קיימים ונאמנין

אף שכתב תוס' דדרך התנא להתחיל פעמים במאי דסליק ופעמים במאי דפתח י"ל הכא במתניתין להכי פתח באין טומנין משום דבהך בבא ליכא פלוגתא משא"כ בענין במה טומנין איכא פלוגתא טובא.
איבעי' להו כתב בחי' ר"ן דק' לבעל האבעי' אי ס"ד דכל גפת בכלל אי' לא לתנויי' כלל ונסמוך אמאי דתנן ולא בזגין וצ"ע הרי בזגין מחלקים בין לחין ויבשין משא"כ בגפת ולי נראה בנדקדק לשון הש"ס או דלמא שמשמין וכ"ש דזתים ל"ש הו"ל א"ו היינו אבעי' אי בשמשמין קאי תנא ובהנהו דוקא הטמנה אסור אבל אסוקי הבלא שרי וכ"ש זתים דאפי' אסוקי הבלא אסור או דלמא אזתים קאי תנא ובשמשמין אפי' הטמנה שרי.
מח ע"א דאנח כוזא הקשה ה"ר יונה מאי ענין סוגי' זו לכאן ונראה דאדלעיל קאי דאסוקי הבלא גרע מהטמנה וס"ד דר' זירא דמטעם זה אוסר רבה והביא ראיה ממיחם ע"ג מיחם דדוקא בדרך הטמנה אסור אסוקי הבלא והשיב לו רבה דטעמא משום אולודי מוליד.
לא קשי' הא בחדתי נראה דמאן דמקשה גם כן ידע לחלק בין אהדורי ובין ליתן בתחלה אלא דקשה לי' אמאי לא תני בסיפא כמו ברישא מחזירין מוכין לתוך הכר אבל אין נותנין בתחלה אלא ששור אפי' אהדורי אסור ומשני לי' דלאו באהדורי' תליא מלתא כ"א עתיקא שרי חדת' אסור ולא מצי תנא למתני בסיפא כמו ברישא.
ומ"מ הר"ן והרמב' כתבו דדוקא לאהדורי לאותו נר שרי לא זולת ודייק להו הכי מהך דתני' נמי דקתני נשרו מחזירין לא זולת והכי קיימא לן.
הפותח בית הצואר עיין כ"מ פ"י מהלכות שבת שהביא בשם ר"ת דהפי' לנתק חוטי בית הצואר ובחידושי הר"ן הביא כן בשם הרא"ה אם כן מה בין זה.

שם ע"ב תנן שלל של כובסין עיין חי' רשב"א דהך דמייתי ברייתא היא והענין דבמסכת' פרה תנן שלשלת ושלל וכלאים אבל לא תנן עד שיתיר ובעוקצין תנן עד שיתיר ולא תכן שלשלת וע"כ ברית' מייתי' ועיין חי' רשב"א למה קאמר תנן.

תוס' ד"ה דבר תורה ויש לחלק נראה החילוק התם מוכני כלי בפני עצמה ובזמן שכשוונות אינה חיבור אבל מספורת ע"כ שני' כלי אחד.

תוס' ד"ה כאלישע וי"ל עוד דהכוונה הרוצה לסמוך שיעשה לו נס כאלישע צריך שיהי' לו גוף נקי.

תוס' ד"ה שלא ישן היסח הדעת צ"ע מאי ענין זה לגוף נקי

באו"ד ופריך לימא קסבר ר' יוסי צ"ע בעל קרי שיהיה אסור בתפילין לא מצינו אבל שלא יראה קרי בתפיליו י"ל כ"ע מודו ונראה דא"כ ל"ל להש"ס שם לשנויי בילדים משנותיהם עמהם לימא מפני שרגילים לראות קרי א"ו לא אכפת לן בזה לענין תפילין.

רש"י כנפים מגינות עלי' מפני הצנה ולפי זה כנפים היינו נוצות כמו ושסע בכנפיו פי' רש"י עם כנפי' ר"ל הנוצות ולפי' שני ר"ל האגפי' וצ"ע דלענין נוצות לא נשתנה יונה משאר עופות ומאי בעי רש"י בזה והמעיין בפ' ראד"מ דף ק"ל מייתי הש"ס לכולי קרא כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ ואי כנפים גם כן פי' אגפים אם כן היינו אברותיה וק' קרא רישא לסיפא דברישא אמר בכסף ובסיפא אמר בירקרק חרוץ ולזה פי' רש"י דכנפים היינו הנוצות ובזה לא גרע יונה משאר עופות ואברותיה שמגינות עליה שלא יוכלו לה המה משולים בירקרק חרוץ והנמשל על המצות שנא' עליהם טוב פריו מחרוץ ומפז.

מט ע"א תוס' ד"ה טומנין בשלחין בסוה"ד כשיחדן לישיבה עיין רש"א ולי נ' דכשיחדן לישיבה ודאי אין לחלק בין אומן לבעה"ב.

שם ע"ב רש"י ד"ה ואמר בחול נ' כוונת רש"י דאי הוה אמר בשבת הו"ל תוקע עצמו לדבר הלכה ואין מקבלין ממנו.

שם רש"י ד"ה ליפלוג בדידה לכאורה ר"ל אמאי מחלק בין שבת לטומאה ליחלק בשבת גופא בין בעה"ב לאומן ונראה דרש"י לא ניחא לי' לפרש כן דהנה התנא אמר בין עבודין ובין אינן עבודין ובא לפרש לן למה אמר הכי והי"ת לחלק וע"ז מפ' משום דלענין טומאה מצינו חילוק ואי ס"ד דבאומן אין חילוק ע"כ מייתי לי' מטומאה א"ו ה"ק דבאומן נמי מצי מחלק

תוס' ד"ה כנגד כל מלאכות ולמסקנא צריך להבין **במאי** פליגי דלמאן ואולי י"ל דיליף ממשכן ס"ל מחמר חייב חטאת הואיל והי' במשכן ולמאן דיליף ממלאכה מחמר לאו

מלאכה ודכ' לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך דילפינן מני' מחמר מ"מ מלאכה קאי אאתה ולא אבהמנתך.

רש"י ד"ה זרעו וחצרו לצבוע תכלת צ"ע לתכלת סמנים מאי עבדתייהו תכלת מדם חלזון הוא ונראה לגרוס ארגמן ואילים מאדמים.

ההוא מרבנן בר יומי' פי' בערוך דהיינו רב אידי פ"ק דחגיגה וצ"ע התם תלמיד ר' יוחנן בא"י ומאי ענינו לרבא בבבל לאחר פטירת ר' יוחנן.

נ ע"א רש"י מכניס מלא ועירה אותו בביתו פי' כן משום דבעינן ייחד קרן זויות ולקמן גבי כתר וחול פי' ג"כ ועירה על גב קרקע דליהוי דומי' דהך קופא עפר

רש"י ד"ה לא דכ"ע בסוה"ד כרתקן הוה פ"ר וצ"ע לד' הערוך דהיכא דלא ניחא לי' לא הוה פ"ר והא הכא ודאי לא ניחא לי'.

שם ע"ב רש"י ד"ה עפר לבינתא בסוה"ד אפילו יש לו זקן דאנן כר"ש קיי"ל וצ"ע על הרי"ף והרמב"ם שלא התירו אלא ידי' ולא פניו משום זקן והא קיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר ודהוה פ"ר אי אפשר ובנזיר שרי.

כי הא דתני' רוחץ אדם יל"ד אכתי מנ"ל וצ"ל כיון דרחיצת הפנים היא לכבוד קונו כל מה שמתאמץ ביותר לתקן פניו הוא משתדל יותר בכבוד קונו.

נא ע"א רש"י ד"ה מותר להטמין ולא גזרינן כ' הכוונה אחרי כי ההטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל היא לתכלית שיתקיים דבר הנטומן כאשר היה אם צונן צונן אם חם חם ממילא יבואו לומר כי גם חם מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל.

שם רש"י ד"ה ואייתי לי מיא דאחים קפילא כ' רש"י ובחול וכתב החי' ר"ן דאי בשבת הי' אסור משום שהוחם בשביל ישראל פי' דודאי מדשלח אצלו היה מכירו ובמכירו בכל גוונא אסור.

גמ' נוטל ומחזיר נראה דס"ד דלת"ק לעיל דס"ל לפי ד' תוס' דלהחליק אסור וס"ד דה"ה אם נטל לא יחזיר קמ"ל דמכל מקום נוטל ומחזיר.

תוס' ד"ה או שטמן אם כן במגולה מקצתן וכו' ונראה דברי רש"י דבמגולה מקצתן גלי דעתי' דלא שוי' בסיס שהניח מקום לאחוז ולנער.

תוס' אינו נוטל משמע מד' התוספת דפשיטא להו דהלכה כת"ק ובהג"א נסתפק בזה והיינו משום דסתם מתני' דאבל על פי חביות כר' שמעון בן גמליאל אתיא.

הדרן עלך פרק במה טומנין בעזר צור אשר דבריו נאמנין ונתחיל לבאר פ' כמה בהמה.

בעזר שוכן רומה.

נא ע"ב תוספת במה בהמה כד' תוס' כתב ג"כ הרמב"ם בחיבורו דשביתת בהמה מלמען ינוח נפקינן ולא הוה כ"א לאו הבא מכלל עשה ואמנם רש"י פרק קמא דע"א ט"ו ע"ח כ' דבשביתת בהמתו ולא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך נפקי' וד' תוס' דהאי קרא למחמר אצטריך וכ"כ הרמב"ם וד' רש"י נראה דמקרא דלמען ינוח ילפינן דמותר להניח הבהמה לתלוש בפיה מן המחובר ובשלמ' אי אי' מלאכה ממק"א ילפינן אייתר האי קרא להיתיר' למעבד לה נייח אבל אי מהאי קרא איסור ילפינן מנא לי' למילף היתיר' ונ"מ דלדברי רש"י יש איסור שביתת בהמה ביו"ט ולד' תוס' אין איסור שביתת בהמה ביו"ט וכן פסק רמ"א סי' רמ"ו ובמ"א הביא בשם רש"ל ראי' לד' רש"ל לאסור והמ"א דחה דבריו והתויו"ט סופ"ב דביצה הביא ראי' לד' תוס' להיתר ובתוס' חדשים שם דחה דבריו ובהגהת הגאון ר"ע איגר סי' רמ"ו הביא ג"כ ראי' דהרמב"ם אף דס"ל כתוס' מ"מ מוכיח מדברי' דס"ל ביוה"כ יש איסור שביתת בהמה וא"כ ה"ה ליו"ט ולדבריו י"ל דר"א ורבנן דפליגי בעירובין אי שבת ויו"ט קדושה אחת פליגי בהא וגופא אי יש שביתת בהמה ביו"ט ולפי"ז למאי דקיי"ל לאו קדושה אחת ע"כ אין שביתת בהמה אא"כ יקשה מנ"ל להרמב"ם דביוה"כ יש שביתת בהמה וצ"ע:

נראה דהא דנקט תנא תחלה יוצאה היינו דאינה יוצאה כתב בקרא למען יניח אלא דרבנן התירו ואמרו כל למנטר תכשיט והוה רבותא טפי.

מתניתין

רש"י ד"ה כל בעלי השיר בסו"ד משום לנוי אין כוונתו לפ' לר"ה דוקא דס"ל לנוי לא הוה משוי כ"א בא לפרש תיבת בעלי השיר.

נב ע"ב כרוכים או נמשכים לכאורה כיון דכרוכים לא הוה משוי נמשכים פשיטא ונראה דס"ד כרוכים דהוה נוי כי אורחי' שרי אבל נמשכים כיון דלא בעי נטירא ולא לנוי חזי אסור קמ"ל.

חזי' לעגלי דרב הונא למימר דלמעשה פסק ג"כ ר"ה הכי.

שם רש"י במתני' בזמן שהיא קשורה בגמ' מפ' טעמא כוונת רש"י לד' תוס' ד"ה אילימא דגם מרישא מבואר דמיירי בקשורה מע"ש אלא משום דמרישא יש לדחות כמ"ש תוס' מייתי ר"נ מסיפא.

ומ"ש רש"י ומניחין אותו היינו כמ"ש תוס' בשם רש"י לחלק בין מע"ש לשבת.

רש"י ד"ה באוכף מהני לחומה נראה מדבריו דבהא פליגי ת"ק ור"ש ת"ק סבר מרדעת שהיא מין בגד מחמם ולא האוכף שהוא עץ ורשב"ג סבר דע"י מקצת מחמם והראשונים כתבו בזה טעם אחר עיין בחי' ר"ן.

לא ידע במילי דשבתא כלום י"ל דכוונת שמואל דפלוגתייהו אי לתענוג שרי או אסור תליא בפלוגתא דר"ה ור"י פרק מי שהחשיך דמ"ד שויא אוכל אסור ומטרח שרי א"כ כל לתענוג שרי ואנן קיי"ל כמ"ד מטרח באוכלי' אסור א"כ כל לתענוג אסור ולזה כוון שמואל.

נג ע"ב גמ' מאי זה חומר עיין רש"א ולכאורה י"ל דה"פ אדם דאית בי' מזלא מהני לי' קמיע בהמה דלית לה מזלא לא מהני לה קמיע ואי מהני מקרי הוה אבל מומחה לא שייך ושפיר פריך הש"ס אמנם בר"ן מפרש ג"כ ע"ד רש"י.

ת"ש סכין ומפרכסין הקשה תלמיד אחד למה לא משני גזירה משום שחיקת סמנים וכ' דא"כ יקשה מ"ש אדם דשרי ובשלמא לקמן אמרינן אדם נראה כמיקר.

תוס' ד"ה כגון שהיה תחום שלה עיין ברש"י ביאור ד' תוס' אלו.

הלכה כר' אושעיא עיין בראש אמנם בהג"א כתב דלמסקנא דלא גזרינן א"צ לתי' דמובלע התחום וצ"ע דרב אושעיא לא קאמר כי אם במקום צערא לא גזרינן לא זולת.

ומי גזרינן עיין רש"י בא ליישב אף דהתם לא שייך שחיקת סמנים מ"מ אי במקום פסידא גזרו הו"ל למגזר וצ"ע בשלמא שחיקת סמנים הוה אב מלאכה כמ"ש רש"י משא"כ בתחומין אלפים דלא הוה דאורייתא וצ"ל דקושית הש"ס היה דאדרבא שחיקת סמנים דהוה דאורייתא לא אתי למשרי אבל תחומין דקיל אתיל למשרי.

נב ע"ב רש"י ד"ה צרורות שלא יחלבו ויתעברו או יהיו שמכות בגמרא לקמן לא כתב רש"י כ"א מפני שמכחישות ולדברי רש"י בגמ' לקמן אתי שפיר דבמתניתין דעת רש"י דמשום משוי אין כאן א"כ אפילו משום שיתעברו ג"כ מותר אבל בגמ' לקמן נחתינן דיש בו משום משוי א"כ דוקא משום שמכחישות דהוה צורך גופן מותר אבל שיתעברו דלאו צורך גופן אסור.

נג ע"א תוס' ד"ה כאן ליבש ופירש ה"ר פורת כוונת ה"ר פורת לד' ה"ר יונה דטעם דלחלוב אסור הוה משום דלחלוב דוקא בשבת נושאות הכיס למען ישמור חלבן ער אחר השבת

ולזה כוון ג"כ ה"ר פורת ונראה דה"ר יונה הוכרח לטעמי' לפרש כן דמאחר שד' דה"ר יונה לפי מ"ש ה"ה בשמן דלחלוב היינו שלא יזיב החלב מהדדין א"כ ע"כ מיהדק הוה והא דאוסר משום דקושר רק בשבת.

אר"ה תו תרי לפי' רש"י הכוונה תו תרי שנים שנים ולא יליף מלבבתני כ"א לשון קשר ולפי הרי"ף מצעות יפות הוה לבבתני מדוקדק יותר וכן פסק הרמב"ם, והראב"ד הקשה הא לנוי י"ל קושי' דלמא אינך מ"ד פליגי אר"ה וי"ל קושי' דלמא הפי' כרש"י.

נד ע"א רש"י ד"ה מטולטלת כוונת דבריו דע"כ הרצועה מהודקת למקום אחר ולכה"פ לסרגא וא"כ מאי דלמא נפיל איכא. ובגמרא גבי קשורה לשריא פירש רש"י מדעתו עוד פי' ג' נראה דדחקו לרש"י כפ' שם דבשלמא אם המטולטלת כר מלא מוכין ומהדקין אותה מגבו ומבפנים שייך להדקה ע"ג השליא אבל לאינך פי' מהי"ת יהדקה על השוליא. והרמב"ם השמיט הך דשליא לגמרי.

רש"י ד"ה כלאים דחבלים וקסבר דשא"מ אסור ומהאי טעמא השמיט הרמב"ם למשנה זאת בחיבורו.

שם ע"ב רש"י ד"ה סולם ורצועה וכולהו משום דחייס עלי' לא רצה לפרש כהרמב"ם בפי' המשנה דטעמא משום משא משום דקשה לי' מ"ש ההוא סולם מקשישין שע"ג השבר ובחידושי ר"ן יישב קושיא זאת והתימה על ה"ה שהביא תי' רש"י מקשישין ע"ד הרמב"ם ולא זכר כי הרמב"ם בפי' המשנה מפרש הטעם משום משוי ולזה לא מהני תירוץ רש"י ואמנם מה דצריך עיון לד' רש"י התינח סולם י"ל דחייס עלי' אבל חוטין ורצועות דמתני' **מאי** חייס עלייהו שייך וצ"ל דעכ"פ אם נאבדו יגרום לו היזק ויגביהם לכשיפלו בלי יאבדו וישכח ויביאם ד"א ברה"ר.

גמ' עשית מר עוקבא עוררני תלמיד אחד דה"ה דהו"מ למפרך אמאי נקט נקיבות דוקא ולא זכרים אלא דבלא"ה דחי לי'.

גמ' וחדא פרה וכו' יל"ד הרי הכריח רש"י בחומש פרשת וישלח דאדם קורא לשוורים הרבה שור ונראה דבאמת יקשה למ"ד לשמור מותר דלמא לשמור היתה א"ו אדרבא דראב"ע אלפי' פרות הי' לו וכולן יוצאות ואטו כולן היו צריכין שימור אא"כ הו"ל למתני פרות ומשני של שכינתו היתה ולא הי' צריכה שימור ובדברינו מיושבים ד' הירושלמי דקאמר פ"א יוצאה והושחרו שיניו מן התעניות ועכ"פ קשה וכי פרה היתה לו א"ו דס"ל אדם קורא לשוורים הרבה שור אלא אי ק' הא ק' אם ראב"ע צם לתשובה על מעשה זה למה תנן בביצה שלשה דברים ראב"ע מתיר ואחד מהם הך דפרה וגם שם מייתי זה בירושלמי והרי חזר בו וצ"ע.

הדרן עלך פרק במה בהמה.

בעזר מוציא ישראל ביד רמה.

ונתחיל לבאר פרק במה אשה

בעזר בעתו גאולתינו יחושה,

נז ע"א לא תצא אשה כ"כ לעיל פרק במה בהמה מ"ט התחיל התנא לעיל יוצא תחלה משום דהאי' כתב בקרא למען ינוח שורך וההיתר חידוש הוא ואמנם באשה דרוב האי' גזיר' דרבנן ביאר תחלה לא תצא אשה.

רש"י במתניתין וגזור רבנן משום דלמא מחויא יל"ד הרי ברישא דמתני' טעמי' משום טבילה ונראה דרש"י בא ליישב למה הפסיק תנא באמצע מתני' בהך דולא תטבול בהם א"ו בא לומר באלין טעמא משום טבילה ומכאן ואילך משום שלפא ומחויי'

גמ' משום דבחול וכו' יל"ד למה לא נקטו בקיצור דלמא מתרמי לה טבילה ותירוץ אדרבא כיון דבחול דיו אם תרפם למה בשבת תשרה אותם מעלי' ונראה דאדרבא בא הש"ס ליישב וקאמר דבשבת לא סגי כשתרפם דאם תטבול בשבת לא תצא בהם אחר הטבילה משום המים שעלי' דאסור לסחוט אותם ובשלמא שערה דבטל לגבי גופה אם גם ישאר בהם מים תשאם כלאחר יד ואי לא הי' צריכה בחול לרפם גם החוטין היו בטלים לגבי גופה משא"כ השתא דבחול צריכה שתרפם א"כ לא בטלה לגבי שערה צריכה בשבת להסירם ותבוא לאתויי ד' אמות ברה"ר.

שם ע"ב גמ' וניהוי כקמיע מומחה פי' מדכ"ע נושאים שה"ג ודאי מומחה הוא.

תוס' ד"ה אי מכבלא דעבדא בסוה"ד ק' לר"י עיין רש"א ונראה ליישב בנבאר מה דוחקו לרש"י לקמן לפרש כן ונראה דקשה לי' לרש"י מאי מספקא לי' לר' ינאי דלמא מתני' בכבלא דעבדי והי"ת נימא כן כיון דמתני' בתכשיטי אשה מיירי א"ו דקשה לי' לרש"י לר' ינאי חדא למה לא תנן ברישא ג"כ פאה נכריות כקושי' תוס' ותו סיפא ל"ל הא מרישא שמעינן דלחצר מותר כמ"ש רש"י במתני' א"ו משמע דמתני' רישא כבלא דעבדי תנן ואשמעינן דאעפי"כ לר"ה דוקא אסור ולא שייך בהדי פאה נכרית ובסיפא מיירי בכיפת צמר ואעפי"כ דוקא לחצר מותר ולא לר"ה ולאפוקי מרשב"א.

נ"ח ע"א גמ' ומי אמר שמואל הכי עיין רש"א ולי נ' דאי מתני' כיפה של צמר אף דאמרי' כ"ש כבלא דעבדא דאי מכיפה ילפי' א"כ הכ"ש קאי ג"כ אחותם שבכסותו הכ"ש משום

דמקהל לי' אבל בצווארו שרי ולהכי צריך להא דאמר שמואל כבלא דעבדא תנן דמ' כל כבלא.

תוס' ד"ה הא דעבד יש לתרץ דהא דאסרו גם בחצר היינו משום שיצא בו לרה"ר וכיון דבמתני' בעבד לי' רבי' ודאי לא יצא בו לרה"ר דגנאי הוא לו.

תוס' ד"ה הב"ע ד' צ"ע דהא דכסותו אסור משום שיקפל הכסות ומה לו אריג או לא.

שם ע"ב רש"י ד"ה אי מנא כסו"ד תכשיט נ' דק' לי' לרש"י דבפשיטות הו"ל להקשות מי משוי לי' מנא כדמק' לקמן למאי חזי א"ו דמ' לי' תכשיט מיהא י"ל דהוה ולענין תכשיט א"צ עינבל וה"מ להק' הרי תכשיט דבהמה טהור אלא דמכי' ובי' מקשה לי' וזה כוונת תוס' דלמסקנא משום כלי מייתי' עלי' ולא משום תכשיט.

נ"ט ע"ב גמ' ר"מ סבר משוי הוא. צריך ביאור למה לא יחשב תכשיט ואפשר דקו' זאת בא רבב"ח ליישב ולכך מפ' ירושלים דדהבא דלענין תכשיט מה לי ירושלים מה לי עיר אחרית א"ו משום ר"מ פי' כן דס"ל מה תכשיט שייך בירושלים לאחר החרבן ומה"ט קאמר משוי הוא ולאדכורי חרבן ירושלים ודוקא ירושלים אבל עיר אחרת מודה ר"מ דתכשיט היא.

פסק הרמב"ם כלילא שרי לא חילק בין ארוקסא לאינסכא וקשה הרי הלכה כרב באיסורא וה"ה רמז כד' הרי"ף והרי"ף אקוורא קאי וצ"ע:

תוס' ד"ה מאן דרכה עיין רש"א נ' פי' ד' תוספת אי ס"ד דלשמואל לא אצטריך לדעולא רבא דבעי לצעורי כר' אויא למה לא דחה ראיתו מנ"ל דטעמא כדעולא דלמא טעמא כשמואל.

גמ' ותגזר אומר נראה להביא ראי' לתי' זה מהא דאמרינן בסו"פ יוה"כ דר' חנינא לא רצה למחול לרב שלא ידחנו ממלכתו עיי"ש והרי כ"ז שהיה רב בא"י מלך ר' אפס א"ו ר' חנינא סמך דע"כ ימלוך דכתב ותגזר אומר.

תוס' ד"ה אאבנט של מלכים נראה דלא ניחא להו בפי' רש"י משום דמסקינן לקמן דרב פסק כר"ש ולא מטעמי' משמע דלא קיימא לן כל ישראל בני מלכים.

ס' ע"א ה"ג רש"י שלפי הגזירה נראה דהגזירה היתה שלא ישמרו שבת והיו נחבאים במערה לשמור השבת וזה היה טעות המקשה לקמן ביו"ט לשתרי דס"ל דהא דבשבת גזרו משום דגזירת שבת גורמה ומשני לא היא כ"א משום דבכנופיא דשבת אירע מעשה גזרו ג"כ על כנופיא דיו"ט.

רש"י ד"ה לא יצא האיש משום דבברייתא לא הזכיר שבת ס"ד דברייתא פליגא אמתני' ואפי' בחול אסרו ולזה כתב רש"י דמסוגיא מוכח דלכולא עלמא בשבת דוקא.

תוס' ושמעו קול כוונת דברי' דלכאורה לשמואל בסנדל תרתי אתרע דהסנדל ע"י שהיה מסומר הרגו זא"ז ועוד זה על ידי שהיו יכולים לנעול אותו מב' צדדין נעשה זה וכפי' רש"י עלה דשמואל אבל להני תנאי דברייתא לא היה הסבה רק על ידי המסמרים לזה כתב תוס' דגם הקול נעשה ע"י המסמרים דלולי המסמרים לא היו שומעים הקול בפנים.
תוס' ד"ה השתא חמש בסו"ד שתים לרבי כוונתם דאחרי שהוחזק הכהן לטבח חייב במתנות והך חזקה תליא בפלוגתא דרשב"ג ורבי ומסולק קו' הרש"א מלעיל בפלוגתא דכתובה דמה ענין חזקה שייך שם..
והנה הרא"ש כתב בזה"ז ליתא לדין סנדל המסומר והר"ן הביא מרשב"א נועם לאסרו ומד' הרמב"ם מבואר דבזמנו הי' אסור מדינא מדמחלק בין לחלק או לנוי ולד' הרשב"א אין לחלק. ותימא בעיני שלא הביא הרמב"ם דמחט שאינה נקובה דפטורה דוקא ביש לה טס של זהב דהוה תכשיט ולא הרגיש א' מנו"כ בזה וצ"ע.
סא ע"א גמ' ואף ר"י סבר נראה דהא דמשמע לי' למקשה דר"י כר"ה משום דבשלמא לר"ה קפיד ר"י משום שיהיו אומרים ר"י יוצא בלא מנעלים וזה אחד מהמנודים בפרק מקום שנהגו דהאי דאית לי' עלי' יאמרו מכה אית לי' ואידך דליכא עלי' סנדל משום שהולך ר"י בלא מנעלים משא"כ לחייא בר רב כיון דאותו שאין בו יש בו מנעל ע"כ רגיל במנעלים ואמאי קפיד ר"י.
רש"י ד"ה תפילין לדברי' הענין צריך ביאור מה זו היקש מנעלים מתפילין ולולי ד' רש"י נראה דהכא אאידך דרשא דושמתם את דברי אלה על לבבכם קסמיך דילפי' ג"כ מניה שימה כנגד הלב שהוא בשמאל נמצא דשמאל קרוב ללב זה לדבר זה וא"כ גם רגל של שמאל יאתה לו כבוד ביותר.
ועיין רמב"ן דר"ה לא פליג אחייא בר רב כ"א חייא בר רב פליג אר"ה והקשה אחד מהתלמידים יחיד ברגלו מכה דדייק מינה הא לר"ה יש לו מנעלים ברגליו שאין זה מכה וגם יש בו מכה וצ"ע.
תוס' ד"ה דעביד עבד עיין רש"א ולא ביאר אכתי מאי מקשה אביי עלי' דר"י וצ"ל דאביי ה"ק כיון דאיכא ספיקא אי ר"י שמיע לי' הוה חזר בי' ע"כ עבדי' מס' בתרייתא דלא נניח הודאי וניטול הספק
שם ע"ב רש"י ד"ה ואתמחי קמיע בסו"ד אלא בחכמתו תליא מלתא למה לא יועיל קמיע זאת אפילו אם כתבה אדם אחר וצ"ל דדוקא אי לא ידעינן דאתמחי גברא י"ל דלמא לאו מזלי' גרם אלא חכמתו אבל אי אתמחי גברא ודאי תליא במזלי' דידי' ולא בחכמתו.

גמ' קמיעות יש בהם משום קדושה נראה משום דאית בהני קמיען אותיות מהפסוקים כמ"ש רש"י נימא דיש בהן קדושה או דלמא כיון דלרפואה כתבן אין בהם משום קדושה ופשוט מכ' על כרעי המטה דודאי שלא לשם קדושה נכתב ומ"מ יש בהם משום קדושה **סב ע"ב** גמ' ר"מ סבר משוי היא נראה טעמא דר"מ כיון דלא נושאים כזאת רק להעביר ריח רע א"כ גנאי הוא לה ולא תכשיט ורבנן סברי דמ"מ לה הוה תכשיט כמו קמיע אלא דבאמת פעמים גם נשים שאין להם ריח רע נושאות כזאת ולמען יודע כי אין להן ריח לפעמים שולפות אותו להודיע דרכן ואתי' לאתויי ור"א לא חייש למיעוט ורוב הנושאות את זאת לא שלפי משום גנחי.

סד ע"ב רש"י ד"ה פאה בא ליישב מה בין פאה נכריות לחוטי שער משל חברתה דחוטי שער אינם בתוך שערה ופאה לשון פאה כלומר מקצת שערה של נכרית.

גמ' ואי אשמעינן חברתה דבת מינה י"ל דה"ק אי לא אשמעינן של בהמה ס"ד גם בחברתה בת מינה בעינן אדומה לאדומה וכיו"ב אבל מאחר דתנן גם בהמה תו לא בעינן גם בחברתה בת מינה.

תוס' ד"ה ובלבד בסו"ד ויל"ד א"כ עכ"פ האי איידי ל"ל ונראה דלא לשתבש אינש ולימ' דילדה בשל זקינה שרי.

כ"מ שאסרו חכמים משום מראות העין כ' רש"י כגון שריון וקסדא ומגפיים או לא יקשור גמלים כוונת רש"י מה ענין להא דריא"ר לשמעתין א"ו אדלעיל קאי ואמנם צריך ביאור בשלמא גמלים שפיר דאסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחנגא אלא שריון וקסדא מה מראית העין ונראה דקשה לי' לרש"י דמאחר דאינו חייב חטאת משום דמלבושים נינהו ואמאי אסרו חכמים א"ו מאחר שלובש בגדי מלחמה יחשדוהו שנושא תחת בגדיו גם אלה או רומח שחייב עלי' חטאת ומ"מ כתב רש"י גם גמלי' דאי משריון וקסדא דלמא כה"ג דאתי למחשדי' דעבר אחיוב חטאת אבל באזיל לחנגא דמ"מ לא הוה כ"א דרבנן דלמא לא קאמר רב ומנ"ל להש"ס להקשות א"ו קו' הש"ס הי' דרב קאי אכולי ב' פרקין וגם גמלי' בכלל דטעמא ג"כ משום חנגא אמנם תוספת בכתובות פרק אע"פ גבי ממעכן ברגליו בצנעא כתב דבדרבנן לא חיישינן לדרב וצ"ל דרב ודאי אפי' אדרבנן אמר מדמקשה הש"ס מזוג דלא הוה כ"א דרבנן ואנן בדרבנן קיי"ל כנחום איש גליא בכתובות שם דאמר רב הלכה כנחום איש גליא ואדרבא פשיטא דהלכה כוותי' דמני פליג עליו וי"ל הא דפשיטא להש"ס דרב אפי' בדרבנן קאמר משום דהו"ל למימר הלכה כר"א ור' שמעון אלא דס"ד דדוקא דומיא דהתם דהוה חשדא באיסור דאוריית' אסור בחדרי חדרים אבל בדרבנן לא ולכך קאמר רב כ"מ אפי' בדרבנן ושפיר פריך הש"ס ובד'

תוס' כתובות יש להבין ד' תוס' מו"ק דף ח' גבי מנסרן בצנעא שכתב תוס' דבצנעא מותר דדומה למוועכן ברגליו וקשה התם הוה מתקן כלאחר יד דרבנן אבל נסירת נסרים הוה מלאכה גמורה דאורייתא אמנם כוונת תוס' לטעמייהו שכתבו חגיגה י"ח דמלאכת חו"מ הוה רק מדרבנן והיה הוא ובדברים אלה יש לסלק קושית הרז"ה על הרי"ף שפסק בפרק חביות כרב והביא בפרק בהמה בזוג שבצוארה לחצר אמנם לכאורה מ"ט שביק הרי"ף שמעתא דדין דרב והמתין עד פרק חביות אע"כ משום דבשמעתין אוסר רב אפי' דרבנן מקו' הש"ס ובדרבנן קיי"ל כנחום איש גליא וכמו שהביא הרי"ף שם בפ' חביות משא"כ בפ' חביות בשוטחן בחמה רק אדאוריית' קאי.

והנה הק"נ עמד ע"ד הרא"ש ביצה דף ט' שכ' ופסקו הגאונים כלי"ק לקולא דבדרבנן הלך אחר המיקל ולמה לא סמך אהא דהלכה כרב ולרב ע"כ אפי' ברה"ר מתירין בי"ה וכמ"ש הר"ן דמשו"ה הביא הרי"ף רק משנתינו כצורתה ובאמת לק"מ דהרא"ש לא קבע בפרק חביות הל' אי כד' הרי"ף דקיי"ל כרב אי כד' ר"נ גאון וז"ש ופסקו הגאונים ר"ל הגאונים דלא פסקו כרב מ"מ הכא הלכה כלי"ק.

ובענין קו' הלח"מ על הרמב"ם דמתיר ברה"י משום שמחת יו"ט הרי הש"ס ביצה שם קאמר דטעמא דבי"ה משום שובכו מוכיח כראה ד' הרמב"ם דהש"ס מחלק ב' חילוקים חילוק קמא ש"ה דדקר נעוץ קאי ללישנא דפליגא רק ברה"י וחילוק בתרא לא קאי כ"א ללי"ק ולק"מ.

סה ע"א ר"י נפיק פי' רש"י דרך רה"ר ולא פליגי עלי' כ"א חביריו ור' ינאי נפיק לכרמלית וחלוקין עלי' כל דורו וצריך ביאור ונ' דר"י יש לומר סבירא לי' ברייתא דרמי בר יחזקאל ופסק כסתמא מתני' ולא היו חלוקין עליו כ"א חבריו דס"ל כרמי בר יחזקאל אבל ר' ינאי דלרה"ר לא נפיק ש"מ דאית לי' דרמי בר יחזקאל אלא שמחלק בין רה"ר לכרמלית ובזה חלוקין עליו כל דורו.

רש"י ד"ה ומפצי ביומי תשרי עיין בר"ן דבעי' טיט עבה ורש"י כתב לקמן דבתשרי לא שכיחי גשמים והוה הטיט עבה:

רש"י במתני' ערביות נשים ישראלית וכ"כ גבי מדיות נראה כוונתו דוקא אם דרך בנות ישראל ללכת עד"ז מקרי אורחא בהכי

לכל אדם ר"ל דלא תימה לנשים דוקא התירו דאין אשה אלא לתכשיטי אשה קמ"ל דנקט נשים משום דבהווה.

סה ע"ב רש"י ד"ה לבנה קטן לאכלו נראה כוונתו לאפקי לשחוק בו דודאי לא שרי.

סו ע"א אמר רבא מנא אמינא לה נרא' משום דק' עלי' דרבא קושי' תוס' ליתנא ברישא טמא מדרס קאמר רבא מנא אמינא לה.
שם ע"ב ארבעים וחד וסי' אמרה לו **אם**:
סז ע"א מן הצלוב ולא תנן מן הצליבה משמע דבעינן אותו מסמר שצולבין בו.
שם ע"ב חמרא וחיי לפומא דרבנן הנה באמת לא ניתן יין אלא לפקח חולים ולנחם אבלים וכ"ז בע"ה אבל בת"ח חמרא וריחנא פקחין לזה אמר ר' עקובא חמרא וחיי לפומא רבנן לרבנן חמרא יהיב חיים ר"ל פקחות בתורה שנקרא חיים ולא נאמר אצלם תנו שכר לאובד ויין למרי נפש כ"א חיי וחמרא לפום רבנן ותלמידהון.

הדרן עלך פרק במה אשה יוצאת.

בעזר חנון ורחום חסדו יוצאת.

ונתחיל לבאר פרק כלל גדול.

בעזר חסדו תמיד עלינו יגדול.

סח ע"א

רש"י ד"ה ולב"ק דתני בתוספתא בא ליישב קושית הרשב"א הרי לב"ק לק"מ וא"צ לתי' הש"ס לזה כתב רש"י דבמתני' גם ב"ק לא תני גדול וע"כ דאית לי' תי' הש"ס וא"כ בתוספת' אמאי תני גדול.
שם בד"ה מעשר ליתא בסוה"ד רבנן תקון רמז לתי' תוס' דמ"ט מתני' לא תני גדול וב"ק תני.
תוס' ד"ה גר שנתגייר יש לתרץ עוד אליבא דר"ה בפרק קמא דכתובות דגר קטן מטבילין אותו ע"ד בי"ד ובקטן אף שהודיעוהו לא שם על לב. ומצאתי דברי אלה בכ"מ פ"ז מהלכות שגגות שיישב למה נקט הרמב"ם גר קטן.
גמ' ד"ה ששגג בקרבן עיין תוס' סד"ה אלא למונבז ויע"ל דהכרות העונש על המורד והקרבן משום פגם הנפש כמ"ש הרמב"ן בס' ויקרא ועונש מקבל עליו אבל פגם הנפש אינו מקבל.
גמ' א"ט דר"ל עיין תוס' ד"ה ששגג בכרת ויע"ל דלר"י ליכא פלוגתא רחוקה אבל לרשב"ל הוה פלוגתא רחוקה.

מבעי' פי' כדתני' ור"י כרשב"א ות"ק ע"כ כר"ל ס"ל. ואליבא דר"ע משמע דלרבנן ליכא תרי מיל דאורייתא דלא כהרי"ף.

סט ע"א רש"י ד"ה שבועת ביטוי אע"ג דמסיק רש"י דאביי לא מיירי בשבועה דלהבא ואחר דפריך הש"ס לקמן אדאביי מביטוי לשעבר נקט רש"י כולה גווני ביטוי. ואמנם גם בלהבא לא נקט רש"י כ"א שבועה שלא אוכל ושבק לשבועה שאוכל נראה דמאחר דפשיט לי' ר"נ לרבא בשבועות שם דשבועות ביטוי לשעבר כיון דלא משכחת לשטת רש"י חיובא כ"א בשגגת קרבן אמרינן כיון דחידוש הוא שאין בו כרת ואמרינן דשגגת קרבן סגי א"כ באוכל ולא אכל דמלבד שאין בו כרת גם מעשה אין בו ואעפי"כ חייב קרבן לא כ"ש דשגגת קרבן סגי.

והנה תוס' קיימו הך לישנא אחרינא ולדברי' הסוגיא פרק שבועות שתים כ"ו ע"ב ללישנא דבתרא דהכי קאי דאתותב אביי.

שם ע"ב רש"י ד"ה בלאו שבה כסבור חולין עיין רש"א שהניח ד' רש"י בצ"ע ועיין חי' ר"ן יישוב על קו' רש"י ולי נרא' דרש"י פי' כן שלא יהא פי' לאו שבה דלעיל בשבועות נגד פי' על לאו שבה בתרומה.

גמ' וחומש במקום קרבן קאי עיין חי' ר"ן שנדחק למה הוצרך רבא לזה ולי נראה דלאביי אין ענין החומש לכפרה כ"א לתשלומין כמו מועל בקודש והכ' קרא כאן התרומה קודש וכיון דאין קרבן לכפרה מיתה לאו במקום כרת קאי דבכרת בעי כפרה ורבא קאמר לעולם מיתה במקום כרת וחומש במקום קרבן.

גמ' ומר סבר כאדם הראשון אפשר דפליגי אי אדה"ר הי' לו דין בן נח וא"כ לא שמר שבת דבן נח ששבת חייב מיתה וליכא למגמר מני' או דדין בן נח נתחדש לאחר המבול אבל אדם שמר את השבת ואיכא למיגמר מני'.

תוס' ד"ה כדי פרנסתו נראה דבפי' קמא ק' להו אמאי לא מקשה הש"ס במאי משמר אלא ודאי בתחומין הי' משמר.

גמ' אדרבא אפכא מסתברא נראה טעמא דרבה בר אבהו דמקרא דושמרו דרשי' ביומא מוטב לחלל שבת אחד כדי לקיים שבתות הרבה הרי דבשבת אחד מיירי קרא ומקרא דאת שבתותי דרשינן דאין בנין במקדש דוחה שבת הרי דבשבתות הרבה קאי קרא וסבר רבה בר אבהו דהדרשא עיקר ורנב"י סבר דפשיטא עיקר.

ע' ע"א גמרא רבתה מיתות הרבה יל"ד הרי בכל חייבי מיתות בי"ד כתי' מות יומת וכתב הרמב"ן בחומש דהיכא דלא כתיב כ"א יומת ר"ל בידי שמים ונראה דלענין זה הוה סגי בפ"א מות יומת אבל באותה כ' ב"פ מות יומת א"ו ש"ו למיתות הרבה ואכתי י"ל דאי

לא כתיב כ"א פ"א ס"ד עד דמחלל בכל מלאכות שאינו ניכר שהוא שבת וע"ז קאמר הש"ס הרי נאמר בויקהל כל העושה מלאכה יומת הרי דאמלאכה אחת מיחייב וע"כ למיתות הרבה.

ועד"ז יש לפרש גם כתירוץ התוס' דאין לומר דדברה תורה כלשון בני אדם דהרי במק"א כ' רק יומת ולא דברה כלשון בני אדם.

תוס' ד"ה יכול והשתא אי לאו לא תבערו נרא' דלגירס' דידן ג"כ יש ליישב דהשתא דילפינן מדרשא דשמואל חילוק מלאכות ע"כ רבי בא לאשמעי' דאינו חייב כ"א ל"ט.

תוס' ד"ה בחריש אולי יש לומר כיון דחרישה וקצירה לאו בחד זמן אתנהו מסתברא דקרא בא לאשמעינן דחייב על כל א'.

תוס' ד"ה ועל כולן דהוה ג' כתובים נ' כוונתם ליליף מכאן דב' כתובין מלמדין ודוקא ג' בעינן.

תוס' **ד"ה** הבערה ללאו בסוה"ד ר"ל דהו"ל למכתב הדיוק ולא הלאו.

שם ע"ב רש"י ד"ה מהו ומשוכח עיקר שבת מ' מד' רש"י שמפרש שנעלמו ממנו כל המלאכות ולזה הקשה רש"י מתינוק שנשבה ואמנם תוס' העמידו הקו' אמאי דמקשה מר' יוחנן דמשמע להו כמ"ש בחי' ר"ן דאעיקר מבעי' לא קשה די"ל דאותן מלאכות שלא ידע עשה אבל ידע משאר מלאכות.

וכתב רש"י דהאבעי' קאי אברייתא דתני שגג בזה ובזה נראה דכוונתו דדקשה לי' מאי קאמר אדרבא והי"ת נימא דחייב משום מלאכות כיון דשגג בשבת א"ו אברייתא דשגג בזה ובזה קאי והכי מקשה בשלמא אי אשמעינן ברייתא דאשגגת מלאכות חייב היינו רבותא אבל דחייב אשגגת שבת פשיטא ואפשר דמשו"ה כתב רש"י ג"כ דאין לדמות זה לשוכח עיקר שבת ולמימר דהא קמ"ל דחייב על כל שבת הא לא דמי.

גמ' אלא אי סבר כר"ל הכוונה דלימא דתליא בפלוגתא דר"י ור"ל.

עא ע"א רש"י ד"ה קצר וטחן או טחן ר"ל דאי הי' מכל אחד חצי שיעור הרי בהא לחודא שייך חילוק חטאות ולמאי איצטריך לי' שגגת שבת.

גמ' לחומרא יל"ד הרי ספק קרבן להקל וצ"ל דהכא מידי אחרינא דבכל תמחוי טועם טעמ' אחרינא דאיסורא.

ויל"ד לר"ל דאמר חצי שיעור מותר מה"ת למה באמת ממין אחד מצטרפין וצ"ל דר"ל לא קאמר כ"א בתוך כא"פ לא אכל חצי שיעור אבל אם בתוך כא"פ אכל עוד חצי שיעור מודה ר"ל דחייב ועד"ז יובן מאי דקאמר ר"ל ביומא שם אסור משום דחזי לאצטרופי הרי מכל מרבינן לי' אלא ה"ק לר"ל נהי דלא דרשת כל מ"מ מודה אתה דאם יאכל בתוך כדי

אכילת פרס עוד ח"ש דחייב והאיך אתה אומר דפטור ונראה דה"ט דר"ל דאמר בפרק גיד הנשה הנאת מעים בעינן דאי הנאת גרונו בעינן והו"ל בחצי שיעור הראשון הנאת גרונו מהיתר והאיך יצרף האיסור בהדי'.

תוס' ד"ה משני מינין פשיטא לענין קרבן פשיט' לי' י"ל דלענין מלקות גם רבנן ס"ל כר"ש דכ"ש מקרי אכילה אלא דס"ל הל"מ אפקי' ממלקות ואמנם כיון דאכל עכ"פ כזית איסור מלקין לי' משא"כ לענין קרבן בהעלמה תלי' מלתא והעלם דכ"ש לא הוה העלם.

שם ע"ב תוס' ד"ה מ"ד אשר עיין רש"א כוונתו למ"ש לקמן נהי דרבנן לא מחייבי אס' מעילות אשם תלוי מ"מ ע"ת היה יכול להביא כמ"ש תוס' לקמן א"ו משום דבעי ידיעה בתחלה.

עב ע"א תוס' ד"ה בעל ה' עיין רש"א שהתורה הקפידה וטעם ההקפדה כמ"ש תר"י ריש ברכות דהתורה חייבה על חטא נודע חטאת בת דנקא משום דהחרטה גדולה וחייבה על ספק חטא איל בן ב' סלעים מפני שאינו מתחרט כ"א מתנחם שלא חטא.

עג ע"א גמ' דלא קמכוין לזריקה דאיסורא ובקמייתא אמר לזריקה דארבעה והי' נראה לומר דגם בשתים איכא איסור דאוריי' משום דחצי שיעור אסור מה"ת אא"כ האיך התירו בפרק מי שהחשיך פחות מד' אמות וכ"ת באמת טעמא מאי נראה דבכל השיעורין שהן הל"מ לולי ההלכה הי' האיסור גם אכ"ש והל' לא אתיא אלא למלקות וכ"ש לאי' במקומו עומד משא"כ במעביר ד"א דכול' מלתא הל"מ ופחות מד' אמות אין כאן הל' אבל מדרבנן מיהת אסור דהרי לא רצו לגלותה ומשו"ה לא קאמר לא קמכוין לזריקה דאיסורא דעכ"פ לאי' דרבנן נתכוין.

שם רש"י הזורה ברחת לרוח אפשר כוונת רש"י דוקא בזורה פעם ראשונה הוא דחייב חבל זורה אחר זורה כמו שהדרך להוריד מכלי לכלי לא מחייב.

רש"י המרקד בנפה אולי כוונתו דמרקד לא שייך כ"א בקמח שמרקדין בנפה ולא בתבואה שמרקדין בכברה.

רש"י הקורע ע"מ לתפור אבל ע"מ שלא לתפור לא הי' במשכן יל"ד אמאי לא קאמר דהו"ל מקלקל והוה משמע מד' רש"י דאלו הי' במשכן אפי' הוה מקלקל הוה חייב.

רש"י הצד צבי כוונת רש"י דבאלים לא שייך צידה רק בתחשים אלא דבזה"ז אין כאן תחשים ולכך נקט תנא צבי.

תוס' ד"ה הקושר בסו"ד לעיל פרשתי ויע"ל משום דבע"מ לבנות ר' יוסי ס"ל דבעינן לבנות במקומו נקט לה תנא סתמא.

מתני' המכבה נראה מלשון המכה והמבעיר ולא נקט המבעיר והמכבה כדאורחי' משום דמתני' ר"ש היא דבעי מכבה ע"מ להבעיר גחלים או פתילה וטעמא דר"ש נראה מד' המפרשי' דהאש שתחת הסממנין היו מכבין אותו כדי לבשל הסממנין ע"ג גחלים שהוא טוב לבישול זה יותר מאש להבה. אמנם רש"י לקמן צ"ג כתב דר"ש דפוטר במשאצ"ל טעמי' דלא הוה מלאכת מחשבת.

שם ע"ב רש"י ד"ה בא"י ואשמעינן ויל"ד למאן דס"ל מחפה היינו זורע א"כ משום זורע הוא דמחייב וי"ל דעכ"פ חרישה במקומה עומדת ומאיזה מהן שהתרו בו התראתו התראה.

תוס' ד"ה מכדי ויע"ל דאי נקט חורש תחלה לא שבקינן זורע הבא אח"כ משא"כ השת' דנקט הזורע בנקל ישכח למתני חורש אחר כך.

תוס' ד"ה משום זורע בסוה"ד ועיין רש"א והנה תוס' לקמן כתב לתרץ דמאי דמשני מלאכות שהיו במשכן חשיבי ונקרא אב כוונת הש"ס לומר דצריך להתרות בו על שמם ותוס' בשמעתין לא ניחא להו להעמיס זאת בכוונת ד' תוס' אבל שיהי' כוונת הש"ס דאם התרו בשם של אב התראתו התראה שפיר ניחא להו ולקמן גם זאת ניחא להו.

תוס' ד"ה וצריך לעצים מידי דהוה אקורע יל"ד התם קורע ומוחק מקלקלין אלא ע"מ לתקן חייבין לא זולת משא"כ הכא.

רש"י ד"ה וא"צ אלא לעפרא לכסות בו צואה כוונת רש"י משום דלכסות בו זרעים חייב משום חורש.

תוס' ד"ה בורר ומניח לאחרים נראה כוונתם ליישב דברי אביי לקמן ומניח לאלתר מאי מניח שייך בלאלתר לזה כתב תוס' מניח לאחרים.

רש"י ד"ה מאי קאמר וקתני לא יברור ל"ל דמאם בירר חייב חטאת לא קשה כן כ"כ דפשיטא לן שלא כדרכו י"ל דמותר וכדרכו חייב חטאת אבל האי לא יברור מאי קאמר.

והנה ר' יוסף לחודי' הוא דמתרץ האי לא יברור ולא שאר אמוראי וצ"ל דה"ק דוקא היכא דחייב חטאת הוא דלא יברור אבל לא זולת.

והנה לפי פשטא דשמעתא כולא ברייתא בבורר בכלי ובפסולת מתוך אוכל ובהאי מחלק בין מותר לחייב חטאת לכל חד כדמפרש לי' ובזה מיושב דקאמר בורר אוכל ואוכל אטו לברור לאכול מיד יהא אסור א"ו משום דאשמעינן דלאכול מותר אפי' ע"י ברירה בכלי ואפי' פסולת מתוך אוכל.

וכי מותר לאפות לבו ביום ולבשל לבו ביום יל"ד ל"ל דנקט תרתי ולמה נקט הני תרי דוקא ואמנם לכאורה יש לחלק בין ברירה לשאר מלאכות שבת דבשאר מלאכות לא

אשכחן שום היתר ובברירה עכ"פ לאכול מותר ולזה מייתי לי' מלאפות דתנן נותנין פת לתנור ע"ש עם חשיכה אם רק יקרמו פני' מבע"י אף דנגמרה בשבת וכן נותנין קדרא חייתא לטמון מבע"י אף שנתבשל בשבת ואעפי"כ משחשיכה הכל אסור וכן בברירה לא שרי רק לאכול לא זולת. וי"ל דעולא ור"ח לפי גירסא שלפנינו פליגי בפלוגתא דרבה ור"ח אי צרכי שבת נעשין ביו"ט וס"ל לעולא צרכי שבת אין נעשין ביו"ט ורק משום הואיל אופין ומבשלין וה"ט דאפי' בשבת בורר ומניח מותר הואיל ואי בעי אי מקלעי אורחים אכיל לי' לאלתר וכ"ת בשבת לא מהני הואיל הרי התוס' הקשה דכל מלאכת שבת יהי' מותרים מטעם הואיל ואי מקלע חולה שיש בו סכנה ותי' חולה שיש בו סכנה לא שכיח אבל הואיל, ואי מקלעי אורחים שכיח ומה"ט מיתר לברור לבו ביום ור"ח לטעמי' דלית לי' הואיל וס"ל צרכי שבת נעשין ביו"ט ושפיר פריך וכי מותר לאפות לבו ביום.

תוס' ד"ה וכי מותר לאפות פחות מכשיעור י"ל דהא דחצי שיעור אסור מה"ת באי' אכילה ילפינן לה מכל חלב אבל במלאכת שבת צ"ל דאסור מטעם דחזי לאצטרופי ובזה מיושב קו' תוס' ביומא דאף דר"י יליף מכל חלב חצי שיעור מ"מ אצטריך חזי לאצטרופי למלאכת שבת ונ"מ דאי חזי לאצטרופי א"כ סמוך לביה"ש במוצאי שבת לא שייך חזי לאצטרופי ואין כאן איסור דאורייתא וכיון דע"כ משכחת לה במלאכת שבת דמותר פחות מכשיעור גם כולא שבתא חצי שיעור מותר וע"ז מתקיף לה ר' יסף תינח מדאורייתא אבל מדרבנן הרי גם ר"ל מודה אף דלית לי' חזי לאצטרופי מודה דאסור וא"כ האיך ס"ד דמותר לאפות פחות מכשיעור.

רש"י ד"ה מידי קנון ותמחוי ה"ה דמצי למפרך אטו נפה וכברה קתני יש לתרץ על ב' פנים חדי כיון דתני חייב חטאת ע"כ בכדרכה מיירי והיינו בנפה וכברה ולא אצטריך תנא לפרש אבל בקנון ותמחוי דביו"ט מותר לכתחלה לבי"ה אי מחלק תנא בין שבת ליו"ט צריך לפרושי. ועוד שנית דהמקשה הוא רב המנונא וס"ל אוכל מתוך פסולת מותר בשבת לכתחלה ובקכון לפי ביאור דברי רש"י הוה אוכל מתוך פסולת דהאוכל מתגלגל ויורד והפסולת נשאר ואי ברייתא בכל זאת אסרה הו"ל לפרש משא"כ בנפה וכברה דאדרבא הפסולת נופל לחוץ והאוכל נשאר בנפה וכברה פשיטא דחייב חטאת.

ובדבריו יובן ג"כ הא דנקטי' בורר למלאכה בפ"ע ומרקד למלאכה בפ"ע משום דבורר בעינן פסולת מתוך אוכל ובמרקד הוא אוכל מתוך פסולת.

תוס' ד"ה בורר ואוכל בסוה"ד וצ"ע נראה דיש ליישב קצת דלכאורה צריך להבין מ"ט מחמרי בי"ש בברירה דוקא ולא בשאר מלאכות או"נ וע"כ הטעם משום דדרך לברור על

משך זמן ויבא לברור מיו"ט לחול ואמנם כ"ז אם יוכל לברור ע"ד אחר אבל אם הפסולת מרובה על האוכל ולא נתיר לו לברור את האוכל אתה אוסרו לגמרי ודנימא איפכא ודאי לא מסתברא דהרי אוסר בי"ש בשאר ברירות ולזה גם בי"ש מודה.

עד ע"ב רש"י ד"ה פרים סלקא ועיין ברא"ש מה שהקשה ע"ד רש"י ונראה דגריס בריי"ף על פרים סלקא מה דגרסי' לפנינו בריי"ף על סלית סלתא ולגי' הרא"ש מיושב מה דקאמר הש"ס אי קפיד אמשחתא דלגי' בריי"ף מה ענין משחתא לפי פירושו אבל לגי' הרא"ש לא פליג הריי"ף בסלית סלתא א"ש.

תוס' ד"ה האי מאן עיין בחידושי הר"ן פי' ד' תוס' אלה.

רש"י ד"ה שבע חטאות בסו"ד וא"צ אלא לעפרא ולפי"ז סוגי' דהל' כר"ש דמשאצ"ל פטור דהרי אם לוקח הטיט שבשדה לא הוה מקלקל וחייב לר"י.

תוס' ד"ה חכמה משמע דס"ל דאפילו אשה חכמה פטורה ומד' רש"י לא מו' כן שכתב דבשאר אינשי $ציור בספר$ הוה כלאחר יד מ' דבחכמה חייב.

עה ע"א תוס' ד"ה שכן יריעה בסו"ד $ציור בספר$ סברא הוא צ"ע הא שיעורין בכל מלאכת שבת שיעורין הל"מ הם.

רש"י ד"ה המותח חוט והרמב"ם בהלכות שבת פירש בענין אחר.

רש"י ד"ה תסתיים מבואר מדבריו דאפילו הל' כישוף אסור ללמוד הימנו ולא כהג"א עיין שם.

שם באותו דיבור וצ"ע דבירושלמי עיין ק"ע שם דמפרש בפירוש ראשון דצידה לאו מלאכה היא וצ"ע מכמה משניות דפ' האורג דמבואר דצידה מלאכה היא וכי האי מ"ד בירושלמי פליג אהנהו מתניתין.

תוס' ד"ה טפי ניחא לי' עיין רש"א ונראה דהאי טעמא דקאמר הש"ס אצטריך לר"י דליהוי מקלקל גמור וכמ"ש תוס' לעיל.

תוס' ד"ה הצד דרכו לפרכס עיין רש"א ונראה דתוס' לטעמיי' שכתבו בביצה פ' המביא גבי מדורתא שכתב רש"י דלר"ש שרי ותוספת כתבו דגם ר"ש מודה דבעושה המלאכה בידים ל"מ דבר שאינו מתכוין ואי לאו דמפרכס ומקרב מיתתו מעצמו הוה חייב.

רש"י ד"ה שוחט כוונת בריו דודאי ידע המקשה דנטילת נשמה הוה במשכן אלא דהוה לי' לתנא למתני ההורג דודאי הוה במשכן כמ"ש רש"י לקמן אבל שוחט מנ"ל דהוה וע"ז קאמר רב דנקט שוחט לאשמעינן דאית בי' תרתי ולשמואל י"ל דנקט שוחט דאי נקט הורג הו"א דוקא דנוטל נשמה אבל שוחט דגם לאחר שחיטה חיה היא וע"י פרכוס מקרב

המיתה קמ"ל דגם שוחט חייב משום נטילת נשמה ולמ"ש שפיר י"ל דקאי אמתניתין ול"ק קושית תוס'.

רש"י ד"ה משום צובע בסוף דבריו אמאי איכוין נראה כוונתו דלכאורה היה אפשר דרב ושמואל לטעמייהו דרב ס"ל דשא"מ אסור הלכך חייב משום צובע ושמואל ס"ל פטור ואינו חייב ולזה כתב רש"י דהטבח מיכוין לצביעה אלא דשמואל לא מוקי למתני' בטבח דניחא לי' בצביעה.

רש"י ד"ה משום נטילת נשמה סו"ד וחלזון עיין רש"א ולמ"ש לעיל מלאכה הוה באמת בחלזון ומה דפטור או משום דמקלקל הוא לר"י או משום דמתעסק הוא לר"ש הרי כה"ג בכל מלאכות פטור ומ"מ מלאכה מקרי.

שם ע"ב תוס' ד"ה הרי אלו וי"מ אפשר להסביר קצת דבאב ותולדה במזיד מיהת משכחת דחייב על האב ופטור על התולדה משום שהתרו בו משום אב אחר אבל בב' תולדות או חייב על שתיהן או פטור על שתיהן.

מוחק אות אחת עיין ברא"ש שהביא תוספתא שאפילו על מחיקת טשטוש דיו חייב ונתקשה בפי' ולולי דברי' הייתי אומר שאני התם שנפלה הדיו על הכתב וכן השעוה כה"ג על הפנקס וחייב מאחר שמחשבתו הי' ע"מ לכתוב ובאמת גריר הכתב עם הדיו או עם השעוה להכי חייב אבל לא על טשטוש דיו שלא במקום כתב.

מתניתין ואין מצניעין כתב בתוס' ר"ע איגר במשניות דהך וי"ו וי"ו מחלקת ר"ל דאל"כ הרי רישא סותר לסיפא ובפירוש המשנה להרמב"ם משמע דאין זאת וי"ו מחלקת כ"א נקט הכי דאפי' בב' חסרונות חייב המצניע עיי"ש.

ע"ו ע"ב א"ל אביי אדרבא וטעמא דרב יוסף נראה דבשבת במלאכת מחשבת תליא מלתא וכיון דהיתה מחשבתו לגמל ולגמל ליכא שיעורא פטור. ועד"ז י"ל עוד קושיא אחרת לאביי א"כ מ"ט פטר ר"ל אמנם י"ל אביי לא קאמר כ"א לר' יוחנן דס"ל חצי שיעור א"כ בח"ש אפי' איכא מלאכת מחשבת עכ"פ אסרה תורה וא"כ היכא דאיכא שיעורא מיהת לפרה חיובי נמי מחייב משא"כ לר"ל דחצי שיעור מותר מה"ת פטר כאן כטעמיי' דר' יוסף דלא הוה מלאכת מחשבת.

תוס' ד"ה אידי ואידי והרמב"ן בחי' הסביר ד' תוספת דהו"א דטעמא משום דחזי לאדם נראה כוונתו וש"מ דאכילה על ידי הדחק שמה אכילה.

שם ע"ב רש"י סובן ומורסן והרמב"ם בפירוש המשנה מפרש אפכא והביא בתו"ח במשניות ראיה ברירה לפירש הרמב"ם ממשנה ה' פי"א מה' תרומות עיי"ש.

עתיקי וחדתי נראה הביאור דפולין עתיקי כבר נתקשו וצריכין בישול הרבה ועי"כ נפרד הקליפה מעליהם ונראה כזביבין בקערה משא"כ בחדתי שהן זכין ומתבשלין מהר ולא נפרדה הקליפה מהם ורש"י הוסיף למה נראה כזביבין.
והנה מדהביא הרי"ף כל השו"ט אליבא דר"י משמע דכר"י ס"ל משום דשקלינן וטרינן אליבי' והרמב"ם כתב בפי' המשנה דאין הל' כר"י וכ"כ בחיבורו ולא העירו הנו"כ מד' הרי"ף הנ"ל.

הדרן עלך פרק כלל גדול.

בעזר צורינו מעוז ומגדול.

ונתחיל לבאר פרק המוציא יין

בעזר בורא הכל יש מאין

ע"ז ע"א תוס' ד"ה דאמר רבא בסוה"ד ויש לפרש ר"ל דיש בני אדם דחזיתא חבובא להו מטעמא ואין להקשות ג"כ א"כ מאי מקשה אביי דרבא היא דחזית להך סברא ואביי לא אסקה אדעתי'.
תוס' ועוד מים לכוס של ברכה בלא מים ועיין רש"א ולדבריו אביי פליג אהא דאמרינן פרק ג' שאכלו מודים חכמים לר"א דאין מברכין עליו בהמ"ז עד שיתן לתוכם מים ואפי' רבא צ"ל דפליג לפמ"ש רש"א לקמן בדברי תוס' וזה קשה לאומרו אבל אין צריך לזה דכבר כתבו תוס' לעיל ד"ה כדי שימזגנו דמזיג ולא מזיג מקרי חי וזה ג"כ כוונתם כאן במלת חי מזיג ולא מזיג ולק"מ.
תוס' ד"ה מיהו קשה לר"י עיין רס"א ומקשה גיסי הבי בנימין יחי' אי ר"נ כת"ק ס"ל למה בעי כזית ביבש הרי בלח לא בעינן רביעית ונראה דעכ"פ ברובע רביעית לא סגי ביבש מאחר דלא ראוי למזיגה וע"כ בעינן כזית שיהא בו מיהו רביעית.
ועיין בחידושי הר"ן ובר"ן סו"פ גיד הנשה מה שלמד הרא"ה מד' ר"נ ויל"ד הא ר' יוסף מוקי לי' בשטה ואין הלכה כמותו וכן קשה על הרמב"ם שפסק כר"נ וצ"ל דמשמע להו דהא דרב יוסף כבר דחה לה אביי.
עו ע"ב תוס' ד"ה כדי גמיעה ולפי"ז צריך לפ' עיין רש"א והקשה גיסי הב' בנימין הרי צריך התם למנקט כגרוגרת משום מחבץ ומגבן ונראה דמאחר דכתב תוס' דע"כ שיעור

דחולב היינו שיעורא דמוציא לשתביק תנא דהתם החולב מאחר דידענא שיעורא מהכא אלא ע"כ אצטריך למ"ש תוס'.
גמ' גמיאה או גמיעה י"ל דנ"מ דגמיעה שייך בדבר צלול כמו המחה את החלב במעו וא"כ בחמאה לא ידעינן שיעורא ואמנם גמיאה באל"ף אפילו חמאה בכלל ומשני תנא לישנא דקרא ודאי נקט דנדע שיעורא דכתיב הגמיאיני נא מעט מים ואפי' עב בכלל. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה דגמיעה היינו מעט בפ"א.
גרעינין או גראינין דאי בא' כך שאם ואפילו יש בהם לחלוחית ואי בע' דוקא גרועי' ומשני דגרעינין לאו מלשון גרוע כ"א מיכגרע כלומר שמשליכים אותן וכמ"ש רש"י.
אוממות או עוממות דאי בא' קרי להו הכי רק לאפוקי לוחשות ואפילו יש להם מראה אש אבל בעי"ן דוקא חשוכים לגמרי בעינן ופשיט דאי בעי"ן הוה לישנא דקרא ואמאי נימא באל"ף.
מאמציק או מעמצין דאי מאמצין באל"ף ר"ל לסגור בחוזק אבל מעוצין בעי"ן רק לאפוקי פתוחות ופשיט דשורש התיבה עוצם ושם ודאי לא יסגור בחוזק ובעי"ן גרסינן
כדי לשוף במים פירש רש"י שתי עיניו ר"ל דחלב עבדי לרפואה ואפי' בעינו אחת משכחת לה אבל במים הוא רק לצחצח עיניו ומסתמא מאן דמצחצח תרווייהו עיניו מצחצח. ומ"ש הרמב"ם אצבע קטנה של הרגל דמ' לי' לחומרא מדסתם תנא.
מתניתין שם רש"י ברביעית ביצה ומחצה כ' דביאור דוקא בזה רש"י כמה הוא רביעית דלא נטעי מדלא בעינן ביין כ"א רובע רביעית ואעפי"כ קאמר ר"נ ביבש כזית ש"מ דרביעית ד' זתים לזה כתב רש"י דרביעית אינו כ"א ביצה ומחצה דהיינו ג' זתים ובד' ר"נ כבר רש"י לפנינו מ"ט בעי ר"נ זית שהוא יותר מרובע רביעית.
רש"י ד"ה כולן ברביעית משמע לי' לרש"י להוציא שמן דאינו עומד לאכילה היא כדאמרינן ריש כיצד מברכין דמזיק הוא כ"א ע"י אנגרין דליתא ברביעית.
רש"י ד"ה וכל השופכין מ' לי' לרש"י דאמתני' ג"כ קאי קושית הש"ס למאי חזו וע"ז השיגו התוס' דלישנא דגמרא משמע דקאי רק אברייתא.
עח ע"א רש"י ד"ה קשר של מוכסין שתי אותיות גדולות נראה כוונתו ליישב קושית תוס' ד"ה והמוציא קשר וי"ל דכדי לכתוב היינו אותיות גדולות ומ"מ אם אירע שכתב אותיות קטנות לקשר מוכסין ג"כ חייב ועיין בחידושי רמב"ן.
חבל נמי עיין בחידושי הר"ן דמנ"ל דתלאי לנפה פחות מאזני קופה ונראה דאזנים בעי תרי ותלאי בחד סגי.

שם ע"ב רש"י ד"ה מ"ב בפלוגתא דקשר מוכסין דייק רש"י דעיקר קושיא על ר"י אבל בשטר פרוע לתרווייהו קשה לן במ"פ.
רש"י ד"ה במודה בשטר שכתבו פי' כאן רש"י דהאי צריך לקיימו לאו אמלוה קאי כ"א אלוה וה"ט דהרי מיירי הכא דהמלוה א"א לו לקיימו.
תוס' ד"ה תיק עיין רש"א וסיים ויש ליישב נראה כוונתו דהרי יכול לשרפו וא"צ לאהדורי דוקא.
שם רש"י ד"ה כדי לכתוב רושמין וכו' כוונת רש"י למה סתם תנא שתי אותיות והלא גם יו"ד אות הוה לזה לזה כתב רש"י דבמשכן לא הוה אלא רשימה אפילו יו"ד רשימה מקרי ודל"ת דבמשכן שהיו רושמין הקרשים ודאי רשימה גדולה הוה כתב דכיון דרשימה כתב מקרי ה"ה לדידן אם רושמין רשימה קטנה על חולית הכלים אפילו כעין יו"ד סגי.
פ ע"א רש"י ב' אותיות בדיו יבש נראה כוונתו אף דלכתיבה צריך איזה משקה מ"מ בדיו משערינן.
גמ' וחזר והוציא וכתבה יל"ד בשלמא כתבה קמא צריך דאי לא כתבה לא מתייבשא אבל בתרא ל"ל ונראה דס"ד כיון דעכ"פ רישומו של אות ראשון כיון שנתייבש בנתים פטור.
גמ' כמו שנקלטה ר"ל ל"מ קלטה כלב בנתים אלא ודאי פטור אפי' הגביה הוא עצמו פטור כאלו קלטה כלב.
גמ' וחזר והוציא חצי גרוגרות יל"ד לר"ל דחצי שיעור מותר מה"ת אמאי חייב בשלמא באכילה ל"ק כיון דבעי כא"פ וכא"פ חדא אכילה מקרי אבל בזה למה חייב וצ"ל כיון דהוה בהעלם א' הו"ל כחדא וא"כ במזיד לכאורה הי' פטור.
רש"י אבל כרמלית כגון קרפף צע"ג הא קרפף מדאורייתא רה"י גמור הוה.
פא ע"א גמרא אם יש עלי' עד עיין ברי"ף דר"ל סמרטוט והנה הא דאייתי עלה הא דירדו גשמים יישב הרי"ף דקאי אצרור ואבן דעלמא אבל האי קושיא מאי מקשה עלה מצרור שקינח בו חבירו וצ"ע.
שם ירדו עלי' גשמים צ"ל מע"ש דאי בשבת וביה"ש מוכן הי' הא אין מוקצה לחצי שבת.
שם ע"ב תוס' ד"ה והניחו בסוה"ד דשמעתין לא סברה ועיין תוס' גיטין שם.
תוס' ד"ה והאר"י בסוה"ד ואמורא עיין רש"א ונראה כוונת תוס' דלבתר דמסקו במה נחלקו ר"י ושאר אמוראין סיימו בסוף אבל גם אליבא דר"י פליגי אמוראי אי אמר ר"י כלל הלכה כסתם משנה.

הדרן עלך פרק המוציא יין.

בעזר המוציא עולמו מאין

ונתחיל ברצות ד' פ' ר' עקיבא.

בעזר קול דודינו הנה הוא בא

נראה דתנא קאי אמתני' דע"א שלמדו חכמים משקץ תשקצנו דע"א מטמא כשרץ ור"ע נחלק דמטמא במשא וקאמר מנין לי דבר זה אלא קשה הא מסיק רבה לקמן דר"ע גם באבן מסמא מטמא מ"ט לא קאמר ר"ע אבן מסמא ולמ"ש אדרבא ר"ע גם לד' רבנן קאמר מאחר דפלגיתו עלי באבן מסמע מדוע אתם מודים לי דבמשא מטמא וקאמר משום דילפינן מנדה.

רש"י במתני' משום דבעי למתני ועיין תוס' כ' כוונת רש"י דאי הוה מתחיל תנא בממרחיצין את המילה היה קשה הא משנה יתירה היא דתנן לה בדוכתא פרק ראד"מ ולהכי תני הני מניין תחלה דנדע דאגב הני מניין תנו גם מרחיצין את המילה.

רש"י שם במשא אדם הנושאה נראה כוונתו דאף דבנדה אפילו נטמאו במשא בע"א דוקא אדם הנושאה ולא כלים.

רש"י ד"ה ודין מחצה על מחצה ר"ל דאין לפ' דחצי הכותל אינו מטמא דהרי סתמא קתני אבנים וכו' מטמאי'.

רש"י ד"ה נדה מטמאה במשא ובמתני' שתיק רש"י מזה נראה דהמתין לפרש עד כאן משום קרא דכל אשר יהי' תחתי' דילפינן מני' לרש"י אבן מסמא.

גמ' חומר רבה נראה דרבה קאמר זה להקדמת ד' רבה בתרא דלא תימא דר"ע מפ' צא תאמר כפי' הרד"ק אל' צאתיך וא"כ תזרם כמו דוה מיותר וילפינן מני' היקישא לנדה אבל רבנן דרשו צא תאמר הכנס אל תאמר ותזרם כמו דוה נכרינהו כנדה לזה קאמר דנהי דמפרש רבנן הכי מ"מ ילפי' היקישא למשא.

הכנס ארי תאמר לו נראה דקרא בע"א של ישראל ואין לה ביטול אף דאמרת לנכרי צא שיבטלנה אפי' לאחר ביטול הכנס אל תאמר לו כי ע"א של ישראל אין לה ביטול.

רש"י ד"ה אף ע"א אינה מטמאה לאיברים כגון ע"א של חליות כוונת רש"י דאי שבר אבר ממנה לכה"פ בע"א של נכרי הרי בטלה ואמנם תוס' כתבו לעיל סוף הדיבור ולר"ע אימן יכול להחזירה משמע דמיירי בשבירה ובע"א שאין לה ביטול מיירי

ומדברי רש"י מובנים ד' רש"א שכתב מאינה לאיברים אינה ראי' דמיירי שנשתברו ע"י נכרי ור"ל ג"כ חוליא ניטל ממנה ואין לומר דבשל ישראל מיירי דא"כ מהי"ת לא יטמא אבר ממנה כיון דעדיין שם ע"א עלי'.

תוס' ד"ה אמר רבה ודשרץ למטמויי כעדשה יל"ד הא בע"א ולא ידבק בידך מאומה כתיב וצ"ל כוונת התוס' דנילף מנדה דאינה לאיברים וממילא צריך לחלק בין איסור לטומאה דבאיסור אפילו מאומה אסור.

פג ע"א ואוכלין ומשקין עיין רש"י ומה דנקט תנא אוכלין ומשקין משום סיפא דכרעו הן טהורים דדוקא באוכלין ומשקין מיירי וכמ"ש רש"י שם.

שם ע"ב תוס' וישימו זבוב גדול וכיוצא בזה בישעי' ז' בזבוב אשר בארץ משמע ג"כ שהי' גדול.

גמ' דלא מטמא וקאי השו"ט לר"א וצ"ע הרי גם לרבה הי' יכול להקשות קושיא זאת ונראה ד' הש"ס דפלוגתא דרבה ור"א בהא מלתא דרבה לא אמר כר"א דמשמע לי' דע"כ ליכא לדמויי לגמרי ע"א לשרץ דהרי באותו קרא כתיב כי חרם הוא לאיסור הנאה ושרץ הרי מותר בהנאה וכיון דליכא לדמויי לגמרי דיו אם נדמה לאבן מסמא וא"כ לכעדשה ליכא לדמויי לשרץ ולק"מ אבל ר"א ס"ל איסור לחוד וטומאה לחוד ושפיר מקשה.

פג ע"א מניין לספינה שהיא טהורה נראה דאספינת הים לחוד מקשה דבנהרות ספינות מינח נייחא ומיא הוא דממטי א"כ אינה דומה לשק אבל בים שהולכת רק ע"י הרוח צריך קרא וזה ג"כ כוונת תוס' ד"ה לאפוקי ספינה שכ' אע"ג דבים מהלכת ע"י טלטול ר"ל טלטול הרוח מ"מ אי לאו מיא לא הי' הרוח פועל לטלטל הספינה כ"א הרוח סוער את הים ועי"ז הולכות וא"כ הו"ל שוב ים כנהר דספינה מינח נייחא ומיא הוא דממטי לה.

מלא וריקן ר"ל בריקן דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

שם ע"ב דאמר ר' חנינא בן עקיבא נראה דר' חב"ע כת"ק דובלב ים ילפי' דספינה טהורה וא"כ מ"ש ספינת הירדן דטמאה דאי כחנניא ס"ל הו"ל למימר בקיצור משום דדומה לשק.

במי שממית עצמו ר"ל כך היא דרכה של תורה וחיי צער תחי' ובתורה אתה עמל.

פד ע"א דבי רבי ישמעאל תנא ילפינן מנדה נראה דקשה להו קושית תוס' הרי זב בעי מים חיים א"ו מנדה גמרינן.

רש"י ד"ה מפץ במת מניין עיין רש"א שנתקש' מדוע נקט רש"י טומאת שרץ דאי לא חזי למדרס אף שאר טומאות אינו מקבל עיי"ש וצ"ע מאי קשה לי' הרי כל הא מלתא דבעינן תוך מדומיא דשק ילפינן והאי קרא בטומאות שרץ כתיב.

גמ' וטעמא מאי נראה דבשלמא המקשה שהשיב לר' חנינא רחמנא ליצלן היינו משום דכללא בידן אין היקש למחצה אבל ר' חנינא שהשיב לו כמו כן רחמנא ליצלן טעמא מאי ומשני דאל"ה קשי קראי אהדדי.

רש"י ד"ה שייחדה לאשתו נדה עיין רש"א וסיים ויש ליישב נראה כוונתו דתרווייהו בעינן דאם ישבה עליהם היא מטמאות אותם וא"כ איננה חוצצת אמנם מה"ט כיון דמצינו לאותו כלי עם האוכלים באהל המת ובמאי באנו לטהר משום דהכלי חוצץ וכיון דיש לספוקי אם אין הכלי טמא שישבה עליו אשתו נדה אינו יכול להוציא מספק מידי טומאה.

פה ע"א תוס' ד"ה וקים להו עיי' רש"א מ"ש דמשמע לתלמודא נרא' כוונתו מדקאמר הש"ס חמשה בשיתא ואי אקרנות קאי הו"ל טפי א"ו משמע לי' דארוחות קאי.

שם ע"ב גמ' שמא ימלא פי' שיסבור דבהרחקת ב' טפחים סגי.

שם ע"א תוס' ד"ה אמר רב כ' דהא דנאדו תוס' מפי' רש"י דרש"י בנה יסודו דקרן הוה היכר דלא גרע מראש תור ואמנם מאחר דמסקינן אין ראש תור בערוגה מנ"ל למימר דקרן הוה היכר

תוס' ד"ה ושמואל עיין רש"א ולי נראה דמשום הכי נאדו התוס' מפירוש רש"י דל"ל למימר דרב ושמואל בגזירה שמא ימלא פליגי דלמא בראש תור בערוגה פליגי.

פו ע"א תוס' ד"ה מניין לפולטת ואע"ג דלא הקפיד וכו' נראה דעיקר קושי' ובועלי נדות דזבין ומצורעין ודאי נתרפאו קודם מתן תורה דמ"ש מסומין דדרשינן מוכל העם רואים דהסומין נתרפאו אלא שעוררני תלמיד א' בבועלי נדה מה רתת וזיעה שייך וי"ל דמיירי שפרסה נדה בשעת תשמיש.

תוס' ד"ה בהשכמה אליבא דר"ע קאמר נראה שבאו ליישב קושית רש"א לקמן מאי מקשה אדר"ע וליטובלו ביני שמשי דלמא באמת ה"ט דר"ע ולא דריש בהשכמה ירד וע"ז כתב תוס' דאדרב אדא דמתרץ אליבא דר"ע בהשכמה ירד פריך דל"ל למימר הכי לימא דטעמא דר"ע דקשה לי' וליטבלו ביני שמשי.

שם ע"ב תוס' ד"ה אמר ר' יצחק נראה במ"ש תוס' דקושיא דביני שמשי גם לרבי ישמעאל ולראב"ע קשה וקושי' דבצפרא קאי רק לר"ע א"כ תירוץ ראשון גם לר' ישמעאל אצטריך ותירוץ שני לר"ע.

תוס' ד"ה וכל העם עיין רש"א נראה דבתירוץ בתרא של תוס' דניחא להש"ס טפי דרשה דהזה גם קושית רש"א מתורצת דאי ס"ד דסמיך אדרשא דבמדבר א"כ הך דרשא ע"כ עדיפא אלא דד' רש"י צ"ע הרי הך דבמדבר קאי אפסח שני והכא מפסח ראשון מיירי.

גמ' ואי לאו שפי' מן האיש משום דקרא סתמא כתיב ולמאי דמתרץ ה"ק כיון דבאיש א תליא בסרוחה ע"כ קרא בראוי להזריע באשה מיירי.
גמ' וא"ל יישר כחך דמאחר דהיה עת רצון למה הזכיר לו השי"ת א"ו משום שהיה רצוי בעיני השי"ת וי"ל שהי' רצוי משום שלא הי' כתוב בלוחות ראשונות למען ייטב לך וי"ל דמה"ט שבר אותם משה שהיה יודע שצריך ששים רבוא אותיות לתורה דילפינן מתיבת **ישראל יש ששים רבוא אותיות לתורה** והי' חסרים למען ייטב לך והנה רש"י כתב על ולכל המורא הגדול ששיבר הלוחות ומטעם כי ישראל ששים רבוא אותיות בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ.
תוס' ד"ה ועתה פה מרן זצוק"ל תירץ דלדידן דאית לן דמה שחזרו ישראל על כל דיבור י"ב מילין הי' באונס ולא הי' אי' תחומין שנצטוו עלי' במן מאל יצא איש ממקומו א"כ לאהליכם היתר תשמיש ואתה פה עמוד עמדי איסור תשמיש אבל משה שהי' עניו גדול מכל האדם וכיון דהוא לא נרתע סבור שישראל מרצונם חזרו לאחוריהם ויצאו חוץ לי"ב מילין וא"כ לא הי' להם רשות רק עד ד' אמות ואמר רחמנא להתיר להם ולא נשמע מואתה פה עמוד עמדי איסור תשמיש וע"כ דמדעתו פירש מאשתו והיינו דאמרה מרים כאשר דברה במשה אודות האשה הכושית אשר לקח דפי' אשר גירש וא"ת שהי' פקודת ה' למשה אבל הלא והאיש משה עניו מאוד והבן ודפח"ח.
פז ע"ב אתחומין אפקיד פירש דע"כ ברפידים לא חנו עד שבאו למדבר סיני דאי חנו הי' להכ' להזכיר שם מקום החנייי' ואי אמרת שנסעו בע"ש מרפידים כיון דאפקיד אשבת ע"כ חנו בשבת אע"כ בחד בשבא נסעו ובחד שבא חנו. ושפיר הוה ששי לחנייתן ולמסען אבל אי לא אפקיד אשבת נסעו מרפידים בע"ש ובחד בשבא באו לסיני ודוקא ששי לחנייתן ולא למסען.
וכתב רש"י לתחומין לילך חוץ לאלפים ומאי דוחקי' לרש"י לפרש אליבא דר"ע דלמא תחומין י"ב מיל ונרא' דאדרבא דאם נפרש י"ב מיל א"כ מוכח מהכא די"ב מיל דאורייי' וד' רש"י דאין שום תחומין דאורייי' ולזה פירש דאלפים קאמר וכמ"ש רש"י בחומש ע"פ אל יצא איש ממקומו אלפיים אמה וסיים רש"י שם ולא כמפורש אלא מד"ס וזה כוונתו ג"כ כאן ומדקאמר אפקיד י"ל דמרע"ה כבר תיקן להם אלפים אמה ע"ש וכבדתו מעשות דרכיך.
תוס' ד"ה כאשר צוך ועוד מקשי' עיין רש"א ורש"ל ולענ"ד נראה כוונת תוס' אף שלא ביארו כן ע"כ גם בח' אייר שבתו באלים ולכה"פ ב' שבתות ואף דמסתבר מאחר דבאו

למרה כ"ד ניסן כבר שבתו ג' שבתות י"ל דקודם שנסעו ממרה נצטוו אבל לומר ששבתו במרה ב' שבתות לא מסתבר דבאלים כתיב ויחנו שם על המים משמע חנייה מרובה.

רש"י ריש ירחא דאייר שבתא ניסן לעולם מלא וצ"ע אטו בזמן שהי' מקדשין על הראיה הי' ניסן לעולם מלא ולולא דברי' הייתי אומר דלפמ"ש רש"י בחומש אמר השי"ת למשה החודש הזה סמוך לביה"ש וא"כ הי' המולד שית שעי קודם ואם המולד הי' בה' בחצות המולד שלאחרי' ממילא בשבת.

אר"פ ת"ש יל"ד אטו לא ידע ר"פ דאיכא לתרוצי עברוה ונראה דמאחר דבברייתא שנייה ע"כ מסקינן הא מני ר' יוסי ובעי ר"פ לאוכוחי דע"כ מן הפסוק מוכח דלרבנן עבור עברוה וזה דוחק לעשות שני מלאים סמוכים וממילא מסתברא דהלכה כר' יוסי ופולטות צריכה שש עונות כחכמים דלעיל.

רש"י ד"ה לעבודה לס' עבודת ציבור תמידין וכו' הא כל ז' ימי מלואים הי' משה מקריב תמידין ורק קרבן מוסף ר"ח באותו יום ואפשר משום דמשה רק ללמוד לאהרן עשה לא חשיב לי' עבודה וצ"ע.

רש"י ד"ה ז' חסרים ולית להו דאחרים דבריו צ"ע דאפי' מאן דלית כי' לאחרי' ומעברין ומחסרין היינו לצורך היינו דלא ליחול יוה"כ בששי או באחד בשבת אבל התם מה צורך הי' להם ולולי ד' רש"י י"ל ע"ד שכתב לעיל שהלבנה היתה מכוסה ביום ל' והוצרכו לעבר.

ועיין במ"א סימן תצ"ד ה' שהקשה למאי דקיי"ל לענין פולטת ביו"ד כר' יוסי האיך אומרים ביום א' דשבועות זמן מתן תורתינו ומצאתי בחידושי הרמב"ן בסוגיין יישוב לקושיא זאת שכתב דהתורה קבעה עצרת בין לרבנן בין לר' יוסי בחמשים לספירה ולא פליגי אלא אי ההוא לספירה שנתנה תורה הי' בו' או בז' סיון וא"כ לכ"ע ביום חמשים לספירה הוא חג השבועות ומה אכפת לנו במה שהי' בזמן ההוא.

פח ע"א תוס' ד"ה בסוה"ד ד"ה מודעא רבא שלא לעבוד ע"א וא"כ עכ"פ שלא לעבוד ע"א קבלו ברצון וא"כ מיושב קושית הרמב"ן אי איכא מודעא למה נענשו בבית ראשון הא עיקר עונשם הי' על ע"א וכדומה שכן עד"ז תי' בפרשת דרכים.

תוס' ד"ה אמר רבא ומרן זצוק"ל תירץ דהא בהא תליא שכן כתב החו"ה אין התוספת מתקבלת אא"כ פרע החובה תחלה ומדקיימי למעל' התוס' ימי הפורים ע"כ שקיימו למטה תחלה מה שקבלו כבר.

ואני במ"ר מגילת אסתר דהאי וקבלו וקבל כתיב אלא הקרי הוא וקבלו וקאי וקבל כלפי שמיא וקבל למעלה מה שקיימו למטה ומהכא דריש במגלה שם וקאמר רבא דלית לי'

פרכא ובשמעתין מהקרי וקבלו דרשי' והש"ס בין הכא בין התם שלא להאריך לקט דרשה פשוטה.

רש"י ד"ה מלמד וכו' ופי' הכתוב דעד יום הששי שהיתה ארץ יראה נקרא ערב ויהי בוקר ביום הששי אחר ששקטה.

גמ' עלובין ואינן עולבין פירש מהר"ם חגית בס' משנת חכמים עלובין קאי אפגם משפחה והתם צריך להשיב שלא יחזוקים בפסול מחמת שתיקותיו אבל אינן עולבין לומר אתה פסול אבל אם יחרפים בגניבה וגזילה וכיו"ב דהיינו "שומעים חרפתן" אז אינן משיבין כלל.

וכ' מו"ש דמה שסיים כצאת השמש בגבורתו ר"ל דהשמש שתקה לקטרוג הלבנה ועי"ז הלבנה נתמעטה והשמש נשארה בתקפה וגבורתה.

פו ע"א מתני' רש"י מניין שמרחיצין דאף ביום ג' מסוכן ר"ל בב' ימים הראשונים מרחיצין דודאי מסוכן אבל ביום ג' מניין.

שנאמר ויהי ביום השלישי ר"ל דדי הי' למכתב ויהי בהיותם כואבים, ביום השלישי ל"ל ש"מ למימר דיום השלישי מסוכן הוא ונראה דלאו ממלת כואבים ילפינן דכאב עדין אין בו סכנה אלא מדלא יוכלו להציל נפשם עוד מלאה ושמעון ולוי.

אם יהיו חטאיכם נראה דהא דלא קאמר ג"כ דהוה רק זכר לדבר משום דממילא ידעינן דעל סמך זה לא היו מניחים לצאת ביוה"כ האיש עתי עם השעיר ברצועה שבין קרניו מאחר דקיי"ל יש עירוב והוצאה ביוה"כ א"ו קבלה היתה בידם וקרא דמייתי רק ע"ד ליכא מידי דלא רמיזי באורייי' אבל גבי סיכה ס"ד דהוה דאורייתא קמ"ל דאין זה אלא זכר וסיכה מדרבנן הוא דאסירא. ויש קצת ראיה להפוסקים דס"ל שאר ענויים הוה רק מדרבנן דוקא ביוה"כ לפמ"ש תוס' יומא ע"ו דלענין ענויי לד"ה סיכה כשתיה היינו דתנן ביוה"כ אבל יש להקשות ע"ז ממאי דיליף הש"ס פרק הרואה תם מהאי קרא לזר שסך תרומה הא תנא ביוה"כ דוקא קאמר וצ"ע.

תוס' ד"ה אעפ"י אפילו זכר לא הוה יל"ד למה לא דהא דילפינן מהאי קרא משום דודאי קרא אגב אורחי' אי' אתא לאשמעינן ובשלמא אי סיכה ג"כ אסירא אתא לאשמעינן דרחיצה כסיכה אבל אי סיכה מותרת מאי קאמר דרחיצה כסיכה וצ"ע.

צ ע"א רש"י ד"ה מיני מתיקה ומתני' לא מפרשא יל"ד אטו אידך מתני' מפרשא והכי הו"ל לרש"י למימר ומ"ט לא קאמר חזקי' למלתי' אמתני' דשבת דקדמה ונראה כוונת רש"י דהתם ע"כ במיני מתיקה מיירי וכד' תוס' דאל"ה הוה כטל פ"ג אבל הכא לענין הוצאה מיירי ומתרץ דאי לאו במיני מתיקה מיירי ול"ש צירוף א"כ חייב על ההוצאה.

שלהי פרק ר"ע הרמב"ם פרק י"ח מה' שבת כתב חגב חי כ"ש וכתב הכ"מ דהא דלא חילק הרמב"ם בין טהור לטמא לישנא דמתני' נקט ודבריו מופלאים דאדרבא במתני' תנן בהדיא חגב חי טהור כ"ש וע"ז קאי השו"ט ואדרבא הרמב"ם שינה לשון המשנה וצע"ג.

הדרן עלך פרק אמר ר"ע מניין

בעזר ברא עולמו יש מאין.

ונתחיל לבאר פרק המצניע.

בעזר גואל ישראל ומושיע

לרפואה כ"ש יל"ד הא כבר תני לה לעיל גבי צפורת כרמים ונראה דלק"מ דלעיל מיירי ממוציא אף שלא הצניע משום דכ"ע מצניעין פפורת כרמים לרפואה וכאן מיירי במצניע לרפואה שאין דרך בני אדם להצניע לצורך רפואה וזה הצניע ולהכי חייב.

תוס' ד"ה כל אדם תימא נראה משום דבעי למתני חזר והכניסו אינו חייב דהיינו משום שהוא ככל אדם אצטריך תחלה למתני וכל אדם וכו'.

גמ' אמר אביי נראה דאביי דייק לי' מלשון חזר והכניסו דמשמע דוקא הכניסו בטלי' למחשבתו דאל"כ ליתני שכח וכ"ש חזר והכניסו.

צא ע"א גמר' ולעולם עד דאיכא כזית וצריך ביאור הרי כ"ש קתני ונראה דהמג"א סימן פ"ז הקשה דהכא משמע דגרוגרות גדול מזית ובכריתות מוכח דזית גדול מגרוגרות ותירוץ דהכא בזית קטן וקשה עיקר חסר מן הספר ולזה נראה דה"ק האי כ"ש אזית קאי דסגי בזית כ"ש ר"ל זית קטן.

תוס' ר"ה מתקיף ופירש הרב פורת ויל"ד אמאי לא מקשה קושי' אמתני' ונ' דאי ממתני' הו"א לאו במחשבתו תליא מלתא כ"א הוא בכלל שיעורין הל"מ אבל מדקאמר ר"י סד"א וכו' שאור במחשבתו תליא מלתא שפיר פריך.

שם ע"ב תוס' ד"ה כגון דאיכא ולא אתין בהדי הדדי ויל"ד אדמקשה תוס' לעיל אד' המקשה לקשי להו לר"נ דבעי למפשט מאבא שאול ולא אסיק אדעתי' לחלק בין בהדי הדדי או לא למה לא קשה לי' אמאי נקט רבא זרק וצ"ע.

גמרא שתי לחם ולחם הפנים יל"ד בשלמא לס"ד דמאבא שאול שמעינן דלא אמרי' מגו שפיר נקט שתי הלחם ולחה"פ לאשמעינן הא מלתא אבל למאי דדחיא דהתם לא הוה בהדי הדדי ול"ש מגו ואי רבותא דאבא שאול ונראה דאשמעי' ל"מ בשתי הלחם דמצות

אכילתו בכזית לא אמרינן מגו דחשיבא האי כזית לקיים העשה ה"ה לענין שבת סגי בכזית אלא אפילו לחם הפנים שהי' לו עוד שכל כהן שהגיעו כפול שבע ממנו מ"מ לענין שבת בעינן כגרוגרות ועיקר רבותא לחה"פ ואגב לחה"פ נקט שתי הלחם דעצרת שחל בשבת דאפלגי אבא שאול ורבנן שלהי סוכה הי מינייהו קדים זולת זה הוה נקיט אכילת קדשים.

ויל"ד למסקנא תקשה לן למה לא נקט אבא שאול קדשים קלים דמחיצתן חומת ירושלים ותרווייהו בהדי הדדי קאתי אלא ש"מ דכה"ג באמת א"צ גרוגרות והי' מכאן ראי' לד' הרמב"ם במנין המצות שכתב דדוקא בחטאת ואשם לוקה על חוץ למחיצה אבל בקדשים לא.

שם ע"ב המוציא אוכלין יל"ד לאיזה ענין נקט אוכלין לינקוט משא סתם ונראה דס"ד בענין שאין בו שיעור אלא שהצניעו ומיירי שגם האסקופה רה"ר אלא דע"י שנתנו על האסקופה ביטל מחשבתו הראשונה והו"ל כהכניסו לאוצר ומשו"ה פטור להכי נקט אוכלין וכתב הרשב"א דבאוכלין בעינן עכ"פ כגרוגרות ול"מ המצניע וע"כ הא דפטור משום שלא נעשה מלאכתו בב"א.

בין שהוציאן אחר עוררני תלמיד אחד הא תו ל"ל השתא הוא פטור אחר מבעי' ונראה דהש"ס יישב קושי' זאת לקמן דקאמר אי רה"ר פטור אמאי אי רה"י בין שהוציאן הוא בין שהוציאן אחר ולמאי הלכה נקט המקשה האי דבין שהוציאן א"ו בא ליישב דאי לא תנן אלא שהוציאן הוא הייתי אומר לעולם אסקופה רה"י ופטור דהוה כמפנה חפציו מזויות לזוית ונמלך להוציאן ומיירי שהניחו רק לכתף דהו"ל עקירה אחת אמנם בהוציאן אחר מא"ל הא מרה"י לרה"ר קמפיק והיינו דתנן והוציאן אחר דנדע דבאסקופת כרמלית מיירי

והא דלא משני דמיירי באסקופת מקום כדלעיל פ"ק ח' ע"ב דא"כ פטור קאמרת הא מותר לכתחלה

צב ע"א בין בימינו בין בשמאלו יל"ד בימינו ל"ל פשיטא ויל"ד עוד לשון בימינו בימין הו"ל למימר ונראה דימינו דקאמר אפי' אינו ימין כל אדם כגון באיטר וע"ז בין שהוא איטר והוציא בימינו בין שאינו איטר והוציא בשמאלו ואשמעינן דס"ד דימין דידי' שהיא כהה גרע משמאל כל אדם קמשמע לן.

תוס' ד"ה בחארפקו עיין בחי' רשב"א והרמב"ן דהביא לרש"י לפרש כן דבשלמא בבית השחי דרך לשאת משא אף דאין זה כדרכו אבל לפירוש התוספת האיך נושאים משא באותו מקום ועיין תוי"ט תי' לזה.

תוס' ד"ה בפיו עיין בחי' רשב"א ועיין בלח"מ דמ"מ צריכין לד' התוס' דבאוכלין דוקא אמרינן מחשבתו משוי לי' מקום. ומה שיל"ד ממתני' שלהי עירובין דתנן ר"י אומר אף משנתלש רוקו בפיו לא ילך ד' אמות ברה"ר והתם לא שייך מחשבתו משוי לי' וגם גבי אוכלין לא שייך ואעפי"כ אוסר ר' יהודה וצ"ל דמדרבנן קאמר.

רש"י ד"ה ואיבעית אימא ונראה דודאי אי גובה הלויים כמונו ג' אמות זה חשבינן מכתף ולמטה דכתיב בכתף ישאו אבל אי גובה הלויים י' אמות דלמא עם הראש הי' יו"ד אמות.

וגמירי דכל טונא מוכח מכאן שהיו נושאים הארון תלתא מלעיל ותרי תלתא מלרע ותי' על הרמב"ן בחומש פ' תרומה שמפרש שהיו נושאים כל הארון על כתפיהם.

אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה נראה לסמוך אקרא "לך ה' הגדולה" זה "העושר" כדאמרינן מימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד והגבורה זה "הגבור" "והתפארת" זו "החכמה" "וההוד" זה "בעל קומה" ר"ל אצל מי שאתה שורה תתן לו למפרע ארבע מתנות הללו.

רש"י ד"ה אנשי הוצל כדי יין על ראשיהם ואין אוחזי' בידיהם פי' ד' אלה בלח"מ פי"ח מהלכות שבת ע"ד הרמב"ם דתרתי בעינן לפטורא משא קל אפי' אוחזים בידיהם לא מהני דידי' לא מסייע מידי אבל במשא כבד דצריך לסייע בידים אם מסייע חייב וזה תו"ד רש"י.

רש"י ד"ה המתכוין כמתעסק ולא נתכוין צ"ע מאי מתעסק שייך הא לא עשה בידים מידי ועוד מתעסק פטור ולא נתכוין מותר וצ"ל כוונת רש"י פטור הואיל ולא נתקיימה מחשבתו וע"י שלא נתכוין דמי למתעסק.

רש"י ד"ה דיוקא כוונתו דמתני' לגופא אצטריך אלא דאעפי"כ איכא למטעי ע"י דיוקא:

שם ע"ב מתני' המוציא ככר לרה"ר יל"ד למאי נ"מ אשמעינן דמוציא ככר לרה"ר חייב מהי"ת לא יתחייב ונראה מאחר דהך מתני' ר' יהודה היא אגב אורחא אשמעינן דמשאצ"ל חייב עלי' וככר מרה"ר לרה"י הוה הכנסה לצורך אכילה וחייב לכולא עלמא אבל המוציא ככר לרה"ר שאינו מקום אכילה רק מוציאה שלא תגנב והוה כמוציא המת דלקמן ואעפי"כ ר"י לטעמי' $ציור בספר$ מחייב משאצ"ל.

רש"י הוציאוהו שנים שנאמר בעשותה וי"ל למאי נ"מ גילה לן רש"י במתני' ד' הש"ס לקמן ותו דבש"ס מוקמי' להא דבעשותה איחיד שעשה בהוראת בי"ד ונראה דאדרבא זה בא רש"י לגלות דמהי"ת נדרש ובעשותה יחיד שעשה בהוראת בי"ד ועיין בחידושי ר"ן קצת יישוב לזה ולזה כתב רש"י דאנן רק תלתא מיעוטי צריכא לן ומאחר דאית לן תלתא

מיעוטי מפקי' לר"י חד מנייהו להוראת בי"ד והיינו נפש אחת אבל בעשותה משום שנים שעשו מלאכה אצטריכי לנו.
וכתב רש"י חייב בגמרא מפרש טעמא ר"ל מאחר דמבעשותה ילפינן שנים לפטורא קשה מ"ט באינו יכול חייב וע"ז כתב רש"י בגמרא מפרש טעמא.
תוס' ד"ה זה אינו יכול מפורש בב"ק ושם כתב משום דהיכא כל חד חייב כרת ממילא חייב חטאת על שוגג וצ"ע הא גם התם חייב מיתה בידי שמים והכופר פוטרו מזה ונ' כוונתם המיתה על שלא שמרו כהלכתם כראוי ובשני שומרים שאחד סומך על חבירו שמא תרווייהו פטירי.
גמ' במלגז ולוגזין נראה דברייתא בא להורות לן דביכולין פטורין משום דממשכן גמרי' והתם לא עשו שנים מלאכה אבל באין אחד יכול גם במשכן עשו שנים ולכך חייבים ומה"ט נקט מלאכות שהיו במשכן ומה"ט נקט נמי קורה ומ"ש רש"י חייב משום מעמר ר"ל דלאחר שזורע הזרע מן התבן מעמר התבן.
צג ע"א ואם לאו פטורים לכאורה שפת יתר הוא ונראה הכוונה שנים אינם יכולין חייבין ודומיא דהכי שנים יכולין פטורין אבל אחד יכול ואחד אינו יכול אחד חייב.
רש"י ד"ה נפש אחת אורחי' דקרא ור"ש נראה טעמי' דלשון נפש משמע אפילו קטן כדדרשינן כל נפש לא תאכל דם להזהיר גדולים על הקטנים הכא קטן לאו בר קרבן ואמאי לא כתיב איש כי יחטא אלא להורות נפש ולא נפשות.
תוס' ד"ה הי מנייהו חייב עיין רש"ל דרש"י לא מפרש הכי ועיין חידושי הרשב"א וי"ל דרש"י לטעמי' דפי' לעיל זה יכול וזה יכול לאו כאורחי' ופטור וזה אינו יכול וזה אינו יכול כאורחי' וחייב א"כ ה"נ היכול לאו אורחי' למעבד בשנים חייב אבל אי$ציור בספר$ מסייע אין בו ממש היכול חייב.
תוס' ד"ה זה יכול נראה סברת תוס' בזה דכמה מילי איכא ע"י משא אין כח להסיעם וע"י גרירה יש כח נמצא דע"כ לאו בכח תליא מלתא.
צג ע"ב תוס' ד"ה אמר מר בסוה"ד איכא למימר באינו יכול מודה ולא כתבו סברא נראה הסברא דר"י דפוטר בשנים יכולים טעמי' דאית לי' מיעוטא אבל יותר משנים יכולין אין בידינו למעט והאיך נמעט באינם יכולין וליכא שיעור לכל אחד אבל לר"מ דלית לי' מיעוט ממילא מסברא סבירא לי' דמה לי נעשית המלאכה בא' או בשנים אף אנן נימא מה אחד בעי שיעורי' אף שנים בעי שיעור לכל אחד.

תוס' ד"ה דלמא י"ל דהא דמייתי בתרי' תני תנא וכו' בא ליישב כלומר דברייתא לאפוקי מר"ש דפוטר אפי' בשנים אינם יכולים וקמ"ל דאפי' כה"ג דאיכא שיעורא לכל אחד ואחד אפ"ה פוטר ר' שמעון.

רש"י ד"ה ופטור על הכלי לכאורה כיון דברית' טעמי' דמתני' קאמר מאי קמ"ל ונראה דס"ד דוקא כגוונא דמתני' דפטור על העיקר לא מ' דיהא פטור על העיקר וחייב על הטפל אבל בבתרייתא דחייב על העיקר ס"ד דגם על הטפל חייב קמ"ל דאעפי"כ פטור.

תוס' ד"ה ששגג על האוכלין הנה מה שלא רצה רבינו שמואל להניח גירסת רש"י ולחדש רק דמיירי בלא התראה ל"ק דאי ס"ד דהזיד רק על הכלי א"כ מה קמ"ל דחייב על הכלי חטאת הרי אינו חייב דמזיד וכרת פשיטא דחייב ואדרבא עיקר רבותא דחייב על האוכלין ולא אמרינן דאינו מקרי אינו שב מידועתו ולכך מהפך ר' שמעון הגירסא.

באו"ד דלא שב מידועתו הוא, לכאורה לרש"י לא קשה כ"כ קושית תוס' דבלא"ה צריך לדקדק לרש"י כיון דלא קשה לי' לרב אשי רק מאי אף למה לא הניח רב אשי אוקימתת רב ששת ומהפך הגי' כפי' הר"ש דבהזיד באוכלין מיירי הכא א"ו דבשגג באוכלין משכחת לה דמקרי שב מידיעתו וכגון ששגג באוכלין להוציא לצורך חולה שאין בו סכנה ובכלי הזיד היינו מזיד ממש ובשלמא בהזיד בכלי לצורך עצמו לא הוה שב מידיעתו אבל בשגג באוכלין לצורך חולה אלו ידע דאסור חזקה אין אדם חוטא ולא לו ומקרי שב מידועתו ומשו"ה לא מהפך רב אשי הגירסא אבל לפי' ר"ש קשה ונראה דלפי' הר"ש ג"כ יש ליישב דמיירי שהאוכלין הוציא מרה"י לרה"ר לבד והכלי לקח ברה"ר והעבירו ד' אמות נמצא דתרי מיני איסורי עביד ושפיר שייך שב מידיעתו ואמנם עוררני א' מן התלמידים הרי כתב תוס' פרק כלל גדול ס"ט ע"א דבהזיד בכרת שייך שב מידועתו דסמיך עצמו שיעשה תשובה משא"כ במזיד בסקילה ואמנם במזיד בלא התראה דמהני שוב תשובה למה לא מקרי שב מידועתו ואולי משום דבחבר ס"ל ליב"י דא"צ התראה קשה להו לתוס' דהו"ל להש"ס לחלק בכך ויע"ל בכרת דהוא עד ס' שנה נוכל לומר דסמוך שיעשה תשובה אבל בחיוב סקולה אי נמי ליכא התראה הרי אמרו רז"ל דין ארבע מיתות לא בטלו ואינו בטוח אפי' רגע אחד בחיים והאיך יסמוך על תשובתו.

מאי אף לרש"י משמע שניהם שוין ולר"ש הרי אינו חייב כ"א על הכלי הקו' דמ' דחייב שתים ולולי דברי' י"ל לגי' רש"י דהכי קמק' דעיקר רבותא על האוכלין דלא מפטר מטעם אינו שב מידועתו אבל על זה הכלי פשיטא דחייב.

תוס' ד"ה ובפלוגתא הנה לרש"י הש"ס קאמר להא ובפלוגתא אבל לתוס' רב אשי קאמר לה ונראה דרש"י לא רצה לפרש כפי' תוס' דלכאו' מעיקרא מאי קארי לי' אטו לא ידע

המקשה דיש חילוק בין נודע ללא נודע א"ו משום דלשון חייב שתים משמע מיד כשעבר חייב שתים ואי אמרת דבנודע בנתים מיירי קשה הלשון חייב שתים ומשני רב אשי דמאחר דקיי"ל כר"י דלא בעינן נודע לאחר כפרה משכחת לה דנודע לו שהוא שבת ונתחייב חטאת אמנם סבר דהאוכלין הי' פחות מכשיעור ואח"כ נודע לו ושפיר חייב שתים מעצמו אבל לר"ל דבעי' כפרה בנתים אין הלשון חייב שתים מבורר תדע דבפרק כלל גדול גבי שני זיתי חלב בהעלם א' אמר ר"ל אינו חייב אלא אחת ומסיק דבנודע לאחר כפרה מודה ש"מ דר"ל ס"ל דל"ש הלשון חייב שתים אם הוא גרם ע"י שמיהר להביא כפרתו.

צד עא תוס' ד"ה שהחי נושא את עצמו עיין מ"ש רש"א עירובין צ"ז ע"ב ובדבריו נתיישב לנו קושי' עצומה דרבנן דפליגי אדר' נתן לד' תוס' ע"כ לא ילפי ממשכן ואמאי באדם מודו לר"נ ולפמ"ש רש"א הנ"ל דגם רבנן ילפי ממשכן היכא דסברא דחי נושא את עצמו מסייע להו והיינו באדם אבל בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אין כאן סברא ולא ילפינן.

ולולי ד' תוס' הייתי אומר דהא דזה יכול וזה אינו יכול היכול חייב היינו משום דמסייע אין בו ממש אבל ל"ד מסייע דשמעתין דהתם עבידא דיכול עושה בלא מסייע אבל הכא בנשיאת בע"ח א"א שלא יהא החי נושא את עצמו דומה לשנים שעשו מלאכה.

רש"י ד"ה מתיר בסוס וגבי אזהרת שביתת בהמה מלאכה כתיב והיינו לשטת רש"י ר"פ במה בהמה דשביתת בהמה ולא תעשה כל מלאכה ילפינן אבל לד' תוספת דילפינן מלמען ינוח צ"ל דכ' ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות וגו' וקאי האי ינוח אתעשה מעשיך דלעיל מני'

רש"י ד"ה דבי וויעדן ולא משרבטי נפשייהו עיין רש"א ורש"ל ולד' הרש"א קשה מאי בא רש"י לאשמעינן מהי"ת נימא דהעופות שצדין עופות אחרי' קשורי'.

גמ' בהמה חיה ועוף נראה דלא זו אף זו קתני לא זו בהמה שאין לה קלות כלל אפי' חיה ויש לה קלות קצת ולא זו חיה שיש לה רק קלות מקצת אפי' עופות שיש להם קלות הרבה אעפי"כ לא אמרינן נושא את עצמו.

בין חיין בין שחוטין נקט ולא מתים משום דר"ל אפילו מפרכסת אין לו דין חי לר"נ כיון דמודית לן בשחוטין אודי לן נמי בחיין.

מתניתין צ"ג ע"ב וכן כזית נראה דלא זו אף זו תנן לא זו כזית מן המת שמטמא באוהל ודאי הוצאה חשובה הוה אלא אפילו נבלה שאינה מטמא כ"א במגע ובמשא ולא זו

נבלה שמטמא במגע ומשא אלא אפילו שרצים שאינם מטמאים כ"א במגע מקרי הוצאה חשובה.

רש"י ד"ה ור"ש פוטר בדבריו יתיישב לנו אמאי נקט ת"ק מת שלם כיון דעכ"פ דאפילו בכזית מחייב א"ו משום ר"ש נקט דאפילו במת שלם פוטר.

צד ע"ב המוציא את המת לקוברו יל"ד כיון דקבורה מצוה לווה לא יקרא צורך גופו דהרי בלולב דהוה ג"כ רק צורך מצוה גזרו בשבת משום שמא יעבירנו ואטו ר"ש לית לי' דאין לולב ניטל בשבת וי"ל דוקא בהוצאה דילפי' ממשכן בעינן דומיא דמשכן וכמ"ש תוס' בשמעתין אבל מעביר ברה"ר לאו ממשכן גמירא כ"א הלכת' גמירא לה לא בעי הוצאה חשובה.

ומיושב בזה קושית רש"י ותוס' ר"פ לולב וערבה למה קאמר הש"ס שמא יעבירנו ולא קאמר שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר ולמ"ש א"ש דמשום ר"ש נקט יעבירנו דאהוצאה פליג ר"ש ובהבערה הוא דאיכא למגזר לר"ש דאיכא איסור דאורייתא.

עוי"ל דמשו"ה קאמר הש"ס שמא ילך אצל בקי דמה"ט חשוב מלאכה הצרוכה לגופו כיון שהוא רוצה ללמוד ע"י ההוצאה הזאת הנענועים.

רש"י ד"ה אף במוציא כוונת דבריו דרבא לקמן אשמעינן דלגופא לא בעינן ור"י אשמעינן דלגופה לחוד לא מהני.

עד דאיכא לגופו ולגופה יל"ד א"כ ברישׁ' אמאי לא הוה פליג ר"ש בשלמא בכלי איכא למימר דלצורך הכלי מוציאו מר לעשות לו טסקא אבל באוכלין מא"ל השיב אחד מן התלמידים דלמא שלא יתעפשו ברה"י הוציאן ואמינא אנא דמסתבר דמיירי כה"ג דזולת זה לאיזו ענין יוציא אוכלין לרה"ר.

רש"י ד"ה התולש סימן טומאה ב' שערות נראה מדבריו דדוקא בלבנות בעינן שתים אבל בשער צהוב בנתק סגי בא' וא"כ אין מקום לפלוגתת ר"נ ור"ש.

גמ' אהני מעשיו ומ"מ קשה האיך חייב מלקות הואיל ולא עביד מידי וצ"ל דקוצץ בהרת הלא לא כתיב בקרא כ"א השמר לעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים והכהן אי אפשר שיורה לו כיון דאהני מעשיו וממילא משום השמר בנגע. ור"ש ס"ל דבעינן מעשה ממש ומודה ר"ש דקרא מ' כר"נ ולכך אמר ר"ש מנא אמינא לה.

מתניתין וכן שערו כתב רש"י שער ראשו כוונת רש"י דלהכי מפרש אח"כ שפמו וזקנו דל"ת שערו דמחייב ר"א היינו שער ראש קמשמע לן ה"ה שפמו וזקנו.

וכתב רש"י בסוף מתני' וטעמא דר"א מפרש בגמר' ובגמר' לא פירשו טעם ר"א כ"א בגודלת וכוחלת ופוקסת ואמנם הא גופא דלא מפר' טעמא היינו משום דרבנן פטרי

דהוה גוזז כלאחר יד כמ"ש רש"י ד"ה מחלוקת ביד ור"א ס"ל דמאן דעביד הכי בשבת ה"ה בחול עביד הכי והוה דרכו בכך ואין זה כלאחר יד ורבנן סברי דבטלה דעתו אצל כל אדם וע"ד שכתב תוס' לקמן גבי מכבד ומרבץ. וזה נראה כוונת רש"י במ"ש סוד"ה מחלוקת ביד שאין דרך גזיזה בכך בחול דל"ת פלוגתייהו דר"א ורבנן רבנן סברי מאן דעביד הכי בשבת הוא עביד שלא תהי' מלאכה כדרכו ור"א לא חשב זה כ"א בחול פליגי רבנן סברי דבחול אין דרך גזיזה בכך ולכך הוה שלא כדרכו אפילו אי איהו עביד הכי.

תוס' ד"ה אבל בכלי היינו כר"י הקשה הק"נ פסק הרא"ש אהדדי דבשמעתין הביא בכלי חייב א"כ הל' כר"י דמשאצ"ל פטור עלי' ובפ' כירה פסק דמכבין אפי' גחלת של עץ ברה"ר והיינו כר"ש והביא בשם הריב"ש דבגזיזה לא בעינן צ"ל שהרי גזזו עורות תחשים במשכן ולא הוצרכו לשערות ולא הבנתי דמנ"ל הא דגזזו עורות תחשים עד שמצאתי לחידו' ר"ן לשבת שנדפס בירושלים תבב"א שכתב דגזיזת צפורן מקרי צ"ל הואיל ועושה ליפות את עצמו והביא ראי' דכה"ג מקרי צ"ל דאטו העבדן שגוזז העורות שיהיו קלים לעבדן יהא פטור נראה כוונתו ג"כ דגם במשכן היו מעבדין עורות התחשים והאלים והוצרכו לגוזזן תחלה שלא יעכבו השערות העבוד והן הן דברי הרב הר"ן והן הן דברי התלמיד הריב"ש אבל אכתי קשה שכתב בפסקי הרא"ש את המת במטה חייב והרי ר"ש פוטר וצ"ע ובענין ד' רש"י דלא מקרי צ"ל היכא דניחא לי' טפי אילו לא הי' כלל מ"מ הכא בעיקור שערות וצפרנים כל האדם רוצה אלא שאם הגדילו קוצצן ושפיר הוה לי' צריך לגופן.

רש"י ד"ה והא תניא בההיא ברייתא כלומר בזה עיקר קושי' אמאי לא תני וכן לקרחה ומשני אימא וכן לקרחה ואדרבא בא לגלות דמאי דתני גבי שבת מלא פי הזוג היינו שתים **תוס**' ממת גדול ב' או ג' נראה דלא סגי להו דאי אמרת אי אפשר לצמצם וקשקיל חצי זית דלמא שקיל מעט יותר מחצי זית ושוב אין כאן זית ומחצה.

רש"י ד"ה פוקסת ועיין תוס' נראה כוונת רש"י לד' הרמב"ם בפירוש המשנה שחולקת שער ראשה או ביד או בכלי והיינו דקרי לי' בונה דלפי מה שהבינו תוס' דברי רש"י מאי בונה שייך בסורק.

תוס' ד"ה וכי דרך אריגה בכך בסוה"ד ואין להקשות מאי דמסיק משום בנין ג"כ קשה והרי עומד ורואה דבבנין אורחי' בהכי שבונה ע"מ לסתור כמו במשכן אבל באריגה אין זו מן הדרך.

צה ע"א רש"י ד"ה מחבץ כוונתו מנותנין חלב הנקרש בקיבה לחלב שיעמוד וקשה לרש"י מאי בורר שייך בזה ולזה פירש מה שפי'.

רש"י ד"ה אחד זה כ"כ לאפוקי מהפוסקים דרבנן גם אחולב פליגי עיין חי' רשב"א ורמב"ן.
רש"י ד"ה עיין תוס' לעיל ע"ג וחידו' רשב"א והרמב"ן והרמב"ם פסקו אין דישה אלא בגידולי קרקע ופסק חולב חייב משמע דס"ל כתי' שדחו תוס' דבהמה מקרי גי"ק ועיין חידו' הרמב"ן שמחלק בין דישה עצמה לבין תולדת דישה ולולי דמסתפינא הייתי אומר דד' הרמב' דגידולי קרקע כגידולי יבשה לאפוקי חלזון שעולה מן הים ומ"מ כ' דהמפרשים שהביא רש"י משום קושי' זאת נאדו מפי' ומשמע להו דדישה דוקא בעינן ולא קצירה ובחי' ר"ן בשמעתין משוה להו.
רש"י מכבד את הבית דדוקא בבית הוי משוי גומות בנין אבל לא בשדה וחצר.
רש"י א' זה וא' זה א' שבת ואחד יו"ט בפסחים ס"ה ע"א כתב רש"י מכבד ומרבץ ורודה אבל באידך מודו רבנן.
רש"י משום שבות ומתמלאים הגומות ואולי כוונת רש"י לתרץ קושית התוס' ור"ל דבאמת הוה פסיק רישא ומה"ט מחייב ר"א אלא לרבנן לא הוה אלא כלאחר יד ומה"ט הוה רק שבות וכ"כ החי' רשב"א.
תוס' ד"ה המכבד עיין רש"א ואמנם הא דל"ק להו לרבנן היינו די"ל דגם רבנן מודו דה"ל פסיק רישא אלא דהוה כלאחר יד כמו שכתבתי בדברי רש"י.
באו"ד וי"ל ובפסחים כתב תוס' דתי' זה דוחק וכתב תי' אחר אמנם בסנהדרין פ"ה ע"א כתב דר"א סבר כל תיקון בית בונה הוא וכתי' זה נקטו להו הרשב"א והרמב"ן ובתי' זה מיושב כמו כן קושית תוס' ד"ה שרא זילחא מפסחים דלדידן דבשבות שפיר מחלקינן בין רצפה ללא רצפה אבל לר"א דטעמי' משום דכל תיקון הבית בכלל בונה אין נ"מ אם מרוצף או לא.
ואמנם מאי שבות איכא ברודה חלות ונראה דבב"ב בס"ד פעיגי ר"א ורבנן בחקקו ולבסוף קבעו דלר"א מקרי מחובר ולרבנן לא מקרי מחובר וא"כ גם במסקנא י"ל דשבות דרבנן משום דמחלף במחובר בטיט לקרקע.
ויטבול אותה ביערת הדבש תימא דלא מק' הש"ס ורבנן האי קרא מאי עבדי לי' דבפי' הקרא פליגי דיונתן בתרגום שמואל שם בקנא דדובשא ופירש רש"י שם "צוקקעררראר ויער לשון קנה ולק"מ מהענין יער ור"א מפרש לי' כפשוטו וקשה לי'.
תוס' ד"ה והרודה ורבנן נמי משמע פי' דאס"ד דרבנן דרשי' דרשא דר"י לענין אוכל נפש עצמו לחלק בין אפשר ללא אפשר וקשה מנ"ל לר"י להתיר מכשירי אוכל נפש דלמא באו"נ גופא קאי קרא אלא לאו באוכל נפש אין כאן פלוגתא.

והא דלא קשה לתוס' אחולב ומחבץ ומגבן היינו משום דבאמת לא איירי כ"א בשבת אבל לא ביו"ט ועיין חידושי רשב"א.
שם ואו' ר"י עיין פסחים שם כוותי' דר"י מוכרח דאם לא כן קשה דרבה אדרבה.
זילחא כתב רש"י ורצפת אבנים היתה בכל העיר כ"כ משום קושי' תוס' פרק ב"ר דגזרינן עיליתא דשישא ותי' כד' רש"י כאן ועיין רמב"ן שדחה אבל הל' שרא במחוזא משמע בכולא מחוזא כד' רש"י כאן ותוס' פ' ב"מ
ועיין ה"ה בפ' כ"א מהלכות שבת שכתב ליישב דגם אמימר ס"ל דשא"מ מותר אלא שעדין קשה מרבינא דמצטער מהבלא וי"ל דס"ל כלי"ק בפסחים שם דר"ש לא התיר אלא באי אפשר וכה"ג לא מקרי אי אפשר אבל למסקנא שם אתותב לי"ק דרבא שפיר מסיק הש"ס דלר"ש מותר לכתחלה.
תוס' ד"ה שרא זילחא עיין רש"א ולא זכר כאן ד' התוס' בפסחים שם ועיי"ש דלק"מ ועיין רש"א שם.
תוס' ד"ה והאדנא עיין בזה ד' הרמב"ן במלחמות פרק כל הכלים גבי מכבדות של תמרה ועיין שם.

הדרן עלך פרק המצניע לזרע

בעזר המלאך הגואל מכל רע.

ונתחיל פרק המוציא מרשות.

בעזר ברא את הכל מראשית.

רש"י ד"ה ומחנה לויה רה"ר אין כוונתו דמשום הכי הוה משום שכל ישראל מצויין דאטו מקום מוקף יהא רה"ר ע"י שרוב בני אדם מצויין אלא ר"ל דלא היה חדר ואוהל מחזיק כל ישראל וע"כ דלא הוה מוקף והוה רה"ר.
גמ' הכנסה מנ"ל ה"ה דהיה מצי למפרך זריקה מרה"ר לרה"י מנ"ל דומיא דהכנסה אלא דניחא לי' למפרך אהכנסה משום דמשנה ראשונה הוא במכלתין.
ד"א הוה וא"כ בקרא בהדיא כתיב אא"כ לא אצטריך לקמן ר"י פשיטא לי' וכו' הא לר"י מעיקרא לק"מ.

גמר' מקושש זה צלפחד דילפינן מגזי"ש קשה להבין למאי אצטריך לן הך גזי"ש ואולי מאחר דחזינן דעל מעשה בלהה ניטלה מראובן הבכורה ס"ד דה"ה על עון חילל שבת קמ"ל בצלפחד דניתן בכורה לבנותיו אף שאביהם חילל שבת בפרהסיא.

צז ע"א ויבלע מטה אהרן מה ענין מאמר זה לכאן וי"ל דלא תקשה לך מדוע לא בלע תנין אהרן את כל התנינים הלא מדה טובה מקדמת לבא כדאמרינן לעיל ומשני ר"א משום נס בתוך נס.

מתני' הזורק מרה"י לרה"י יל"ד למה לא נקט מעביר וי"ל דמזורק ידעינן מעביר אבל ממעביר לא ידעינן זורק ועוי"ל משום דבעי לאתויי פלוגת' אי ילפינן זורק ממושיט. ולמ"ש החי' רשב"א בשם רמב"ן דבמעביר לא שייך קלטה פשיטא דלא קשה מידי **רש"י** במתני' וסיפא רבנן היא כוונת רש"י דפשיטא דמתני' דתנן כיצד משמע דבזורק ממושיט פליגי וסיפא רבנן.

גמר' ברה"י מקורה נראה דדייק לי' הכא מדנקט רבי אפכא מדר"ע ש"מ דבאויר רה"ר רבי כרבנן ס"ל וע"כ דהכי במקורה עסקינן דבחצר מה לי חצר מה לי רה"ר.

מחייב הי' רבי שתים נ' דדייק לי' מדלא נקט רבי שזרק לרה"י ושם קלטה כלב או נשרף ומ"מ חייב משום קלוטה כהנחה א"ו נקט כה"ג למימרא דמחייב שתים ומה"ט לא פריך אדר"ע לעיל דמשמע לי' דר"ע לא מחייב אתולדה במקום אב ואין כאן חיוב שתים.

צז ע"ב גמ' למימרא דמחייב רבי אתולדה נ' דאדר"ע לא קאמר הכי לעיל משום דלא מצינו לי' דמחייב אחולדה במקום אב.

רש"י ד"ה ה"ג ודקאמרת הרי כתב שם משמעון בסוה"ד דיש שם אדם בב' אותיות הללו נראה דכוונת רש"י ליישב למה נקט תנא לקמן במתני' כולהו בחד גוונא שם משמעון דן מדניאל ולא ר"א מראובן וכיו"ב א"ו דע"י שמצינו שם אדם כזה מועיל ג"כ לחייב אותו.

צט ע"א ת"ר יריעות התחתונות נרא' דלגופי' לא אצטריך קרא אלא משום סיפא נקיט לי' אף דתחתונות היו של מינים הרבה והעליונות של מין אחד פשוט אעפי"כ היתה חכמתן גדולה עד למאוד לטוות מתחתונות וטעמא משום שע"ג העזים טוו אותם. וי"ל הטעם שטוו אותם מעל העזים שלא יקבלו טומאה דדלמא תפרוס אחת מן הנשים נדה בעת טווייתן.

שם ע"ב תוס' ד"ה ומוקף לכרמלית פירוש דבריהם שהיה ליחיד אחד בקעה לאחורי הכותל וסמך על כותל זה והקיף בקעתו מג' רוחות וזה לשון מוקף לכרמלית ע"י שהקיפו במחיצות לכרמלית נעשה הכותל מוקף לכרמלית.

שם תוס' ד"ה ואמאי ועוד דאמאי משמע לי' כ' לתרץ דאל"כ אמאי דחיק תנא למנקט רבותא דידי' בדבילה שמינה.
ק ע"א גמ' ר"מ סבר חוקקין אפשר סברת ר"מ דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ורבנן הכא זמנין דלא ניחא לי' בחקיקה.
למעלה מעשרה כתב רשב"א בשם רב האי גאון דר"ל גבוה עשרה אבל למעלה מעשרה לא אמרינן חוקקין נראה סברתו דבשלמא בגבוה עשרה אין כאן מקום פטור אלא דבעינן הנחה ע"ג מקום ד' לזה אמרינן חוקקין אבל אם הוא למעלה מעשרה דהו"ל מקום פטור אלא דע"י חוקקין נעשה רה"י כה"ג לא אמרינן חוקקין ואפשר שהביאו לזה קושית תוס' מכיפה.
שם רש"י ד"ה לרבנן בסוה"ד תחלתן וסופן שגגה ולא רצה לפרש דנ"מ אם נפל לכרמלית שהוא בקצה רה"ר דא"כ פשיטא דפטור דהנחה הי' במקום פטור.
צט ע"א בור וחוליתה עיין חידושי רשב"א בשם הירושלמי דבעינן עומד מרובה אבל שוה בשוה אין מצטרפין ובזה יש ליישב קושי' תוס' בגיטין רפ"ב שהקשה על רש"י בפי' בגידוד חמשה מהך דבור וחוליתו ולד' הירושלמי לק"מ.
קא ע"א תוס' ד"ה ביצים עיין חי' ר"ן בשם רא"ה דלענין ד' אמות ל"ש מקום פטור וצריך ביאור מה לי מקום פטור מה לי כרמלית כי היכי דבכרמלית מותר לטלטלן מדאורייתא חוץ לד' למה יהא במקום פטור אסור מדרבנן.
ברש"י ורבותי פי' עיין רש"א וסיים ויש ליישב נראה כוונתו דאכתי לא ידע דר' טבלא עד לבסוף.
וכתב חי' ר"ן דר"ה ע"כ ס"ל דאפילו בקיעת דגים שמי' בקיע. וקשה ממתניתין דגזוזטרא וצ"ע.
קב ע"א מתני' רש"י ונזכר שהוא שבה דלכאו' לשון ונזכר לאחר שיצאה מתחת ידו משמע שנזכר שעבר אזריקה ועדין לא נזכר שהוא שבת וא"כ לא מקשה הש"ס מידי דעכ"פ הי' גם סופו בשוגג ולזה כתב רש"י דע"כ נזכר שהוא שבת דאל"כ מאי נזכר בזריקה שייך.
בין באדם בין בבהמה נראה באדם קמ"ל אע"ג דע"י הזריקה עדין אין בידי לעשות דלמא יטה האדם עצמו ולא יגיענו החק ובבהמה דלא שייך זה אשמעינן דאעפי"כ שייך נזכר ומיושב בזה קצת קושית תוס' חבורה ל"ל דתנן.

הדרן עלך פרק הזורק מרשות היחיד.

בעזר צור ישראל מיוחד ליחיד.

וה' יעזרנו בפרק הבונה.

בעזר שמים וארץ קנה.

קב ע"א תוס' ד"ה הבונה וצריך טעם ועיין תיו"ט ושפתים ישק וי"ל ע"ד אחר דלמאי דאמרינן לעיל בפרק המצניע בעקר חוליא עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתי משכחת לה מוציא שהוא בונה ובונה שהוא מוציא ולרמז על חידוש זה סמכן תנא להדדי.

שם ע"ב מתני' הבונה כ"ש י"ל למה אכפל תנא למתני הבונה הא בבונה עסקינן ונ' דבא לאשמעינן דעכ"פ צריך הכ"ש להיות בנין לדבר מה וע"ד דמפר' בגמר'.

תוס' ד"ה ולטעמך ואמנם רש"י גריס ר"י אומר ועיין חידושי רמב"ן מה שתי' על קושית תוס' ויע"ל דלכאורה ר"י הו"ל למימר תחלה שניהם חייבים ואח"כ ואפילו העלה א"ו ר"י שמע דגם ת"ק ס"ל שניהם חייבים ואלא קשה ומשני ג' בניני הוה.

תוס' ד"ה אבל בהנך עיין רש"א ואמנם אם השני דיבורי תוס' הם דיבור אחד כוונת תוס' כפשוטו כיון דבמציעתא פליגי אי נקב הלול מקרי עשוי להכניס ולהוציא או לא ממילא אין לה שייכות לא לקמייתא ולא לבתרייתא.

רש"י ד"ה אימא המסתת המכה בפטיש לכאור' בפשיטות הוה מצי לפרש אימתי המסתת חייב כשהוא מכה בפטיש דהיינו גמר מלאכה אבל קשה לי' לרש"י אטו תנא כל תולדות דמכה בפטיש נקט ולזה פירש רש"י דהכל קאי אכל שהוא.

ודע דלרב ל"ק דאי לא אשמעינן תנא דמסתת חייב משום בונה לא עלה ע"ד לומר כן אבל תימא דלא מקשה הס"ס לעיל לשמואל הך קושיא וצ"ע.

קג ע"א דחק קפיזא עיין רש"י וצ"ע דהכי קרי לי' גמר מלאכה ובחולין כ"ה ע"א אמרינן דטהור מלקבל טומאה מפני שאינו גמר מלאכה וצ"ל דהתם מיירי שלא היה בדעתו להניחה כך והכי לפי שעה מספקת לו אלא שאפשר שיעמידנה על קב ועיין חידושי רשב"א בשם ר"ה גאון פירוש אחר ואולי קשה לי' לר"ה מסוגיא דחולין. ומ"מ משמע מדברי רש"י דקפיזא דוקא שהוא ג' רבעי הקב אבל הרמב"ם כתב דאפילו אגרירה כל שהוא חייב.

רש"י במתני' מכה בקורנס ואעפ"י שאינו מכה על הפעולה וזה דלא כהרא"ה בחי' ר"ן שכתב דגם על הפעולה מכה ועיי"ש.
גמ' ראה אמכותא כ' פי' הקו' כיון דעל ההכאה לא מחייב רק משום אימון א"כ ה"נ ראה אומנות ליחייב.
ועיין בחידושי רשב"א בשם ר"ה פי' אחר מתלמוד ירושלמי אא"כ גם ש"ס דידן הו"ל לאסוקי רשב"ג בשטת ר' יהודה אמרה ונראה דהא ל"ק דע"כ לא פליגי רבנן עלי' דר"י אלא דס"ל שובט הוה רק תולדה אבל חיובי גם רבנן מחייבי.
מתניתין החורש כ"ש יל"ד אמאי בחורש תנא בפ"ע כ"ש ונראה משום דבחורש קשה למאי חזי ואפילו לתי' הש"ס עדין קשה קושי' רש"י מהוצא ואי תני תנא החורש בהדי אינך הייתי אומר דכ"ש קאי אאינך אבל חורש בפ"ע תנן בלא שיעורא להכי תנן בהדיא החורש כ"ש.
תוס' ד"ה באגם ובד' מיושב למה לא מקשה הש"ס קושיא אמתניתין א"ו דידע דאיכא לפרושי אם לתקן באילן לח להיסק באילן יבש אמנם מסיפא דעשבים עדיין קשה למה לא פריך וי"ל ג"כ דידע לפרושי לתקן בשדה ולבהמה באגם אבל בברייתא דמיירי לאכילה לא משמע לי' דבאגם עסקינן ומתרץ ר' יוסף אעפי"כ.
וכגון שלא נתכוין לשון וכגון קשה דודאי לא נתכוין לענין אחר ונראה דהש"ס הוה מצי לדקדק כן אלא עדיפא מקשה והא אביי ורבא וכו' ולמסקנא דמיירי בארעא דחברי' שפיר נקטו אביי וכגון כלומר אם נתכוין לעשות טובה לחבירו חייב ואם לאו פטור.
גמ' בשלמא אימין, נראה דהא דקאמר בשלמא משום דבאמת גם אימינו קשה פשיטא מהי"ת לא ליחייב אמנם אשמאלו קשה טפי ולמסקנא א"ש דנקט תנא דיש שחייב בין בימינו בין בשמאלו ואזהו זה ששולט בשתי ידיו.
כולה ר' יוסי יל"ד בשלמא אי רישא לאו ר' יוסי נקט אותיות משום דבעינן בהו דרך כתיבה אבל אי כולה ר' יוסי למה נקט כלל אותיות לינקוט רשימות והי' נראה לדייק מזה דבאותיות בכל ענין חייב אבל ברשימות דוקא אם צריך להם אבל אם אינו צריך להם לא.
קג ע"ב ת"ל אחת נראה דר"ל דכל תיבת מאחת מיותר דהוה סגי במהנה.
ד"ה רר לא פי' רש"י מה הי' רוצה לכתוב ונראה דריר רצה לכתוב והשמיט "היוד" ובגג "גגו" וברח "רחים"
קד ע"ב הכותב שתי אותיות ר"ל אפילו אות אחת בשחרית ואחת בין ערבים או מערב עד סמוך לערב חייב כיון שהי' בהעלם אחד.

דיו דיותא נראה דבא ליישב בדיו פשיטא ואלא במאי לזה מ' דיו לאו היינו מי דיו שדרך לכתוב בה כ"א דיותא היינו דיו יבש כדאמרינן במסכת נדה ר"ח פלי קורטא דדיותא ואעפי"כ חייב.

במי טריא כתב רש"י יש אומרים מין פרי והק' תלמיד אחד הא במי פירות לאו כתיבה מקרי ואמנם רש"י בגיטין הוסיף הרי כעין אפצי דעקרו לעשות ממנו דיו.

רש"י ד"ה באבר צ"ע דבגיטין שם מסיק הש"ס דדוקא במיא דאברא ולא באבר עצמו.

כתב על כתב. כתב הרמב"ם דיו ע"ג סקרא חייב שתים והוא מגמ' גיטין דף כ' וצ"ע דאמר ר"י שם וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה וכתב רש"י אלו הי' בזמן שביהמ"ק קיים לא הייתי מניח לו להביא חטאת וע"כ כן הוא כפי' רש"י מאח' דלא קרי לי' ר"י כ"א מדמין.

תוס' ד"ה אמר ר' חסדא עיין רש"א ותי' תליא בפלוגתת רש"י ותוס' דרש"י ס"ל ריש פרק לולב הגזול דזה אלי מדאורייתא ותוס' ס"ל דלא הוה כ"א דרבנן אבל אין צריך לתי' רש"א כי קו' תוס' הי' עד"ז דקשה לי' לר"ח כיון דלר"י בס"ת כתב על גבי כתב מקרי כתב האיך סתם כן תנא דכתב על גבי כתב פטור וממילא קשה קושיא זאת לרב אחא בר יעקב אפילו לרבנן דהרי בגיטין גם רבנן מודו לר"י ומתני' סתמא תנן.

ובחידושי הרשב"א כתב ליישב ד' הרמב"ם דפסק כר"ח בגט דלא הוה גט כלל וכתב הרשב"א דממה דלא מקשה הש"ס בשמעתין ולראב"י מתני' מני ש"מ דלא ס"ל כראב"י ולי נראה דמהירושלמי שהביא הרשב"א ראית הרמב"ם דמקש' ל"ל לרבנן למימר אין השם מן המבחר לימרו דכתב ע"ג כתב לאו כתב הוא ואי ס"ל כראב"י מאי מקש' הא באמת בגט לרבנן כתב הוה אלא ודאי דלא קיי"ל כר' אחא ב"י.

אות אחת סמוך לכתב עיין רש"י כוונת דברי' שהי' כתוב אות אחת וע"י אות אחת שכתב נשלם תיבה שלמה ודייק לה זה מזה דמדמה לה הש"ס לאחד על הארוג ועיין בחי' הר"ן שהביא כן מן התוספתא דעל כזה חייב.

גמ' כגון שנטלו לגגו של "חית" כתב רש"י והיה הספר צריך לזה י"ל דאל"כ הו"ל קלקול ולא תיקון אמנם לא מצינו שני זיינין בלא וי"ו בנתיים כ"א בפרשה ראשונה של שמע דכתיב מזזת בלא וי"ו בנתים יתר מכן בכל תנ"ך כתיב מזוזת בוי"ו בנתים.

והנה מקושיא זו של הש"ס נראה דדייק רש"י לעיל דהשלימו הספר היינו אות אחרונה דאי ס"ד אפילו באמצע הספר חייב מה פריך הש"ס השתא כתב פטור דהא כה"ג שהגיה גם כתב חייב א"ו בעינן אות אחרונה דוקא.

כגון שנטלו לגגו עיין חידושי רשב"א דכה"ג לא הוה חק תוכות ובר"ן דחה דבריו דעכ"פ מלאכת מחשבת $ציור בספר$ מקרי ויל"ד הא עכ"פ עבר עלי' משום אל תשכן באהליך עולה וצ"ל דעולה לא שייך כ"א במוטעה אבל לא בשאר פסול. ולכאורה י"ל דבהא פליגי רב ששת עם רבא דלרב ששת כיון דעכ"פ הספר מוגה מקרי תיקון ורבא ס"ל דאם הספר פסול עבר משום אל תשכן באהליך עולה ולזה תירוץ דעשה מד' ר' ובודאי במאי דשקל התג עדין איננו ריש כ"א כשעשאו עגול ותו לא מקרי חק תוכות ולזה כיון רש"י במ"ש בד' רבא דוקא דתיקן שלא יהיה באהלו עולה ש"מ דלרב ששת לא תיקן זה ואמנם הרמב"ם שהביא פרק י"א מהלכות שבת לתי' דרב ששת וכלל לד' רבא במ"ש וכל כיוצא בזה דעתו לד' הרשב"א דזה לא מקרי חק תוכות והביא ד' רב ששת לרבותא דאפילו כה"ג לא מקרי חק תוכות דבד' רבא אין הכרח וכמ"ש.

ועיין בה"ה שכתב דמה שכתב הרמב"ם בא' בטברי' מיירי שכ' במגילה נפקא מהירושלמי שכתב בסיד דק ר"ל בסיב שעושה הקלף דק.

הדרן עלך פרק הבונה.

בעזר שמים וארץ קונה.

ונתחיל לבאר פ' האורג שלשה.

בעזר נותן תורה לעמו מורשה.

קה ע"ב רש"י ד"ה הא ר"י ובדבריו מיושב אמאי שביק השו"ס בתי' קמא להא דחמתו דמתני' תחלה והיינו משום דידע דהך בבא ע"כ אתיא כתרי תנאי שבקא אדבתרא ושקיל וטרי אי לכה"פ הך בבא דעל מתו אתיא כחד תנא.

והנה לתי' דמתו דמתני' ל"ד א"ש דנקט בבריית' ובאבלו לאפוקי ממתני' דלא מיירי כה"ג אבל לתי' רש"י דבמסקנא כולא ר"י היא יל"ד מאי לשון ובאבלו ונראה דלכאורה יש להקשות לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכייל מהרי"ט דהיינו דוקא אם עי"ז יתוקן החטא וא"כ גם הכא אמאי יצא ועיין בחידושי הרשב"א בשם הירושלמי ואמנם הרמב"ם בפי' המשנה יישב זה דהכא לא גרע ממשכך חמתו ה"נ עי"ז מתייתב דעתי' ואפילו לא נימא יצא הו"ל תיקון וא"כ היינו בלשון באבלו דנקט.

מפני שלא בכה י"ל דלא נקט התנא שיבכה כלומר מדה כנגד מדה הואיל ולא בכה על אדם כשר כזה יבכה על הקטנים שהם ודאי כשרים.

רש"י ד"ה מי שרי כוונת דברי' מאי מק' הש"ס נהי דעביד איסור מ"מ תיקן אצל יצרו לזה כתב רש"י דלא היא כ"א אדרבא גירה יצרו עי"ז
מאני תבירא, יל"ד א"כ למאי מייתי הש"ס זה דהרי לא שבר כלים ונראה דע"כ בני ביתו לא ידעו דהוי מאני תבירא וילמדו לעשות כן אפילו במאני שלימא אלא ודאי דכה"ג ליכא איסור כלל.
תבר נכתמא נראה משום דברייתא נקט כלי לא רצה לזלזל בכלי ממש ותבר רק נכתמא.

סוגיא דמקלקל בחבורה לשבועות תר"נ שובת פי"ג.

רש"י ק"ו ע"א חוץ מחובל באדם לכאורה נקנו חובל משום דבחובל באדם תנן לה בב"ק שם כמו שהביא רש"י אבל הא גופא קשיא לנה לא הביא רש"י מתני' דשמנה שרצים דתנן החובל בהן חייב ונראה ד' רש"י דלמא התם מיירי שמתקן איזו דבר בחבלה זאת.
רש"י ד"ה והא תנן וקשיין יל"ד מאחר דחובל ומבעיר בהדיא תנן בב"ק שם הו"ל להש"ס בלא"ה למפרך מתני' דבב"ק אמתני' דידן דתנן כל המקלקלין פטורין וצ"ע.
תוס' ד"ה חוץ מחובל א"כ אמאי א"ל פוק נראה דר"י לא אשתיק לא כמו רב בחולין שם כ"א א"ל לפי דבריך הך ברייתא כר"ש דמקלקל בחבורה חייב לא תתני ברייתא זאת באנפאי דיסברו השומעין כי גם אנא כר"ש ס"ל ואם בכל זאת תרצה לשבותה באר דבריך דמיירי בצריך לכלבו דגם ר"י מודה בה.
באו"ד מודה ר"י לענין שבת חייב ובחולין שם ביארו דברי' דבשבת במלאכת מחשבת תליא מלתא.
תוס' ד"ה בחובל לבשל קדרתו עיין רש"א ולכאור' יש לדחות דהא בנקברין אפרן אסור וי"ל דמ"מ לא נקטו אפר משום דר' יהודה במתניתין סוף תמורה דמתיר לשרוף הנקברים.
וכתב עוד רש"א דגם לרש"י י"ל עד"ז קושית תוס' בסנהדרין דמשכחת לה לר"ש במבעיר ע"ד שכתב תוס' כאן ובחובר לשם מצוה נראה פירוש דבריו כגון שטעה ומלר בשבת ציצין שאין מעכבין ועשה חבלה בלא מצוה.
והנה תוס' בסנהדרין מצאו מקום לד' ר"ש שמחייב בשוחט זבחים שאינן ראוין לפסח בשבת אע"ג דמיירי בטועה והו"ל מתעסק וצ"ל הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב וא"כ ש"מ דלר"ש מקלקל בחבורה חייב ואין לומר אפכא דלר"ש מתעסק חייב ומקלקל פטור דאמאי נימא דדוקא בחובה יהא מתעסק פטור א"ו משום דאמרה תורה אף דכל מקלקל פטור ובחבורה חייב מסתבר דמתעסק נמי פטור כיון דלא בעינן מלאכת

מחשבת. ובד' תוס' אלו מובן מדוע כתב רש"י דר' יהודה לא אתפרש ומר"ש שתיק רש"י משום דס"ל כד' תוס' דנוכל ללמוד דר"ש מזבחים שאינן ראויין.

גמ' מה לי לתקן מילה לכאורה התיקון במילה משום דמותר בתרומה וקדשים אא"כ ליתא למ"ש התוס' לעיל ד"ה הא ר"י הא ר"ש לדיוקי דמצוה מקרי תיקון ונראה ד' התוס' דהתיקון במילה הוא משום דערל זכר אשר לא ימול ונכרתה וא"כ שפיר כתב דהמצוה הוא התיקון.

מה לי לבשל סממנין מה לבשל פתילה ור"ש הבערה כתב קרא והבערה מצ"ע קלקול הוה דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה ופטור עלי' וא"כ ר"ש לשטתו שפיר יליף וראי' לדברי רש"י דהא בהא תליא.

תוס' ד"ה מדאצטריך קרא לכאורה יקשה כיון דבאמת ממילה ילפינן דחובל חייב מנ"ל לר"ש כלל דשריפת בת כהן האיסור משום ההבערה דלמא משום נטילת נשמה הוא דאסור וי"ל דא"כ לא תבערו דכתב רחמנא ל"ל א"ו דהאיסור משום מקלקל בהבערה.

אלא שיש לתמוה האיך לא עלה מיד ע"ד תוס' תירוץ השני שכתב דכ"מ דלא ידעינן נטילת נשמה הוה מלאכה אין ענין לומר דבבת כהן משום נטילת נשמה אסרה תורה ונראה ד' תוס' מדילפינן ובת כהן כל ד' מיתות ב"ד ש"מ דקים לן דמשום נטילת נשמה אסרה תורה וע"ז דחו בתירוץ בתרא דהא דילפינן היינו למסקנא אבל מקמי' דידעינן דרשא דמילה באמת הוה מוקמינן קרא דלא תבערו רק אב"ר ולא אשאר מיתות ב"ד.

תוס' ד"ה מה לי לבשל וליכא למימר ובדברי תוס' אלו מובן מ"ט לא הקשו תוס' קושי' גם לדידן דילפינן מפסוק דמשבותי' דהקטרת אברי' מותר בשבת א"כ מנ"ל ללאו יצאה או לחלק יצאה אמנם איכא למימר ר' יודא כר' יוסי ס"ל דיליף מאחת מהנה משא"כ לר"ש דפליג אר' יוסי קשיא וביבמות הקשה באמת תוס' הא אצטריך קרא לארבע מיתות ותירוץ דא"כ הו"ל למכתב לא יעשה מלאכה בכל מושבותיכם מ"ש הבערה דנקט ש"מ משום דלחלק יצאה וכן תי' שם לר"ש דאי למקלקל בהבערה לחוד אתא הוה לי' למכתב סתם מקלקל ומ"ש דכל מושבותיכם אשריפת בתכהן א"ו תרתי ש"מ.

באו"ד והשתא א"ש אף דכתב תוס' בסנהדרין והוכיחו דשמואל ס"ל דמקלקל בחבורה פטור אמנם מאחר דלר"ש ע"כ צריך לדרשא אחרת והיינו דשמואל ניחא לי' לשמואל טפי הך דרשא מדרשא דר' יוסי.

סוגיא דמקלקל בחבורה מה"ב

ז"**ל** הרמב"ם פ"ח מהלכות שבת ה"ז וכן החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק והוא שיהי' צריך לדם שיצא מן החבורה אבל אם נתכוין להזיק בלבד הוא פטור מפני שהוא מקלקל ואינו חייב עד שיהא בדם כגרוגרת ונתקשיתי מאד הרי כ' הרמב"ם ה"ט אפילו נצרר הדם אע"פ שלא יצא חייב וכה"ג מאן יוכל לשער כגרוגרת ונראה דד' הרמב"ם כפי' שני ברש"י ריש פרק שמנה שרצים דבנצרר הדם חייב משום צובע ובצביעה אפי' אכ"ש מיחייב. וכתב עוד ה"ח בד"א בחובל בבהמה חיה ועוף וכיוצא בהם אבל החובל בחבירו אעפ"י שנתכוין להזיק חייב שהרי נתקררה דעתו ושככה חמתו והרי הוא כמתקן ואעפ"י שא"צ לדם שהוציא חייב וכתב ה"ה פי' ד' רבינו הוא לחייב אף בחובל בבהמת חבירו דרך נקמה אעפ"י שא"צ לדם ויל"ד א"כ למה כתב בד"א בבהמה וכו' מאחר דאין חילוק ביניהם ונראה דהנה המפרשים הקשו ע"ד הרמב"ם שכתב דחובל חייב משום מפרק הא מפרק תולדות דש וקיי"ל אין דישה אלא בגידולי קרקע ע' כ"מ ותי' ה"ה דהרמב"ם ס"ל דגם בהמות חיות ועופות מקרי גיד"ק כדאשכחן במע"ש וקשה הא תינח בהמה וכיו"ב אבל אדם לא מצינו שיהא נקרא גיד"ק א"ו באמת באדם אין חובל חייב עד שיתכוין לנקמה דמתקן אצל יצרו וכמ"ש הזה ומעתה זה תו"ד הרמב"ם בד"א דחובל חייב משום מפרק בבהמה וכיו"ב ושם בעינן צריך לדם אבל באדם חייב בנתכוין להזיק לנקמה ג"כ א"צ למפרק ולא בעי הוצאות דם כלל,

ויל"ד לד' הרמב"ם ל"ל לתרץ בחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו למה לא משני דמיירי במתכוין להזיק לנקמה ונראה דמאחר שכתב הרמב"ם דמה"ט חייב משום דהו"ל מתקן אצל יצרו א"כ אינו ענין למקלקלין א"נ י"ל דבשלמא חובל באדם דרכו בכך שיעשה כן לנקמה אבל תנא סתמא תני חוץ מחובל משמע אפילו חובל בבהמה וכיו"ב והתם אין דרך לעשות כן לנקמה דאם אדם חטא בהמה מה חטאה וכן מבעיר משמע סתמא אפילו בגדיש שלו וע"כ צריך לאפרו ויש לפרש עד"ז ל' הרמב"ם שהצענו וה"ק בד"א דבעינן דוקא צריך לדם בבהמה וכיו"ב דאין דרך לחבול בהם לנקמה אבל אדם שדרך לחבול בו לנקמה חייב עכ"פ. אמנם אי קשה ע"ד הרמב"ם הא קשיא דבירושלמי ס"פ המניח אפלגי בר פדיי' ור' יוחנן בר פדיי' ס"ל אפילו אין צריך לאפרו חייב מיתה ור"י קאמר דבעינן צריך לאפרו ומקשה עלי' דר"י הרי תנן חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו ושורו צריך לאפרו בתמי' כך פי' הרמב"ן בספר אוצר נחמד על מסכ' שבת ד' הירושלמי אלא שהביא תי' על קושיא זאת דהו"ל כחייבי מיתות שוגגין שפטורין עיי"ש לא זכיתי ע"ע למצוא נוסחא זאת בירושלמי ובספר פני משה מפ' דבאמת שורו

כה"ג מיירי שהדליק הגדיש להתגלגל באפר ודבריו תמוהים אטו השור דעת יש בו שאם ידליק הגדיש יעשה אפר, ועוררני צורבא מרבנן דכוונת פני משה ע"ד הגמ' ב"ק ל"ה דמקשה הש"ס כי קושיין ומי איכא כה"ג ומשני אין וממתי מעשה אבל אין הדעת סובל דאם הירושלמי כוון לאותו מעשה דהוה שתיק מניי' והתימא על הרמב"ן שלא הזכיר סוגיא דב"ק שד' הירושלמי בכלל. והנה לד' הרמב"ם קשה טובא מאחר שכל דבעושה לנקמה חייב א"כ מאי מקשה הש"ס הכא בעושה לנקמה מיירי כסתמא דהחובל בחבירו וכן הקשה במראה הפנים שם ונראה דאדרבא מד' הירושלמי הזה לעד הרמב"ם לדינו דק"ל מ"ט דבר פדיי' דלא בעינן צריך לאפרו והרי כה"ג גם ר"ש לכאורה מודה מטעם משאצ"ל כדאמרינן פרק הנחנקין גבי מחט של יד ליטול בה את הקוץ דמשאצ"ל אפילו במקלקל בחבורה פטור לר"ש א"ו פלוגתא דבר פדיי' ור"י בהא דבר פדיי' ס"ל דבמתני' שעושה לנקמה ונתקן יצרו בכך לא מקרי מקלקל וא"צ לאפרו ור"י לית לי' הך סברא וכדאמר בש"ס דידן סתמא את"ל משנה בצריך לכלבו ולאפרו ואמנם אתותב ר"י ממתני' דאטו שור לאפרו צריך וממילא הלכה כבן פדיי' והן הן דברי הרמב"ם בין בחובל בין במבעיר ועתה נקוה בע"ה להביא ראיות לד' הרמב' ראשונה יל"ד מאי מקשה הש"ס עלי' דר' אבהו ממתני' דכל המקלקלין ליקשי מתני' דידן ותרתי מתני' שהביא רש"י מב"ק אהדדי א"ו מהתם לא קשה לן כלל דהתם בעושה לנקמה מיירי ושם לא הוה מקלקל כ"א מתקן אצל יצרו. הא חדא ותו קשה לד' שאר מפ' מה זה דקאמר ר"י לר' אבהו פוק תני לברא חובל ומבעיר אינו משנה הא תרווייהו משניות גדולות נינהו בב"ק אבל לד' הרמב' א"ש דמהתם אין ראי' דמיירי בעושה לנקמה ולא הוה מקלקל אלא מתקן. ועד"ז צ"ל דש"ס דידן פליג עם הירושלמי הנ"ל ע"ד שכתב דר"י דירושלמי לית לי' הך סברא, ואמנם רש"י שמיאן בד' הרוב' היינו לשיטתו לעיל דכדפריך הש"ס וכה"ג מי שרי וחזר בו מקורע בחמתו ומסיק דכל קורע בחמתו פטור ומ"מ יש לתרץ בזה קושית תוס' על רש"י דאטו משום דר"י כר"י ס"ל משתיק למאן דסבר כר"ש לא היא כ"א אדרבא ר"י הבין דר"א אית לי' דקורע בחמתו חייב משום דמתקן אצל יצרו וסבר דה"ה בחובל ומבעיר דמתני' ב"ק מה"ט חייב ואמנם אנן דאינן לעיל הך דקורע בחמתו מדאמר ר"י שהוא כאלו עע"ז והיינו דאמר ר"י פוק תני לברא חובל ומבעיר אינו משנה כדסלקא דעתך ואת"ל משנה דב"ק התם בצריך לכלבו ולאפרו ומתורץ בזה מה שהקשינו במה"ק למה שבק רש"י מתני' דשמנה שרצים דמכלתין ונקט מתני' דב"ק דרש"י בא ליישב הפלפול בין ר"א ור"י ומייתי ראי' מזה לפירושו לעיל דהדרי' מקורע בחמתו. אמכם קושית זאת בלא"ה יש ליישב דרש"י כתב לקמן במתני' דשמונה שרצים ב' פירושים ובפירוש ב'

דהוא פי' רש"י עצמו לקמן משום צובע אין ראי' כלל מהתם. ועד"ז מיושב ג"כ לד' רש"י מדוע לא הקשה הש"ס מתני' אהדדי דידע הש"ס דאיכא לתרוצי כדתרצינן לעיל מקורע בחמתו אמנם השתא מקשה הש"ס מדקאמר ר' אבהו כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"כ ס"ל לר' אבהו דחובל ומבעיר מקלקל הוא ואי טעמי' משום מתקן אצל יצרו לאו היינו מקלקל ואי הוה מקלקל והא תנן כל המקלקלין פטורין. ועי"ל דמשמע להש"ס דקאי גם אחובל בבהמה וכיוצ' ובמבעיר בדידי' והוה מקלקל גמור. אמנם אי ק' ק' לד' תוס' האיך קאמר ר"י על משנה מפורשת אינה משנה ונ' לתרץ בעי ד' הירושלמי הנ"ל וה"ק ר"י אנא ידענא דכוונת ברייתא זאת דחוץ מחובל ומבעיר הוא ממתני' דחובל ומבעיר דב"ק ואני אומר דאינה משנה דאת"ל משנה ע"כ מיירי בצריך לכלבו או לאפרו ואפרו אטו שור לאפרו צריך וממילא גם חובל ליתא.

וכתב רש"י בצריך לכלבו ומתקן אצל כלב ועל אפרו לא כתב מידי ונראה כוונתו דאפרו מאחר דבלא הבערה אי אפשר להגיע לאפר והוא לאפר צריך ודאי מקרי מתקן ולא מקלקל אבל בצריך לכלבו צריך לומר נהי דמקלקל אצל הנחבל מתקן אצל הכלב וא"כ ה"ק הש"ס מאי קשיא לך דתנן כל המקלקלין פטורין הרי תנן דמקלקל על מנת לתקן חייב ודכוותא מיירי ואמנם בחובל לכלבו דחשוב כמתקן ותנן שיעורו כמתקן והן הן ד' הרמב"ם דבעינן כגרוגרות.

ועמד הד"א ע"ד תוס' מ"ט לא הקשה כאן ארש"י הא במקלקל גופא פטר ר"ש משאצ"ל ונדחק ונעורר תחלה על מה שיש להבין מד' הרמב"ן בס' אוצר נחמד כאן דיש להקשות אד' רש"י מאי צריך ר"ש למילף ממילה לילף משוחט דהוה ג"כ מקלקל והתיקון לא מהני דהוה מה שאצ"ל א"ו מקלקל חייב בחבורה ואמנם הא בחובל לכלבו הנחבל נשאר מקולקל משא"כ בשוחט נהי דבהמה נתקלקלה אבל הבשר ראוי עי"ז לאכילה ומה"ט לא פריך הש"ס פסחים פרק אלו דברים שם עלי' דר"י כ"א משחיטה שאינה מתרת באכילה דבמתרת כיון דאצטריך הבשר מתקן הוא ולא מקלקל אבל במחט ליטול את הקוץ דאיהו לחבלה לא נתכוין אלא דהוה פ"ר אמנם כל פסיק רישא דלא ניחא לי' הו"ל משא"צ ופטור עלי' משא"כ בחובל בחבירו בנתכוין לקלקל ס"ל לר"ש דעכ"פ חייב.

והנה בספר כתב סופר על התורה פר' תזריע הביא קושיא עצומה בשם מרן הגאון חתם סופר דמאחר דילפינן מהאי קרא דבשר דאפי' מילה בבהרת ימול שפיר אצטריך קרא דאפילו בשבת ימול למילה בצרעת אף דהוה מתקן ועדין מקלקל בחבורה מנ"ל ונראה דאי ס"ד חוץ ממילה בצרעת אין סברא שלא לימול בשבת א"כ בשר למה לי הא מדאצטריך קרא דמילה דוחה שבת ע"כ מוכח דמילה דוחה צרעת דאי לא"ה קרא

למילה ל"ל אלא ש"מ מדכתב בשר לבהרת וביום שדוחה שבת ש"מ דמילה גופי' אצטריך לאשמעינן דמקלקל בחבורה חייב.

אמנם אי קשה הא קשיא למאי דמסקינן פרק הנחנקין דבמשאצ"ל מודה ר"ש דמקלקל פטור וא"כ במילה מאי צריך לגופה שייך גבי חבלה אטו לדם הוא צריך ונראה בנבאר תחלה פלוגתא ר"ש ור"י דלכאורה שפיר קאמר ר' יהודא מה לי לתקן כלי או גברא ונראה דר' יהודה גופי' קאמר בשבת שם דמערלתו ממעטינן דאין מלין נולד מהול בשבת ובח"ד פשיטא דמלין אותו בחול משום דהוה ספק ערלה כבוש וקשה א"כ בשבת ג"כ לימהלי' ממ"נ אי הוה ערלה כבושה הרי דוחה ואי לא הוה הרי לא תיקן מאומה אלא ש"מ דאין הטעם משום תיקון כ"א גם מקלקל בחבורה ושפיר קאמר ר"ש ואמנם ר"א הקפר קאמר שם דלבי"ש כיון דבעינן שצריך להטיף ממנו דם ברית דוחה גם שבת ומעתה שפיר אצטריך קרא אפילו היכא דאינו מתקן גברא כה"ג שנולד מהול דגברא מתוקן וח"ד דלהטיף דם ברית ג"כ דוחה כבי"ש אליבא דר"א הקפר קמ"ל דכיון דלא צריך תיקון גברא אינו דוחה שבת ומ"מ שמעינן מזה דהטפת דם ברית מצוה היא ובחול חייב להטיף ובשבת אסור ומעתה לר"י משמע לי' דכיון דאתיקון גברא קפיד קרא ש"מ דמשום התיקון אתא לאשמעינן דדוחה שבת ולר"ש פליג שם דשמעתין עם ש"ס דסנהדרין דבסנהדרין ס"ל דר"ש כר"א הקפר ואצטריך קרא דאין הטפת דם ברית דוחה שבת אבל לעולם צריך להטיף ממנו דם ברית ושפיר הוה מקלקל בחבורה ולא הוה משאצ"ל דהרי לדם הוא צריך וש"ס דשמעתין ס"ל דר"ש יליף ממילה משום דמשמע לי' דנולד מהול אין מוהלין בשבת משום דאין ספק מילה דוחה שבת וקשה לימהלי' ממ"נ וכמ"ש לעיל אלא ש"מ דמקלקל בחבורה חייב אפי' בשאצ"ל וזה הי' ד' ר' אבהו לד' רש"י.

ועתה נבאר בע"ה פלוגתת ר"י ור"ש בהבערה דהנה מקרא דלא תבערו ילפינן דאין שריפת בת כהן דוחה שבת ומגזי"ש דבכל מושבותיכם ילפינן שוב דה"ה לכל ד' מיתות ב"ד שאינן דוחין שבת ואי ס"ד דשריפת בת כהן אסרה תורה משום תיקון פתילה למה לי קרא דלא תבערו ואצטריך בתר הכי גזי"ש לד' מיתות לכתוב קרא בא' מד' מיתות ושפיר נדע בת כהן מכ"ש אלא ש"מ דהבערה להא גופא אצטריך לאשמעינן דמקלקל בהבערה חייב ואמנם שלא יאמרו דמשום תיקון פתילה נאסר אצטריך גזי"ש לד' מיתות ואמנם לר' יהודה לא קשי' לי' הך קושיא דבאמת תרתי קראי אצטריך לגופייהו קרא דלא תבערו להתיר מדורת המוקד וסיד דהבערת שריפ' בת כהן דהוה ג"כ מצוה שרי לזה אצטריך בכל מושבותיכם וכיון דאצטריך קרא דפ' מסעי דסנהדרין נוהגת בח"ל אלא דכם לא אצטריך משא"כ מושבותיכם דשבת אצטריך כם וכמ"ש תוס' כ' תורה גם

בסנהדרין מושבותיכם בכם לגזי"ש ושפיר ידעינן לארבע מיתות ב"ד אבל לעולם מקלקל בחבורה פטור.

והנה כבר עוררנו במה"ק מאחר דר"ש ס"ל דמקלקל בחבורה חייב והיינו משום נטילת נשמה א"כ מנ"ל דשריפת בת כהן אסורה משום דמקלקל בהבערה דלמא משום נטילת נשמה הוא דאסורה וצ"ל א"כ גזי"ש דמושבותיכם ל"ל אלא דס"ד רציחה דוחה שבת מק"ו שדוחה את העבודה ומבת כהן לא נילף דנימא משום מקלקל בהבערה הוא דמחייב והבערה הוא דאינו דוחה אבל שאר רציחת ב"ד דוחה וש"מ מקלקל בהבערה חייב.

תוס' ד"ה דאמר רב אשי נראה כוונתם דלא נימא דרב אשי פליגא אדר' יוחנן דלשטת תוס' ר"י כר"ש ס"ל

תוס' ד"ה מה לי לבשל וא"כ יפלו קושית תוס' אד' רש"י דבישול פתילה גופא התיקון ונראה ד' רש"י מאחר דגמירא לן גזי"ש מושבותיכם למילף ד' מיתות מבת כהן וא"כ למה לא כ' תורה האיסור בשאר מיתות א"ו בא הכתוב לאשמעינן אגב אורחא דהבערת פתילה תיקון הוה ודלא נימא א"כ בת כהן דוקא בא גזי"ש ללמד וממילא ידעינן דאפי' אם הפתילה מתוקנת מע"ש אסרה תורה ולר"ש שוב אצטריך בת כהן למקלקל בהבערה ומגזי"ש ילפינן דהמיתה עצמה אפי' בלא הבערה אסורה.

ועד"ז פלוגתייהו לפירש התוס' ר"ש דאית לי' מקלקל בחבורה חייב ולא אצטריך גזי"ש כ"א לאפוקי מק"ו דרציחה דוחה שבת ומ"מ כתבה תורה הבערה לאשמעינן דגם בהבערה מקלקל חייב ולר' יהודה דלית מקלקל בחבורה חייב ומ"מ אסרה תורה ע"כ משום דרציחת מצוה תיקון מקרי ומדידעינן דתיקון אקרי שוב אמרינן דגם הבערת בת כהן מה"ט אסורה דהוה הבערה לצורך תיקון וכיון דידעינן דהבערה מה"ט אסורה משום דהוה קלקול לצורך תיקון שפיר ילפינן לד' מיתות ב"ד מבת כהן והא בהא תליא לר"ש מקלקל בחבורה, חייב וממילא לא נחתא למימר דרציחת מצוה תיקון הוה וע"כ הבערה ג"כ אסורה אפילו במקלקל ולר"י הבערה אסורה משום דלצורך תיקון הוא וממילא ילפינן כל ד' מיתות ב"ד דלאו מקלקל ננהו משום דרציחה גופא תיקון הוא.

והנה בב"ק ל"ד ע"ב עלה דמתני' שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב לשלם והוא פטור מייתי הש"ס הך דר' אבהו ור' יוחנן ומקשה הא קתני אדם דומיא דשורו ובשורו מאי צריך לאפרו שייך ומשני בשור פקח ולקמן בהחובל בחבירו בשבת פטור לא משתעי הש"ס מידי וזה ראי' לד' הרמב"ם דסתם חובל בחבירו הוא לנקמה וחייב ובהדליק גדיש אף דמצי ג"כ לאוקמי כה"ג י"ל דמלבד דלא נזכר חבירו במתני' י"ל דלהכי לא מוקמי לה הכי משום אדם דומיא דשור ובשור ליכא שם נקמה וע"ז מקש' הש"ס והא השתא

נמי ל"ש אדם דומיא ומשני דמ"מ שייך ואמנם חובל וצריך לכלבו דקאמר ר"י טעמא אחרינא איכא בי' וכמ"ש לעיל דתנא תני כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל וע"כ מיירי בחובל שהוא מקלקל ואי לנקמה מ"ט חייב משום דמתקן הוא משא"כ בצריך לכלבו או לאפרו מקלקל הוא שלא ע"מ לתקן ואמנם עכ"פ הש"ס אצטריך לשנויו צריך לאפרו משום דומיא דשור אבל הרמב"ם כתב דמיירי בפשיט דמיירי במדליק גדושו של חבירו לנקמה וחייב משום מתקן. ותימא על הרמב"ן שהביא השו"ט מהירושלמי ולא הזכיר הסוגיא בש"ס דידן בב"ק.

חידושי מסכתא שבת פרק יג

קו ע"ב רש"י ד"ה המחוסר צידה שקשה לתופסו ובביצה ר"פ א"צ כתב רש"י לצודו וכ' דרש"י שם בא ליישב קושית תוס' מה זה דפריך ה"ד מחוסר צידה הרי כבר שמענו דהיינו ביבר קטן או גדול אמנם להש"ס ל' צידה דקאמר רשב"ג שמחוסר תפיסה הול"ל ואמאי קאמר כל' הזה א"וו נ"מ מזה וע"ז משני דר"ל הבא מצידה.

דגי' מן הביברין פי' רש"י במ' ביצה בריכות מים ויש לפ' כי כוונתו על אגם מים שקורין "טייך" ויש לפ' שהוא הסוגר שיש לדייגים במים שקורין קאלטער ואמנם מדכ' רש"י לקמן שנשמטין בחורין ובסדקים ש"מ דאקלטר קאי דבטייך פשיטא שנשמט.

תוס' ד"ה ואין נותנין שניצוד מדאורייתא כ"כ תוס' לשטתייהו דצידה גופה דאורייתא אבל לד' הרמב"ם והרא"ש דכל צידה מדרבנן ליתא לד' תוס' ועיין בביצה דכוונתם משום דבדרבנן הוה גזירה לגזירה.

ובענין טעם צידה שכ' רש"י כ' הראשונים דנפק' לי' לרש"י ממגבן פ' ר"א דמילה דמחלקי' כה"ג בין מגבן ללש עיי"ש גמ' בביצה באין לכלובן ומזונותן עליך ודאי יבאו משא"כ כשאין מזונותן עליך אפשר שלא יבאו.

מתניתין לא יכול אחד עיין רש"א נראה כוונתו ליישב הא משנה יתירא תנן הכא דכולא ענינא כבר תנן לעיל גבי ככר ורמז לן רש"י דבככר כיון דלא יכול אחד להוציאו הוציאו שניהם חצי המשא אבל בנעילת דלת ס"ד דלא שייך זה קמ"ל דהכל תלוי באורחא בהכי.

גמ' הצד ארי נראה דבא ליישב למה לא תנן חיה סתם ותנא צבי אלא שינו לאפוקי חיה רעה דומיא דארי.

מתניתין בא השני וישב בצידו אין לפרש דאם לא ישב עד שהלך הראשון דהרי מ"מ דומה לנועל ביתו וכו' אלא לרבותא לא מבעי' אם הלך הראשון והצבי הי' יכול להתרחק

ולא התרחק דהו"ל כנועל וכו' אפילו ישב בצדו ולא הי' הצבי יכול להתרחק אעפי"כ פטור.

תוס' ד"ה כמה זה דומה בסוה"ד שמחזי שהוסיף שמורה ונראה כוונתם שיהא אסור משום ממצוא חפציך כמו מטייל תוך שדהו.

קב ע"א מאי לאו פטור ומותר יל"ד בשלמא ללי"ק דקאמר מאי לאו פטור אבל אסור א"ש דרובי פטורי דשבת הכי הוו אבל מאי לאו פטור ומותר מהי"ת ונראה דרנב"י אסיפא סמוך והמקשה לא הבין עד דמתרץ לי'.

תוס' ד"ה וממאי נראה עיקר כוונת תוס' להביא ראי' לשטתם דבשבת לר"י דבר שאין מתכוין רק דרבנן וכמ"ש ביומא גבי צירוף דרבנן

רש"י ד"ה להוציא ליחה ולא גזור רבנן ר"ל ליחה אטו פה.

גמ' ועל העקרב הקשה הב"ח מנ"ל למילף כחש מעקרב הא אמר וכן פרק אין עומדין עקרב פוסק דודאי מסוכן ותי' דהכא משום משאצ"ל אתא עלה ויל"ד ומנ"ל דמיירי בליכא סכנתא ונרא' דרש"י כתב דאשמעינן בכולהו דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל ובצואת קטן ע"כ הכי הוה ואי במקום סכנה ל"ל למעבד תרתי הרי יכול להרוג עקרב והוה ג"כ משאצ"ל אלא ש"מ דאיירי בליכא סכנתא ואשמעינן דמוטב לטלטל ולמעבד צידה דהוה מלאכה שאין צריך לגופא דמותר לגמרי וא"כ מ"ש נחש.

הדרן עלך פרק רבי אליעזר אומר

בעזר צור גוזר ומקיים אומר. ונתחיל

לבאר פ' שמנה שרצים האמורים בתורה.

בעזר עוטה כשלמה אורה.

מפרק או צובע ובתוי"ט הקשה עלי' ותירץ דחוק וכבר נדחק ליישב בחידושי הגאון ר"ע איגר בתוספתא על המשניות ולדעתי הר"ב ה"ק בחובל ויצא דם חייב משום מפרק נצרר הדם חייב משום צובע ועיין בחידושי רשב"א בענין צובע אמנם הרמב"ם בפירוש המשנה כ' או שיצטרך בשר זה לרפואה כוונתו ליישב בנצרר הדם מאי לכלבו שייך ולזה כתב שצריך לרפואה בשרא דאסמיק.

עכ"פ ד' הרמב"ם והר"ב לפרש מתני' אליבא דר"י דס"ל מקלקל בחבורה פטור ורש"י ששתק אדרבא דעתו דמתני' ר"ש היא דס"ל מקלקל בחבורה חייב וכ"ת עכ"פ צריך

מלאכה לגופא כבר כ' הרמב"ן בספר אוצר נחמד כיון דכוונתו לחבול הו"ל צריכה לגופא ואין זה דומה לנוטל את הקוץ ועשה חבורה דהתם לא ניחא לי' בהך חבורה ומקרי אין צריך לגופא.

תוס' ד"ה ע"כ ל"פ בסוה"ד וקצת קשה כ' ל' זה משום דאיכא למימר דה"ק הש"ס כיון דאיכא לאוקמא אמרינן דאלת"ה הך ברייתא דלקמן אמאן תרמיי'.

מתניתין והחובל בהן חייב נתקשה התוי"ט בד' הר"ב שכתב מפרק א"נ צובע דבנצרר הדם ואי מפרק שייך ולדעתי הר"ב חדא קאמר ביצא הדם אין כאן צובע חייב משום מפרק בנצרר הדם דאין כאן מפרק חייב משום צובע

רש"י ד"ה ושאר שקצים כגון תולעת נחש ועקרב נראה כוונת רש"י משום דפריך הש"ס מאן תנא ומסיק ר"א הוא דאמר ההורג כינה כהורג גמל וקשה כינה מאן דכר שמי' והוה משמע דהש"ס משמע לי' דדוקא בשקצים ורמשים דומיא דכנה מיירי מתניתין אבל בנחש ועקרב שייך חבורה לזה כתב רש"י בין בתולעת בין בנחש ועקרב מיירי מתני' ומפרש רש"י דהרי טעמא משום דאין להם עור וגם אלו אין להם עור. ודמקשה הש"ס לקמן היינו דקש' לפלוג בשקצים ורמשים גופייהו בין הנך דפרו ורבו ובין הנך דלא פרו ורבו ומ"מ מהדר ר' יוסף דמשום דקדוק זה לא מוקמינן מתניתין כיחידאה.

קז ע"ב גמרא כאלו הורג גמל עיין רש"י ואפשר כוונת ר"א דאימת חייב בגמל הא הו"ל מקלקל בחבורה ע"כ כשהגמל מוריד ומזיק ומצער ומה"ט גם בכנה חייב.

גמ' ותניא הצד פרעוש יל"ד האיך לא עלה ע"ד המקש' ד' התרצן ונראה דהמקש' משמע לי' כד' רש"י במתני' דהא דאין במינו ניצוד פטור משום דהו"ל משאצ"ל וא"כ גם ההריגה הוה מלאכה שאצ"ל והתרצן ס"ל כד' תוס' דאין במינו ניצוד אפילו לר' יהודה דמחייב מלאכ' שאצ"ל פטור ומטעם דלא מצינו דכוותי' במשכן ודוקא בצידה אבל בהריג' חייב. ודע דה"ה דהו"מ תוס' להקשות אד' רש"י מ"ש רישא ומ"ש סיפא הרי בתרווייהו לצורך חייב שלא לצורך פטור ובתי' תוס' גם זה מתורץ.

איכא דמתני לה אמפיס מורסא נראה ג"כ דהאי לשנא ס"ל כמ"ש דגם לר"י בעינן בשאר שקצים ורמשים לצורך משום דאין במינו ניצוד ולכך מתני לה אמפיס מורסא ולשנא בתרא ס"ל דגם במפיס מורסא מודה ר"י דכיון שאינו רוצה בפתח לאחר שיצא הליחה הו"ל מקלקל בחבורה ופטור ולכך מתני לה אצד נחש ומיושב בזה מה דהרמב"ם פסק כר' יהודה במשאצ"ל ומ"מ פסקה למתני' ולמפיס מורסא ולמ"ש א"ש אלא דעדין קשה מצד נחש ונראה דהרמב"ם סמך בזה אסתמא מתני' דכל שאינו במינו ניצוד בעינן לצורך דוקא ואפילו לר"י והצד שלא ישכנו לאו לצורך הוא.

השולח דג מן הים הוסיף הרמב"ם לתוך ספל של מים.
מתניתין חיה ועוף וכו' יל"ד פשיטא כיון דניצודין פטור ותו קשה פשיטא דחובל בחי' חייב מהי"ת לא ליחייב ומה"ט נראה דלצדדין קתני בעוף אשמעינן אע"ג דעורו רכיך לענין חבירה מקרי עור ולענין צידה אשמעי' דאפי' חי' שברשותו כגון חתול וכלב מ"מ פטור.
קח ע"א מיתיבי ר' זירא עיין רש"א ולי נראה דאי ממתני' אפשר לומר דלעולם לאו עור הוה אלא כיון דמעכב הדם מלצאת שייך חובל וכמ"ש הראשונים במתני' דבהא תליא אבל ר"ה דקאמר כותבין עליו תפילין ע"כ ס"ל דהוה עור ק' וכ"ת כי מקשה הש"ס מתניתא למה לא מתרץ לי' היינו טעמא דקושטא בעי לתרוצי דעיקר רבותא דר"ה דנקב שהדיו עובר עליו אינו ובלא"ה הו"מ לתרוצי משום דבברייתא לקמן תנא כתב על עור בהמה וחיה ושביק עוף ואצטריך ר"ה למימר דה"ה עוף.
קח ע"א גמרא ואצ"ל נבילות וטריפות שלהן נראה דס"ד כיון שהרגו מלך הו"ל חשיבות ורק בטהורות אם נשחטו ונתעבד בהן מצוה יש להם ג"כ חשיבות קמ"ל דלא היא.
רש"י מאי אם יבא אלי' בא ליישב למה לא משני שיאמר מותר לכתוב או אסור לזה כתב **רש"י** דזה אין שומעין לו דלא בשמים היא משא"כ שאם יאמר שיש להם עור לא גרע משאלו לרופאים במסכתא נדה וסמכינן עלי'.
קז ע"א הושיט ידו למעי בהמה הנה הרי"ף השמיט ענין זה נראה דמפרש לה כרש"י משום עוקר מגידולו ומשמע לי' דאליבא דר"י אתמר דאית לי' דישה אפילו באין גידולי קרקע ואנן קיי"ל כרבנן.
קט ע"א הא ר"מ עיין רש"א נראה שבא ליישב קושית תוס' ד"ה הא ר"א והענין עפ"י דמפרש רש"י דלכ"ע לא אסרי רבנן לרחוץ בשאר ימים וס"ל לר"י דמ"מ בים הגדול שהוא נקרא מקוה נאסר ושאר ימים לא נקראו מקוה ור"מ לטעמי' דס"ל דכלהו אקרי מקוה ומדהתירו בשאר ימים גם ים הגדול בכלל.
רש"י שיש בו ימים הרבה עיין רש"י בחומש פרשת בראשית פירש פי' אחר אינו דומה טעם דג עכו לדג אספמיא וזה מחמת שקרקע המקומות אלו משונים.
רש"י שכל הימים כמקוה דרך זחילתן במקום קטפרס בא רש"י ליישב האיך מצינו זחיל' בים ולזה כתב ע"י קטפרס פי' פעמים נמצאו בים סלעים גבוהים והים יזחל על גבן דרך קטפרס והם בכלל משברי ים מן בערוץ נחלים עיין רש"י שם.
שם ע"ב גמרא אפילו במי משרה עיין רש"י ותי' קמא הוא בחידושי רשב"א ותי' בתרא דחוק ולפי מה שסיפר תלמידי הרב המופלג מו"ה בער צוועבנער בירושלים שהי' שם

בטבריא אי אפשר לשהות בחמי טבריא אף לאחר שעמדו כ"ד שעות שלא במקום חיבורן כ"א לכל היותר ה' מינוטען ע"כ התירו לרחוץ במי טבריא שא"א לשהות בהן ובברייתא שני' גילה הטעם.

קי ע"א מי רגלים מהו לשתות נראה דמס' אי האי חוץ דתנן דוקא וכל שאר משקין שותין או כל המשקין הראוי' תנן דומי' דכלה אוכלין והנך דחוץ ראוין מצ"ע אלא שהם רגילין רק לרפואה ומי רגלים אסורין.

שם ע"ב ובארצכם לא תעשו לולי ד' רש"י ותוס' הייתי אומר דדרשינן האי בארצכם כמו בגופכם שהוא מן הארץ.

הכא מעצמו הוא יל"ד במאי דקאמר ה"מ הלא בלא מכוין סגי א"ו משום דהוה פ"ר כמ"ש תוס' לא מהני לא מכוין ולזה קאמר דכיון דלא מכוין פ"ר אין לו מקום כאן דפ"ר שייך דוקא בעבד מעשה משא"כ איהו לירוקנא שותה והעיקר מעצמו הוה ל"ש סירוס ומייתי ראי' מתרנגול ומאחר דדחה לי' רב אשי שי מוקי לה בסריס.

ועיין ברמב"ן שדייק מדקאמר ומעיקר ע"כ לאו בסריס ממש עסקינן ואמנם י"ל דלעולם בסריס ממש והשתא פי' ד' ר' יוחנן לירוקנא תרין בשיכרא אבל מיעקר ואינו מותר רק לסריס. ובענין קושית הרמב"ן מה ענין זה לכותק אחר כורת י"ל דמלבד איברי הזרע צריך הגוף להתחמם למען יתקשו איברי הזרע ואז תצא התולדה אל הפועל וענין משקה זאת שמצנן הגוף והיינו העיקר וא"כ מה לי מסרס איברי הזרע מה לי מסרס הגוף כיון דמסרס אחר מסרס חייב והיינו ג"כ דשני לי' בתר הכי בזקן דמחמת זקנה הגוף כבר מצונן ולא עביד בגוף מידי.

ובזה י"ל למה משני הש"ס דמצינו כמה שחוזרת לילד וצ"ל הכל נסב לישני באיילונית שאין לה רפואה ולמ"ש א"ש דאיילונית חסרונה ברחם והאי משקה וצנן והוה שפיר מסרס אחר מסרס משא"כ בעקרה היא מחוסרת דמים כדאמרינן אשה שאין לה דמים ה"ז דורקטי דור קטוע ודומיא לזקן.

וד' רש"י משמע לכאורה דהא דמשני באשה ר"ל מי שאינו מצווה על פו"ר אינו מצווה על סירוס וד' תוס' דבאשה לא שייך סירוס וכתב ה"ה שכן הוא בתו"כ. ובמ"ש מן בבקר זרע זרעך יל"ד דתנן ס"פ מצות חליצה ונותנין לו עצה ההוגנת לו פירש רש"י אם הוא זקן והיא אומרת לו מה לך אצל ילדה למה לא הרי כ' בבקר זרע זרעך וצ"ע.

קיא ע"א רש"י ד"ה ונימא מדלפני הטיבול דאין לך שאסור ויל"ד הרי בפ' אין צדין אבעיא דלא אפשטא אי יש מוקצה לחצי שבת וי"ל דהאי שעתא דלא חזו הנך גרוגרות לא חזו כלל משא"כ הכא דמשום גזירה הוא.

שם ד"ה דהא שמעינן הא איכא למגזר משום תיקון עור צבי מבואר מדברי רש"י דטבילת אדם לא מקרי תיקון ולא משמע כן מדברי שאר מפרשים וכן מדברי רש"י בביצה שם אבל למה נקט רש"י דוקא עור צבי נראה כוונתו אטו שאר כלים לא מסתבר כלל למגזר אבל מעור צבי דרכו לעשות עוצבא ובמחשבה בעלמא מקבל ויאמרו כשם שמותר לטבול עצמו מותר לטבול עוצבא שלו.

תוס' ד"ה לא ס"ד ובביצה דחו תי' זה עיי"ש ותי' שם נראה להסביר מאחר דרבא ראה לחלוק על רבותיו רבה ור' יוסף וקאמר טעמא דמתקן ודאי לא הדר בי' ותפוס טעמייהו.

שם לא הוה שרינן ר"ר דרחיצה דיוה"כ שרינן משום דלא טובל לתענוג כ"א למצוה משא"כ איסור שבת לא שרינן. ועיין חידושי רשב"א.

ד"ה טובלין כדרכן משמע דס"ל ביוה"כ טובלין ובביצה הסכימו דבזה"ז ל"ש טבילה בזמנה עיי"ש.

קיח ע"א ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים יש להסביר הפלוגתא דטעמא דת"ק דהסך שמן וורד טעמו משום דמאן דרגיל בשאר שמן אין השמן ההוא מועיל לו וא"כ מוכח דלוקח שמן וורד משום דלרפואה קבעי לי' ור"ש אומר כשם שבני מלכים סכין בשמן וורד לתענוג כן כל בר ישראל נקטי שמן וורד לתענוג אלא דבכל יומא לא מתענגי לי' אלא דבשבת דכתיב וקראת לשבת עונג נקיט לי'.

קיא ע"א ועדיז יש להסביר ד' תוס' דבין ת"ק בין ר"ש ס"ל דאין חלוק בין שמן וורד לשאר שמן אלא מאן דכבר רגיל בשאר שמן שמן וורד מועיל לו יותר ומה"ט ס"ל ת"ק דאם גם לוקחו לתענוג מ"מ הוה רפואה דמוכחה ור"ש ס"ל כיון דאין מתכוין כ"א לתענוג מותר דדבר שאינו מתכוין מותר.

הדרן עלך פרק שמנה שרצים האמורות.

בעזר יוצר ובורא כמאמרו המאורות.

ונתחיל לבאר פרק אלו קשרים.

בעזר המאיר לארץ ולדרים.

ואלו קשרים פי' רש"י דבעינן קשר של קיימא מאחר דילפי' מתופרי יריעות ושם הי' קשר של קיימא כ"כ לפ' מה זה דמק' הש"ס הא אינו קשר של קיימא ומנא ידע דבעינן של קיימא לזה כתב רש"י משום דממשכן ילפי' וי"ל למה לא תנא זה בהדיא ולמאי הל'

נקט גמלין וספנין דוקא וכ' דאי תנן קשר של קיימא ס"ד דבקשר חזק תליא מלתא לזה נקט קשר הגמלין וספנין שהם קשרים שמבטלין לעולם וכמ"ש רש"י להודיע דזה הוא גוון קשר של קיימא ולאו בחוזק תליא מלתא וזה כוונת המשנה גם כן במ"ש כך הוא חייב על היתרן ר"ל אפילו הי' קשה להתירו כיון דמתחלה לא נעשה של קיימא ופטור הקושר כשם שהקושר פטור גם המתיר פטור.

וע' בחידושי ר"ן שכתב דלהכי אמרי' עניבה מיהדק משום שכבר עושה עניבה אחת למטה מבואר מדבריו דלא כהמרדכי שכ' דעניבה לא הותרה כ"א עניבה א'.

קיג ע"א רש"י ד"ה מותר לטלטלן הק' ה"ה מה ענין הקפדה למלאכתו לאיסור ונ' דרש"י הק' למה דלא הוה מוקצה מחמת חסרון כיס דהרי לא קפיד עלי' אפילו מלאכתו לאיסור לא הוה ולא פי' רש"י מ"ט ונ' הטעם משום דלא מתעביד מלאכה באותן קנים כ"א האריגה נסמכת עליהם.

והניח ה"ה ד' הרמב"ם בצ"ע במ"ש בחבל הגרדי שמותר לטלטלו ומשמע לי' לה"ה דהרמב"ם לדיוקא אתי דשאר חבל אסור בטלטול ודבר זה תימא מהי"ת ולזה כ' דהרמב"ם רבותא אתי לאשמעינן דלאו תימא מפני שנקרא חבל הגרדי הו"ל דבר שמלאכתו לאיסור לזה כ' הרמב"ם דלא היא כ"א דמותר לטלטלו דלא הוה דבר שמלאכתו לאיסור.

גמ' עניבה גופא קשירה היא ר"ל דפליגי בדר"מ אם קשר שיכול להתירו בא' מידיו לאו קשר ע"כ עניבה לאו קשירה היא ואי לאו תוכל לומר דקשירה היא.

קיג ע"א מקפלין כלים אפילו ד' וה' פעמים כ' דס"ד הואיל ואמרי' אם יש לו להחליף אינו רשאי לקפל ה"ה דאם פושט שלא לצורך לא יהא רשאי והנה מקמי סעודה דרך לפשוט בגדיו הנאים אבל מאחר דליכא בשבת כ"א ג' סעודות לדידן וד' לר' חדקא יותר מזה אם פושט אינו רשאי לקפל קמ"ל דאפילו ארבע לדידן וה' לר' חדקא כמי רשאי.

וכ' רש"י אבל לא ללבשן במו"ש כ"א מ"מ ללבשן בשבת.

וכ' רש"י להחליף כוונת רש"י דדוקא אם שני' יפים וראי' לשבת.

רש"י ד"ה בגדי לבן וכ"ש צבועים כוונתו דלא תימא דלבית ר"ג הכל תלוי אם יש לו להחליף ואם אין לו אפי' צבועים שרי קמ"ל רש"י דמצבועים לא אצטריך דלכ"ע אסור.

רש"י ד"ה ממצוא חפצך ר"ל דלמנו"ו לא אצטריך דפשיטא דאסור אלא אפילו כגון זה.

קיד ע"א גמ' ויחף במנעלים המטולאים צ"ע דלמא יחף במנעל של שעם ושל גוני דאקרי יחף לענין נעילת הסנדל ביוה"כ.

שם זה המדקדק בחלוקו להפכו יל"פ דבשלמא בשאר בגדים שייך טביעות עין כי נותן בהם עיניו שלא יהא עליו רבב אבל בחלוקו מאי טביעות עין שייך למי הדר לי' וע"ז שמדקדק להפכו ועי"ז יש לו טביעות עין.

נו"נ קריבין הק' הגאון ר"ע אייגר בהגהותיו על המשניות הרי קרא בעולה כ' ובעולה כ"ע מודה דנו"נ אין קריבין ביו"ט וכ' דאליבא דר"ע יש לישב הקו' דבפ' במה מדליקין קאמר אביי דאין שורפין קדשים ביו"ט דכ' עו"ש בשבתו ולא עולת חול ביו"ט והק' תוס' הא בקרא שבת כ' ויו"ט מנ"ל ותו דאביי בשטת ר"ע קאמר דדרש עולת שבת בשבת אחרת ולא עולה חול ביו"ט דנו"נ קריבין ביו"ט א"כ הנך נו"נ דר"ע בשמעתין אעולה קאי ומהכא יליף ר"ע דעולת נו"נ אין קריבין ביו"ט ובזה מתורץ לן דבביצה פ"ב קאמר ר"ע לכם דגבי יו"ט אתי למילף ולא נכרים ולמה לא קאמר ולא לגבוה אלא ש"מ משום דמעולת שבת בשבתו ילפי' דווקא עולת שבת ולא עולת חול ור' ישמעאל אולי ג"כ מעולות מיירי וס"ל דגם עולת נו"נ קריבין ביו"ט וצ"ע.

והנה הרי"ף והרמב"ם השמיטו משנה זאת אפי' לענין מקפלין את הכלים משום דמשנה זאת אתיא כאחרי' דאין בין עצרת לעצרת כ"א ד' ימי' ובמעוברת כמו שכ' כאן תוס' מגמרא דסוכה ולדידן לא מקלע יוהכ"פ לא בע"ש ולא במו"ש ויל"ד מאחר דמסקא סוף מס' הוריות דאחרים היינו ר"מ שהיה תלמיד לר"ע ולר' ישמעאל ולמד מדבריו כאן דאין דוחין העיבור משום יוהכ"פ אלא דיל"ד במאי דקאמר ר"ז דברי הכל היא הרי לדידן אין שייכות לד' הברייי' וצ"ל דקאי רק אד' ר' ישמעאל ור"ע.

שם ע"ב תוספת ד"ה ולתקע כי היכא דידעי ע' רש"א וי"ל דר' שמעון בר אידי לית לי' תי' דכהנים זריזין הן וממילא הך ברייתא לא אתיא כר' ישמעאל.

שם תוס' ואמאי לתקע שהוא כעין יו"ט נראה שכ' כן לתרץ קו' רש"א דכשם דלענין חלבי שבת לא מקרי דוחין להתיר משום דהוה מצוה ה"נ במויה"כ דהוה סעודת מצוה לא מיקרי דוחין להתיר וע' מ"ש תוס' מגילה ה' ע"ב ד"ה שמא יעבירנו.

עיין ח"ר שהביא בשם רש"י דקניבת ירק היינו להסיר העלין המעופשין וכן פי' הרמב"ם בה' שביתת עשור וכ"נ ממתני' פ"ג דעדיות דתנן קניבת ירק של תרומה ש"מ שהוא ענין בפ"ע ולא כרש"י לפנינו ולא כהרשב"א בשם תוספת אלא שהרמב"ם בפי' המשנה שם פי' דקאי אחתיכה קשה בתוך הירק אשר העלין מחוברין בו.

יוהכ"פ שחל להיות בשבת נבאר בע"ה פי' ד' רש"י בענין זה הנך מילת שבתון מצינו וע"ז גם כן בראש השנה ובסוכות ושמיני עצרת בפרש' אמור ועיקר הדיוק מדכ' שבתון שבת קדש דהתם השיב רש"י לקמן דגם ביוהכ"פ כ' שבת שבתון ותי' כ' בההוא קרא ועניתם

ר"ל דתכלית השבתון ביוהכ"פ שירגיש יותר הענוי וע"כ קניבת ירק שרי דמלאכה זאת מרבה הענוי לפי פי' רש"י בענין עגמת נפש ומ"מ סיים רש"י דהא דילפינן מתיבת שבתון קניבת ירק היינו דל' שבתון משמע שבות כלומר אפי' מדבר שאינו בכלל ל"ט מלאכות שבות ואמנם מה שפי' רש"י אמילת מלאכה ר"ל קניבה מן המחובר כ' דבא ליישב בזה מ"ט באמת לא אמרי' להך ברייתא לעבור בעשה ולא תעשה ועל זה כתב רש"י דס"ל להך ברייתא דע"כ קרא בקניבת ירק מיירי מל' שבתון אלא דאיכא למימר מן המחובר קאמר קרא אבל א"כ הרי מחובר בכלל ל"ט מלאכות ול"ש למימר לעבור בעשה ולא תעשה מהי"ת יהא חייב דווקא בקניבת ירק בעשה ול"ת ולא על שאר מלאכות ולר' יוחנן באמת לא קאי שבתון על קניבת ירק כלל כ"א על כל מלאכות לעבור עליו בעשה ול"ת.

אלא שצ"ע הרי בשבת כמה עשין כתיבי ושמרו את השבת את שבתותי תשמורו.

והנה הח"ר הביא בשם תוס' דר"ל לחתוך חתיכות ונ' דגם ד' תוס' לפנינו מורין כן מדהקשו מפרים סלקא ואי לאו דמוקי תוס' שמעתין במחתך מאי ק' להו.

אמנם מ"ש תוס' דלר' יוחנן ברייתא קמייתא בפרים או במחובר מיירי צ"ע הרי כבר כתב תוס' לעיל דאי הוה דאוריי' בכל יוהכ"פ אסור ומברייתא קמייתא מבואר דבשאר יוהכ"פ שרי והאיך מיירי במלאכה דאוריי' וצ"ל דכוונת תוס' כיון דעכ"פ לברייתא קמייתא ייחדה תורה קניבת ירק מכל שאר מלאכות מסתבר להחמיר ביוהכ"פ שחל בשבת אף בתלוש.

ונ' דלד' תוס' דלכ"ע לא הוה טפי מדרבנן י"ל דברייי' קמייתא ר' ישמעאל דמחלק בתקפכין ומציעין גם כן בין יוהכ"פ לשבת מזה לזה ובתריי' ר"ע דס"ל שבת ויוהכ"פ שוין והמותר בזה מותר בזה.

וכתב ה"ה דהרמב"ם לא פסק כר' יוחנן משום דבתראי פליגי עלי' ולא ידעתי מנ"ל למימר דר"ה ור' מנא הוה בתראי לגבי ר' יוחנן ומה גם דקיי"ל דבתראי היינו מאביי ורבא ואילך ולי נראה דהרמב"ם מפ' הא דאמר אגרתא אתא ממערבא משמי' דר' יוחנן ולמה נקט ר' יוחנן דווקא אלא איוהכ"פ שחל בשבת קאי דהתיר ר' יוחנן ואתא אגרתא וחזר בי' והכי פסק הרמב"ם אף דרבה מדעתי' אמר הכי ואח"כ כ' דנהגו בשנער ובמערב דאפי' חל בחול מחמרינן.

הדרן עלך פ' ואלו קשרים.

בעזר המאיר לארץ ולדרים.

ונתחיל מטעם כמוס פ' כל הכלים

בעזר אוהבי עושי רצונו ישלים.

כל הכלים עיין בר"ן מ"ש כי רש"י מיישב גם כן קו' תוספת ורש"י ואמנם דייק גם כן מד' רש"י דלא גרס במתני' שנתפרקו בשבת וצ"ל דמ"מ א' להש"ס דהאי אעפ"י אשבת קאי דאל"כ דמותר לטלטל במחוברים מאי קמ"ל הרי גם בדלתות הבית מותר לטלטל במחוברים ואמנם למאי דמתרץ אביי א' מד' רש"י מ"מ קאי אמחוברים וצ"ל דלתות הכלים דרך להסירן וס"ד דלא נתיר לו לטלטלן שלא יסירן ויבא אח"כ להחזירן ואיכא למגזר שמא יתקע קמ"ל.

גמ' שתי תשובות יל"ד עדיפא יש להקשות לפי פי' רש"י דלתות כלים ודלתות לול התרנגולים דין א' להם ואמאי חלקן לב' בבות בשלמא לתוס' נ"מ לענין טלטול אבל לרש"י ק' וצ"ל לד' רש"י מי ששנה זו לא שנה זו כדאמרינן בעלמא במעוסה וחלוטה וה"נ ת"ק בי"ש הוא דס"ל יש בנין וסתירה בכלים ואסור אף בכלים ותנא דסיפא בי"ה הוא דלית להו בנין וסתירה בכלים ודוקא במחובר לקרקע אסור וצ"ע.

ועוד יש לדקדק לפי' רש"י אמאי נקט בכלים שניטלו אין מחזירין ולא נקט אין ניטלין ואנא ידענא דאין מחזירין ולד' תוס' ג"ז א"ש.

שם קורנוס של אגוזים כ' דרב יודא דייק מל' לפצע וכן בכולהו בבי הך ל' ומפצע למה אלא ש"מ דמיוחד לכך בעי' אלא א"כ פשיטא מהי"ת יהא אסור הא אפילו לר' נחמי' שרי ולמ"ש דמל' לפצע מ' דבקורכס של אגוזים לדיוקא אתיא אם עשוי' לפצע שרי לא זולת **שם** קורנס של נפחים ר"ל דבהאי פשוט דשרי אבל בזהבים ובשמים פליגי לקמן.

קכג ע"א תוספת ד"ה פוגלא הק' רש"א למה לא הקשו תוס' קו' זו על פגה לעיל כ' עפ"י מ"ש הר"ן בחי' דבפגה שטמנה בתבן טעמא דמאן דאסור משום דבטל לגבי תבן ממילא לא ק' שם קו' תוס'.

אסובי ינוקא ד' רש"י דע"י בגדים גם ר"נ מודה ויליף לה מן החתל לא החתלת אלא ר"נ דוקא בבגדים מתיר דהוה מתקן כלאחר יד אבל לא ביד ורב ששת לא מחלק אמנם דוקא

ביום שנולד מתיר רב ששת כדאיירי קרא משא"כ לאחר זמן דאסור ממתני' דאין מעצבין ומ"ש רש"י לקמן גבי אין מעצבין דביום שנולד מותר ר"ל לרב ששת.
תוס' ד"ה אסובי בסוה"ד וצ"ע אי אאין מעצבין קאי מאי תי' רב ששת התם לאו אורחא וצ"ע.
קכג ע"ב גמ' כיתד של מחרישה הק' תלמיד א' אמאי נקט יתד ולא נקט מסר דתנן ברישא וכ' דרש"י פי' במתני' שני דברים שמקפיד עליו וגם אינו ראוי למלאכה אחרת והנה קפידא שייך במסר טובא ואיני ראוי למלאכה אחרת שייך ביתד של מחרישה והאי אוכלא דקצרי ג"כ קפידא לא שייך כ"כ אבל אינו ראוי למלאכה אחרת ודמי ליתד של מחרישה.
איתיבי' אבייי נ' דהא דלא מוקי לה אבייי מחמה לצל משום דק' לי' סיפא ואם לאו אין מטלטלין ל"ל הא מרישא שמעינן א"ו למימר דאפילו לצורך מקומו לא.
ובזה יש לתרץ למה לא שנו לי' רבה לעיל גם כן מחמה לצל ולמ"ש א"ש. והא דמק' לי' מעלי נ' דמ' לי' לאביי דבעלי לא קפדי אינשי לאפוקי מחמה לצל.
רש"י קודם התרת כלים לאחרון הק' תלמיד א' הרי כל הנהו מלאכתן להיתר כמ"ש רש"י לפנינו וא"כ קודם התרת כלים הראשון הו"ל למימר ואפשר ט"ס הוא.
קכד ע"א מתני' כל הכלים צ"ל בין לרבה בין לרבא דר"ל כל הכלים שמלאכתן להיתר.
גמ' מאי לצורך יל"ד אטו לא ידעי' מאי לצורך ומאי שלא לצורך ונ' דק' להש"ס דליתנא תנא בקיצור כל הכלים ניטלין אפילו שלא לצורך א"ו ש"מ דבלצורך ושלא לצורך איכא חילוקי דינים ומאי הן וע"ז מתרץ רבה דאלו תנן ניטלין אפילו שלא לצורך ס"ד אפי' מחמה לצל קמ"ל דלא היא דאפילו מלאכתו להיתר אסור מחמה לצל ולרבא דשרי צ"ל כמ"ש הרמב"ם דמ"מ צורך קצת בעי' ולהחולקים על הרמב"ם י"ל משום ר"נ נקט הכי דאי תנן ניטלין אפי' שלא לצורך ס"ד דר"נ עכ"פ לצורך בכה"ג מתיר השתא דתנן לצורך ושלא לצורך והי' די אם אמר ר' נחמן אין ניטלין שלא לצורך אלא ש"מ דבלצורך עצמו פליג ר"נ את"ק.
גמ' לרבה אליבא דר"נ הק' דגם לרבא הי' לו להק' מקודם התרת כלים וסיים ויש ליישב י"ל דלמא אז לא התירו לטלטל קערות אחר אכילה ומסוגין דעלמא מק' ועי"ל למה שכ' תוס' לעיל דבכלי קבול לא אסרו א"כ קערה לאו בכלל איסור הוה ואמנם השתא שהתירו נסתלק החילוק בין כלי קיבול או לא שפיר פריך.

שם גמ' ה"ט היכא דאיכא תורת כלי והא דלא משני לי' גם כן הכי אעיקר קושיותו ולא אצטריך גזירה יו"ט אטו שבת היינו כיון דסתם עצים להסקה קיימו שפיר מקרי ביו"ט תורת כלי עליו ובשבת הוא דאיכא לשנוי' הכי.
גמ' הא ב"ש הא ב"ה הא טעמא דב"ש משום דלית להו מתוך היינו דקאמר אימר דאסרו ב"ש הוצאה.
קכד ע"ב רש"י ד"ה והל' כרבא נרא' משום דרבא קאמר לכ"ע שרי ש"מ הסכימו בבי מדרשא דהלכ' כמותו.
רש"י ד"ה שמכבדין בהן השלחן ור"ל של מלת סחבי בגדים ועיין ברי"ף כי מלת חמש קאמר והיינו שמכבדין בהן כלי מלת.
שם רש"י דמודה ר"ש ר"ל מדפריך הש"ס בפשיטות בהא לימא ר"א ועיין בר"ן ורשב"א.
מתניתין כל הכלים הניטלין בשבת יל"ד למאי הלכתא אצטריך לפרש הניטלין בשבתת וכי ס"ד דשברי כלים שאינן ניטלין בשבת יהיו מותרים לטלטלן יותר מן הכלים עצמן ונרא' דתנא בא לרמז לן דמתני' בנשברו בשבת איירי ובהני פליג ר"י אבל בנשברו מע"ש גם ר"י מודה וה"ק כל הכלים הניטלין וע"י שנולים נשברו מותר לטלטלן ע"ד דפליגי ת"ק ור"י.
ואכתי יל"ד האי עמהן למאי תניא וברא"ש באמת ליתא לפנינו ונרא' דבהא אתא ת"ק לברר דבריו ואמר דאם הכלים שנשברו עדין עושין מעין מלאכתן הראשונה עומדין אלא שנחסר ממנו מועט ודאי עדין כלי הוא וכי תניא מתני' הכי תני' כשם שמותר לטלטל הכלי עצמו אף שנשבר מעט ממנו כך מותר לטלטל השבר כלי כיון שראוי למלאכה אחרת וע"ז השיב ר"י דלעולם אכלי עצמו שנשבר ממנו תנן ואשמעינן אף דעריבה שנשברה אינה ראוי' שוב ללוש בה כיון שראוי' לצוק מקפה לתוכה כלי היא ובזכוכית השבר כלי שאינו ראוי' לתת לתוכו מאומה לאו כלי היא אף שראוי' לכסוי והכלי עצמו שעדין ראוי' לתת בתוכו מאומה מותר בטלטול.
ומה דנקט תנא בעריבה לכסות חבי' נ' דבעריבה של חרס מיירי ואם לא נשאר ממנו כ"כ שראוי' לכסות בו פי חבית אדם זרקו לאשפה משא"כ בזכוכית דאפי' לכסות פי הפך אם ראוי' מצניעין אותו.
מר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד פי' ת"ק סבר מעיקרו כלי והשתא כלי מה לי להך מלאכה או למלאכה אחרת ואין כאן נולד ור"י סבר מאחר דלא חזי' למלאכה הראשונה אף דחזי' למלאכה אחרת נולד אקרי.

תוס' ד"ה הא ר' נחמיה כ' דכוונתם דלא תקשה מהכא אפי' ר"ת בפרק ב"מ דל"ת ברגיל תליא מלתא ונימא מאן מסיק בכלים מי שאין לו עצים וצריך לאפות או לבשל וכה"ג גם בחול עושה כן לזה כ' תוס' דמ"מ רגיל אינו מקרי מאחר שאינו מצוי'.

תוס' ד"ה ורבא אמר דבריו צ"ע דהרי רש"י כ' זאת דמאחר דחזי לכסות בו קיי"ל כת"ק דעדין כלי הוא ואין זה נולד וצ"ע. ועוד יש לתמוה שלא הביא ראי' מדברי ר"נ ורבא דהלכה כת"ק דלר"י ודאי מוקצה או נולד הוה.

קכה ע"ב זמורה שהיא קשורה נרא' דלהכי תנא לסיפא באפי נפשה אף דרישא וסיפא בקשר תליא מלתא דל"מ אי סיפא דלא כרשב"ג ודאי אתי שפיר אפי' למסקנא קמ"ל אף דמדינא זמורה שרי ול"ד לאבנים מ"מ משום שמא יקטום.

רש"י ד"ה צאו ושפשפום שיהיו נאות נ' כוונת רש"י ליישב קו' תוס' הא גם לרב אסי שפשוף מיהא בעי לזה כ' רש"י דהאי שפשוף הוא רק שיהיו נאות ומה"ט בשבת אסור לשפשף אבל אין הטעם משום מעשה וז"נ כוונת רש"ל שהגיה ברש"י מעשה כ"ד דשפשוף מעשה כ"ד הוה ודלא כהרש"א.

גמ' מתני' דלא כרשב"ג ארישא גם כן הו"מ לדיוקא ומדלא מק' מרישא ש"מ דמאבנים לחביות אין להק' וכמ"ש תו' ומהכא הוה סייעתא.

גמ' חד תנא סומר של קורות וחד אומר גישוש של ספינה הנה בפרק כירה אליבא דר' ב' לשונות לחד לישנא רבי אית לי' מוקצה ולחד לישנא לית לי' ובהא נ' דפליגי הכא מ"ד סואר ס"ל רבי אית לי' מוקצה ומ"ד גישוש דוקא גישוש שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס אבל לא סואר וכן מ"ד נדבך אבנים ס"ל בסואר של קורות לית לי' לרבי מוקצה וע"כ נדבך של אבנים הוא דמודה בהו ר' שמעון.

שם מתני' זמורה כ' דלהכי לא תנא להו בחד בבא דל"מ אי סיפא דזמורה דלא כרשב"ג ורישא אפי' כרשב"ג אפי' למסקנא בסיפא עכ"פ מדינא שרי אלא דרבנן גזור שמא יקטום ואינה ענין לרישא דמדינא אסור.

מאי בין כך ר"ל דלא הוה לי' לחכמים אלא למימר פוקקין בו ומדאמרי בין כך ובין כך ע"כ לומר ל"מ תרתי לא בעי' אפילו חדא לא בעי' ודמק' ר' ירמי' ה"ק דלמא אפכא קאמרי חכמים בין כך ובין כך אף אם אין כאן תרתי כיון דאיכא חדא סגי.

הדרן עלך פ' כל הכלים.

בעזר מלך עוזר דלים.

ונתחיל לבאר פרק מפנין

בעזר צור הכל לו פונין.

של תבן נ' דאי מתני' ר"ש קמ"ל דאפילו בתבן אין האוצר מוקצה בשבת אף דסתם תבן להסקה קאי ואי מתני' ר"י קמ"ל דאפי' בתבן התחלת אוצר אוסר אבל אם כבר התחיל אין כאן מוקצה.

גמ' למעוטי בהילוכא עדיף או במשאוי עדיף נ' דהא דאבעי' לי' משום דודאי למעוטי בהילוכא עדיף דכתיב וכבדתו מעשות דרכיך וילפינן אפילו פסיעה גסה אסור אמנם לדבר מצוה הרי קיי"ל דמצוה לרוץ ומתני' לדבר מצוה מיירי ומ"מ איבעי' לן משום דלאו כ"ע ידעי דלדבר מצוה הוא דמפנה.

ובענין איבעי' שני' סבור הייתי לומר דדוקא באורחי' איבעי' לי' אבל מפני ביטול בית המדרש ודאי אין חילוק וברבים תלמידים טובא מפנינן אבל מדפשיט הש"ס מעובדא דר' ור' חייא ש"מ דגם נענין ביטול בית המדרש איבעי' לי' והדבר ק' להבין ונראה דהאת"ר בא וביאר איבעי' זאת וה"ק אנא מספקא אי כל חד מפנין בנפשי' וא"כ י"ל דטפי מד' וה' לא התירו אבל מ"מ כל או"א מפני לנפשי' אבל אי חד מפני לכולהו צ"ל טובא לא דמדת חכמים כך היא.

ובענין קושית רש"א ע"ד תוס' מאי ראי' הביאו את"ל י"ל דקשה להו אי ס"ד דלאדם אחד לא התירו ד' וה' למה תלה התנא דין זה כלל בקופות בגברי הו"ל לתלות ולאשמעינן כמה התירו לטרוח בעד כל גברא.

רש"י ד"ה מפנין תרומה כוונת ד' רש"י דלא תקשה מכאן לשטתו דס"ל דמאכילין לבהמת כהן תרומה טמאה ועיין בחידושי רשב"א.

מתניתין לעזים ובמשניות לעניים ומדקאמר הש"ס לא אכלה ולא קאמר לא אכלי ש"מ דהגירסא לעזים עיקר.

גמרא וכבוד או"א ובברייתא לא קחשוב משום דכתב בהדיא למען יאריכון ימיך היינו לעוה"ב ולמען ייטב לך בעוה"ז משא"כ בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים ר"ל הטובה תהי' אריכת ימים היינו עולם הבא.

רש"י ד"ה מאכילין בא ליישב אמאי אנן נותנים להם.
תוס' ד"ה אי בעי יש ליישב דתרומה היא של כהן וכיון דחזיא לי' לא הוה מוקצה אבל דמאי היא של בעה"ב ואי לאו דמצי מפקר נכסים לא מקרי חזי כיון דאינה של עניים.
תוס' בד"ה האי אודגן בסוה"ד דמלתא דפסיקא באו ליישב קושית רש"א דמ"מ אמאי לא קאמר האי ראה פני הבית ועל תירץ רש"א וקשה הא פשיטא דהא דגן כתוב באורייתא ומה חיוב שייך בשבולים.
בגמ' בטבל דרבנן דס"ד כי היכי דדמאי חזי ה"נ כל דרבנן קמ"ל בדמאי טעמא אחרינא איכא.
גמ' ולא נפדו כהלכת ס"ד מידי דהוה אלא נתן חומש קמ"ל.
ריש פרק מפנין רש"י במתניתין זרדים ואוכלים אותם ר"ל ואעפ"י שהוא מאכל אדם אם התקינן למאכל בהמה מטלטלים אותם דמידי דחזי לאדם לא יהיב לבהמה.
וכתב רש"י דלוף אין אוכלין אותו חי נראה הכוונה בחי שלם כ"א שטוחנין או דכין אותו.
קכא ע"א היו נושים בו אלף זוז ואדם כזה ודאי ערכו יקר א"ם ראוי לאצטלא שוה מאה זוזי קמ"ל כיון דעכשיו עני מפשיטין אותו הימנו.
רש"י ד"ה בשר תפל וי"ג תפוח והיא היא ויל"ד דלקמן פירש רש"י בשר תפוח סרוח ואיך קאמר הכא דהיא היא ונראה דר"ל לקמן מיירי בנסרח מע"ש והיה ביה"ש מוכן לחיה והכא מיירי שנסרח בשבת והו"ל נולד. ואפשר לומר דגם רש"י מודה דאיכא תפוח בלא סרוח כדמצינו בפרק לולב הגזול וכמ"ש תוס' לקמן ודוקא לקמן דקאמר שהוא מאכל לחיה ולפירש תוס' תליא בפלוגתא דכל ישראל בני מלכים ולזה פירש רש"י דלקמן מיירי בסרוח וחיה לאו דוקא. וזה שכתב רש"י והיא היא ר"ל דהכא מיירי בתפוח ולא סרוח והיינו בשר תפל.
גמ' במוקצה לאכילה מכאן הקשה תוס' בפ"ק גבי כרכי דזוזי אפ"י רש"י ועיין בחי' רשב"א כאן מ"ש ליישב ומסקי תוס' שם דכרכי דזוזי מיירי במקצה מחמת מיאוס ויל"ד א"כ הו"ל להש"ס לשנויי דרב במוקצה מחמת מיאוס ס"ל כר"י וצ"ל דהרי גם בתמרי דעסקא שם בפרק קמא אוסר רב והתם מוקצה לאוצר וע"כ מחלקי' בין מוקצה לאכילה למוקצה לטלטול.
תוס' סוד"ה דג נפל עיין רש"א ואכתי יקשה לפימ"ש הרשב"א דפלוגתא דתנא דמתני' בחרדל ליונים עם תנא דברייתא היא דתנא דמתני' סבר מאי דחזי לאינש מקצה מיונים ותנא דברייי' סבר דלא מקצה לי' וכתב החי' ר"ן דיונים לא תליא בישראל בני מלכים משום דיונים שכיחי וא"כ י"ל לתנא דברייי' גם גבי כלבים דשכיחי ג"כ לא אמרי' מאי

דחזי לאדם לא מקצה מכלבים וא"ש לימא דר"ה ור"ח פליגי אי הל' כתנא דמתני' או כתנא דבריי' ומדלא משני הכי ש"מ דס"ל להש"ס דתנא דמתני' עם תנא דברייתא לא פליגי ומר כי אתרי' ומר כי אתרי' ודוקא ביונים שדרך להאכילם חרדל אבל בכלבים כ"ע מודו דמאי דחזי לאינש מוקצה מכלבים והי' ראי' מזה לפסק הרי"ף והרמב"ם כתנא דבריי'. ודע דהא דהמהרש"ל דחק להא וסתמא כר"ש משום דמדברי תוס' בתירוץ בתרא מבואר דלא גרס לי'.

בשר בין תפל בין מליח נראה דנקט בין מליח דלא נימא דוקא דג חזי ע"י מליחה ולא בשר קמ"ל דלא היא.

תוס' ד"ה מטלטלין את העצמות נראה שכ"כ ליישב דהכי מסקינן דעצמות מותר לטלטלן ולקמן במתני' מעבירין מעל השלחן פליגי בה בי"ש ובי"ה וע"ז כתב תוס' דהכא מיירי שלא הי' עלי' בשר ביה"ש והי' ראוי' רק לכלבים ובי"ש ובי"ה דבשלחן פליגי וממילא מיירי שהובאו לשלחן עם הבשר.

והנה הביא הרי"ף והרא"ש ראיות דהל' כר"ה וצ"ע כיון דקיי"ל כר"ש בשבת הנך ראיות ל"ל צ"ל דנ"מ לענין בשר תפוח ביו"ט וגיר' הרי"ף והרא"ש היא בשר תפוח ועיין בחידושי הרשב"א הפי' ומיושב שפיר.

קכח ע"ב רש"י ד"ה כופין והא דלא קאמר רש"י דאשמעינן דאין כאן ביטול כלי מהיכנו וזה מרומז יותר במאי דתנן כדי שיעלו וירדו דמה"ט אין כאן ביטול כלי מהיכנו דמשמע לי' לרש"י דפשיטא דמותר.

רש"י ד"ה שברחה מן הבית משמע דס"ל לרש"י דברה"ר אין דוחין ודלא כרש"א בתוס' לפנינו דמן הבית משמע לחצר ברחה.

מדדין עגלים וסייחים עיין בר"ן שכתב לחלק בין גדולים לקטנים ועכ"פ קשה אמאי לא נקט תנא שאר בהמות א"ו משמע דעגלים וסייחים עדין צריכין לאמן ואינם נשמטין כשמדדין אותם הלכך אפילו ברה"ר שרי דמיא דאשה מדדה אבל חיות ועופות דוקא בחצר מדדין אבל לא ברה"ר.

גמ' והא קמבטל עיין חידושי רשב"א ובחי' ר"ן תירץ דע"י דנתווסן במיא אינן ראוין לתשמיש כל השבת אבל לפמ"ש רש"י בטעמא דביטול כלי מהיכנו דהוה כאילו חברה לאותו מקום ל"ש זה במתווסן.

צער ב"ח כתב רש"י מעזוב תעזוב כלומר והוה עשה ודחי לא תעשה דרבנן ומ"מ קשה מ"ש גבי שופר שהעמידו דבריהם במקום עשה דשופר ומ"ש הכא ונראה מכאן ראי' לד'

הש"ל במג"א תקפ"ו כי בשופר העמידו דבריהם דלא הוה בעדנא משא"כ הכא דהוה בעדנא.

רש"י אין מילדין משום טרחא יתירא נראה דק' לי' לרש"י מ"ט לא פריך הש"ס אאילדין האשה בשבת פשיטא כי היכי דפריך גבי הדלקת הנר א"ו לשון מילדין לאו דוקא דאין ביד אדם להקדים או לאחר אלא מתוך שמתעסקין עמה דעת' נוחה עלי' וכן בבהמה ניחא לה טפי אם מתעסקין עמה וא"כ אין כאן אלא טרחא יתירא ולא מעלי לפי"נ מידי ובקושית הרשב"א ע"ד רש"י א"כ מאי מקש' הש"ס ומחללין עליו לאתויי מאי בלא"ה יקש' מאחר דיולדת מסוכנת פשיטא וזה נכלל בכלל בקו' הש"ס והש"ס מצי לתרוצי כד' הרשב"א אלא שרצה להביא הברייתא דאפילו לסומא מדליקין נר.

רש"י אבל מסעדין ביו"ט ר"ל אבל בשבת לא וברא"ש הניח בספק ונראה דעת רש"י מאחר דקיי"ל כחא דהתירא עדיף נח הי' לו לתנא לאשמעי' היתירא דמסעדין בשבת ולאשמעינן איסור דאין מילדין ביו"ט.

וקורין להחכמה ממקום למקום וקשה פשיטא ונראה דמיירי שיש גם כאן מילדת אלא דאותה שבמקום אחר בקיאה הימנה וקמ"ל $ציור בספר$ דאפ"ה שרי ואפשר דמשו"ה קורא התנא לה חכמה ולא חי' כדתנן בפרק בהמה המקשה ופשטה החי' לאשמעי' דעל שם חכמתה הגדולה קורין אותה בשם הזה.

אין סחיטה בשער עיין רשב"א שהקשה דלתני מיד בשערה ונראה דלרבה ור' יוסף אי ספקה ביד אין מביאין בשערה משום דמתאחר הרבה עד שתסחט ובמסוכנת קפדינן אאיסור כמ"ש החידושי ר"ן כאן.

קכט ע"א רש"י צריכה אני לחילול נר' כוונת רש"י דאם אמרה צריכה אני לתבשיל אולי סברה שיש כאן תבשיל זה מוכן מאתמול ולכך צריכה לומר לחילול ואעפי"כ אומרת צריכה.

גמרא הלכתא כמאן נראה משום דרב אשי מארי' דתלמודא טפי ומר זוטרא לכך איבעי' לי' ומ"מ פשיט לי' ספק נפשות להקל.

שם אמרה צריכה אני וכו' אמרה לא צריכה הקשה הרשב"א דדיוקא דרישא משמע הא סתמא לא ודיוקא דסיפא משמע דסתמא מחללין וכ' דברישא אם לא אמרה וחברותיה אומרות שצריכה מחללין ובסיפא אפילו חברותיה אומרות אין מחללין אבל לא היא ולא חברותיה אפילו בלא אמרה אין מחללין.

רש"י ד"ה אבל דבר בא ליישב דלא חולה כ"א דבר ע"כ ארפואה שעושין קאי.

קכח עב מתני' וקושרין הטבור ר"י אומר אף חותכין ויש לעיין במ"פ וכ' דחתיכ' זאת מוצאת דם אלא דהוה מקלקל בחבורה ות"ק כר"ש דמחייב ור"י כר"י דפוטר וממילא קיי"ל כר"י דמקלקל בחבורה פטור ועד"ז א"ש דמייתי כאן הך דצרכי מילה דאף הת"ק אוסר כאן אף דמקלקל במילה מתיר אף מתקן מקרא דביום השמיני
ובפלוגתת הפוסקים אי גרסינן בגמ' הלכ' כר"י כתב הב"י והב"ח דמר"ם דדרש מולא כרת שרך וכתב דאיכא לאוקמי בתאומים ותאומים גם ת"ק מודה צ"ע בתאומים מאי קושר שייך דס"ד דחכמים ור"י בתאומים האיך יקשור כל זמן שאינו מחותך.

הדרן עלך פרק מפנין

בעזר צור הכל אליו פונין.

נתחיל לבאר פרק כל כתבי קודש.

בעזר צור נאדר בקודש

כתב רש"י ליישב מלת כל דס"ד דתורה לבד מקרי כתבי קודש והטעם נראה משום דהיתה כתובה לפניו יתברך בקודש כמ"ש הרמב"ן בהקדמה לחומש וגם מרע"ה כתב מפי הגבורה בקודש במרום.
כתב רש"י דאף דבמבוי שאינו מפולש מיירי מתניתין אשמעינן דלא חיישינן לטרחא וגם משום דלא עירבו וקשה כיון דמיירי בחצר שלא עירבו הרי אשמעינן טובא וטרחא דכתב רש"י ל"ל ונראה דהחידושי רשב"א הביא בשם הירושלמי דלר"ש דס"ל אין שבות עומד בפני כתבי הקודש אם אינו יכול להציל מותר לכבות ג"כ דהרי לר"ש כיבוי לאו דאורייתא וא"כ ס"ד דמאחר דבהצלה איכא טרחא יהא מותר לכבות קמ"ל דבמקום טרחא בעלמא לא שריא לכבות אפילו לר"ש. ולרבנן אשמעינן דמותר להציל לחצר שאינה מעורבת.
טעונין גניזה הנה לד' רש"י מלתא באפי נפשי היא יל"ד דהו"ל למתני וטעונין גניזה. גם יל"ד לד' רש"י כיון דתנן בהדיא מפני מה אין הרי דביחיד עסקינן מאי דחקו לרש"י לפרש דר"ל אין קורין בצבור.
גמרא תרגום וכל לשון י"ל כד' רבותיו של רש"י דתרגום אונקלוס ויונתן ב"ע ניתן לכתוב קמ"ל דתרגום דינו ככל לשון.

קטו ע"ב בעי מני' ר"ה נראה דמספקא לי' אי הא דאין מצילין ברכות משום דלא נתנו לכתוב וא"כ בס"ת מצילין אף דאין בי ללקט או דלמא טעמא דבעינן ספר וא"כ ה"ה האי דאין בו ללקט אין מצילין ועד"ז נבין דקאמר ויהו בנסוע לא מס' לי' דאית בי' אזכרות והרי גם בברכות איכא אזכרות אלא דהתם משום דלא ניתן לכתוב.

רש"י ד"ה ותבעי לך כוונתו דלא קאמר ר"נ ותיבעי' בתורה ויהי בנסוע דל"ל למבעי' כה"ג דאם יפשוט לו דמצילין כדס"ד דבעל איבעי' מברייתא דתרגום עדין ללקט לא ידע ואם יפשיט לו דללקט מצילין ויהי בנסוע ממילא אלא דר"נ קאמר לי' מאחר דויהי בנסוע הוא חומש וספר בפני עצמו מותר לכותבו ואם חסר אות אחת מה דינו.

רש"י ד"ה תרגום עיין רש"ל ורש"א וד' רש"א לא זכיתי להבין דהרי קאמר הש"ס ואע"ג דלית בי' פ"ה אותיות.

תוס' ד"ה מיתיבי עיין רש"א כוונתו דידע הש"ס כיון שגם הקלף בלה גרע כדקאמר לקמן.

רש"י ד"ה שאין זה מקומה כ"א בפרשת במדבר סיני ולא רצה לפרש דדגים שבהעלתך קאמר דא"כ במ"פ רבי ורשב"ג וכ"ז משום דרש"י מפרש דלר' זה מקומו משום פ' דגלים אבל באמת יקשה ע"ז אמאי הפסיק בפרש' ויאמר משה לחובב ולולי ד' רש"י י"ל אדרבא רשב"ג קשה לי' למה הפסיק בפרשת ויאמר משה ור' ס"ל דויהי בנסוע אפסוק אחרון שלפניו דסיים בנסעם מן המחנה.

רש"י ד"ה עתידה פ' זו כוונת דבריו דההפסק בין פורענות משום קטרוג ולע"ל כיון שהיצר הרע יהא בטל לא שייך קטרוג.

שם גמר' הגליונים נראה משום דבעי גניזה מס' לי' אי מצילין אותם ג"כ.

שם אין ולאו ונראה דמספקא לי' אי הלכ' כר"י ובעינן קודר או לא.

שם ע"ב רש"י בזמן ביה"מ קודם אכילה שלא בזמן לאחר אכילה כוונת רש"י דלאו בזמן ממש תליא מלתא כ"א בזמן דרשא ואפשר מטעם זה פליג שמואל די"ל לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין כ"א מן המנחה ולמעלה אסור.

במקום ביה"מ פי' בחי' הר"ן הכוונה בביה"מ דוקא וקשה א"כ דבביתו מותר לקרות בכתובים מה הועילו חכמים בתקנתן וכן י"ל לשון אבל בעלמא שכתב רש"י ונראה דאדרבא רש"י מפ' במקום שיש חכם דורש הוא דאסור אבל בעלמא היכא דליכא חכם הדורש לא וע"ד שכתב הרז"ה דבזה"ז שרי וביאר רש"י דקרי לי' ביה"מ משום שהי' החכם דורש בביה"מ ועד"ז ד' רז"ה הם כאן בגמ'.

ואזדא שמואל לטעמי' מבואר מכאן דללי"ב לרב במקום ודרש אפילו שלא בזמן המדרש אסור.

תוס' ד"ה וכ"ש עיין רש"א וסיים ויש לחלק אפשר כוונתו דבאגרת לא שרי לי' כלל אגרת של חשבונות ואית לי' היכירא טובא שלא יקרא בשטרי הדיוט.
ודע דתוס' לא גרסו ברש"י אגרות של וכו' למצוא דברי חפץ ר"ל מו"מ דילפינן מקרא דנומצוא חפציך אמנם הרא"ש גריס כן ברש"י והשמיט קושית תוס'.
שם האי כל פעל מאי עביד לי' נראה מתבית כל מקשה אבל מעקרא דקרא הרי דרשינן לי' בפרק במה מדליקין שירחץ אדם פניו בכל יום.
קיז ע"א היד מפולש ה"ד אינו מפולש יל"ד תרתי למה לי ונראה דקושית הש"ס הי' דא"א לימוד דבן בתירה כמפולש גמור מתיר דמפולש גמור רה"ר הוה וה"ד היכא מפולש שמתיר בן בתירא ואם האי אינו מפולש דבן בתירא לת"ק מקרי מפולש ה"ד אינו מפולש לת"ק.
רש"י ד"ה ותרווייהו לא בעי ר"א בא רש"י ליישב מ"ט נקט דוקא כתבי הקודש משום דבאוכלין ומשקין וכיוצא בזה בא לר"א דוקא לחיים.
שם ע"ב גמרא ואצ"ל מיו"ט לשבת יל"ד למ"ש רש"י דטעמא דמשבת ליוה"כ משום דמכין למוצאי יוה"כ דהיינו יום חול וא"כ יו"ט דהוה יום קדש אין כאן איסור ואצ"ל ונראה דהא גופא אשמעינן ברייתא דלא תימא דעיקר טעמא דמשבת ליוה"כ לא משום דמוצאי יוה"כ חול לא היא עיקר טעמא משום דמצי להכין במוצאי יום הכיפורים וא"כ אצ"ל ביו"ט דביומו מצי להכין.
וכתבו הראשונים דמברייתא שמעינן דוקא משבת ליוה"כ אין מצילין הא מיו"כ למויו"כ מצילין וטעמא כדאמר בירושלמי או מפני הסכנה או מפני עגמת נפש והנה תירץ דמפני הסכנה מוקשה כמו שהקשה המג"א דמפני הסכנה למה יהא אסור משבת ליוה"כ ונראה דמטעם זה השכיל הר"ן וכתב טעמא משום עגמת נפש ורק לבסוף הביא ד' הירושלמי אבל עיקר הטעם משום עגמת נפש ונ"מ בין הני תרי טעמי כתב הקרבן עדה לענין ט"ב שחל ביום א' במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בט"ב סכנה איכא עגמת נפש ליכא ר"ל למאן דמפרש עגמת נפש דמתעסק ביוה"כ בירקות ואינו אוכלן הוסיפו ענוי על ענוי אבל לא בט"ב דבט"ב לא שייך ענוי אבל מ"מ אין דבריו מתקבלין דאטו במקום שנהגו שלא לעשות אסור לבשל לצורך מוצאי ט"ב אתמהה ונראה דנ"מ פלוגתת המחבר והרמ"א בהלכות יוה"כ דהמחבר מתיר לטמון חמין מערב יוה"כ למוצאי יוה"כ ורמ"א אוסר משום דיוה"כ מכין לחול והנה מיוה"כ למויוה"כ מצילין לכאורה הדין עם המחבר אמנם התינח אם הטעם משום סכנה ל"ש הטמנה אבל אי משום עגמת נפש ודאי אם פי' עגמת נפש במויוה"כ שפיר ל"ש הטמנה אבל אי פי' עגמת נפשע משום תוספת ענוי אין

כאן דמיון להטמנה אמנם למ"ש התוס' דבלהאכיל לקטנים מיירי וכה"ג ביוה"כ עצמו שרי אין ללמוד כלל להטמנה מכאן.

רש"י ד"ה הציל פת נקיי' ר"ל דרישא בא ללמד על סיפא דמיירי אפילו יש לו על ג' סעודות הדראות יותר להציל נקייה דרישא עכ"ז כה"ג מיירי תוס' ד"ה הדראה בחידושי הרשב"א הגי' ביו"ט שני נראה דכוונתו דהצלה ג"כ דרבנן ואעפי"כ אין מצילין וה"ה ביו"ט שני.

תוס' ד"ה והתני דב. שמואל בסוה"ד דאין בין יו"ט לשבת וכו' הקשה תלמיד אחד אטו רדיית הפת לאו מלאכת אוכל נפש היא ומצאתי קושי' זו בחידושי ר"ן בשם הרא"ה קצת בנוסח אחרת ונראה דע"כ רדיית הפת לאו מלאכת אוכל נפש היא דאי הוה אוכל נפש ל"ל קרא וא"כ אי הויא מלאכה גם ביו"ט הוה אסירא ומדאשתרי ביו"ט ה"ה לשבת וכ"ט טעמא מאי אינו אוכל נפש י"ל דא"נ הוה מלאכה היינו ע"י מרדה והרי יכול לרדותה ע"י סכין או כיו"ב א"כ הרדייה במרדה אינו מלאכת אוכל נפש. ועיין רי"ף ור"ן פרק יציאות השבת בזה ועיין מ"ש שם להקשות שם ע"ד הר"ן שם ישכים אדם כתב רש"י בע"ש ולכאורה פשיטא דהרי מוהי' ביום הששי ילפינן ונראה דרש"י לשון הוצא' קשי' לי' להכנת שבת הול"ל והוה אפשר לומר דר"ח כשמאי במס' ביצה ס"ל דאמר מחד בשביך לשביך וידוע דהמשכים עד"ז מוזילי' גבי' דסמוך לשבת הכל ביוקר ור"ח תרתי קאמר ישכים להוצאת שבת מחד בשביך ולא ירבו תוצאות שבת עליך ותו קאמר ישכים בע"ש להכנת שבת ולזה קאמר דלא היא דר"ח רק בהכנת שבת מיירי וזה נקרא לו הוצאת ולא ס"ל כשמאי כ"א כהלל.

לבצוע כתב רש"י ברכת המוציא נראה ד' רש"י דר"א ב"א לא פליג עדרב כהנא ורב אשי פרושי מפרש דברי רב אבא למימר דרב אבא האי לבצוע רק לברך המוציא קאמר ונפיק לי' לרש"י הא מלשון על דקאמר והכי הול"ל לבצוע ב' ככרות אלא לענין ברכה בלחוד שייך שפיר על.

ודעת הפוסקים דלחם משנה דאורייתא הוה וצ"ל משום דמלת לחם מיותר וקשה להבין אלא ודאי אמצות לחם משנה ולהכי קרי לי' לחם.

רש"י ד"ה מקלע בא ליישב הרי בכל ע"ש מערבין ולזה כתב רש"י מ"ש.

היום לא תמצאוהו יש כאן רמז לד' הפוסקים דבסעודה שלישית דיו במיני תרגומא דבב' סעודות הראשונות כתיב אכלוהו היום כי שבת היום ובעינן סעודה שלימה אבל בשלישית לא כתיב כ"א היום לא תמצאוהו.

גמרא מאי לאו דלא אכל נראה דאי בדאכל כחא דהיתירא עדיף ולאשמעי' ד' בלא אכל וכן כלהו קושי' עד"ז.
קיח ע"א רש"י ד"ה בי סדיא לבדין למד כן מד' רבא לקמן קי"ט לא מנזיגנא רישא אבי סדיא.
שם קערות וכו' הברייתא כמו שהוא לפנינו לכאורא אתיא כר' חדקא והרא"ש השמיט בבא א' ואתיא כרבנן ואפשר לומר דגם לגירסא זו אתיא אפילו כרבנן דנהי דלרבנן אינו מחויב בד' סעודות מ"מ אי בעי לעשות הרשות בידו ומותר להדיח הקערות.
שם רש"י ד"ה שוב אינו מדיחן דאין הדחה זו אלא לצורך חול וכן פי' הראב"ד פרק כ"ג מהלכות שבת ותמה על הרמב"ם שכתב שהוא כמתקן ותירוץ ה"ה צ"ע דאטו טרדא בשבת לצורך חול בלי תיקון שרי.
רש"י ד"ה מחבלו של משיח כל ימי תמהתי ע"ד רש"י אלה למה לא פירש כפשוטו כדאמר ר' יוחנן בפרק חלק ייתי ולא אחוויני' שהי' מתיראים מכובד הגלות וכמו שהי' במצרים קושית שעבוד לפני הגאולה.
גמרא אפילו עובד ע"א מוחלין לו עיין מג"א סימן ש"ו שכתב שמכאן יצא לו לרש"י בחולין פ"ק דשבת חמירא מע"א מדוכפר על ע"א.
שם ע"ב גמרא אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות שמעתי בשם הגאון מו"ה צבי חריף זצ"ל דמה"ט בעינן ב' שבתות דשבת ראשונה אינו מעיד על כי ששת ימים עשה ה' מאחר שאינו שובת לאחר ששה ימים אמנם עיקר העדות יהי' בשבת שנייה וז"ש ושמרו בני ישראל את "השבת" שבת ראשונה לא לעשות אח"כ את השבת לדורותם כי עיקר השבת לעדות כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת ועדות בו היא בשבת שנייה דוקא ודפח"ח וש"י.
תוס' ד"ה אלו אומרים עיין רש"א ורמ"א וטו"ז ומג"א סי' קכ"ח ודברי טו"ז תמוהים כי מה שהביא ראי' ממתני' דיבמות לא נמנעו מלישא עיין רשי' שם שכתב שהיו מודיעים להם ואין כאן ראי'.
תוס' ד"ה עיון תפלה ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם פירש הרמ"ע בספר עשרה מאמרות כי הג' דברים אחת הן ופי' קיר נטוי כביכול תש כחו של מעלה וגברה מדה"ד ובלשון רומי קורין לאדון קיר כדאמרינן בע"א שהי' אומרים סך קירי פלסתר עיין רש"י שם ואם בכל זאת יעמיד אדם לבקש על נפשו כל צרכיו והיינו ועיון תפלה וע"כ זה האיש אומר לא חטאי גרמו כי אם מוסר דין על חבירו כי חטא חבירו גרם. זה מזכירין לו עונותיו וש"י **קיט ע"א** רש"י ד"ה תיתי לי שתק רש"י ולא פירש כן לד' רבא ונראה

דכל הני תיתי לי משמע לי' לרש"י דהכונה לעוה"ב אבל בדרבא דאיכא בהדיא גמי"ח אדם אוכל פירותיהם בעוה"ז ולזה כתב רש"י ישולם שכרו.

שם אשכח בי' מרגנותא ולזה כוון הפיוט בזמירות ליל שבת "יוסף חצה דג ומצא מרגליות בבשרו" ורגיל אני לומר כי יש בדברי הפיוט האלה רמז נפלא כי דג ר"ת **דל גאה** ובשבת צריך העשיר להיות כדל שלא לדאוג על נכסיו והעני צריך להיות גאה למען יתענג לכבוד שבת והיינו מוקיר שבי הלזה חצה דג ועשה ממנו שתי תיבות ומצא מרגליות בבשרו.

רש"י ד"ה לאחר אבל אלהקדים לא יהב רש"י טעמא משום דפשיטא דאי אכיל כ"ז שאין לו תאוה ניכר שכוונתו לשמים.

שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ר"ל דהי"ל למכתב "נבראו" אבל "נעשו" מה שייך ש"מ דדיבור חשיב מעשה וממילא שייך לומר ויכולו.

וסר עונך ר"ל יצרך מאחר שתעזוב דרך רשע וחטאתך תכפר.

יסדר שלחנו במו"ש נראה הטעם דבמו"ש ודאי אין לו תאוה ואוכל רק לקיים דבר ה' וז"ש רבותינו דעצם אחד בשדרה אשר ממנו יתחיל הזוכ' להתרקם בהחיית המתים והראה ר"י בן חנניא לאנדרינוס ש"ט שאפי' ע"י הכאות הרבה בפטיש על הסדן לא נפרד ממנו מאומה ואותו עצם אינו נהנה משום סעודה רק מסעודת מוצ"ש שאדם אוכל רק לש"ש ויש לו ג' שמות נסכא לוז ולבן הארמי וכתב בקיצור של"ה לבסוף כי זה פירוש הכתוב שומר השם כל עצמותיו להחיותן לע"ל וע"י מה ע"י שאחת מהנה היינו אותו עצם הנ"ל לא נשברה.

חמין במו"ש מלוגמא לפי שכיון ששבת וי אבדה נפש ויש לאדם רוח נכאה צריך מלוגמא, וטיפת חמין בכל ערבית יפה.

תוס' ד"ה בכל כחו, ובשל"ה כתב דמתיבת יהא עד בעלמא כ"ח תיבות וזה בכל כחו ולפי"ז יש לומר מן כל ולא מכל דיחסר תיבה אחת בעשי"ת שאומרים לעילא ולעילא אדרבא יש לומר מכל שלא יהי' יותר מכ"ח תיבות.

כל העונה אמן בכל כחו פותחין שערי גן עדן כתבתי במק"א הכוונה דאם האדם מאמין אל מלך נאמן אעפ"י שרואה צדיק ורע לו רשע וטוב לו ע"כ הוא מאמין בשכר עוה"ב והיינו פותחין לו שערי ג"ע ע"ד הבא לטהר מסייעין אותו ולזה מפרש הש"ס מהו אמן בכל כחו אל מלך נאמן

שם מה איל זה ר"ל שלא מצאו מראה והוא תש כח ואינו יכול לכוס ובושה הוא לו ולך כשרואה שגם אילים אחרים לא יוכלו לכוס יתנחם בו וזה ענין ראשו של זה בצד זנבו

של זה כך הי' בזקנים שבאותו הדור מאחר שכל אחד הי' לו חסרונות לא היו מוכיחים זא"ז כי כ"א הי' מתכבד בקלון חבירו והיינו ראשו של זה בצד זנבו של זה.

קכ ע"א מצילין סל נראה דנקט תנא תלתא מילי דאי אשמעינן פת הו"א משום דבשבת דאורייתא הוה לכך אשמעינן דבילה וחביות אצטריך אף דיכול להציל חבית קטן המגיע לג' סעודות יכול להציל גדול.

עושין עמו חשבון פירש דבעינן לכם ואכלו ממה שהצילו ואם הוא פחות משכר פועלים עושה עמו חשבון ולהכי תנן לה במתני' דוקא מה שאין כן במזון ג' סעודות.

לחצר המעורבת דאי שרית לי' לאינו מעורבת אתי לאפוקי גם לרה"ר וריב"ב ס"ל מאחר דלא התירו לו כ"א מזון ג' סעודות או ס"ל בב"א לא אתו לאפוקי לר"ה.

רש"י ד"ה כלי תשמישו כוונתו דאטו כלים קילי ממזון וחידושי ר"ן פירש דקאי אמטה ושלחן וכיו"ב. חוזר ולובש עיין בחידושי ר"ן.

קכא ע"א מתני' מפני ששביתתו עליהן והנה לשון קטן שבא משמע בא ממקום ולא מהבית שנפלה בו הדליקה ומ"מ אין שומעין לו ש"מ קטן או"נ ביד"ד מצוין עליו ומשני בעושה לדעת אביו ומפני ששביתתו עליהן קאי על האב ועיין רש"י ושאר מפרשים מה שפירשו בענין ע"ד אביו ולדברי' הוה דרבנן אבל ברמב"ן פרשת יתרו כתב דאתה ובנך הכתוב בעשרת הדברות ר"ל אתה ובנך כלומר בנך לדעתך דהוה דאורייתא ומסולקי' כל הקושית שהקשה הרשב"א דהא דרבנן מותר להאכיל בידים ואמנם בשבת גזיה"כ הוא לד' הרמב"ן וכ"ת א"כ מ"פ הש"ס א"ה נכרי נמי הא נכרי לאו דאורייתא ה"ק מאחר דתורה עשאה לד' אביו כאלו עשה אביו ה"נ נעביד מדרבנן עשה נכרי לדעתינו כאלו עשינו. ומשני אדעתי' דנפשי' עביד פי' רש"י שיודע שלא יפסיד וא"כ מן הראוי שישלמו לו באמת וזה הוא טעמא דיוסף בן סימאי שאם הי' מניחם לכבות הי' נותן להם סך כזה ולא רצה ליהנות לענין זה ממעשה נסים שירדו גשמים ויכבו.

תוס' ד"ה שמעת מנה, ואפילו לר"ש וז"נ פ' ד' רב אמי דס"ל הלכה כר"ש ומוקי מתניתין במכבה לעשות גחלת ולכך אמר מתני' דנקט רק לא תכבה היינו במכבה לעשות גחלת אבל בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד.

כופין קערה ע"ג הנר עיין רש"י כראה כוונתו דלר"י אתי לאשמעינן דבצריך למקומו שרי לטלטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל ולדידן אתי לאשמעינן לאפוקי מדרב יצחק.

ועל צואה של קטן נראה דהתם לא בעינן צריך למקומו כ"א כיון דהוא גרף של רעי מקרי וצ"ע דבר הניטל דבחצר אינו מ"מ דבר הניטל מקרי.

ועל עקרב לאפוקי מדר"י דאמר משאצ"ל חייב עליו היינו דפליג ר"י ומייתי ראי' מריב"ז.

שם ע"ב פאוטטות של בית רבי כ' רש"י ולא של חוליות היתה אבל אי הוה לה חדקי לא פירש רש"י ונראה דזה כוונת התוס' שכתב דבגדולים ר"ל אי כוונת רש"י דלית לה חדקי ג"כ א"כ אפי' בגדולים מיירי ואי בעית לה חדקי י"ל כד' רש"י דבקטנים מיירי וכר"ל פרק כירה דמתיר וז"נ ג"כ פי' ד' הרמב"ם שפסק דבקטנים בכל גוונא שרי וכר"ל דלא כר"י ואמאי פסק כן אלא ש"מ דמ' לי' דמימרא דר' חנינא דשמעתין ג"כ הכי ס"ל ופסק כר' חנינא.

אמנם מ"ש ה"ה דפלוגתייהו דר"י ור"ל תליא במוקצה קשה להבין ועוד שהוא נגד הש"ס דקאמר פליגי בגזרינן או לא גזרינן.

וכן צריך ביאור מ"ש הגדולים אסור מפני כובדו וא"כ קשה חדקי ל"ל.

קכב ע"א תוס' ד"ה משתמש ישראל לאורה לולי דברי' הייתי אומר דמתניתין גם במכירו ע"כ מתיר ממעשה דר"ג וזקנים וז"נ פי' ד' הש"ס כר"ש ל"ל מעשה דר"ג וזקנים ר"ל דמתני' אפילו במכירו וטעמא דנר אחד כר למאה וכבש לאו כבש למאה משמע לי' שבמילא מים להשקות בהמתו דל"ש זה צ"ל כתי' דאביי דשלא בפניו הוה ובזה מובנים ד' התוס' שכתב דאביי אית לי' דרבא ומאי דוחקי' דאביי לשנויי שלא בפניו אמנם דכולא מתני' נר וכבש אפילו במכירו מיירי ולרבא צריך לאפלוגי בין רישא לסיפא למציעתא קאמר אביי דגם התם מיירי אפי' במכירו אבל שלא בפניו הוה.

ידע דמ"ש התוס' כל אלו דהכא אינן קלין לעשות וכי הדלקת נר מנר לאו דבר קל הוה אמנם כוונת תוס' דליחוש שידליק הישראל מנר של גוי עוד נר חששא רחוקה היא כ"א שילך הישראל לביתו וידליק נר מן האבנים וזה לאו דבר קל הוא.

הדרן עלך פרק כל כתבי הקודש.

בעזר צור ישראל נאדר בקודש.

ונתחיל לבאר פרק ר' אליעזר אומר.

בעזר נורא מרום וקדוש עלי גומר.

רבי אליעזר אומר נראה דקא' אסיומא דפרק מפנין דתנן התם כל צרכי חיה עושין בשבת אמנם כל מה דאפשר לשנויי משנינן ועלה קמסיים תנא וכל צרכי מילה עושין בשבת וס"ד דמכל מקום מה דאפשר לשנויי משנינן ועיין בח"ר מ"ש בזה וא"כ הי' צריך בשבת

להביא התינוק אצלהאיזמל אם שכח וע"ז קאמר ר"א כשם שבחול מביא האזמל אצל התינוק אף בשבת כן.

אם לא הביא כלי נראה כוונת ר"א דבימים קדמונים היו מלין גם ע"י חרבות צורים ככת' ביהושע ועיין רפ"ק חולין וע"ז קאמר ר"א דאם מל ע"י כלי יהי' מגילה יראו הכל שהוא אזמל יביאוהו מגולה משא"כ אם מל ע"י דבר שאינו כלי מי יבין לאיזו צורך הוא נושא צור זה אין חילוק בין מגולה למכוסה.

מתניתין לעשות ברזל כאן לא ביאר רש"י הפירש משום דמתני' באזמל מיירי משא"כ בברייתא לקמן דלא ידעינן אהיכא קאי פי' רש"י דבאזמל קאי.

רש"י ד"ה שש אנכי נראה דהוצרך רש"י לטעם שני משום דעל טעם ראשון יקשה הלא גם אבר מן החי לנח הוה אמירה יחידה ולר"י גם גיד הנשה לבני יעקב ולד' רש"י הכל מיושב.

ועיין רש"ל שפירש דלמנצח על השמינית היינו מזמור י"ב אבל ד' רש"י י"ל דקאי אמזמור וי"ו ושם כתב רפאני ה' כי נבהלו עצמי.

ואמנם לולי ד' רש"י קאי רשב"ג אד' מרע"ה שאמר על שבט לוי כי שמרו אמרתיך ובריתך ינצורו שכל ישראל לא היו מלין במדבר ושבט לוי מסרו נפשם ומלו עצמם הרי דמילה נקרא אמרתיך אמנם רש"י בפרשת וזאת הברכה חילק הפסוק כי שמרו קאי אענין אחר ולזה נדחק רש"י בכאן.

קל ע"ב תוס' ד"ה ומי שרי וא"ת יל"ד אי בחצר מעורבת מיירי למאי נקטו גגות וחצירות וכן יש לתרץ קושית התוס' בד"ה ברצון ר"מ דהו"מ למימר דלר"מ ג"כ יקשה גגות וחצירות ל"ל.

קלא ע"ב רש"י ד"ה למאי הלכתא ועדין במתן תורה נראה כוונתו דאדרבא לילף מהתם דטלטול אסור מה"ת אלא אם כן למה הצרכו בימי נחמי' לגזור.

קלב ע"א רש"י ד"ה וביום השמיני ימול יש לפרש כוונת רש"י למ"ש בסוף דלר"א אליבא דר' יוחנן ע"כ מילה גופא הל'.

שם גמרא מילה גופא מנ"ל הא דלא מסיק מיד דמביום ילפינן משום דא"כ יהיו מכשירי לולב דוחין שבת דהר' לגופא לא אצטריך.

גמרא ומה מילה אף דבמילה בזמנה דוקא היינו משום דעיקר מצותה בשמיני ולאחר שמיני מה לי ט' מה לי יו"ד.

שם ע"ב רש"י ד"ה שלא בזמנו כוונתו דאמרי' לקמן בינוני מנ"ל ש"מ דמילה שלא בזמנה ר"ל בינוני.

קלג ע"א רש"י ד"ה שאין ת"ל ופסח קרבן י"ד בניסן הוא נראה כוונת רש"י דלכאורה יש להקשות מהקטר חלבים ואברים שזמנן גם במו"ש ודוחה שבת משום דחביבה מצוה בשעתה וה"נ נימא הכי לזה כתב מצוה של שבת היא משא"כ במצוה של יו"ט ולא דחי אפילו יו"ט.

והנה בפרק במה מדליקין הקשה התו"י אי איכא למילה שלא בזמנה ק"ו האיך יליף חזקי' משריפת קדשים ואביי מעולת שבת הרי מילה שאני דאיכא ק"ו ונראה דאי הק"ו דכתב רש"י י"ל חזקי' ואביי סברי דליכא ק"ו דהתם גברא דלא חזי ואיהק"ו כמ"ד פרק ב"מ בנו"נ קרבין י"ל דאנהו ס"ל כמ"ד נו"נ אין קרבין ביו"ט.

שם מתני' מוהלין יל"ד למאי אצטריך הרי כבר אמר ר"ע מילה דוחה שבת ונראה מכאן ראי' להפוסקים דמילה בלא פריעה מותרת בשבת והשתא תנא ה"ק מוהלין אפילו אם אחר פורע ופורעין משום דמילה בלא פריעה כאלו לא מל ומותר לפרוע אפילו ומי שלא מל.

אבא שאול אומר מה הוא רחום וכ' דפלוגתא זאת תליא בפלוגתת ר"י ורבנן בטעה ולא הטיל בה דלת דרבנן דרשי ואנוהו התנאה ור"י כאבא שאול.

קלד ע"א רש"י חזי לחולה שאין בו סכנה דבסכנה לא שכיח כמ"ש תוס' בפ' המצניע וכן משמע מדר"מ דלא הי' בו סכנה.

רש"י ד"ה המל משום דאיכא למימר דאפילו בחול לא יחזיר על ציצין שאין מעכבין משום דמזיק לחבורה ואמנם מדהש"ס מייתי לה לגבי שבת ש"מ דפשיטא דבשבת איירי ולזה כתב רש"י הי' בשבת.

קלה ע"א תוס' ד"ה ולא ספק ואל יחלל שבת בידים דברי' אלו צ"ע דלמה נקטו לחלל שבת בידים הרי גם בחול תנן לקמן נולד לבין השמשות נימול לט' וכ"ת א"כ אברייתא ג"כ יקשה מאי אשמעינן בזה הלא ממתניתין אפילו בחול אשמעינן י"ל דאברייתא ל"ק דנ"מ אם לא אסרה תורה לימול בשבת נולד לביה"ש הייתי אומר אם עבר ומל חי"ב אשם תלוי ככל ספק חילול שבת משא"כ עכשיו דאסר הכתיב בהדיא חייב חטאת.

ועיין רש"א מה שכתב אד' תוס' בכלל וגם ע"ד יקשה קושיא זאת הרי ע"כ לנולד לביה"ש לא אצטריך קרא אם לא ע"ד שכתב וגם שאר דבריו צ"ע דלביה"ה ודאי ג"כ לא צריך קרא לתנא קמא דהרי אפילו בחול א"צ להטיף דם ברית ובמ"ש עכ"פ יש להסביר מ"ש תוס' דאין סברא לומר שיהיו שניהם שקולים למה אין סברא ולמ"ש א"ש כיון דלא נ"מ מדרשא זאת כ"א שיהיו חייב חטאת וכי מספיקא נוכל לחייבו חטאת ולפי"ד זה שפיר כתבו. ומ"ש עוד דחד קרא בגדול כוונתם דאין לומר דכ' תורה דרשא זו שאינו חייב כרת

אספיקא אטו קמי' שמיא איכא ספיקא אלא אם אין ענין לגדול תנהו ענין לבזמנה וכמו שנדפס בגליון.

שם עא ודע דמ"ש רש"י דבי"ה גם אבחול קאי מלבד מהמבואר משמעתא דר"א בר אהבה גם מלשון א"ל דקאמרי בי"ה מבואר כן דאי בשבת דוקא הו"ל למימר אסור.

גמרא בן ז' מחללין עליו יל"ד פשיטא ונראה משום דאמרינן יולדת לז' יולדת למקמטעין והכא ביולדת לשלימים מיירי ס"ד האי בן ח' קמ"ל.

רש"י ד"ה ספק מבואר מדברי' דלענין מילה אנו דנין וכן מבואר מד' הש"ס דמייתי רש"י אלא דמגמרא גופא קשה דלמא ברייתא לענין פי"נ וא"כ למה לא מחללין הא ספק פי"נ דוחה וכ"ת ה"מ בהי' לו חזקת חי משא"כ הכא לא היא דסבופ"ק דכתובות מסקינן דאפילו ספק גוי ספק ישראל אפילו ברוב גוים מחללין והכא מ"ש.

תוס' ד"ה מפני הסכנה ולא ידע רשב"א אולי י"ל דאפילו במקום סכנה אם התינוק רוצה לינוק אמרינן דתניק ויהי' מפרק כלאחר יד ולא לחלב עצמה אף דהוה א"צ לגופה משום דהוה כעין מלאכה דאורייתא ומכ"ש אי אתיא ברייתא כמ"ד דשאצ"ל הוה מלאכה גמורה.

ודפירש רש"י דר"א בר אהבה בשבת הי' דאי בחול אמאי לא ימולוהו המוהלים ומשו"ט ג"כ מבואר דאשבת קיימינן והנה לפירש רש"י לרב יוסף הת"ק היינו רשב"א וכדדחינן לדרב יוסף הת"ק הוא ת"ק דברייתא קמייתא.

שם ע"ב גמרא אבל לשונוצה מהלינן משמע להמקשה דאי ס"ד דלשונה לא מהלי' הו"ל מילה שלא בזמנה ופשיטא דלא דחיא שבת ולפליגו בנימול ומשני דהיינו באמת פלוגתייהו מ"ס כרב אסי ולא מחללין ומר לא סבר כרב אסי ומחללין.

תוס' ד"ה כתנאי עיין רש"א בא ליישב לד' תוס' א"כ אמאי פליג ת"ק ותירוץ דבאמת לענין שתהא גיורת נמי פליג ת"ק.

רש"י ד"ה מקנת כסף בסוה"ד והא דשני לר' חמא עיין רש"א ולי נראה דתחלה הקשה אמאי לא מחלק בתי' אחרינא וע"ז שפיר תי' דמאי תי' הוה רבותא טפי והשתא מקשה למה צריך לתי' חדש ולא מפרש כמו לת"ק וע"ז תירץ רש"י דהאי תי' לא שייך לר' חמא.

כל ששהה וכו' יל"ד הרי עיקר רבותא דרשב"ג דקודם לכן ספיקא הוה ובהא פליגי רבנן עלייהו א"כ כל שלא שהה הול"ל ונראה דרשב"ג ה"ק הרי אמר הכתוב ופדויו מבן חודש תפדה אפי' מת מיד אחר שנעשה בן חדש חייב לתת הפדיון לכהן וכיון דלאחר מיתת הבן ג"כ חייב לשלם אמאי תלה רחמנא בחדש דוקא ש"מ משום דאז הי' ראוי להיות בן קיימא וממילא שמעינן דעד שלא שהה הוה ספק נפל. וא"ש במה שכתב לבאר דלא

מייתי רשב"ג ממנין הלוים דכתב בי' מבן חדש ומעלה וכ' רש"י שיצא מספק נפל ולמ"ש עיקר הדרשא מדחייבה תורה לפרוע גם לאחר מיתה ש"מ בבן קיימא תליא מלתא. ולמ"ש תוס' דבתרתי פליגי ור"ש עיקרו אבן ח' קאי ודאי א"ש דאצטריך לומר כל ששהה ר"ל אפילו בן ח' ששהה.

ושמנת ימים בבהמה שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן יל"ד האיך יליף רשב"ג מהאי קרא הרי רשב"ג מתיר מקמי שמנה ימים אם ידוע שכלו לו חדשיו ואי מהאי קרא הרי בקדשים כלו לו חדשיו לא מהני ונראה לפרש דמאחר דיליף לן רשב"ג דבאדם כל שלא שהה לי' יום הוה ספק נפל מנ"ל לחלק דבבהמה אינו כן ע"ז קאמר רשב"ג כל ששהה שמנה בבהמה ודאי אינו ספק נפל מדאמרה תורה מיום השמיני והלאה ירצה ולא חלקה בין ידוע אם כלו לו חדשיו אם לא ש"מ דלאחר שמנה יצא מספק נפל וא"כ אחר שמנה ימים גלי לן קרא דלא דמני לאדם אבל אפחות מכן דלית לן קרא לא גרע מאדם. ובזה נתיישבו לן דברי רש"י שכתב לקמן מי פליגי רבנן בבהמה ורש"י בעצמו מסיים דגם באדם מבעי' לן אלא כוונת רש"י דלכאו' מאחר דלא מצינו מאן דפליג עלי' דרשב"ג מהי"ת נימא דפליגי אמנם משום הך דרשא דבהמה נראה דוחק וכמ"ש מבעי' לן אי בבהמה פליגי רבנן ואי פליגי בבהמה ע"כ גם באדם פליגי דאי ס"ד דבאדם מודו ע"כ מוכח דגם בבהמה דקודם שמונה הוה ספק נפל דבשמנה הוא דגלי קרא ותו לא.

מימהל היכא מהלינן עיין רשי' מבואר מדברי' דס"ד בן ח' כ"ז שהוא חי שייך חבורה לגבי' ונפקא לי' לרש"י הכי מדלא מקשה הש"ס לעיל אברייתא דספק בן ז' ס' בן ח' ונמהלי' ממ"נ וכמו שציין רש"י באמת א"ו דמברייתא י"ל דס"ל דחי הוא אבל לר"א בר אהבה דקאמר מת הוא קשה מברייתא.

ואמנם לולי ד' רש"י היינו יכולים לומר דבאמת מסברא חיצונה נמי הוה ס"ל דמת הוא אמנם טעם הברייתא בספק בן ז' הוא דאי נמהלי' בשבת בנקל יכול להיות שיצטרכו לאחר מילה לחלל עליו שבת כהאי ינוקא דאשתפיך חמימא וכיו"ב ואינו רשאין דגם ספק פקי"נ אינו דוחה שבת ומה"ט ספק בן ז' אינו מולין בשבת אא"כ כיון דלרשב"ג כל הנולדים ספק בן ח' ננהו האיך מהלינן ותי' ר"א בר אהבה מה שתי' וע"ז שפיר קשה מברייתא. ואמנם יש להכריח כד' רש"י דלאחר שתירץ מר ברי' דרבינא קאמר אבייי כתנאי ואהיכן קאי האי כתנאי ע"כ אי כר"א בר אהבה אי כתנא דברייתא ולא ניחא לי' לאבייי לאוקמא ברייתא אליבא דר"א.

טריפה הי' לה שעת הכושר יל"ד מאחר דע"כ מסקינן לתירוץ בתרא דיש במינה שחיטה תירוץ קמא ל"ל ונראה דכאן אין נ"מ אבל במסכת זבחים ס"ל לר"מ דכשם ששחיטה

מטהרת מידי נבילה ה"ה מליקה ויל"ד בשלמא שחיטת קדשים ילפינן משחיטת חולין דמטהרת שהיתה לשחיטת חולין שעת הכושר ומהי"ת יבצר בתר דאקדשה אבל מליקה לא היתה לה שעת הכושר וע"כ צ"ל משום דמקמי דאקדשה הי' לה שעת הכושר לשחיטה.

רש"י שוחטי' אותו ביו"ט ואינו מוקצה, כ"כ רש"י ליישב למאי דמסקינן דמיירי בידוע שכלו לו חדשיו א"כ מאי קמ"ל לזה כתב רש"י דאשמעינן דאינו מוקצה.

רש"י ד"ה ושוין ומוקי לה התם ביתבי דיינא התם נראה כוונתו ליישב דמאחר דכבר שני לי' בידוע שכלו מאי תו מקשה מושוין וע"ז רמז רש"י דקשה לי' למקשה אמאי שבק תנא למתני דדוקא בידוע שכלו לו חדשיו הוא דשוין והמתרץ קאמר דמיירי בידוע שכלו לו חדשיו ולא אצטריך למתני מאחר דע"כ מיירי ביתבי דייני התם ואי לא ידוע אי כלו לו חדשיו מהי"ת דיתבי דייני התם.

רש"י ד"ה נפלה מן הגג בסו"ד ורוב יולדות אינן מפילות ויל"ד הא לרשב"ג הכא קיימינן וס"ל במתני' דבכורות גבי השכים לתוך עדרו לפי פירוש רש"י שם דאחלב לא סכמי' דמיעוט חולבות קודם לידה ונראה בניישב מה עלה ע"ד אביי לומר כן א"ו אביי קאי אהא דאר"י א"ש הלכה כרשב"ג וקשה לי' לאביי בשלמא רשב"ג אוסר מפ' משום דחשש למיעוט מפילות כמו התם במיעוט חולבות אבל שמואל דלא חייש למיעוט האיך פסק כרשב"ג ואהא רצה אביי לומר דבפיהק דוקא פסקי' כרשב"ג משום דרגלים לדבר ובמסקנא לא קיי"ל הכי:

ודע דלפמ"ש תוס' פרק הערל נתיישב קושי' זאת דלר"ת הטעם משום סמוך מיעוטא לחזקה ולד' תוס' משום מיעוט המצוי וי"ל דבהא פליגי אי באשת כהן חולץ מ"ד חולץ ס"ל כר"ת ומדינא צריכה חליצה ואפילו באשת כהן ומ"ד אינו חולץ ס"ל דמטעם מיעוט המצוי הוא וא"כ דרבנן הוא דהוה ובאשת כהן לא גזרו. ונראה דהיינו דקאמר להו יהא רעוא דתשרי תרבא מאחר שאתם מתירים ספק של תורה גם חלב כוי שהוא ספק תבאו להתיר.

והנה הרמ"א ביו"ד סי' רס"ו ובאו"ח סי' של"א הסכים דעל ספק בן ז' ספק בן ח' לא אמרינן ספק פקוח נפש דוחה שבת ועיין בהגהת ר"ע איגר ובהגהת רא"ו שהשיגו עליו וכן משמעות דברי רש"י שפירש דאין מחללין לענין מילה מיירי ומוכח כן מדלא משני הש"ס כדמקשה מהך ברייתא אר"א בר אהבה התם לענין פקי"נ אתמר ועיין במ"ש לעיל עוד ראי' לדבריהם.

ודע דמ"ש תוס' כאן וביבמות דליכא למימר הל' כרשב"ג בבן ח' דא"כ הל' כר' היינו משום דפשיטא להו דרבי ג"כ בעינן שהה ל' דאל"כ לא שייך הל' כר' ועיין בחידושי רשב"א יבמות שצידד בתרתי ולמימר דרבי לא בעי שהה ורשב"ג לא בעי גמרו שערו ודקאמר התם דתרווייהו כהדדי ס"ל היינו דתרווייהו ס"ל אמרי' אשתהי ומר מירי בגמרו ומר מירי בשהה.

ומ"מ דעת הרמב"ם כתוס' אלא דס"ל דבחדא סגי או כר' או כרשב"ג.

קלו ע"ב רש"י ד"ה לא לכל כוונת רש"י דלא תטעי בלשון לכל ותאמר דמלבד מילה יש עוד דברים שר"י משוי לי' כזכר דא"כ מה פריך הש"ס מ"ש מילה א"ו דבמילה לבד דוקא קאמר ר"י.

ומ"ש מילה מכאן ראי' לפירוש רש"י דבערכין משום תרי מיעוטי לא משוינן לי' לא כזכר ולא כנקיבה דמה"ט לא פריך הש"ס מיד בתר דמייתי ערכין ומ"ש מילה א"ו משום דאיכא למימר שאני ערכין דכתיבי מיעוטי אבל בתר דמייתי מקידוש והתם רק אשה ידעינן מקרא ואנדרוגינוס מנ"ל ש"מ דבעלמא חוץ מילה מערכין ילפינן ולהכי פריך מ"ש מילה דלא ילפינן ומתורץ שפיר קושית תוס' על רש"י ונראה דלזה כתב רש"י וטעמא מפ' במסכת' יומא ר"ל דאשה הוא דילפינן התם ואנדרוגינוס לר"י בכלל.

תוס' ד"ה דתניא אלא דילפינן ממילה לחומרא יל"ד אטו מספיקא ייתי חולין בעזרה אבל בנדה שם כתב דנילוף לחומרא שלא יהא פטור משילוח מחנות ומ"מ צ"ע הא ר"י לחוד הוא דקאמר ורבנן דסתם מתני' פליגי עלה ואטו התם בנדה אליבא דרבי יהודה דלא קיימא לן כוותי' אזלינן וצריך עיון.

קלז ע"א ושניהם למדוה מע"א נראה דר"א ס"ל ודהקישא תורה לע"א דלא שייך בה מצוה ש"מ לא אכפת לן במצוה ור"י סבר לא הקישא תורה אלא בגוונא דדומה לע"א דהיינו דליכא מצוה אבל במקום מצוה לא הקישא.

לא בעינן מעת לעת כתב הרא"ש דלא נפשוט בעיין והרי"ף כתב דנפשוט ופירש הר"ן דר"ל ביבמות שם ותימא על הרא"ש שלא זכר הך סוגיא.

שם ע"ב תוס' ד"ה מל ולא פרע הנה ביבמות פרק הערל אמרינן דפריעה ניתנה לב"נ ודייקינן התם מנ"ל דציצין מעכבי גבי פריעה וא"כ היינו דתנן הכא בתר דתנן מציצין המעכבין דקאמר דגם לפריעה ציצין מעכבין.

הדרן עלך פ' ר"א אומר אם לא הביא.

בעזר גואל לעמו ישראל מביא.

ונתחיל לבאר פרק רא אומר תולין

בעזר צורי בין שדי ילין.

רש"י ד"ה פקק החלון רש"י לטעמי' דבגג דוקא שייך אוהל ולא בכותל ולהכי פירש כיון דחלון לאו דוקא כ"א ר"ל ארובה.

תוס' ד"ה דר"א עדיפא בסו"ד ונראה דעכ"פ יש כאן מיעוט לר"י גבי מכשירים ומוקמי' לי' לאפשר לעשותן מעיו"ט אמנם מלבדו דרשי' ולא מילה שלא בזמנה ומעתה אצטריך לר"א למילה שלא בזמנה תרי מיעוטא דאי לא כתב כ"א לבדו הו"א דמכשירי שלא בזמנה הוא דמיעט הכת' אבל מילה עצמה מ"מ דוחה יו"ט ואצטריך תו הוא לאכשירי' וקרא דלבדו למעט מילה עצמה וכ"ז לר"א דאית לי' מכשירי מילה בזמנה דוחין אפילו שבת אבל לדידן ור"י בכלל דס"ל אין מכשירי מילה דוחין ואצטריך קרא רק למכשירי אוכל שפיר ע"כ ממעטינן מכשירי' שאפשר לעשותן מעיו"ט.

קלט ע"א תוס' ד"ה רב עמרם בסוה"ד ועדין קשה משום דאינן בני תורה מנגיד להו וצ"ל מאחר שר"ע אסר להם לפי שאינן בני תורה ועברו על איסורו מנגיד להו.

רש"י ד"ה יהיב פרוטה עיין חידושי רשב"א מה הביא לרש"י לפרש כן ומ"מ קשה כיון דמדינא שרי מאי אתא למסרך שייך וצ"ל דאתי למסרך בשאר ירקות.

גמ' אתא לאחלופי בגדול ישראל אעפ"י דלא גזרינן הכי בחולה שאב"ס דעושין ע"י נכרי נראה דהתם כיון דשבקינן לישראל וקורין לנכרי מידעי ידעי דישראל אסור אבל הכא שדרך לעשות מלאכת שדה וכרם ע"י נכרי יאמרו נכרי אזדמן לי' השתא אבל לעולם גם ישראל שרי.

תוס' ד"א ולישלח להו עיין חידושי רמב"ן מ"ש לתרץ.

רש"י ד"ה ואמר רבא עיין רש"א וחידושי רשב"א מ"ש ע"ד רש"י בזה והעיקר נראה דמשמע לרש"י כי היכי דעובדא דר"י בכשתהה מיירי כמ"ש רש"י ה"ה דרבא דמייתי עלה כה"ג מיירי.

ואפילו ביו"ט של ר"ה נראה דמייתי זה דלא תימא דרב מנשה גזר יו"ט של גליות אטו ר"ה לא היא גם בר"ה התיר רבא.

רש"י ד"ה חשיבי משום תכלת לא רצה לפרש כפי' התוס' דלשון אינה מצויצת כהלכתה משמע שלא קבעו בה הציצית כהלכתה או סמוך לקרן ביותר או רחוק ביותר.
קמא ע"א גמרא ואם הי' עליו כר נראה דמייתי הש"ס הך סיפא דלא תימא רישא ביש עליו כר או כסת מיירי ולק"מ אדר"נ.
תוס' ד"ה במנעל מרופט אולי מכח קושית תוס' הגי' הרמב"ם כאן מנעל חפוי.
רש"י ד"ה בחצר ר"ל דאין דנין כאן כ"א לענין איסור טלטול מוקצה אבל לא מטלטול ברה"ר.

הדרן עלך פרק תולין את המשמרת.

בעזר תכן שמים בזרת.

ונתחיל לבאר פ' נוטל אדם את בנו.

בעזר צור ישראל ומגינו

תוס' ד"ה תינוק מת בסוה"ד ופטור ר"ל דודאי אם הי' צריך לתינוק כמו בחי הוה מלאכה הצריכה לגופה וגם כדרך המוצאין אבל בתינוק מת כיון דא"צ לגופה ממילא לא הוציא דרך המוציאין.
הכא בכלכלה פחותה צידדו בתוס' ישינים אי מ"מ צריכין לתירוץ קמא ואמנם מדברי הרמב"ם מבואר דס"ל בהאי תי' לא אצטריך תירוץ קמא וביותר מזה שלא הזכיר פירות כלל דס"ל דמיירי בשסתם באבן זה הנקב בכלכלה וא"כ א"צ לפירות כלל ועיין בחי' ר"ן שכתב בהיפוך משום דס"ל מ"מ בכלכלה מליאה פירות עסקינן.
וצל"ע מסוגיא אד' תוס' פרק כיר' מ"ז ד"ה סנונא שהקשה למה לא מייתי ראי' לר"נ ממתני' דאבן דמוכח דבסיס לדבר המותר והאסור שרי לטלטל וצ"ע הא לתי' בתרא לא מוכח מידי ונראה דעת תוס' כד' תי' הר"ן דלא מיירי שנעשה דופן גמור לכלכלה ואכתי צריך לתירוץ דהוה בסיס לדבר המותר והאסור.
קמב ע"ב רש"י ד"ה לא שנו דמנער כוונת רש"י דיש לפרש ל"ש דאם ניער מותר לטלטל ועד"ז הי' מתורץ קושית תוס' דתרתי דרב ל"ל לזה כתב רש"י דלא היא כ"א דתרווייהו קאי אמנער והיינו דבאמת יקשה מנ"ל לרב דבאבן עפ"י חביות ג"כ מניח אסור אע"כ מדתנא תנא תרתי ש"מ דלא נטעי ונימא דבאבן אפילו מניח מותר תנא סיפא לגלויי רישא דבסיפא פשיטא דמניח אסור וה"ה ברישא מניח אסור.

תוס' ד"ה לא שנו ומאי דלא מפרש תוס' לענין מניח דס"ד באבן אפילו מניח מותר דא"כ לתני אבן לחוד ומהי"ת נטעי ונימא דאפילו במניח ודאי אי תנן כר לחוד הו"א דוקא כר וכיו"ב אבל באבן לחוד לא נטעי.

רש"י ד"ה אלא שצריך לגופו בסוה"ד ושדי כי' באתרייהו נראה כוונתו דלכאורה, מנ"ל לר"י הא מלתא דלצורך מקומו מותר לא מצינו אלא בדבר שמלאכתו לאיסור אבל לא במוקצה ונראה דדייק לי' מהך דארנקי בחצר דמניח עליו ככר ומכ"ש כאן שהי' הכר תחלה א"כ גם בצריך לגופו לשתרי לזה כתב רש"י דלקמן בחצר מיירי ואי לא שרית לי' יבא לידי פסידא משא"כ כאן דיכול לנער במקום הכר לא שריא כ"א בצריך למקומו והיינו ושדי להו לאתרייהו.

רש"י ד"ה או תינוק בא ליישב בשלמא לעיל בחצר דיכול לטלטל מחצר לבית שפיר התירו אבל בסרטיא שהיא רה"ר גמורה מה יעשה בטלטול זה לזה כתב רש"י דלא גרע ממי שהחשיך לו בדרך דהתירו לו באין עמו נכרי וחמור לטלטל פחות מד' אמות.

רש"י ד"ה אבר יונה משמע מדבריו דאי הוה מליח פשיטא דמותר לטלטלו אבל בלא מליח דעת רש"י דלא כד' תוס' בסוגיא דשוחט בשבת דבשר חי מותר בלא מליחה וקשה הרי מסקינן לקמן דבאמת חזי לאומצא ונראה כוונת רש"י דבס"ד היינו סוברים דלא הוה מליח ולא חזי לאומצא וקאמר להו רבא שהיה מליח וחזי לאומצא.

גמרא שכח לבינה אשמעינן דאפילו בהפסד מיעוט התירו.

קמג ע"א תוס' ד"ה עצמות וקליפין ועיין תוס' ריש ביצה ביארו יותר ומ"מ קשה לפי' התוס' למה חלקינהו תנא לתרי בבא ובענין קושית תוס' עיין רש"י נראה דרישא במוקצה מיירי ובזה נחלקו בי"ש ובי"ה וסיפא בנולד כפירוש רשי' עיין בדבריו וסתים לן תנא כר"ש כי היכי דסתים בנבילה לפני הכלבים לקמן וברישא כיון דלא חזי למידי ל"ש נולד וז"ש רש"י בסיפא סתמא היא דאין זה ענין לפלוגתא דרישא במוקצה.

רש"י ד"ה פירורין וכ"ש כזית נראה כוונת רשי' דודאי אי גרסינן בכזית קמ"ל תנא דפחות י"ל דין מאכל בהמה ומותר לאבדן ביד אבל רשי' דגרס צ"ל דה"ק אפילו פחות מכזית מעבירין אי' מני'.

הדרן עלך פרק נוטל אדם.

בעזר חונן דעת לבשר ודם.

ונתחיל לבאר פ' חביות שנשברה.

בעזר משגב לעמו בעת צרה.

קמג ע"ב רש"י ד"ה חלב הבהמה בסוה"ד ואם נגע בו שרץ ר"ל בחלב עצמו דכא חשיב משקה כלל.

קמה ע"ב גמרא שאינן בני תורה דבני בבל אינן בני תורה ואי לאו דהת"ח אינן מצוינים לא נהגו בהם שום כבוד.

קמו ע"א רש"י ד"ה שובר החביות המלאה נ' כוונת רש"י דתנא נקט גרוגרות שאין נותנין בחבית כ"א פירות יבשים שאינן מתעפשין ואמנם אם אין החבית מלאה ויש אויר בפנים גם שאר פירות אינן מתעפשין אלא שהדרך למלאות חבית ודקאמר הש"ס לקמן ליתנו שאר פירות ר"ל שאר פירות יבשים.

שם באו"ד במקלקל אין שום אי' והק' הרשב"א הא פטורין תנן אבל אסור ונראה דעת רש"י דודאי מקלקל ומתקן כהדדי כגון חופר גומא בבית וא"צ אלא לעפרה דקרינן לה בחגיגה מקלקל דעכ"פ גומא עביד התם אבל אסור אבל בשובר דמתניתין דלא מתקן מידי אין שום איסור ודתנן לעיל כל המקלקלין פטורין ה"ק אפי' מקלקל מצד אחד ומתקן מצד אחר אפי' הכי פטור.

רש"י ד"ה חותלות תמרים רעים להתבשל וצ"ל דגרוגרות אותן שלא נתיבשו כל צורכן.

גמרא לא שנו אלא דרוסות ומסיק ר"כ ויל"ב מנ"ל דמיירי בשובר ע"י כלי דלמא ביד ונראה דביד לא שייך שיתכוין לעשות כלי.

כ"כ במק"א דמה שהקשה ה"ה על הרמב"ם למה לא הביא בהלכות יו"ט בחולב עז לתוך הקדירה נראה דמאחר דהרמב"ם אוסר מוקצה ביו"ט ובשלהי פ"ק קאמר ר"נ עז לחלבה מוקצה הוה וממילא אפילו לקדירה אסור לחלוב ור"ח דאמר חולב לית לי' מוקצה אפילו ביו"ט.

רש"י ד"ה ניקבן אפילו בכלי נראה דעת רש"י דבקרקע אפילו נקב ישן אסור.

קמו ע"ב בית סתום נראה דארישא לא סמוך אאביי דאיכא למימר איסור מממונא לא ילפינן דבממונא איכא לבעל הפתח חזקה ולא מפקינן מני' אלא בראי' ברורה ולהכי מייתי סיפא דמיירי לענין איסור.

שם בפירש אמרת לן וכו' והרי"ף והרא"ש פסקו כרב משמע דלא הי' להם גי' זאת ותימא שלא התעוררו נושאי כלי הש"ס ע"ז.

לתוך הבור עיין רשי' דליכא לפרושי בור של מים דמאי אשוויי' גומות שייך.

גמרא אתי לאטמוני ברמץ עיין בחידושי הר"ן שהניח בקושיא למה באמת לא גזרו כמו במעשה אנשי טבריא והרמב"ם פרק כ"ב מהל' שבת ה"ט יישב זה דמסקינן בפרק כירה דאתולד חמה גזרו אבל אחמה עצמה לא גזרו וה"נ חמי טבריא הם דומים לתולדות החמה וגזרו והכא בחמה עצמה עסקינן ולא גזרו.

מי שנשרו עיין רש"י ותוס' ורש"א וש"י אבל יש עוד נ"מ דלרש"י לא גרסינן במים דאל"כ ל"ל לרש"י לפרש ולתוס' אדרבא צריך לגרוס במים.

קמז ע"א המנער טליתו יש כאן ג' פירושים לרש"י מאבק ולתוס' מטל ולרמב"ם קאי אחוטי צמר ומשום מכה בפטיש ולתוס' כוותא היינו הך ולרש"י ורמב"ם מלתא באפי נפשי' היא. והנה הרי"ף אף שהביא אנן לא קפדינן הביא כל הסוגיא לאשמעינן דמאן דקפיד חייב חטאת וכ"ה לשון הרמב"ם.

רש"י ד"ה היוצא בטלית נראה דלשון על כתיפיו דנקט קשה לי' לרש"י למאי נ"מ נקטי' ולזה כתב דהדרך הוא כך דלאחר שעיטף ראשו משלשלו על כתיפיו.

סוחרי כסות י"ל דס"ד דהני כיון דבחול דרכן בכך מקרי דרך מלבוש אפילו בשבת קמ"ל דלא הוא כ"א בשבת משוי הוי.

גמרא נשאל אתמר והרא"ש השמיט הך דנשאל והרי"ף הביאו ונראה דהני מ"ד פליגי בשו"ט בתוס' פ"ק דחולין דאמרינן צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם והקשה תוס' מיהודה בן טבאי וכיו"ב ותירוץ דדוקא במאכל איסור שהוא מגינה הוא דאין הקב"ה מביא תקלה וזה סברת מאן דמתני שנכשל רבי בהך מעשה ומאן דתני נשאל לית לי' תירוץ תוס' והרי"ף מספקא לי' בתי' זה ומביא שני הלשונות והרא"ש פשיטא לי' כד' תוס' והשמיט הך דנשאל אתמר.

שם ע"ב גמרא ר"ש אומר דטעמא דר"ש דאסור להניחם שם אפילו בחלון משום חשדא דאוליירין ולהביאן לביתו שרי דר"ש לטעמי' דכולן רשות אחת.

ובזה מתיישב לן מ"ט לא קאמר ריא"ש הלכה כר"ש ול"ל הלכה באפי נפשי' אמנם אי קאמר הלכה כר"ש ס"ד כר"ש דעירובין דמותר להביאן ולזה קאמר שמואל הל' באפי נפשי' לומר שצריך לה ביאן משום חשדא דאוליירין.

מביאין בלורי נשים עיין רש"י דלרבותא נקט בלרי נשים דנקראים בלרי ולא אלונטות שהיו מיוחדים לנשים וס"ד דלזכרים אפי' דרך מלבוש אסור קא משמע לן דלא.

ועיין בחידושי הרמב"ן שפלפל ע"ד הרי"ף שכתב דחולב אב מלאכה דזה דוקא לר"א בפרק המצניע וחכמים ס"ל דאינו אלא שבות וכתב דד' הרי"ף דרבנן לא פליגי אר"א אלא במכבד וכיו"ב ונראה ראי' ברורה לזה מדקרי הש"ס פרק חרש חולב איסור סקילה בשבת ואי' לאו ביו"ט ש"מ דבחולב מודו רבנן.

הדרן עלך פרק חבית שנשברה.

בעזר זבחי אלקים רוח נשברה.

ונתחיל לבאר פרק השואל

בעזר מביא לציון גואל

השואל מחבירו אולי למעוטי נכרי אתא שישראל יודע שמו"מ אסור בשבת נותן לו דרך שאלה משא"כ בנכרי. ויע"ל דבישראל בעינן שלא יאמר הלויני דאתי למכתב משא"כ בנכרי והדרך הראשון מסתבר יותר וצ"ע.

לא מספקין ולא מטפחין יש כאן ברש"י ג' פירושים בשמעתין פירש רש"י משום אבל ובביצה ל' פירש רש"י בין משום אבל בין משום שמחה ובדף ל"ו פירש רש"י וכולן משום שמחה נראה להדיא דחזר בו משום דמציין שם הש"ס לא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין גזירה שמא יתקן כלי שיר ש"מ דכולהו משום שמא יתקן כלי שיר ומה שמיאן רש"י בשמעתין בזה נראה מד' תוס' דקשה לי' לרש"י במספקין ומטפחין מה שמא יתקן שייך וע"ז תירוץ תוס' מה שתירצו.

גמרא ולטעמיך הא דאמר רבה וכו' כתב רש"י בביצה דרבנן גזרו נראה כוונתו דמדברי רבה לא קשה דאם רבה ובית דינו גזרו דלמא לא פשיט איסורו ברוב ישראל ומאליו מותר אלא דידע הש"ס דרבה משמי' דגמרא קאמר דרבנן גזרו.

ומ"מ יש לדקדק תחלה מקשה ממתניתין וקאמר לי' ממירא ולטעמיך ונראה דהכי קמקשה איסור לאו דיו"ט קשה לך ואיסור סקילה דהוצאת שבת לא קשה לך.

רש"י ד"ה ויגנדר תוך ד' אמות נראה כוונתו דאם יהא חוץ לד' ע"כ אם רוצה לאתויי צריך לקום ממקומו וממילא יראה הקורא ויזכור אבל דלמא יגנדר תוך ד' ובקל יושיט ידו ויכניסו ויעבר אאיסור הכנסה מר"ה לרה"י.

גמרא ה"מ בדרבנן כתב הר"ן בשמעתין לא גרסינן לה רק בביצה.

ה"מ בדרבנן נראה הסברא לחלק דאדאורייתא שייך ערבות ואמרה תורה הוכח תוכיח ולא תשא עליו חטא ותרגם אונקלוס ולא תקבל על דלי' חובה וא"א לאדם חטא כדי שיזכה חבירך ומשום דיהיו מזידין מקבל עלן ערבות אבל בדרבנן ליכא ערבות שפיר אמרינן מוטב שיהיו שוגגין.

וכתב רש"י בביצה שם דדוקא בדבר שכבר הורגילו בו כוונתו למ"ש הרא"ש דדוקא דידעינן בודאי דלא יקבלו והאיך ידעינן זה וע"כ כפי' רש"י שהוא דבר שכבר הרגילו בו.

תוס' יוה"כ דאורייתא כתב רש"י ותוס' מותשעה לחדש בערב וצ"ע הא האי קרא מבעי' לן לאוכל בתשעה כאלו וכו' אמנם הרי"ף ביומא לא מייתי כ"א קרא דעצם משמע דמפיק קרא לתשעה בחודש אאוכל בתשיעי ומ"מ לא הביא הרי"ף דבר זה לא ביומא ולא בברכות פ"ק וגם הרמב"ם לא הביאן ומעצם ע"כ הרמב"ם לא יליף דלהאי תנא בכל שבת ויו"ט שייך תוס' וע"כ מותשעה יליף אלא שהמ"ל הביא בהלכות נדרים ביאר הרמב"ם דאסור להתענות בתשיעי וע"כ מעצם יליף לתוס' יוה"כ ואמאי לית לי' תוס' שבת ויו"ט וצע"ג.

קמח ע"ב בשבת הוא דאסור לכאורה אדרבא י"ל מתני' הילל היא ובשבת איכא תרי טעמא לאיסור ובחול חדא ואשמעינן מתניתין דבשאלה מודה הילל משום דלזמן מיעוט הוא ונראה דקושית הש"ס הי' הרי בהדיא קאמר הילל לא תלוה אשה ומשום דהלואה לזמן מרובה ותנא דידן מאי קמ"ל.

תנן אם אינו מאמינו יל"ד וכי לא עלה ע"ד המקשה התירוץ בדבר הנהוג בכל היום ונראה דקשה לי' מה לו לתנא לתת עצה מה יעשה חנוני בקונה שאין לו מעות ואינו מאמינו ובשלמא אי לא ניתנה להתבע ה"ק תנא דמתני' לא יקשה בעיניך האיך משום גזירה בעלמא הפקיעו חכמים זכותו של החנוני וע"ז תירץ דלא הפקיעו זכותו שהרי יכולים ליקח משכון אבל אי ניתנה להתבע למאי הלכתא תנן מניח טליתו ומשני דלאו למניח טליתו נתכוין תנא דידן כ"א לעושה עמו חשבון לאחר יו"ט ובזה מיושב למאי נ"מ הביא הש"ס הך דעושה עמו חשבון דאין לו ענין לקושיא אלא משום דאצטריך לי' בתירוצא מייתי לי'.

מאי משוט עיין חידושי רשב"א ומ"מ קשה הא נ"מ דאפילו בינו לבין עצמו אסור לתובעו ככ' תשמט ידיך ושפיר נ"מ ועוד נ"מ לענין פריעת ב"ח מצוה דאי משמט אין כאן מצוה ומה"ט נראה דקושית הש"ס אטו כ"ע דיני גמירי ומנא יוודע דין זה דאשמו בשלמא אי ניתן להתבע בבאם לב"ד יודיעום אבל מאחר דלא ניתן להתבע מנא ידעי:

דאגלאי מלתא יל"ד האיך העלים המקשה עיניו מהתי' הפשוט ונראה דתירוץ זה תליא בדין קבלת עדות בר"ה דודאי אם מקבלין עדות כל היום ואם יבאו עדים מן המנחה ולמעלה כמו כן יקבלים שפיר אגלאי מלתא מאחר דלא באו עדים כלל דחול הוה אבל לאחר שהתקינו דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש ומ"מ החדש מעובר שפיר ק' דלא שייך אגלאי מלתא והמק' הוה סבר דמתני' אף אחר תקנה זאת נשנית ומשני לי' דמתני' אב"א קודם תקנה או לאחר חרבן דתיקן ריב"ז שיהיו מקבלין כל היום **ובמ"ש** נסתלק קושית הר"ן מד' חידושי רשב"א שלמד מכאן דביו"ט שני לכ"ע ניתן להיתבע ודחה הר"ן התם ספק ויו"ט שני ודאי דרבנן ולמ"ש א"ש דהרשב"א למד זה ממאי דתנן סתמא משמע אפילו לאחר התקנה שהיו נוהגין אותו היום קודש מיירי והתם ג"כ קודש דרבנן ודאי.

אמאי אינו משמט קש' טובא וכי לא ידע המק' דאם משמט א"צ לפרוע כלל משא"כ באינו משמט ונראה דהש"ס ה"ק ממ"נ אם אדם כשר הוא מחזיר החוב אפילו אם משמט דרוח חכמים נוחה הימנו ואי אינו אדם כשר כיון דלא ניתן להיתבע לא ישלם.

רבא בר עולא מערים עירומא נראה דהא סתמא דתנן במתני' מניח טליתו אצלו ולא משכון משום דלוקח לא סלקא אדעתי' דהחנוני לא יאמינוהו ולא אייתי משכון וקאמר מניח טליתו ורבא בר עולא לא הי' ניחא לי' בהכי להפשיטו ערום ביו"ט וניחא לי' טפי להערים עירומו אחר יו"ט.

מתניתין וכן ע"פ וכו' י"ל דס"ד לעולם הך שאלה דמיא למו"מ אלא משום כבוד שבת ושמחת יו"ט שרי רבנן אבל בק"פ דלא שרי רבנן באפשר לעשות מעיו"ט משום שבות גם הכא לא התירו לזה תנן וכן בע"פ מותר דלא גזרו כלל בשאלה וכן מורין ד' רש"י שכתב ולא נזכר לעשות מע"ש ר"ל דמה"ט ס"ד דאסורי בק"פ משום דהיה אפשר לעשות מע"ש.

ועושה עמו חשבון אחר יו"ט כתב רש"י ליום השלישי נראה כוונתו דס"ד משבת ליום שלאחריו הוא דלא גזרו בשאלה משום דזמן מועט הוא לא אתי למכתב אבל בק"פ דלא מצי לעשות חשבון עד יום השלשי גזרו קמ"ל דלא גזרו כלל.

נימא מסייע לי' ר"ל ור"י מאי קמ"ל הרי מתני' היא ודחי לי' ובתר הכא מקשה הרי מ"מ בברייתא דר' אושעיא תניא ור"י אכתי מאי קמ"ל.

ומ"מ היינו דלא מקשה הש"ס מעיקרא והתנן אין מקדשין משום דאי הוה מסייע לי' לר"י ממתני' דידן דהוה ג"כ סתם פסק ר"י כהך סתמא משא"כ לבתר דדחי הש"ס הוא דפריך והאמר ר"י.

גמרא כיון דרגיל הכוונה דבק"פ כתיב ולקח הוא ומסתמא כך הי' מנהגן והיינו כיון דרגיל.

מקדישו ויוצא בו נראה דבס"ד לחצאין נשנית רצה מקדישו ואין בו משום מקדשין רצה יוצא בשל רועה ואין בו משום אין נמנין.

קמח ע"ב מונה אדם אורחיו ופרפרותיו עיין רש"י דלא מדכר כ"א אורחיו ר"ל דהעיקר שמונה מכתב אסור הוא רק שמא ימחק מן האורחים ואורחיו ופרפרותיו חדא מלתא שמונה אורחיו ועי"ז מונה פרפרותיו אם יספיקו להם אבל בפרפרותיו לא שייך מחיקה.

גמרא מ"ט עיין רש"י כוונתו דמאי מקשה אטו לא ידע טעמא דמחיקה אמנם הרי במיחק חייק ל"ש מחיקה ואי באמת שרי לפלוג תנא בכתב עצמו בין כתב ובין מיחק חייק והיינו דפריך מאי טעמא.

תוס' ד"ה אלא דכתב אכותל לא ידענא אולי י"ל משום דר"מ לקמן גבי מראה לית לי' דרבה וקיי"ל סתם מתניתין ר"מ לכך נקט ומתתאי.

והנה לפי פירוש רש"י לפנינו דעת רש"י כהר"ר פורת וכן ד' הרי"ף אמנם דעת הרמב"ם דפסק דהכל תלוי במיחק חייק ואפילו בטבלא ע"כ מפרש כחידושי רשב"א דתירוץ הש"ס לעולם קאי אברייתא דטבלא ופנקס ובכתב בדיו אבל מוחק אפילו בטבלא שרי וכתב אפילו בכותל אסור דקיי"ל כרבה אלא דהרשב"א מחמיר בטבלא כיון דמטלטלי' והרמב"ם ס"ל דבחייק אפילו בטבלא ותימא שלא ביאר זה ה"ה.

וגם יש תימא כאן על ה"ה שהביא כאן דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ושם כתב דשטרי הדיוטות אסורים דבשבת רק בד"ת שרי לקרות לא זולת ולפ"ז שפיר כתב ה"ה דלדבריו אלה גם אגרת שלומים אסור אבל כאן כתב הרמב"ם דטעמא דשטרי הדיוטות משום שמא ימחוק וזה לא שייך באגרת שלומים ובאמת צ"ע לפי ד' הרמב"ם כאן מאי מקשה הש"ס למ"ד שמא ימחוק למה לא קאמר שמא יקרא ולד' הרמב"ם דשטרי הדיוטות גופייהו משום שמא ימחוק א"כ היא היא היינו שמא ימחוק היינו שמא יקרא ואדרבא אם הי' אמר שמא יקרא אכתי לא נדע מה ענין כאן לזה קאמר בהדיא שמא ימחוק וצ"ע.

והנה תוס' למדו מד' רש"י פרק כל כתבי שכתב דברי חפץ דהיינו אפילו ונראה דכוונת רש"י למה לא חשוב גזירה לגזירה וכתב דשטרי הדיוטות היינו מקח וממכר דאסור מד' קבלה ממצוא חפציך ביום השבת והיינו דברי חפץ שכתב רש"י פרק כל כתבי מלשון

ממצוא חפציך, ונראה דהיינו שכתב הרשב"א בשם תוס' דהרהור מותר דהתם כתיב ודבר דבר דיבור אסור הרהור מוהר.

רש"י אל תפנו אל בסגול כך הוא הקריאה לפי' רש"י וכן מבואר בחידושי ר"ן והערוך קורא כאן אל בצירי ופירש שמסיח דעת מה' ית' ומ"ש רש"י לשון חלל פירוש בלא חיות כמו כל חלל שבמקרא חידושי ר"ן כאן. והנה רש"י כתב דאסור לקרות משום שטרי הדיוטות א"כ מבואר לכאורה דלרש"י מקח וממכר לאו דוקא אלא שי"ל דהכא רק משום שמא יקרא אבל הר"ן כתב שמא ימחוק נרא' דס"ל דשטרי הדיוטות דוקא מקח וממכר ואמנם לפי' ד' הרמב"ם הנ"ל גם שטרי הדיוטות משום שמא ימחוק.

גמרא ומפיס, אסדר בקיצור השו"ט לפי המובן מד' רש"י ידע הש"ס דהא דמנה גדולה נגד קטנה אסור היינו משום קוביא אלא דקשה לי' אמאי בשוות לאחרים אסור ומשני דכל המפיל גורל על החלוקה הוא בכלל המקפידים ומה"ט אסור וע"ז מקשה כיון דהפלת גורל ראי' על הקפדה א"כ גם בבניו שייך הקפדה ואמאי מותר ומשני דבשלו דאפילו רבית מותר ל"ש הקפדה וע"ז מקשה דגם מנה גדולה נגד קטנה יהא מותר דל"ש איסור קוביא כי היכי דל"ש איסור רבית ומשני אין ה"כ והכל מבואר ומיושב לשון אי הכי דבכלהו שייך אא"ב.

תוס' ד"ה משום קוביא אבל הרמב"ם פסק דקוביא הוה גזל ולזה כתב כאן דבשבת איכא עוד איסור דדמי למקח וממכר

והנה הר"ן הניח ד' הרי"ף שהשמיט השו"ט משמע דלית לי' תי' הש"ס בצ"ע וכן הק' הרז"ה והרמב"ן לא השיב לו והטור בקיצור פסקים פסק בהדיא דגם בבניו גדולה נגד קטנה אסור והתירוץ לקושיא זאת היא בחידושי הרשב"א בשם הראב"ד אלא שהרז"ה דחה דברי' ומסיק דבבניו הכל שרי וכן פסק הרמב"ם ועיין בה"ה מ"ש ליישב קושית הראב"ד ועיין בכ"מ שכתב ב' פנים הפן הא' בשטת הרמב"ם והפן השני בשטת הרי"ף עיי"ש כי קיצר בדבריו וזה תוכן כוונתו.

מתניתין מטילין חלשים על הקדשים עיין פירוש המשנה להרמב"ם מה בין מפיס למלת חלשים וד' הרמב"ם דאבל לא על המנות דמפרש מנות של חול ר"ל חולין וכן נראה ד' הרי"ף שהביא להאי שו"ט מאי אבל לא על המנות ואי הוה מפרש כרש"י דבקדשים ל"ל להרי"ף לאתויי מלתא דלא שייך בזה"ז. וכן הביא הר"ן בשם הר"ר יונתן והקשה עליו ממאי דאמרינן מהו דתימא הואיל וכתיב ועמך כמריבי כהן וקושיא זאת תירצה שפיר הלח"מ פ"ד מהלכות יו"ט אבל הקשה קושיא אחרת אם הפירוש כד' הרמב"ם דסיפא בחולין מיירי הרי מרישא ידעינן עם בניו עם בני ביתו אין עם אחרים לא ועוד

הקשה למה לי' להש"ס לעיל למפרך מדיוקא דרישא ולא פריך מסיפא דתני כן בהדיא להרמב"ם ונראה דקושיא שנייה לק"מ דהש"ס מייתי מרישא משום דבעי למפרך בתר הכי מנה גדולה נגד קטנה אמאי לא אבל קושיא ראשונה ודאי קשה ומצאתי בחי' ר"ן שתי' דאדרבא אבניו וב"ב קאי סיפא לד' הרמב"ם פירש דמנות של חול שאינן וסעודות שבת ויו"ט אפילו בניו וב"ב אסורין והר"ן כ"כ לד' הר"ר יונתן שהביאו אבל על הרמב"ם אין זה תירוץ דאם הוה מפרש כן הו"ל לאתויי כאן דין דמפיס עם בניו ונראה דלזה כיוון הראב"ד בהשגות שציין מפיס עם בניו וסבר ה"ה שהשיג למה לא ביאר זה הרמב"ם וכתב ע"ז ה"ה דהרמב"ם סמך עצמו שכ"כ זה בפ' כ"ג מהלכות שבת אבל כוונת הראב"ד דמרישא כבר ידעינן זה וסיפא ל"ל וכ"ת דסיפא קאי ארישא דעם בניו וב"ב ג"כ אסור מנות של חול א"כ הוה לי' להרמב"ם להציע כאן פעם שנית אבל נראה דהרמב"ם בפירוש המשנה בא ליישב לפירושו שם שהם דברי' בחיבורו קושיא זאת שהאריך שם לבאר ענין החלשים ר"ל דמפיס מלתא אחרינא וחלשים מלתא אחרינא וס"ד הואיל ואשתרי חלשים לכהנים גם לישראל אשתרי ורישא במפיס תנן אבל לא עם אחרים קמ"ל סיפא דלא על המנות. והנה הרמב"ם נתן הטעם שהתירו לכהנים משום חיבוב מצוה וכתב התוי"ט דהרמב"ם לטעמי' כ"כ דס"ל אפילו של עיו"ט מותר אבל לד' רש"י וסיעתו ע"כ אין זה הטעם כ"א כדמשמע פשטא דהש"ס דלא ליתי לאנצויי.

וכתב רש"י על הקדשים לכהנים אולי כוונת רש"י דלא תימא מכח קושית תוס' בקידושין דהתם בכהנים והכא בקדשים קלים לישראל מיירי לא היא כ"א דוקא בכהנים התירו לא זולת.

מתניתין לא ישכור כתב רש"י ממצוא חפציך כוונתו דשכירת פועלים וכה"ג מד' קבלה ולאו שבות דרבנן דאי הוה שבות דרבנן מאי מקשה הש"ס לקמן אמירה לנכרי שבות וכתב רש"י וממתני' דנכרי שבא לכבות ידעינן דשבות אסור ומתני' דהכא קמ"ל דאף שבות דשבות אסור אע"כ משום דשכירות פועלים מד"ק אסור כדאורייתא דומיא. ועיין מ"ש בזה בחידושי ר"ן.

ולא יאמר אדם לחבירו כתב רש"י משום לפני עור ר"ל דבדידי' אם שוכר פועלים עבר אממצוא חפציך אבל אם אומר לחבירו לשכור לוהוא אינו עובר ורק משום לפני עור אסור מקשה הש"ס.

תוס' ד"ה מ"ש היא לכאורה היה אפשר לומר דכה"ג שאומר לו לשכור בחול באמת שרי מדנקט תנא אין מחשיכין לשכור דעבד מעשה משמ' דוקא משום דעבד מעשה אבל תוס' הביאו לקמן דאסור והנה ד' רש"א דאשכיר לי פועלים בינו לבין עצמו ג"כ אסור

וזה צ"ע דא"כ אין ראי' מלכרך פצוני אני הולך דאומר כן לחבירו א"ו גם תוס' מיירי באומר כן לחבירו.

אלמא הרהור לאו כדיבור דמי ר"ל אל תתמה דאנו מקשינן מהתם להכא כיון דע"כ הכא מוכח דהרהור לאו כדיבור דמי היא היא.

בכל מקום מותר לפי מאי דמסקינן פרק מי שמתו דר' יוחנן מתיר במהלך במבואות המטונפות ובעומד דוקא אוסר היינו בכל מקום דקאמר ר"י ר"ל אפילו במבואות המטונפות ולמאן דמקשה שם בברכות צ"ע מאי בכל מקום דקאמר והשיב תלמוד אחד דלמא במקום ערוה קאמר. והחילוק בין מהלך לעומד מבואר מד' רש"י כאן דהתורה הקפידה רק על מקום חנייה ועומד היינו חנייה דומיא דבית הכסא ומרחץ משא"כ מהלך לאו מקום חנייה.

ודיבור או אסור עיין תוס' ויע"ר דהמקשה הוה ס"ל דדיבור בעצמו לא אסר כי אם אם נעשה ע"י הדיבור ממצוא חפציך כמו שכירת פועלים אבל אם אומר עמוד עמי לערב אין כאן ממצוא חפציך והתרצן השיב לו כל דיבור של מציאת חפץ ואהא מקשה ודיבור כהאי מי אסור.

מפקחין על פי"נ יל"ד מאי מקשה מהך הא מקרא ילפינן במסכת יומא דפיי"נ דוחה שבת ונראה דאדרבא היינו דמקשה פשיטא מאי קמ"ל אלא ש"מ דמיירי היכא דאין השעה עוברת ואמאי מותר בשבת.

קנ ע"א מתניתין כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו למדתי מד' הרמב"ם ריש פרק כ"ד מהלכות שבת פירש ענין זה והוא דתרווייהו בחד קרא כתיבי וכבדתו מעשות דרכיך וממצוא חפציך ודבר דבר כל היכא דבר דבר אסור גם מעשות דרכיך אסור עיי"ש.

וכתב רש"י שאני זכאי באמירתו לחבירו הכוונה דלעצמו כל אמירה שרי וא"כ כל החשיכה תהא מותרת א"ו לחבירו קאמר וכהסכמת הפוסקים.

קנא ע"א רש"י ד"ה אלא אסיפא כלל להביא כיוצא באלו ולעיל לא כתב רש"י כן כדבעי למימר אריש ונראה מזה דבאמת אי אריש קאי לא ידענא מאי מרבה זה הכלל והו"מ הש"ס להקש' מהו זה הכלל אלא דעדיפא מנה מקשה דאפכא הו"ל וכאן בסיפא מברר מהו זה הכלל.

ונבאר בקיצור תוכן דברי אבא שאול לפי פירוש רש"י מדקאמר ת"ק מותר להחשיך על שמירת פירות ע"כ דיבור ג"כ שרי בהו והיינו שמור לי ואשמור לך. כתב תוספת ויעו"ל דס"ד דדמי לשכירות פועלים בשבת ואסור קמ"ל.

תוס' ד"ה אין מחשיכין הכא בטלה מיירי וא"כ רישא לחוד בבהמה שאינה יכולה לילך וסיפא והא ביכולה לילך ולפי אידך גירסא אתי שפיר דקאמר מ"ט מחשיכין הואיל וקורא לה והיא באה ונראה דמיירי שהיתה מע"ש אצל הרועה והרועה הניח עריבו למקום שהבהמה יכולה לבוא למקום שאין בעלים יכולים לילך ועד"ז בשמור לי ואשמור לך שחבירו הניח עירוב והיא לא הניח ועיין בח"ר.

הוה אומר המבדיל ד' רש"י דבלא שם ומלכות וד' הרי"ף בשם ומלכות וד' רשב"א דעל הכוס מיירי והכא משמע מדבריו מדמייתי האי דבין הגינות שנו ותו מדמייתי גמרא ע"פ ראי' מכאן דסגי בהבדלה א' וא"כ ע"כ בכוס אמנם הרא"ש פרק ע"פ סי' י"א דחה ראית הרי"ף מסוגיין דהכא בלא כוס מיירי וצריך לברך שנית על הכוס והרמב"ם פרק כ"ט מהלכות שבת כתב ומאחר שאמר המבדיל בין קודש לחול מותר במלאכה משמע דס"ל כרש"י אבל מדסיים אעפ"י שלא הבדיל על הכוס משמע דס"ל כהרא"ש דמברך בשם ומלכות ולזה כתב הר"ן דהרמב"ם מסתים לה סתומי וד' חי' רשב"א כאן וכן ד' חי' ר"ן צ"ע.

מתניתין על עסקי כלה ולא מפרש מה המה דממילא ידעינן דהיינו תכשיטים וצרכי חופה אבל במת ס"ד דוקא קבר מקרי צרכי מת קמ"ל אפילו ארון ותכריכים.

רש"י ד"ה ממקום קרוב בתוך התחום ובגמרא מפרש רש"י שראינהו בביתו וי"ל דבמתני' קאי רש"י לשמואל דהלכה כוותי' ובגמרא הרי ארב ציין רש"י ולרב באמת בעינן שראינוהו בביתו ויע"ל דביתו בתוך התחום ושפיר אתא אפילו לרב.

שם ברש"י עשו לו למכור או בשביל נכרי ומאחר דבקבר ע"כ צריך לפי' בשביל נכרי למה נקט בארון למכור נראה דליישב הכפל כתב רש"י כן ופי' דלא זו ארון דיש לתלות למכור ודאי מהני אפילו בקבר משכחת לה היתירא בלצורך נכרי.

תוס' ד"ה אלא אם כן הנה רש"י שלב ב' הקו' להדדי קושיא הראשונה של תוס' ד"ה נכרי נראה כוונתו דקושיא דממקום קרוב כתב רשב"א ליישב דמיירי בכדי שיעשה ואמנם הוה זמן מועט אבל חוץ לתחום היינו מקום רחוק ולק"מ קושית תוס' כ"א לפי רש"י דלא יספוד לעולם אבל בתוך התחום מותר ואמאי.

מתניתין רש"י ד"ה אין מדיחין נראה כוונתו במים בלא אלנטיות משום סחיטה.

גמרא בבית יחידי שמעתי מפ' בבית שהוא עומד יחידי אבל הרי"ף והרא"ש כתבו יחידי בבית משמע דעל הישן קאמר.

רש"י ד"ה לא זכות ולא חובה עיין רמב"ן פ' נצבים ושפתים יושק אבל מד' שמואל דפליג מדכתיב לא יחדל אביון מוכח כד' רש"י דלענין צדקה מיירי.

אמר רב ברזילי משקרא הוה רבא שטוף בזמה קשה הדבר מאוד מדוע בקשו עלילות על איש שגמל חסד עם דוד המלך ע"ה ונראה שעשו כן משום דכתיב ואם בגבורות שמנים שנה ואיה הגבורות לפי' ד' ברזילי לזה פי' מר הכי ומר הכי.

קשה רימה למת עיין תוס' יו"ט פרקי אבות על משנה דמרבה בשר מרבה רימה בשם הרשב"א דאנשמה קאי כדמוכח קרא ונפשו עליו תאבל ונשאלתי בספינה "דאמפפשיפף" בשנת תר"ז מאנשים חכמים בעיניהם וכי מה אכפת לנפש במעמד ומצב הגוף הנבזה והשבתי להם ע"י משל לעשיר אחד שיש לו תיבה ובתוכה סגולות שונות שקורין "פרעטיאזען" "אנטיקען" וימצא בתוכם דברים נעימים אף שאין שווין הרבה ואם יפגם להם אחד כזה יצטערו עליו אף שאינו שוה כסף אבל אם יאבד לגמרי מראות עיניהם יתנחמו עליו וכן הנשמה הזאת אחרי שהי' הגוף בית מעונה שנים רבים אם תראה מוטל בבזיון ורמה אוכלת בו תצטער ולאחר שיאבד מנגד פניו תתנחם ועאכ"ו לאמונתי בתחיית המתים אשר הנשמה בצפתיה לשכון פעם שנית בגוף זה.

עשה דברים לפני מטתך וביהודה אחר מטתך, בבואי הנה קהל שוראן יצ"ו בשנת תר"ט באו אנשי העיר לקראתי לישוב קעססי ופרשתי להם מאמר זה ארז"ל במס' יומא ע"פ מבית ומחוץ תצפני ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח, הבדים לא יסורו ממנו ת"ח בני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו והנה ביהודה היה מדהמע"ה מושב המלכות ואמרו לי' לא תאמר אם תבוא אצלינו לגליל תראה אותנו מעלותיך ע"ז לא נאמין כי פעם אחת $ציור בספר$ בשנה יוכל כל אדם להחליף את עצמו מרע לטוב כ"א ביהודה תראה טובך וחסדך והיינו לפני מטתך וביהודה הי' אומרים התנהג על דרך שנוכל לפרסם לאחר מטתך אצל בני הגליל מעשיך הטובים והיינו שיהי' תוכו בעירו' כברו כחוץ לעירו וגם ההיפך אבל בני עירו מצווין לעשות מלאכתו.

מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח, שמעתי בילדותי מהגאון מו"ה חיים דייטשוואן אב"ד בעיר מולדתי קאלין במדינת בעהמען שיש בזה רמז על דורשי זמנינו כי לפנים בישראל עיקר הדרשה היה דעה בינה והשכל ובימי ילדותו היה עוד מחלה אם הדורש היה בעל לשון ונתקיים בו כפת תטופנה שפתותיך ודבש וחלב תורה שלימה תחת לשונך ולעת זקנתו אם גם לשונו איננה מתוקה כמבראשונה בכל זאת דבריו המלאים חכמה יתקבלו על לב אבל דורשי זמנינו אשר דבריהם ריקים מד"ת ורק לשונם רחבה לעת זקנותם יתקיים בהם מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח.

בישישים חכמה ואורך ימים תבונה הכוונה מטעם זה בישישים חכמה יען אריכת ימים שעבר עליהם במעשיהם הטובים המה התבונה.

הדרן עלך פרק השואל.

בעזר מביא לציון גואל

ונתחיל לבאר פרק מי שהחשיך.

בעזר אשר לו תכרע כל ברך

מי שהחשיך לפנינו הגירסא שהחשיך בדרך ובפרק קמא גבי י"ח דבר מייתי לה הש"ס וגרסינן שם שהחשיך לו בדרך וכן גריס הרי"ף ונ"מ בין הני תרי גירסות אי גרסינן לו משמעות שהחשיך לו פתאום או ע"י סיבה המצויה בדרך והוא לא פשע בדבר ואם פשע בדבר י"ל לא התירו לו אבל אי לא גרסינן לו משמע אפכא כי אדרבא הוא החשיך ופשע בדבר שלקח דרך רחוקה וכיו"ב ואעפי"כ התירו מה שהתירו.

נותן כיסו כתב רש"י והרא"ש השיג עליו בשתים דמשמע נכרי דומיא דחמור ובחמור ע"כ משחשיכה נותנו עליו מדפריך לקמן הא עביד עקירה ודבריו מגומגמין ל"ל להקשות מד' המקשה הרי למאי דמשני ע"כ קאי אמשחשיכה דהרי נוטלה כשהוא עומדת ונותנה שוב כשהיא מהלכת ואפשר דממק' ומתרצן הקושיא. ושוב הקשה אמאי מקשה הש"ס למה התירו לו והנה רש"י יישב קושיא זאת במ"ש דהו"ל שלוחו ומ"ש הרא"ש מבי"ה מתירין עם השמש מאי ענין זה לכאן התם במשאוי של גוי עסקינן והכא במשאוי ישראל ואולי ד' הרא"ש כד' הרמב"ם שכתב נותן כיסו לנכרי ולוקחו ממנו במו"ש ר"ל שנותן לו מיד בפקדון עד מו"ש ואין זה משאוי של ישראל ושפיר קשה לי'.

ובכ"מ דייק מד' הרמב"ם שכתב וקידש עלי היום ואעפי"כ נותן לנכרי ותמהתי הרי כתב בהדיא ואעפ"י שנתן לו משחשיכה ואולי ד' הכ"מ דהתם דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא אמנם מלשון קידש היום משמע אפילו נותן לו אחר שקידש היום שרי.

גמרא פשיטא כיסו קתני נראה דהדקדוק דהו"ל למתני חפציו ומדקתני כיסו משמע משאו ומתנו על שנים שהטילו לכיס ונקט הכי דבעינן מידי דטרח בי'.

איכא דאמרי נראה דהשו"ט בהאי דתנן פ"ט דברכות מברך על הטובה מעין הרעה דאשכח מציאה ואי יודע למלכא מיענש והכא נמי משעה שזכה במציאה זאת דואג אם לא יענש והיינו טרחא דידי'.

רש"י במתני' אין עמו נכרי הא יש עמו נכרי עדיף ובגמרא מפ' ומה בעי רש"י בזה אפשר ללמוד דרש"י דייק לשון עמו ר"ל נכרי שצריך ליתן לו כיסו דוקא נכרי שעמו כלומר

שהוא מכירו ובוטח בו אבל נכרי מעלמא דיש לחוש לפסידא מניחו על החמור וע"ז דייק הש"ס הא אין נכרי עמו אף שיש כאן נכרי מניחו על החמור ואמאי לא אמרינן בכל גווני מניחו על החמור.

לחש"ו לא יהיב לי' למ"ש תוס' בפרק כל כתבי דבקטן שהגיע לחינוך ב"ד מצווין להפרישו א"כ משמע לכאורה דהכא בלא הגיע לחינוך מיירי ומ"מ שפיר מצווה עליו כי היכי דתנן לעיל פרק כל כתבי מפני ששביתתו עליך והיינו כדמסיק התם בעושה ע"ד אביו וכאן גילה הרשב"א ענין עושה ע"ד אביו דהוא דאורייתא מהכ' אתה ובנך דכתיב בעשרת הדברות וכמ"ש הרמב"ן שם. וד' הרשב"א והר"ן דבחש"ו בעינן ג"כ נותנו כשהם מהלכים ולשון הרמב' פרק כ' מהלכות שבת משמע דחילק וקשה עליו דידי' אדידי' דהרי כתב בהלכה מ"א דאפילו איסור דרבנן אין מאכילין בידים והכא אי לא מיירי בנותנו כשהוא מהלך הוה דאורייתא וכתב ה"ה דהרמב' מפרש כרש"י דמיירי בנותנו מבע"י ולא זכר כי הרמב' כתב בפ' וי"ו שם דאפילו משחשיכה מיירי ועיין בכ"מ שם ואי דוקא בנכרי כתב כן כיון דכאן מזכיר נכרי הו"ל לפרושי בין נכרי לחמור וחש"ו וצ"ע.

ע"ב תוס' ד"ה אתי לאחלופי לולי דבריהם י"ל שוטה מפרסם עצמו על ידי מעשיו משא"כ חרש דלא מפרסם שהוא חרש.

ויל"ד כיון דלר"א חרש אסור למה נימא דאי בעי לחרש יהיב ולמה לא ניתב לקטן דגם ר"א מודה וצ"ל דאנן בתרומה אמרינן תצא לחולין א"כ כבר בטלה ד' ר"א ולא חיישינן לה.

גמרא והא קמחמר פירש רש"י המנהיג בהמה טעונה כוונתו דבמחמר אכל בהמה טעונה שייך מחמר אפילו אינה שלו אבל בשביתת בהמתו בעי דוקא שלו ומשו"ה פריך ממחמר ולא פריך משביתת בהמתו וכ"מ כאן מהרשב"א והרמב"ן.

כל שבחבירו יל"ד כל האריכות ל"ל לימא בקיצור בחבירו פטור דא"א חטא בשביל שיזכה וכ' דנקט הכא למימר כל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו דאיהו לבדו עבר אדרבנן התירו משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו.

וכתב הרמב"ם דמה שצריך ליתנו לנכרי אם יש נכרי גזירת חכמים ר"ל דהיינו דחשב לה הש"ס בפ"ק גבי י"ח דבר דכולהו גזירות ננהו.

רש"י ד"ה לא תעשה כל מלאכה לפי דר"ש מפיק להאי קרא לשביתת בהמתו ומ"מ מאתה ובהמתך ילפינן מחמר.

גמרא למה לא רצו לגלותה כתב רש"י להעלים דברי תורה נראה הכוונה דכל איסור שבת חצי שיעור אסור מה"ת כמ"ש רש"י פרק כלל גדול גבי וכי מותר לברור פחות מכשיעור

וכי מותר לאפות פחות מכשיעור והטעם דהכל בכלל מלאכה והשיעור הל"מ למלקות ולקרבן אבל ומעביר ד"א ברה"ר הכל הל"מ ודוקא ד' אמות אבל פחות מד"א רק דרבנן.
קנג ע"ב הוקשה לע"א ק"ק הרי גם בע"א האומר אלי אתה חייב סקילה אף דלא עשה מעשה ונראה דבכלל לא יהי' לך האומר אלי אתה ובהא סגי משא"כ במחמר דהחיוב על מהי' שהבהמה נושאה משוי ואיהו קול בעלמא עביד.
תחומין ואליבא דר"ע יל"ד דלהרי"ף והרמב"ם דס"ל י"ב מילין דאוריי' אמאי אצטריך למימר לר"ע לימא בי"ב מילין וצ"ע.
תוס' ד"ה לאו שניתן וכו' ונראה משום קושית אלו שבתוס' לקח הרמב' בפ' כ' מהלכות שבת למימר דמחמר עצמו מצינו מיתות בי"ד כגון מחמר אחרי שור החורש עיי"ש ומתורצים כל קושיות תוס'.
קנד ע"ב והאנן תנן יל"ד ואי לא תנן מהי"ת יהא אסור ונראה דהש"ס הבין דר"ה מיירי בכלים שמלאכתן לאיסור ואין יכול לטלטלן כ"א לצורך ומ"מ מותר להביא כרים וכסתות ומ"מ יקשה הרי מתני' ג"כ משנה יתירה דפשיטא דנוטל כלי הניטל אלא לאו בכלי שמלאכתן לאיסור מיירי ואשמעינן כיון דיכול להשתמש בהן לגופן מותר ליטלן ומשני ר"ה בכלים שהם מוקצין מיירי.
מיתיבי וכו' לא בעי לאוקמי בשליפי רברבי דא"כ מאי קמ"ל הך ברייתא דאסור לבטל כלי מהיכנו הרי כבר תנן לה במתניתין לא יתן כלי תחת הנר לקבל בו את השמן אלא ודאי בשליפי זוטרא ומ"מ אסור ליקח כרים וכסתות וק' לר"ח ומשני לעולם בשליפי זוטרי ובהפסד מועט אף בשליפי זוטרי לא שריא וע"ז קאמר דיקא נמי דהא טבל דנקט תנא מאי קמ"ל פשיטא דטבל מוקצה הוא א"ו לאורויי אעששיות דלא מיירי בכלים מתוקנים דשם הוה מותר להניח כרים וכסתות ולא דומיא דטבל מידי דלא חזיא דהיינו בולסא ומשום הפסד מועט לא התירו.
רש"י ד"ה והאיכא צער בע"ח ואקושיא קמייתא קאי ולא בעי רש"י לפרש כהרמב"ן דהקו' אדלעיל דמשני דמצרי זיקא ואהא מקשה והא כבר אצער בע"ח דלד' הרמב"ן קשה ומאי מתרץ צער בע"ח דרבנן ולמה יהא מותר משום הפסד לעבור על איסור דרבנן.
רש"י ד"ה והא קמשתמש מר ותנן אין רוכבין יל"ד דהתם אמרינן טעמא משום שמא יחתוך זמורה ומאי שייכות זה לענין תשמיש ונראה דאדרבא אי נימא דתשמיש בהמה אסרו רבנן א"כ מאי פריך התם בביצה מ"ט אטו רכיבה לאו תשמיש אלא ש"מ דמתניתין נקט אין רוכבין דזה עיקר גזירה הוה ומאחר דבהמה לרכיבה אסירא הו"ל ממילא מוקצה כעץ ואבן דלא חזי למידי וגם תשמיש אסור ולא תקשה לך ממוקצה דשאר בע"ח כגון

הא דתנן לא יטול אא"כ נענע התם טעמא דסעודת יו"ט בעי הכנה וכל שלא הכינה ממילא אתקציא.

קנה ע"א תוס' ד"ה רב יהודה בסו"ד וצ"ע לפי מסקנתם מאי קמ"ל מתני' מתירין פקיעי עמיר פשיטא מהי"ת לא ואפשר דס"ד מדלא התיר הפקיעים מע"ש ש"מ דלאו לבהמה מתבעי לי' כ"א להסקה והוה מוקצה קמ"ל דמותר וטעמי' דאין דרך להתיר כ"א סמוך לאכילה.

שם ע"ב רש"י דלועין תלושין נראה תלושין מע"ש דל"ת כי היכי דנבלה מיירי אפילו בנתנבלה בשבת ה"ה דלועין מיירי אפילו תלשן גוי בשבת לזה כתב רש"י דלא היא כ"א אם לא היו תלושין מע"ש במוקצה דמחוסר גם ר"ש מודה כמ"ש רש"י פרק אין צדין בסוגיא דאין ספק מוכן עיי"ש.

והנה ה"ה הניח ד' הרמב"ם בחיבורו פרק כ"א מהלכות שבת בתימא למימר שלא ביאר דבריו לא כר' יהודה ולא כרב הונא והכ"מ כרכר לבאר ד' הרמב"ם ולא הרגיש כי אין בדברי הרמב"ם רמז לא לב' קשרים ולא לג' קשרים ונראה דעתו דלפי גודל הערימה צריך ב' או ג' קשרים אמנם המעיין בפירוש המשנה להרמב"ם במשנה זאת ימצא שלא היה מפרש כלל ע"ד רש"י והכי מפרש פקיעים תרין ר"ל אלומה קטנה שאין בה כ"א ב' מלא כפים של קוצר ואין טורח בפספוס אלומה קטנה כזאת זירין תלתא ג' מלא כפים של קוצר והוא אלומה גדולה שיש טורח בפספוס וכיפין ופקיעי' א' הוא ולכך השמיט כאן כיפין וזה שצ"ע בדבריו מאחר דפסק כר' יהודה ולר' יהודה כיפין היינו כיפין דארזי למה השמיט זאת הרמב"ם בין בפירושו בין בחיבורו. והתימא על התוי"ט שלא עמד לעורר ע"ד הרמב"ם בפירוש המשנה בזה.

גמרא איזהו המראה נראה דברישא לא מקשה הש"ס מדתנן לא אובסין ולא דורסין ידעינן ממילא מאי הלעטה אבל בסיפא מדקתני אין ממרין אבל מלעיטין שואל איזהו המראה וכו'.

מתניתין ונותנים מים למורסין נראה דמכאן למד הרמב"ן במה דשרי בשוורים אסור בתרנגולין ותמה עליו הר"ן מנ"ל לחלק בכך ואמנם קשה לי' ליתני רק אין גובלין אלא ש"מ דדוקא מים למורסן שרי זולת זה אסור.

מחתכין את הדלועים עיין רש"י כוונתו דלא נימא דלועין דומיא דבהמה מה בהמה שנתנבלה בשבת אף דלועים שנתלשו ע"י גוי בשבת לזה כתב רש"י דמיירי בדלועים תלושין מע"ש וכ"ת פשיטא וכתב רש"י וס"ד הואיל והוא מוכן לאדם מע"ש אינו מוכן לכלבים קמ"ל דלא אמרינן הכי ועיין בזה בחי' רמב"ן.

רש"י ד"ה כי אייתי טריפתא בהמה שנולד בה סימן טריפות וצריכה להוראת חכם מ"ש שנולד בה ר"ל שנמצא בה טריפות שאינו מן הבטן דאם היה טריפות מן הבטן כגון יתרת וכיו"ב לא שייך מוקצה דאגלאי מלתא למפרע שהיה מע"ש מוכן לכלבים אבל בהמה מדוע כתב רש"י ונראה דלשון הש"ס קשה לי' לרש"י לא הוה חזי לה אלא כי יתיב אקלקתא וכי אקלקלתא יתיב לה ת"ח אסור לעמוד במקום טנופת א"ו שקראוהו לבית המטבחיים לראות הספק טריפה ולא הוה חזי שם מקמא דלא יתיב אקלקלתא.

ושמואל נראה דהיינו שמואל דכרכי דזוזי דמייתי הש"ס לעיל לא אצטריך תו לפרש.

ותרגמא זעירי עיין רש"א בתוס' ד"ה ר"י אומר ונראה ליישב דאי טעמא דזעירי דאפילו כר"י לא אתיא דביו"ט אין כאן מוקצה מחמת איסור א"כ תינח בהמה שמתה ביו"ט אבל חלה שנטמאת ע"כ צ"ל דטעמא משום דמוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים דאל"כ למה לא יזיזנה ממקומה יטלנה וישליכה לפני כלבו דלד' רש"י היינו ביעורו אלא ש"מ דר"י היא וס"ל מוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים וממילא לר"י לא אצטריך לאוקמא בבהמת קדשים וכ"ת א"כ רישא ר"ש וסיפא ר"י לא קשה דרישא מתנייא בפ"ע וסיפא מעשה שאירע לר"ט בשנים יחד ואירישא קאמר זעירי בבהמת קדשים דליהוי סתמא כר"ש.

ואר"נ אנו אין לנו פירש כך היתה קבלה בידו ובודאי גם ר"י היתה לו קבלה זו.

אבל משקין ושוחטין הבייתות נראה משום דבעי למתני אלו הן בייתות דפליגי רבי ורבנן נקט לה דאל"כ פשיטא מהי"ת לא ישחוט בייתות.

אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה יל"ד לשון אסורה ויש לומר דחם היתה לפנינו חולה שיש בו סכנה ומותר להאכילו נבלה ויש כאן נבילה מע"ש אסור להאכילו נבילה שנתנבלה בשבת משום שיש בה תרתי איסורי. ועד"ז יל"פ מ"ש תוס' דאפילו לא יהא מוקצה מחמת איסור אסור משום דאינו מן המוכן והאיך יתכן זה י"ל ג"כ דיש כאן חולה שיש בו סכנה דמותר לשחוט בעדו אלא שנתנבלה הבהמה דמחמת איסור אין מוקצה רק משום דמוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים.

גמרא לבר ממוקצה מחמת מיאוס יל"ד בשלמא למ"ד ממוקצה מחמת איסור משום דר"מ כר"י ס"ל בנר שהדליקו באותו שבת אבל למ"ד מחמת מיאוס דפליג ר"מ למה הלכה כר"י ונראה דמשו"ה קאמר ומה ניהו נר ישן ר"ל דכל נר מלאכתו לאיסור ול"מ למ"ד דלצורך מקומו אסור לטלטלו א"כ ממילא הו"ל מוקצה אפילו למ"ד דמותר כיון דל"ש לצורך גופו ומאיס הוא ג"כ ה"ה בתורת מוקצה.

שם מאינהו נר שהדליקו וע"כ מדשרי' בנבילה לפני הכלבים ע"כ הכא היינו טעמא משום דדחי' בידים.

ועיין רשב"א ורמב"ן דדייקו מלשון בכולא שבת דגם לענין א"צ לגופה ואינו מתכוין הלכה כר"ש אכן שתקו משנים שעשו מלאכה ומקלקל בחבורה וצ"ע לד' הרי"ף שלהי ביצה דקיי"ל כר"נ דביו"ט אין הלכה כר"ש א"כ שפיר אצטריך לפרש בכולא שבת למעוטי יו"ט וצ"ע.

וראיתי דבר תמוה בה"ה שכתב דהרז"ה ס"ל כהרי"ף דביו"ט הלכה כרי יהודה ולא עיין בזה דע"כ לא קאמר הרז"ה דביו"ט הלכה כר' יהודה אלא היכא דבשבת בלא"ה אסור כמו אין מבקעין עצים מן הקורות אבל תמרי דעסקי וכיו"ב כי היכי דשרי בשבת שרי ביו"ט.

מפירין נדרים בשבת י"ל דלמ"ד מתני' לצורך דוקא מתיר קמ"ל הא גופא דלצורך דוקא מותר וכמ"ד הפרת נדרים מע"ל ולמאי דמסקינן דאפילו שלא לצורך ומשום דהפרת נדרים רק כל היום הא גופא קמ"ל.

וכתב רש"י מפירין בעל לאשתו וכ"כ הר"ן בנדרים שם אבל המפרש והרא"ש שם כתב וה"ה אב לבתו וי"ל דרש"י ור"ן משמע להו דבאב לבתו ליכא רבותא אפילו למ"ד הפרת נדרים מעל"ע מ"מ יש לחוש שמא תתארס במו"ש ולא יוכל האב להפר משום הארוס ולא הארוס משום דאין מיפר בקודמין ובבעל ל"ש זה. והנה באמת למה התירו להפר שלא לצורך הלא אם גם יהא אחר יום שמעו תלך אצל חכם ותירוץ הריטב"א בנדרים דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבי"ד וא"כ באב י"ל דבאמת לצורך דוקא מותר אבל האמת כוונת רש"י מאחר דעיקר רבותא דמתניתין דיום שמעו בעינן אף דכתיב מיום אל יום והאי מיום אל יום בבעל הוא דכתיב ובבעל אשמעינן מתני' אבל באב דלא כתיב כ"א ביום שמעו פשיטא. וכתב רש"י לצורך שלא יאכל היום והמפרש בנדרים כתב שלא יאכל ולא ישתה ונראה דאין כוונת רש"י שנדר שלא יאכל כלל בשבת כ"א שנדר שלא יאכל בשר וכיו"ב בשבת וכוונת רש"י דהא דאיבעי' לש"ס אי דוקא בלא הי' לו פנאי היינו דמשמע לי' שנדר על שבת דוקא וממילא קודם שבת שכח להתיר לו ודמי כאלו לא הי' לו פנאי או דמיירי שנדר אף בחול וגם שבת בכלל ואף דהי' יכול להתיר מע"ש מקרי לצורך א"כ אפילו הי' לו פנאי.

וכתב רש"י בי"ד חכם ר"ל בי"ד לאו דוקא וי"ל כוונת רש"י דמתני' ר"י היא דס"ל אפילו אם הבעל חכם אינו מיפר נדרי אשתו לבין אחרים וא"כ אף שהבעל חכם צריך בי"ד או חכם אחר ולמ"ש הגאון ר' עקיבא איגר במשניות דבנדרים שבינה לבין בעלה אם לא היפר הבעל ביום שמעו אפילו לת"ק אינו יכול להתיר דהוה כנדרי עצמו אתיא מתני' אפילו כת"ק.

ויש בדבר להקל עיין רש"י דלהקל לאו דוקא וכ"כ כל המפורשים והא דנקט לילי שבת כתב הר"ן בנדרים שם לאשמעינן דגם שלא לצורך מותר וכדדייק רב אשי וא"כ היינו להקל דתנן דע"י שהפ"נ רק כל היום יש להקל בשלא לצורך.
איבעי' כשלא הי' לו פנאי נראה דמבעי' לי' אי היתר נדרים אפילו לצורך היתר הבא מכלל איסור או דלמא אין כאן איסור כלל.
והנה הרמב"ם כתב הא דבאמת מותר אף דאין פנאי דמצוה הוה ויש להסתפק אם כוונתו דלצורך שבת הוה מצוה או דהיתר נדר גופי' הוה מצוה כדאמרינן המקיימו כאלו הקריב קרבן בבמה.

סליק מסכת שבת

בע"ה סוגיא דקטן או"נ יבמות ס"ה חרש לש"ש

תרנ"א מהדורא קמא שייכא למסכת שבת

ארכסי

לי' מפתח דבי מדרשא יל"ד מאי נ"מ אם הי' מפתח ביה"מ או מפתח דעלמא ונראה דפרק מי שהחשיך קאמר ר' יצחק עוד אחת היתה שם כשהתירו היתירים אלו למי שהחשיך לו ולא רצו לגלותה ומאי היא מוליכו פחות פחות מד' אמות והכי קיי"ל הרי דמשום הפסד מותר להוליך פחות מד"א וס"ד לא גרע ת"ת דרבים מהפסד ממון וה"נ מותר להוליכו פחות פחות מד"א קמ"ל דלא.
או"נ דק' לומר שלא הי' מצוי גוי שיוכלו לצוות עליו שיביא המפתחות אלא דלא התירו שבות דאמירה לנכרי אפילו במקום מצוה דרבים מלבד מיישוב א"י דמותר כדאיתא פרק קמא דגיטין והי' ראי' מכאן לד' הפוסקים כן והיינו דוקא פתחי דבי מדרשא.
ויל"ד מנא ידע דארכסי לי' ברה"ר וכ"ת כי באמת מצא אותם מונחים ברה"ר א"כ מאי קאמר לקמן גבי טליא וטליתא דאי משכחי להו מייתי להו מאי דאי דקאמר כיון שהיו מונחים להדי' ודאי משכחי להו וצ"ל שהיו מונחים להדיא אלא מאחר שאינו רשאי להראות אותם לתינוקת דהוה כאלו אמר הבא לי ודלמא לא יגיעו לשחק באותו מקום שפיר שייך לשון דאי. ועד"ז יש ליישב שאמר ר' פדת דבר טליא וטליתא ולפי פשוטו הוה משמע זכרים או נקבות אבל רש"י פירש זכרים ונקבות לאיזו ענין צוה ר' פדת כן ואמנם לפמ"ש אתי שפיר אם ישחקו רק זכרים לחוד או נקבות לחוד לא ישחקו כ"א

בחד מקום ודלמא לא מתחזיא להו לכך צוה להביא זכרים ונקיבות ואלו ישחקו במקום אחד ואלו אחר במקום ולא ימלט דלא מתחזיא להו.

ואכתי יל"ד א"נ מייתי להו האיך רשאי לפתוח ברה"ר דבי מדרשא הוה רה"י וצ"ל שהי' המנעול פחות מד' דמותר לרבנן ויש להרחיב לבאר שהיו מע"ש המפתחות מונחות בחלון שאין בו ארבעה והיו נוטלין משם ונועלין כרבנן דפ' בתרא דעירובין ובפעם הזאת זרקן הרוח מע"ג החלון ונפלו לרה"ר.

וכתב רש"י וישחקו שם שבת היתה נראה דקש' לי' לרש"י בשלמא טליתא שפיר אבל טליא הם תנוקות של בית רבן וקיי"ל אין מבטלין תינוקת של בית רבן אפילו לבנין ביהמ"ק והאיך צוה ר' פדת להוליכם לטייל לכך פירש רש"י שבת היתה שלא היו לומדים אצל רבם ושפיר צוה וליטיילו התם.

הבא לי מפתח הבא לי חותם יל"ד תרתי ל"ל ונראה כיון דעיקר כוונת התנא בהך רישא לאשמעינן דאם אומר לו הו"ל כמאכיל בידים אצטריך תרווייהו דאי ממפתח הייתי אומר דאין הטעם משום הקטן כ"א משום הגדול דאם יביא לו הקטן המפתח יטלנו מידו והו"ל עקירה ביד הקטן והנחה ביד הגדול והו"ל שנים שעשו מלאכה דאסור מדרבנן מיהת ולכך נקט גם מפתח דע"כ לא בחותם גרידי' דהרי אסור לטלטלו בשבת א"ו בטבעת שיש עליו חותם קאמר וכד התינוק מייתי לי' ודאי נותנו באצבעו של גדול וגדול לא עביד מידי דהוה כעני שנותן ליד בעה"ב דבעה"ב פטור ומותר ואעפי"כ כאן אסור וע"כ משום הקטן גופי' הוא.

מניחו תולש יל"ד כיון דפתח בהביא לי ליסיים מניחו מביא ונראה דנקט בכוון מניחו תולש וזורק דסתמא דמלתא האי דאמר כי' לתינוק הוא אביו ואם אפילו מביא מעצמו משום שיודע שיהיה לאביו הנאה מזה היינו עושה ע"ד אביו כדפירש רש"י להלן בד' ר' יוחנן וא"כ שוב אסור ולכך נקט מניחו תולש וזורק כדרך הקטנים שמתהנים כה"ג הוא דשרי לא זולת.

ובדקדוק זה שדקדקנו יש להמתיק ד' אביי דמתרץ דמיירי באיסור דרבנן ומאי רמז יש בברייתא לזה הא סתמא קאמר אבל מדלא תני סיפא דומיא דרישא ש"מ הואיל ורישא ברה"ר קאי דהוה איסור דאורייתא וכה"ג אסור ושביק לי' ונקט מלתא אחריתא ש"מ להורות דבאיסור דרבנן דוקא מותר. וכ"ת למ"ש דבאביו מיירי א"כ תולש וזורק מותר הא מצוה לחנכו וצ"ל ע"ד שכתבו תוס' פרק כל כתבי דכולא שמעתא בלא הגיע לחינוך מיירי.

רש"י ד"ה כבר הדליקה יל"ד מנ"ל לרש"י הא ודאי למאי דרצה הש"ס לסייע פרק כל כתבי לר' אמי דבדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד צ"ל משום דקשה לן כבה לא אמרינן הא אינו מפסיד אמרינן ע"כ בדליקה דשייך זה מיירי אבל בתר דדחינן להאי סייעתא מנ"ל לרש"י לאוקמא בדליקה ונראה דבתירוץ דר' יוחנן ביאר רש"י דבריו שכתב ע"ד אביו שרואה באביו דניחא לי' בהכי וכיו"ב וזה לא שייך במכבה כר וכיו"ב.

ודע דלמה שפירשנו דחותם ר"ל טבעת שיש עליה חותם הי' ראי' מכאן לד' הר"ת פרק במה אשה דבאנשים לא גזרו על תכשיטין דאס"ד גזרו טבעת שיש עליה חותם למאי מתבעי לי' ברה"ר הא אסור לנושאה.

אלמא קסבר אין בי"ד מצווין להפרישו נראה פירושו דבאמת אית לן בשמעתין לקמן ג' כתובים דצריכי וליכא למימר בהו אין מלמדין להזהיר גדולים על הקטנים אלא מאן דס"ל אין בי"ד מצווין להפרישו מוקי לקראי במאכיל בידים ואהא קאי כולא שו"ט.

רש"י בעושה ע"ד אביו בא רש"י לעורר דלא תימא אביו דוקא וממילא א"ש דר"י בר בסנא להכי כתב רש"י אביו לאו דוקא ודר"י בר בסנא שאני וכמ"ש רש"י.

ומבואר עוד מד' רש"י דהכוונה בע"ד אביו שצופה הקטן באביו דניח' לי'.

ואולי יש ליישב בד' רש"י קושית הח"ר למה קרא הש"ס בנדה הפרת הבעל קטן או"נ הא אמר לה טלי אכלי והוה כעושה ע"ד אביו ולד' רש"י דוקא אם עושה להנאת אביו לא זולת והכא הבעל מיפר לטובתה ולא לטובת עצמו. ועיין מ"ש ח"ר לתרץ הקושיא מתולש שכתב לעיל ותי' הח"ר אינו עולה כ"א לס"ד אבל במסקנא דמיירי בתולש דרבנן עדין יקשה.

גמרא נכרי אדעתא דנפשי' עביד יל"ד הא גבי איגרת פ"ק דשבת דדוקא בקצץ אמרינן אדעתא דנפשי' עביד וי"ל לר"ש דס"ל כבוי רק מדרבנן אסור י"ל דמה"ט סמכינן אפילו לא קצץ ולר"י צ"ל משום פסידא לא גזרו רבנן וי"ל בזה דיוסף סמאי פרק כל כתבי שם שלא הניח נכרים לכבות הי' מסופק דלמא מתני' דידן דאין אומרים אם תכבה ר"ש היא אבל לר"י אסור ופשטו לי' חכמים דגם לר"י שרי.

גמרא בדמאי הקילו יל"ד להפוסקים דס"ל כל פירות אילן חוץ מזתים וענבים רק מדרבנן חייבים במעשר א"כ מצינו לאוקמא הך ברייתא בשאר פירות וי"ל דהך ברייתא פ"ג ממסכת דמאי מתניי' ובודאי בדמאי מיירי. ויע"ל דרישא דאין חוששין ע"כ גם אזתים וענבים קאי דלא ידעינן אם לא ספי לי' מזתים ומשמע דה"ה סיפא אפילו בענבים וזיתים מיירי. ומה"ט דמקשה לי' תו מתרומה דמשמע לי' ג"כ סיפא דומיא דרישא ומשני לי' דהתם על כרחך לאו דומיא דרישא תניא.

גמרא יונק מנכרי' וכתב רש"י יונק שקץ דבר משוקץ והי' נראה ראי' מכאן לד' תוס' תמורה סו"פ כל האסורין דכשירה שינקה רק מן הטריפה אפילו להדיוט אסורה והך נכרית דניזונת מדברים האסורים חלבה אסור ואעפי"כ יונק וכו' ומאחר דהתינוק מאמו או משאר גדול ניתנה להניק מבהמה טמאה דמותר להאכילו בידים נבילות להכי קאמר דמ"מ דוקא יונק שרי לי' רבנן משום חיותא לא זולת.

גמרא ואפילו בשבת דס"ד מאחר דהתינוק אינו יונק מעצמו כ"א מוליכין אותו לבהמה טמאה ויהא אסור בשבת מפני ששביתתו עליך קמ"ל משום דסתם תינוק מסוכן אצל חלב מותר.

גדול בעי אומדנא עיין רש"י מפרש לה רש"י אאיסור שבת דשייך אומדנא כמ"ש רש"י אבל בחלב טמא ומאי אומדנא שייך אי ליכא חלב אחר והוא מסוכן.

לא תאכילום כך הגירסא לפנינו אבל רש"י לא גרס לי' משום דמפרש משום קרא יתירא והדין עמו דאי כגירסתינו מאי עלה ע"ד המקשה להקשות וכן בדם ליכא לפרש דממלת נפש קמקשה דמשמע אפילו קטן ולא פירש רש"י כן משום דקושי' ראשונה אזלא.

עד"ז וכן באמור ואמרת נוכל לפרש אמור להם ואמרת שיאמרו לקטנים וגם בזה פי' רש"י ע"ד הקו' הראשונה דמיותרא קמק'.

וצריכא עיי' רש"א והנה מה שתירץ דגם בטומאה שייך כרת צ"ע מאי ענין טומאת כהנים לטומאת קדשים טומאת קדשים גם בישראל שייכא. וכן מ"ש דטומאת מת בכזית ג"כ קשה הא עצם כשעורה ונראה כוונתו דעכ"פ תרווייהו שרצים וטומאה במשהו ועיקר סמיכות רש"א על מ"ש דבמה הצד פרכינן כל דהוא.

והנה בחידושי רשב"א תמה ע"ד הרמב"ם דפסק אפילו באיסור דרבנן אין מאכילין בידים מ"ש מאכיל בידים לדידן מב"ד מצווין להפרישו למאן דאית להו הכי הא תרווייהו מקרא נפקא אלא דמר מפיק לקרא למצווין להפרישו ומר מפיק לי' למאכיל בידים וכי היכי דלמ"ד מצווין קרא לא איירי אלא באיסור דאורייתא ה"נ למ"ד אין מאכילין קרא לא מיירי כ"א באיסור דאורייתא נראה דיש לחלק דלמ"ד בי"ד מצווין שפיר כיון דקרא לא קאי כ"א אאיסור דאורייתא כ"ז דלא אשכחן דה"ה באיסור דרבנן רבנן גזרו דמצווין מדעתן לית לן למימר הכי משא"כ למ"ד קרא לאין מאכילין איסור קאתי הא כל איסור דרבנן אסור ולא תסור ממילא ג"כ אין מאכילין. אלא שהחידושי רשב"א הקשה א"כ מאי פריך הש"ס פרק תולין וליתבי' לתינוק ישראל ש"מ דאיסור דרבנן מאכילין בידים הנה בלא"ה קשה מנא פשיטא להש"ס דרב משרשיא ס"ל אין בי"ד מצווין דלמא סבר מצווין וא"כ

להאכיל בידים ודאי אסור אלא ע"כ קושית הש"ס הוה עד"ז לימא ס"ל לרב משרשיא בי"ד מצווין ודחי הכי ה"ט דלמא אתי למסרך.

והנה ה"ה פרק כ"ד מהלכות שבת הקשה ד' הרמב"ם אהדדי שכתב הרמב"ם שם דבשבות דרבנן אין בי"ד מצווין משמע דבדאורייתא מצווין ובהלכה מ"א פסק דאפילו באיסור דאורייתא אין מצווין ותירוץ הכ"מ דהרמב"ם נקט שם ואם גם אביו אינו מוחה בו אין ממחין בידו וע"ז כתב הרמב"ם דדוקא באיסור דרבנן אבל באיסור דאורייתא ממחין ביד אביו ונראה להביא ראי' לד' הכ"מ ממה שכתב הרמב"ם פרק י"ב מהלכות שבת גבי כבוי קטן שבא לכבות אין שומעין לו ודוקא אם עושה ע"ד אביו הרי מבואר דע"ד עצמו אף דהרמב"ם פסק כר"י דמשאצ"ל חייב עלי' והוה כבוי מלאכה דאורייתא מ"מ אין מוחין בידו אא"כ עושה ע"ד אביו הרי מבואר כדברי הכסף משנה.

ועיין במ"ל סוף הלכות מאכלות אסורות מה שפלפל מסוגיא דפרק יוצא דופן ופירש דבריו גם קושית תוס' פרק יוצא דופן מיושב שהקשו היתכן שילקו אחרים על שלא הפרישו לקטן ולד' המ"ל דכל הסוגיא קאי אמאכיל בידים אין תימא כל כך אלא שיל"ד למה לא הקשה תוס' בפשיטות כיון ופלא לאו דאורייתא מאי מלקות שייך וצ"ל דמשמע לתוס' דמלקות לאו דוקא כי אם מכות מרדות דלקי אפילו אדרבנן.

והנה הב"י סימן שמ"ג בא ליישב ד' הטויו"ד שע"ג דפסק בטומאת כהנים ב"ד מצווין להפרישו דמשמע להטור שהצריכותא לאו דוקא כ"א כ"א הני תלתא קראי כפשוטן דב"ד מצווין להפרישו ולא ילפינן מינייהו ותימא על דבריו א"כ בשרצים ודם היה להטור לפסוק כן כמ"ש. והנה הרמב"ם כתב דאב חייב להרגילו ולכנחו בקדושה אבל לכאורה רק מדרבנן אמנם הנ"י בפ"ק כתב דבטומאת כהנים קרא דאמור ואמרת קאי על האב וא"כ החינוך בטומאת כהנים דאורייתא ולא כמו שהשוה הב"י ד' הנ"י לד' הטור ומ"מ על הנ"י קשה אמאי לא מתרץ הש"ס כן ולא אצטריך לשנויי ליטמו להו בידים דאין זאת משמעות לשון אמור ואמרת כמ"ש הטור. ועיין ברא"ש פ"ק שם ותמצא מרגליות טובה.

ועיין ר"ן פרק מי שהחשיך שהביא בשם הרשב"א ראי' משם דמאכילן לקטן איסור דרבנן בידים ולאתי למפרך לא חיישינן משום אדם בהנ"ל והן ד' הרשב"א בחידושיו שם אבל הר"ן אגב שיטפא מייתי מקטן שבא לכבות והתם מוקמינן לה בעושה על דעת אביו.

והנה הב"י החליט דהרא"ש השמיט סוגיא דפ' חרש ולא זכר כי בסו"פ כ"כ סי' י"ב הביא הרא"ש כל הסוגיא דיבמות.

בעז"ה סוגיא דקטן או"נ מהדורא בתרא.

ת"ש לא תאכלום לא תאכילום כך הגירסא לפנינו ורש"י ע"כ לא גרס הכי כמו שבארנו במה"ק אבל ס"פ ר"ע במסכת שבת שם כתב רש"י גופי' לא תאכלום לא תאכילום ונבאר תחלה בע"ה לפי גירסא דידן מכיון שהמקשה בעצמו מפרש לא תאכילום והאיך קאמר מאי לאו דקאמר להו לא תאכלו ונראה דבפסחים בשטה דחזקי' ור' אבהו מקשה הש"ס הא בשרצים כתוב לא יאכל ואמאי מותרים בהנאה ומשני משום דכתיב $ציור בספר$ ושקץ יהי' לכם משמע שלכם יהי' ומקשה א"כ אמאי בעינן נזדמן דוקא ומשני אמר קרא יהי' בהווייתן יהי' ולפי"ז מבואר דבלא נזדמן אפילו אסור למכור או ליתן ובאמת הוא מלבד דרשא דיהי' דבר הלמד מענינו דהאי קרא דלכם בדגים טמאים כתיב ושם שייך נזדמן אבל קרא דלא תאכלום בשרץ הארץ כתיב ומאי נזדמן שייך וא"כ הכי עדיף להאכילו לתינוק מלהאכילו לנכרי וא"כ ל"ל קרא דאסור להאכילו לתינוק בידים והיינו דמקשה אמת כי לשון לא תאכלום משמע לא תאכילום אבל ל"ל קרא ע"ז בשרץ הארץ מאחר דלא שייך נזדמן אטו קיל להאכילו לתינוק ישראל מלהאכילו לנכרי דאסרי' משום דכתיב יהי' בהווייתן יהי' א"ו אם אין ענין להאכילו בידים דלא אצטריך קרא תנהו ענין למימר להו לא תיכלו ומשני הש"ס לעולם קרא למאכיל בידים אתא ולגופי' באמת לא אצטריך כ"א לדיוקא דוקא להאכילו בידים אסרתי לך אבל אי אתה מצווה להפרישו. ועד"ז יש לתרץ קושית תוס' פרק כל כתבי גבי קטן הבא לכבות אמאי לא דחה הש"ס דמירי בקטן שהגיע לחינוך ולפמ"ש א"ש מאחר דמקרא דשרצים ילפינן דאי אתה מצווה להפרישו וכי אצטריך קרא לאשמעינן דאין ב"ד מצווה להפרישו כי הב"ד יעמידו השוטרים לפקח על מעשה הקטנים אלא ש"מ משום אביו כתב כן קרא דלא תימא משום דכתיב ונטמתם בם בשרצים ודרשינן ונטמתם ר"ל המוח יטומתם אביו מצווה מן התורה להפריש כתב קרא דאין חילוק בין שרצים לשאר איסורין והחינוך בכלהו רק בדרבנן. ועיין מ"ש לקמן בזה. ועתה נבוא לבאר לד' רש"י בסוגיא דלא רצה לפרש דגרסינן לא תאכילום משום דקשה לי' א"כ מה זה דמסיים המקשה מאי לאו למימר להו לא תיכלו ומ"מ יל"ד לשון לא תאילום ואמאי נפיק להו למימר להו לא תיכלו ולמ"ש א"ש משום דקשה למקשה למאכיל בידים ל"ל קרא. אלא דאכתי קושי' במה"ק על מ"ש רש"י קרא יתירא קשה הא רש"י בעצמו מנה בפרק כל שעה אהא דאמר אביי נמלה לוקה שש לאו דלא תאכלום להנך ששה לאוין ולא הוה קרא יתירא ושלא להניח ד' רש"י בתימא נראה דרש"י פרק שמיני ע"פ לא יאכלו כי שקץ הביא מתו"כ דקרא אתא דכתיב לא תאכלו להזהיר גדולים על קטנים להאכילן בידים וי"ל $ציור בספר$

דקושית הש"ס מאי לאו למימר להו היה דאי להאכיל בידים מלא יאכל ילפי' ר"ל דאי לא כתב רחמנא כ"א קרא קמא הוה מפקי' לי' להאכיל בידים כתב רחמנא קרא בתרא למדרש אבי"ד שמצווין להפרישו וע"ד שכתב בפ' משפטים על ויצאה חנם דב' קראי צריכי דאי מחד הוה אמינא דמוקמי' לה אבוגרת וה"נ דכותה ומשמע לי' לאביי דהני תרי פליגי ברייתא קמייתא יליף מאכיל מקרא קמא ע"כ אייתר קרא בתרא וש"מ ללאו יתירא והיינו דאביי.

וכתב תוס' פרק כל כתבי דהו"מ לשנויי בקטן שהגיע לחינוך והא דלא משני הכי משום דבדם כתיב כל נפש וכתב רש"י פרשת משפטים דלשון כל נפש אפילו קטן כל דהו גם כי יכה כל נפש עייי"ש וא"כ בדם מיירי קרא בקטן כל דהו מסתבר דה"ה בשרצים וטומאה. ומ"מ משני הש"ס גם גבי טומאת כהנים למספי בידים וקשה על הטור שכתב ביו"ד שם דפשטא דקרא משמע למיסר כי' לא תטמא א"כ אמאי לא משני הש"ס התם שאני דכתיב אמור ואמרת וכ"ת לילף מני' שאני כהנים דריבה בהן הכתוב מצות יתירות ונראה כוונת הטור דמסקינן לעיל ר"י ספוקי מספקא לי' אי מצווין להפרישו ולמה מספקא לי' לר"י אלא ודאי בטמאת כהנים פשיטא לי' לר"י כמ"ש הטור דמצווין להפרישו ופשיטא לי' דטומאת כהנים ליכא למילף דשאני כהנים דריבה בהן הכתיב מצות יתירות אלא דמספ' לי' מאחר דבטומאת כהנים כתיב אמור ואמרת דמ' דמצווין להפרישו דלמא גם בדם ושרצים פי' דקרא דמצווין להפרישו או האי כדאיתא והאי כדאיתא והיינו ספיקא דר"י ואמנם ר' פדת דפשיטא לי' דאין מצווין ע"כ ס"ל דגם בטמאת כהנים דוקא בידים אסור ומעתה הש"ס דמוקמי קרא דמטומאת כהנים לבידים ע"כ הוצרך לתרץ כן לר' פדת אבל לר"י דספוקי מספקא ני' דע"כ פשיטא לי' דבטומאת כהנים מצווין להפרישו קיי"ל כר"י דקרא כוותי' דייקי אבל בשאר איסור לא שבקינן הלכה למעשה דר' פדת מפני ספיקא דר"י.

ודע דהך צריכי פירושא מדכתב רחמנא תלתא פסוקי אאיסור מאכילין ומשמע דבכל התור' מאכילין וזה נגד הסברא ונח לנו לאוקמי קרא לבי"ד מצווין ונימא דזה דוקא בהני תלת אבל מאכיל בכל איסור אסור וע"ז משני דג' קראי צריכי ושפיר ילפי' מנייהו ובכל איסור אסור מאכיל.

והנה הרש"א תירוץ על קושית המזרחי דגם בטומאה שייך צד כרת האוכל קדשים בטומאת הגוף ודבריו צריכין עיון א"כ למה צותה תורה זאת לכהנים הרי בישראל שייך זה ואדרבא קדשים קלים של ישראל נאכלים בכל העיר וקדשי כהנים לפנים מן הקלעים ואם אביו יודע שהבן נטמא לא יתניהו לעלות למקדש ויש ליישב ע"ד שכתב בחומש

ובנבלתם לא תגאו ברגל או אינו אלא לגמרי הרי טומאת מת חמירה ולא הזהרו עלי' רק הכהנים הרי דאצטריך האי קרא דכהנים ללמד על קרא דבנבלתם. ולי נראה לתרץ קושית המזרחי באופן שגם קושי' שנייה של המהרש"א תתישב דכבר הצענו לעיל ד' הנ"י שכתב דקרא דאמור ואמרת קאי על האב וקשה למה לא מתרץ כן הש"ס וצ"ל דמאחר דאית לן קראי דדם ושרצים משמע להאכיל בידים ניחא טפי להש"ס לאוקמי גם קרא דאמור בלהאכיל בידים והא תינח בתר דאית לן הני תרי קראי אבל אי לא כתב רחמנא רק דם או שרצים דלא דמי לשאר איסור הוי מוקמינן קרא דאמור כפשוטו ואאב כד' הנ"י.

והנה ה"ה פי"ז מהלכות שבת השוה ד' הרמב' בענין עושה ע"ד אביו לד' רש"י אמנם רש"י כתב דאביו לאו דוקא ה"ה שאר גדול והיכן רמיז זה בד' הרמב' ונראה דמיד כתב אחר כך אבל אם הקטן עושה מעצמו אין מוחין ולא כתב שלא ע"ד אביו ש"מ דדוקא מעצמו הוא דאין מוחין אבל ע"ד אחרים מוחין והכי מסתבר דאביו במתני' דאין שומעין לו מאן דכר שמי'. ומד' כל הפוסקים מבואר דגם ע"ד אביו לאו דאורייתא אבל הרמב"ן בחומש פרשת יתרו כתב דקרא דאתה ובינך ע"כ לעושה ע"ד אביו קאי דהאי ובנך ע"כ בקטן מיירי ולא משכחת לה אלא בע"ד אביו ואתה ובנך דומי' דאתה ובהמתך דקאי אמחמר אחר בהמתו וצ"ע על הראשונים האיך מפרש קרא דאתה ובנך וצ"ל דקרא מיירי דאב ובנו עשו מלאכה אחת דשתים שעשו מלאכה אחת מה"ת שרי ובהנך אתא האי קרא לאסור אף דשנים פטורין. והי' נראה להביא ראי' לד' הרמב"ן דלשאר מפרשים אין חילוק בין שבת לשאר איסורים ואמאי לא מוקי הש"ס קראי דדם ושרצים וכהנים לעושה ע"ד אביו אלא ש"מ דגם ע"ד אביו דוקא בשבת שייך ולא בשאר איסורים ולדברי החולקים צ"ל דלשון הברייתא להזהיר גדולים על הקטנים משמע אפילו קטנים שאין בהם דעת וכן כל נפש לא תאכל דם משמע ג"כ כל נפש אפילו קטן כ"ד כמו כי יכה כל נפש ובקטן שאין בו דעת לא שייך עושה ע"ד אביו וכ"כ רש"י בהדיא שיודע להבחין.

והנה בפרק כ' מהלכות שבת הביא ה"ה דעת הרשב"א והרמב"ן דקטן דומיא דבהמה שנותנה עליו כשהוא מהלך ונוטלה כשהוא עומד וכתב ה"ה דד' הרמב' נראה דקטן מיירי שנותנה עליו מע"ש וכשעושה בשבת עקירה והנחה אין אנו מצווין על שביתתו משא"כ בבהמה וקשה הא עכ"פ עושה ע"ד אביו וכ"ת הא הוה ג"כ דרבנן והתירו משום פסידא יקשה עכ"פ למה לא התירו אפילו במקום קטן פחות מד"א וצ"ל דנח לרבנן להתיר איסור דרבנן שאינו עושה מעשה בידים מלהתיר פחות מד"א שעושה מעשה בידים וכמו ר' יהושע לענין בל תגרע ובל תוסיף ולפי"ז שפיר דייק הרמב"ם לשטתו כאן

למ"ש בסוף הלכה מ"א דאפילו איסור דרבנן אין מאכילין דטעם הרמב"ם כאן שנחלק על הרשב"א ורמב"ן מדלא הזכיר הש"ס גם גבי קטן דנותנו עליו כשהוא מהלך ש"מ דאין לעשות כן והטעם משום דאם יתנו עליו בשבת והקטן כשיעמוד יעשה הנחה הרי האכילו אביו איסור דרבנן בידים והרשב"א שנחלק על הרמב"ם וס"ל דאיסור דרבנן מאכילין בידים באמת הביא ראי' מכאן והביאו הרן בפרק מי שהחשיך והרמב"ן דס"ל עושה ע"ד אביו הוה דאורייתא ע"כ הוצרך לפרש דמיירי שנותנו עליו כשהוא מהלך וכן הביא בשמו הר"ן בפרק מי שהחשיך.

וז"ל הרמב"ם פרק כ"ה מהלכות שבת קטן שעושה שבות דרבנן כגון שהי' תולש מעעוץ שאינו נקוב או מטלטל בכרמלית אין בי"ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אביו אין ממחין והרואה דבריו יראה שהעתיק תירוץ הש"ס ער מניחו תולש מניחו זורק ומאחר דתירוץ הש"ס קאי למ"ד מצווין והרמב"ם פסק אין מצווין למאי הלכתא הביא תירוץ הש"ס ונראה דקשה לי, להרמב"ם קושית הרשב"א למנה פתח בהבאה וסיים בתלישה ובשלמא למ"ד ווציוון בא לגלות דסיפא בדרבנן דוקא מיירי וכמ"ש במה"ק אבל לדידן דקיי"ל אין מצווין קשה ולזה בא הרמב"ם לבאר דמאחר דגם לדידן עושה ע"ד גדול אסור ואי הוה תני מניחו ומביא ס"ד אפילו אם צופה באביו שצריך מפתח או חותם ומביאו שרי לכך שייר הבאה דכה"ג אסור ונקט מניחו תולש וזורק לעצמו כדרך הקטנים ומרישא מוכח דבכרמלית ג"כ אסור דנקט לא יאמר לתינוק דהוה מאכיל בידים דאפי' בדרבנן אסור וא"כ סיפא ג"כ בכה"ג מיירי בדרבנן ודלא תקשה לך הרי אפילו בדאורייתא אין בי"ד מצווין כתב הרמב"ם דבדרבנן אפילו אביו אינו מצוה ואם הניחו אין ממחין ואתא לאשמעינן הא בדאורייתא אביו מצווה לחנכו ולא די דלא הוה סתירה למ"ש הרמב"ם סוף הלכה מ"א כ"א אדרבא מהכא נפקא לי' להרמב"ם דאף דאין בי"ד מצווין אביו מצווה ומשמע לי' להרמב"ם דכשם דעושה ע"ד אביו אפי' בדרבנן אסור מדשבק הבאה למימר אף שלא אור לו אם רק מעצמו מביא לצורך אביו אסור ה"ה להאכילו בידים אסור בדרבנן.

שובת פרק כל כתבי, נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה לכאורה משמע מזה דמתני' ר"ש דס"ל כבוי דרבנן ואשמעינן תנא דאפי' שבות דשבות אסור אפילו במקום פסידא אבל לר"י דכבוי דאורייתא מאי קמ"ל מהי"ת נימא דשבות במקום פסידא שרי והשיב תלמיד אחד דס"ד כי היכי דתנן בפרק מי שהחשיך דנותן כיסו לנכרי ומשמע דבנכרי לא בעינן שיתנו כשהוא מהלך דאבהמא דוקא מסיק הש"ס ה"נ שרי במקום פסיד' קמ"ל דלא וכ"ז אי לא קיי"ל דאתא לדיוקא כבה אין לומר אבל כל המכבה אינו מפסיד שרי.

אלא דאכתי יל"ד הא הנכרי בא לכבות ולמה לי' למימר לי' כבה ובחידושי ר"ן יישב זה ונראה דרש"י בא ליישב זה שכתב דאמירה לנכרי אסור מדרבנן ומאי אתא רש"י למימר אטו לא ידעינן זה עדין אמנם רש"י מפרש מתני' עד"ז אף שהנכרי בא מעצמו לכבות אסור לומר לו יישר כוחך אם תכבה אף שבלא"ה יכבה אדעתא דנפשי' משום דכל אמירה לנכרי אסור מדרבנן. ואמנם נראה כוונת רש"י דלקוון כתב עוד דאין אדם מצויה על שביתת הנכרי וה"ק רש"י דהא דסמכינן אהא דנכרי אדעתא דנפשי' עביד משום דמדאורייתא אפילו הנכרי אדעתא ואפי' צוה לו הישראל ליכא עלי' ונהי דאסרו רבנן אפילו עבד אדעתא דישראל כגון גוי שהביא פירות במסכ' ביצה עכ"פ אאומדנא סמכינן דאדעתי' דנפשי' עביד

ויל"ד לד' הרמב"ן דעושה ע"ד אביו הוא דאוריי' מאתה ובנך מאי מקשה הש"ס נכרי כמי וצ"ל דהרי מ"מ אסרו חכמים בעבד ע"ד ישראל א"כ בנדקדק לשון שביתתו עליהם דנקטא מתני' והיים משום דתנן אין אומרים לשון רבים ואמאי נקט תכא לשון רבים למימר דע"ד אביו לאי דוקא ה"ה ע"ד גדולים אחרים כמו שכתב רש"י במסכת יבמות שם וההוא ודאי לאו דאורייתא.

והנה הב"י או"ח סי' שמ"ג כתב דהריף והרא"ש השמיטו תירוץ הש"ס משום דמסקינן ביבמות ר"י ספוקי מספקא לי' אנהו נמי לא פשיטא להו ומד' הרא"ש ס"פ כל כתבי גבי מילא מים שהביא דברי ר"פ ביבמות לפסק הלכה משמע דפשיטא דקיי"ל אין בי"ד מצווין להפרישו ולכאורה יש להביא ראי' ברורה לזה מדפשיטא להש"ס ריש פרק מי שהחשיך דאם נכרי וחמור יהיב כיסי' לקטן ונהי דיהיב לי' מע"ש ע"מ כשנושאו בשבת הרי צריך להפרישו ובשלמא לענין עושה ע"ד אביו כתב לעיל דלא הוה כ"א דרבנן ובמקום פסידא לא גזרו אבל ס"ד דב"ד מצווין להפרישו וילפינן לה מתלתא קראי הרי הוה דאורייתא אלא ש"מ פשיטא דקיי"ל אין בי"ד מצווין להפרישו.

ואפשר דרמיז לן תנא ג"כ דטעמא דמתניתין משום עושה ע"ד אביו דאל"ה למה לא נקט חש"ו אלא ודאי בעושה ע"ד אביו קמיירי וזה לא שייך כ"א בקטן שיש בו דעת אא"כ למה מסקינן להלכה דחרש וקטן כדבעי עביד הא בחרש לא שייך עושה ע"ד אביו ובקטן שייך.

ודע דלפנינו הגירסא ברש"י במקום ר"פ ר' יוחנן והב"י סימן שמ"ג כתב ע"ד הטור כמו כן ר' יוחנן דלא היה גורס ר"י ספוקי מספקא לי' אבל ע"ד רש"י ביבמות מבואר שהיה גורס כן עיי"ש וע"כ טעות סופר הוא בדברי רש"י.

והנה התוס' נתקשו למה לא מוקי הש"ס הני קראי בהגיע לחינוך לכאורה מאחר דעבדינן צריכותא על הני תלתא קראי ש"מ דילפינן מנייהו לכל התורה ואי מוקי בהגיע לחינוך הוה חינוך דאורייתא וזה לא מצינו אדרבא תניא גבי בן מברך לאביו דוקא באכל אביו שיעורא דרבנן ש"מ פשיטא דחינך דרבנן.

יבמות פרק חרש, מפתחא דבי מדרשא מדלא עבד ר"י מנפשי' לדבר טליא ש"מ דהוה ס"ל קטן או"נ בי"ד מצווין להפרישו וא"כ למאי הלכתא שואל לר"פ ולזה נראה מאחר דברה"ר מיירי ואם יאמר לגוי להביאן הו"ל חד שבות ונסתפק מאחר דאיכא כאן ביטול ביהמ"ד אי שרוי לומר לגוי להביאן ונסתפק בפירוש דברי ר' יוסף בפרק הדר דיש חילוק בין שבות שיש בו מעשה שנחלק שם ר"ח עם הרי"ף אי אמירה לנכרי במקום מצוה מותר אפילו בדאורייתא.

דבר טליא וטליתא פירוש רש"י זכרים ונקיבות יל"פ דאמרינן בפ"ק דב"מ מציאת הבן לאביו דאדעתא דאביו הגביה דהרי כשמצאה מריצה אצל אביו ואי הוה מדבר טליא לחוד אי משכח להו מייתי להו לאבוה אבל אם גם טליתא היו שם יוודע הדבר בנקל.

וכתב רש"י ישחקו שם שבת היתה נראה כוונת רש"י דלא דר"י הלך אל הבתים לקרוא לתינוקת לשחק כ"א שבת היתה והיו התינוקות משחקים במקום אחר וצוה עליהם ר"פ שיוליכים כאן וכ"מ הלשון ולטיילו התם וז"ש רש"י וישחקו שם במקום דאורכסי הני מפתחי וע"ז כתב רש"י שבת היתה שהיו התנוקות משחקים ברה"ר.

קטן או"נ יל"ד מאחר דהשתא בשבת עסקינן לימא קטן מחלל שבת אין בי"ד מצווין להפרישו ונראה דבאמת בשבת כתיב אתה ובנך וע"כ בבנך קטן מיירי כמ"ש הרמב"ן בפרשת יתרו דאי בגדול היינו אתה וע"כ ה"ק אתה מצווה על בנך כמו שאתה וכל בהמתך ואמאי נימא בשבת אין בי"ד מצווין להפרישו וצ"ל דגם בשרצים כתיב קרא יתירא להזהיר על הקטנים אבל מדכתב לא תאכלום דמשמע לא תאכילום כמ"ש רש"י בהדיא ס"פ שמנה שרצים ילפינן דדוקא אאכילה בידים הקפידה תורה ומינה ילפינן דגם גבי שבת לא הזהירה תורה אלא אמרגילו בידים ובכלל זה עושה ע"ד אביו ואביו שותק ולהכי נקט הש"ס קטן או"נ והול"ל אוכל שרצים אבל דברו חכמים בלשון נקיה דאיזו קטן בישראל יאכל שרצים וקרו להו נבילות וקאמר משום דר' פדת סבר דקרא דלא תאכלום פירוש לא תאכילום ס"ל גם גבי שבת אתה ובנך לא יעשה בכך מלאכה בשבת אדעתך.

אל יאמר אדם לתינוק נראה דלא נקט תנא לקטן דס"ד בקטן שהגיע לחינוך דוקא הוא דלא יאמר ולהכי נקט לשון תינוק דסתם תינוק הוא קטן שבקטנים ומכ"ש לשטת תוס'

פרק כל כתבי דבהגיע לחינוך צריך להפרישו דא"ש דאי נקט קטן היה צריך לחלק בסיפא מניחו תולש בין הגיע לחינוך בין לא ונקט תיכוק דממילא ידעינן דבלא הגיע לחינוך מיירי ועד"ז נבוא בעזה"ש לבאר הברייתא שנתקשה בה בחידושי רשב"א טובא ואנן נקשי ג"כ למה נקט תרתי ברישא ותרתי בסיפא ולמה נקט מפתח או חותם ברישא ובסיפא תולש או זורק ונבאר בעז"ה דהא גופא דנקט תנא הבאה ברה"ר כבר כתב הרשב"א דאתא לאשמעינן דאע"ג דהוה ספק אם יעשה איסור דאורייתא כלל אסור דיכול להביא פחות מד' אמות אמנם נהי דהוה רק ספק כיון דדאורייתא הוא ואם יעקור ד' אמות ע"י שהגדול אמר לו הביא הו"ל כמאכל בידים ועתה נקט מפתח או חותם ע"ד לא זו אף זו דבמפתח מצי מיירי שהתינוק בקש מאביו דבר וא"ל אביו הבא לי מפתח ואפתח המגדול שסגור בו ואתן לך ובכה"ג כיון שהתינוק להוט בודאי לא יעמוד תוך ד' אמות אבל חותם אין לתינוק תועלת בו ורק לצורך המצוה הביאו נימא דשרי דספק המצוי שלא ירוץ בב"א ויביא קמ"ל ומעתה אם הוה תני מניחו מביא א"כ אריש קאי בדבר שצורך לאביו בו וכה"ג דעושה רק לצורך אביו באמת צריך למחות ונקט תולש דהוא אדרבא דבר שא"צ לאביו דהרי יאסור בו אם תלשו ומשו"ה מניחו דעושה לצורך עצמו ואין מצווין להפרישו, ואפילו זורק דמצוי מיירי שזורק דבר שצורך לאביו בו תוך ד"א של אביו ואביו צריך לזה מ"מ כיון דסתם זריקת התינוק לעצמו לשחוק בזריקה מקרי עושה לעצמו וא"צ להפרישו ואמנם כ"ז בס"ד אבל במסקנא דמוקי לה בכרמלית דרבנן ק' לפלוג ולתני אבל מניחו מביא בכרמלית דע"כ להאי תירוץ רישא ברה"ר מיירי דמשו"ה דהוה דאורייתא אל יאמר הבא ואמנם לד' הרמב"ם דאפילו דרבנן לא שרי להאכילו בידים ולמסקנא גם רישא מיירי בכרמלית ומשו"ה אל יאמר דהו"ל מאכיל בידים אבל בסיפא אי הוה נקט מניחו מביא אין זה מוחלט דכשם דלהאכיל בידים אסור בדרבנן ה"ה אם התינוק צופה באביו שצריך מפתח או חותם ומביאו מעצמו צריך אביו למחות בידו ולהכי נקט תולש וזורק ועל ד' שבארנו דלעצמו עביד.

ולד' הרשב"א דס"ל דדרבנן מאכילין בידים צ"ל האי תירוץ למ"ד בי"ד מצווין להפרישו ואליבי' מודה הרשב"א.

בעושה ע"ד אביו עיין רש"י שכתב דהו"ל כאלו מצוהו ומכוח זה מוכרח דאביו ל"ד ה"ה כל גדול ומכח זה הוכרח ג"כ רש"י ליישב מר"י בר בסנא ולא רצה לפרש כהרמב"ן ביתרו דהיינו דכתיב אתה ובנך ואביו דוקא דא"כ מאי פריך הש"ס נכרי נמי בנך כתיב ותו לא.

וכתב תוס' פרק כל כתבי דהו"מ לשנויי דמיירי שהגיע לחינוך ולמ"ש הרשב"א דעיקר קושית הש"ס מלשון ששביתתו עליך מתורץ ג"כ קושית תוס'.

בן חבר וכו' עיין תוס' ומ"מ יל"ד מאחר דכבר תירוץ הש"ס לעיל דבדרבנן שרי מאי זה שחזר והקשה מדרבנן ונראה דברייתא נקט בן חבר שרגיל לילך ומ"מ אין חוששין דמספק לא ממחינן ביד האב דלמא לא יתן לו הזקן ומאחר שיודע דלא ניחא לחבר אבל מאחר דקתני מצא בידו פירות אינו זקוק לו פירש רש"י לטלו ממנו דאם יטלו פ"א לא יקח הקטן ומשמע להש"ס דמרגיל באיסור דרבנן הוה כדאורייתא ואי בדאורייתא מצווה להפריש בדרבנן עכ"פ להרגיל אסור ומזה נראה דיצא להרמב' שכתב סוף הלכות מאכלות אסורות וכן אסור להרגילו בחילול שבת אפילו בשבות דרבנן דמרגילו חמור כמאכיל בידים שכתב הרמב' שאסור אפילו בדרבנן.

יונק תינוק והולך יל"ד מה לשון והולך ונראה דס"ד דבעינן אומדנא כמה פעמים ביום צריך לינק ויותר מזה יהא אסור קמ"ל דיונק והולך.

מן הנכרית עיין בחידושי רשב"א שנתקשה דפשיטא מהי"ת לא יינק ונראה דס"ד דניחוש שהנכרית תאכילנו דברים אסורים קמ"ל דאין לנו ליחוש לכך כ"א אנן אסורים להאכילו בידים ובתר הכי קתני בהמה טמאה אף דע"כ אנן מסייעים לו שיינק מבהמה טמאה כי מעצמו לא יקרב התינוק לינק מבהמה אעפי"כ משום דסתם תינוק מסוכן אצל חלב שרי וע"ז קאמר ומכולן ר"ל אפילו מבהמה שהיא נבילה או טריפה מחיים יכול לינוק ואפילו אף דאנן מסייעין בהדי' וס"ד דמוטב לחלוב ע"י נכרי הבהמה ולהשקותו החלב קמ"ל דלא דלהשקותו הוא בכלל ולא יאכילנו דחלב טמאה אסור מה"ת ומה"ט הפסיק תנא במאי דתני ולא יאכילנו משום לתת טעם למה יונק אפי' בשבת.

שייך לעיל בתרומה דרבנן, צע"ג לד' הראב"ד בהלכות מעשרות דכל פירות אילן אפילו זיתים וענבים פטורים מה"ת ודוקא תירוש ויצהר חייב מאי ס"ד להקשות הא פירות קתני ופירות כולהו דרבנן וצע"ג.

בעז"ה סוגיא דביטול כלי מהיכנו לסיומא דמסכת שבת פרק כירה מ"ז

אין נותני כלי פירש רש"י בשבת וקשה הא בהדיא תנן לה בסיפא ואם נותנה בע"ש מותר ונרא' דתוס' כתב אהך סיפא דהל' דחוק עיין בדבריהם והיה אפשר למימר דבאמת גם מע"ש אסור ליתן לכתחלה הא דיעבד מותר וא"כ שפיר י"ל דאין נותנין דרישא היינו אפילו מע"ש לזה כתב רש"י דלא היא דמע"ש נותנין אפילו לכתחלה ומאי דתנן בלישנא דחיקא היינו לאשמעינן דמותר להניחו בע"ש וא"צ לסלקו ומעתה נבאר יותר תנן בפרק ב"מ לא יקוב אדם שפופרת לא ימלא אדם קערה ותרווייהו משום שמא יסתפק וס"ד

שפיר דה"ה כיון דאין נאותין ממנו גם כאן גזרינן שמא יסתפק וא"כ כי היכי דבשפופרת וקערה דטעמא משום שמא יסתפק אפילו עשה כן מע"ש צריך לסלקו וס"ד דה"נ כן קמ"ל דמותר להניחו וטעמא דהתם אי מסתפק איכא איסור דאורייתא כבוי ולפחות כעין דאורייתא הוא דגזרינן אבל הכא מוקצה דרבנן מע"ש הכל מותר בין לכתחלה בין דיעבד להניחו והיינו דתנן בהדיא ואין ניאותין ממנו ומעתה יקשה א"כ טעמא מאי אין נותנין בשבת וע"ז כתב רש"י או משום דר' יצחק או משום דר' יוסף וכתב רש"י תחלה לפי שהשמן מוקצה ול"ת הכוונה משום דיסתפק הימנו דאם כן אפילו מע"ש יהי' אסור אלא משום הני טעמי דכתב. ויב"ד ע"ט הקדים רש"י לדר' יצחק מקמי דר' יוסף ותלמיד אחד השיב משום דר' חסדא אליבא דרבה ג"כ קאי בשיטת דרב יצחק לפי פירוש רש"י. ולי נראה דמשמע לי' לרש"י דע"כ מסברת חוץ משמע טפי כרב יצחק מכרב יוסף דיצ"ד דמדפריך הש"ס פרק מי שהחשיך בפשיטות והא קמבטל כלי מהיכנו משמע דביטול כלי מהיכנו לכ"ע אסור ומאי דוחקי' דר' יצחק לחדש אין כלי ניטל א"ו דקשה לי' אי ס"ד דטעמא משום ביטל כלי מהיכנו משכחת לה שפיר דנותנין כלי תחת הנר והיינו אם נתן שם תחלה דבר המותר וכשנופל השמן לתוכו הו"ל הכלי בסיס לדבר האסור והמותר ומותר בטלטול ואין כאן ביטול כלי מהיכנו והאיך סתם לן תנא אין נותנין אלא ש"מ משום אין כלי ניטול אלא לצורך דבר הניטול וה"ט דרבה אליבא דרב חסדא ג"כ לפי פירוש רש"י.

והנה פירש רש"י דטעמא דאיסור ביטול כלי מהיכנו הוא דהוה כאלו חברו בטיט ובפרק מי שהחשיך כתב רש"י דטעמא משום סותר פירש דאף דאין סתירה בכלים סתירת כל הכלי עכ"פ אסורה ונראה דקשה לי' לרש"י דמדפריך הש"ס שם והרי מבטל כלי שהיכנו דמשמע דכ"ע מודו באיסור זה והרי רבה בשמעתין ע"כ לית לי' ביטול כלי מהיכנו אסור לזה כתב רש"י דביטול כלי מהיכנו ממש כדלקמן בכרים וכסתות שעומדים לשכיבה וישיבה וע"י שהמוקצה מונח עליהם בטלים זה אסור לכ"ע מטעם סותר משא"כ הכא דהכלי מיוחד לקבל שמן והרי השמן בתוכו מאי סתירה שייך וע"כ דמשום דאסור בטלטול הו"ל כאלו חברו בטיט בביטול כהאי הוא דפליג רבה.

ואין ניאותין, כתב רש"י ואין נהנין ומה בעי רש"י בזה ונראה דקשה לרש"י למה לא תנן אין מסתפקין הימנו כדתנן בפרק במה מדליקין גבי כנוי סוכה לזה כתב רש"י דלכאורה האי לפי שאינו מן המוכן הוא שפת יתר דאטו לא ידענא דאינו מן המוכן ונראה ע"ד שכתב תוס' בפרק מי שהחשיך דתנן נמי התם לפי שאינו מן המוכן וכתב תוס' דבא להורות דגם ביו"ט אסור וה"נ מאחר דבנר של יו"ט אסור שמן המטפטף משום הוקצה

למצותו ואסור להדליקו לצורך רשות ורמז רש"י דלהכי נקט ניאותין שאין נהנין ממנו אפילו כדרכו להדליקת רשות.

גמרא איתיבי' נותנין כלי לקבל ניצוצות צ"ל דאביי דמקשה הוה סבר כרב יוסף דטעמא דמתני' משום ביטול כלי מהיכנו וניצוצות אין בהם ממש ולא שייך ביטול כלי מהיכנו דאל"כ תקשה לנפשי' מ"ש שמן דאסור ומ"ש ניצוצות דמותר. אא"כ יקשה שוב אמאי פריך אביי לרב יוסף אי ידע מהאי דניצוצות אין בהם ממש וע"כ דלא ידע וא"כ מאי פריך לרבה תקשה לנפשי' וצ"ע.

ודע דהא דלא הוה סבר אביי דניצוצות שכיחי היינו דלא ידע דניצוצות שכיחי להזק אבל מצ"ע ודאי שכיחי.

בבתי חדתי ה"ה דהוי"מ לשנויי בדלף הראוי אלא משום דסתם דלף אינו ראוי ניחא לי' טפי לשנויי בבתי חדתי.

רש"י ד"ה מפני שמבטל כלי מהיכנו שעשה מכלי מוכן כלי מוקצה ר"ל ע"ד שכתב רש"י פרק מי שהחשיך דדמי לסתירה ואולי הביא לרש"י לחזור ממ"ש במתני' דלכאורה ממאי דמקשה אביי מכופין הסל לפני האפרוחים משמע דס"ל לאביי דאפילו ביטול כלי לפי שעה שמי' ביטול דאם לא היו על הסל ביה"ש מהי"ת יהא הסל מוקצה ועל זמן מועט ל"א דמקרי מחובר לקרקע כדפירש במתני' ולזה אולי בחר רש"י בהאי פירושא.

טבל מוכן, ובמי שהחשיך אדרבא אמרינן טבל לא חזי לי', ונראה דבשמעתין מיירי בחבית שנשברה בבית הבעלים ואי אמרת דלא מצי לקולטו לתוך כלי משום דטבל הוא ימהר ויתקנו למען הצילו וכיון שהוא בידו מקרי מוכן.

אלא שלשון עבר צ"ע דמשמע אפילו במזיד ומעשר בשבת במזיד לא יאכל ולמ"ש דעושה זה להציל היין מזיד כזה מקרי שוגג.

ניצוצות אין בהם ממש כתב רש"י כיון שנפלו מותרים לטלטל ובסו"פ כתב רש"י לאחר שכבו מותרים ונראה דג"כ בהא תליא דלמאי דס"ל לאביי למ"ש דאפילו לפי שעה שייך ביטול כלי מהיכנו ע"כ צ"ל דמיד שנפלו מותרים בטלטול שלא יהי' ביטול כלי מהיכנו אפילו לפי שעה אבל למסקנא באמת לא משגחינן בביטול כלי לפי שעה א"כ דיו אם מותרים לאחר שכבו.

בדלף הראוי, יל"ד אמאי בעינן דלף הראוי מ"ש מהא דאמר רבה לאביי בפרק משילין עייל פוריא להתם ויהא מותר לשפוך הדלף משום גרף של רעי והכא בבית דירה מיירי ואמאי יהי' הדלף אסור בטלטול וע"א הדוחק נראה דכ"ז שלא נתמלא הכלי אין כאן

גרף של רעי ושמא יפסוק מלדלוף ולא יתמלא ולא יהא רשאי לשפוך והוה ביטול כלי מהיכנו.

והתניא אעפ"י שאין עודן עליו נראה דס"ל דדמי למטה שיחדה למעות דבעי למימר לקמן דאפילו אין עליו מעות בהזמנה בעלמא מתסרי בטלטול.

א"ר יצחק יל"ד ר' יצחק אמר הול"ל ונראה משום דר"י אדר"ח קאי דמודה דאסור ליתן כלי תחת תרנגולת וקאמר לי' ר"י כשם שאתה מודה בלתת תרנגולת כך עליך להודות באי' ליקח כלי לכוף על הביצה.

וצריך ביאור מאי דוחקי' לר"י לפרש טעם משנתינו עד"ז ולחדש איסור בטלטול לצורך איסור שלא נזכר בשום מקום ונראה דלשון אין נותנין כלי תחת הנר קשה לי' דלדידי' אתי שפיר דהאיסור על הנתינה אבל אי טעמא כרב יוסף משום ביטול כלי מהיכנו האיסור קבלת השמן לכלי אבל לא הנתינה. והנה יש לר"י ב' קולות הא' דאם צריך למקומו של כלי מותר לתת כלי תחת הנר ולרב יוסף אסור משום ביטול כלי מהיכנו וזאת שנית דלרב יוסף אפילו ע"י גוי אסור לבטל כלי מהיכנו משא"כ לרב יצחק טלטול ע"י גוי אפילו במוקצה עצמו מותר. והנה עכ"פ מבואר דרב יצחק לית לי' מבטל כלי מהיכנו וא"כ קשה למאי דמסקינן בשמעתין אדרב יצחק כבר תרגמא ר"ה לשמעתיך בבבל גם ר"ה לית לי' מבטל כלי מהיכנו ומאי מקשה הש"ס פרק מי שהחשיך עלי' דר"ה והא קמבטל כלי מהיכנו והא ביטול כלי מהיכנו לית לי' לר"ה וזה סיוע לד' הרי"ף שם דר"ה לית לי' דרב יצחק. ועיין בזה בד' תוס' בצריך למקומו.

א' ביצה וכו' י"ל דקמ"ל אף דביצה שנולדה בשבת דעלמא וביו"ט אינו אסור רק מטעם גזירה משום שבת אחר יו"ט ויו"ט אחר שבת וס"ד דאטלטול לא גזרו כ"א באכילה דהוה ביו"ט אחר שבת דאוריי' קמ"ל.

באבנים מקורזלות וא"כ עיקר חסר מן הספר דתניא סתם אבנים ועוד אבנים מקורזלות פשיטא דמכסין דהרי אפילו לבית הכסא מותרין ולזה כ' דחדא קו' מתרצת חברתא וה"פ לעולם באבנים סתם מיירי אלא דאיכא בהדיי' גם אבנים מקורזלות ואיידי דמכסי בהני מותר לכסות גם בסתם ולא גזרי' שלא יכסה אבנים סתם לחודיי'.

אי ר"ש לית לי' מוקצה יל"ד כי הכי דאמרינן לקמן מ"ה ע"ב דאף דר' אית לי' כר"ש אוסר במדבריות דכגרוגרת וצמוקים דמיא פירש רש"י דדחינהו ולמא לא נימא גם בהני ב' חלות דכגרורת וצמוקים דמי ואולי דהתם עכ"פ דחינהו בידים למדבר משא"כ בהני צ' חלות שהניחן רק במקומן שהיו כבר.

אי ר"י כי לא מתכוין וכו' יל"ד הא מסקינן בפ' כל שעה דלא אפשר ולא מכוין מודה ר"ש דשרי וצ"ל מאחר דצודה כ"א אם לא ישאר שום רווחא מקרי אפשר וי"ל דהיינו דמשני לי' כיון דמה"ט לא אתיא לדידך כר"י משום דאפשר שלא לכסותה כולה א"כ ה"נ קאמר ובלבד שלא יעשנה כמצודה.

והנה בפרק משילין מקשה הש"ס והא מודה ר"ש בפסיק רישא וכאן לא מקשה והי' נראה דהש"ס דהכא אזיל בשטת הערוך דפ"ר דלא אכפת לי' לא מקרי פ"ר.

והנה הרשב"א תי' על הקו' תקשה לי' אביי לנפשי' דאביי כר' יצחק ס"ל ומשני בצריך למקומו ואמנם פשטא דלישנא דש"ס משמע דגם לר' יצחק אביי הוא דמקשה.

תוס' ד"ה ואין ניאותין עיין רש"א ולי נראה דכוונת תוס' דהך סיפא משנה יתירא דמרישא שמעינן דהשמן מוקצה דאל"כ אמאי אין נותנין כלי תחתיו ואמת לפי ד' תוס' במלתא דרבה לרבה ליכא לאוכוחי דהשמן אסור אבל לרבי יוסף ורב יצחק קשה ולרש"י אפילו לרבה ולזה כתב דסיפא אצטריך לר"ש וממילא לפי מ"ש תוס' לקמן דגם לר"ש שייך ביטול כלי מהיכנו גם רישא אתיא כר"ש ותני סיפא לגלויי רישא אבל לר' יצחק דנימא דאתיא גם כר' שמעון קשה להבין דהאיך יתכן דר' שמעון יהא סובר דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל.

תוס' ד"ה הצלה שאינה מצויה דהו"ל לאתויי גם לר' יוסף והך ברייתא קמייתא ונראה לתרץ דבאמת הסברא דטבל מוכן הוא מסתברא אבל דוקא אם הבעלים במקומן יכולים לתרום ומעתה הברייתא קמייתא דתני בראש גגו וקתני נשברה לו משמע דהבעלים שם ושפיר ידע אביי סברה דאם עבר ותקנו מתוקן ולהכי מקשי ליה מברייתא אחרינא דמשמע אפילו אין הבעלים שם ומשני הב"ע ג"כ שהבעלים שם.

תוס' ד"ה טבל מותן מיהא קשה לרשב"א ולמ"ש לעיל דהכא ה"פ מאחר שיראה דע"י שהיין טבל אסור להניח כלי תחתיו יתקנו ונהי דשייך בזה לשון עבר מ"מ מחמת אונס הוא וכשוגג דיינינן לה. ועד"ז גם הקושיא מפרק מפנין מיושבת דדוקא בשמעתין אמרינן הכי אבל לקמן נהי דמתוקן כיון דאסור באכילה אסור בטלטול. וכן הקושיא מהיתה בהמתו טעונה טבל ל"ק ג"כ דאמרינן מה טבל לא חזי דהתם ודאי לא חזי.

תוס' ד"ה ושני לי' ר"י אית לי' נמי מבטל כלי מהיכנו וצ"ל דלאו ממתני' דידן דייק לה ר"י דבמתני' י"ל הטעם משום מבטל כלי מהיכנו כ"א ר"י רק ארב חסדא בעי לאפלוגי דמתיר לחפות עליו כלי וקאמר איהו דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ונראה דהסוגיא בביצה דמשני לי' בדלף הראוי ס"ל דר"י אית לי' איסור דמבטל כלי מהיכנו וע"כ אוקמי בדלף הראוי ועפ"ז הי' נראה ליישב הסוגיא שם דיק' אי בדלף הראוי הא תני לי' רישא

ולמ"ש תני סיפא לגלויי רישא דסיפא ע"כ מיירי בדלף הראוי משום ביטול כלי מהיכנו וה"ה רישא ואמנם כד דייקת ל"ש אפילו בדלף שאינו ראוי ביטול כלי מהיכנו מדאמרינן שופך ושונה משום גרף של רעי וא"כ לא שייך ביטול כלי מהיכנו ומ"מ לרב יצחק אסור משום אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטול אא"כ אמאי אצטריך לשנויי לרב יוסף בדלף הראוי וכמ"ש לעיל ונראה דגרף לא שייך כ"א בבית מושב ומתני' דלף סתמא אפילו בחצר קתני וכיו"ב ואמנם הדרן לקושיי' אי בדלף הראוי הא תנא לי' רישא וצ"ל דתני לה התם בהדי שאר דברים הראוים דנדע דדלף ראוי דוקא שרי ובמ"ש כאן יישבנו דהתוס' צדדו אם גם רבה אית לי' ביטול כלי מהיכנו והאיך אפשר והרי רבה התיר לאביי בביצה שם הדלף משום גרף של רעי ועדין הרי מבטל כלי מהיכנו ואמנם למ"ש היינו דא"ל עיילי' לפורייך להתם ויהי' בית מושב ואז מותר מטעם גרף של רעי.

תוס' ד"ה כבר תרגמה בסו"ה ור"י תי' והרמב"ן בפרק מי שהחשיך דחה תירוץ זה מסוגיא דביצה דמבואר שם דר"י אפילו במקום הפסד מרובה אינו מתיר ונראה כוונת תוס' דר"ה אית לי' דר"י ודוקא שלא במקום הפסד מרובה אבל במקום הפסד מרובה לא גזרו ועד"ז מתורצים כל הקושיות שהקשה שם אדר"י וכן בשמעתין דכולהו התירו משום הפסד מרובה.

בעז"ה סוגיא דביטול כלי מהיכנו מהדורא בתרא.

מתניתין אין נותנין עיין רש"י ויל"ד בדבריו אלו ד' דקדוקים אשר כבר הערנו עליו במה"ק א) פירש רש"י "בשבת" ומאי בעי בזה פשיטא דבשבת מיירי מתני' ב) ומפרש רש"י מתני' או כר' יצחק טעמה או כרב יוסף והשמיט ד' רבה ג) ותו למה הקדים רש"י ד' ר' יצחק לדרב יוסף ובגמרא אפכא אתאמרא ד) וכן צריך ביאור מה שפירש רש"י בסיפא מותר להניחו ונבאר בעזהש"י הנה תוס' עמדו בסיפא על דקדוק לשון המשנה בסיפא דהו"ל למתני מבע"י נותנין ונראה דקושיא זו יישב רש"י במ"ש אבשבת, כוונתו דע"כ רישא רק בשבת מיירי בין לטעמא דרב יצחק בין לטעמא דרב יוסף וא"כ ל"ש למתני אבל מבעו"י נותנין דמרישא שמעינן וכמ"ש ואמנם פירוש הסיפא הוא משום דתני בהדיא ואין ניאותין הימנו וס"ד דדמי להא דתנן פרק במה מדליקין לא ימלא אדם קערה שמן וטעמא שמא יסתפק ממנו וממילא אפילו כבר מלא קערה מבעו"י צריך להסירה קודם שתחשך שלא יסתפק הימנה וס"ד נהי דהכא מבעוד יום נותנין היינו לקבל השמן הנוטף קודם שתחשך דאיננו מוקצה אבל להניחה משתחשך אסור שמא יסתפק קמ"ל מתני' דדוקא בקערה דהמסתפק חייב משום מכבה הוא דצריך להסירה משא"כ הכא דאינו אסור רק משום מוקצה דרבנן מותר להניחה ולזה ביאר רש"י דבריו למה רישא ע"כ

בשבת מ' דמידי הוא טעמא או כרב יצחק או כרב יוסף ואמאי מקרי דבר שאינו ניטל משום שהוא מוקצה וכן ביטול כלי מהיכנו מה"ט הוא ומוקצה כ"ש אלא בשבת ולא מבעוד יום אלא דאכתי קשה א"כ מרישא שמעינן דאין ניאותין הימנו וסיפא ל"ל ואמנם תינח לרב יצחק ורב יוסף אבל לרבה אי מפרש טעמא דרבה משום טורח כמסקנת תוס' שוב לא ידעינן מרישא דהשמן מוקצה אא"כ יקשה שוב לרבה קושית תוס' למה לא תנן אבל מבעו"י נותנין ומה"ט נאדי רש"י ופירש התוספת ומפרש דרבה בשטת דרב יצחק אמרה אלא דפליג עליו ומתיר בהצלה מצויי' וא"כ גם לרבה מרישא ידעינן דטעמא משום דהשמן מוקצה ואצטריך סיפא לאשמעינן דעיקר טעמא משום דהשמן מוקצה לא התירו ליטל כלי בהצלה שאינה מצויה ומבואר מדוע לא פירש רש"י כפירש התוס' ומעתה לא קשה דשביק רש"י לד' רבה דמאחר דהציע רש"י ד' ר' יצחק גם ד' רבה בכלל בשטת רש"י בפירש דברי רבה וה"ט דאקדמי' רש"י לד' רב יצחק משום דבכלל דבריו ד' רבה ורבה הוא אוקימתא קמייתא בפירוש דמתני' ומיישבים בעז"ה כל דברי רש"י אלא דהא גופא קשה כיון דרבה אית לי' דרב יצחק מה עלה ע"ד לחלק בין הצלה מצויה לאינה מצויה הרי לד' רב יצחק מתני' מבוארת כפשוטו ומה דחקו לרב חסדא לחלק בין נתינה תחת התרנגולת לכופה עליו כלי אמנם י"ל דברייתא קתני לה בהדיא דכופה עליו כלי אלא דרב יצחק מוקי לה בצריך למקומו והאי טעמא לא ניחא לי' לר"ח דאכתי קשה סיפא דניצוצות ואם גם שם נתרץ בצריך למקומו וכדמשני ר' יצחק קשה קושית תוס' מ"ש דבשמן תנן אין נותנין ובניצוצות נותנין הרי בצריך למקומו תרווייהו שרי ולזה מפרש רבה דדוקא בהצלה שאינה מצויה כשמן המטפטף הוא דאין כלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל אבל בנצוצות דשכיחו ושכיח דאם אין כלי לקבל ניצוצות שיבער השלחן ומה"ט שרי בנצוצות.

ונראה הגם ר"ה דאיתא לקמן בשמעתין דס"ל כרב יצחק ואמנם בהפסד מרובה מתיר פרק מי שה שיך אבל לא בהפסד מועט דגם ר"ה מכח קושית תוס' נחית לפלוגי דשמן הוה הפסד מועט לא התירו ליטול כלי לצורך דבר שאינו ניטול אבל בנצוצות דשייך הפסד מרובה מתיר וממילא שמעינן דר"י דמשני בפרק משילין דבפירות הראוין מיירי מתני' דמכסין פירות אף דאיכא הפסד מרובה לא מחלק בהכי ומשו"ה משני גבי נצוצות בצריך למקומו אף שהוא דוחק משום קושית תוס' הנ"ל וזה נראה כוונת הרז"ה פרק מי שהחשיך אלא מ"ש שם דגם ר"י ס"ל לחלק קולמסו פלטה וצ"ל ר"ה בשטת ר' יצחק דעיקר כוונתו שם לתרץ דלא תקשה דר"ה דשמעתין אדר"ה פרק מי שהחשיך וחצ"ל סמי חד מנייהו כדמשמע מדברי הרי"ף.

וכתב רש"י במתני' כאן דביטול כרי מהיכנו איסורו משום דהוה כבונה ובשמעתין בגמרא פירש רש"י משום דע"י שנתן מוקצה לתוך הכלי נעשה הכלי מוקצה והן הן דבריו פרק מי שהחשיך שכתב דהוה כסותר וכן ה"ה הביא במקום א' ד' רש"י בשמעתין ובדוכתא אחריתא הביא לשון פרק מי שהחשיך דמפרש דהיא היא ואמנם מה הביאו לרש"י לחזור ממ"ש במתני' ונראה דד' רש"י מתקיימין דוקא במוקצה דלא שייך בי' ניער וממילא אתקצי לכל היום ודמי לבונה אבל הש"ס מקשה אדר' יוסף מ"ט בנצוצות מותר ומאי מקשה הא בנצוצות לאחר שיכבו יכול לנערם ומאי בונה שייך א"ו ס"ל להמקשה דאפילו לפי שעה שייך ג"כ ביטול כלי מהיכנו וע"כ משום סותר אתיא עלה וכן בפ' מי שהחשיך דמחלק ר"ה בשליפי זוטרי בין הפסד מרובה להפסד מועט ה"ט ג"כ דס"ל לר"ה אפילו לפי שעה שייך ביטול כלי מהיכנו וכמ"ש הרז"ה אלא דבהפסד מרובה התירו בביטול לפי שעה וכמ"ש המפרש דשם מפירוש רש"י ג"כ הטעם משום סותר וא"ש הכל בעז"ה ית'.

וצריך ביאור מאין הוציא רב יצחק דין חדש שלא מצינו במתניתין ובברייתא מאחר דבמתניתין דידן שפיר יש לפרש מטעם ביטל כלי מהיכנו ומי עדיפי תירוץ דרב יצחק אקוש' שהקשינו מתי' אהני קושיות אליבא דרב יוסף ומכ"ש למה שצידדו בתוס' דגס ר' יצחק אית לי' ביטול כלי מהיכנו ונראה דקשה לי' לר"י דמתני' סתמא קתני אין נותנין כלי תחת הנר ויש במשמע אפילו כלי שאינו ריקן כ"א יש בתוכו דבר המותר מ"ט אסור ליתנו תחת הנר וקשה דהלא כה"ג לא שייך ביטול כלי מהיכנו כמ"ש בהג"ה והובא במג"א רס"ה אלא ודאי טעמא משום דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ונראה דרש"י בא ליישב דרב יוסף דקדוק זה דלאחר שהאריך במתני' בענין ביטל כלי מהיכנו סיים וכלי זה משנפל בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו ר"ל מאחר דלא ידעינן טעם לאין נותנין כ"א משום ביטול כלי מהיכנו שהוא דבר פשוט ואמנם זה לא שייך כ"א אם הכלי אסור בטלטול ע"י שמן זה והיינו אם אין דבר היתר בתוכו וממילא ידעינן דדוקא כה"ג מיירי מתני'.

ומ"ש רש"י על אין ניאותין הימנו עיין מה שכתב במה"ק.

איתיבי' אביי והצלה שאינה מצויה לא התירו והתניא יל"ד למה הוצרך אביי לכפול והצלה שא"מ וכו' והי' נראה מזה ראיה לפירוש התוס' מקמי דמקשה אביי לרבה מאחר דל"ג טבל וא"כ מאי מקשה דלמא באמת דוקא בדבר שאינו ניטל קאמר רב חסדא ורבה ולזה קאמר אביי דתלית הענין בהצלה שאינה מצויה משמע דבהא לחודא תליא והתניא חבית וכו'. ואמנם י"ל דממתניתין לא רצה להקשות דלמא משני לי' מתני' ר"ש ולדידי'

אין בנצוצות לאחר שכבו דין מוקצה אבל בברייתא מיירי משל טבל וטבל גם לר"ש מוקצה הוה דלא חזי לכלום אלא די"ל מאחר דרבה בדרב יצחק תלי לפירוש רש"י וי"ל כמ"ש המפרש דלר"ש מודה ר"י דשרי אבל התינח לר"י אמנם לדידך בהצלה מצויה תליא מלתא למה נימא דר"ש פליג.

ועלינו ליישב הקושיא למה הקדים אביי הבריית' למתני' בדוכתין לשטת התוס' ונאמר דקושיא הראשונה אלימא מקושיא שנייה דהנה כדא תוס' עיקר טעמא דרבה משום טורח ומאי טורח שייך בנתינת כלי תחת הנר ומקשה לי' אביי הרי בחבית שנשברה איכא טורח גדול ואעפי"כ שרי אפילו בהצלה שאינה מצויה ובתר הכי מקשה לי' האיך עלה ע"ד למימר דנתינת כלי תחת הנר מקרי טורח הרי בנצוצות ג"כ הוה הצלה שאינה מצויה ואעפי"כ שרי נתינת כלי ומשני לי' דהתם הוה הצלה מצויה.

ובמה נחלקו המקשה והתרצן היינו לד' רש"י היה המקשה סבר דכשם דנטיפת השמן הוה אינו מצוי ה"ה התזת נצוצות והתרצן השיב לו דהתזת ניצוצות שכיח טפי אבל לד' התוס' התרצן סבר דאף דניצוצות שכיח מ"מ אין דרך להשים כלי משום ניצוצות וא"כ עיקר חסר מן הספר והתרצן לא אמר כ"א ניצוצות נמי שכיחי וצריך להסביר דקושית המקשה היה ממ"נ אי ניצוצות שכיחי א"כ דרך לתת כלי מע"ש ושוב הוה הצלה שאינה מצויה ואי לא שכיחי א"כ ממילא הוה הצלה שאינה מצויה והשיב התרצן דניצוצות נמי שכיחי כמו שמן המנטף ומ"מ אין דרך לתת כלי מע"ש דמ"מ ניצוצות שיש לירא שידלקו השלחן או הבית לא שכיחי. ועד"ז אזדא בשטת תוס' הקושיא מכופין את הקערה דע"כ לא שכיח דאי שכיח היו כופין את הקערה מע"ש וא"כ הוה הצלה שאינה מצויה ומשני דבאמת שכיח שיאחז הקורה אם הנר מבעיר ביותר אלא דמ"מ אין נותנין קערה דסומכין ע"ז שלא יבער הנר כ"כ ובעת שיבער מ"מ הצלה מצויה הוה משום דלא נתנה קערה מע"ש. ולרש"י אתיא כפשטא.

ויל"ד לד' תוס' כיון דעכ"פ רגילות לתת כלי מע"ש בשביל השמן הרי יש כאן כלי לניצוצות ג"כ אלא דבלא דברי תוס' קשה קושיא זאת מאחר דמותר לתת כלי לניצוצות א"כ יש שם כלי גם לשמן וצ"ל דאין מקבלין השמן בכלי שיש בו ניצוצות כי השמן בימיהם היה מיוחד לאכילה וכיו"ב ואם יש בו ניצוצות הוא מאיס לאכילה.

קורה שנשברה כתב רש"י בשבת כ"כ לטעמי' דמיירי בדבר שאינו ניטל והיינו קורה שנשברה בשבת ומ"מ גם לתוס' מיירי שנשברה בשבת וחשיב לי' המקשה הצלה שאינה מצויה משום דלא שכיח ומשני לי' דמיירי בכשורי חדתא דשכיח ומ"מ לא שכיח כולא האי שיתנו סמיכה מבע"י.

בבתי חדתי דשכיחי דדרפי לרש"י היה יכול לתרץ בדלף הראוי דבר הניטל.
והנה הר"ן פרק משילין כתב דאף דלא קיי"ל כרב יצחק מ"מ בעינן דלף הראוי משום ביטול כלי מהיכנו ובדבריו מיושב דבשמעתין שני רב יצחק גם אדלף בצריך למקומו ובמשילין שם משני בדלף הראוי דהתם ה"ק לי' לעולא ולטעמיך הא מבטל כלי מהיכנו וע"כ מיירי בדלף הראוי א"כ לדידי נמי לא קשיא. ואמנם הכ"מ פרק כ"ה מהלכות שבת הקשה א"נ מבטל כלי מהיכנו הרי מותר מטעם גרף של רעי ותירץ דגרף לא שייך אלא במקום דירה ומתני' סתמא קתני משמע אפילו שלא במקום דירה ותירוץ עולא ע"ד הר"ן לפי סוגית הש"ס אבל הרמב"ם והראב"ד שם פירשו תרווייהו דבעינן דלף הראוי ולמה לא חלקו בין בית דירה לאין בית דירה ואדרבה פשט לשון הרמב"ם שהשמיט להא דבי ריחיא דאביי משמע דבבית דירה מיירי ולמה בעינן דלף הראוי ויותר מזה קשה דלשון הרמב"ם משמע דבעינן דלף הראוי שלא יהא גרף של רעי ואמנם דברי הרי"ף והרא"ש פרק משילין מורין להיפך שהשמיטו תירוץ הש"ס משום דלא קיי"ל כר' יצחק והנה גם דברי הראב"ד שכתב ה"ה עלי' שהם ברורים צריכין ביאור דמאחר שכתב דהטעם שהבית יהיה מלוכלך מותר להיות שופך ושונה למאי הלכה נקט הראב"ד אוקימתא דדלף הראוי ולזה נראה פירוש ד' הראב"ד דמלשון הרמב"ם משמע דגרף של רעי היינו המים העומדים מאוסים בכלי ממילא כמו כן גרף של רעי שבש"ס וע"ז מקשה הראב"ד דלמאי דמוקמינן בדלף הראוי ומ"מ שופך ושונה הרי הדלף ראוי ואין כאן גרף של רעי א"ו שאם לא ישפוך וישנה ירבה הליכלוך בבית ש"מ דהיינו הגרף של רעי וא"כ אפילו דלף ראוי מותר להניח כלי תחתיו שלא יתלכלך הבית ואמנם להרמב"ם קשה לי' כדמקשה אביי לרב יוסף מדלף למה לא משני לי' דמשום גרף של רעי מותר דמתני' במקום דירה מיירי א"ו משום ביטול כלי מהיכנו עכ"פ בעינן דלף הראוי ודלא תקשה לך ואמאי הא שופך ושונה וממילא א"כ ביטול כלי מהיכנו ע"ז קאמר הרמב"ם דהא דשופך ושונה היינו שאם המים מאוסים יעמדו לגרף ידמו לגרף של רעי וממילא מה"ט אסור לכתחלה להעמיד כלי תחת דלף שאינו ראוי ובלכלוך הבית לית לן בה דיוכל להניח דפין וכיו"ב.
נשברה לו חבית של טבל שוב יל"ד למה הקדים אביי קושיא זאת ממרחק ושביק קושיא דניצוצות בשלהי פרקין ונראה דגם אביי ידע ניצוצות דלאחר שכבו מותר הכלי בטלטול אלא דס"ל דאפילו לפי שעה שייך ביטול כלי מהיכנו אמנם לא פסיקא לי' כ"כ ולהכי מקשה תחלה מטבל שהוא ביטול כלי לכל היום ובזה נבין מדע פירוש רש"י כאן אין בהם ממש "לאחר שנפלו" ובשלהי פרקין פירש רש"י "לאחר שכבו" דס"ד דגם כאן ר"ל

לאחר שכבו א"כ מוכח דביטול כלי למקצת היום לא הוה ביטול ומאי פריך לי' אביי מכופין את הסל הרי גם התם לא הוה כ"א ביטול למקצת היום אלא ש"מ דאביי הבין דמשני לי' דאין כאן ביטול כלי כלל גבי ניצוצות דמיד אחר שנפלו מותרים ולהכי פריך לי' מכופין את הסל ואמנם למסקנא מסקינן פרק מי שהחשיך דבמקום הפסד מותרים ביטול כלי לשעה וא"כ בניצוצות ג"כ אם אתה אוסרו לתת כלי יוכל לבא לידי הפסד גדול ושפיר כתב רש"י דאפי' תימא דלא שרי בטלטול כ"א לאחר שכבו מכל מקום מותר.

רש"י טבל מוכן הוא אם בא אחד ותקנו כראה כוונת רש"י ליישב קושית תוס' הא אם עבר ותקנו במזיד לא יאכל בו ביום לזה כתב רש"י דהיינו אם בא אחר ותקנו בפניו לצורך עצמו והוא שתק וא"כ הטבל מתוקן והבעלים אינם אסורים לאכול הימנו. ולכאורה יקשה מנ"ל לתוס' דבמזיד לא יאכל בין לו בין לאחרים ונראה דבמתני' כייל בתרומות שם המבשל והמעשר משמע מעשר דומיא דמבשל ומבשל ביארו תוס' פרק קמא דחולין דלא יאכל בין לו בין לאחרים משמע דגם במעשר דינא הכי.

תוס' באו"ד דמשתברין לי' קאי אטבל והא דאמרינן התם דקתני דומיא דטבל ר"ל דבטבל לא מיירי דמשתברין הלכך לא יוכל להצילו ובעששית אף דמשתברין.

או"ד אם הסיר הביצה לכאורה יל"ד הא במקום מדרון מיירי ואם יסיר הביצה יפול וישתבר ואם יתננו לכלי אחר שוב מבטל כלי מהיכנו ונראה דיוכל להסירו לתוך כלי שיש בו דבר המותר ואין כאן מבטל כלי מהיכנו.

בסוה"ד דאמר בשוגג מבוקר ליתא יל"ד א"כ תקשה להו הא גופא למה במעשר בשוגג יאכל י"ל דהמבקר את הבכור הוא ע"כ ת"ח ושגגת תלמוד עולה זדון.

תוס' ד"ה בעודן למ"ד יש מוקצה נראה דהא דלא הרגישו כאן תוס' סברא דלקמן דיכול להפריחן דלשון יעלו וירדו משמע שהוקצה הסל לכל השבת ויעלו הימנו מע"ש וירדו בשבת בבוקר אא"כ גם הקושיא לקמן במגו דאתקצאי לא קשה דהכא גלי דעתי' דאינו רוצה להפריחן.

תוס' ד"ה ושני לי' לכאורה אפכא הו"ל לאתנויי דבניצוצות י"ל טעמא משום דאין בהם ממש אלא מדלא שנו רב יצחק הכי ש"מ דלית לי' האי סברא אא"כ יקשה למ"ש תוס' דרב יצחק אית לי' ביטול כלי מהיכנו א"כ ע"כ אית לי' ניצוצות אין בהם ממש וצ"ל לענין ביטול כלי מהיכנו ודאי מהני ניצוצות אין בהם ממש.

בעז"ה דברי אגדה לסיומא דמסכת שבת

במתניתין ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת, יל"פ ע"ד אגדה, דאמרו רז"ל פרק כל כתבי, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"א כדור אנוש מוחלין לו, ודבר זה קשה לקבל, וכי משום שמשמר את השבת יוותר עבודה זרה ? ונראה ע"ד שכתב רש"י בחומש פרשת תולדות ע"פ ויקח מחלת לא מחלת שמה אלא בשמת שמה ולמה קורא מחלת שכל הנושא אשה מוחלין לו כל עונותיו ובגמרא יבמות איתא כל הנושא אשה מזונותיו פקוקין שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'. הענין, כל זמן שאדם שרוי בלא אשה ארז"ל שרוי בלא חומה, כי האשה היא כחומה נגד היצה"ר, כמו שאמר רב לחייא ברי' דיינו שמצילת אותנו מן החטא, וכיון שנושא אדם אשה יתנחמו למעלה אודות כי יקוו אשר מהיום יתגבר על היצה"ר ופוקקין כלומר סותמין חשבון עונותיו לפי שעה לראות מה יעשה מהיום והלאה וכן נראה הענין במה שאמרו, המשמר שבת כהלכתו מוחלין אפילו עובד ע"א לאו מחילה ממש כ"א מאחרי דמשמר שבת כהלכתו ומאמין שהעולם נברא ע"י בוראנו יתברך פוקקין לו עונותיו לראות אם ייטיב דרכיו וישליך גם ע"א אחרי גיוו וזה ענין מאמר ופוקקין בשבת השבת פוקק חשבון העונות. והנה ארז"ל ר"פ יו"ט כל מזונותיו של אדם קצובין לו מתשרי חוץ מהוצאות שבת ויו"ט שאם פוחת פוחתין ואם מוסיף מוסיפין לו. וזה ענין ומודדין בשבת מדה כנגד מדה. עשירים שבחו"ל אמרינן במכילתין במה הן זוכין בשביל שמכבדין את השבת, ואמרו כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ואמנם וקושרין הוא, כי השבת משפיע שפע שלשה ימים לפניו ושלשה ימים לאחריו והיינו דאמרינן במסכת גיטין, רביעי חמישי וששה בשבת מקרי קמי שבתא, חדא ותרתי ותלתא בשבתא אחר שבתא שיונקים משבת, וכתב בספר חיי אדם, כי השבת הוא נר אמצעי של המנורה אשר למולו יאירו שבעת הנרות הנה שבעה ימי השבוע וזה ענין וקושרין בשבת, שכל הימים מקושרין ומהודקין לשבת קודש ע"י שמקבלין שפעת חייתם. ועד"ז יש לנעוץ סוף המסכת בתחלתה, אשר היא, יציאת השבת שתים שהן ארבע בפנים, ושתים שהן ארבע בחוץ, כיצד העני עומד בחוץ ובעה"ב בפנים, רמז לנו התנא בלשון "יציאות" שדקדקו התוס' "הוצאות" הו"ל למימר, ורמז לנו התנא כי לשון יצאה הוא הוצאה ממש כמו שארז"ל אם השבח יתר על היציאה, ואמר כי בעני יציאותיו שתים, האחת, עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואמנם כ"ז בעני שאינו מוצא שילוה לו על הוצאות שבת אבל אם מוצא מלוים ויש לו תקוה שיזדמן לו לפרוע, על כגון זה ארז"ל, לוו עלי ואני פורע, ואמר הכתיב "כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו" רמז בזה לעניים מרודים אשר

המה סריסים מפרנסתם ואעפי"כ משמרים שבת כהלכתו, ולא די זה כ"א קוראים לשבת "עצמו" קוראים עונג כמרגלא בפי מרן זי"ע וקראת "לשבת עצמו" עונג וזה כי מצדיקים עליו דין שמים ולא יהרהרו אחר מדותיו של הקב"ה וז"ש יציאות העני שתים שהזכרנו ועליהם נאמר שתים אשר ישמרו שבתותי אף בימי עניים ולא די זה כ"א "ובחרו באשר חפצתי" חפצי להם נעים ובוחרים בכל אשר אבזור עליהם ומול שתים אלו הבטיח להם המשלם שכר טוב ליראיו "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים" והיינו שתים שהן ארבע לעני העומד בחוץ, ואמנם גם בעל הבית העומד בפנים, העשיר יש לו שתים, ה"ה שמירת שבת "ממצוא חפציך ודבר דבר" ועונג שבת ומול שתים אלו יש לו ליחל לשתים, בשכר שמירת שבת מוחלין כל עונותיו ונגד העונג נותנין לו כל משאלות לבו והיינו שתים שהן ארבע בפנים נמצא דהך בתרא דפוקקין ומודדין והני שתים שהן ארבע כוונה אחת להם.

ומסיים הש"ס דאשכחי' לרבה בר ר"ה דיתיב באונא דמיא ותימא על רבה בר ר"ה מה עלה ע"ד לישב בש"ק באונא דמיא, ונראה דהמנורת המאור בהלכות תשובה מביא משם פסיקתא, דבני אדם בעוה"ז נמשלו לחבורה גדולה שעברו בספינה דרך הים ובאו אל אי אחת יפה ונעימה ושבתו שם איזה ימים, והנה היו שם ד' כתות, הכת האחת דאגה פן בעת תרדו מן הספינה אל האי בנתים הספינה מקום עמידתה תעזוב והוא תותר על האי ומטעם זה לא ירדה מן הספינה כלל, והכת השניה ירדה אל האי אבל לא התעכבה שם זמן מרובה מחמת דאגת שהספינה תלך לה ואם גם לא מצאה בריוח כ"כ מקום בספינה כונו כת הראשונה שנוותרה על הספינה אמנם הרויחה מכת השלישית אשר יצאה כמו כן מן הספינה לא סרה ללכת אל הספינה עד אשר הקימו הספנים תרנם ותקעו בקול תרועה אזי נסו בהחפזה אל ירכתי הספינה ונפקד מקומם מהקודמנים להם והוכרחו להתישב עצמם בדוחק אמנם עוד הרויחו יותר מכת הרביעית אשר לא מצאה מעצור לרוחה לעזוב האי היפה מאוד, מעוטרת בכל מיני מאכל מפירות מתוקנים וכיוצא בזה ולא נתנה לבה הכת הרביעית הזאת לקול תרועת האניה האות אשר תעתק מקומה עד אשר נשארה לטרף ביד חיתו יער $ציור בספר$ אשר באו עליה וגמרו בפסיקתא כן הוא האדם עם כל תענוגי העוה"ז הצדיקים יפחדו מהם פן יסורו לבבם מדרך התורה ועומדים על נפשם מבלי לפנק ולהתענג בתענוגים והם המה אשר נאמר עלימו "אשבעה בהקיץ את תמונתך" והכת השניה אנשים אשר בנערותם התפתו במקצת אל תענוגי עולם אבל מהרה חוש נתעוררו משנת הפתיות והשיגו אורחות חיים וזכו לחזות בנועם ה', והכת השלישית אשר רדפו אחר התענוגים עד כי הגיעו לימי הזקנה ונתקיים בהם

ותפר האביוכה "כמו ברזילי הגלעדי" "אם אשמע עוד בקול שרים ושרות" ואם גם זכו לשוב אל יוצרם בכל זאת נשאר מחרפת נעורים עלי נשמתם, והכת הרביעית, המה אנשים אשר גם בפתחו של גיהנם אינם חוזרים, והנה רבה בר"ה וכל חכמי התלמוד ודאי היו מכת הראשונה הפורשים מן העולם כמאמר רבינו הקדוש לא נהנתי מעוה"ז אפילו באצבע קטנה, ואמנם בשבת קודש כל המרבה בתענוג הרי זה משובח ובבית ריש גלותא שהיה שם אז רבה בר"ה נוכל להרגיש האיך היה העונג שבת שם ונתירא רבה בר"ה שלא תטהו התאוה לחיות גם בימות החול כן ומפני זה ישב באונא דמיא להיות לנגד עיניו המשל הנ"ל מפסקתא למען בצאת הש"ק יסיר התענוגים מלבו ומ"מ בבא ש"ק הבא שוב התענג על ה' וכ"כ הרמב"ם אין יצר הרע מצוי אלא בלב פנוי מן התורה וז"ש דהמע"ה שלום רב לאוהבי תורתיך השלום האמיתי ממלחמות היצר ומ"מ ואין למו מכשול לעת שויו"ט יתענגו על ה'. ואמר הכתיב בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים ודעת רז"ל עוה"ז נברא ביו"ד ועוה"ב נברא בה"א הענין העוה"ז הכל מתנת חנם מאתו יתברך ויק' לקיים על כל מי שהוא וחנותי את אשר אחון אבל העוה"ב אשר הוא עת הגמול לשלם לגומל חסד כמפעלו הוא דומה לאות הה"א אשר קוראה הפייטן בפיוט אקדמות "אתא קלילא דלית בה משששא" וחילוק זה הוא ג"כ בנעוריו צריך עזר גדול מן השמים כי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו אבל לעת זקנה נחה שקטה רתיחת הדם ותגבורת היצר, העזר צורינו הוא דומה לאות הה"א וז"ש בטחו עדי "עד" ר"ל עד זקנה ושיבה כי בי"ה, ה' צור עולמים ביו"ד וה"א צר ב' עולמים ביו"ד ימי הנעורים בה"א ימי הזקנה.

סיימנו בעזהשי"ת מסכת שבת ביום לידתי כ"ד שבט שנת תרנ"ב לכ"ע: בעזהי"ת

סוגיא דעשה דוחה ל"ת ריש יבמות מהדורא קמא:

יבמות ג ע"ב שיש בו כרת מי דחי ותו ל"ת דדחי מנלן, לכאורה קושיא שנייה הנ"ל להש"ס לאקדומי דילפינן מכלאים בציצית והתם ליכא כרת וא"כ קשה יש בו כרת מנ"ל וכדמסיק הש"ס לקמן בהדיא ואמאי מקדים להקשות כאן תחלה בפשיטות יש בה כרת מנ"ל ונראה דדרך הש"ס להקשות הי' ע"ד דמסקינן בסוף הסוגיא דאיכא למימר מאחר דהוה יבום דבר שהיה בכלל כל העריות ויצא מן הכלל ללמד, ללמד על הכלל כלו יצא דכל העריות הותרו לגבי יבום ולכך אצטריך עליו ולא הי' קשה מידי ואמנם מאחר דילפינן עשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית והוא לאו שאין בו כרת א"כ יבום הו"ל בא לידון בדבר החדש ואי אתה יכול להחזירו לכללו וכו' והיינו דמקשה טעמא דכתיב עליו הא

לאו הכי הו"א יבום דוחה כל העריות הי"ת דליכא למימר משום דהוה הי' בכלל ויצא לא היא יבום הו"ל דבר החדש דהי' עשה שיש בו כרת ואנן ילפינן מכלאים בציצית דעשם דוחה ל"ת והתם לא הוה כרת נמצאת דיבום יצא לידון בדבר החדש ואין למידין הימנו.
ד ע"ב אצטריך כדרבא, ויל"ד דעכ"פ גם לרבא מבואר דציצית דחה כלאים מדאמרה תורה סתם ונתנו תכלת על ציצית הכנף וגם פשתים בכלל הכנף וצ"ל דמדגלי רחמנא דצמר ופשתים פוטרים בכל המינים א"כ ע"כ הכנף מין כנף לא מיירי בצמר ופשתים ודלמא היכא דרמי ציצית של פשתן כלאים דחי תכלת.
שם גמרא וכי עבידת צמר לצמר צבעים, ר"ל דלתנא דבי ר' ישמעאל ע"כ כנפי בגדיהם רק צמר ופשתים וכי יהיב פתיל תכלת הו"ל כלאים ושוב ידעינן כלאים בציצית וע"ז משני הש"ס דמקמי דנימא דכלאים בציצית שרי נימא תכלת לאו עמרא כ"א לצבעי' מראה תכלת הן צמר לצמר הן פשתים לפשתים. ועד"ז צריך לפרש ג"כ מאי דקאמר הש"ס לרבנן מנ"ל ר"ל דצמר ופשתים פוטרים בכל המינים וכי נקט ציצית של פשתים לנקוט צבוע תכלת ולא עמרא.
ה ע"א דכתיב ופאת זקנם, כתב רש"י בכהנים כתיב האי קרא ואף דרמי' האי קרא גם אישראל אבל רש"י בא ליישב מה דקאמר הש"ס כהן מצורע אא"כ אברייתא גפי' קשה האי קרא הלא גם אישראל קאי ומכ"ש דקשה מאי דמסיק שאני כהנים ונראה דהש"ס מפרש לברייתא הכי דס"ד לא תרוי האי קרא גם אישראל כ"א בכהנים אגילוח קפיד קרא ובישראל אהשחתה וא"כ י"ל דמצורע ישראל דאינו מוזהר על גילוח מגלח אבל מצורא כהן דמוזהר על הגילוח אסור לגלח לכך נאמר זקנו ולהך ס"ד דבעי למדרש תנא דברייתא שפיר קאמר הש"ס שאני כהנים שריבה בהן הכת' מצות יתירות.
רש"י בד"ה ת"ל ראשו ואע"ג דלאו שאינו שוה בכל הוא נראה דרש"י בא ליישב בזה דקדוק עצום דע"כ הך ברייתא פליגא אברייתא קמייתא משום דס"ל להאי תנא הקפת כל הראש לא שמי' הקפה וא"כ הו"מ הש"ס למפרך תינח למ"ד לא שמי' הקפה אבל למ"ד שמי' הקפה מנ"ל לזה כתב רש"י דעכ"פ להאי מ"ד שוב מלא תקיפו ילפינן כדלעיל אלא שאינו שוה בכל גם נזיר אינו שוה בכל אלא דאמרינן דלבתר דדרשינן זקנו לא אכפת לן באינו שוה בכל כדקאמר הש"ס דאמרינן אם אין ענין.
שכן ישנו בשאלה, ציין רש"י בסוף שמעתא נ' כוונתו דהנה התוס' בפרק השולח הקשה נזיר שא"ל אל תשתה אל תשתה האיך לוקה הא הוה התראת ספק דאי בעי מתשל ותירוץ דאוקמי' אתקנתא והנה בשמעתין אמרינן דמה"ט דוחה ל"ת ועשה נראה הכוונה דמכיון דעבר אל"ת ודאי מתשל על הנדר דמהיות טוב אל תקרא רע ולמה לא נימא כן

גם לענין מלקות וצ"ל דמה"ט הביאו תוס' הך דאל תשתה אל תשתה דכיון דעבר פעם ראשונה ולא נשאל שוב אוקמינן לי' אחזקתו אבל הכא ידחי מתשל אמרינן זה נראה כוונת רש"י. ויל"ד בלשון הגמרא דמקשה ונגמר מנה דהא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה סברא הוא דמאי אולמא דהך עשה מהך והאיך נוכל למגמר והכי הו"ל להש"ס להקשות האיך עשה דוחה ל"ת ונראה דד' הש"ס בשמעתין כד' ה"ר יוסף איש ירושלים בתוס' קידושין דאף דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ מלקות תו אין כאן דהל"ת נדחה ובעשה יוכל לבחור כרצונו לקיום עשה אחד משתיהם וע"ז פריך ונגמר מנה.

שם ע"ב גדילים, נראה דלאו דלא ידע המקשה דאצטריך למכתב גדילים אלא דקשה ליה למה לא כתבה תורה גדילים בפרשת ציצית וכאן לכתוב ציצית אלא ש"מ משום דאין גדילים שלא קשר ומשום כלאים בציצית כתב כן רחמנא כדאמרינן בעלמא ש"מ קשר העליון דאורייתא וע"ז דחה הש"ס כיון דעכ"פ אצטריך למכתב גדילים תו לא מקרי מופנה.

ויחדו ל"ל, ר"ל כמו כן אף דע"כ אצטריך יחדו דאל"כ נימא דהלבישה אפילו בלא חיבור אסור מדאורייתא מ"מ לא כתבה תורה האי יחדו לעיל בפרשת קדושים ש"מ למדרש יחדו גדילים תעשה לך לכלאים בציצית ולזה עוררני תלמוד אחד ומ"מ דחי הש"ס כיון דאצטריך יחדו לגופי' שוב לא מקרי מופנה.

שם אלא כולה משעטנז נפקא,דברים אלה צריכין ביאור האיך נפקא הרי בעינן לי' לשוע וכו' ועיין רש"י וגם דבריו צריכין ביאור דאפכא הו"ל למימר ונראה כוונת דברי' דה"ק הש"ס דלשוע טוי ונוז הוה סגי בכלאים דמאחר דכתיב בקדושים כלאים שעטנז ש"מ דכלאים היינו שוע טוי ונוז אלא דהוה מפקינן לי' או להוציא מטעות דלא נימא דבצמר ופשתים לא בעינן שוע וכו' ובקדושים בשאר מינים מיירי ובכולהו שייך כלאים אלא דבעינן שוע וכו' ומ"מ בכלאים סגי או דהוה מפקינן לי' לכלאים בציצית וכתב רחמנא בהדיא שעטנז ונדע תרווייהו משעטנז שוע וכו' ומקרא יתירא כלאים בציצית.

שם ל"ת שיש בו כרת מנ"ל, ובמסקנא לקמן אמרינן מכדי ל"ת חמירא מעשה ועשה דוחה אותה מה כי חומרא רבא מה לי חומרא זוטא וצ"ל דהשתא ס"ד באמת דהא דעשה דוחה ל"ת משום דעשה חמירא ושפיר מקשה ל"ת שיש בו כרת מנ"ל ונראה להסביר דיש בעשה חומר מה שאין בל"ת דאלו בל"ת מקמי דעבר עבירה לא ניתן להציל בנפשו בר בע"א גילוי עריות ושפיכת דמים ובעשה עשה סוכה ואומר איני יושב בה מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמרינן בכתובות ואמנם לאחר שביטל מ"ע אין עונשין אותו ובל"ת אדרבא מקבל העונש נמצא דעכשיו ס"ל דאמעיקרא דעבר דיינינן ועשה חמור אבל אם

הל"ת יש בה כרת ומתחייב בנפשו עליה ודאי ל"ת חמיר ולכה"פ שוין הן ומאי אולמא זה מזה ובמסקנא אמרינן דאבסוף אנו דנין ושפיר אמרינן דל"ת חמור ומאחר דמ"מ עשה דוחה אותה ומה לי חומרא רבא או זוטא.

ומה למילה, הנה לא קאמר מה למילה שיש בה כרת דמילה רק בזמנה דחי שבת ועל בזמנה אין כאן כרת כ"א לאחר שנעשה הערל גדול ולא בדידי' כתיב ונכרתה ואמנם לקמן דבא למילף במה הצד מפסח ומינה שפיר קאמר מה למה הצד שכן מצינו כרת בתרווייהו.

ומשני שנכרתו עלי' י"ג כריתות ויל"ד א"כ אמאי שלא בזמנה אינה דוחה שבת וי"ל בשלמא בזמנה הוה לי' מעוות לא יוכל לתקן משו"ה דוחה אבל כיון דעבר זמנה מה לי היום או מחר ודמי לאפשר לקיים שניהם.

שם תיתי מקשין העולם מכיבוד אב, הא אב שאמר לבנו חלל שבת אינו עושה מעשה עמך קרינן בי' ואין על הבן חיוב לכבדו ונראה דמשו"ה נקט הש"ס שחוט לי בשל לי ליישב קושיא זאת דקרא מירי שהאב חולה ואין בו סכנה והוא סובר שיש בו סכנה ויבקש מבנו לחלל שבת עליו ובנו שיודע בבירור שאין בו סכנה אסור לשמוע לו וה"ה למאי דמשני במחמר דהיינו בבהמה שיש עליה משא מירי ג"כ לצורך אביו וע"ד שחוט ובשל. ולענין טומאה ואבידה נבאר אי"ה לפנינו.

ודע דמ"ש רש"י בפסח שמחלל שבת בשחיטה משום דהפשט יוכל להיות בברזי והקטר חלבים זמנו במו"ש.

ו' **ע"א** לגמר דלא דחי וכ"ת הא כתיב שעטנז לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן.

כתב רש"י באבידה הל"ת לא תוכל להתעלם ר"ל דלאו דא"ל שיעכבנו לעצמו הא הו"ל לא תגזול אלא שאומר שיניחנה במקומה.

היטמא פירש רש"י דאאבידה קאי וכ"ה במשנ' ב"מ שם ועד"ז אין כאן אינו עושה מעשה עמך דסבר עשה דהשבת אבידה דוחה לאו דטומאת כהנים. ובהשבת אבידה כתיב אחיך ואינו עושה מעשה עמי' אינו מחויב בהשבתו וסבר אביו דבעל אבידה זו אינו עושה מעשה עמך ואין כאן מצות השבה והבן יודע שהאב טועה ומחויב בהשבה. ובב"מ שם פריך הש"ס בהשבה פשיטא דהו"ל עשה ול"ת וטומאת כהנים לא מקשה והאיכא ג"כ עשה ול"ת ונראה דכלפי זה מקיים בהשבה עשה ולא תעשה ואין כאן קושיא. ויל"ד אתנא דברייתא גופא קשה מנ"ל למילף משבת דלמא שאני שבת דחמירא ונראה דמסיפא דברייתא דלעיל ילפינן דמאחר דכתיב קרא איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו

כבר ידעינן דאסור לשמוע לאביו לחלל השבת אני ה' כלכם חייבים בכבודי ל"ל אלא ש"מ דלא תימא דוקא גבי שבת דחמירא קמ"ל הטעם למילף מני' לכל התורה כולה.
עיין בד' רש"י דחמירא משמע מדבריו דלמ"ד לאו דמחמר אין בו כרת ל"ש אמחמר גופי' דחמור כע"א כ"א מאחר דשבת חמירא בכל חמירא אפילו בלאו דמחמר.
ואמנם אי קשה הא קשיא הלא שבת לא תעשה וכמה עשה והאיך ס"ד דעשה דוחה עשה ול"ת ואמאי לא פריך הש"ס כמו לעיל גבי נזיר ונגמר מנה וכ"ת דכבר ידע הש"ס תירוץ דגמ' ב"מ ס"ד הואיל והוקש כבודם לכבוד המקום א"כ לא מקשה כלל מכבוד אב דס"ד הוקש כבודם ונראה דודאי פשיטא להש"ס דאי נימא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ה"ה דהוקש כבודם לא מהני ואמנם כבר כתבתי לעיל דא"נ אין עשה דוחה ל"ת היינו שאין העשה נדחית אבל הל"ת נדחית ועשה קאי חדא במקום חדא ומאחר דכבוד אב ואם הוקש לכבוד המקום ס"ד דעשה דכיבוד אב ואם קודם ועד"ז אתי שפיר דלא פריך ונגמר מנה.
רש"י להכשר מצוה לכאורה בתורה עיקר המצוה דיבום אלא שאם לא יחפוץ לייבם חולץ ואמאי לא קרי לי' הכשר מצוה ונראה דילפינן מוקראו לו זקני עירו דנותנין לו עצה ההוגנת וממילא גם זו שלא יעבור על ל"ת מקרי עצה ההוגנת.
ודע כדמסקינן מה להנך שכן יש בהן הכשר מצוה גם כלאים בציצית בכלל דע"כ קעבר כלאים אם רוצה להטיל תכלת בטלית של פשתן.
גמרא מאי לאו בונה וסותר יל"ד הא בהדיא תנן בנין ביהמ"ק וכי יש בנין בקרקע שאינו אב מלאכה ונראה דהש"ס בא ליישב דקודם שנבנה המקדש מאי שייך ומקדשי תיראו לזה קאמר דמשכחת לה בבדקי ביהמ"ק דאם רוצה לתקן צריך בנין או סתירה.
והנה למאי דס"ד שפיר הו"ל הכשר מצוה ומאי פריך תו ואמנם רש"י בסוף שמעתין כאן יישב זה וכמ"ש לעיל גבי נזיר דר"ל באם אינו ענין אלא דהשתא פשיטא דקושית הש"ס הי' עד"ז ואמנם כדדחי לי' לא במחמר שוב לא הוה הכשר מצוה ואמנם להכי דחי לי' מהך דטומאה והשבת אבידה וממילא הדרי' לבונה וסותר ושפיר הוה הכשר מצוה ומסיק כדמסיק.
ויל"ד דנהי דאיכא ברייתא אחריתי עכ"פ בריי' קמייתא קשה לן עדיין ונראה דפירוש הסוגיא עד"ז דחדא ברייתא שייכא בחברתה דאי הוה אמרינן וממקדשי תיראו שיהא מורא ממקדש ממש א"כ הושוה גם מקדש לכבוד המקום כדאמרינן בב"מ לענין כבוד או"א לזה קאמר תנא דברייתא דלא תטעי דבנין בית המקדש דוחה שבת משום דכתיב

וממקדשי תיראו וקשה למה באמת לא נימא דהושו' מקדש לכבוד המקום וע"ז תירוץ ברייתא דאדרבא אפכא קאמר קרא אתה והמקדש חייבין בכבוד.

לחלק יצאה, עיין רש"י ועיין שבת ע' ע"א וע"ב וד' רש"י צע"ג ולזה נראה דרש"י בשמעתין גרס כגירסת תוס' כלל גדול ע' ע"א ולא קשה מידי.

וכי יהי' באיש חטא והומת נראה דנקט תנא האי קרא דמשמע מני' כיון שנגמר בו משפט מות והומת אין מענין דינו של זה ומה"ט נראה פירושו דאפילו בשבת משא"כ מחייבי מיתות עצמן לא ס"ד דדחו שבת דהרי אפשר לקיים שניהם ומהי"ת ידחה שבת אלא כדאמרן

והנה יל"ד הא בשבת לא היו יושבין בלשכת הגזית ואיך נאמר שגמרו הדין השיב תלמיד אחד היינו מה"ט גופא הואיל ולא דחי שבת אבל אי לא כתב קרא היו יושבין וגומרין בשבת.

ומה אני מקיים מחלליה מות יומת נראה דה"ק ל"ל קרא הא כתיב מחלליה מות יומת והאיך דמשום דינו של זה הבי"ד יחללו וע"ז קאמר דהייתי אומר במקום עינוי הדין לא נאמר מחלליה וכו'.

רש"י ד"ה ר"נ היא לכאורה דברי רש"י סותרין פירושו לעיל בלחלק אמנם גם כרת בכלל סקילה והא דנקט רש"י משום דעל ל"ת שיש בו כרת אנו דנין.

ויל"ד הא לר"י איכא נמי נטילת נשמה שהיא אב מלאכה ונראה דקושית הש"ס היה כיון דעכ"פ הבערה עצמה אינה בכלל ל"ת שיש בו כרת למה נקטה תורה האי קרא דבכל מושבותיכם כאן הו"ל למנקט בשאר מיתת בי"ד וע"ז משני דבהך הבערה איכא אב מלאכה.

וצ"ע מכאן ע"ד תוס' פרק האורג שכתב דלאו לבישול פתילה אנו דנין כ"א אמצות מיתת בי"ד הדרי' קושית הש"ס לדוכתא אליבא דר' יוסי וצ"ל דפירוש דברי הש"ס דבאמת אמר בפרק במה מדליקין דפוטר בכולן חוץ מן הפתילה ומפרש שם דר"י ע"כ עדיפא מדר"י דלדידי' בעינן סותר ע"מ לבנות וא"כ קשה גם לדידי' קרא דהבערה הא הוה מקלקל וע"כ צ"ל כתי' אליבא דר"י דבישול פתילה לצורך מיתת בי"ד מתקן הוה.

תוס' ד"ה ותכלת נראה דלתרץ קושית תוס' בסמוך דלא נימא אצביעה קאי קאמר הש"ס ותכלת עמרא.

לעיל ד' ע"ב תוס' ד"ה דאפילו בסו"ד ודוקא במקום תכלת דבריהם צע"ג דלפי"ז האיך ילפינן לפשתים לצמר מצמר לפשתים התם ה"ט דבעינן צמר וע"כ הוה כלאים ומה לי

אם הלבן גם כן כלאים או לא אבל פשתים לצמר מהי"ת וכי תימא דמיירי שאין לו לבן אלא של פשתים א"כ קשה עכ"פ מאי מגו דמגו דנקטו תוס'.

ה ע"ב תוס' ד"ה ואכתי מאי פריך באביו א"ל היטמא ונראה דלפירוש רש"י דהאב משום השבת אבידה אומר כן וכן מוכח דאל"כ מאי ענין זה בפרק אלו מציאות א"כ שוב סמיך אדמינא במקום איסורא כמ"ש תוס' לעיל.

שם ע"ב תוס' ד"ה טעמא הואיל והוקש צ"ע הרי כתב לעיל דשאני שבת הואיל והמוחלבו כופר במעשה בראשית ואפשר סברת תוס' דהיקש שאני דאין היקש למחצה וצ"ע.

באו"ד וא"ת וכיון דהשתא צע"ג למה הוצרכו תוס' לזה הא בכמה מקומות כתב תוס' דשבת עשה ול"ת וא"כ אי ס"ד דכחו"א דחי שבת א"כ ש"מ דעשה דוחה ל"ת ועשה ונראה ד' תוס' בנבחר תחלה דבפרק במה מ' ובריש ביצה שנחלקו אמוראים טעמא מאי אין שורפין קדשים ביו"ט וטעמא מאי אין כיסוי דם דוחה יו"ט עד דמסקי רב אשי יו"ט עשה ול"ת ואין עשה וגו' ואטו הני אמוראי לא ידעי להא מלתא אלא ודאי דמשמע להו דבכלל עשה הוא רק קום ועשה אבל עשה שהיא בשוב ואל תעשה אינה בכלל עשה ומשו"ה לא השיב להו שבתון עשה ורב אשי פליג לבסוף נמצא די"ל סוגי' דהכא סברא כאינך אמוראי דבין שבת בין יו"ט לא מקרי ל"ת ועשה.

ו ע"א תוס' ד"ה נגמר מהכא וא"ת לכאורה ילפינן מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת אלא דמ"מ לא אצטריך עליה דל"ת שיש בה כרת לא ילפינן ומעתה בשלמא אי אמרינן דהפסוק בשבת בא לגלות דבשבת לא דחי הא בעלמא אפילו יש בה כרת דחי היינו אצטריך עליה דביבום אינו דוחה משא"כ אי נוקי קרא בלאו דמחמר א"כ לא אצטריך כלל לאשמעינן דבעלמא דחי משום דילפינן מכלאים ועלי' ג"כ לא אצטריך וזה הי' כוונת המקשה מתחלה דמוקי לה בשחיטה ובישול והתרצן לא הבין כוונתו והקשה דלמא בלאו דמחמר וביאר לי' המקשה א"כ נגמר מכה וכלאים בציצית ל"ל ומסיק וכ"ת וכו'.

תוס' ד"ה שכן הכשר בסוה"ד ומחמר ר"י בא ליישב דתינח דמקרי הכשר מצוה שחוט ובשל או אל תחזיר אבל היטמא מאי הכשר מצוה איכא וע"ז כתבו מה שכתבו.

בעז"ה מהדורא בתרא בסוגיא דעשה דוחה לא תעשה

יבמות ג ע"ב מנהנ"מ פירש רש"י דבין אערוה בין חצרה וכן מוכח מת"ר שהביא הש"ס אבל מ"מ קשה מהי"ת יעלה על הדעת שצותה תורה יבום במקום ערוה ונראה דתנא דברייתא ביאר דבר זה במ"ש לפי שנאמר יבמה יבא עליה שומע אני אפילו אחת מכל העריות ומה שומע אני דקאמר א"ו דה"ק מאחר דכתיב בקרא ולקחה לו לאשה יבמה

יבא עליה ל"ל הו"ל למכתב יבמה יקחנה לו לאשה ולזה הייתי אומר אי כתב רחמנא יבמה יקחנה לו לאשה ס"ד דדוקא בהני דבנות קידושין ננהו לאפוקי ערוה דלא, כתוב רחמנא יבמה יבא עליה ולמימר דלאו בקידושין תליא מלתא לכך אצטריך לגזירה שוה דעליה ודכתב רחמנא יבמה יבא עליה ואח"כ ולקחה לו לאשה בא לאשמעינן דאפילו קדשו אחד מן האחין זה שבא עליה יקח אותה לאשה דמה"ת אין מאמר פוסל באחין. אא"כ יקשה מאי פריך הש"ס לקמן טעמא דכתיב עליה וכו' הא תנא דברייתא אקרא דיבמה יבא עליה קאי ושפיר ס"ד דאפילו במקום ערוה צותה תורה ליבם י"ל דקושית הש"ס מאחר דלא מצינו עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת א"נ לא כתב עליה הייתי ג"כ יודע דשלא במקום ערוה הכתוב מדבר ודלא כתיב יבמה יקחנה היינו דלא נטעה ונאמר דבקידושין נקנית ואם אחד מן האחין קדשה קודם לזה אסורה עליו מה"ת לזה כתב יבמה יבא בביאה נקנית ולא בקידושין.

רש"י ד"ה עליה מה ת"ל יש עוד להוסיף על דברי רש"י דאדרבא בלא עליה א"ש טפי דמשמע כל זמן שהיא בחייה לא יקח אחותה אפילו לאחר שגירש אשתו ומעליה יש לטעות דדוקא אם היא בביתו דשייך עליה אסרה תורה אבל לא אם גרשה ולמה לי' דכתב קרא עליה א"ו לגזי"ש.

שם שומע אני אפילו באחת מכל וכו' עיין רש"י וקשה מה חידש בדבריו ונראה דרש"י בא לרמז דעיקר דרשה אשאר עריות אצטריך אבל באחות אשה לא ס"ד דלצרור אמר הכתוב ולצרור שייך שפיר תמיד אפילו ביבום. ועד"ז א"ש דקאמר צרתה מנין ת"ל לצרור ר"ל מאחר דכתיב גזי"ש דאחות אשה לא תתייבם א"כ לצרור ל"ל דבלא"ה הייתי אומר דמשום יבום כתיב לצרור אבל לבתר דאית לן גזירה שוה לצרור ל"ל.

ו' **ע"ב** תוס' ד"ה טעמא וא"ת וכו' כראה ליישב בנדקדק תחלה אמאי לא ביאר הש"ס פירש הברייתא מקמי דאקשי ממנה כדרך הש"ס בכל מקום וכאן שביק לה אדבתר א"ו משום דקו' הי' מרישא לסיפא דכשהתנא בא ללמוד דדחי שבת ע"כ ר"ל ונלמוד מכאן דעשה דוחה אפילו פ"ת שיש בו כרת ולכך אצטריך כאן לא תבערו וא"כ גם למסקנא אמרינן דקרא לא גילה לן כ"א דלא אמרינן מה לי חומרא רבא מה לי זוטא ומרישא גמרינן לסיפא.

וכ"כ לעיל דלמאי דס"ד דלא דחי ל"ח שיש בו כרת הוה אמרינן דעשה חמיר מלא תעש' ול"ק מה לי חומרא רבא כיון דעשה חמיר ומ"ט משום דמכין עליו עד שתצא נפשו ובזה יש לתרץ ד' רש"י שכתב יבום מקרי הכשר מצוה כוונת רש"י כיון דאי בעי חולץ א"כ אין

מכין איבום ושוב ל"ת חמיר ולא דחה כלל דאינו דוחה לכלאים בציצית דמכין אציצית אם נושא בגד המחויב בציצית בלא ציצית.

באו"ד וא"ת צ"ע הרי הגזי"ש ממושבותיכם דכתיב גבי רוצח ואי ס"ד קרא רק בשריפת כהן משום בישול פתילה מיירי גזירה שוה למאי אתא.

שם בא"ד בגליון וי"ל כיון וכו' תירוץ זה קאי לתירוץ בתרא בתחלת דברי תוס' אבל לתירוץ קמא ע"כ לא אמרינן הכי דאל"כ ליתא לתירוץ קמא.

שם ד"ה לא ר' יוסי עשה ול"ת ודמ"מא ס"ד דדחי צ"ל דחשבינן ענוי הדין ג"כ לל"ת והוה תרווייהו שוין וי"ל דהך עשה חמיר.

י ע"א אמר רב אשי מתני' נמי דייקא הקשה ה"ה על הרמב"ם שהביא הך דרבי גם לענין ערוה נגד מסקנת רבא ורב אשי, הנה לכאורה לפי מה שכתבו תוס' ד"ה רבא אמר דרבא ס"ל ביאה במקצת לא שמה ביאה היה אפשר לומר דהרמב"ם כעולא וממילא אצטריך קרא ואמנם הרמב"ם בהל' ביאת מקדש פסק דעל ביאה במקצת מכין מכות מרדות א"כ ע"כ ס"ל דלא הוה כ"א דרבנן ואמנם י"ל דהרמב"ם מספקא לי' אי כעולא אי כרבא ומספק לא מצי' להתרות בי' ואינו לוקה כ"א מכות מרדות ומ"מ אי כעולא שפיר אצטריך קרא לערוה ולזה נקט הרמב"ם קרא לערוה ג"כ דנדע דלא פשיט' לי' דביא' במקצת לאו דאורייתא וכ"ת הא מתני' מסייע לי' לרבא כדאמר רב אשי אבל מאחר דברייתא דרבי כפשטא משמע דבעינן קרא לערוה י"ל דתנא דמתני' ובריית דרבי פליגי בהא גופא תנא דמתני' סבר ביאה במקצת לא שמה ביאה ולא משכחת כיון דאשתרי אשתרי ורבי בברייתא סבר ביאה במקצת שמה ביאה וע"כ משכחת כיון דאשתרי אשתרי ואצטריך קרא לערוה.

ואמנם י"ל דרבא דפשיטא לי' דלא אמרינן כיון דאשתרי אשתרי דייק לה מהא גופא מדכתב קרא למעט יבום באחות אשה א"כ אכתי י"ל דוקא באחות אשה קפיד קרא משום דכתיב לצרור וביבום שייך ג"כ לצרור דאחיות נעשות צרה זו לזו ודמי למשלח מדנים בין אחים אבל בשאר עריות אכתי אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי אלא ש"מ דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי וערוה גופא לא צריך דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת.

ויל"פ עד"ז קושית התוס' בתחלת הסוגי' דלכאו' למה לא עלה ע"ד המקשה דס"ד הואיל ואשתרי אשתרי אמנם א"כ אכתי בשאר עריות נימא הכי וקרא באחות אשה משום לצרור הוא דקפיד ומדיליף תנא מאחות אשה שאר עריות ש"מ אין כאן סברא לומר הואיל ואשתרי אשתרי.

רש"י בתחלת הסוגיא, מאי טעמא כתב רש"י הלא בכרת קאי עלה וקשה הא הש"ס אכולא מלתא מהדר למה נימא עשה דוחה ל"ת דהרי מדמחלקינן בין חומרא רבא לזוטא ע"כ ס"ל השתא דלאו דלא תעשה חמירא מעשה כ"א עשה חמיר משום דמכין אותו עד שתצא נפשו אמנם לזה כתב רש"י דנהי דס"ל דעשה חמיר מטעם מכין אותו התינח היכא דהל"ת אין בה אלא מלקות אבל ל"ת שיש בה כרת ודאי אין עשה חמיר מנה ועד"ז יישב רש"י מ"ש לעיל דהש"ס דלא ידע מכלן דעשה דוחה ל"ת הוה לי' להקשות מנ"ל דעשה דוחה לא תעשה ואח"כ קושיא הראשונה אלא ודאי הש"ס באמת ידע דמקרא ילפינן דעשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית וא"כ ל"ת שיש בה כרת מנ"ל אלא דלשון ותו יקשה עד"ז מאחר דאינה קושיא בפ"ע לזה י"ל דהאי ותו קאי אפלפול דמפלפל הש"ס על כל הלימוד מכלאים בציצית.

רש"י ד"ה הוה אמינא בסו"ד מייבמת "מיבם" ר"ל דלשון מיבמת קשה וכי היא מיבמת אותו לזה כתב רש"י דהוה כמו מיבם ומ"מ קשה למה נקט לשון זה לא אמר מתיבמת ונרא' דדברים בגי דהנה אמצוה דיבום היבם לבדו מצווה ולא היבמה ובאיסור ערוה כתב רחמנא הנפשות העושות להקיש נקבה לזכר ולמה תתיבם ותעבור על איסור ערוה שלא במקום מצוה דידה הא זה דומה לאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך והיינו דנקט הש"ס לשון מיבמת דהו"א אמרינן עשה דידי' דחה איסור דידה ג"כ וכ"ת באמת טעמא מאי י"ל מאחר דכתב קרא יבמא יבא עליה בע"כ א"כ היא קרקע עולם ואין עליה אשם כלל. ואפשר לזה כוון רש"י במ"ש דאתי עשה דיבום ומאי בעי רש"י בזה הלא ביבום שקלי' וטרי' אמנם רש"י רמוז למ"ש דאפילו יבום דמצוה ליכא לגבי דידה ואיסור איכא אעפי"כ אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת. אמנם י"ל כוונת רש"י דא"נ דאמרינן דעשה חמיר מל"ת משום דמכין אותו עד שתצא נפשו הרי ביבום לא שייך זה דאם רצה חולץ ואינו מיבם וז"ש רש"י דאתי עשה דיבום לרבותא.

תוס' ד"ה טעמא לכאורה יש לתרץ קושית תוס' דאס"ד דכתב רחמנא עליה להורות דבדעלמא דחי עשה ל"ת אפילו יש בה כרת לא הו"ל לקרא למכתב זאת גבי אחות אשה דאיכא למימר באחות אשה הוא דאצטריך קרא לאסור דס"ד הואיל והותר מכללה דרק בחיי שתיהן איכא איסור הא לאחר מיתת אחותה מותרת לו ולא מצי למילף כ"א חייבי כריתות שהותרו ג"כ מכללן ואין זה דומה לשבת דלקמן דלא הותר מכללה וכ"ת הרי הותר אצל פקוח נפש התם וחי בהם כתב שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש.

תוס' ד"ה ר"ת שיש בה כרת יש לתרץ קושית תוס' דאשת אח מידי אחרינא אית בי' ודמי לאחות אשה דבחיים אסורה ולאחר מיתה מותרת וה"ה באשת אח התורה לא אסרה

אלא בחיי האח ולאחר מיתה אם יש לו בנים לא זולת ואתי שפיר בהא דהגמרא לא בעי למילף לקמן כ"א אחות אשה לחוד משום דדמי לאשת אח וכמ"ש ולא שאר עריות.

ד"א נראה כיון דמצינו ביהודה שאמר קודם מ"ת בא אל אשת אחיך ויבם אותה נמצא שהי' המצוה קודם איסור אשת אח וליכא למילף מני'.

תוס' ד"ה דכתיב לא תלבש יש לתרץ קושית התוס' דאם כוונת הכתיב לאסור כלאים בציצית יותר הו"ל למכתב בתחלה גדילים תעשה לך ואח"כ לא תלבש שעטנז ואנא ידענא דאפילו במקום גדילים לא תלבש שעטנז ומדכתב קרא אפכא ש"מ להתיר עביד כן וכ"ת בלא תחסום שור ג"כ הו"ל למכתב אפכא י"ל משום דאמרינן ודברו אליו נותנים לו עצה הוגנת לו ומוכה שחין בכלל עצה הוגנת לו וע"ז כתב קרא אם אינה רוצה לקבל לא תחסום שור וכל לייבם בע"כ ולזה כתב רחמנא מקמי הכי לא תחסום שור.

ד ע"א תוס' ד"ה דכתיב לא תלבש הקשה ה"ר יעקב וי"ל וכו' ולכאורה יש להשיב דהנה ר"ש ורבנן פליגי אי וראיתם קאי אכסות לילה והו"ל ציצית מ"ע שהזמן גרמא וצ"ל דבאמת מאן דמפיק לי' לכסות לילה ס"ל כר' יהודה דסומא פטור מכל המצות ולא צריך קרא אלא שהי' להש"ס לעורר זה עיין ר"ש במנחות שם.

באו"ד מחייב נשים מסמוכין עיין רש"א ונראה פירש דברי תוס' דקאי אמ"ש לעיל דאפילו למ"ד תפילין לא הוה מצות עשה שהז"ג וא"כ ליכא היקישא ואצטריכו למימר מסמוכין.

בסוה"ד ומיהו קשה ובערכין תירוץ תוס' דמאחר דהיקישא עדיף מסמוכין והק"ש הכתיב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ע"כ חייבין בכלאים וכ' דהכי לא ניחא להו בהאי תי' משום הקושיא שהקשו מבל תאכל חמץ דבעי הש"ס למימר אפכא דנימא דאינה בבר תאכל חמץ משום דאינה בבל תאכל מצה ועיין שם מה שתירץ ועכ"פ מה"ט לא ניחא להו הכי בתירוץ זה. והנה גם מם שהפכו התוס' שם והקדימו קושיא אחרונה שהקשו בזה היינו ג"כ משום דסיימו שם דבריהם דבאכילת חמץ א"א למפטרינהו והיינו משום דהקיש הכתיב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה לכך הקדימו תירוץ זה בתחלת הדיבור.

ודע דשו"ט של תוס' אזיל עד"ז מנ"ל דהסמיכות קאי על סדין בציצית על חיוב ציצית או פטור כלאים אבל אי מוקמינן לסמיכות אסדין בציצית אין מקום למימר נשים פטורות מכלאים ובזה מסולקות קושית רש"א דלפרוך הש"ס כלאים אינו שוה בכל.

ד ע"ב תוס' ד"ה אבל לבישה וא"ת וכו' ונראה לתרץ דגם המקשה ידע מגזי"ש דשעטנז אלא דלא ע"ד דנילף מגזי"ש זאת דבעינן צמר ופשתים אבל תרי מיני ודאי ילפינן דהרי כלאים כתיב בהדיא גבי שעטנז דהעלאה.

תוס' ד"ה ותנא דבי ר"י בסוה"ד הכא בגדי' כתיב פירוש דהו"מ למכתב בגדם ויש להקשות דהרי ס"ד דאפילו מלבן פשתים $ציור בספר$ פטור ואצטריך בגדים וצ"ל כיון דלתנא דבי ר' ישמעאל בגד צמר ופשתים משמע וע"כ גם פשתים חייב בציצית ולענין תכלת הוה ממעטינן פשתים משום כלאים לא זולת.

ולולי דבריהם נראה לתרץ דהנה עכ"פ ה' דהכנף לדרשא אתי ולרבנן אתי לכדרבא אבל לתנא דבי ר' ישמעאל ע"כ ר"ל דעל כנף אפילו של פשתים יעשה של תכלת דאל"כ למאי אתא דליכא למימר דהכנף שאין בו כלאים קאמר א"כ לשתוק קרא מנה וכמ"ש תוס' לעיל.

ויש לעורר מאחר דתנא דבי ר' ישמעאל מחלק בין לשון בגד ללשון כסותך מאי חזית דאזלית בתר לשון בגד ולא מחייבת בציצית כ"א צמר ופשתים ניזל בתר לשון כסותך וניחייב ונראה כיון דכתב קרא כאן בגד אמרינן בגד דוקא ולשון כסותך אצטריך משום אשר תכסה בה דאתיא לדרשא או לכסות לילה או לשיעור הכסות.

תוס' ד"ה ואמר רחמנא לולי דבריהם יש לתרץ דכשם דילפינן מבגדי כהונה דתכלת עמרא הוה ה"נ ילפינן מהתם דתכלת היינו שוע וטוי ונוז כמו בבגדי כהונה.

בסוה"ד אבל קשיא לכאורה היינו קושיתם לעיל וכתיב לא תלבש אמנם כד דייקת לעיל כפשוטו הקשו דלמא אפכא והכא הק' דלמא ה"ק קרא אף בפשתים תעשה ציצית ובלבד ע"ד שלא יעשה כלאים דהיינו בלא קשר ע"ג קשר וע"ז תירוץ הר"י קלנו דא"כ מבואר דתכיפה אחת אינו חיבור ויחדו ל"ל אלא ש"מ דיחדו קאי אב' תכיפות וש"מ קשר עליון דאורייתא וע"כ להתיר כלאים אתי הסמיכות דאי לאסור לשתוק קרא מני' וכמ"ש תוס' לעיל.

תוס' ד"ה ול"ל דמהכנף מרבה לכאורה א"כ נלמוד מציצית דכל המינים נקראו בגד ונראה דכיון דאצטריך קרא בציצית לרבות ש"מ אדרבא היכי דליכא ריבוי רק צמר ופשתים נקרא בגד.

רש"י ד"ה והכא אמר רחמנא בסוה"ד למשרי כלאים בציצית נראה דרש"י בא ליישב תינח צמר דהיינו תכלת בפשתים דלא סגי בלא"ה אבל פשתים לצמר מהי"ת לזה סיים רש"י דקרא אתי למשרי כלאים בציצית, ונראה הפירוש עד"ז מאחר דתנא דבי ר' ישמאל ס"ל בגד היינו צמר ופשתים א"כ מאחר דכתב קרא ובגד כלאים שעטנז ידעינן דשעטנז

בעי בגד דהיינו צמר ופשתים דוקא וצמר ופשתים דכתב רחמנא ל"ל לאשתרויי בין צמר לפשתים ובין פשתים לצמר וז"ש רש"י דבמקום ציצית אין כאן כלאים וכן הוא לשון הרמב"ם פרק וי"ו מהלכות ציצית עיין לפנינו בס"ד.

ואמנם תוס' כתב דמטעם מגו שרי והביאו ראי' ממנחות והדבר צריך ביאור בשלמא בתכלת א"א לקיים שניהם אבל בלבן מ"ט נשתרי וצ"ל כיון דאי בעינן למיסר לבן של צמר כ"א נימא בעינן של פשתים דוקא ואם אתה לוקח פשתים בהדי תכלת הו"ל תרתי כלאים, כלאים דתכלת בבגד, וכלאים דציצית בהדי הדדי אא"כ מגו ל"ל וצ"ל דס"ד אין לבן של צמר פוטר כלל בפשתים משום כל שתעבתי קמ"ל וכן מורה לשון התוס' דנקטו פטרו. וכתבו עוד דה"ה דלבן של פשתן פוטר בצמר משום מגו על מגו ר"ל כיון דאמרינן דהתירה התורה כלאים בציצית אפילו היכא דאפשר לקיים שניהם ה"ה דלבן של פשתים פוטר בצמר. ואמנם כן סוף דברי תוס' מוקשים שכתבו דבמקום דליכא תכלת אסור והביאו ראי' ברורה ע"ז וא"כ האיך שוב שרי לבן של פשתים בצמר דודאי אפשר לקיים שניהם ואחר העיון נראה ד' תוס' דהא דהתירה התורה כלאים בכה"ג בציצית היינו דאל"כ אתי לאמנועי מתכלת ובפשתים ג"כ משום איסור כלאים וכל זה כל זמן דהוה תכלת אבל לאחר שאסרו התכלת בפשתים משום קלא אילן אדרבא אסור לבן של פשתים בתכלת דמאי איכא אתי לאמנועי אדרבא ימנע וימנע.

ועד"ז נבוא לד' הרמב"ם שזכרנו למעלה שכתב דמדינא הי' מותר לבן פשתים בצמר רק משום אפשר לקיים שניהם אסור הרמב"ם מיירי כאן מלבן וקאמר דאי שרית לי' לבן בהדי תכלת דאין בו איסור במצות תכלת אין בו כלאים אתי למשרי לבן לחודי' ג"כ ובלבן לחודי' אפשר לקיים שניהם ולא התירה תורה.

ולרבנן דפליגי פירוש דהסוגיא השתא קאי לר"י דבעי מופנה אבל במוכח לא סגי וא"כ לרבנן לא הוה מופנה.

נזיר נח ע"א והאמר ר"ל וקשה והאיך עלה על דעת רבא לתרץ הכי ונראה טעמא דרבא כיון דמצורע מצווה לגלח כל ראשו ואדעתא דהכי התחיל בפאות גילה קרא דאינו חייב והש"ס מקשה עכ"פ כיון דלא אמרינן לי' הכי מהי"ת לומר כן.

רש"י ד"ה ומאן דמוקים ובשיטה מקובצת תירוץ דאי לאו קרא הוה מוקמינן לל"ת גרידא ונראה דעת רש"י דע"כ טעמא דלא גמרינן מנזיר משום דאיתא בשאלה כדמוקמינן ביבמות ובשמעתין כאן וא"כ מסתבר יותר לאוקמי בנזיר אף דהוה ל"ת ועשה אבל איתא בשאלה מלמוקי בל"ת גרידא דליתא בשאלה.

ונראה דהא דלא מקרי איתא בשאלה ג"כ אפשר לקיים שניהם כיון דאי אשאיל עליו הרי ביטול לנזירותו לא מקרי אפשר לקיים שניהם.

תוס' ד"ה והאי תנא אין לתמוה וי"ל ממתני' דב"מ קשה לי' דאשמעינן דכאו"א אינו דוחה השבת אבדה וקשה הא הוה לא תעשה ועשה כדמקשה הש"ס שם.

רש"י ד"ה ומאן דנפקא לי' נראה דבא ליישב מאי נ"מ בין אם יליף מראשו בין אם יליף מגדילים משום דבראשו נוכל למיפך שכן אינו שוה בכל.

יבמות ה ע"א תוס' ד"ה מאי ללאו דע"כ פירכא גמורה היא דאל"כ נגמר מנה לכאורה י"ל כמ"ש תוס' לקמן ד"ה לגמר מנזיר דאדרבא נגמר מכיבוד אב ואם דלא דחי.

רש"י ד"ה ראשו עיין רש"א שתמה ע"ד רש"י וי"ל דהא תליא אי אב מדיר בנו בנזיר דאורייתא או דרבנן ולמ"ד דרבנן א"כ מה"ט אין כאן לאו דתער לא יעבור על ראשו אף שהוא נזיר נמצא דאינו שוה בכל דיש נזירים שאין בהם לאו וזה ולהאי מ"ד כתב רש"י מ"ש וסוגיא דנזיר קאי למ"ד הלכה היא בנזיר והוה דאורייתא וגדול המקיף אותו בתער לוקה דא' המקיף וא' הניקף.

תוס' ד"ה נגמר מנזיר לילף מכיבוד אב ואם לכאורה יש לתרץ שאני התם דאתה ואביך חייבים בכבודי ואין כאן עשה כלל.

שם תוס' ד"ה שכן ישנן בשאלה פרכא כל דהו לא ניחא להו למימר משום דבמצורע גדול השלום דא"כ הי"ל להש"ס שם למימר כן.

שם ע"ב תוס' ד"ה ואכתי מבעי' לי' יש לתרץ מאחר דבהעלאה כתיב ובגד כלאים ש"מ דהבגד עצמו כלאים וכתיב גבי שעטנז סתמא דמלתא גם לא תלבש דומיא דהכי מיירי בבגד אחד.

בע"ה סוגיא דריחא מלתא פרק כיצד

צולין לשה"נ תרנ"א מהדורא קמא:

כתב רש"י שצלאו בתנור כוונתו דאם צלאו במקום שהאור שולט ודאי לא שייך ריחא מלתא גם לרב דלא גרע משני קדירות דהיינו צבור של גחלים ופסיק דמודה רב. וכתב עוד רחוק זה מזה ע"כ ר"ל למעוטי היכא דנגעי אהדדי דגם לוי מודה דאלת"ה א"כ בריחוק תליא ומאי מקשה לקמן אדרב דלמא ברייתא ברחוקים הרבה א"ו לענין ריח לרב לא מהני ריחוק כיון שהוא בתנור אחד והעיקר שלא יגעו זה בזה. והאריך רש"י לבאר דמכ"ש בנבילה שמינה לכאורה מאי צריך רש"י לזה אטו איכא למיטעי בד' רב דדבר זה מובן אפי' לתשב"ר ונ' דהנה הרי"ף כ' דרב לטעמי' דס"ל מב"מ במשהו וק' אטו

רב ביאר דבמין במינו דווקא מי לא עסקי' אפי' בכבש שמן וד"א כחוש וכ' כוונת הרי"ף דלכך נקט רב שחוטה שמן דכה"ג הוה עכ"פ מין במינו דהרי הריח מן השחוטה שפיטם לנבלה חוזר לגבי שחוטה וממילא הוה מין במינו ולד' הרי"ף גרע נבילה שמינה לרב משחוטה שמינה דבשחוטה שמינה הו"ל בכ"ג מב"מ ובנבילה שמינה בעינן לרב מב"מ דוקא לזה כתב רש"י דלא היא דכ"ש נבילה שמינה דאוסר לרב וכ"ת מנ"ל לרש"י דלמא באמת כד' הרי"ף היינו מדאשמעינן בגמרא דלוי התיר אפילו גדי וד"א ר"ל ד"א שמן וסתם גדי כחוש והו"ל מין באינו מינו ואי אמרת דבאינו מינו כה"ג מודה רב מאי רבותא ללוי כיון דרב מודה א"ו דרב אוסר בזה. וכ"ת באמת טעמי' מאי הענין דבהא גופא פליגי רב ולוי לוי סבר ריח הוה משהו בעלמא ואינו אוסר אפילו במינו ורב סבר דריח הוא טעם קלוש ורב לטעמי' דס"ל גם בנ"ט בר נ"ט דהוא ג"כ טעם קלוש ואוסר והכא מ"ש והא דלא קאמר רב ריחא מלתא כי היכא דאמר אידך לאו מלתא משום דמפטום ממילא נשמע ריחא מלתא.

רש"י ד"ה אין צולין יל"ד מאי בעי רש"י במ"ש בסו"ד ואפילו גדי וטלה וגם במאי דנקט מפטמי דמשמע דבאיסור כחוש מיירי ונראה דרש"י בא ליישב מאחר דהמקשה ע"כ לא ידע מסיפא דמסיפא אדרבא ראי' ללוי כדמסקינן ומ"ט קאמר מאי לאו תערובות טעמי' ולזה כתב דהכי קשה לי' מדקאמר סתם שני פסחים משמע אפילו גדי וטלה ופשיטא לי' להמקשה דבגדי וטלה לא שייך תערובת גופי' א"ו משום תערובת טעמי' אסור וכ"ת א"כ גם לרב קשה דתנן סתמא ואפילו כחושים במשמע ושניהם כחושים ע"כ גם רב מודה מדאצטריך לפיטום לזה כתב רש"י כיון דעכ"פ בא' שמן אסיר לרב משום שניהם כחושים לא אצטריך לפרש דבכחושי' תרווייהו פשיטא דליכא ריח אבל ללוי דאפילו באיסור שמן מתיר הו"ל לתנא לפרש דלא נטעי ונימא ריחא מלתא.

גמרא והכי קאמר ר"ל כיון דתנא ריחא מלתא אית לי' למה נקט בשתי קדירות וע"ז קאמר דרישא מיירי בתערובת טעמים אך בסיפא אשמעינן דאפילו בשתי קדירות אסור משום תערובות גופא.

הרודה שכתב רש"י וי"ל"ד פשיטא הא הרודה קתני וכתב רש"י דלכאורה קשה ליקצר תנא ולתני הנותן פת חמה עפ"י חביות א"ו רבותא אשמעינן לר"י דמתיר ל"מ בפת חמה שנתקשה ודאי מתיר דאין כאן כח המושך אפילו רודה מן התנור שהוא עדין רך ס"ד דמודה ר"י משום שהפת מחמת רכיתו מושך ריח היין קמ"ל דאפ"ה ר"י. וכתב רש"י דלא עייל בה ריחא נראה כוונתו דאמאי קאמר הש"ס ללוי ודאי תנאי לרב מי לימא תנאי כיון דלא ידעינן עדין מר"ל מה לי לרב וי לימא הרי ע"כ כר"י לא ס"ל ולזה כתב רש"י

דס"ד דמשו"ה נקט הרודה פת חמה משום דפת חמה פולט ריח הו"א דצריך לברך על הריח י"ל דס"ל לר"י כיון דטריד למפלט ריח לא בלעי ריח. וכתב עוד רש"י שואבות הריח, ר"ל לאו דשואבות דקאמר ר' יוסי ר"ל שואבות הטעם דהו"ל פלוגתא רחוקה ר"י סבר אפילו בשואבות אינו שואב כלל ור"י סבר אפילו טעם שואב כ"א ריח.

כי פלי'גי בפת צוננת הקשה הר"ש במ' מכשירין הרי פת חמה תנן ונראה דקשה ליל לר"ל בשלמא במסכת תרומות אצטריך למנקט יין דאסור לזרים דלש במים אבל במכשירין למה נקט יין א"ו משום דיין פולט ריח ופת מושך ומה"ט בפת חמה וחבית פתוחה דאיכא משיכה מצד הפת ובליעה מצד היין כ"כ היכא דהפת לבדה מושך מפני שהיא חמה אבל היין חתום וממילא כ"ש כשהיין פתוח אף שהפת צונן דפליטת היין עדיף ממשיכת הפת.

תני רב כהנא אסור לאוכלה בכותח כאן לא פי' רשי' דסבר ריחא מלתא עד לקמן גבי ביניתא ונראה דהרי"ף כתב דמהך דרב כהנא אין ראי' דהלכה כרב דהתם דבר שיל"מ והקשו עליו כיון דאסרי' עליו לאכלה לעולם בכותח לא מקרי דשיל"מ ונראה דרש"י אזיל ג"כ בשטה זאת אלא דמחלק בין פת לביניתא דדגים דרך לאוכלן בכותח כדאמרינן בפרק כל הבשר גבי דגים שעלו בקערה שפיר כא מקרי שיל"מ אבל פת שאדם מאכל בכל סעודותיו וכי לא יאכל אלא פת זה שנאפה עם הצלי שפיר אמרינן לי' הנח לפת זאת לסעודה אחרת ולכותח אכול פת אחרת ומה"ט בברייתא דרב כהנא לא פירש רש"י מידי משא"כ בביניתא ע"כ סבירא לי' ריחא מלתא.

ולענין פלוגתא אי שרי במלחא י"ל דבסי' קי"ז ביו"ד הביא הטו"ז ב' דעות אי בדבר סכנה שייך ביטול או לא וד' רבא מפרזקיא דלענין כותח הוא דאסרינן לי' ע"ד שכתב הרי"ף ומר בר רב אשי דבדבר סכנה אפילו משהו אסור דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב. אמנם הקשו על הרי"ף הרי שיל"מ בין מין במינו ועיין ר"ן נדרים פ' הנודר מן המבושל מה שתירוץ בזה ונראה דדעת הרי"ף דאי אמרינן ריחא מלתא גרע מטעם דטעמא בטל באינו מינו משום שנאבד מן העולם כמ"ש הר"ן בנדרים שם אבל ריח אינו כלה למ"ד מב"מ אינו בטל והיינו משום דמצא מין את מינו וניער ה"ה בריחא דינא הכי אבל אנן ס"ל מב"מ בטל ושפיר גם ריח אבל ביל"מ דס"ל ג"כ אפילו מב"מ במשהו לא בטל ה"ה ריח לא בטל אף דאינו אלא משהו.

ועל דרך זה גם קושיא ראשונה מתורצת דרב לא קאמר במין במינו דוקא כ"א בגדי וטלה ולמ"ש כל ריח הו"ל כמין במינו.

והנה במ"ש לעיל דיש לחלק בין פת לביניתא י"ל ד' הרי"ף ג"כ עד"ז ולכך אף דבקושי' שם מייתי מתרווייהו מפת וביניתא לבסוף מניח ביניתא ומייתי רק פת וזה על דרך שכתבתי דלא פשיטא לי' דבביניתא שייך דבר שיש לו מתירין.

ויל"ד בד' הרי"ף מאחר דרב קאמר בהדיא בפ' כל שעה ובע"א דמין במינו לא בטל למה הוצרך הרי"ף לאתוי' מהא דנתנה טעם בחתיכה ונראה דהא דקאמר רב מין במינו לא בטל י"ל דמיירי בגוף האי' שנתערב אבל הכי דע"י פטום קאתי מנ"ל דרב סבר מב"מ לא בטיל ולזה אייתי מחתיכה נ"נ דדמי להך פטום דשמעתין. ולמ"ש לעיל דכוונת הרי"ף משום דמשחיטה בא ולשחיטה חוזר ג"כ אתי שפיר דדומיא דהכי מיירי התם בחנ"נ.

מסכת ע"א פיו ע"ב תוס' ד"ה נכרי בדישראל לולי דברי' הייתי אומר דהדרך הוא דהבודק עושה הנקב בחבית ותוחב הקנה בחבית לר"ח וכאן ע"כ הנכרי לא יעשה דנוגע ביין וס"ד דליתסר דלמא יעשה בעצמו הנקב כדרכו בעלמא ע"ד סחור סחור לכרמא לא תקרב קמ"ל דלא גזרי'.

רבא אמר מותר ריחא לאו מלתא לכאורה דהכא מודה הרי"ף דכוונת רבא דריחא אפילו משהו לא דאי הוה וכי ח"ש מותר וכ"מ מדקאמר הש"ס לקמן לרבא ריחא ולא כלום ומ"מ אצ"ל דרבא פליג אלוי דבריח מפותם גם לרבא משהו הוה ועד"ז יש לתרץ לתוס' דפסקו כרב דלא קשה לרבא דבריח מפתם גם רבא מודה ומ"מ נ"מ בין רב לרבא דרבא ע"כ לית לי' דר"ל ולרב איתי לי'.

רש"י ד"ה הפת מותרת לזרים משום דיש לפרש לענין אם נטמא וגם לכהנים אסור.

דמקלי אי' וי"ל ד אטו רבא לא ידע לחלק בזה ונראה דמשמע לרבא דהך שהסיקו בכמון דמותרת דומיא דהסיקו בערלה האסורה ובערלה מוקמינן לה בשאבוקה כנגדו וה"ה הכא דמותרת מיירי ג"כ כה"ג ואביי ס"ל דגם בערלה לא מיירי באבוקה כנגדו והאיסור משום זו"ז גורם ובתרומה שרי דגורם לא מתסר כ"א באיסור הנאה ולעולם במקלי מיירי.

תוס' ד"ה אביי אמר עיין רש"א ועדין אינו מיושב לשון מנא אמינא לה וגם קשה מדוע לא רמז הש"ס כלל וכלל ע"ד תוס' ולזה נראה כוונת תוס' דודאי עיקר דברי רבא משום דס"ל ריחא לאו מלתא דאי ריחא מלתא לא מהני מה שמזיק לגוף נהי שעי"ז מקרי שלא כדה"נ אטו שלא כה"נ לכתחלה שרי כ"א מה שמריח מעצמו לאו ממשא אלא דע"י שהריח נכנס כח היין לגופו אבל הוא לא נתכוין לזה כ"א לבדוק היין וכיון שמה שנכנס קלקולו יותר על תיקונו שרי ואביי ס"ל דהריח בעצמו מלתא ומה שמריח הו"ל כשותה נהי דמזיק לי' מ"מ לא עדיף משלא כדה"נ ואסור לכתחלה מיהת ושפיר קאמר רבא מנא אמינא לה.

תוס' ד"ה רבא אמר בסוה"ד משהו איכא וצ"ע א"כ למה התירו תוס' לאפות לכתחלה אצל אופה נכרי כשיש לו נבלה בתנור והי' משמע דד' תוס' כהראב"ד דאיסור משהו היכא דאי אפשר שיהי' כ"א משהו כדהכא בתנור גדול מותר לבטל לכתחלה.
ועיין רש"א שהקשה קושיא עצומה ונראה דתוס' לא רצו לחלק בהכי לעיל דא"כ יהא בזילוף ביי"נ מותר ולזה הציעו דרבא לא מתיר כ"א היכא דמזיק וע"ז סמכו ואמרו דזינוף אסור.
ע"א יז ע"ב תוס' ד"ה אלא בוורד מה שהוסיפו פרק השוכר על דבריהם כאן וכתבו דגם רבא ס"ל דהוה כשותה היינו משום דבעי לאסוקי התם דרבא כרב אבל מ"מ סיום דבריהם שכתבו דלא הוה שתיה גסה קשה אטו שתיה גסה לכתחלה שרי.
ועיין בר"ן פרק השוכר שכתב בבת תיהא ג' פי' ולפי' ר"ח והערוך שפיר דמי דנקט נכרי בישראל ש"ד דס"ד דהוה כח נכרי ואסור וכקושית הר"ן קמ"ל.
והנה בהלכות טומאות אוכלין נתעורר הכ"מ גבי הרודה פת חמה דמיירי שלא ראוהו מיד דאם היה משקה טופח אסור ותימא שלא נתעורר כן בהלכות תרומות פרק ט"ו.

בעז"ה סוגיא דריחא מלתא מהדורא בתרא פסחים ע"ו ע"ב.

גמרא ד"ה מפטמי מהדדי לכאורה הו"ל לרב למימר ריחא מלתא ואח"כ אפילו בנבילה כחושה משום דמפטמי ומזה כעין ראיה לד' תוס' פרק השוכר דדוקא בריח של פטום קאסר רב אלא שרש"א שם הקשה א"כ למה הוצרכו תוס' למימר דטעמא דרבא משום דמזיק לי' לימא משום דבת תוהא אינו ריח של פטום ונראה דקשה להם לשטתם דרבא אית לי' דר"ל אי סבר כרב במ"פ אביי ורבא כיון דכבפת חמה וחביות פתוחה דמיא ובריח כהאי שהוא חזק דכ"ע מודו בי' דלא בעי פטום א"ו טעמא דרבא משום דמזיק לי'.
ואי קשה לד' תוס' הא קשה אמאי אמרינן ארב אי לימא כתנאי אמר לשמעתי' הלא רב בריח של פטום דוקא קאמר ואכתי לא ידעינן לדר"ל ושפיר מצי סבר כר"י וצ"ל דנקט תנא עכ"פ פת חמה ש"מ דחמימות שואב הריח וקמ"ל דאעפי"כ ר"י מתיר והיינו דלא כרב. ועד"ז נוכל לבאר ג"כ ד' הרי"ף דגם הרי"ף סבר דבריח פטום פליגי רב ולוי ומאחר דלוי לית לי' דר"ל קשה לי' ר"מ ור"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי וקשה עלי' דלוי ולזה כתב הרי"ף דשוחבת דקאמר ר' יוסי ר"ל גופו של יין וא"כ גם ר' יוסי ס"ל דריח אינו אוסר ומ"מ כיון דכל הני תנאי בדיעבד הוא דפליגי אין ראי' להתיר לכתחלה. ומאי דקשה לי' לר"ן מאי אכפת לי' להרי"ף בברייתא דרב כהנא נימא דגם הך ברייתא לר"ל ולרב אזלא נראה דס"ל להרי"ף דאדרבא הך ברייתא ע"כ כלוי אתיא דאי כרב מאי רבותא

דאסור לכתחלה לאכול פת זה בכותח כיון דרב אסור ריח פטום אפילו דיעבד אלא ש"מ דרב כהנא כלוי ס"ל וקמ"ל דכהגונא מקרי לכתחילה ומה דחקו להרי"ף להוסיף עוד תי' היינו דק' לי' על תי' קמא תינח פת י"ל לכתחלה מקרי דליתב לי' לכותח פת אחר ויניח פת זה למסעוד הלא כותח אבל ביני' דגים שהיה נהוג ביני' שהי' אוכלי' אותם בכותח אם אתה אוסרו לאכלו אין לך דיעבד גדול מזה ולזה כ' הרי"ף כיון כיון דעכ"פ לוי אוסר לכתחלה ע"כ ס"ל דמשהו מיהא ואסור לבטל אי' משהו לכתחלה אמנם בהני תראי פת וביניתא דהוה הצלי היתר בהיתר והיתר בהיתר לא בטיל וממילא אסור מה"ט דאין מבטלין אי' משהו לכתחלה לאכלן בכותח ונקט הרי"ף יש לו מתירין משום דמדרב אשי פרק משילין יליף לי' דמים ומלח לגבי עיסה ג"כ הוה היתר בהיתר דל"ש ביטול ולהכי לא בעינן מב"מ ול"ק מנדרים דבעינן מב"מ דהתם גבי נודר אי' הוה ואיסור בהיתר בטל זולת במין במינו.

והנה נשאר לנו עוד לתרץ לד' הרי"ף מאי מקשה הש"ס אלוי ממתניתין דאין צולין דהוה לכתחלה וגם לוי מודה ונראה דהנה למ"ש פלוגתא דרב ולוי בריח של פטום ושם רב אוסר דיעבד ולוי לכתחלה אבל באין חשש פטום מתיר רב דיעבד אבל לכתחלה י"ל דאוסר גזירה אטו היכא דאיכא ריח פטום ומעתה בס"ד מקשה אדלוי מאין צולין שני פסחים דמשמע אפילו שניהם כחושים אף דליכא ריח פטום מהי"ת יאסור לוי לכתחלה כיון דאפילו בריח פיטום מתיר דיעבד אבל לרב מקשה שפיר דנהי דבשניהם כחושים מתיר רב דיעבד מהי"ת יהי' מותר לכתחלה ולא נגזור משום תערובות טעמים היכא דאחד שמן ולמה נקט תנא אפילו גדי וטלה ולא אמר ואפילו שניהם כחושים אסור לכתחלה.

רש"י ד"ה בשר שחוטה וכ"ש כבר כתבנו במה"ק לישב כוונת רש"י בזה ע"ד הפשוט נראה כוונת רש"י מאחר דפליגי ר"ח ור"ח פרק הקומץ רבא אי נבילה בטילה בשחיטה אי לא פירש למ"ד מין במינו לא בטיל ורב ס"ל מין במינו לא בטיל לזה נקט דוקא שחוטה עם שמן דמפטם לי' לנבילה כחושה וחוזר אח"כ לשחוטה כמ"ש רש"י לפנינו כה"ג קאמר רב אף דלא הוה אלא משהו אסור משום דמין במינו לא בטיל אבל נבילה שמינה שנתנה ריח בשחוטה כחושה וא"א ריח לא הוה כ"א משהו ס"ל לרב דנבילה בטילה בשחיטה אמנם כבר ביאר רש"י במנחות שם דהך פלוגתא רק לענין טומאה אתמר אבל לא לענין איסור לזה כתב רש"י דהא דנקט רב נבילה כחושה לרבותא נקטה וכ"ש נבלה שמינה דאוסרת.

ואמנם מה שהאריך רש"י לבאר פירש דמפטמי מהדדי כוונתו ליישב קושית התה"ד שהקשה הלא אין הנאסר יכול לאסור במקום שאין האיסור עצמו יכול לילך שם לזה כתב רש"י דהכא שאני כי אין השחוטה אוסרת כ"א הנבילה לאחר שנתפטמה היא שאוסרת. **גמרא** ולוי אמר אפילו שחוטה כחושה ול"ד כחושה שחוטה למה לי להנקט הרי עיקר רבותא דלוי דהנבילה שמינה ונראה דאם גם השחוטה שמינה אפילו שהנבילה ג"כ שמינה וידעינן בבירור דנבילה בשחוטה מ"מ אינו נרגש הריח דתרווייהו ריח בשר ננהו אבל אם השחוטה כחושה ואין בה שום ריח שמנונית אלא ריח שמנונית שהקלט והנבילי' הריח זה נרגש בשחוטה סד"א דבריח כהאי מודה לוי דריחא מלתא קמשמע לן דאפילו בכה"ג ס"ל ללוי דריחא לאו מלתא ועד"ז יש ליישב למה זה דנקט הש"ס עבד לוי עובדא בגדי ודבר אחר בקיצור הול"ל עבד לוי עובדא כדעתי' ולמה שכתבנו אתי שפיר דריח דבר אחר הוא ריח הנרגש יותר מריח בשר נבילה ואשמעינן הש"ס דאפילו כהאי גוונא ללוי ריחא לאו מלתא.

והנה פירש רש"י בעובדא דגדי ודבר אחר שכאל' מיירי ר"ל דרק בדיעבד מתיר לוי ומשמע מדברי רש"י מדכתב זה כאן בהאי עובדא דוה דמהאי עובדא גופי' הוכיח רש"י דלוי לא שרי אלא בדיעבד ונראה לבאר ע"ד שכתבנו לפנינו לדקדק אמאי לא קיצר הש"ש וקא אמר עבד לוי עובדא כדעתי' ומשמע לי' לרש"י ז"ל שבא הש"ס לעורר דלוי לא שרי אלא בדיעבד דבשלמא גבי בשר שחוטה עם נבילה דאין ריח נבילה נרגש דתרווייהו ריח בשר י"ל דאפילו לכתחלה שרי לוי אבל בריח דבר אחר שהוא ריח משונה וניכר למה זה נתיר לכתחלה להטעים לישראל ריח דבר אחר אלא ודאי דוקא דיעבד שרי לוי ואולי מהאי טעמא נמי נקט בזה ריש גלותא דהוה תמן עובדא דלא צייתי לדברי רבנן שמיחו בידם.

סליק סוגיא דריחא מלתא:

בעז"ה ענין חשדא לש"ח תרנ"א תחלת החורף.

גמרא חצר שיש לו ב' פתחים מכאן הביאו התוס' ראי' לעיל דמדליקין על פתח החצר ולא על פתח הבית כד' רש"י ואמנם רש"י יישוב קושיא זאת במה שמפרש כאן בתים הפתוחים לחצר ותוס' לא השגיחו ביישוב רש"י משום דקשה להו דעכ"פ לאיזו ענין נקט ר"ה חצר ולא נקט בית אלא ש"מ דעל פתח החצר מדליקין ונראה ד' רש"י דמדקדוק זה דייק רבא דדוקא מב' רוחות ולא מרוח א' וזה דאי הוה נקט ר"ה בית ס"ד דמיירי בבית העומד ברה"ר דעברי גם אינשי דעלמא התם ועיקר טעמא משום חשדא דעלמא ואמנם

בבתים הפתוחים לחצר ואנשי דעלמא בחצר מאי עבדתייהו לא גזרו לכך נקט ר"ה חצר וע"כ בתים הפתוחים לחצר מיירי דהרי נ"ח מניחו על פתח ביתו לד' רש"י ר"ל בחצר וע"ז קאמר רבא דבאמת מ"ט גזר ר"ה אפילו בבתים הפתוחים לחצר ש"מ דלאו משום חשדא דעלמא אתיא עלה כ"א חשדא דבני מתא וא"כ ע"כ מב' רוחות דוקא קאמר ר"ה ולא מרוח אחד וא"כ מד' רבא מבואר דחצר ר"ל בתים הפתוחים לחצר ומשום חשדא דבני מתא דאלת"ה מנה לי' לרבא לחלק בין מרוח א' לב' רוחות ולמימר דחשדא דבני מתא קאמר ר"ה דלמא דוקא משום חשדא דעלמא אפי' מרוח א' קאמר ועד"ז יובנו ד' רש"י שכ' כדמפרש טעמא וכו' וזה הטעם שהביא הי' רק דרך שו"ט אבל באמת אין זה הטעם אבל כוונת רש"י דאמאי לא פריך הש"ס מיד אר"ה מ"ט ולזה כ' רש"י דאר"ה ל"ק לן דפשיטא לן דטעמא משום חשדא דעלמא ובאמת אפי' מרוח א' קאמר ר"ה אבל לרבא דקאמר מרוח א' לא ק' לן ממ"נ.

רש"י וב' רוחות א' בצפון וא' במזרח ר"ל דאי הפתחים מכוונים א' במזרח וא' במערב או א' בצפון וא' בדרום א"כ אפילו העומד במזרח יכיר אשר בצד שכנגדו דולק כ"ח א"ו צפון ומזרח וכיו"ב מיירי שאין הפתחים מכוונים והעומד בצד זה לא יראה הנר שבצד האחר בעבר שבצדו דהכותל מפסיק.

רש"י חשדא דעלמא בני אדם העוברים משם לשוק כוונתו ליישב קושית אדם דעלמא בחצר מאי עבדתי' ולזה כתב רש"י דחצר הוא מעבר משוק א' לשוק השני ועוברים מפתח זה לפתח שני ומשם לשוק.

גמרא זמנין דחלפו בהאי נראה ה"פ ודאי מי שרוצה לעבור לשוק ע"כ יעבור שני הפתחים ויראה נ"ח דולק בפתח השני אבל מי שיש לו התעסקות בחצר לבד ולא יעבור דרך הפתח השני ובא לחשוד שלא הדליק גם בפתח השני ומ"מ צריך ביאור אטו לרשיעי נתקן דאדם כשר הרי דן כל אדם לכף זכות ובודאי יאמר שבפתח שני הדליק ולזה נראה פירושו דמלתא דמאחר דכל הרוצה לצאת דרך פתח השני צריך לכנוס דרך הפתח הראשון וכן מי שיש לו עבדתי' בחצר לבד צריך לכנס בפתח הראשון נמצא דבפתח הראשון איכא פרסומא ניסא אם מדליק נ"ח לכ"ע אבל בפתח השני אין כאן פרסומא ניסא רק להעוברים דרך שם לשוק וכיון שיראו דבאתרא דאיכא פרסומא ניסא רבא לא אדליק יאמרו ודבהא דאיכא פרסומי ניסא טובא באידך דליכא כ"א פרסומא ניסא פורתא ודאי לא אדליק ועד"ז נתיישב קושית הב"י דמ"ש מהעובר אחורי ביהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין דאי איכא פתחא אחרינא שרי ולמ"ש בשלמא התם חדא היא לי' אי עייל בהאי פתחא או בהאי וכל אדם כשר חייב לדונו לכף זכות דודאי דרך פתחא עייל אבל הכא

דעיקר פרסומי ניסא בפתח ראשון וכמו שבארנו שפיר יאמרו מדבהא לא אדליק באידך נמי לא אדליק.

ומייתי מפאה דג"כ יוכל כל האדם לדון חבירו לכף זכות ומ"מ חשה תורה לחשדא.

ויל"ד מאחר דאית לן תרי טעמא ולא תכלה גזל וביטול עניים מנ"ל ללמוד גם חשדא מפיאה וצ"ל דאי משום גזל וביטול הוה די לקבוע שעה שיחלק בעה"ב ולא הי' לא גזל ולא ביטול ומדכתבה תורה לא תכלה דוקא דבשעת כילוי צריך ליתן פאה ש"מ משום חשדא הקפידה תורה ג"כ. ואמנם אח"כ קאמר ר"ש דבלאו חשדא משום רמאים ג"כ צותה תורה לא תכלה אלא דלא מסתבר דמשום רמאים לחוד עבדה תורה תקנתא אי לאו חשדא ג"כ.

בעז"ה סוגיא דעילאה גבר פרק כיצד צולין

עו ע"א לסיומא דמסכת פסחים מהדורא קמא.

מתניתין

נגע בחרסו של תנור כתב רש"י נגעה פסח ר"ל דהשפוד שצולין בו מותר ליגע בחרסו של תנור כיון דהפסח על האש. וי"ל לשון בחרסו של תנור ליקצר וליתני חרס התנור ונ' דר"ל דמיירי שהחרס כבר חם כדרך חרסו של תנור ומזה נראה דס"ד לקמן דנטף מרוטבו בחרס צוננת מדברישא תנן חרסו של תנור למימרא דברותח מיירי סיפא ארישא קאי וברותח.

אבל בסולת י"ל מהי"ת ס"ד דבצוננת מיירי ונראה דקשה לי' אי ברותח ממ"נ אי איכא בנו"ט מאי אהני יקמוץ ואי ליכא בנו"ט יקמוץ ל"ל ומשני לעולם ברותח כיון דרוטב דבר המפעפע ובעי' ס' מ"מ אף דאיכא ס' צריך קמיצה וראי' מכאן לד' הפוסקים כן דאף דאיכא ס' בדבר המפעפע נטילה מ"מ בעינן.

שם מתני' אם חבורת כהנים יאכלו קשה פשיטא ונראה דס"ד דמ"מ בעינן שיקלוף החיצון ויאכלוהו שלא תבא התרומה לידי נותר קמ"ל כהנים זריזין וראוי' לסמוך עליו שלא יניחו לבא החיצון לידי נותר משום התרומה שבו.

רש"י ד"ה חם לתוך חם רמז לן דחם היינו רותח אבל לא על האש ובזה מתורץ לרב דאמר עילאה גבר מאי אהני הרי הוא צונן לתוך חם אמנם הרותחין על האש ולא שייך בדבר שהוא על האש למימר עילאה גבר.

וכ"ת אכתי יקשה ממתני' דפרק כירה האלפס והקדרה שהעבירן מעל האור לא יתן לתוכן תבלין ואמאי צונן לתוך חם הוא התם התבלין מעוטין והקדרה מרובה ול"ש למימר עלאה גבר וכמ"ש תוספת פרק כירה שם גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הילל.

וכתב רש"י או איסור שנפל לתוך היתר נראה כוונתו דלא תימא דוקא בבשר וחלב דבעינן דרך בישול הוא דאמרינן דבעינן חם לתוך חם אבל באיסור לתוך היתר ס"ד דאפילו חם לתוך צונן ואפכא כיון דחד חם הוא סגי קמשמע לן דל"ש.

ויל"ד מאי רבותא דד"ה אסור ונראה דבפרק כירה ר"י אומר לכל הוא נותן וכו' וכתב תוס' דבתבלין דוקא פליג ר"י לא זולת והיינו דאמר הכא ד"ה ר"ל אפילו ר"י מודה אף שאינו על האש כ"ז שהוא חם.

אבל בסיפא יל"ד צונן בצונן ד"ה מותר פשיטא ונראה דבסמוך גבי בר גוזלא דנפל לכמכא ושרי' ר"ח מסיק הש"ס הנ"מ חי אבל צלי לא והנ"מ דלית בי' בקעא אבל אית בי' או מתובל בתבלין אוסר ויש כאן ג' שטות הרא"ש מפרש צלי אפילו צונן בצונן אסור ובאית בי' בקעא אפילו חי אסור והר"ן פרק ג"ה מפרש צלי רותח דוקא ובקעא קאי ג"כ אצלי ושטה ג' דצלי אפילו צונן אסור ובקעא אצלי קאי והיינו דקאמרי' צונן בצונן לשטה ג' בחי אף דאית בי' בקעא לר"ן אפילו בצלי אבל לרא"ש ודאי הדקדוק במקומו עומד אי בחי ג"כ בקעא אסרו וא"כ צונן בצונן אפילו בענין דלית בי' בקעא וצלי מ"ו אסור א"כ מאי קמ"ל דכה"ג צונן בצונן שרי.

רב אמר עלאה מדברי תוס' פרק כירה נראה דפלוגתא אי עירוי ככלי ראשון דשמואל ס"ל ככלי שני ואם עירה חלב רותח על בשר צונן אין החלב בכחו להרתיח הבשר צונן ואם נתן בשר רותח בחלב צונן עד שהוא מרתיח את הצונן הצונן מוקירו אבל חלב צונן על בשר רותח הבשר העומד במקומו מרתיח לחלב ומבליע בה וכן בשר צונן לחלב רותח שהוא בכלי ראשון אבל רב סבר עירוי ככלי ראשון ול"מ בשר ריתח אוסר חלב צונן אפילו חלב רותח שעירו מכלי ראשון. והא דמודו תרווייהו דאדמיקר לי' בלע כדי קליפה הסברא דא"כ נטעום לה ע"י קפילא.

ובענין קושית תוס' פרק כירה גבי פלוגתא דבי"ש ובי"ה נראה דגם רש"י מודה לר"ת דהתם במרובה ומועט תליא מלתא וזו קושית בי"ה על בי"ש וכצ"ל לר"ת אלא דבי"ש דבהדי דמרובה ומועט בעינן תתאה גבר.

אלא תקשה לרב האיך מגעילין צונן בחמין כיון דעלאה גבר אור שמיסיך התתאה בכל עת חמימות שאני.

ס"ד בהרס צוננת כ"כ למעלה מ"ט ס"ד ולע"ע נראה דקשה לי' למקשה לאיזו ענין נקט תנא תרתי חרס וסולת הלא מחדא ידענא אידך אלא ודאי תנא סיפא דסתם סולת צוננת לגלויי רישא דבחרס צוננת מיירי ומשני לי' אדרבא מדאמר ר"י בסולת רותחת ש"מ דתנא רישא דבחרס התנא שקיל ואתא וסתמא רותח לגלויי סיפא דג"כ ברותח מיירי.

והאי דהאריך המקשה בקושיא לרב הכוונה דבאמת גם לרב קשה דדוחק לומר שהחרס נעשה מהרוטב רותח כ"כ דלקרי הרוטב צלי מחמת ד"א ומ"מ עפ"י דוחק י"ל כן והיינו דקאמר בשלמא דכ"מ דאמרינן בשלמא ידוע דמ"מ איזו קול בגיו.

רש"י בגמרא ד"ה צונן הוא דכיון דצלי ויבש בא ליישב למה בצלי לא נימא ידיחנו כמו בחי וע"ז כתב דחי הוא לח ממי הדחה ואין השמן נבלע בתוכו אבל צלי יבש הוא ושפיר נבלע השמן.

גמרא דמשהו עבדי לה ויל"ד ובנטף מרוטבו על החרס למה יהא עדיף ממשהו ולא סגי בקליפה ונראה דרש"י יישב זה במתניתין במה שביאר פירושו דחוזר אליו דע"י מה חזר ופי' רש"י הענין כי השמנינות נטף על החרס ועי"ז נודע פעולת רתיחת החרס וממילא ידעינן כי כל השמנונית קיבל רתיחה מן החרס והדר ומבליע פסחא כדי נטילה משא"כ ברישא דנגע ולא נטף סגי בקליפה.

רש"י ד"ה וצונן לתוך חם אסור ש"ו תתאה ואף דגם מסיפא דקאמר חם לתוך צונן מותר שמעינן נ' כוונת רש"י כיון דבהך בבא ע"כ צריכין להגיה דלמא צריך להגיה חם לתוך צונן יטול את מקומו.

תניא אידך בשר רותח עיין תוס' ויע"ל דבפ' כירה אר"נ דבשרא תורא אפילו בכלי ראשון לא בישלה כ"א ע"ג האור וקיי"ל כוותי' וע' ברא"ש שם אשמעינן דבין בבשר רותח יפי' אפילו בשרא דתורא לחלב רותח אבל אינה על האור בין בשר צונן לחלב רותח כיון דהחלב ע"י שהוא בכלי ראשון בולעת מהבשר ונעשית נבלה שוב הבשר בולע ממנה דלא גרע מהא דאמרינן לקמן דבר גוזלא אבל צלי בעי קליפה והתם תרווייהו צונן משא"כ דחלב רותח ותתאה גבר ודאי הבשר בולע מחלב נבלה.

תוס' ד"ה בשלמא עיין רש"א וסיים ויש ליישב נראה כוונתו דעיקר קושית תוספת למה קאמר הש"ס דלרב ניחא הלא גם לרב קשה.

תוס' ד"ה תנן נטף אם נגע מלמטה מבואר מדברי תוס' אלו דפליגו אד' ר"ן פרק כל הבשר דס"ל דכל שהוא במקומו נקרא תתאה בין שהוא למטה או למעלה אהא דבסוגין לקמן בגוזל שנפל לכווכא עיי"ש.

תוס' ד"ה אלא למ"ד עיין רש"א שהקשה ממ"ש תוס' לעיל בחרסו ותירוץ ולענ"ד איננו מספיק דבחלב לקמן הוא דכתב תוס' לר"ת כיון דל"ש קליפה אינה צריך קליפה אבל בסולת דשייך קליפה למה לא נצטרך קליפה ולי נראה דדוקא לעיל שהפסח ע"ג האור שייך דמרתח לי' לחרס והדר חרס ומטוי משא"כ דהרוטב נטף על הסלת הנטיפה לא עדיפא מעירוי שאינו מבושל כ"א כ"ק אבל שיהדר הסולת ויטוי לא שייך בעירוי.

באו"ד ק"ק וכו' י"ל כוונת התוס' כיון דעד השתא משום נא שקלינן וטרינן סגי לן באיסור נא וע"ד הקושיא שיאפה התירוץ מובן מאליו עד שיש לתמוה האיך העלימו תוס' בקושיא מענין זה וצ"ל שהוא רק שו"ט בעלמא בד' תוס' ולזה לא כתב כ"א וא"ת.

תוס' ד"ה תניא אידך פלוגתת ר"ת וריב"א י"ל דר"ת ס"ל עירוי ככלי שני ואי נמי הוה אמרינן עלאה גבר ג"כ לא הי' צריך כ"א קליפה והשתא דקיי"ל תתאה גבר היכא דאי אפשר למקלף ש"ד והריב"א ס"ל עירוי ככלי ראשון ואי לאו דתתאה גבר הי' אוסר בכולו וע"כ ס' נגד קליפה בעינן ואמנם לא תירוץ הריב"א קושית תוס' הא תו ל"ל וצ"ע.

והנה הר"ן פרק כל הבשר צידד שם אי מיירי בדאיכא ס' או לא ולכאורה כדמשני הש"ס בסולת רותחות א"כ הו"ל חם לתוך חם ואמאי סגי ביטול את מקומו אלא ש"מ דמיירי בדאיתא ס'.

והנה הלח"מ בהלכה מ"א תמה על הרמב"ם מאחר דפסק כשמואל למה לא ביאר בה' ק"פ דמיירי בחרס רותח ובסולת רותחות ונראה דד' הרמב"ם כד' תוס' דהא דיטול את מקומו הטעם משום נא וכה"ג אפילו בחרס צוננת אוסר בחוזר אליו וכן מורה לשונו שם שכתב שכל רוטב ולחות היוצא מן הפסח איננו צלי ור"ל כ"א נא ודייק לי' מדלא הקשה ר"י מרישא ומשני מחרס רותחת אלא ש"מ דברישא לא ק' דמשום נא אסר אפילו בצונן וגבי סולת הוא דקשה לי' אמאי יקמוץ ביטול סגי כגי' ר"ח והרמב"ם באמת לא הביא יקמוץ וא"כ אפי' בסלת צוננת מיירי ומאי דקשה לתוס' הלא כשנצלה אח"כ גבי חרס יצא מידי נא ס"ל לרמב"ה דרוטב מועט לאחר שנבלע בפסח לא שייך בי' צלי'.

מתניתין אין חוששין פשטא דמתניתין ה"ק ל"מ מבית לבית דקשה הדבר שכל בתים שבחצר יבדקו ברגע א' לא חשו חכמים לשמא גררה אפילו ממקום למקום ב' זויות בחדר אחד לא דבנקל יעמידו שומרים שלא לגרר חולדה עד כלות הבדיקה בכל החדר ג"כ לא חששו ופירש הטעם דאם גם תרצה לומר דכל בני הבתים שבחצר צריכין לבדוק כאחד וכי כל חצירות יבדקו כאחד ואם גם זה באפשר המציאות אבל מעיר לעיר מא"ל.

גמרא ארבעים יום רש"י כדי יצירת הולד וי"ל הני ארבעים יום מאי עבדתייהו מאחר דאפילו באין לו אשה גזרו מכ"ש דיש לגזור שמא אשתו מעוברת היתה בשעה שנכנס לבית והפילה קודם ארבעים יום וצ"ע.

גמרא אמר רבא האי מאי נראה דרבא מדר"ז קמהדר נהי דאמרת בלחם משיירא אטו בלחם ודאי וע"כ דעתיך כיון דחזינן דשקל אין ספק מוציא מידי ודאי א"כ מעיקרא הקושיא ליתא וא"צ לחלק בין בשר ללחם ור"ז נראה דקשה לי' מדתנן דמה"ט לא חיישינן שמא גררה משום דא"כ אין לדבר סוף ואי ס"ד בספק וספק אמרינן אכלתיה ווה צריך לה"ט אלא ודאי אפילו בספק וספק אי לאו טעמא דאין לדבר סוף היינו חוששין ומ"ש ממדורות הגוים ש"מ דיש חילוק בין בשר ללחם ורבא באמת הך מתני' דלא חיישינן מספק לא אצטריך דבספק אמרינן אכלתי' אלא לדיוקא אתא דחזינן דשקל צריך לבדוק כבתחלה וכ"ת הא נמי פשיטא לא היא כיון דאמרינן הבודק צריך שיבטל א"כ לאחר בדיקה י"ל דלא הוה כ"א ספק דרבנן וספק דרבנן לקולא כמ"ש הפוסקים לקמן בסוגיא דצבורין לחלק בין קודם ביטול בין לאחר ביטול וס"ד ה"נ כך קמ"ל דל"מ האי ספק להוציא מידי ודאי וטעמא מאי הטעם כמ"ש הר"ן דאם החולדה גררה חמץ מבית לבית ואי גררה הרי לא הוה בכלל הביטול וכ"ש ממקום למקום דהוה בכלל דאין חוששין וכ"ת אמאי מבית לבית דלא בכלל הביטול באמת אין חוששין ע"ז קאמר דא"כ אין לדבר סוף.

רש"י ד"ה האי מאי הנה הי' אפשר לומר דטעמא דר"ז דמאחר דספק טומאה ברה"י מה"ט טמא הו"ל כודאי אבל למ"ש תוס' דזה לא מקרי ספק טומאה ברה"י דהו"ל ספק ביאה א"כ ליתא לדברינו וזה ג"כ כוונת רש"י דהתם חששא בעלמא ולא מקרי ספק טומאה ברה"י.

וסיים עוד רש"י אבל הכא בחמץ הוה ספק ביאור ר"ל כיון דחזינא דשקל ואי שקל אפירי ביטל ל"מ כמ"ש לעיל ע"כ הוה ספק ביאור דאורייתא.

גמרא ואין ספק מוציא מידי ודאי יש לדקדק אי נימא ספק מוציא מידי ודאי אם כן בטל ספק דאורייתא לחומרא ואמנם רש"י יישב זה במ"ש סוד"ה והא הכא דרוב חברים מעשרים כוונת רש"י בזה דדוקא היכא דהספק בנוי על הרוב כדהכא דרוב חברים מעשרים מיד אלא דמתנגד להרוב חזקת טבל ויש לנו לומר סמוך מיעוט לחזקה והו"ל פלגא ופלגא דהוה ספק דאורייתא כה"ג אמרינן מאחר דמיעוט זה מיעוט גרוע ע"כ דהרי גם ע"ה אמרינן רוב מעשרים אלא דמיעוט הוה מיעוט המצוי וגזרו חכמים מחמתו על הדמאי כמ"ש תוס' יבמות פרק האשה שהלכה ובמיעוט גרוע כזה לגבי רוב דחבר ספק מוציא מידי ודאי ובזה כבין דהאיך לא השיג המקשה חזקה דר"ח חוזאה דהרי בהדיא

קאמר תנא דברייתא הרי הן בחזקת מתוקנים ולד' רש"י א"ש דבס"ד הוה ס"ל דמטעם רובא אתיא עלה כפירוש רש"י דרוב חברים וכו' והו"ל מיעוט וחזקה נגד הרוב אייתר לן ספק אבל ר"ח חוזאה חידש כי פירות בחזקת מתוקנים משום דחזקה על חבר וכו' וזה אינו מטעם רוב כ"א כל חבר חזקה עליו ומעתה כבא לבאר כוונת המקשה הנה ר"ז ירד לחלק בין בשרא ללחמא ורבא השיב לו כי מאחר דמ"מ אתה יורד לחלק בין ודאי לספק וכמ"ש א"כ למה לך לחלק בין בשר ללחם ובא המקשה לסייע לר"ז דאי אמרת אפשר דבלחם ג"כ לא משייר והו"ל רק ספק גרוע דאמאי נימא דמשייר כיון שכבר היה בפיה ובספק גרוע אמרינן ספק מוציא מידי ודאי.

בני יומן כתב רש"י שניכרין שהם בני יומן ומאי בעי רש"י בזה אטו לא משכחת לה דבני בית ידעי שהיום נתמרחו ונראה דכוונת רש"י דאי ידעי מהמרוח ואם עישר לא ידעי ואעפי"כ אמרינן בחזקת מתוקנים לתני רבותא טפי אפילו שהמסייעים למרוח לא חזי שהפריש מעשר אעפי"כ הם בחזקת מעושר אלא לאו דברייתא מירי דמירוח לחודי' או סייעוהו ואלא דהן בני יומן מנא ידעינן שהם ניכרים.

רש"י ד"ה ואבע"א ואח"כ דש וממרח צ"ע דש מאי שייך הכא הרי אין צריך להכניסו בשבלין כ"א במוץ ולאחר שהכניסו זורה וממרח וכ"כ רש"י בברכות ל"א ע"ב וגם כאן סיים רש"י דעיקר תלוי במרוח.

רש"י חסידים הראשונים ובברכות הגירסא דורות הראשונים ואפשר כתב רש"י כן בכוונה דמאי נספק בחבר זה שהיה מאותן המערימין על המעשר ואמנם אם דורות הראשונים היינו חסידים הראשונים ממילא דורות האחרונים ג"כ החסידים האחרונים וגם החברים בכלל. וסיים רש"י וגבי איסור דרבנן סמכינן אחזקה כוונת רש"י דגם לאי בעית אימא מ"מ איצטריך לחזקה על חבר.

ונ"מ ללישנא קמא אפילו באיסור דאורייתא סמכינן אהך חזקה וללי"ב בדרבנן דוקא סמכינן ולא בדאורייתא.

ודע דטעם חזקה זאת דהחבר מתיירא מיד לאחר שנגמרה מלאכת התבואה דלמא יאכל אדם ממנה בטבלה וזה דומין לצנועין דב"ק שהיו פודין הנטע רבעי מה"ט.

רש"י ד"ה מציק אינש אלמא וישראל הי' כוונתו דמאחר דאמרינן לעיל במדורת הכושים דגוים קוברים נפלים בבתים והרי הכא דישראל הי' ואירע בן בביתו לזה כתב רש"י דמשו"ה פירש ר' יהודה דמציק הי' כלומר אינש אלמא אף שישראל הי'.

גמרא ובא כהן נראה דלהכא נאמר כהן דע"ה אין מקפידין על טומאה רק הכהנים דאכלי תרומה ועי"ז בא מעשה לפני חכמים שהלך לשאול ומה"ט כתב ג"כ רש"י ולא נזכר כלומר שלא הי' ע"ה שאינו מקפיד על הטומאה דא"כ לא הי' הולך לשאול.

ואבע"א ודאי הוא ונראה דלי"ק משמע פי' מאחר דקיי"ל כשינויא דרבא ונידן מר"ז ואפילו בבשרא י"ל דמשיירא א"כ לא הוה תו ודאי ודאי וע"ז קאמר בלי"ק דלעולם ודאי ודאי נהי דשיורי משיירא מיגרר מיהא גררתה.

גמרא והא קתני סיפא יל"ד מאי קשה לי' תנא סיפא לגלוי רישא דאף דאין חוששין מ"מ אי' ידעינן דשקלא צריך בדיקה ונראה דעיקר קושיא הוה אי' לפרושי רישא למה שבקא תנא עד לבתרא לקמן וע"ז תירוץ אביי אדרבא דוקא בי"ד תנא תנא הא מלתא וא"כ לרבא קשה אמאי לא כיילי' תנא בהדי רישא ונראה דלרבא שיירא תנא אדבתרא דס"ד דוקא קודם הפסח בחמץ דאורייתא אמרינן כי חזינן דשקל צריך בדיקה אבל בבודק לאחר המועד לא להכי תנן לקמן יבדוק לאחר המועד למימר דאפילו לאחר המועד אמרינן כי חזינא דשקל צריך בדיקה אף דהך ומה שמשייר ע"כ קאי אי"ד מ"מ מהא דתנא לה לקמן בבודק לאחר המועד שמעינן זה והי' נראה לכוון זה בד' רש"י שכתב ד"ה שתטול לפנינו והיכא דחזי' ודאי חיישינן וקשה הא גם מרישא שמעינן זה א"ו אלאחר המועד כ"כ רש"י אף דקיי"ל כר"ש דהיינו רבנן דר"י לקמן דחמץ לאחר פסח רק משום קנס אסור אמנם כל זה שכתב הוא בשטת תוס' לקמן דלאחר המועד ממש אבל לד' רש"י הפירוש לאחר המועד לאחר שש שעות ליתא לדברינו וקשה תו לרבא למה תנן לן לקמן ותו הא מרישא שמעינן ונראה דמתני' דמיירי ג"כ מבית לבית ואם שקל חולדא וגררה לבית שנבדוק הוה דאורייתא דאינו בכלל הביטול אבל לקמן קאי אחמץ של הבודק וא"כ הי' בכלל לפי פירוש רש"י דלשון הביטול הוא דאיכא בביתא הדין ולא כמו שאנו אומרים דלא חזיתא א"כ ליכא למיחש לחמץ דאורייתא קמ"ל דאעפי"כ צריך לחזור ולבדוק

גמרא וכי חולדה נביאה היא עיין רש"י יל"ד מאי נביאות צריך לזה אחרי דלא משכח' בשום מקום משיירא ומצנעא ונראה כוונת רבא הרי בשאר זמנים מזדמן דכלה הפת מן הבית ואעפי"כ אינה משיירא דבוטחת מאחר דכלה יאפו בתחלה אלא דבי"ד לא יאפו עד לאורתא והא ודאי לא ידעא וע"ז קאמר וכי נביאה היא והן הן ד' רש"י.

גמרא עשר וימצא תשע הקשה תלמיד אחד למה לא קאמר סתמא שמא יאבד החמץ ויצטרך לחזור ולבדוק ונראה דרב מרי לאפוקי מדאביי אתא דלא תימא דוקא ששייר חתיכה אחת ותו לא נמצא חמץ חוץ מאותה אמרינן דודאי משיירא משום דלא אשכחא

כ"א חתיכה אחת אבל הניח עשר דחזרא לחמץ הרבה אעפי"כ אמרי' דצריך לחזור ולבדוק.

תוס' ד"ה אין חוששין לולא דבריו הייתי אומר דשאני התם דלא הי' למקום זה חזקת חמץ מעולם משא"כ כאן דהוה חזקת חמץ וע"י הבדיקה אתה בא להוציא ס"ד דבעינן בדיקה שאין בה שום חשש.

תוס' ד"ה כל מקום עיין רש"א ולכאורה תוס' לא כתב אלא דגם בלא ביטול מיירי אבל לעולם מיירי מתני' אפילו לאחר ביטול דאלת"ה מאי אין לדבר סוף הרי לאחר ביטול אין כאן חשש

תוס' ספק גררוהו בסוה"ד דספק הרגיל ר"ל דגם אמדורות הנכרים לא גזרו אלא משום ספק ואתא האי ספק הרגיל ומסיק מהאי.

ד"ה כדי שתהא הנה רש"י יישב על נכון קושית תוס' וכמ"ש לעיל דבאיסור דרבנן ודאי סמכינן אר' חנינא חוזאה ותוס' ל"מ להו לחלק מאחר דחזקה דאורייתא או איתא להך חזקה גם בדאורייתא סמכינן אחזקה.

ומ"מ שמעינן מד' תוס' דס"ל דבאיסור דרבנן אפילו בחזקת איסור אמרינן ספק דרבנן לקולא משא"כ לד' רש"י הכא ה"ט דאיכא חזקה דר' חנינא חוזאה מול האי חזקת איסור דרבנן.

תוס' ד"ה בשפחתו בסוה"ד וכהן זה קרוב וצ"ל שהי' זה פנה של גברתה מבעלה הראשון דדוחק לומר שהמציק ג"כ כהן הי'.

תוס' ד"ה ספק גררוהו הוה ספק הרגיל משמע מד' תוס' אלו דלא כמ"ש לעיל דס' הרגיל מהני בספק הרגיל דהרי הכי ודאי הוה ומ"מ קשה דעשר ספיקו' לא מהני ברה"י אטו עשר ספיקות לאו ספק הרגיל הוה וצ"ע.

שם והא פותח טפח מביא את הטומאה רש"ל ורש"א ולי נראה פירוש דברי רש"ל עד"ז דחורי חולדה וברדלס הולכים רובם כמה אמות תחת הקרקע ויש להם חור פותח טפח בצד השני למקום אחר ורק כאן לבור אין החור פותח טפח.

ובענין דברי ה"ה והכ"מ כוונת ה"ה דלדברי רש"י יקשה דמתחלה היה לו למתני ממקום למקום ואח"כ מבית לבית ולזה פירש הרמב"ם דממקום למקום ר"ל ממקום שמכניסין בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ וע"ז קאמר שפיר דא"כ אין לדבר סוף דמחצר לחצר ומעיר לעיר נמי ליחוש.

סוגיא דבין חוששין מהדורא בתרא.

מתניתין ריש מכלתין כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה יל"ד פשיטא מהי"ת יהא צריך בשלמא לדברי הרמב"ם פ"ב מחו"מ דמתניתין דלקמן דאין חוששין שמא גררה חולדה ממקום למקום ר"ל ממקום שמכניסין למקום שאין מכניסין בו חמץ תנא תנא והדר מפרש כלומר הא דתנן מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה לא תקשה לך פשיטא אימא לך דאשמעינן תנא דאין חוששין שמא גררה חולדה ממקום שמכניסין חמץ למקום שאין מכניסין אבל לד' תוס' דאי לאו דתני סיפא הייתי אומר דרישא במקום שאין חולדה וברדלס יכולין להלך תקשה האיך מצי למטעי דא"כ משנה יתירה היא ופשיטא דלמאי ניחוש ונראה דמאחר דהאי כל מקום אתי לאתויי אוצרות יין ושמן ואמנם במסתפק גם אלו צריכין בדיקה ס"ד דמשום לא תחלק בין אוצר לאוצר כולהו צריכין בדיקה קמ"ל.

אבל אי קשה הא קשה לתירוץ תוס' אמאי לא תנן ולמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שחולדה וברדלס יכולין להלך ומדלא תנן הכי ש"מ דלא בהא תליא והדרא קושית תוס' לדוכתא ונראה דלרבותא נקט מקום שמכניסין דאי תני מקום שחולדה וברדלס יכולין להלך הייתי אומר התם דליכא אלא חשש בעלמא סגי בבדיקת שתי שורות אבל הכניסו בו חמץ צריך לבדוק כל המרתף קמ"ל דגם כה"ג סגי בב' שורות.

מתניתין אין חוששין עיין רש"י שבק רש"י לפרש מבית לבית ופירש לן מהו ממקום למקום כתב המג"א סימן תל"ח בשם ב"ח דמבית לבית היינו מחדר לחדר וע"כ צריך לומר כן דהרי הכריח רש"י דמחצר לחצר דתנן ר"ל בתים שבחצר וא"כ מבית לבית היינו מחדר לחדר וגילה לן רש"י דרישא חדא תנן אם בדק חדר אחד אין צריך לחוש שמא גררה חולדה מהחדר שלא נבדק לחדר שנבדק ויהא צריך לבדוק ע"י ד' בני אדם ד' זויות דא"כ גם מחצר לחצר ומעיר לעיר ואין לדבר סוף.

והנה מתניתין דתנן אין חוששין יקשה כיון דעביד מאי דהו"ל למעבד ונהי"ת נחוש לחולדה וי"ל לד' הרמב"ם קאי מתני' אמתני' דלעיל דכ"מ שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה ואמאי לא נחוש דלמא במשך השנה גררה קמ"ל דאין חוששין ולדברי רש"י וסייעתי' צ"ל דקאי אסיפא אף דתנן לקמן יניחנו בצנעא שלא יהא צריך בדיקה אחריו מ"מ בשעת בדיקה אין חוששין. ומה שמשייר פירש רש"י אחר הבדיקה והקשה הב"ח דאדרבה קודם הבדיקה הו"ל לפרש שמשייר לאכילה ונראה דקודם הבדיקה ל"ש ומה שמשייר דאכתי אינו יודע כמה חמץ יש לו בבית וא"כ הו"ל למתני מה שרוצה לשייר אם לא ימצא יותר אבל לאחר הבדיקה שייך מה שמשייר.

והנה במה"ק כתבתי דלאביי ניחא דמשייר לה עד לקמן אבל לרבא קשה וי"ל דאפילו לשטת רש"י עכ"פ מיירי לאחר זמן ואז אין שייך ביטול וקמ"ל כיון דלא שייך ביטול א"כ הבדיקה מדאורייתא צריך לבדוק שמא גררה חולדה ומ"מ מקשה הש"ס אמתני' דסתים ותנא אין חוששין משמע אפילו אי לא ביטול נמי אין חוששין ומ"ש מלאחר זמן אי'.

וכי חולדה נביאה כ"כ במה"ק ביאור ד' רבא אמנם למ"ש תוס' א"ש טפי כיון דגם אביי קאמר בי"ג לא משיירא וקשה הא יוכל להתרמות שגם בי"ג לא הי' פת מצוי כ"א זאת ששייר וא"כ לחלוק בי"ג גופא וע"כ אתה אומר דדוקא בי"ד משיירא משום דלא יאפו עד הערב וקשה וכי חולדה נביאה היא.

מחצר כתב רש"י דר"ל דבתים שבחצר ונראה דהביאו לזה דאי חצר כפשוטו א"כ מעיר לעיר נמי כפשוטו וזה אין סברא כלל דנחוש שהביאה חולדה חמץ מעיר אחרת א"ו ר"ל חצירי העיר מחצר זה לחצר זה ומחצר לחצר הפירוש מבית שבחצר זה לבית שבחצר זה.

והנה מה דמיאן אביי בתירוץ דרבא נראה דק' לי' א"כ מתני' בתרא מאי קמ"ל דחזינן דשקל צריך בדיקה הרי מרישא שמעינן ורבא משמע לי' דס"ד רישא דבשעת בדיקה מיירי היינו קודם ביטול דבדיקה דאורייתא אבל סיפא דלאחר ביטול מיירי וא"כ אדרבנן דיינינן אפילו בחזינן דשקל סמכנן אאכלתי' קמ"ל.

גמרא כיצד יעשה לשון כיצד יעשה צריך פי' ונראה דה"ק דקודם הבדיקה כבר בירך על ביעור חמץ והאיך משייר מזה לאכילתו ואמנם מה שיאכל לא קשה דהיינו ביאורו כמ"ש הרז"ה בחמץ לפני זמנו לר"ש דמאכיל לבהמתו היינו תשביתו אבל אם תבא חולדה בפנינו מה יהא וקאמר יניחנו בצנעא שלא תבא חולדה.

והנה רב מרי מיאן ג"כ בתירוץ דרבא דלרבא מתניתין עצה טובה קמ"ל וקאמר רב מרי גזירה שמא יניח עשר ה"פ מכח דתנן אין חוששין שמא גררה חולדה איכא למגזר פעמים שידע שהניח עשר ולא מצא אלא תשע ויסמוך ג"כ דאין חוששין שמא גוררין ולזה תנן יניחנו בצנעא דלא ליתי לידי טעות ומכשול.

גמרא טעמא דלא חזינא עיין רש"א ולכאורה נראה בניישב תחלה קושית רש"א לקמן מאי מקשה הש"ס ממדורות הגוים דרבנן אחמץ דאורייתא דהרי כתב תוס' ד"ה כדי שתהא דמתני' בלא ביטול מיירי ונבאר תחלה כוונת תוס' דהרי במתני' קתני אין חוששין מעיר לעיר שאין לדבר סוף וא"כ גם מעיר לעיר אי חזינן דשקל חיישינן והתם חמץ דלאו דידי' הוא ולא מהני ביטול והו"ל כקודם ביטול אמנם רישא בחמץ דידי' מיירי וכיון שכל הבודק מבטל הו"ל ג"כ דרבנן ודמי לדורות הגוים מאי אמרת דלמא עכ"פ קודם ביטול מיירי תינח רישא סיפא דמיירי לאחר בדיקה ובחמץ דידי' מא"ל.

הנה במה"ק הנחנו בצ"ע למה צריך מ' יום דלמא מיד לאחר שנכנס לדירתו הפילה ולע"ע נראה דבאמת קיי"ל רוב נשים מתעברות יולדות ורק מיעוט מפילות אלא דגזרו משום דהוה מיעוט המצוי כמו רוב ה"ה מעשרין ובכ"ז גזרו על דמאי וכן ה"נ אבל דניחוש שהאשה שהביא לביתו מיד ביום ב' או ג' וכיו"ב הפילה תו לא מקרי מיעוט המצוי.

רש"י ד"ה האי מאי דהתם חששא בעלמא בא ליישב קושית תוס' ד"ה ואת"ל הא בס' טומאה ברה"י לימא ס"ס לזה כתב רש"י דאין זה ספק כ"א חששא בעלמא ותדע דאי הוה ספק א"כ מדאורייתא טמא והאיך שנו בתוספתא דאין מדורות הגוים בחו"ל אמנם תוס' הסבירו הענין ע"ד אחר דספק ביאה אפילו ברה"י טהור ומ"מ לא ניחא להו בהאי תירוץ וכתבו בתירוץ בתרא דספק הרגיל שאני וכבר עוררנו לעיל דאטו ספקות וספקי ספקות לאו ספק הרגיל ננהו ואמנם דמאי דהדרו מתירוץ קמא לאו דס"ל דהוה טומאה דאורייתא כ"א קשה להו מאחר דגזרי רבנן על מדורות הגוים הו"ל ודאי דרבנן ושוב אין ספק מוציא מידי ודאי ומשמע להו דאפילו בודאי דרבנן דינא הכי דלא הסכימו לקמן במערים על בהמתו לד' רש"י לחלק בין דאורייתא לדרבנן ולזה כתב דספק הרגיל כי האי דס"ד מעיקרא דיועיל אפילו בודאי דאורייתא ומסקנא מיהת בדרבנן מהני ואמנם לקמן בד"ה ספק גררוהו נתקשה להם תחלה האי בור היכי הוה אי רה"י מאי מהני ס"ם ולא קשה להו מס"ד דאפילו ס"ס לית לן היינו דבס"ד אמרינן דספק מוציא מידי ודאי אבל לשנוויי דנחתינן מהא הוא דקשה להו ומשני שוב דהוה ס' הרגיל והכא אדאורייתא קאי וצ"ל דכוונתו מאחר דלשינויא לא ידעינן אי נפל בעלמא הוה כלל הוה ספק ביאה ושוב לא הוה בכלל ספק טומאה ברה"י ושפיר מהני בספק הרגיל ובסברא זו מוקי תוספת בסו"ד גם לענין רגלי הכהן דלא הוה ספק טומאה ברה"י משום דכולהו הוה ספק הרגיל ג"כ כוונתם משום דהו"ל ספק ביאה ואין כאן ספק דאורייתא.

והנה עלינו לחקור מדוע לא עלה ע"ד ר"ז תי' דרבא ונראה דקשה לי' לר"ז הרי עכ"פ ודאי דרבנן הוה במדור גוים וא"כ עכ"פ בודאי דרבנן מהני ספק הרגיל ומאחר דאמרו חכמים הבודק צריך שיבטל ועכ"פ אחר הבדיקה יקיים הביטול וסוב לא הוה אפילו בחזיא דשקל כ"א בדיקה דרבנן ולמה לא יהני ספק הרגיל דאימר אכלתי' ולזה הוצרך לחלק בין לחם ובשר ואמנם עוררני תלמוד אחד דשאני מדורות הגוים דכך גזרו טומאה במקום שאין חולדה וברדלס מצויה ולא גזרו במקום שמצויים ואמנם הענין הוא דבאמת לא גזרו חכמים טומאה בהחלט על מדורות הגוים כ"א בדיקה כדתנן כמה ישהא ויהא צריך בדיקה ומדלא הצריכו בדיקה במקום שחולדה מצויה ש"מ דכבדיק דמי דאמרינן אכלתי' וא"כ ה"ה בחמץ אף דחזינן דשקל נימא אכלתי' וליהוי כבדוק וע"ז דחה רבא

בשלמא התם מיד כשהצריכו בדיקה לא הי' ודאי כ"א ספק ועשאוהו כודאי אבל אי אתרמי שוב ספק כנגדו דאימר אכלתי' לא הצריכו בדיקה משא"כ בחמץ דחזי' דשקל לא אמרינן כבדוק דמי.

ואין ספק מוציא והתנן כבר עוררנו במה"ק דרש"י טרח עצמו להסביר קושית הש"ס דודאי אין סברא לומר שיהא ספק מוציא מידי ודאי כ"א היכא דהספק בנוי עפ"י כהאי דחבר שהניח מגורה דא"נ לא נחתא השתא לסברת ר"ח חוזאה דחזקה על חבר אמנם מיהת ידעינן דרוב חברים אינן מוציאין בלי שיעשרו תחלה אבל לעמת זה איכא חזקת איסור דטבל ומ"מ אזלינן בתר רוב נגד חזקת איסור משום דהאי רוב הוה ספק הרגיל וכ"ת אדרבא סמוך מיעוטא לחזקה י"ל ע"ד שכתב תוס' ביבמות פרק האשה בתרא שהקשה מאחר דמיעוט ע"ה אינן מעשרין לימא סמוך מיעוטא דאינן מעשרין לחזקת טבל ומדאורייתא יהא אסור ולמה הוצרכו רבנן לגזור על הדמאי וכתב דמיעוט כזה שהוא נגד החזקת כשרות של ישראל לא מצטרף וכן הכא כיון שאדם זה קיבל עליו דברי חברות ורוב חברים מקפידים לעשר מיד אף דאיכא מיעוט דלא זהירי ע"כ המיעוט הזה הוא מתנגד לחזקת חברות ול"ש גבי' סמוך מיעוט לחזקה ובמסקנא מסקינן דאפילו מיעוט ליכא כ"א חזקה על כל חבר.

וכתב רש"י אפילו הן בני יומן שניכרין כבר עמדנו במה"ק ע"ד רש"י אלו ויש להוסיף קצת דאפילו הן בני יומן נתקשה לרש"י דהו"ל למתני אפילו יודעים שהן בני יומן א"ו אדרבא לא מחמת ידיעה מפי אחרים כ"א שהן מצד עצמן ניכרין ומספקא לי' לרש"י אם באמת בני ביתו של חבר היו עמו בשעת מירוח ולא נודע להם אם עישר או לא לכה"פ בס"ד דלא ידעינן מחזקה על חבר כ"א עיקר הסמיכה על ספק הרגיל אבל אם אותן בני אדם שהיו עמנו בשעת מירוח לא ידעו להעיד אם אעפי"כ נסמוך אספק הרגיל.

רש"י ד"ה ודאי טבילי פתח רש"י בתרתי דבעינן נגמרה מלאכתו וראה פני הבית וסיים בחדא משעה שראה פני הבית נראה פירוש דבריו דההוא מגורה בתוך הבית קאי וגמר מלאכה היה חוץ למגורה ובראויית פני המגורה הוא דנעשה טבל.

תוס' ד"ה כדי שתהא ומוציא מידי ודאי דרבנן אמנם רש"י כתב משום דבדרבנן מהני חזקה דר"ח חוזאה ולתוס' לא ניחא להו דמשמע להו מאי אית לן אי אית לן הך חזקה גם בדאוריי' מהני ואי לאו גם בדרבנן לא מהני ודעת רש"י דבדאורייתא דאמרינן ספק דאורייתא לחומרא ל"מ חזקה נגד חזקה אבל בדרבנן דספק דרבנן לקולא סמכינן אהך חזקה.

ואמנם מ"ש תוס' מתני בדלא בטלו ההוה ליה למימר דלא ביטל מהו בטלו אולי ר"ל האי חמץ דחזינן דשקלא חולדה אותו לא ביטל ועדין הוא בחורי הבית.
ויל"ד למה לא אמר הש"ס דלמא הכניסו דרך גגות וצ"ל דכולא האי קלא אית לי' ואין כאן דלמא ואפשר דמהאי טעמא כתב רש"י לעלי שהיו ניכרין ולא קאמר שהיו יודעין דהני דידעו במרוח ידעו ג"כ אי הכניסן במוץ.
במציקן עיין רש"י ובנדה לא פירש רש"י מאומה וזה קצת ראי' למ"ש דמשום מדורות הכושיים כתב רש"י זה ובנדה לא מיירי הש"ס מנה שתק רש"י ואמנם למ"ש תוס' בנדה דמסיק גרסינן ופירש מן מוסק זיתים א"כ אין מקום לד' רש"י שם ושפיר שתק שם רש"י.
ובא כהן אחד עיין רש"י נדה ג' פי' ופירש א' משום קרבן יולדות ודחה רש"י וכי משום תור חדא ישתדל וצ"ע הא בעינן כבש לעולה ועור העולה לכהן ומבואר מזה דד' רש"י דהשפחה עצמה הפילה ושפחה ענייה הוא ופטורה מכבש. ובענין מה דנקט ובא כהן נראה דר"ל דאוכל תרומות הי' ואי אוכל בטומאה חייב כרת ואעפי"כ טהרוהו.
ויל"ד מה ענין זה למעשה דחמץ הכא כיון דשקל' חולדה חמץ בפנינו בטל לי' חזקת בדוק משא"כ התם הרי הכהן בחזקת טהור ונראה עד"ז ליישב דברי תוס' ספק הרגיל והקשינו לעיל אטו ספק הרגיל עדיף מספק ואמנם הכא שאני דהבור י"ל חזקת טומאה והכהן י"ל חזקת טהרה ומהני ספק הרגיל בהדי חזקת טהרת הכהן.
והנה כתבו לעיל ליישב קושית רש"א על רש"ל דמצי מיירי שהחור י"ל פותח טפח לצד אחר ולא הוה קבר סתום ולצד הבור ליכא פותח והוה א"ש פירש רש"י אמנם לאחר העיון כוונת תוס' דמהי"ת כתב רש"י דסתם חור חולדה פותח טפח ומשום דבפחות מפו"ט אינה יכולה נכנס עם טרפה ואי לצד הבור ליכא פותח האיך היתה יכולה לגרר שם הנפל.

בענין נקצר שלא כמצותו מנחות שלהי

פרק ר' ישמעאל תחלת הקיץ תרנ"ב.

מה"ק רש"י ד"ה מהת"ל כוונת ד' רש"י דמאחר דברייתא נקטה אם תקריב מה ת"ל ע"כ ארישא דקרא מקשה והאיך שייך ארישא דקרא מה ת"ל וע"ז כתב רש"י מ"ש ופירש דבריו דסיפא דקרא ע"כ אצטריך משום גרש אביב קלוי וכו' וא"כ רישא ל"ל.
מניין שאם נקצר ביום כשר ודוחה השבת פתח בתרתי וסיים בחדא כי על נקצר ביום כשר לא תירוץ מאומה ותו האי מ"מ לפי פירושו מה מה ענינו לכאן ונראה דבחדא

קושיא מתרצא חברתה וה"נ כיון דאמרינן תקריב מ"מ אפילו ממקום רחוק ובמקום ל"ש לקצור בלילה דבלילה היינו ליל מיו"ט זמן ספירה א"כ ממילא מוכח דנקצר ביום כשר אא"כ ר"א בר"ש דפוסל נקצר ביום פלי"ג אכולא מתניתין דלדידי' מקום רחוק ועומרין ויבש ע"כ ג"כ פסול וכל כי האי הו"ל להש"ס לאדכורי ולזה נראה דגם ר"א בר"ש מודה דדרשינן תקריב מ"מ אבל זה דוקא אם א"א בענין אחר אבל פלוגתייהו בנקצר העומר כמצותו אלא שנטמא וקסבר רבי דמוטב לקצור לכתחלה ביום עומר אחר מלהביא בטומאה וע"ז מקשה לי' ר"א בר"ש דהא מתקריב ילפינן תרווייהו שבת וטומאה וא"כ לדידך דאמרת מוטב לקצור ביום מלהקריב בטומאה א"כ נימא ג"כ מוטב לקצור ביום ולדחות את השבת.

רש"י ד"ה כלל אמר ר"ע במילה וכו' יל"ד למה נקט רש"י מילה דיש לדחות דאם לא ימיל בשבת לא ביטל כ"א מצוה דיום השמיני ומ"מ מצות מילה דקאמר רחמנא יקיים אחר השבת משא"כ כאן בעומר דעבר זמנו בטל קרבנו ולמה לא נקט רש"י טפי פסח דהוה דומיא דעומר ונראה דע"כ עומר לא ילפינן לענין שבת מפסח דא"כ קרא דתקריב ל"ל נילף מבמועדיכם דקאי אכל קרבנות החג אע"כ אר"ע דמילה קאי הש"ס דגלי קרא דדחייה שבת וקאמר ר"ע דקרא לא קאי כ"א אמה שא"א לעשות מע"ש וא"כ לדידך גם בעומר נימא דלקצור ביום ולא נדחי שבת אלא ע"כ משום דקאמר רחמנא תקריב אפילו בשבת ה"נ הא אמר קרא תקריב אפילו בטומא' וכמ"ש.

ודע דהא דקאמר נקצרי' מערב שבת ראי' כד' הרמב"ם וסייעתי' דמה"ת כל מלאכת או"נ שרי ורבנן הוא דגזרו אקצירה טחינה והרקדה דאם לא כן מ"ק נקצרי' מע"ש הרי ע"ש היינו יו"ט ראשון ומה לי איסור לאו דיו"ט ומה לי איסור כרת דשבת ולשאר פוסקים צ"ל דנקצרי' מע"ש לאו דוקא כ"א עיו"ט וכמ"ש גבי מקום רחוק.

ד"א בד' רש"י דהש"ס מקשה ורבי לאו תלמידי' דר"ש וכי משום הכי הי' צריך לידע כל מילי דר"ש אך אי אר"ע דמילה קאי דמעשים בכל יום פשיטא דשמע מני' ג"כ דבמילה מכשירים אינן דוחין את השבת משא"כ אי אפסח קאי ור"ש הרי לאחר חורבן היה דלמא לא שמע מני' הא מלתא דפסחים.

גמרא היינו מעלין נראה דנקט הכי דאי לאו דרבי לענין הלכה כר"ש ס"ל לא היה מספר ענין זה א"ו גם להלכה סבר כר"ש.

רש"י ד"ה סבר לה כאידך דר"ש בסו"ד והבאת איזמל דברים אלו צריכין ביאור למאי הל' כתב רש"י זה ואדרבא הרי איברים ופדרים ג"כ אין להם זמן קבוע ונראה כוונת רש"י דקשה לי' מה ענין איברים ופדרים שבאו לגמור מצות היום לקצירה שאפשר לעשותה

מע"ש דהרי גבי מילה אם לא הביא איזמל מע"ש דוחין המילה וכתב רש"י דלעולם אין חילוק בין להתחיל בין לגמור ובמילה נמי אי היה המצוה לתקן לכל מילה ומילה אזמל חדש הי' דוחה השבת משום מצוה בשעתה אבל באמת אין לו זמן קבוע ויוכל לימול אפילו בצור וכיו"ב משא"כ קצירת העומר י"ל זמן קבוע ואף דנקצר מבערב כשר מ"מ חביבה מצוה בשעתה.

רש"י ד"ה וקצר כל הנך מייתי לה ר"ל אף דידעינן מתי' דלא כרבי מ"מ מייתי לכל הנך למימר דאטו פליג רבי אכל הני תנאי.

גמרא וה"ה עומר לקצירה יל"ד מאחר דמקרא ילפינן דאף דאפשר לעשות מע"ש דוחה שבת א"כ לק"מ דרבי סבר דנקצר ביום כשר ומ"מ גלי קרא דדוחה שבת ונראה דמ"מ הא גופא קשיא נהי דרבי קאמר שתי הלחם והקרב עמהם ומנ"ל הא דלמא רק לקרב עמהם לכבשי עצרת אצטריך דדחו שבת ודלא מקשה הש"ס הכי בהדיא אדרבי משום דבלא"ה הדר מנה וקאמר שתי הלחם לאפיה.

תוס' ד"ה אף דלילה ביום לא עיין צ"ק שהניח דבריו בצ"ע דשאני הקטר חלבים שמצותן ביום ובלילה ונראה פירוש דברי התוס' דלכאורה מה"ט גופא למה נקט תנא הקטר חלבים בהדי דמצותן בלילה אלא לאו ש"מ לאקושי קצירת עומר להקטור חלבים לענין יום שלפניו.

תוס' ד"ה הבא אחרת תחתיו כ"כ לאפוקי מד' רש"י שכתב דרבי גזר משום מנחת יחיד.

והנה נתקשו המפרשים בד' הרמב"ם שפסק בפ"ז מתו"מ דנקצר ביום כשר ופסק דקצירה דוחה שבת ותירוץ הצ"ק בדרך ישר והק"ע פ"א ממסכת ר"ה באופן אחר וגם אני אענה בע"ה חלקי הנה כתב לעיל דתנא דברייתא מקשה נקצר ביום כשר מנ"ל ופשט לי' מדדרשינן תקריב מ"מ וא"א אם לא בקצירה שלא בזמנה ודוחה את השבת מתקריב ופירש תוס' דאהקרבה קאי ולא אקצירה וקשה להו ובמועדיכם ילפינן ותירוץ דבאמת תקריב ל"ד אמנם ד' הרמב"ם מאחר דתקריב מ"מ רק אקצירה קאי ולנקצר ביום יליף שוב מתקריב אפילו בשבת ג"כ אקצירה דאהקרבה ילפינן מבמועדיכם וכ"ת אכתי קשה תקריב אפילו בטומאה דקאי אהקרבה ל"ל קרא הא מבמועדיכם ילפינן ואמנם למ"ש דתנא דהך ברייתא דריש מתקריב דנקצר ביום כשר ס"ד דנימא כרבי אם יש אחרת במחובר מביא קמשמע לן דתקריב אפילו בטומאה ועדיף להקריב נקצר כמצותו אפילו בטומאה מדיביא נקצר ביום וד' הרמב"ם אזלו להך ברייתא ומה"ט השמיט הרמב"ם פלוגתא דרבי ור"א בר"ש לגמרי דאף דנקצר ביום כשר עדיף להקריב נקצר כמצותו אף שמביא בטומאה.

והנה מסוגיא זאת הקשה הש"ך בהלכות מילה רס"ב אד' המחבר ורמ"א שכתב דבמל תוך זמנו צריך להטיף דם ברית דא"כ למה מילה דחיא שבת נמהלי' מע"ש ונראה דמצות מילה היא מצוה שיש בה סכנה וד' ר"ז בפרק הניזקין עלי' כי עליך הורגנו כל היום ומעתה בשלמא מילה בשמיני שצוותה תוה"ק אנו בוטחים על מאמר שהמע"ה שומר מצוה לא ידע דבר רע משא"כ אם נימול תוך ח' שלא צוותה תוה"ק אין לנו רשות להביא עד"ז הילד לידי סכנה ובזה נסתלקו כל קושית השאגת אריה בנולד בין השמשות של ע"ש אנו ממתינים עד יום א' דודאי נימול לאחר זמנו נמהלי' בע"ש ויכול להיות שהוא ביום ח' וא"כ הוה ז' יצא ולמ"ש אין לנו רשות להביא התינוק תוך ז' לידי סכנה. ואמנם קושיא בלא"ה יש לתרץ דתליא בפלוגתא דר"ח ור"י במתן א' שנתערב במתן ד' וקיי"ל כר' יהושע דמוטב לעבור על בל תגרע ולא לעשות מעשה בידים מלעבור על בל תוסיף ולעשות מעשה ה"נ כן אם אנו מלין בתוך ז' הרי בטלנו ע"י מעשה מצות מילה בשמיני משא"כ אם נמתין לאחר זמנו שמיני הלך לו ולא על ידי מעשה בידים.

סוגיא דחצי שיעור לשבת שובה תרנ"ג מה"ק:

יומא ר"פ יום הכפורים עיין רש"י ושתי' בכלל אכילה יש לתמוה אי מטעם שתיה בכלל אכילה חייב א"כ כי היכא דאכילה בככותבת ליהוי שתי' בכותבת ומנ"ל דבעינן מלא לוגמיו דהוה יותר מכותבת דכותבת פחות מביצה ורביעית הוה ביצה ומחצה ומלא לוגמיו הוה קרוב לרביעית ונראה דבאמת אכילה לא כתב בהדיא ביוה"כ כי אם עינוי וילפינן מויעניך וירעיבך ויאכילך ואתי הל"מ דהיינו כותבת דלא נדמה לה לאכילת איסורין ושתי' רק בכלל אכילה היא והדרא לאיסורא קמא דהל"מ ברביעית ואי בשתי' ג"כ הוה בכותבת גם אשתי' אצטריך הל"מ אלא ודאי לענין שתיה דינה ככל איסורין שבתורה ברביעית.

ויש לעורר מאחר דביוה"כ בייתבי דעתי' תליא א"כ כיון דקיי"ל ר"פ בכל מערבין דמייא לא זיינו מנ"ל דמחייב כרת אשתיית מים וצ"ל דיש לחלק בין ייתובי דעתא לזיין וכי היכא דאמרינן אפילו בעוג מלך הבשן סגי בכותבת דמייתב דעתא מיהת פורתא ה"נ מיא נהי דלא זיינא מייתב דעתא פורתא וי"ל דהיינו פלוגתא דר' יצחק ור"פ ס"פ כיצד מברכין דלר' יצחק לא מברך אמיא ברכה אחרונה דס"ל לא זיינא כלל ומיוה"כ ל"ק לי' דייתובא מיתב דעתא ור"פ ס"ל כיון דביוה"כ מחייב עלה ע"כ זיינו כ"ד ומחייב לברך ברכה אחרונה.

גמרא אסור עונש כרת הוא ויל"ד הא בהדיא תנן במתניתין דענוש כרת הוא וצריך לומר דהכי מקשה כיון דע"כ אצטריך למתני בסיפא דענוש כרת למאי הלכתא תנן לה

כלל ברישא בהדי אינך דאין בהם רק איסור ומשני דאצטריך למתני משום דבסיפא תנן שיעורא וס"ד דבפחות מהאי שיעורא אפילו איסור אין בו קמ"ל דאיסור איכא אפילו בפחות מכשיעור.

והן הן דברי רש"י שכתב כגון כותבת כדתנן במתניתין ר"ל משום הכי אצטריך רישא.

רש"י לחצי שיעור כלומר פחות מכשיעור ויל"ד אמאי אתמר בפלוגתא דר"י ור"ל חצי שיעור ולא קאמר פחות מכשיעור ונראה דהחילוק בלשון בין פחות מכשיעור לחצי שיעור הוה דלשון חצי שיעור משמע שיש לפניו שיעור שלם אלא שאינו אוכל רק חצי שיעור אבל פחות מכשיעור משמע שאין לפניו רק פחות מכשיעור ואי אתמר פחות מכשיעור ס"ד רק כשאין לפניו רק פחות מכשיעור הוא דלית לי' לר"ל סברא דחזי לאצטרופי אבל כשיש שיעור שלם לפניו ואינו אוכל רק חצי שיעור מודה ר"ל דאסור מן התורה מטעם דחזי לאצטרופי קמ"ל.

רש"י ד"ה אסור מן התורה לקמן יליף לה מכל חלב ויל"ד הא ר"י קאמר לקמן טעמא דחזי לאצטרופי וכ"ת דבאמת אר"י גופא קשי' כיון דמייתי הך ברייתא דמכל חלב למה קאמר דחזי לאצטרופי ולא קאמר דכתיב כל חלב י"ל דאי מכל חלב לחוד יש להשיב מנלן ללמוד מחלב דאיסור כרת שאר איסורים שאין בהם כרת וכ"כ מהרי"ק סימן קס"ה ולכך קאמר ר"י מידי הוא טעמא דחצי שיעור אסור בחלב משום דחזי לאצטרופי ע"כ ה"ה בשאר איסור אבל אדברי רש"י ודאי קשה דלכאורה ענין חזי לאצטרופי צריך ביאור ונראה פירושו אי ס"ד דחצי שיעור מותר מן התורה אמאי אמרינן אם אכל חצי ובכדי אכילת פרס אכל שוב והשלים לכשיעור חייב הרי החצי שיעור הראשון היתר הי' והאיך היתר משלים לאיסור אלא ש"מ דבאמת גם חצי שיעור הוה איסור אלא שאינו חייב עד שישלים ועד"ז יקשה מנ"ל דגם ביוה"כ קאמר ר"י ח"ש אסור מה"ת הרי ביוה"כ ביתובי דעתא תליא מלתא דלא הוה שוב עינוי וא"כ לעולם חצי שיעור הראשון מותר מן התורה ואמנם אם בכדי אכילת פרס השלים לכשיעור ואייתב דעתי' שפיר חייב א"ו דהש"ס סמיך ותפס לעיקר דרשא דכל חלב והן הן ד' רש"י.

רש"י ד"ה לא נחייב עלי' בסו"ד ונשבע לבטל ולא ביטל פטור יל"ד למאי הלכתא נקט לה רש"י להך סיפא הא אנן אנשבע לקיים קיימינן ונראה דקשה לי' לרש"י מהיכן פשיטא למקשה דגם באיסור דרבנן פטור מק"ש ואי מהנך דמייתי בסמוך א"כ הנך הו"ל לאתויי מיד כדמקשה ולא למעבד מני' וכ"ת ולזה כתב רש"י דהמקשה מדמה לקיים ולא קיים לביטל ולא ביטל והתם פשיטא לי' דאפי' בנשבע לבטל מצוה דרבנן פטור דמחייב עלה מדאוריי' בלא תסור כדאמרינן בנר חנוכה פרק במה מדליקין היכן צונו

מלא תסור ומשמע לי' למקשה דומיא דהכא בקיים ולא קיים פטור וע"ז קאמר וכי תימא שיש לחלק דלקיים אהני שבועתו דמעיקרא לא הוה כ"א איסור דרבנן וע"י שבועתו הוה איסור דאורייתא ונ"מ בספק דבדרבנן לקולא ובדאורייתא לחומרא וגם לחולה שאין בו סכנה דמותר בדרבנן ואסור בדאורייתא וע"ז מקשה מר"פ ורא"ב.

והנה הש"ס מייתי מלך ומשחק בקוביא אבל לא מקשה כ"א ממשחק בקוביא ונראה דה"ט דמלך לכאורה מדאורייתא פטור להעיד מוהתעלמת וכ"ת א"כ מאי מקשה אדר"ל דלמא ר"ל במלך מוקי למתני' וכר"פ נראה דבאמת אמלך דחוק לשנא דמתני' דמלך באמת ראוי להעיד אלא שאינו מחוייב ואינן מחוייבין הו"ל למתני אי קאי אמלך.

וי"ל מה עלה ע"ד המקשה להקשות אטו לא ידע דלאו בר הגדה הוא ונראה דמשמע לי' כיון דאי משבר פספסין שלו הוה ראוי להעיד אלא דרבנן עכ"פ פסלוהו מ"מ אי בעי הוה בר הגדה ומשני השתא מיהת לאו בר הגדה.

רש"י ד"ה וכל היכא דתנן אסור אמעשה קמהדר ויל"ד אמאי לא מפרש רש"י דאתרצן מקשה דמברייתא מוכח דמתני' לאו בחצי שיעור מיירי וכ' דמשמע לי' לרש"י דאתרצן ליכא להקשות דבא לתרץ ייתורא דרישא דאכילה ושתיה דתנן לה בסיפא בהדיא ותירוץ דמיירי בח"ש.

גמרא ואי בע"א כי קתני אסור אשארא ר"ל באמת אסור משמע ולא כרת והתנא שרצה לסדר כל הה' עינוים הוצרך למתני אסור משום דחוץ אכילה ושתיה אין כאן כרת ולנועות באכילה וששתיה ליכא למיחש דבהדיא תנן האוכל והשותה חייב.

כדתני רב יוסף יל"ד למאי הלכתא אצטריך להך דרב יוסף הא בהדיא תנן כל שאר עינוים ונראה דלא תקשה הא עכ"פ שאר עינוים רק דרבנן והאיך כללינהו בהדי אכילה ושתיה דהוה דאורייתא לזה מייתי מספרא דבי רב דגם אינך עינוים מקרא ילפינן.

ואף דמד' רש"י משמע דקרא אסמכתא בעלמא מ"מ כיון דאיכא מיהא רמז עלי' בדאורייתא שפיר מצי תנא למכללינהו בהדי אכילה ושתיה ופי' דברי רש"י עד"ז דמצינו שהוסיפו רבנן בשבת על המלאכות שאין חייבים עליהם מן התורה משום שלא היו במשכן וסמכי אקרא דשבתון וה"נ עיקר עינוי רק באכילה ושתיה דאת נפשותיכם כתיב זה לא שייך כ"א באכילה ושתיה דע"י עינוים מתמעט הדם שהוא הנפש כמ"ש הרמב"ן והראב"ע שם מ"מ סמכי רבנן להוסיף שאר עינוים משום דכתיב קרא גם אצל העינוי תיבת שבתון לשבות גם משאר עינוים.

גמרא דחזי לאצטרופי כ"כ לעיל ביאור לד' ר' יוחנן דאי ס"ד חצי שיעור קמא היתר הוה האיך חייב אם אכל בכא"פ עוד ח"ש והאיך מצטרף איסור להיתר לחייב גם על ההיתר

וא"כ צריך ליישב קושיא זאת אר"ל ומצאתי בירושלמי רפ"ו דתרומות הובא בהגהות הגאון "ר' בצלאל ראנשבורג" שכתב שם מודה ר"ל בדעתו להשלים והיינו לתרץ קושיא זאת ור"ל כיון דחזינן דבכא"פ אכל עוד ח"ש אמרינן מעיקרא בח"ש הראשון היה דעתו להשלים וכה"ג מודה ר"ל ודמיא זה להא דאמרינן בפ"ב דחולין גבי שוחט לע"ז הוכיח סופו על תחלתו ור"י לית לי' הך סברא והיינו דפליג.

וקאמר עוד בירושלמי שם מודה ר"ל ביוה"כ נראה פירושו דלא קאמר ר"ל אלא אכילה כתב רחמנא ואכילה היינו כזית א"כ לא אסרה תורה אלא כזית אבל פחות מכאן לא אסרה תורה משא"כ ביוה"כ דלא כתב כ"א עינוי מודה ר"ל דגם ח"ש אסור משום חזי לאצטרופי אבל ש"ס דידן ס"ל כיון דבפחות מכותבת מייתב דעתא פורתא וכ"כ מהר"א פולדא בירושלמי שם זה אי אפשר דהרי חזי' דגם בעוג מלך הבשן חייב אכותבת אף דלא מייתב דעתי' כ"א פורתא ואי ס"ד דגם פחות מכותבת מייתב דעתי' פורתא הו"ל לחיובא גם אפחות מכותבת ככותבת כי היכא דמחייב עוג מלך הבשן אכותבת אלא ש"מ דפחות מכותבת לא מייתב דעתי' כלל.

ואמנם לכאורה למאי דמסקינן לאיבע"א היה אפשר לומר דלר"ל חצי שיעור אפילו מדרבנן לא קאמר דממתני' הרי לא מוכח מידי אבל מדאמרינן פרק כל הבשר ההוא פלגא דזיתא דתרבא בעי מר בר רב אשי לשיעורא ב"ל פלגא דזיתא וא"ל קב חשי לא תזלזל בשיעורא דרבנן ועוד הא אמר ר"י ח"ש אסור מה"ת ש"מ דלר"ל מיהת מדרבנן אסור וכן פרק כלל גדול מקשה בפשיטות וכי מותר לאפות פחות מכשיעור משמע דלכ"ע ח"ש אסור מיהת מדרבנן ואמנם י"ל דהתם אפילו לר"ל מדאורייתא אסור דהתורה לא אסרה כ"א המלאכה ואתיא הל"מ לשיעורא ומ"מ מודה ר"ל כיון דח"ש חזי לאצטרופי גם פחות מכשיעור אסור מה"ת.

ולא תקשה בין לר"ל בין לר"י ממעביר ד' אמות ברה"ר דפחות מד"א במקום פסידא אפילו מדרבנן שרי כדאמרינן ר"פ מי שהחשיך כ"כ במקום אחר דמעביר ד"א לא ילפינן ממשכן כי אם כולה מלתא הלכתא גמירי לה וד' אמות הוא דגמירי אבל פחות מד' אמות אפילו איסור אין כאן.

והנה הרמב"ם פ"א מהלכות חו"מ כתב דבחמץ האוכל כ"ש אסור מה"ת שנאמר לא יאכל חמץ והקשו עליו ל"ל קרא הא מטעם דחזי לאצטרופי אסור ונראה דבריש ביצה פליגי בי"ש ובי"ה אי חמץ לענין ביאור בכזית או בכותבת וקאמרי בי"ה דבכזית דילפינן ביעור מאכילה וקיי"ל אין היקש למחצה וא"כ מסתברא דה"ה אפכא ילפינן אכילה מביעור מה"ת כשם דפטור מלבאר בח"ש כדתנן חמץ שבסדקי עריבה ה"נ אכילה ח"ש מותר

מה"ת ולזה כתב הרמב"ם דתברי' קרא להך היקישא לענין אכילה מדכתב "לא יאכל" אלא דקשה דהרי כתב הרמב"ם באותו פרק $ציור בספר$ דהאי "לא יאכל" אצטריך לאיסור הנאה אמנם בדברי הירושלמי $ציור בספר$ תרומות שם מבואר דכתב מודה ר"ל באיסור הנאה ופירש מהר"א פולדא כיון דאסור בהנאה מה"ת גם כ"ש מקרי הכאה והן דברי הרמב"ם מדילפינן "מלא יאכל" איסור הנאה ממילא מבואר דגם ח"ש אסור מה"ת.

גמרא כוי שאינו בעונש יל"ד מהיכא תירוץ לפי מאי דס"ד השתא דכוי ספיקא והי"ת יהא מותר בשלמא לדברי הרמב"ם דספיקו דאורייתא מה"ת לקולא אלא מדרבנן הוה לחומרא אצטריך כאן קרא שיהא אסור מדאורייתא אבל להחולקים על הרמב"ם קשה וצ"ל דס"ד משום דסמך הכתיב אזהרה לעונש אמרינן כל שאינו בעונש אינו אפילו באזהרה לכך אצטריך כל. ולכאורה גם למה דמסיק ר"ל מדרבנן יקרא אסמכתא וקשה אמאי כוי מדרבנן אסור אי ספיקו הוא מספק מדאורייתא אסור וצ"ל שוב עד"ז משום דילפינן מהיקש שאינו באזהרה אלא דהתוס' ישינים הקשו למה לא דחינן מאי דקאמר ה"נ מסתברא דאדרבא אפכא מסתברא בשלמא לר"י קרא אח"ש אתי אבל לר"ל קרא אמאי אתי והנה פשוטו י"ל דפליגי ר"י ור"ל לרבנן דפליגי אדר"א בפרק אלו עוברין ולא דרשי כל ר"י ס"ל למלקות הוא דפליגי רבנן אבל לאיסור בעלמא מודו ור"ל ס"ל דלא דרשי רבנן כלל וכלל כל כ"א קרא אסמכתא בעלמא אבל באמת נראה דלאו דאמרינן דכוי שרי מה"ת כ"א ה"ק ר"ל ע"כ כוי לאו מקרא ילפינן דס' דאורייתא מה"ת לחומרא אלא ע"כ כוי אסור וקרא אסמכתא ה"נ בח"ש מה"ת מותר וקרא אסמכתא.

וכתב רש"י דהא דבעונש כתיב כל אוכל חלב האי כל לאו אחלב קאי ומ"מ כיון דלר"י האי כל דגבי חלב לדרשה גמורה אתי א"כ האי כל גבי אוכל למאי דרשינן לי' ונראה דכיון דהאי כל גבי חלב תבר לי' להיקש ולא אמרינן כל שאינו בעונש אינו באזהרה סד"א דאפכא דרשינן כל שישנו באזהרה ישנו בעונש לכך כתב קרא כל אוכל דלענין עונש בעינן אוכל דוקא דהיינו כשיעור אבל אח"ש פטור מעונש. א"כ אמרינן אין רבוי אחר רבוי אלא למעט לאוכל פחות מכשיעור מעונש.

ויל"ד עוד למאי דס"ד דמוקמי קרא לתרווייהו לח"ש ולכוי מאי ענין זה אצל זה ודלמא רק לחדא מתרתי אתיא וכ"ת הי מנייהו מפקת ניזל בתר דמסתבר ונראה דלס"ד דמיירא בספיקא היינו בתיישׁ הבא על הצביי' ואיכא מקצת שור או כשב והוה שפיר דומיא דח"ש.

כוי ספיקא עיין רש"י לכאורה בפשיטות הו"מ לפרש כיון דספיקא הוא ממילא אסור מה"ת וקרא ל"ל אא"כ מעיקרא מאי ס"ד וצ"ל משום דאתקש אזהרה לעונש וה"נ מצא

להשיב לר"ל אע"כ קושית הש"ס הי' הא קמי שמיא גליא וכ"ת הא עכ"פ לדידן לא גליא וס"ד למילף מהיקש יקשה למאי אצטריך למכתב רבויא דכל לאפוקי מהיקש הרי הי' הש"י יכול למסור למרע"ה אם הוא חי' או בהמה.

ברי' בפני עצמה וקשה א"כ האיך מרבינן לי' מכל הא שור וכבש כתיב וצ"ל דע"כ י"ל דמיון לשור וכשב ודרשינן כל שור וכשב כי היכי דדרשינן כל חלב.

והנה בתו"י הקשה א"ש דהכא לא מרבינן מכל כ"א לאו אבל לא למלקות ובפרק ע"א דרשינן מכל תערובת חמץ לאזהרה ואמנם תוספת בפסחים שם כתב בפשיטות דלר"י גם בחמץ לא דרשינן מכל כ"א לאיסור וצ"ל דמתערובת חמץ ל"ק דאי דמיירי בכזית בכא"פ וכד' הרמב"ם או משום טע"כ וכד' ש"פ.

פרק שבועות שתים גמרא מ"ש רישא מ"ש סיפא יל"ד מאחר דאסיפא עכ"פ קשה הא מושבע ועומד ל"ל למפרך מ"ש רישא מ"ש סיפא וצ"ל דה"ק מתני' במאי מיירי אי בסתם קשה סיפא אי באופ' קשה רישא ומשני לי' רישא בסתם וסיפא במפרש והדר מקשה הא במפרש לא מהני דמושבע ועומד הוא.

אי אתה מוצא ר"ל דכולל לא מהני באי הבא מעצמו. וכ"כ בחידושי רשב"א ומסיק במפרש אליבא דרבן ובסתם אליבא דר"ע יל"ד דבשלמא בסתם אליבא דר"ע א"ש דנקט בסיפא דוקא נבילות וטריפות אבל באוכלין שאינן ראוין לא מצוי למנקט דר"ע לא קאמר כ"א דבשבועה גם כ"ש מקרי אכילה וממילא חל אנבילות אבל לפלוג ולתני בדידה באוכלין שאינן ראוין לפי' נראה מכאן דמאי דאיבעי לי' לרבא אי בעפר חל אפילו אכ"ש פשיטא לי' לר"ל דבאוכלין שאינן ראוין חייב אכ"ש ול"ש לחלק בין סתם ומפרש. אא"כ הו"מ הש"ס למימר דר"י לא אמר כר"ל משום דמספקא לי' באוכלין שאינן ראוין ואי כר"ל הוה מפשטא מבעיא ולא ס"ל לר"י כיון דמצי לאוקמי בכולל ונראה דבאמת ה"ק כרבנן לא מצית לאוקמי דא"כ לפלוג ולתני בדידה וע"כ כר' עקיבא מוקמית לה ור"י רצה לאוקמי כד"ה. ומיושב בזה הרי גם לר"ל אתיא כד"ה דמתניתין סתמא תנן ולמ"ש א"ש.

תוס' ד"ה רישא דבריהם מוקשים דאטו לפיר' הס"ד ס"ל דרישא רק בנבילות כ"א כמו שכתב דנבילות נמי בכלל והטעם דס"ל הכי משום דקשה לן אי באינן ראוין ממש קאמר כגון עפר פשיטא מאי קמ"ל דמהי"ת אם נשבע שלא יאכל הי' כוונתו על עפר "או גם נבילה בכלל וס"ד דשלא אוכל סתם דומי לכולל קמ"ל דכולל לא הוה כ"א אם אמר בפירוש נבילות ושחוטות כמ"ש רש"י וכלל הכא אגב אורחא כל אוכלין שאינן ראוין אבל במפרש שאר אוכלין שאינן ראוין אין כאן רבותא משא"כ בנבילות קמ"ל דלא אמרינן מושבע ועומד ולק"מ וצ"ל דד' תוס' כיון דשאר אוכלין שאינן ראוין אין

כאן רבותא ס"ד דרק באיסורין קאמר והיינו דקשה להו לתוס' אלא דלשון דמתני' ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה וכפל ושתה משקין שאינן ראוין לשתייה ל"מ הכי.
ועד"ז צריך לפרש הדבור השני בכולל שהקשה ג"כ דלוקי כולה במפרש ורישא באינו כולל דמאי כולל שייך באוכלין שאינן ראוין אם הזכיר בפירוש כגון עפר א"צ כולל ואם לאו מאי כולל שייך וע"כ כמ"ש דתוס' ס"ל דגם רישא לא מיירי כ"א בנבילות ושפיר קשה להו וכ"כ דאין ד' רש"י כן וגם לשון דמתני' ל"מ הכי.
תוס' ד"ה דמוקי לה אלא איסר בעלמא לכאור' היו יכולין לחלק בע"א דבשלמא באיסור דאורייתא שפיר אמרינן אפילו ליכא לאו אין איסור חל על איסור אבל השתא בשבועה לרבנן דשלא אוכל כזית הוה כסתם אכילה א"כ ל"ש טעמא דר"י דח"ש אסור משום חזי לאצטרופי דעכ"פ הוא לא אסר עצמו אלא בכזית ומצאתי דברי אלו בר"ן בסוגיין שבועות אלא שדחה סברא זאת ואין כאן שבועה אח"ש. ואמנם בר מן דין אפשר לומר דכשם דלר"ל נחתינן ביומא דעל איסור דרבנן חל שבועה אף דעבר על לא תסור ובארנו משום דמעיקרא לא הוה כ"א איסור דרבנן וע"י שביעתו נעשית איסור דאורייתא ה"נ לר"י כיון דעל ח"ש אין לוקין וע"י שבועתו לוקה חל שבועה.
בסוה"ד דמצי למוקמי בשלא כדרך הנאתן ע' רש"ל שכתב משא"כ לר"ש דכ"ש למכות ה"ה בשלא כדרך הנאתן והקשה רש"א הלא ר"י ס"ל חצי שיעור עכ"פ אסור מן התורה ושלא כדרך הנאתן לא הוה כ"א איסור דרבנן הרי הש"ס פרק כל שעה לא קאמר כ"א אין לוקין א"ו מאחר דגם בח"ש קאמר ר"י טעמא דאסור מה"ת משום חזי לאצטרופי וא"כ בשלא כדרך הנאתן דאפילו אכל כשיעור פטור מאי חזי לאצטרופי שייך אע"כ דרק מדרבנן קאמר והתינח לר"י אבל לר"ש דס"ל כ"ש למכות מצ"ע שפיר מסתבר כד' רש"י דשלא כדרך הנאתן לא גרע מכ"ש.

שבועות כב ע"ב

תוס' ד"ה אהיתרא דמסתמא כר"י ס"ל בפרק כל הבשר גבי פלגי דזיתא דתרבא משמע דלא פשיטא לרב אשי דמעיקרא קאמר לא תזלזל בשיעורא דרבנן והיינו לר"ל ובתר הכי קאמר ועוד והאמר ר"י י"ל דמתחלה לדברי חור רב אשי קאמר.
ומ"מ ד' תוס' דאפילו לר"י חל שבועה אח"ש וכ"כ הרמב"ם מהלכות שבועות בהדיא ונעלמו דברי רמב"ם אלו מהגאון לח"מ בהלכות שבועות עשור שכתב שם ליישב ד' הרמב"ם עפ"י ד' תוס' אלו ולא זכר דהרמב"ם כ"כ שם בהדיא. אבל קשה לי טובא א"כ מאי דוחקא דש"ס להביא ראי' מר"ל דלא אמרינן אהיתרא משתבע ואמאי לא מייתי

מר"י וסייעתא דמוקמי למתני' בכולל ואמאי לא משני שאני בנבילות וטריפות במפרש דאמרי' אהיתרא משתבע ואין זה ענין למה דמשנינן דמוקי לה כד"ה דאטו כר"ע לא אתיא למר כדאית לי' אפילו בסתם ולמר כדאית לי' לרבנן במפרש וכ"כ לעיל לפרש דאד' ר"ל ניחא משום דקשה לפלוג ולתני בדידי' וצ"ל לד' תוס' דאי כר"ל מוקי לה ובמפרש ע"כ טעמא דר"ש דפטור משום דס"ל כ"ש למכות ודלמא ר"י ס"ל במכות שם דח"ש בבריה דומיא דחטה דוקא קאמר ואף דמייתי שם ברייתא דתניא בהדיא ר"ש כ"ש למכות מ"מ תנא דמתני' לכאורה לא ס"ל כמו שהקשה הש"ס שם וצריך לדחוק דלדברי דרבנן קאמר ור"י לא משמע לי' הכי ולכך לא רצה לתרץ מתני' עד"ז דיקשה לתנא דמתני' דמסתמא לא פליג אתנא דמכות מ"ט דר"ש דפטר ועד"ז יש לתרץ ר"ל אדר"ל דהכא מבואר דר"ל ס"ל אליבא דר"ש כ"ש למכות ובמכות איכא למ"ד משמי' דר"ל דבבריה דוקא פליג ר"ש וצריך לדחוק אמוראי ננהו ולמ"ש א"ש דהאי מ"ד מפרש רק ד' מתני' וע"ד שכ' אבל מודה דאית לי' לר"ש כ"ש למכות מהך ברייתא דמייתי.

והנה הרמב"ם פ"ה שבועות כתב דחרצן בשאר אינשי הוה ספק אבל בנזיר אמרי' דח"ש פטור דדעתי' אכזית הואיל ומושבע ועומד הוא והניחו הר"ן שם בתימא והכ"מ והלח"מ שניהם יגעו לתרץ ד' הרמב"ם ובשניהם יחסר היסוד אשר עליו בנה הרמב"ם לפסוק נגד פשטא דסוגיא ונרא' דכ"כ לעיל להקשות להפוסקים ומכללם הרמב"ם כאן בה' שבועות דאח"ש חל שבועה יהא מאיזו טעם שיהא קשה למה פשט הש"ס מר"ל ולא פשט עד"ז מר"י דל"ל לאוקמי בכולל הרי יוכל לאוקמי בנשבע שלא יאכל ח"ש דחל ג"כ על נבילות א"ו נהי דלר"י בנשבע שלא יאכל ח"ש חל גם באיסור אבל אם נשבע אנבילה ל"ש לומר אהיתרא קמשתבע דכיון דאסור מדאורייתא ל"ש למקרי אהיתרא ואדרבא כיון דחזינן דבשבועה זאת בעי לזרוזי נפשי' שלא לעבור על דבר תורה מסתבר יותר דכוונתו לזרוזי שלא יעבור אאי' לאו מדנימא כוונתו שלא לעבור באיסור בעלמא ולפי"ז כל אבעיא בנזיר לא הוה אלא לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת ולדידי' מסתבר למימר דאח"ש קמשתבע ושפיר פשיט הש"ס מר"ל מאחר דהאבעיא לא הוה כ"א לר"ל אבל לדידן דקיי"ל כר"י לא איבעיא לן כלל דאדרבא מסתבר טפי שנשבע על כשיעור הואיל ואי עבר חייב מלקות מדנימא שנשבע על ח"ש דאין בו אלא איסור בעלמא.

בעז"ה סוגיא דחצי שיעור מה"ב.

מתניתין יום הכפורים אסור וכו' יל"ד לשון זה הכי הו"ל למתני אכילה ושתיה אסור ביוה"כ ונראה דתנא אגב אורחא קמ"ל דאם מתפיס אדם ביוה"כ שאומר יום זה יהא

עלי כיום הכפורים אסור בכל הני ענויים דתנן במתניתין. אא"כ קשה מאי מקשה הש"ס אסור ענוש כרת הוא הא מתני' אצטריך למנקט לשון אסור משום מתפיס דאין בו כרת ונראה דמ"מ אם גם אין כרת במתפיס מ"מ מלקות מיהא איכא וא"כ לא הו"ל למתני אסור וצ"ע אם במתפיס גם אשאר עינוים לוקה דקיבל הכל בשבועה או לא חמיר מיום הכפורים דפטור בכולן ממלקות.

ויל"ד בשלמא לתירוץ קמא דמתני' בח"ש היינו דדאכפל תנא למתני ברישא דח"ש אסור ובמציעתא תנן דאאכילה ושתיה חייב כרת אבל לתי' בתרא דאסור תנא אשארא אכתי כפילה למה לי ונראה דרישא דמתני' בא ליישב קושי' זאת ולזה כתב רש"י דכולהו עינוין מקראי ילפינן והא גופא בא מתני' לאשמעינן כשם שאכילה ושתיה דאורייתא כך שאר עינוים הם דאוריית'. ובהא מתרצא למה לא עלה בתחלה ע"ד המקשה תירוץ זה דקתני אסור דהאי מקשה הוה פשיטא דשאר עינוים דרבנן ובהא מתיישב לן למאי הלכת' מייתי הש"ס בתירוץ בתרא הא דתני רבה ורב יוסף א"ו משום דידע הש"ס דטעמא דלא סלקא אדעתין האי תירוצא מיד משום דקשה לי' מה ענין אכילה ושתיה דאורייתא לשאר עינוין דרבנן ומשני לי' דלא כן הוא כ"א גם שאר עינוין מקרא ילפינן וכ"כ מזה במה"ק.

ויל"ד אמאי לא משני הש"ס דמשום אוכלין שאינן ראוין ומשקין כיו"ב דתנן לקמן פטור קמ"ל כאן דלאו פטור ומותר כ"א לעולם אסור נ' אוכלין שאינן ראוין בכל איסור שבתורה פטור עלי' והטעם דלא שייך בהוא אכילה וא"כ לא שייך למתני עלי' באכילה ושתיה. והנה אין לפרש דטעם פטור' בהו ביוה"כ משום שלא כדרך הנאתן דהא ביוה"כ לא כתיב אכילה ודמי לכלאי כרם דאסר בהו שלא כדרך הנאתן א"ו טעמא דבעינן ייתובי דעתא ואוכלין כהני לא מייתבו דעתא אא"כ יקשה לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת משום דלא מייתבא דעתא ומ"ש הני ולמאי דמסקינן מודה ר"ל דאסור מדרבנן א"ש אבל מעיקרא האיך ס"ד דאפילו מדרבנן מותר לר"ל תק' לי' הך דאוכלין שא"ר והי' נראה דמהתם נפקא רי' להירושלמי דמודה ר"ל ביוה"כ אלא דקשה דלמא באמת מדרבנן הם אסורין אבל מה"ת עדין לא מודה ר"ל אפשר לומר דר"ל לטעמי' דס"ל בהנאת מעיו תליא מלתא ונהי דהנאת גרונו ליכא באוכלין שאינן ראוין הנאת מעיו מיהא איכא משא"כ בח"ש דליכא שם הנאת מעיו. ובענין פלוגתא דר"י ור"ל נראה דר"ל דייק לי' למלתי' ממתני' דשבועות דמאחר דפשיטא לי' דבאיסור הבא מעצמו ל"ש כולל ע"כ מתני' במפרש ח"ש וש"מ דמותר מה"ת ור"י דמוקי מתניתין בכולל לברייתא דכל חלב. כפשטא וח"ש אסור מה"ת.

ח"ש כתב רש"י פחות מכשיעור לקמן יליף לה מכל חלב וכבר עמדנו עכ"ז במה"ק ואמנם קושי' זו ל"ש למפרך אגמר' דהגמ' נקט האי לישנא דהוא לישנא דברייתא לקמ'

וזה נראה כוונת רש"י תחלה כתב ח"ש לאו דוקא כ"א פחות ובא ליישב למה נקט הש"ס ח"ש ולא נקט פחות מכשיעור וע"ז כתב רש"י ולקמן יליף לה מאכל חלב כוונתו דהש"ס לישנא דברייתא נקט. ונראה דר"ל דפשיטא לי' לקמן דכוי דבריא היינו מתייש הבא על הצביה ולא משמע לי' דבשאר בריא מיירי היינו משום דקשה לי' לשון ח"ש דנקט תנא דברייתא דמשמע לי' דנקט הכי לרמז דגם כוי בהאי גוונא מיירי בחצי תייש וחצי צבייה. **והנה** הא דפשיטא למקשה דר"ל אפילו מדרבנן מתיר אף דלא קאמר כ"א מה"ת כ"כ במה"ק דסמיך אקושי' משבועות העדות ומ"מ הדבר תמוה כמ"ש במה"ק דלא מייתי הש"ס בתחלה ראי' זאת ונראה דבלא"ה י"ל לאיזו ענין מייתי הש"ס הא דר"י לא הי' לו להביא כ"א והוינן בה ומפרש ר"ל ולזה נראה דקשה לי' להש"ס מ"ט לא מתרץ ר"י כר"ל דבמפרש חצי שיעור מיירי ולא משמע לי' תירוץ הש"ס בשבועות דמוקי כד"ה מטעמא דכתיבנא שם במה"ק א"ו משמע לי' כקושית תוס' שם דר"י לטעמא דס"ל ח"ש אסור מה"ת ל"מ מפרש ואף דחצי שיעור לא אתיא אלא מרבוי דכל ומשמע לי' דה"ה אדרבנן דאיכא לא תסור לא חל ואמנם למסקנא דקאמר ר"ל בהדיא מדרבנן אסור אעפי"כ חל שבועת בטוי פשיטא לן להיפך דה"ה לר"י חל שבועת בטוי על ח"ש מאחר דלא נפקא לן כ"א מרבוי. והיינו דקרי התם ח"ש היתירא.

רש"י ד"ה א"ה לא נחייב נשבע לבטל כ"כ בתר"ק לבאר דברי רש"י אלו אבל לפום רהיטא דברינו שם נגד ד' הרמב"ם שפסק בהלכות שבועות דה"ה נשבע לאכול ח"ש מנבילות חל עליו השבועה ונראה לבאר תחלה מאין יצא לו להרמב"ם דין זה ואמנם מאחר דהרמב"ם נקט בפשיטות דהנשבע שלא לאכול ח"ש חל שבועה מטעם דקרי לי' הש"ס אהיתירא קא משתבע א"כ קשה קושית תוס' האיך חל השבועה הא ליתא בלאו והן ומזה דייק הרמב"ם דע"כ גם אהן חלה השבועה אבל מסקנת תוס' שם דאדרבא מהאי טעמא גם אלאו לא אוכל לא חיילא שבועה והש"ס ה"ה דהו"מ למימר דהשבועה חל על שלא כדרך הנאתן והא דנקט הש"ס ח"ש נראה משום דמר"ל בעי למפשט האבעיא ולר"ל גם ח"ש דרבנן וגם כן חיילא שבועה אהן ואמנם כ"ז למסקנא דקאמר ר"ל דח"ש מדרבנן מיהת אסור מבריא דכוי וח"ש אבל בס"ד אדרבא משמע להש"ס דהן לא חל אפילו בדרבנן וא"כ ליתא בלאו והן, והן הן ד' רש"י דמשום דמשמע להש"ס דנשבע לבטל אפילו איסור דרבנן לא חל משום לא תסור ממילא מוכח דגם לקיים דהיינו לא אוכל חצי שיעור לא חל משום דליתא בלאו והן.

רש"י ור"ש פוטר מקרבן יל"ד מאי בעי רש"י בזה אטו מלקות לוקה לר"ש הא אין אי' שבועה חל כלל לר"ש ונראה דאדרבא כוונת רש"י להוציאנו מטעות דלא נימא במזיד

דוקא דחייב מלקות משום נבילה הוא דפוטר ר"ש אבל בשוגג דמשום נבילה לא שייך קרבן אימא לענין קרבן חייב משום שבועה לזה כתב רש"י דאפילו מקרבן פוטר ר"ש דאין השבועה חלה כלל.

רש"י בכולל שלא אוכל לא שחיטה ולא נבילה יל"ד הא דחינן להא בשבועות שם ומסקינן דכולל דר"י היינו שלא אוכל סתם כפירוש רש"י בשבועות שם ונראה דהוכרח רש"י לפרש כאן לפי' הס"ד שם דהגמ' קיצר בזה ומקשה והא מושבע ועומד הוא ומושבע ועומד ל"ש אלא במפרש וכ"כ הרשב"א בשבועות דכל כמה דלא שנינן סיפא במפ' ואיכא למימר דכולא מתני' בסתם שלא אוכל ל"ש מושבע ועומד וא"כ גם בשנויא דמתני' בכולל לפי סוגיא דשמעתין במפרש מיירי מאחר דבסתם ל"ש להקשות מושבע ועומד.

ועלינו לבאר במ"פ הס"ד ובמסקנא אי לא תסור מקרי מושבע ועומד או לא ונראה דתליא הא מלתא בפלוגתא דלפי שאין כתובין או אין קצובין בפרק הניזקין דלמסקנא קיי"ל כמ"ד לפי שאין קצובין ועפי"ז פסק הרמב"ם דמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב פטור מן ההתחייבות ומעתה בס"ד לא ס"ל דקצובין בעי והרי לא תסור כתיב בתורה ומקרי ג"כ מושבע ועומד אבל למסקנא קיי"ל מתחייב עצמו בדבר שאינו קצוב פטור מן ההתחייבות ומעתה מ"ע מה"ת לשמוע בכל דור ודור דברי חכמים כאשר נצטוינו אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל אבל על הר סני לא קבלנו עלינו בשבועה דבר שאינו קצוב ועד"ז מבוארין דברי תוס' הנ"ל דפשיטא להו בתירוץ שני דח"ש הנלמד מרבוי דכל והוא בכלל קצובין ליתא בהן ולאו אבל שלא כדרך הנאתן שהוא דרבנן איתא בהן ולאו.

גמרא והרי משחק בקוביא כבר עמדנו במה"ק על המקשה הזה האיך נעלם ממנו התי' שאינו ראוי להגדה ונוסיף נופך על מ"ש שם במה"ק הנה ודאי בשעה, אם שראה העדות כבר היה משחק בקוביא ואין תחלתו בכשרות פשיטא דמקרי אינו ראוי להגדה אבל אנן השתא אשעת שבועה דיינינן ואפילו היה בשעה שראה העדות ראוי להגדה אלא שעכשיו אינו ראוי להגדה אבל מאחר שתשובתו בידו ואם כרגע ישוב מקוביא שלו וישבור הפספסין הוא ראוי להעיד ולמה נימא דלא חלה עליו נימא אדרבא חלה עליו והוא מחויב לשוב מעיוולו וז"ב סברת המקשה אמנם התרצן השיב לו כיון דרבנן פסלוהו עכשיו לעדות הרי כנשים ועבדים שאינם בלא יגיד ולא חלה עלי'.

רש"י וכל היכא דתני כבר עמדנו במה"ק ע"ד רש"י אלו מה דחקו לפרש קושית הש"ס על המקשה ולא על התרצן למה לך לדחוקי דמתני' בח"ש הרי מבואר בברייתא דאסור גם איסור כרת בכלל ונבאר בתחלה דברי הברייתא דמייתי הש"ס מהי"ת תיסק אדעתין דיהא חייב כרת גם אשאר עינוין הרי תנא תני האוכל ושותה חייב ואנן נימא דבכולהו

חייב ונראה דס"ד מדכלל להו תכא לכלהו והוציא אח"כ מן הכלל אחד מהם נימא דבר שהיה בכלל ויצא ללמד על הכלל כלו בא אא"כ יקשה אמאי באמת כלל להו תנא וע"כ ללמד אותנו כי גם באכילה ושתיה שייך אסור והיינו בח"ש וא"כ שפיר מאותה ברייתא מוכרח התרצן לתרץ לא נצרכה ר"ל הא דכלל להו אלא אח"ש וא"כ שפיר פירש רש"י דקושית הש"ס קאי אמקשה אא"כ מאי משני ה"פ הרי המקשה לא עלה ע"ד מענין ח"ש דא"כ לא היה מקשה וצ"ל דה"פ גם המקשה דייק לי' מהך ברייתי' דרישא דמתני' בח"ש ועיקר קושיא לא הי' הי ניחא לר"י אבל לר"ל מא"ל.

ונראה דהאיבעית אימא קאי ג"כ עד"ז לעולם א"צ לאוקמי רישא בח"ש והא דכייל להו תנא ברייתא היינו דלא נימא מדאינו חייב כרת על שאר עינוים לאו דאורייתא לכך כייל להו תנא בתחלה למימרא כי דאכילה דאורייתא ה"ה שאר עינוים והיינו דמייתי מדתני רבה ור"י.

גמרא ת"ל שבתון ורש"י במתני' מייתי גמרא דלקמן דילפינן לכולהו ה' עינוים מקשה ונראה לבאר דכיון דגמירי לן דאינו חייב כרת כ"א על אכילה ושתיה א"כ לא מקרי עינוי נפש כ"א אכילה ושתיה ומאי אהני לן ה' עינוים דכתיב בקרא הא בכולהו כתיב נפש וא"כ כולהו באכילה ושתיה מיירי לזה מייתי הש"ס הך דרשא דשבתון דר"ל אם גם עינוי נפש היינו אכילה ושתיה משבתון ילפינן דצריך לשבות גם משאר עינוים ושפיר רמזה לן בה' עינוים דכתיבי דיש לרבות עוד ה' דאינם עינוי נפש עינוים עכ"פ הוה.

והנה בירושלמי הביאנו במה"ק דבדעתו להשלים גם ר"ל מודה וכתבנו במה"ק דבזה מיושב מאי טעמא לא חייש ר"ל לחזי לאצטרופי וע"ד שכ' דר"ל מדחזינן דאם בכאכ"פ אכל עוד ח"ש למה יהא חייב אם ח"ש ראשון מותר מן התורה ואמנם ש"ס דידן לא הזכיר מזה ונראה לבאר פלוגתייהו דבפרק כלל גדול ע"א ע"א יש שם ב' לשונות בלשון ראשון לא אמר ר' יהושע תמחויין מחלקין לקולא ואפילו אכל שני חצאי זתים בשני תמחויין מחייב ר' יהושע וללי"ב אמר ר' יהושע גם לקולא ובשני תמחויין לא מחייב ר' יהושע בב' חצאי זתים ותרווייהו לשני אליבא דר"ל ומעתה נראה דהירושלמי סובר כלי"ב מסברת ר' יהושע דבאמת ח"ש מותר מה"ת אם לא שדעתו להשלים ומעתה אם בתמחוי אחד הרי חזי' שהי' דעתו להשלים חייב אבל אם אכל בתמחוי ראשון חצי זית ותו לא ש"מ דבתמחוי זה לא היה דעתו למשלים נמצא דפטור על תמחוי ראשון ובשני ממילא פטור דלא השלים כלל אמנם ר"י ס"ל כלי"ק דלא אמר ר' יהושע לקולא וש"מ דאפילו אין דעתו להשלים מצטרף והיינו משום דח"ש קמא ג"כ אסור מה"ת וש"ס דילן מספקא לי' כאיזו לשנא אמר ר"ל לכך שביק לכולא מלתא דדעתו להשלים אא"כ הדרא

קושיא לדוכתא לר"ל מאי צירוף שייך ונראה דס"ל ר"ל לטעמי' דס"ל באכילת מעיו תליא חיובא ומעתה כזית קמא דלא הוה בי' שיעור אכילת מעיו מותר מה"ת אבל כדאכיל בכא"פ עוד חצי זית אהניא לי' חצי זית קמא דליהוי חצי זית אחרון שיעור אכילת מעיו ושפיר חייב ור"י דפליג אר"ל וס"ל דבהנאת גרונו תליא חיובא שפיר דייק מדאמרינן חייב ש"מ דחצי שיעור קמא הי' מסור מה"ת ודצירוף מהני.

ועד"ז יש לפרש אידך פלוגתא דש"ס דידן עם הירושלמי דהירושלמי פשיטא לי' דר"ל מודה ביוה"כ דח"ש אסור מה"ת וש"ס דידן פשיטא לי' דגם ביוה"כ פליג ר"ל והיינו דלהירושלמי עיקר סמיכה דר"ל אהא דתמחויין מחלקין ש"מ בעא דעתו להשלים ואמנם חילוק תמחויין ל"ש אלא באיסור אבל ביוה"כ דכל האוכלין מצטרפין לכותבת ש"מ אפילו אין דעתו להשלים ח"ש אסור מה"ת וש"ס ס"ל למ"ש דטעמא דר"ל משום אכילת מעיו וחייב אחצי זית האחרון דע"י הוה אכילה ה"ה ביוה"כ דע"י חצי שיעור בתרא הוה יתובי דעתא חיישׁ על האחרון ולעולם ח"ש לחוד מותר מה"ת.

תוס' ד"ה כיון דחזי לאצטרופי י"ל דבתחלה הקשה ר"י לר"ל מברייתא ואחר שדחה ר"ל מדרבנן וקרא אסמכתא אקשי' לי' הא עכ"פ חזי לאצטרופי וע"ד שפירשנו והאיך מותר מה"ת. וא"ש בזה דברי רש"י דפירש לעיל אדר"י לקמן יליף לה מכל חלב ושבק חזי לאצטרופי דקאמר ר"י בהדיא א"ו ס"ל לרש"י הך סברא לר"ל מהדר אבל ר"י לנפשי' מכל חלב יליף.

ובתו"י הקשה למה לא חייב לר"י משום רבוי דכל כשם דחייב ארבוי דכל מחמצת אתערובת חמץ או נוקשה ומאחר דקיי"ל נוקשה מדרבנן מסתמא גם ר"י סבר כן ול"ק כ"א מתערובת חמץ אמנם למ"ש הרמב"ם בהלכות חמץ דלא מחייב כ"א בכזית בכא"פ וכה"ג חייב לדברי הרמב"ם מהלכות מאכלות אסורות בכל איסור שבתורה והא דאצטריך קרא דכל מחמצת להוציאו מאיסור כרת דכ"כ כי כל אוכל מחמצת ונכרתה אמנם התם קאי קרא אשאור שמחמץ אחרים והוא בכרת וקרא בתרא קאי אתערובת חמץ ואדרבא לאפיק מכרת ונתיישבו עד"ז כמה קו' על הרמב"ם שם.

גמרא אין לי אלא כל שישנו ויל"ד ואי לאו כל שישנו מנא הוה ס"ד דלתסור ח"ש הרי אכילה כתיב ונראה דס"ד למימר דהל"מ דבעא כזית היינו לקרבן דוקא אבל לשון אכילה אפילו כ"ש וכד' הרא"מ בהלכות שבועות אבל עכשיו שנתן הכתוב הטעם דחלב לא תאכלו משום דונכרתה ש"מ בא הכתוב לבאר דח"ש דליכא כרת ליכא איסור ג"כ ולכך אצטריך כל ועורר לנו הרי בעונש ג"כ כתיב כל וא"כ גם עונש יהא אח"ש וזה אי אפשר דהרי לכה"פ לענין קרבן אתיא דבעא כזית ומ"מ קשה האי כל למאי אתא ונראה דבאמת

ר"י לא דריש כל כ"א היכא דאיכא סברא ובשלמא בח"ש איכא סברא כדקאמר ר"י חזי לאצטרופי אבל בכל אוכל כיון דלית לן סברא אל דרשינן לי' ועד"ז מיושב קושית תוס' ד"ה כיון דחזי דאי לאו לאו הך סברא לא הוה דרשינן כל חלב כי היכא דלא דרשינן כל אוכל.

רש"י ד"ה ספק הוא ואינו ענוש כרת כבר עמדנו ע"ד רש"י אלו במה"ק כיון דלא ענשינן לי' במזיד במלקות ובשוגג בקרבן הוא רק מספק ממילא לענין אכילה אמרינן ספק דאורייתא לחומרא ונראה דקרא הכי כתיב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו וכו' א"כ כתבה תורה בהדיא דבבהמה שאינה ראויה להקרבה ליכא כרת וא"כ הא דפטור מכרת בהדיא כתיב ושפיר הוה ילפינן אזהרה מעונש דגם אזהרה ליכא ובזה מיושבים ג"כ דברי רש"י שכתב אצטריך לאתויי ספיקא קמי שמיא גליא ולמה לא פירש כפשוטו הרי ספק דאורייתא בלא"ה לחומרא ולמ"ש אצטריך רש"י לפרש כן דאי אמרת מטעם דספיקא דאורייתא לחומרא לא הוה ידעינן פשט בדברי הברייתא. וא"ש במ"ש ג"כ למה הקדים תנא כוי לח"ש והיינו משום דכתיב בהדיא אשר יקריבו ממנה.

והנה במה"ק כתב דלד' הרמב"ם דס"ל ספק דאורייתא מה"ת לקולא לק"מ אמנם נרא' דאדרבה לד' יקשה טפי למה הוצרך להך דרשנו בעונש א"א בלא"ה ספק דאורייתא מה"ת לקולא וצריך רבוי לאוסרו כאן וצ"ל דהא דנקט תנא הך דישנו בעונש משום ח"ש נקט לה ומה"ט פשיטא לר"י דעיקר ברייתא אח"ש קאי.

וצריך לבאר למאי דמסקינן כוי בריה בפני עצמו הוא פירש ואין זה שור וכשב ועז שאסרה תורה אבל דמיא מיהת במקצת לשור וכשב ועז ואתא קרא לאוסרה באכילה.

פ' שבועות שתים מתניתין קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי הנה הרמב"ם בהלכות שבועות שבק להך דקונם אשתי נהנית וכתב כפשוטו שבועה שלא אכלתי ואכל נבילות וכו' חייב משום בטוי וקשה אתנא מאחר דכולא מתני' בשבועות מיירי מאי דוחקא להביא הך דקונם אשתי ונראה משום דבשבועה לשעבר פליגי ר"ע ור"י אלא דאנן קיי"ל כר"ע דמחייב אשבועות בטוי לעבר לא רצה התנא להכניס עצמו במחלוקת ונקט הך דקונם דשייך גם כר' ישמעאל דלית לי' בטוי לשעבר אמנם עדיין יש לדקדק אמאי נקט דוקא באכלתי והו"ל למתני קונם אשתי אם אוכל ואכל נבילות וש"מ דכה"ג אשתו מותרת וכמ"ש הרמב"ם דבשבועה שלא אוכל ואכל נבילות דפטור דאמרינן אדרבא אאכילת נבילות לא אשתבע ואדרבא אין דעתו לאסור עליו אשתו וה"ה להיפך אם אמר קונם אשתי אם לא אוכל היום ואכל נבילות ג"כ אשתו מותרת דאמרינן אין דעתו לאסור עליו דאם הי' דעתו תנאי זה למה לו לימא קונם אשתי א"ו דבאכל נבילות ש"מ

דדעתו לקיים תנאו וש"מ דאם אמר שבועה שאוכל ואכל נבילות פטור דאמרינן דלקיים שבועתו אכל.

ונראה דהא דנקט תנא נבילות ושקצים לדיוקא נקט דדוקא אם אכל תחלה אבל אם אמר אם לא אוכל אשתו מותרת אף שאכל נבילות וס"ד דדוקא בנבילה דראוי מיהת לאכילה אלא דאריא הוא דרביעה עלה קיים באכילתו שבועתו אבל בשקצים ורמשים דאינם ראוים לאכילה כלל להכי נקט ג"כ שקצים ורמשים ואי נקט שקצים ורמשים הייתי אומר דאם נשבע שבועה שלא אוכל ואכל שקצים ורמשים פטור משום דאית בהו תרתי אינם ראויים וארי' רביעה עלי' אבל בנבילות דראויי' לאכילה אם אמר שלא אוכל או קונם אם אוכל אם אכל אשתו אסורה קמ"ל דאפילו בנבילות בעא לא אכלתי דוקא וכמ"ש.

מ"ש רישא ת"ש סיפא כתב רש"י דס"ד נבילות בכלל שאינם ראויים וקשה מאחר דהתנא שינה בלשונו ונקט ברישא אוכלין שאינם ראויים ובסיפא נבילות למה לא עלה ע"ד המקשה דרישא בעפר וכיו"ב וסיפא פרט נבילות ונראה דהנה ודאי אי לא תנא רק רישא לחוד ודאי הוה אמינא אף נבילות בכלל ואם בא התנא ע"י סיפא להוציאם מן הכלל הו"ל למתני ברישא הך דנבילות והך דאינם ראויין ושפיר הוה ידעינן דאין נבילות בכלל אבל השתא דתנן רישא סתמא משמע דגם בנבילות בכלל ומ"ש רישא ומ"ש סיפא.

וכתב רש"י דהך דקונם דגם ר"ש מודה כוונתו דהך סיפא כבר ממציעתא שמעינן דתנן ואכל נבילות חייב לזה כתב רש"י דקונם משום ר"ש תנינן.

תוס' ד"ה רישא בסתם קצת תימא נראה דברישא אשמעינן רק דכל אוכלין שאינם ראויים פטור אבל בסיפא דאשמעינן דאף דמפרש שלא אוכל נבילות כיון דכלל עמו גם שחוטות חייב על הנבילות ואצטריך למנקט בהדיא נבילות דהיינו רבותא אבל בשאר אוכלין שאינן ראוין מאי רבותא איכא במפרש הי"ת יהא פטור אטו מי גרע מאזרוק צרור לים ומעתה מתחלה ס"ד דבין רישא בין סיפא מיירי בסתם שנשבע שלא אוכל ול"ק אסיפא מושבע ועומד דאם נשבע שלא אוכל סתם אין לך כולל גדול ומזה וכדמשני לי' סיפא במפרש עדין היה אפשר לומר שנשבע שלא יאכל אוכלין שאינן ראוין וגם נבילות כלל והו"ל שוב כולל אא"כ מ"ט נקט בסיפא נבילות א"ו לאשמעינן דבפרט נבילות מיירי והיינו דמקשה מפ' נבילות נמי נשבע ותירוץ ר"י דכלל עמו שחוטות ומגו דחל אשחוטות חל נמי אנבילות.

תוס' ד"ה בכולל הו"מ למימר וכו' לכאורה יק' תו דהו"ל למנקט גם ברישא נבילות ואמאי נקט אוכלין שאינן ראוים ואי במפרש אוכלין שאינן ראוין שוב הו"ל כולל וחייב

אנבילות א"ו רישא בסתם שלא אוכל מיירי ואמרינן דאין כוונתו על כל אוכלין שאינן ראוין בין עפר וכיו"ב בין נבילות ומשום הכי פטור.

גמרא דמוקי לה כד"ה כבר עוררני במה"ק דלמה לא יהא זה כד"ה מתני' סתמא תנן ומתפרשא לן לר"ע בסתם ולרבנן במפרש ונראה דרישא ע"כ לא אתיא לר"ל כר"ע כיון דלר"ע אסר עצמו בכ"ש וכ"ש מותר מה"ת בנבילות ולמה לא יהא חייב אנבילות אלא ש"מ דלא כר"ע

אבל תוס' ע"כ לא משמע להו כן דא"כ לא הוה קשה להו דלוקי כר"ע ובמפרש דעכ"פ רישא דלא כר"ע וצ"ל דמשמע להו נהי דר"ע ס"ל שלא אוכל היינו כ"ש מ"מ מודה דאין דעתו על אוכלין שאינן ראוין בין עפר בין נבילות וצ"ע.

והנה דברי התוס' בתחלה דאח"ש חל שבועה אף שהוא מה"ת נראה סברתם דמאחר דכתב רחמנא כל לרבות ח"ש לאיסר דמקרי אכילה ומ"ש לעונש דלא מקרי אלא ש"מ דמשו"ה מועט רחמנא בהל"מ ח"ש מעונש כי היכא דליחול עלה שבועה ומה"ט קרי לי' הש"ס לעיל ג"כ היתירא דלענין שבועה כהיתירא שויה רחמנא אבל כ"ז לענין אם נשבע לקיים שלא אוכל אבל לאכול לא התירה תורה ולכך פשיטא להו דליתא בהן ואמנם כ"ז בח"ש דאי לאו הולל"מ הוה בכלל אכילה אבל שלא כדרך הנאתן דלא מקרי אכילה ע"כ רק מדרבנן אסור וע"כ איתא בלאו והן דאל"כ כיון דר"ל מודה דאסור מדרבנן מברייתא דכל חלב א"כ שבועתו לא חיילא דליתא בלאו והן אלא ודאי בדרבנן אפילו בהן חייל' שבועה.

אמנם הרמב"ם דקשה לי' קושית תוס' למה לא משני ר"י לטעמא נקט תירוץ ראשון של תוס' ודייק מזה דע"כ גם בהן חיילא ולזה פסק דבח"ש בין שאוכל בין לא אוכל חיילא שבועה וצריך ביאור ונראה דקשה לי' להרמב"ם קושית תוס' ל"ל לר"י סברא דחזי לאצטרופי הרי ילפינן מכל ולכך מפרש הרמב"ם דקושית ר"י מברייתא הכי אזלא ל"ל לברייתא לאתויי לח"ש האי היקש הא בלא"ה בכל איסור ח"ש מותר מה"ת א"ו בכל איסור ח"ש אסור ורק בחלב אצטריך קרא דלא נימא כל שאינו בעונש אינו באזהרה ואמנם באמת מ"ט ח"ש אסור בכל איסור וע"ז קאמר ר"י משום דחזי לאצטרופי וא"כ רק מסברא ח"ש אסור ואין לנו קרא כלל לח"ש שפיר אמרינן דחיילא שבועה בין לקיים בין לבטל. ועכ"פ קשה לד' הרא"ם שהביא המ"ל בה' שבועות דלאכילה הוה כ"ש אלא לעונש אפקי' הלל"מ א"כ האיך חיילא שבועה כיון דאכילה כתיב בהדיא וצ"ע. וכן יקשה מ"ט דרבנן דשבועה שלא אוכל הוה כזית הרי בכל איסור אכילה כ"ש אלא דאתיא הלל"מ למפטרי' ואמאי נימא בשבועת דבעינן כזית.

תוס' ד"ה באיסור הבא מאליו עיין קושי' ולולי דברי' הייתי אומר דר"ל לא קאמר דאין אדם יכול לאסור על עצמו מה שכבר אסרה תורה דאין איסור חל על איסור אבל במוקדשין ועולה דמייתי תוס' דהאיסור עכ"פ הוא כאן שהרי הוא הקדש והוא עולה שפיר מהני לענין קרבן על ידי כולל.

וצריך לבאר לפי פירוש רש"י אמאי הדר בי' הש"ס מסוגיא דלעיל ומוקי רישא וסיפ' בסתם לימא סיפא במפרש וכגון דאמר שלא אוכל אוכלין שאינן ראוין ונבילה ועפר וכיו"ב בכלל ומגו דחל אעפר חל נמי אנבילה וצ"ל דלשון דמתניתין ואכל נבילות משמע אבל לשאר אוכלין שאינן ראוין פטור ואי בנשבע שלא אוכל אוכלין שאינן ראוין אמאי פטור. ועדיין יל"ד דלרש"י האי אלא כדרבא ר"ל רישא אמאי פטור ומסיפא לא ביאר הש"ס מאומה ועיקר חסר מן הספר וצ"ל דסמך הש"ס אדיוקא דד' רבא דדוקא אכל עפר פטור הא אכל נבילות חייב ואמאי משום דמקרי אוכל ש"א דנבילה לאו בכלל אוכלין שאינן ראוין הוא.

ועדיין יל"ד למאי דדחי הש"ס ראית רב מרי ש"ה דאחשבי' מעיקרא א"כ למה נקט תנא דמתני' ואכל נבילות וכו' לינקט כמו ברישא ואכל אוכלין שאינן ראוין ויהא הכל בכלל אלא ש"מ דוקא משום דהני רק אריא רביע עליי' וצ"ל דהכי דחה הש"ס דלמא תרתי בעא בנבילה דרק אריא רביע בעא ג"כ אחשבי' מעיקרא ובעפר אפי' אחשבי' מעיקרא.

והנה הרמב"ם הביא לדינא דחוי הש"ס לדרב מרי ונתקשה בדבריו הכ"מ מאחר דקיי"ל כרבא למה הביא הרמב"ם הך דחוי ואני בער ולא אדע מה קשי' לי' הנה הרמב"ם הביא לרישא דמתני' דבשלא אכל סתמא פטור אכל אוכלין שאינן ראוין הן אנבילה הן אעפר כמו שביאר שם בהדיא ומעתה דקשי' אמאי בשבועה שלא אכלתי אמרינן אם אכל דברים שאינן ראוין עבר אשבועתו ולזה תי' הרמב"ם דהתם שאני דמעיקרא אחשבי' אבל בנשבע שלא אוכל ועדין לא אחשבי' אמרינן דלאו אשאינן ראוין נשבע.

גמרא שלא אוכל עפר בכמה ר"ל דנהי דקיי"ל כרבנן דשלא אוכל היינו אכילתה של תורה שהוא כזית דלמא היינו דוקא במידי דשייך בי' אכילה ויע"ל דמדרבא דמשתבע שלא יאכל ש"מ שכבר אכל עפר אולי לרפואה אבל באמת לא אכל רק כל שהוא ומכ"ש נדר.

ויל"ד הא קיי"ל סתם חרמים להחמיר ופירושן להקל א"כ כשיילי' על מה נשבע וי"ל דאם אומר על כזית ודאי מהימנינן לי' אבל אם יאמר כ"ש י"ל דמאחר דבפיו אמר לשון אכילה ואכילה בכזית לא אכפת לן במה שהיה בלבו דמבטא שפתיו כתיב.

גמרא דמתאכיל ע"י תערובת י"ל דמבחר דחרצן לאו בר אכילה הוא לא כשבע אלא שלא יאכל ענבים עם החרצנים וממילא בכזית תליא מלתא. ודע דלמ"ש לעיל במה"ק דנ"מ לענין אם אחר התפיס בשבועתו והנשבע אינו לפנינו ומשו"ה מבעא לן שפיר.

והנה כבר עמדנו ע"ז במה"ק וכי מר"ל אית לן למפשט הרי אנן כר"י קיי"ל ונראה דרב אשי דקאמר פרק גיד הנשה בהדיא דקיי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת ואעפי"כ קרי כאן לח"ש היתירא ש"מ דס"ל דשבועה חל אח"ש והנה בני הישיבה דמקשים מושבע ועומד ע"כ לית להו הך סברא דאהיתירא משתבע דא"כ לא מקשי' מידי דאמרינן דעתי' היה אח"ש ואמנם י"ל דאינהו נמי מספקא להו ובאו למפשט אבעא דרב אשי אמנם ר"י דמתרץ קושיא בכולל ע"כ לית לי' בהיתירא משתבע ונפשט אבעא דרב אשי אמנם עדין היה מקום לומר דהיינו משום דאסור מיהת מה"ת ופשיט מר"ל דסביר' לי' מותר מה"ת ג"כ מודה דלא אמרינן בהיתירא משתבע.

והנה מ"ש תוס' דאין לומר בחרצן דוקא מבעא לי' כוונתם דבחרצן איכא ב' סברות שנתכוין לחצי שיעור חדא משום דחרצן לא שייך בי' אכילה ואידך אהיתרא משתבע אא"כ באמת יקשה מאי מסיק הש"ס דנבילות כחרצן דלמא באמת דוקא בחרצן מבעא לי' לרב אשי ונראה דמקושיא זאת הוכיח הרמב"ם דהא דלא אמרינן אהיתירא משתבע היינו משום דמסתבר להיפך דאאיסור קמשתבע לזרוזי נפשי' ובסברא זאת נדחה ג"כ דנימא בחרצן דוקא מבעא לי' דלא שייך בי' אכילה כיון דאמרי' דמסתמא שבועתו לזרוזי נפשי' ממילא אמרי' דאכזית דעתי' והן הן ד' הרמב"ם דחרצן דעלמא הוה ס' וחרצן לגבי נזיר נפשוט היטב.

בעז"ה ענין המדליק נר חנוכה לשבת חנוכה.

שבת כב ע"א

המדליק נ"ח צריך לברך אע"ג דמגילה פשיטא דצריך לברך לפניו לא הוה ילפינן נ"ח ממגילה דבמגילה ק"ו דרשו כדאמרינן התם פ"ק ולא הוסיפו אלא מקרא מגילה מאי דרש ק"ו מה מעבדות לחירות ממיתה לחיים לא כ"ש אבל בחנוכה אף לד' הטו"ז בהלכות חנוכה דגדול המחטיא לאדם יותר מההורגו הנס חנוכה אין לו ענין לזה והוא רק זכר לנס המנורה לזה אצטריך לאשמעינן דאעפי"כ מברך וצונו ומהכא ילפינן פרק לולב וערבה דעל כל דרבנן מברך וצונו

רש"י ד"ה הרואה הנה מ"ש יושב בספינה שאין לו בית להדליק אבל מ"ש רש"י שלא הדליק עדין משמע אבל לעת מצוא ידליק ואמאי יברך על הראי' ימתין עד שידליק אמנם

בימי חכמי הש"ס הי' הזמן הדלקה קצר משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ואם עבר הזמן הזה אין מצוה בהדלקה ומוטב לברך על הראי' קודם.
והנה בתוס' פרק לולב וערבה הקשה מ"ש מצוה זאת משאר מצות דאין מברכין על הראיה ועיי"ש ולולי דבריהם הייתי אומר דנר חנוכה תקנו על הפתחים שיראו הכל ויזכרו הנס וא"כ המצוה לרואים נתקן ולכך תקנו ברכה לרואה.
גמרא הרואה מברך שתים יל"ד מ"ט מפרש תחלה הרואה ואח"כ המדליק שהוא קודם ונרא' דמרואה מבואר דמברך שעשה נסים בכל לילה דהרואה ע"כ להדליק לא מברך כיון דלא אדליק וא"כ מאי מברך בשאר לילות ע"כ שעשה נסים וממילא המדליק ג"כ מברך שעשה נסים והיינו דאקדים הרואה.
ונמעט נס נראה דהמקשה הי' סובר דבלילה הראשון כשלא נתרוקן הפך כמו שרומז רש"י וכ"כ הרי"ף בפירושו הי' התחלת הנס של כל השמנה ימים ודי בברכת לילה הראשונה משא"כ זמן קאי אמצות הדלקה וכל לילה מצוה בפ"ע ומשני לי' אדרבא כל יום ויום היה נס חדש שלא נתרוקן הפך אבל זמן דקאי אמצוה והמצוה יש לה המשך זמן ח' לילות דיו לברך בהתחלת המצוה עיין רש"י ותמצא.
גמרא והיכן צונו נראה דבשלמא במצות דרבנן שעשו בהן חיזוק לד"ת כגון עירובין ונט"י הרי הם בכלל ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי שייך וצונו אבל חנוכה שהיא מצוה בפ"ע וכן לולב ביו"ט שני דאדרבא בתורה כתיב בראשון בהני מקשה הש"ס והיכן צונו.
מלא תסור כתב רש"י וגו' ר"ל אלא תסור לא שייך ברכה כ"א אסיומא דקרא ועשית ככל אשר יוריך ואמנם יש לפקפק דהאי בדיני דאורייתא כתיב בין דם לדם בין דין לדין ומה"ט נראה דמהדר ר' נחמי' וקאמר שאל אביך נראה פי' דלעיל כתיב זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור ר"ל השנוים ההוים בכל דור כמו לדוד בשנותו את טעמו וע"ז אמר ואם אין אתה יודע מה הי' בכל דור ודור שאל אביך ויגדך הנה מבואר דצותה תורה לזכור הנסים שנעשו בכל דור ודור ע"י זקיניך שיאמרו לך.
מתיב רב עמרם כראה דרב עמרם לסיועי לר' נחמי' אתי ולומר דדוקא במצות הדומות לנר חנוכה מברכין משאל אביך דאי מלא תסור ילפינן כל מצות דרבנן בכלל ואמאי לא נברך גם אדמאי.
ואי אמרת בעי ברוכי יל"ד למה הוצרך לכל זאת דע"כ הא דתנן מפרישין אותו ערום לאשמעי' דלא בעי ברכה תנן דאל"כ מאי קמ"ל ונראה דס"ד מאחר דבערוה קיי"ל ערות דבר דיבור אסור הירהור מותר קמ"ל תנא דבמצוה שהיא גופא דרבנן יוצא אפילו

בהירהור אבל לעולם בעי ברכה וע"ז מסיק כיון דעכ"פ בעי ברכה למה נתיר לו להפריש ערום דלמא יברך כדרך בדיבור ואתי לידי עבירה.

והרי יו"ט שני פירש רש"י קידוש היום ויש להקשות מזה ע"ד התוספת פרק לולב וערבה שכתב דא"נ לא מברכי' אמנהגא היינו היכא דאמרינן וצונו ואמנהג לא שייך וצונו וביו"ט שני אין כאן וצונו והרי הש"ס מקשה הכא בהדיא והרי יו"ט שני אלא דד' התוספת בלא"ה תמוהים דהרי מברכים ביו"ט שני על אכילת מצה ומרור וכן הוא ברא"ש פרק שני דברכות ובר"ן פרק לולב וערבה והיותר קשה דהרי משני הכא הש"ס ה"ט כי היכי דלא לזלזולי בי' ומאי קשיא להו לתוס' והראשונים מיו"ט שני כלל.

ואמנם דברי הש"ס צריכין ביאור דבמאי עסקי' אי בזמן שהיו מקדשים עפ"י הראי' ספיקא דאורייתא הוה ואי בזה"ז הו"ל ודאי דרבנן וצ"ל דכיון דיו"ט שני משום גזירה שיחזור הדבר לקלקולו ויהי' ספיקא א"כ עיקר הגזירה שלא נבא לידי ספיקא מה"ט קרי לי' ספיקא דרבנן.

והנה הקושיא שהקשיתי על מה שנתקשו בתוס' מענין יו"ט שני והרי הש"ס מתרץ לה נראה פשט דברי התוס' ע"ד שהביא הנ"מ בהלכות מילה משם הרמב"ם דרבא לא ניחא לי' בתי' דאביי דטעמא דיו"ט שני משום זלזולא ולכך מתרץ הקושי' מדמאי באופן אחר וע"ז קשה להו לתוס' דמדקרי לי' ספק דבריהם ש"מ בזה"ז קמיירי וא"כ לא הוה כ"א מנהגא ואמנהגא לא מברכינן ואי רבא גם כן סבירא לי' דטעמא דיו"ט שני דלא ליחש לזלזולי א"כ אמאי פליג עלי' דאביי.

והנה הכ"מ בשם הרמב"ם כתב דהא דאמרינן דספיקא דדבריהם לא מברכינן ל"ד ספק דדבריהם כ"א גם ספק דאורייתא דדוקא לענין קיום המצוה מחייבינן לי' מספק אבל ברכה לא יהבינן לי' רשותא דהו"ל ספק לא תשא וצריכין אנו ליישב אמאי קאמר אביי ספק דדבריהם ונראה דאביי ה"ק דמאחר דלא מברכינן אפילו אספק דאוריית' אינו בדין שיברכו על ספק דבריהם אף שהיו יכולין לתקן כן מ"מ ממילא יברכו גם על ספק דאורייתא מק"ו ולא הוא בספק דאורייתא מצ"ע חל עליו חיוב המצוה אבל לברך אין לו רשות משום ספק לא תשא וכמ"ש הרמב"ם באותה תשובה והביא ראיה מסוכה בשמיני והכ"מ בשם הרמ"ך דחה דבריו דהתם א"א לברך דהו"ל תרתי דסתרי בקידוש אמרי' יום שמיני עצרת ואח"כ וצונו לישב בסוכה ודבריו צ"ע דא"כ קשה אדרב בסוכה דס"ל ברוכי נמי מברכי' וצ"ל ע"כ דרב ליתי לי' הך סברא א"כ אף אנו נאמר דר"י דפליג אדרב וקיי"ל כוותי' טעמא כמ"ש הרמב"ם והסכים עמו הרא"ש ריש פרק כיסוי הדם, ומעתה דברי אביי אליבא דהלכתא ננהו דכיון דבדאורייתא לא מברכינן גם בדרבנן א"א לברך

וכמ"ש ורבא לא ניחא לי' בתירוץ דאביי וכמ"ש הרמב"ם באותה תשובה והיינו משום דלרב דס"ל דספק דאורייתא מברכינן למה בספק דרבנן לא יברכו ותקשה עליו מדמאי וע"ז קאמר רבא דלרב טעמא דמאי משום דרוב ע"ה מעשרין אבל לדידן דקיי"ל ברוכי לא מברכינן תירוץ דאביי א"ש ומה"ט כתב הרמב"ם בהלכות חנוכה דטעמא דיו"ט שני משום זלזולי כדאמר אביי ורבא נמי לא פליג עלי' כ"א ליישב אליבא דרב אבל לדידן דאין מברכין בסוכה מספק לא כ"ש אדרבנן ויו"ט שני משום זולזולי היא ונשאר עלינו ליישב קושית הרמ"ך מ"ש סוכה דקרי לה הרמב"ם דאורייתא ומ"ש יו"ט שני דמקרי דרבנן ונאמר בודאי בעת שנחלקו רב ור' יוחנן שהיו מקדשין בא"י עפ"י הראי' הוה סוכה ספק דאוריית' ואעפי"כ ברוכי לא מברכינן משא"כ קושית הש"ס כאן והא יו"ט שני דרבנן קאי בזמן אביי לאחר שנתבטל קידוש עפ"י הראי' ויו"ט שני רק משום שמא יחזור הדבר לקלקולה ואז יבא לידי ספיקא האי ספק עכ"פ השתא הוה ספק דרבנן וכמ"ש לעיל.

והנה ה"ה הביא ראי' מס' קרא ק"ש כוונתו דאמאי נימא בק"ש אינו חוזר וקורא משום שהוא דרבנן לואי שיקרא כל היום כדאמר ר"י לואי שיתפלל כל היום והתם לא קיי"ל הכי משום הזכרת השם אבל בק"ש דהוה כקורא בתורה מא"ל א"ו דעיקר פלוגתא אברכות דאי ק"ש דאוריית' וכיון דמה"ת מחיוב מספק לקרות חייב מדרבנן לברך ברכת ק"ש וכמ"ש ה"ר יונה שם אבל עכשיו דק"ש דרבנן אינו רשאי לברך מספק דמדינא גם מק"ש פטור אלא שראי' זאת סותר לד' הרמב"ם בהלכות מילה שם דילפינן בדאורייתא לא מברכינן מספק וצ"ע ליישב.

ויל"ד מ"ט מייתי הרמב"ם האי שו"ט דמייתי הש"ס אנר חנוכה והרמב"ם מייתי לה אהלל ונראה דלכאורה הש"ס לא מקשה אהלל משום דאמרינן פרק ע"פ נביאים שביניהם תקנו לישראל הלל על כל נס שיעשה להם ומה שאמרו על כל פרק ופרק נראה פירושו במועדים שבועות וסוכות אומרים הלל מטעם הפסוק השיר יהיה לכם והנה בסוכה אמרינן אמנהג נביאים לא מברכינן משמע אבל אתקנת נביאים מברכינן ול"ק מהלל דתקנת נביאים היא משא"כ נר חנוכה מנ"ל דמברכינן הא לאו נביאים תקנוהו אבל הרמב"ם לטעמי' שכתב בספר המצות דכל דתקנו נביאים בכלל דברי סופרים כהובא בכ"מ בהלכות חנוכה וקשה קושיא אהלל דגם בהלל צריך לאסוקי דודאי דבריהם טעון ברכה לא זולת.

בעז"ה סוגיא דחמץ נוקשה על שה"ג תרנ"ג לפ"ק

רש"י במתניתין ריש פרק אלו עוברין בבל יראה וכולהו מפרש להו בגמרא זיתום וזומן וקולן ויל"ד מה ענין זה לדבריו הראשונים ונראה דרש"י בא להביא ראי' נגד ד' ר"ת

שפירש עוברין מעל השלחן וע"ז כתב רש"י בגמרא מפרש מהו זיתום הוא ענין לרפואות בני מעים ולא לאכול על השלחן ומכ"ש זומן וקולן ועמילן לפירוש מה דמפרש הש"ס לקמן שאינן ראוין לאכילה כלל אלא ודאי עוברין בבל יראה קאמר.

והנה הריב"א מסכים לד' רש"י שעוברין בבל יראה אלא דלפי פירוש רש"י יחסר בין ברישא ובין בסיפא תיבת עליהם ולזה פירש ריב"א עוברין ר"ל עוברין מן העולם.

תוס' ד"ה למה מנו חכמים בסו"ד כוונתם כיון דסיפא ר"א ור"א הרי לא מנה ולמי קאמר ר' יהושע אמנם לפמ"ש תוס' ד"ה ר"א אומר דמדקאמר ר"א אף ש"מ מודה במאי דקאמר ת"ק י"ל דגם לר"א היה בקבלה שמנו חכמים את אלו וע"ז הקשה לו ר"י לדידך דאמרת זה הכלל לאיזו ענין מנו חכמים אלו.

והנה מדברי תוס' משמע דקושית ר"י אכל מה דתנן קאי ואמנם מתירוצם להיות בקי בהן משמע דאתערובות דוקא הקשה דשייך להיות בקי אבל אנוקשה שהוא בעין מאי בקיאות צריך.

רש"י ד"ה מאן תנא וסיים תכשיטי נשים נראה דבא לרמז דידע הש"ס דהאי זה הכלל ע"כ ר"א קאמר לה כמ"ש תוס' לעיל ומ"מ פריך מאן תנא והרי ע"כ ר"א הוא התנא משום דמשמע להש"ס דע"כ לא פליג עלי' ולהכי פריך מאן ת"ק ויל"ד למה לא מקשה מרישא ולפירוש רש"י דעוברין היינו בבל יראה ואי ס"ד דבאכילה מותר מן התורה למה יהיה בל יראה חמיר מאכילה ונראה לתרץ ע"ד שהביא הכ"מ בשם הרמ"ך דהנה ארבעה מיני מדינה יש בהם כזית בכא"פ אלא דדרך אכילה אי אפשר לאכול כ"כ שיאכל כזית בכא"פ והיינו די"ל דעל אכילה פטור אבל על בל יראה עובר. והנה יל"ד בפלוגתא דר"מ ור"י בשאור אמר רבא לקמן מ"ט וכי מה קשי' לי' דאצטריך לטעמא ונראה דאכרת קשה לי' בשלמא לאיסור שפיר אלא לחייב חטאת על קרני חגבים מנא פשיטא לי' לר"מ. והנה אם ר"י עכ"פ בשאור דידי' מחייב מלקות אמאי לא קאמר הש"ס אמלקות ארבעים ג"כ דר"מ לר"מ דר"י לר"י א"ו דתניא בתר דנותני לפני כלבו דע"כ בשאור דר"מ קאמר וה"ה למלקות ג"כ לר"מ בדר"מ קאמר. ונראה לבאר במאי פליגי ר"נ ור"י דמ"ס תערובות עדיף ומ"ס נוקשה עדיף דר' יהודא סבר כיון דעכ"פ איכא בתערובת כבכא"פ אלא דלא מצי אכיל כא"פ ואם אוכל ביותר מכא"פ עכ"פ אכל איסור דאוריית' דח"ש אסור מה"ת ועדיף מנוקשה דיש בו כמה פלוגתו' ור"נ ס"ל דחצי שיעור ע"י תערובת לא אסרה תורה כד' הר"ש במס' טבול יום אלא שהר"ש דחה זה מדקאמר רב אשי בפרק גיד הנשה בפלגא דזיתא דתרבא דכפל לדיקולא דבשרא דאמר ר"י ח"ש אסור מה"ת י"ל בלשון דלמא קאמר רב אשי משום דפליגי בסוגיא בזה ר"נ ור"י כמ"ש ותדע דהרי מעיקרא אמר לא תזלזל

בשיערי' דרבנן משמע דרפיא בידי' אי דר"י גם בתערובת קאמר דהוה דאוריית' וא"כ נוקשה שהוא בעין עדיף.

וכתב רש"י לקמן ילפינן לה מכל נראה כוונת רש"י כיון דלר"י חמץ בתרובות עדיף מנוקשה למה לא נוקי קרא אחמץ בתערובת וע"ז כתב רש"י דמכל ילפינן לקמן וכתיבת כל הכל בכלל בין תערובת בין נוקשה.

רש"י ד"ה ור"נ וכו' דמוקי לה כר"מ דכולהו סתמי כוותי' אא"כ מ"פ שוב ור"י מ"ט לא אמר כר"נ משום דמוקי לה כר"מ וצ"ל למ"ש לעיל דכיון דמסיפא מקשה סיפא ע"כ לאו סתמא היא א"כ למה לא מוקי לה כר"א.

תוס' במתניתין ד"ה ר"א אומר עיין רש"א ורש"ל הנה הרש"ל קשה לי' במ"פ ת"ק ור"א בשלמא אי תכשיטי נשים הוה נוקשה בנוקשה בלא"ה יש פלוגתא טובא אבל אי הוה ע"י תערובת אמאי פליג ת"ק ולזה י"ל דד' תוס' כד' הר"ן דפליגי בנוקשה ע"י תערובות ומ"מ הרש"א הוכיח שפיר מתוס' לקמן דלית להו כד' הר"ן ואולי י"ל דלתירוץ קמא דלא הוה אלא נוקשה הוא שכתב תוס' לקמן.

תוס' ד"ה מאן עיין רש"א הנה מה שהקשה משרף דר"י אין קושי' דהתוס' לא כתבו אלא דאינו חמץ דאורייתא ומ"מ מדרבנן מודה ר"י דישרף אבל עדין קשה מנ"ל להתוס' להוכיח דסבר ר"י הכי ונראה דקשה להו מאי מייתי הש"ס תניא כוותי' דר"י דלמא לעולם כר"נ ודנקט ר"א תערובת דנוקשה לר"נ כ"ש הוה אלא ודאי ה"ק הש"ס אס"ד דר"א גם בנוקשה אוסר הו"ל לפרש גם נוקשה בהדי תערובות אבל השתא דנקט לקרא אתערובות ליכא למימר כ"ש נוקשה דבשלמא תערובות דח"ש עכ"פ אכילה הוא דהחמורה תורה בחמץ בלאו ללקות עליו אבל נוקשה מאן דכר שמי' ואי ס"ד דבאיסור נוקש' מה"ט כ"ע מודו א"כ ליכא ראי' מר"א דאיכא למימר כר"נ דנוקשה שהוא בעין במכ"ש ידעינן לה.

בסו"ד דהתם לכתחלה ובחולין כתב דבתירוץ ראשון גם קושי' שנייה מתורצת והכא לא ניחא להו למימר כן משום האי דתפוחים גם אשתי לחם קאי וצ"ל דגם שם איכא רבוי וניחא להו טפי דלשון אין מחמיצין משמע רק לכתחלה ומדרבנן הוא דאסור.

תוס' ד"ה סד"א כתב תוס' דסוכה הלכה הוא דנשים פטורות והניחו ד' רבא בסוכה שם וסתמו דבריהם כאביי ונראה דלרבא משמע להו לא לכתוב קרא לא כל בחמץ ולא האזרח בסוכה ואנא ידענא דבחמץ חייבים ובסוכה פטורים ומ"מ יש ליישב דבריהם גם לרבא דא"נ לא הוה כתב כל בחמץ ע"כ מדהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ידעינן דחייבים בחמץ והוה ילפינן שוב סוכה ט"ו מחג המצות דחייבים בסוכה

ואצטריך האזרח ולאחר שהוצרך האזרח לפטור בסוכה שוב אצטריך כל לחייב בחמץ דלא ליליף מסוכה.

בעז"ה סוגיא דחמץ נוקשה מה"ב.

ואלו עוברין דפתח התנא בוי"ו ואלו ע"כ אפרקין דלעיל קאי והיינו במתני' בתרא פרק כל שעה תנן קמח לתוך חרוסת או חרדל ואכל מיד ור"מ אוסר והנה לדברי רש"י דאלו עוברין אבל יראה תנן קאי אד' ר"מ דקאמר התם רק ר"מ אוסר והיינו באכילה ועלה קאי ואלו לא די שאסורין באכילה אף בל יראה עובר עליהם וא"ש כמ"ד מתני' ר"מ ולד' ר"ת דעוברין מעל השלחן קאמר קאי את"ק דקאמר לעיל יאכל מיד קודם שיחמיץ ואהא תנן דהני דתנן גם ת"ק מודה דעוברין מעל השלחן ומתני' ר"א כתי' ר"נ בגמרא לקמן.

וכתב רש"י עוברין עליו ויל"ד אמאי דילג לפי' רש"י תנא דידן תיבת עליהם עד שכ' הרא"ש דמה"ט נאדי ריב"א מפירוש רש"י ונראה דהנה הרמב"ם בפ"א מהלכות חו"מ באיסור אכילה כתב דלא די דאינו לוקה עד שיהא כזית בכדי אכילת פרס כ"א גם צריך לאכול כל הג' ביצים בכאכ"פ ובפרק ד' כתב תערובות חמץ כגון מורייס וכותח הבבלי עובר עליהם בבל יראה וכתב ה"ה ב' פירושים הפירוש שהוא עיקר אצלי דמשו"ה נקט הרמב"ם כגון כותח הבבלי משום שכבר ביאר לעיל דכותח הבבלי יש בו כזית בכדי אכילת פרס ובשם רמ"ך כתב דאפילו באין בו כזית בכא"פ כיון שיש בו כזית חמץ עובר בבל יראה והכ"מ החזיק בפירוש השני הזה ותחלת דבריו מאירין כנוגה אבל סוף דבריו קשין להולמן כיון דלד' הרמב"ם בכל איסורין בכזית ביותר מא"פ בטל מן התורה ואפילו אכלו כלו אינו לוקה אף שמרגיש הטעם דמקרי טעמא ולא ממשו האיך יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא הא הוה כאינו מצוי כלל וה"ז דומה למ"ש הר"ן בנדרים דלהכי במין בשאינו מינו לא שייך דשיל"מ דהרי אין האיסור בעולם ול"ש תאכלנו בהיתר והוא הדין בדאוריית' בשטת הרמב"ם ורש"י אין טע"כ ביותר מכזית בכא"פ ומעתה לא שייך בל יראה אבל כל זמן שעדין הכזית חמץ ברור בכא"פ ואם נאכל כזית א' מן התערובות שוב אין כאן כזית בכא"פ דלא די שאין כאן כזית שלם דהרי גם מן החמץ נאכל אלא דאדרב' תלינן שהאיסור נאכל כמו בטבעת של ע"א שנפל א' מן התרעבות בים דאמרינן איסור הוא דנפל ומעת' לא רצה התנא למתני עובר עליהם דס"ד דכל הכותח נחשב לחמץ וכ"ז שנשתייר ממנו כזית עובר בבל יראה והא ליתא וכמ"ש ותנא בכותח התחיל ששם שייך איסור בל יראה וסיים אח"כ הרי אלו באזהרה למימר כ"ז שיש בו כזית בכא"פ דיש באכילתו באזהר' עובר ג"כ בבל יראה אבל לא כשאין בו כזית בכא"פ דאינו באזהרת

אכילה ג"כ אינו בבל יראה. ומעתה נבא לבאר בס"ד דברי הרמב"ם בפ"א דהטור מפשט פשיטא לי' דהרמב"ם פוסק כר"א וכן הבין הראב"ד והביאם לזה משום שהרמב"ם כתב דלוקה משום כל מחמצת לא תאכלו ורבנן לא דרשי להאי קרא והכ"מ רצה לצדד דאפשר דפסק כרבנן וכל דבריו צריכין עיון אמנם ה"ה הקשה מאחר דהרמב"ם פוסק בהלכות מאכלות אסורות פט"ו דבכל איסור שבתורה לוקה אכזית בכא"פ אכתי גם לר"א קשה ל"ל קרא דכל מחמצת ואדרבא קשה דכרת נמי ניחייב וע"ז תירוץ הכ"מ מאחר דטעמא דרבנן דפטרי משום דא"א לכזית בכא"פ אא"כ אוכל שלא כדרך אכילתו וע"ז דרש ר"א כל מחמצת דחייבה תורה שלא כדרך אכילתו ודברי' אלו קשה להולמן כיון דגם בתערובות כתיב כל מחמצת לא תאכלו מהי"ת נימא דאכילה שלא כדרך אכילה מקרי אכילה והנה הטור הקשה גם לדידן דקיי"ל כר"ת דטע"כ דאוריית' עד ס' קשה כמו כן האיך פליגי רבנן עלי' דר"א וא"נ רבנן ל"ל טע"כ וא"כ ע"כ בלא קרא דווחמצת אכן ע"כ כר"א קיי"ל ולזה כתב דהני ד' מיני מדינה אין האוכל מרגיש באכילתו טעם חמץ כ"א קיוה' בעלמ' וצריך ביאור למה לא תירוץ הש"ס כן כדמקשה מ"ט פליגי רבנן עלי' דר"א ולזה נראה דהנה הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות כתב דבכל איסור שבתורה אפילו אכל כזית בכא"פ אם אינו מרגיש הטעם היינו ממשו ולא טעמא אינו לוקה כשם שאינו לוקה על טעמו ולא ממשו ומעתה גם אר"א יקשה ממ"נ אם מרגיש הטעם קרא ל"ל ואדרבא כרת נמי ליתחייב ואם אינו מרגיש הטעם מ"ט מיחייב ר"א ועל זה קאמר ר"א לעולם דאינו מרגיש הטעם והכי בפי' רבה הכתיב ממשו ולא טעמ' משום דמרגיש הקיוה' של חמץ דאית בי' וכשם דאנן לדידן דקיי"ל טע"כ דאוריית' עד ס' הכא פטור משום דאין זה טעם חמץ ממש ה"נ לר"א דוקא מרבוי דקרא מחייב ועל זה פריך הש"ס כיון דמודו רבנן דכזית בכא"פ דאורייתא למה פליגי רבנן עלי' דר"א דאם אכל כזית בכא"פ דחייב והוה מצי לתרוצי משום דהוה ממשו בלא טעמו אלא דעדיפ' מני' משני דבדרך אכילתו אפי' ממשו אין כאן ור"א ס"ל דקרא דכל מחמצת אתא לרבות בחמץ ממשו ולא טעמו כיון דקיוהא מיהא איכא ואף דממשו אי אפשר כ"א בשלא כדרך אכילתו אנן לא ילפינן מקרא דהאכילה אסורה כ"א דהקיוה' מחייבו ולאו דאתא קרא דמחמצת לא תאכלו להורות על שלא כדרך אכילתו כד' הכ"מ כ"א דמחייב אממשו ולא טעמו ואם גם דממשו לא אפשר כ"א שלא כדרך אכילתו בהא לא אכפת לן דשבקינן לקרא דדחיק ומוקים נפשי' מאחר דבדאיכא ממשו וטעמ' אפילו כרת חייב ע"כ אקיוה' אתא קרא ואם גם אי אפשר אלא שלא כדרך אכילתו. וראיתי בב"ח סימן תמ"ב דבר תימא שהקשה הרי תנינן לעיל כ"א ע"ב דבי"ש סברי כותח וכל מיני כותח אסור למכרו

לנכרי אא"כ יכלה קודם הפסח ונהי דבהא פליגי בי"ה על בי"ש אבל מודו דבפסח עצמו אסור למכור הרי דבכותח אפילו לבי"ה שייך איסור חמץ ונדחק דהאי כותח לאו בכותח הבבלי מיירי ולא זכר דתני תנא וכל מיני כותח אבל נעלם מכ"ק דברי תוס' שם שכתב לתרץ על נכון קושי' זאת.

ודע דגם דברי תוס' שם קצת תמוהים שכתב דגם לר"ת אסור מטעם שכתב שם ובריש מכלתין כתב דכ"מ דאסור באכילה אסור בשהיי' אלא שהרשב"א הוא שם בתוס'.

ועכ"פ הריב"א לד' הרא"ש נאדי מפירוש רש"י משום דחסר תיבת עליהם ור"ת גם בפירוש ריב"א לא ניחא לי' ומ"ט והשיב תלמוד אחד משום דתנן עוברין בפסח ולריב"א דר"ל עוברין מן העולם ל"ש בפסח כי מצות תשביתו היה קודם הפסח ונראה בניישב תחלה מאחר דד' הרא"ש דהריב"א מיאן בפירוש רש"י משום דלא תנן עלי' גם עליו יקשה ל"ל לתנא למתני עוברין ור"ל מן העולם למה לא תנן עוברין עליהם וממילא ידענא דעוברין מן העולם והנה התוס' בריש מכלתין צידדו אם הטעם שהחמירו חכמים לבדוק הוא משום דהחמירה תורה לעבור בבל יראה או משום דלמא אתי למיכל מני' ונראה דהנה בגוי שהפקיד חמצו ביד ישראל בלא אחריות על ישראל החמירו חכמים לעשות מחיצה אף דהתורה מיעטה בהדיא חמצו של נכרי ש"מ דהטעם דלמא אתי למיכל מני' ולדברי הריב"א זה בכלל עוברין מן העולם והשתא אי תנן עוברין עליהם ס"ד דהיכא דליכא בל יראה כמו בחמצו של נכרי א"צ להעבירו מן העין ולהכי תנן אלו עוברין מן העולם אפילו אין בהם בל יראה כמו בשל נכרי אפילו צריך לעשות מחיצה או כפית כלי והנה הר"ן כתב ריש מכלתין דהא דהחמירו בחמץ טפי וגזרו דלמא אתי למיכל לאו משום דלא בדילי לחוד כד' תוס' דא"כ נזיר יהי' אסור להשהות יין בביתו אלא משום דכרת איכא ג"כ בחמץ וא"כ בע"פ אחר ו' שעות דליכא עדין כרת לכולא עלמא באמת לא גזרו בחמצו של נכרי ובישראל צריך לבאר משום תשביתו.

והנה הר"ת הקשה אד' רש"י מאחר דגם אאכילי אצטריך קרא מנ"ל דגם בבל יראה עובר ול"ש לד' רש"י תירוץ הרמ"ך בה"ה דתירוצו אינו מספיק כ"א אד' הרמב"ם דפסק כן רק בתערובות דמתני אבל לרש"י גם אנוקשה דינא הכי ודאי קשה אמנם הרא"ש הביא עוד קושיא אד' רש"י דאי עובר דמתני' אבל יראה קאי ל"ל למתני ואין בו כרת, כרת בבל יראה מאן דכר שמי' ונראה דב' קושית אלו מתרצות זו את זו דלד' רש"י הא גופא קמ"ל תנא דלא תימא אין בל יראה כ"א בחמץ שיש בו כרת הרי כאן שנינו דה"ז עובר בפסח בבל יראה אף שאין בו כרת. ואמנם לשון ה"ז עובר בפסח קצת קשה לד' ר"ת דלא בא למימר כ"א דאסור באכילה ולמה בפסח דוקא הרי גם בע"פ אחר חצות אסור

אם לא דנאמר דלר"ת באמת כי היכי דאינו מחויב לבערו משום דאין בו כרת ה"ה מותר באכילה לפני זמנו וצ"ע.

וכתב הרא"ש דלד' הר"ת עכ"פ א"א לבערו דס"ל דטעם הביעור משום בל יראה וקשה עלי' קושית תוס' ריש מכלתין הרי שאור דהוא נוקשה אפילו למ"ד דהאוכלו פטור תנן דישרף ונראה דהתם טעמא אחרינא בגווה דאם לא ישרפנו יהא חמץ ונח לו שישרף טרם יעבור בבל יראה.

תוס' ד"ה אומר נחלקו רש"א ורש"ל בפשט ד' תוס' ולפע"ד בתחלה פשיטא להו לתוס' דתכשיטי נשים הוה נוקשה וק' דר"א אדר"א וע"ז צידדו דלמא משום שבנות עשירים מערבין הסולת עם בשמים כמ"ש הרז"ה הו"ל חמץ גמור ע"י תערובות ומשו"ה עובר לר"א ות"ק ס"ל דהוה רק נוקשה ע"י תערובות ואינו עובר ולא קשה דר"א אדר"א וע"ז כתב דהא מדקאמר ר"א אף משמע דמודה מיהת בנוקשה בעין לת"ק.

תוס' ד"ה למה מנו חכמים כ"כ במה"ק דמד' תוס' נראה דגם אנוקשה הוה קושית ר' יהושע ונתקשיתי א"כ אנוקשה לא תירץ ואמנם לד' רש"י א"ש דיהא בקי באיזו נוקשה עובר בבל יראה ור"ל לאפוקי מתכשיטי נשים דר"א וע"ז מקשה תוס' האי זה הכלל ר"א קאמר לי' ומאי מקשה ר' יהושע את"ק דלית לי' זה הכלל וע"ז כתבתי במה"ק דבאמת אר"א שמודה לת"ק שמנו את אלו אלא שמוסיף תכשיטי נשים לר"א מנין ל"ל.

והנה הניחו התוס' בקושי' מאחר דסיפא ע"כ ר"א דאוסר בתכשיטי נשים קתני דלת"ק ליכא למימר כל שהוא ממין דגן עובר שהרי מתיר תכשיטי נשים ונראה בע"ה ליישב דלכאורה מאי מקשה תש"ס מאן תנא כיון דסיפא רק ר"א היא כד' תוס' א"כ הרי ידעינן מאן תנא א"ו מה"ט מייתי הש"ס תחלה ברייתא דר' יהושע שהקשה למה מנו חכמים וקשה קושית תוס' היכן מנו הא סיפא ר"א קתני לה והוא לא מנה אלא ע"כ שמע ר' יהושע בבי מדרשא דלא נחלקו ת"ק ור"א רק בתכשיטי נשים אבל בר מן דין רישא וסיפא חכמים ולכך מאן האי תנא מאן הם חכמים אלו.

ודע דכשם דידע הש"ס סברת ר"מ בנוקשה דמתני' ה"נ ידע סברת ר"א בתערובות אלא שמק' מאן דאית לי נוקשה לא שמעינן לי' בתערובות דמפיק לקרא דכל מחמצת אנוקשה ומאן דאית לי' תערובת לא שמעינן לי' דאית לי' נוקשה דהרי מפיק לקרא לתערובות וע"ז משני ר"י דר"מ במכ"ש יליף לי' ור"נ משני לי' דר"א במכ"ש יליף לי'. וביאר לנו רש"י דבתרווייהו איכא מעלה וחסרון בתערובות המעלה שהוא חמץ גמור אבל החסרון שנימוח ואינו בעין ובנוקשה המעלה שהוא בעין והחסרון שאינו חמץ גמור. אלא דקשה בדברי רש"י דנקט לחמץ נוקשה בתכשיטי נשים ולא נקט מלתא דסתמ' דמתניתין קולן

וזומן ונראה דקשה לי' מאחר דר"א דתנא להך סיפא נקט אף וכתב תוס' דמזה מוכח דגם באינך דתנן מודה לת"ק א"כ מאי מהדר הש"ס להקשות מאן תנא הרי ר"א בהדי' קתני לה ומנה לה אם הוא ר"א ביו"ד או בלא יו"ד אלא דהא ל"ק כיון דעכ"פ ת"ק לא הוה ר"א ומ"מ לא פליג עלי' דר"א אלא בתכשיטי נשים משמע להש"ס דבמה דאמר ר"א הרי אלו באזהרה ג"כ ת"ק מודה ומאן הוא ת"ק מאחר דר"א נחלק עכ"פ עמו אלא דמצינו סוף פרק יו"ט במסכת ביצה כל הכלים אינם נגררין אף דר"י פליג בסיפ' נקטינן שם דע"כ גם רישא ר"י ותרי תנאי ואליבא דר' יהודה ולמה לא משני גם בזה תרי תנאי אליבא דר"א דת"ק לית לי' תכשיטי נשים אליבא דר"א ותנא בתרא אית לי' וע"ז בא רש"י ליישב דמנא ידעינן דר"א מודה לת"ק מדקאמר אף אבל מאחר דתכשיטי נשים הוה לד' רש"י רק נוקשה בעיני' דלמא ר"א לא קאי כ"א אנוקשה דהיינו קולן וזומן ובתערובות לא מודה וז"ש רש"י דמתכשיטי נשים אין ראי' דר"א מודה בכולהו הני דמתני' די"ל דוקא בנוקשה דמיירי בי' מודה אבל לא בתערובות.

וכתב דשמעתין משמע דמאן דלית לי' קרא לנוקשה גם אי' לית לי' וכ"כ במה"ק דר"ל איסור דאוריית' והניח רש"א דבריהם בצ"ע ונראה כוונתם דאס"ד אפילו מאן דלא מפיק נוקשה מקרא מודה דאסור מדאוריית' א"כ האיך קאמר ר"י ושמענא לר"מ דאית לי' נוקשה וכ"ש תערובות הרי נוקשה לכ"ע אסור מדאוריית' ובתערובות קאמרי חכמים ועל עירובו בולא כלום וכתב רש"י בסוף סוגיין דהנך רבנן דכותח הבבלי ע"כ לית להו טע"כ דאוריית' מדאמרי ולא כלום הרי דנוקשה חמיר לרבנן א"ו מאן דלא דריש כל מחמצת כי היכי דס"ל על עירובו בלא כלום ה"נ ס"ל בנוקשה ור"מ דמחייב קרא דריש וע"ז קשה דלמא בחמץ דרשינן קרא ולא בתודה.

תוס' ד"ה וניתנו לפני כלבו בסוה"ד מדרבנן ומ"מ יש לדקדק מנ"ל להש"ס דלר"י מצה מעליית' היא ונראה דע"כ הא דאמר שאור ישרף והאוכלו פטור ומ"ט ישרף וצ"ל דלר"י אפילו בשאור דידי' דהאוכלו פטור מ"מ אמרו רבנן ישרף ומ"ט שלא יאמר מצה היא ויצא בה ידי מצה ול"מ אי ספיקא הוה ודאי א"ש אפילו אי לר"י בריה הוה מ"מ מצה אינה ואמרו רבנן ישרף שלא יצא בה ידי מצה וממילא ש"מ בשאור דר"מ דלר"י נותנו לפני כלבו ולא אמרו ישרף משום דא"נ יצא בה ידי מצה משום דמצה מעלייתא היא.

הנה בפלוגתא דר"י ור"נ אי נוקשה חמיר או תערובות חמיר נראה לבאר דר"י ס"ל ר"א ורבנן בכזית בכא"פ פליגי ולרבנן פטור כדאמרינן לקמן דדרך טיבול ליכא כזית ואי משטר קשטר בטלה דעתו בצל כל בני אדם וכ"ז לענין אכילה אבל בל יראה איכא כיון דיש כאן כזית בכא"פ הו"ל בעין ושייך לא ימצא וא"צ קרא לכך ותוס' שהקשו על רש"י

קרא מנ"ל צ"ל דאנוקשה קשה להו אבל בתערובות של כזית בכא"פ א"צ קרא לבל יראה ומעתה אי ר"מ דיליף מרבוי דכל נוקשה כמ"ש רש"י כאן ס"ל דכל רבוי הוא ומרבה הכתיב שפיר אבל למימר דרק אנוקשה מפיק ר"מ ההוא רבוי ועל כזית בכאכ"פ לא זה לא אפשר דאדרבא בכזית בכדי אכילת פרס דאבל יראה ודאי עובר י"ל דאתרבי גם לאכילה ללאו מיהת אבל בנוקשה דל"מ בל יראה דחמץ שהוא ראוי לאכילה אמרה תורה ושאור שראוי לחימוץ אבל נוקשה לא אלא ש"מ דר"מ מרבה אפילו נוקשה ומכ"ש כזית בכא"פ ומשו"ה הרחיב רש"י לבאר דנוקשה אינו בכלל חמץ ואינו בכלל שאור זה ד' ר"י ור"נ ס"ל דבממשו ולא טעמא פליגי דד' מיני מדינה אין טעם החמץ כ"א קיוהא בעלמא ור"א דדריש כל יליף מני' קיוהא אף שאין טעמו ודוקא בחמץ ולא בשאר איסור' וא"כ נוקשה מסתבר טפי לרבויא דחמץ מיהא הוה ובשלמא אי ר"א מרבה הכל נקט לרבותא אפי' קיוהא אבל אי רק קיוהא מרבה אדרבא נוקשה מסתבר טפי דקיוהא דבר חדש הוא.

ומעתה נבא לד' הרי"ף שכתב דהלכה כחכמים דאד' מיני מדינה לא לקי והטעם משום דאין בהם כזית בכא"פ אבל אי הוה בתערובות כזית בכא"פ מודו רבנן דלקי וקשה ממ"נ אי מרבויא הא רבנן לא דרשי כלל כל וע"כ צ"ל מסברא חיצונה וא"כ כרת נמי ליחייב ולמה כתב הרי"ף מודו רבנן דלקי דמשמע דכרת ליכא ונראה מזה דהרי"ף קאי בסברת ר"א בתוס' ע"א שם דבכזית בכא"פ אמרינן טעם כעיקר כיון דאיתא לאיסורא בעינא ולזה לא ביאר הרי"ף במסכת ע"א שם דבעינן שיאכל כל הפרס כד' הרמב"ם דאי אכל כל הפרס אפילו כרת איכא ור"א בע"א לא קאמר כ"א לוקין והיינו דס"ל לר' אבהו לענין כרת בעינן שיאכל כל הזית דאטעם כעיקר ליכא כרת אבל מלקות לקי אטעם כעיקר בכזית בכא"פ אפילו לא אכל כ"א כזית א' ובהא פליגי ר"א ורבנן ר"א דדריש כל מפיק לי' לטע"כ אפילו בליכא כזית בכא"פ אף דכל התורה כולה לא אמרינן טעם כעיקר אלא בכזית בכא"פ בחמץ אתרבי טעם כעיקר אף בליכא כזית בכא"פ ורבנן דלא דרשי כל משוו חמץ לשאר איסורים שבתורה אבל בדאיכא כזית בכא"פ גם רבנן מודו דבכל איסור שבתורה בכה"ג לקי אטעם כעיקר וכדרב אבהו אבל כרת ליכא דגם בחלב ליכא כרת עד דאכל כזית בכדי אכילת פרס. ונבא בזה ג"כ לעורר ע"ד הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות שכתב תחלה דאפילו יש כזית בכא"פ אם לא אכל כל הג' ביצים אינו לוקה מלקות ולמאי הלכתא אצטריך לאשמעינן בסוף דאם לא הי' כזית בכא"פ אינו לוקה כיון דליכא כזית בכא"פ מהי"ת ילקה הרי לא אכל וביאור דבריו כך דבתחלה כתב דדוקא טעמו וממשו הוא דאורייתא אבל טעמו ולא ממשו לא הוה כ"א מדברי סופרים וזה בא

לבאר דמיירי שלא הי' כזית בכא"פ ועכ"פ באכילה אסור מן התורה דהרי גם חצי שיעור אסור מן התורה וס"ד דעכ"פ גם טעמו אסור מה"ת קמ"ל הרמב"ם דאטעם דחצי שיעור אין כאן איסור דאורייתא ואינו לוקה כ"א מכות מרדות וצ"ע.

ובמ"ש לפרש דברי הרי"ף נתיישב לנו קושיא עצומה על דבריו דמאחר דלדבריו ר"א מחייב בד' מיני מדינה בליכא כזית בכא"פ והיכא ס"ד דכה"ג יהיה חייב כרת ולמ"ש דטעמא דר"א משום טע"כ שפיר ס"ד כיון דריבה לן קרא בחמץ טעם כעיקר אפילו בפחות מכזית בכא"פ הוה אמינא גם לענין כרת אתרבי.

ומ"מ הא דנקט תנא בהדי' הני ד' מיני מדינ' ולא נקט סתם על עירובו בלאו היינו משום דדוק' בתערובות ד' מיני מדינה פליגי רבנן אדר"א להרי"ף משום דאין בהם כזית בכא"פ ולהרמב"ם והטור משום דלא הוה כ"א קיוהא ולא טעמא.

ואמנם למ"ש לעיל דהאי סברא דקיוהא הוא ד' ר"נ וא"כ מאחר דאתיא כוותי' דר"י ולמה פסק הרמב"ם כר"נ אבל במ"ש תוס' ד"ה ואלו נוקשה בעינא דקשה ולר"נ דהו"ל למתני נוקשה דלא תימא דחייב כרת אנוקשה א"כ בהא גם הרמב"ם פסק כר"י דנוקשה לאו דאורייתא ובתערובת הוא דפסק כר"נ.

כל מבעי' לי' הקשה תוס' הא תרי כל כתיבי וגם לרבנן נמי קשה דתרי כי כל כתיבי וקו' אחרונה קשה ג"כ אש"ס לקמן דמקשה אר"א דוקא מכי כל והרי מכי כל גם לרבנן יקשה ולזה נבאר תחלה הפסוקים בפסוק ראשון תשביתו שאור מבתיכם ונתן הכתיב טעם למה תשביתו ולולא היו נשים מותרים באכילת חמץ לא שייך השבתת שאור דהרי אצטריך לשאור לגבי נשים ולזה נתן הכתוב הטעם כי כל אוכל חמץ ונכרתה אפילו נשים ומאחר שיצא הכתוב לידון בין חמץ שנתחמץ מאליו לנתחמץ מחמת דבר אחר חזר הכתוב לומר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי גם כזה שנתחמץ מחמת ד"א חייב כרת וצ"ל דמלתא אגב אורחי' כתב עוד הפעם כי כל דאפילו נשים חייבין ולמימר דאעירובו קאי וכי היכן נזכר אתערובת חמץ אזהרה דנימא שיחייב עליו כרת אבל לר"א דקרא דכל מחמצת לא תאכלו אזהרא לתערובות מוטב לדרוש האי כי כל אתערובת דקראו קרא מחמצת מדנוקי לי' פעם שני' אנתחמץ מחמת ד"א ולרבות עוד הפעם נשים משא"כ לרבנן דלא מצינו לתערובת אפילו רמז איסור שבקינן לקרא דדחיק ומוקי אנפשי' למימר דגם בנתחמץ מחמת ד"א נשים חייבת עלי'.

תוס' ד"ה סד"א נראה ליישב קושית תוספת דודאי באכילת מצה חייבות נשים מכח לקול' לחומר' מקשינן אבל להלקות במזיד או לקבל מאשה קרבן אי אפשר דדלמא לא היא כי ההיקש פוטר מכרת ולכך אצטריך רבוי דכל למלקות ולקרבן..

בעז"ה מילי דהספידא על מות ראש דקהלתינו הקצין ה' ראובן ברוין בעש"ק ט' סיון תרנ"גלפ"ק .

ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני. בבואי הנה לקהלתינו אלול תר"ט באו עמי יותר משלשים תלמידים והגביר הנפטר ה' ראובן ברוין עם אמנו הצדקת בעדן תנוח קבלו על נפשם לתת להבחור המחזיר השיעורים עם בחורים הקטנים שלחנו כל ימי השבוע מלבד זה מדי שבוע בשבוע ליטרא נרות לביהמ"ד ושני לטרות בשר לשבת להבחורים שאין להם שלחן בשבת וכ"ז קיים הגביר הנ"ל עד יום מותו אלא שחלק שלחנו לבנים שונים גדולים וקטנים וממנו ראו שאר בני עירי ותמכו כפי כחם את תלמודי וזה שעמדה לי שיכולתי להחזיק תלמודים עד היום ולזה אני קורא עליו "ראובן בכורי אתה" אתה קדמת לפני אחרים והרבית כחי ואתה היית ראשית אוני ובזה תהי' לנשמתך "יתר שאת ויתר עז" כשד' רז"ל על הכתוב כי בצל החכמה בצל הכסף, עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לעומלי מצות אצל עומלי תורה. וכן קראתי עליו המקרא "יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר" הנה האיש הזה היה בטבעו איש חלוש והיה נגוע בחולי השיעול ובכל זאת לא עכב עליו מעולם קור וקרח והיה משכים ומעריב לביהכ"נ אף שהיה בע"ה משופע בנכסים וממנו למדו אחרים ולא חסו על נפשם ולקחו מוסר ממנו והיו משכימים ומעריבים לביהכ"נ הן בקיץ הן בחורף ונתקיים בו גדול המעשה יותר מן העושה ויקבל בעוה"ב חלק מכל אחד ואחד שהי' הולך בעקבותיו וז"ש יחי ראובן ואל ימות תרגום אונקלס ומותא תנינא לא ימות וביאר הטעם ויהי מתיו האנשים שלמדו מדרכי יראתו מספר וזכות מעשיו הטובים גרם לו שקיבל שכרו בארבע בנותיו שזכו כולם לאנשים כשרים ורובם מבני משפחתם וארבעתם צניעות וצדקניות לא ילכו ח"ו בפרוע ראש כנהוג בזמנינו בעוה"ר וגם שני בנים אשר הניח אחריו למדם אביהם ללכת מדי שבת בשבתו להקשיב בפרשת השבוע והגביר בעצמו לא כתב שבת אחד שלא היה חוזר ללמוד רש"י על פרשת השבוע ונתקיים בו ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמור זה הדרך לכו בו וע"ז אמרו רז"ל במסכת שבת איזהו בן עוה"ב ואזניך תשמענה וגו' תהא נשמתו צרורה בצרור החיים עם שאר צדיקים בג"ע

בעז"ה דרוש לפרשת דברים ז' אב תרנ"ג ובו הספר על הגאון מו"ה שלמה שפירא אב"ד במונקאטש והגאון מו"ה הילל פאללאק בסאס רעגען והמאור הגדול מו"ה מנחם ווייבערגער אב"ד בניעגרעשט והרבני היקר מו"ה מרדכי שלעזינגר מיסד חברת " לא אלמן ישראל" בעיר יאנאשהאזא

ברבות דברים פרשת דברים על פסוק אלה הדברים זש"ה מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון אר"י בר סימון אמר הקב"ה כביכול משה הוכיחני אחר ישראל והוכיח לישראל אחרי לישראל אמר אתם חטאתם חטאה גדולה, להקב"ה אמר למה ה' יחרה אפך בעמיך, מהו למה ? א"ר יצחק כשעשו ישראל את העגל ביקש הקב"ה לכלות שונאיהם של ישראל אמר לי' משה העגל טוב לסייע א"ל הקב"ה מה מסייע לי אמר לו משה אם אתה מוריד גשם הוא מפריח טללים אתה מוציא את הרוחות והוא את הברקים. א"ל הקב"ה אף אתה טועה בעגל אמר לפניו רבש"ע אלא למה ה' יחרה אפך בעמך ולישראל אמר אתם חטאתם חטאה גדולה. הנה הצדיקים הנ"ל הגאון מו"ה שלמה שפירא צוה שלא להספידו ע"כ לא ארשה להעריך שבחו מרגניתא דלית לה טימא ואומר בקיצור וי לספינה שאבדה קברניטא וי לעולם שאבד מנהיגו הגאון מו"ה הילל פאללאק היה שני בשני להגאון מו"ה הלל בקאלאמעא ולמד ממדותיו והיו כשני אחים ובבואם פ"א בערב יוה"כ למרן הגאון ח"ס זצוק"ל לקבל ברכה קרא עליהם קודש "הילולים" לה' והצדיק זכה להשיא בנותיו לת"ח ולגדל בניו לת"ח והיה ענותן מנעוריו ונתקיים בו ולענוים יתן חן. הרהמאה"ג מו"ה פנחס ווייכבערגער היה אחיו הצעיר של הגאון מו"ה אהרן צבי ווייכבערגר שהיה אב"ד במארגארעהטן והלך בדרכי אחיו בתורה ויראה וזכה לבן חביב ונחמד אב"ד בקערעסטור חתנו של הגאון מקאלאמעא זי"ע. הרבני מו"ה מרדכי שלעזינגער היה מתלמידיו של ר' חייא שהיה קורא על עצמו אלמלא אני נשתכחה תורה מישראל וכן היה מעשה מו"ה מרדכי הנ"ל ראה כי תינוקות של בית רבן בטילים וציון התוה"ק דורש אין לה עמד והתקין בעיר יאנאשהאזא חברת לא אלמן והיה זקן וסגי נהור ונסע מעיר לעיר לקבץ חתומים לנדבות לחברה הזאת וחפץ ה' בידו הצליח וממנו למדו אח"כ בעיר פרעסבורג ובעיר נייטרא וטאפאלנושאן ושאר קהלות ויסדו להם חברות יסודי התורה ותנוקות של בית רבן יפריחו בחצרות אלהינו ועליו נאמר ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ארז"ל במס' ערכין ט"ז ע"ב תניא אר"ט תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה אם אומר לו טול קיסם מבין שיניך (כך גרס

רש"י ופירש רש"י עון קטן שבידך) הוא אומר לו טול קורה מבין עיניך (פירש רש"י עון גדול) הלכך אין יכולין להוכיח שחוטאים אמר ראב"ע תמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח פירש רש"י בדרך כבוד שלא יהיו פניו משתנים. ונראה לבאר אמרו רז"ל במסכת שבת לא חרבה ירושלים אלא על שלא הוכיחו זה את זה והענין כי התוכחה מצוה מסוכנת מאוד ולזה אמרה תורה הוכח תוכיח את עמיתך אבל התבונן שלא תשא עליו חטא ות"א ולא תקבל על דלי' חובה ורש"י פירש שלא תלבין פניו ונראה כי רש"י ביאר פירוש התרגום אם לא תלבין פניו לא תשא עליו חטא לא תקבל על דילי' חובה ומי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה שדרשו עליו רז"ל המקרא "בתוכחות על עון יסרת איש" ע"י שאמר לישראל שמעו נא המורים יסרת אותו "ותמס כעש חמודו" שחמד לכנס לארץ ישראל "אך הבל כל אדם סלה" ותוכן הענין דברי רז"ל על הכתיב בנים משחיתים אעפ"י שמשחיתים בני הם ואם האב כועס על בנו עבור מעשיו הרעים בכל זאת ירע בעיניו אם יבואו אחרים ויגדילו עוד העון על בנו ולזה אמר ר"ט כי המוכיח אינו רוצה להלבין פני החוטא ואומר לו בני הנה אתה חשוב מאוד אבל לפי חשיבותיך אמר הכתוב זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ע"י הריח הטוב שיוצא משמן הטוב יתאספו אל תוכו זבובים ובאשם יגדל מהריח הטוב כן יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט כך עונותיך דומים לאדם שאין בו דופי רק קיסם תחוב לו בשיניו ומשכיאו בעיני הבריות, וזה משיב לו אמר ישעי' הנביא הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם ודעת רז"ל והגד לעמי אלו ת"ח ששגגות נעשו להם כזדונות ששגגת תלמיד עולה זדון וכריב"י דאמר חבר א"צ התראה אבל לבית יעקב חטאתם אצלם יש שגגות דאומר מותר שוגג היא וזה שמשיב לו קיסם שלי הוא קורה אצלך כי אני שוגג ואתה מזיד עכ"פ וע"ז אמר ראב"ע תמה אני אם יש מי שיודע להוכיח ואמנם רבותינו במסכת הנ"ל למדינו דרך המוכיח בעצמו טרם יביע תוכחות ימליץ תחלה בעד החוטא אצל השי"ת ויאמר לפניו הלא כתבת בתורתך כי יצר לב האדם רע מנעוריו ואמרו רז"ל עלובה עיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה ויפייס על החוטאים אצלו יתברך ואם אח"כ יאמר להחוטאים אתם חטאתם חטאה גדולה כבר כבה האש טרם העבירו ויהי' מרוצה בעיני השי"ת ולא יענש כמשה רבינו ע"ה במי מריבה כ"א כמשה במעשה העגל שאמר תחלה למה ה' יחרה אפך בעמך ואח"כ אמר לישראל אתם חטאתם חטאה גדולה ולא יצטרך להחליק לשון ע"ד שאמר ר"ט וז"ש ר"י בר"ס מוכיח אדם אחרי שהוכיח להקב"ה חן ימצא ממחליק לשון.

סיומא במסכת ר"ה דף י"ח ע"ב ע"פ כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיו לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים צום הרביעי

זה תמוז דהיינו ט' תמוז בבית ראשון ולדידן י"ז בתמוז וצום החמישי זה ת"ב שבו נשרף בית אלקינו צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליהו בן אחיקם ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו ובמדרש איכה איתא קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלקינו דאלו בשריפת בית אלקינו כתב ותרד פלאים ואלו בסילוקן של צדיקים הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר ונראה לבאר דמצינו בענין מיתת צדיקים בתורה ג' סיבות הא' היא לכפר על עון הדור וכן אמרו רז"ל נסמכה מי"ל ליוה"כ לומר לך מה יוה"כ מכפר כך מי"צ מכפרת וכן מצינו במרע"ה בפרשת כי תשא שאמר ועתה אם תשא לעם הזה פירש רש"י הרי טוב ואם לאו מחינו נא מספרך לכפר עליהם הסבה השנייה וזרח השמש ובא השמש עד ששקעה שמשו של משה זרחה שמשו של יהושע ואמרו רז"ל על פסוק הן קרבו ימיך כבר הגיע זמנו של יהושע ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא וכמ"ש ויתמו ימי בכי אבל משה והאיך היה אפשר שיתמו ימי בכי אבל משה וע"ז אומר הכתוב ויהושע מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו ומסבה הג' שלא יראה ברע וכן אמר משה הרגיני נא הרוג ואל אראה ברעתי וכתב רש"י ברעתם הי' לו לומר אלא שכנה הכתוב ואמנם באלה הג' הסבות לא יודע העדר הצדיק כי דורו אחריו עדין יחזיקו בטעותם ואמר הכתוב ויודו שמים פלאך ה' ופירש מרן זי"ע כי מי"צ נקראת פלא והנה בשמים בשוב צדיק אל צרור החיים יש שמחה גדולה בביאתו כבן ששב אל חיק אביו אחרי ימים וזה ויודו שמים פלאך ה' אבל אף אמונתך בקהל קדושים כי גם לאחר העדרו לא יהי' חסרון אמונה ואמנם גילה לנו ישעי' הנביא ע"ה כי יש עוד סבה למי"צ וזה אם הדור כלו חנף אמר ישעי' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממנו לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר שיקימו אנשי הדור להם מנהיגים חנפים כמותם ולא די שלא יוכיחום על מעשיהם לא טובים עוד ישבחו ויפארו אותם על שלא השליכו התורה כלה אחרי גיווים ואמרו רז"ל במסכת סוטה ע"פ ותהי האמת נאדרת מלמד שנעשית האמת עדרים עדרים והלכה לה הכוונה בדורות הראשונים לא עלה ע"ד מנהיגי הדור לברר להם פסוקים וכיו"ב להורות בהם את העם כ"א הוכיחום ביד רמה על עונותיהם נתקלקלו הדורות וברורו להם דרך המדרשים והי' מכסים תוכחתם וביארו הכתובים ע"ד שיהיו כוללים עונות הדור נתקלקלו עוד הדורות ולא האזינו למוכיחיהם אפילו ע"ד המדרשים כ"א בחרו להם בעלי לשון ובילדי נכרים יספיקו ובחרו תחלה בלשון האשכנז הברור ובאתרא דליעול בשרא וכוורי אערל ירקא הזמן שהיה להתלמידים למלאות כריסם בש"ס ופוסקים היו מבלין אותו בשפה

אחת ודברים אחדים ולעת עתה בארצינו גם זאת אינו כדאי להם על הרוצה להביע חכמתו פני העדה צריך להציע אמרותיו בלשון שרים ושופטי ארץ למען יודע כי הוא בקי בלשון ארצותיו והנה ארז"ל כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם ומה יעלה באיש העומד ואחוריו אל היכל הקודש וכל מחשבתו שלא לדבר ח"ו דיבור אחד בלשון אשר יציע שאינו מדוקדק וזה שאמרו נעשה האמת עדרים וכמו שאמרנו העדר הראשון היה תוכחת מגולה והעדר השני תוכחת מלובש והעדר השלישי תוכחת בלשון לאומים אבל עכ"פ היה לשון שפתינו והעדר הרביעי לשון זרים לשון שרים ושופטי ארץ ועי"ז שהיה כוונת המוכיחים לכבוד עצמם ולהראות מעלתם בלימודים אחרים וזה העיקר אצלם וחכמת סופרים ארז"ל במסכת סוטה שם תסרח ר"ל יהי' מלשון תסרח על אחורי המשכן ותהי האמת נעדרת לגמרי. והנה הג' הסבות הראשונות למיתת צדיקים המה כתובים בתורה כמ"ש לעיל אבל הסבה שאמר ישעי' אינה כתובה בתורה ולזה ד' רז"ל גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה ודעת רבותינו ז"ל זו מיתת צדיקים וקשה וכי מיתת צדיקים לא כתובה בתורה אבל כוונת חכמינו ז"ל כי בסבות הכתובות בתורה הקדושה יתקיים אף אמונתך בקהל קדושים אבל בסבה אשר לא כתובה היא הסבה שהביא ישעי' יתקיים ואבדה חכמת חכמיו ומכה זו אינה כתובה וזה ענין ההפלא ופלא שאמר ישעי' שיסתלקו הצדיקים למען תשתכח תורה מישראל ח"ו.

ועתה בכלל מיתת צדיקים הוא במותו לאחד מג' סבות הנזכרים למעלה ומיתתו מזבח כפרה כמו שגלה הכתוב בפרשת אחרי הרי הוא כשריפת בית אלהינו שהיה ג"כ מזבח כפרה אבל בסילוקן של צדיקים שלא נתקיים וזרח השמש ובא השמש כי אם ואבדה חכמת חכמיו זה קשה יותר משריפת בית אלקינו והיה רגיל בפי מרן זי"ע דברי המחצית השקל שהביא בנו בשמו בספר מאמר אסתר שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך כ"ז שהי' ביהמ"ק קיים והיו מקריבים ב' תמידין בכל יום כבש אחד בבקר לכפר על עונות הלילה וכבש אחד בין הערבים לכפר. על עונות היום אמר הכתוב העם היושב בה נשוא עון משא"כ לאחר חורבן בזמן שעונות הדור מרובים ח"ו הצדיקים מתיראים מנפשם שלא יהיו מזבח כפרה ואמנם שאלו שלום ירושלים ואז ישליו אוהביך יהיו הצידיקים בשלוה אמן כי"ר.

בעז"ה דרוש לפרשת תצוה ז' אדר תרנ"ג ובו הספד על הגאון מו"ה אהרן גרינבערגער אב ב"ד בקהל מיהאלאוויטץ והגאון מו"ה וואלף ברייער אב"ד בקהל טאב והגאון מו"ה יואל צבי ראטה אב"ד בחוסט והרב המופלג מו"ה משה לעהמאנן חתן הגאון ח"ס והרב המופלג מו"ה בער פישער מט"ד והרב המופלג מו"ה יששכר דוב פאגל תושב באסקאוויטץ והרבני מו"ה שמואל רייכפעלד תושב קהל באשאן.

ברבות תצוה

ע"פ ואתה הקרב אליך הה"ד לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי, בשעה שאמר הקב"ה למשה ואתה הקריב אליך הרע לו אמר לו תורה שלי היתה ונתתיה לך שאלולי היא כבר אבדתי עולמי כך אמר הקב"ה יכול הייתי לעשות אחיך כה"ג חוץ מרשותך אלא שהייתי מבקש שתהא גדול עליו.

ונראה לבאר דתנן באבות על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמי"ח ויל"ד א"כ משחרב ביהמ"ק הרי בטלה עבודה והאיך העולם עומד אמנם קושיא זו כבר הקשה אאע"ה כשא"ל אם בני יחטאו מה תהיה עליהם ואמר הקב"ה יביאו קרבן ואמר אברהם בזמן שאין בימ"ק קיים מה תהא עליהם אמר הקב"ה כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאלו הקריבו שנאמר זאת התורה לעולה למנחה וכו' והענין ביאר שמואל הנביא לשאול כשאמר לו החפץ לה' בעולה וזבחים כ"א לשמוע בקול ה' הנה לשמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים ביאר לו תכלית העולות וזבחים בבא איש אחד אל הכהן ויאמר לו הנה מעבירה בפועל כובש את יצרי אבל מהרהורי עבירה איני ניצל יאמר לו הכהן הבא עולה לה' והתפלל שיטהר לבבך לעבדו בלבב שלם וה' יהי' בעזרך ואיש אחר בא אל הכהן ויאמר לו אמר הכתוב בכל דרכיך דעיהו ותני בר קפרה אפי' לדבר עבירה ופירש הרמב"ם הכוונה אין די שיניח אדם תפילין לעשות נ"ר ליוצרו כ"א גם עניני העוה"ז תעשה לשם שמים בעת שתאכל ותשתה יהי' כוונתך להברות גופך לעבודת ה' ויאמר השואל את הכהן הראיני הדרך לבא לידי מדה זו ויאמר לו הבא שלמים והזביחה תהא לשם שמים והבשר תאכל בקדושה אחר זה יבא אדם אל הכהן ויאמר הדלקתי את הנר ע"ש סמוך לחשיכה ואיני יודע

בבירור אם לא היה כבר שבת יאמר לו הכהן ראה בני לולי ידעת בבירוא שחללת שבת הי' די לכפרתך שה שוה מעה כסף עכשיו שבא ספק עבירה לידך אתה צריך להביא איל שוה ב' סלעים וזה מאמר החפץ ה' בעולות וזבחים כ"א לשמוע בקול ה' שיאמר לו הכהן ענין העולה והזבח וסיים הנה שמוע מזבח טוב המקריב זבח היינו שלמים ירגיל עצמו עי"ז שיהא אכילתו גם בביתו לש"ש ואמר להקשיב לנטות אזן זה נלמוד מחלב אילים דהיינו אשם תלוי שבא על ספק עבירה ועליו להביא שוה ב' סלעים וזה ענין הלומד תורת העולה כאלו הקריב עולה וכמו שבארנו וזה שגילה הקב"ה לא"א ע"ה תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאלו הקריבום והנה מה שהרע למשה ע"ה שלא נעשה כהן היה מטעם זה אלו הוא היה הכהן בבא אדם להקריב קרבן היה מודיע לו תורת הקרבן ואף כי אהרן ג"כ עשה מעשה זה אבל אינו דומה שומע מפי משה ששומע מפי הגבורה לשומע מפי אהרן והשיב לו הקב"ה יגיע זמן ויהא בהמ"ק חרב ואז נאמר לולי תורתך שעשועי אשר הלומד תורת עולה כאלו הקריב עולה כבר היה העולם אובד כי יחסר רגל העבודה ותורה זו שלי היתה ונתתיה לך וכל הקרבנות שיהיו מקריבים בזמן שאין מקדש ע"י סדר הקרבנות כך נתתיה כי התורה נקראת תורת משה עבדי ומה לך להתרעם הרי כהונתך עומדת לך ע"י התורה.

פרק קמא דמגילה אשכחי' המן דיתבי רבנן קמי' ומחוי לי' הלכות קמיצה פי' רש"י דורש בענינו של יום ששה עשר בניסן היה הוא יום תנופת העומר נתעטף מרדכי וקם לי' לצלותי' אתא המן ויתיב קמייהו ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותי' אמר להו במאי עסקיתו א"ל בזמן שביהמ"ק קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלא קומצי' סלתא ומתכפר לי' אמר להו אתי מלא קומצו דידכו ודחי עשרת אלפי ככרא כספא דידי הנה רמזו לן רז"ל דזכות תורת הנפת העומר עמוד להם לישראל וכן מצינו בגדעון והנה צליל לחם שעורים מתהפך במנחה וארז"ל כי הי' יום הנפת העומר ויש לבאר כי ענין הנפת העומר ארז"ל במסכת ראש השנה פרק קמא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שאברך לכם תבואות השנה כי בפסח נדונין על על התבואה וצריך ביאור כי העומר הי' ראשית קציר שעורים וא"כ הברכה על להבא ומה ענינה כעת ואמנם הענין המתפלל להש"י טרם התבואה נגמרה ה"ז מתפלל לטובת עצמו והש"י צוה לאחר שעשה החסד והתבואה בקמותיה כרצון איש ואיש יביאו קרבן תודה העבר ועי"ז יגזור ער להבא כמו כן לטובה ואמנם צוה הש"י להביא מכל התבואה רק עומר אחד ומעומר זה יעלה על מזבח ה' רק קומץ אחד והשאר נאכל לכהנים ושם אמר ר"ל גלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול על ישראל לפיכך הקדים שקלים לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על

השקלים ונראה בנבאר מה היתה כוונת המן בשקלים אלו וכתב תוס' שם כי כל השקלים של ס' רבוא ישראל עולים למספר עשרת אלפים ככר והנה היו"ל נתקשה אחר שאמר המן ואת דתי המלך אינם עושים הרי היה לו די כי ע"ז לבד שייך ולמלך אין שוה להניחם ותירוץ שם לפי שטתו וי"ל ע"ד אחר דהנה ארז"ל כ"מ ששנו במגילה המלך סתם קודש וחול והנה אז הי' הביהמ"ק חרב ולא היו שם שם שקלים לכפר על ישראל וז"ש ואת דתי המלך אינם עושים ואין להם במה שיתכפרו עונם והוא לא ידע כל הלומד תורת העולה כאלו הקריב עולה וז"ש גלוי לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול על ישראל הקדים שקלים לשקליו דתנן אפילו בזמן שאין בית המקדש באחד באדר משמיעין על השקלים וקורין פרשת שקלים והו"ל כאלו הקריבו שקלים והנה המן זה אמר מה זה אשר בשקלים אלו העשיר והעני יהיו שוין למה לא יתנו העשירים שבהם איש לפי עשרו כנגד כל העניים וזה שאמר אם אני אזכה להשמידם אני מבזבז עשרת אלפים ככר כנגד ס' רבוא ישראל ואותו רשע לא ידע כי התורה הזהירה ע"ז העשיר לא ירבה וכמ"ש הפייטן העשיר לא יאמר הוני פדאני כ"א יהיו הכל שוין וגם לעשיר דיו במחצית השקל ואמנם כדחזי דכל קרבן תודה על תבואות השנה דיו בקומץ אחד כי המעט מקרבנתיהם של ישראל נרצה לפניו יתברך וז"ש אתי מלא קועצי דידכו ודחי י' אלפים ככר דידי כי אין בקטורוגי שדמיתי לקטרג עליכם מאחרי שכך רצון המצוה ועד"ז יל"פ מ' ילקוט סוף פרשת לך לך וז"ל לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך כי ע"י מצות העומר זכה אברהם אבינו לירש את הארץ וזרעו ממנו יירשוה ואמנם כוונת הכתוב של זרעך לא יהי' הארץ בידם כאלו ממך ירשוה כ"א אני כי נותן אותה לכל דור ודור והיינו אשר בכל דור ודור יביאו תודה על התבואה שקבלו בשנה ושנה וזה אני כי נותן להם וביאר המ' דקרבן תודה זאת הכוונה על העומר הבא על רבוי הטובה שקבלו שנה מאתו ית' ובזה יקוו אשר גם לשנה הזאת יקבלו שפע הברכה מאתו יתברך.

והבין מזה כי אפילו בזמן הזה הלומד תורת עולה כאלו הקריב עולה שהרי מטעם זה למד מרדכי עם תלמידיו סדר הנפת העומר וראה המן שטעה בשתים האחת כי גם בזמן שאין בית המקדש מקריבין ע"י התורה כל הקרבנות וזאת שנית.

סיומא כי המן בן המדתא האגגי חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ על כן קראו לימים האלה פורום על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הגיע עליהם, הפסוקים האלה מוקשים מאוד לאיזו ענין כפל שוב הפיל פור הוא הגורל ומה ענין עם הספר ישוב מחשבתו

אשר חשב ומה ענין בניו לכאן ונראה בנבאר קושית היוסיף לקח וכי מי"ג בניסן עד י"ג באדר לא עלה לו גורל כרצונו והיו"ל ביאר זה לפי דרכו ונראה בנבאר דבאמת על ענין זה בחר הכתיב בתיבת פור שלא נמצא עוד בספרי הקודש ולזה אמר הכתוב גורל זה שלפני המן נשתנה מכל הגורלות דהמפיל גורל יפיל תחלה באיזו חודש יבחר ואח"כ באיזו יום יבחר והמן הפך הענין והפיל תחלה גורל באיזו יום בחודש יבחר ונפל יום י"ג ואח"כ הפיל גורל באיזו חודש יבחר ונפל לו אדר וגורל מהופך כזה קרא לו פור וז"ש הפיל פור ולא כדרך הגורל ומ"ז אמר מלת פור הוא רק הגורל לפני המן שנשתנה משאר הגורלות ובמה נשתנה דהדרך להפיל תחלה על החדש ואח"כ על היום והמן הפיל תחלה מיום ליום ואח"כ על החודש והיתה מחשבתו זאת לזרז לשרי המדינות כי עפ"י גורלו נבחר יום זה ולא יפלא בעיניהם מדוע הרחיק החק על י"א חדשים ואמנם הסיר עוד בספרו חק המלכות כי הרוגי מלכות עד היום הזה נכסיו למלכות והוא כתב בספרו ושללם לבוז למען יעטו על השלל ויהרגו הרג רב ולא יקחו שוחד מן היהודים לבלתי הורגם וכתב בספר שלא יפלא בעיניהם חק החדש הזה כי הכל עפ"י הפור והנה אסתר אמרה לאחשורוש כי נמכרנו אני ועמי ומי מכרם אמנם הביאה מואחשדרפן או משרי המדינה אחד הספר ונמצא כתוב בו כי ההריגה עפ"י המלך ובכל זאת ושללם לבז לא כחק המלכות וזה למען לא יחדלו מלהרוג אותם וע"ז אמרה אסתר כי נמכרנו אני ועמי והוציאה צפני המלך הספר הזה וראה המלך שני תמיהות האחת כי כתב בו אשר על פי הגורל נבחר יום זה ואין זה מדרך כי מה למלך גורל ומה גם גורל הנקרא פור והשני כי ע"ז נשען לשנות חק המלך אשר נכסי הרוגי מלכות למלכות וז"ש כי המן חשב מעצמו על היהודים לאבדם ואף כי זה הי' בידו כי המלך אמר לו והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמנם הוא רצה להמם ולאבדם שלא יהי' להם רחמים אפילו ע"י שוחד יען כל שללם לבז ונתן טעם כי גם שינוי חק זה הוא עפ"י הפור וז"ש ובבואה אסתר לפני המלך אמר עם הספר שכתוב בו חק חדש ולא עפ"י המלך כ"א עפ"י הגורל ישוב מחשבתו הרעה על ראשו וארז"ל במסכת מגילה כי שמשי בן המן הוא היה הקורא בספר הזכרונות ומחק אשר הגיד מרדכי אלא שבא מלאך וכתבו ומזה נתעורר המלך כי בניו של המן באותה עצה היו לכתוב ספרים כאלו ותלו אותו ואת בניו על העץ נמצא כי פור זה היה סבה להריגת המן וז"ש ע"כ קראו לימים האלה פורים על שם הפור אבל תדע כי כל זה הי' עזר מן השמים על החילול השם הגדול בסעודת אחשורוש שאכלו שם בפרהסיא י"ח אלף מישראל רק ע"י התענית והתשובה נתהפך הכל לטובתם וזה שסיים הפסוק על כן אבל על כל דברי אגרת ר"ל מה דכתיב בראש המגלה אשר כל

העם למגדול ועד קטן היו על סעודה זאת ולא היו מוכרחים לאכול מפני כבוד המלכות שהרי יסד המלך אין אונס וע"ז אמר ומה ראו על ככה שנגזרה גזירה עלי' ומה הגיע עליהם ע"י התשובה שנהפך הכל לטובה. והנה ארז"ל כשנפל פור באדר שמח אמר נפל פור באדר פור בחדש שמת בו משה רבן ובכל זאת לא קבעו בז' באדר יען עלה לו תחלה הגורל בי"ג וכמ"ש אבל לא ידע אותו רשע כי מיתת משה לא היה ע"י איזו חטא כ"א יען הגיע זמנו של יהושע ואין מלכות נוגעת בחברתה וכן אמר הכתוב ויתמו ימי בכי אבל משה והאיך היה אפשר להתנחם על מיתת איש כזה ואמר כי מיד ראו שהגיע זמנו של יהושע כי יהושע זה היה מלא רוח חכמה וישמעו אליו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה והנה שנים מן הצדיקים שנסתלקו מקרבינו בשנה הזאת ה"ה הגאון אב"ד "במיהאלאוויטץ"' והגאון אב"ד "בטאב" שניהם זכו שמלאו בניהם אחריהם את מקומם ומי שמניח בן כמותו כאלו לא מת ובזה עלינו להתנחם ויהא רעוא שהצדיקים הנעדרים ימליצו טוב בעדינו ויקרבו לנו הגאולה בב"א.

בעז"ה מילי דהספידא על התורני מו"ה משה שווארץ מישוב קעססי כ"ד כסליו "ת " ר גאולת נפשינו.

ברבה פ' מקץ

הה"ד בכל עצב יהי' מותר, כל דבר שנצטער בו יוסף עם אדונותו היה לו יתרון ממנה שנטל את בתה "ודבר שפתים אך למחסור" ע"י שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתני אתך" נתוספו לו שתי שנים. ארז"ל במסכת ברכות גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים דאלו בירא שמים כתיב "אשרי כל ירא ה'" ובנהנה מיגיע כפו כתיב "אשריך וטוב לך". הענין מימי קדם היתה חלוקת הדעות בין חכמי יון על איזה דרך יתנהג האדם משך ימי חייו ויהא בטוח שנפשו נשארת בשלימותה, מהם אמרו ובתוכם החסיד דיאגאנוס, כי אין תקנה לאדם להשאר תמים אא"כ יפרוש מתענוגי העולם מכל וכל ולא יקח מהעולם רק ההחרכי מאוד לחייתו, לחם צר ומים לחץ לא יותר וכן בדירתו ובמשכבו יסתפקו ויעגן במאי דאפשר ואל יכסוף ליותר מכדי חייו כמפורסים מאיש היוני הזה, אכן חסידנו החובת הלבבות צווח על זה כי אין זאת דרך תוה"ק וקול אומר קרא לישעי' מבחר נביאנו אלא לתוהו בראה כ"א לשבת יצרה" ! ואמר הכתוב דרכיה דרכי נועם וגו' והענין כי לפרוש מכל וכל יהיה נקל אל האדם יותר מאשר יטעם ממתקי העולם וינזר מאשר הוא נגד רצון תוה"ק. ופירש הראב"ד בהקדמת ספרו "בעלי הנפש" עד"ז שאמר

"תאוה נהיה תערב לנפש" ר"ל אם האדם בעודו בתאותו ישברנה וישליכנה מנגד למען לא ירוץ בפרסת יצרו הרע אזי זאת תערב לנפש, נפשו האצולה מכי חשקו אור בהיר וזה "תאוה נהיה" נהיה כמו הוה על הוה לשון שבר, זאת תערב לנפש כנ"ל. וכן היה גם בבני עמינו כתה אחת אשר מדאגתה אם יתעסקו במו"מ בנקל ילכדו בפח ומוקש בעניני רבית ושמירת שבת ויו"ט ולכן השליכ' על ה' יהבם ותסתפקו במיעוטא דמיעוטא ואמנם כי מתוה"ק נראה להיפך כי האיש הישראלי יתעסק בעסקיו אבל יאמין באמונה שלימה כי

ההשתדלות והחריצות הבל והגזירה אמת!

כמו שאמר שלמה המלך ע"ה בשיר המעלות אשר לו "שוא ככם משכימי קום וגו' כן יתן לידידו שנה ואמנם הנסיון רב וגדול עד"ז אבל לפום צערא אגרא. וע"ז אמרו גדול הירא שמים הנהנה מיגיע כפו מירא שמים הפורש עצמו מכל מו"מ, ואמר הכתוב "אשרי כל ירא ה' " הן העוסק במו"מ הן הפורש מיראת חטא אבל אם הוא נהנה מיגיע כפו אשריך וטוב לך וע"ז כיוון הכתוב חם האדם אוכל בעצבון לחמו באותו עצב יהיה מותר כיוסף הצדיק אבל אם הוא משתדל ג"כ במו"מ ויארע לו לפעמים נסיון יבטח בה' ולא באדם פן יארע לו ג"כ כיוסף עם שר המשקים שאמר הכתוב ולא זכר שר המשקים את יוסף העבירו מעל זכרונו ועי"כ וישכחהו. והנה האיש משה אשר מוטל בזה בא הנה לשוראן ושימש תחת יד הגאון המנוח מו"ה יעקב מאיר צבי זצוק"ל ואח"כ נשא אשה יראת ה' ואביה למד אותו אומנות הובחות והי' ירא שמים בכל לבבו כאשר ניסיתי בהיותי שלשים שנה מדי שנה שבת על א' בביתו וגדל בניו ובנותיו ע"ד יראת השם ואין יוצאת ביוצאי חלציו אשרי חלקו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ.

מילי דהספידא על מות היקר ה' הזה ר' שמואל פריעדלאנדער עש"ק פרשת לך לך י"ב מרחשון תרנ"ב לפ"ק

וימת שמואל ויספדו לו כל ישראל, ויקברוהו בעירו ברמה. ואיש במעון ונועשיהו בכרמל וגו' ובמדרש "כל ישראל ספדוהו, הרשע זה עשה מרזיחין" הענין, כל איש אשר יראת ה' בלבו ויודע בנפשו, כי לא יצא י"ח מול הגומל חסדים יתפלל תמיד בעד טובתן של צדיקים, כי תולה טובתו בזכותן כמאמר רז"ל "כד דמיך ר"ז אהדרו בתיובתא, ואמרי האידנא מאן תגן עלן ? אבל האיש היה דר במעון ר"ל בהיכל כלו כבוד, ומעשיהו היה בכרמל, ביער ולא היה מפחיד משום סבה, כי אינו מצוי נזקין ביער וכרמל ותלה טובתו

בטבע, אשר על כן, אף דכל ישראל ספדו את שמואל ברמה, כמ"ד בחזקיה מלך יהודה "וכבוד גדול עשו לו במותו" האיש הזה לא שת לבו לזאת, "ויהי לעשרת הימים" ואמרו רז"ל אלו עשרה הימים שבין ר"ה ליוה"כ, וכלפי שלא נצטער אפילו על מיתת צדיק כזה, לפיכך "ויגוף ה' את נבל.

ואמר הכתוב "בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה" וד' רז"ל "עתיד הקב"ה לעשות צל לחופה לעומלי מצות אצל עומלי תורה" ואמנם מ"מ יש חילוק בינותם, כי האיש אשר פקח עינו וראה כי אינו מוכשר לעמול בתורה ומשיא בתו לת"ח כמו שעשה ה' שמואל אשר אנו עסוקין בהספידו, ומארחו על שלחנו וקיים בזה "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה" וה' הטוב כבר רצהו ואינו כי לקח אותו אלהים, אבל בת"ח נוהג מדה אחרת, כל ת"ח מדדו לו חלקו מהר סיני וע"ז אנו אומרים "ותן חלקנו בתורתיך" וכ"ז שלא הוציא חלקו אל הפועל השי"ת יאריך ימיו, וז"ש לעוה"ב, "בצל החכמה בצל הכסף" אבל בעוה"ז "יתרון דעת החמה תחיה בעליה.

אמר דוד המלך ע"ה בקינתו על יהונתן נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים, כוונתו על אמו שאהבה את יהונתן וחוטפתו כונו שד' חכז"ל על נעות המרדות ואמר כי בכל מקום אהבתך אלי אף שאתה יודע כי אמלוך תחת אביך כמו שאמר יהונתן אתה תמלוך על ישראל. רבותי! כן קורא אני על היקר הלזה שראה משרת אביו הגאון אב"ד זצ"ל לפני פה בידי, ובכל זאת אהבני וכבדני.

בעז"ה דרוש לז אדר פרשת תצוה ובו הספד על הגאונים מו"ה אהרון צבי ווינבערגער רב במארגע-רעטהען, שמואל יונגרייז רב בפעהער דיארמאטה עקיבא קארניצער ראש ב"ד בקראקא, ברוך עקפעלר רב בטשוס, שמואל גינס הרב באב- ראהאם, יוסף פריינד רב בקאלאטשא, אליעזר ליב רב באלטאנא, יצחק פאללאק תושב באני-האד, והרבני מו"ה יחיאל שלעזינגר תושב פ"ב,והרבני הקצין מו"ה ליב הירש קאנן בפ"ב והיקרים ה' חיים צבי אברוין, ושמואל פריעדלענדער תושבי שוראן.

בתנחומא פרשת תצוה "שמן זית זך, כתית למאור" בנוהג שבעולם אדם שיש לו שמן רע הוא מדליקו בנר והיפה נותן בתבשיל ובמקדש לא הי' כן אלא זך כתית למאור ולא כתית

למנחות. קורא אני על הצדיקים הנזכרים למעלה שקיימו בעצמם "הוה עז כנמר" הנמר הזה הוא בריה שפלה אעפי"כ לא ייירא אפילו בבני ענק, כן הצדיקים האלה אעפ"י שהיו עניים ביותר בכל זאת לא נשאו פני איש והוכיחו כקטן כגדול וקיימו הוה קל כנשר, על דבר שלא חסו על טורח גופם ונפשם להביט בעין פקיחה על אחיהם בני ישראל. וקיימו בעצמם, רק כצבי אשר אף בזקנתם, אם נקראו להורות דעתם בענינים הנוגעים לכלל ישראל לא ראו על עול ימיהם, רק עפו ורצו לעשות טוב וישע לבת עמם. וקיימו בעצמם גבור כארי, ללחום מלחמת ה' נגד עריצי ואויבי תוה"ק הכל מאמצי כחם, ואמנם אההה! אחרי שמיתת צדיקים לא יעשה רושם נתקיים בנו "הצדיק אבד ואין איש שם על לב" "גלל כן" ואנשי חסד נאספו באין מבין, כי מפני הרעה נאסף הצדיק "וסיים התנא שם באבות" יה"ר שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתיך, י"ל ע"ד שפירש הגאון בעל מחצית השקל הפסוק "שאלו שלם ירושלים ישליו אוהביך" דאיתא במדרש אמר א"א לפני הקב"ה, אם בני יחטאו מה תהא עליהם ? א"ל הקב"ה יביאו קרבן ויתכפר להם אמר אברהם, בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם אמר הקב"ה הריני נוטל צדיק אחד מהם ונתכפר, וא"כ בזמן המקדש וירושלים עיר קדשינו כתיקונה ובנויה ישליו הצדיקים שלא יסתלקו לכפר על עון הדור וזה "שאלו שלם ירושלים" בקשו עלי, אשר לא תחרב כי אז "ישליו אוהביך" אלה הצדיקים הנקראים אוהבי המקום בשלוה והשקט יחיון בלי דאג דאגה כי ינטלון בעון הדור. וזה שאמר התנא יה"ר שיבנה ביה"מ במהרה בימינו' ועי"ז הת"ח ינובין בשיבה ויהגו בתוה"ק כי זה דרכם ועי"ז אותן חלקינו בתורתיך.

ארז"ל במסכת ע"א, הני י"ב שעות מה עסק הקב"ה ? ג' ראשונות עוסק בתורה שניות יושב ודן, שלישית יושב וזן מקרני ראמים עד ביצי כנים, וקשה דלא הזכיר מין האדם כלל, וכי את האדם אינו זן ? לזאת נראה דהכונה בקרני ראמים על הרשעים בכחם ותחבולותם יבטחו ואת פועל ה' לא וביטו והכוונה בביצי כנים על הצדיקים, אשר אפילו כתולעת לא יחשבו נפשם וביצי כנים הוא בריה אשר עדיין לא יצאה להויה. והנה אחר שישב השי"ת ודן את העולם והתבונן בצדקת הצדיקים וברשעת הרשעים הוא זן אח"ז בין הצדיקים בין הרשעים כתיב "נותן לחם לכל בשר" אבל המזונות לרשעים ביאר שלמה המלך ע"ה בספר קהלת ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני אלהים "יכין רשע וצדיק ילבש" ואחר כי הטרף לא להם נתקיים בהם "ובטן רשעים תחסר" כמאמר ישעיה "כים נגרש השקט לא יוכל" לא כן הצדיקים "צדיק אוכל לשובע נפשו" ואמר הכתוב "ברכת ה' הוא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" וז"נ פירוש

המשנה באבות "איזהו עשיר השמח בחלקו" אמר כי אם יש לו לאדם עושר ולא ישמח בו, זה הוא המופת אשר העושר לא לו אבל אם ישמח בו הוא חלקו והביא ע"ז "יגיע כפיך כי תאכל" אם מה שאתה אוכל הוא גמול על יגיע כפיך ומעשיך אזי יתקיים בך "אשריך בעוה"ז' כי תשמח בחלקך "וטוב לך לעוהב" וז"נ פי' הכתוב "ותח את ידיך" לשון רבים ומשביע לכל חי רצון לשון יחיד, הכוונה ימינו של הקב"ה פתוחה לצדיקים ושמאלו פתוחה לרשעים, וזה פותח את ידיך, שתי ידיך לצדיקים ולרשעים, אבל לצדיקים הנקראים חי ככתיב "ובניהו בן איש חי" להמה תפתח את ידך באופן כי תשביעם ברצון וישמחו בעשרם ומשביע לכל חי' הצדיקים כדאמרן רצון. והנה עד"ז הוא ענין השפע למזונות בעוה"ז ואמנם שפע החכמה מדה אחרת יש בה. אמר הכתיב כי ה' יתן חכמה ומפיו דעת ותבונה, ובשוחר טוב עפ"ז "כי ה' יתן חכמה" לאו"ה ומפיו דעת ותבונה לישראל, ל למלך שהיה מיסב עם קרואיו על השלחן, בא בנו מבית הספר, אמר, אבא לכל אתה נותן מנה ולי אי אתה נותן ? א"ל, בני, לכל מתוך הקערה, ולך מפי מחלקי, וזה "מפיו" דעת ותבונה. הענין החכמה שנותן השי"ת לאו"ה לא די שלא יכירי ע"י חכמתם הבורא יתברך, כ"א אדרבא, כ"ז שמוסיף העולם יישוב מוסיף השכל חרבן, כאשר אנו רואים בזמנינו, אשר ע"י ההמצאות החדשות והגדולות רק לחכמים יחשבו נפשם, אבל רובם יאמינו המקרה מאטריאליסטען, והסבה לזה מאמר רז"ל "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת" וכל המבקש להשיג חכמת האמת צריך להתחנן פני החונן לאדם דעת, לחוננהו דעה, ולזה ארז"ל "על מה אבדה הארץ" על שלא ברכו בתורה תחלה, שלא התפללו קודם לימודם, והערב כא וגו' וזה אמרם, לאו"ה יתן ה' חכמה אף שכופרים שהחכמה מאתו יתברך אבל לנו אינו נותן חכמת האמת עד שנתחנן לפניו כדרך שהתחנן בן המלך לאביו, אבל אח"כ "מפיו דעת ותבונה" ולזה אמרו בירושלמי דברכות, אהבה רבה עומדת במקום ברכת התורה, שהרי אנו מתפללין בה "והאר עינינו בתורתיך ודבק לבינו במצותיך" תורה ויראה מיושבים, ובזה מיושב קושיא אחת ששאלנו מקדם תורני אחד, חז"ל אמרו "לבן של ראשונים כפתחו של אולם ואנן כאצבע בקירה" ושאל הנ"ל, מה נשתנה חכמת התורה, שהלב נסוג אחור מחכמת העולם אשר תתרבה מידי יום ביומו וממציאים חדשות אשר לא שערום אבותינו ? אבל הענין כמ"ש אכי ה' יתן חכמה לאו"ה לפי מה שיצטרך בכל דור ודור ליישוב העולם, אבל חכמת התורה שתלויה ביראת חטא קודמת לחכמה ע"י שהיראה מתמעטת גם החכמה מתמעטת, ומעתה מובנים דברי המאמר בתנחומא שהצגנו בראש, המנחות שתכליתם

לשפע הפרנסה א"צ השכל להוציאה זך וכתית כי ה' יתן חכמה אבל המנורה שתכליתה להשפיע שפע' שפע התורה לזה צריך שמן זית השכל זך וכתית למאור.

ברבות אסתר ע"פ "בהראותו את עושר" א"ר חנינא יהודים היו שם באותה שעה אמר להון אחשורוש יכול אלקיכם דעביד לכון יותר מכן אמרו לי' עין לא ראתה אלקים זלתך יעשה למחכה לו אם כסעודה זו הוא עושה לנו, אנו אומרים כבר אכלנוה על שלחנו של אחשורוש. אמר הכתוב "ויראו את אלקי ישראל ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" הנה אונקלס ברח לו ממשמעות מקרא זה ותרגם אותו על הקרבנות שהקריבו, אבל רש"י פי' כמשמעו ופירש דהיינו דכתיב ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, שהיו ראוין לשליחות יד. וע"ז יקשה לאיזו תועלת נכתב ענין זה בתורה ? אמנם העיקר דמצינו בנביאים כשנגלה עליהם השכינה אחזים חיל ורעדה מלבד מרע"ה שהעידה התורה עליו "ודבר ה' עם משה כאשר ידבר איש אל רעהו" ואמנם הזקנים האלו זכו לראות השכינה ובכל זאת לא רפתה רוחם בקרבם והיו במדרגה גדולה עד אשר בעת "ויחזו אלקים" היו בכחם "ויאכלו וישתו" וזה שספרה לנו תוה"ק עד היכן הגיעו זקנים הללו וכן פירש רש"י בפרשת בחקותי "והתהלכתי בתוככם" אטייל עמכם בגן עדן וסיים רש"י, יכול לא תהא אימתי עליכם ת"ל אני ה' אלקיכם. וכן הי' ראוי לזקנים הללו אם גם כי עצרו כח גופני אבל מאימת השי"ת לא הי' ראוי להם לאכול וז"ש רש"י שהביטו מרוח גסה, כנושך פתו לפני המלך, והור' לנו רש"י בזה דאפילו לפני מלך בשר ודם אין ראוי לנשוך פתו לפניו. והנה אחשורש זה שיגע וטרח לעשות סעודה כרצון איש ואיש העמיד להמן שידבר על לב אנשי הסעודה שלא להתבושש מלפני המלך וכן עשו בעוה"ר, כי י"ח אלף יהודים אכלו על שלחן סעודה זאת ועל זה נגזרה הגזירה עליהם. והנה זה הי' שאלת אחשורש, אם גם השי"ת יעשה לכם סעודה, אבל לא יהיה בכם כח ליהנות ממנה מחמת רוב מורא בגילוי שכינה משא"כ אנכי מחלתי על כבודי וזרזתי אתכם לאכול, וע"ז השיבו לו "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו" ר"ל גילוי שכינה ע"ד שיהיו לע"ל עדיין לא הי' אבל לא יהיה ע"ד שיהיה רוב מורא ופחד שלא יוכלו ליהנות מן הסעודה, ולולי יהיה הגילוי שכינה עד"ז עין לא ראתה וגו' לא יהיה מן התימא שנוכל ליהנות מן הסעודה, שהרי גם על שלחנך מחלת על כבודך ולא היינו בושים ליהנות ונאמר כבר אכלנוה בימי אחשורש.

סיומא "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור" ויל"ד פור זה מאי אהני לן ולמעלה הפיל פור הוא הגורל לפני המן" למנה לי' למכתב ולתרגמו בלה"ק הוא הגורל ? לכתוב מיד הפיל גורל. הנה ארז"ל כשנפל פור באדר שמח אמר, כפל פור בירח שמת בו משה

רבן, ומה שמחה הי' לו בזה ? ומסיים המאמר, ולא ידע אותו רשע, כי בז' באדר מת משה ובז' באדר נולד משה וכתב רש"י כדאי יום הלידה לכפר על יום המיתה אמנם יל"פ בענין אחר, דהנה מרע"ה בעצמו צווח, ואמר שגם בי התאנף ה' בגללכם ויתעבר ה' בי למענכם וא"כ חטאי ישראל גרמו מיתת משה, וא"כ מידי שנה בשנה בהגיע אדר הירח שמת בו מרע"ה ע"כ יתעורר דין על ישראל, אבל באמת אינו כן, כי אם השי"ת הבטיח למשה "את מספר ימיך אמלא' שהשי"ת ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, וכן אמר מרע"ה "היום מלאו ימי ושנותי" ולא החטא גרם מיתתו, כ"א שלא הכניסו השם לא"י וז"ש רז"ל, ולא ידע אותו רשע כי ע"י שבז' אדר נולד משה ולכך בז' אדר מת משה, ומדמילא השי"ת שנותיו מיום ליום וגילה כי לא חטא גרם מיתתו מכל וכל. והנה לדעתי פור דבר אחר וגורל דבר אחר, כי בגורל כתיב "הוא הגורל לפני המן" בתחלה הפילו גורל אם המן יצליח נגד היהודים ועלה לו, ופי' במדרש לא שהגורל הי' משקר, כ"א הגורל אומר המן גורלך עולה להצלב, כי זה תכלית כל הרשעים בעולם, וכמו שאמר שהמע"ה "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה כי אז נודע ה' משפט עשה, ואמנם אחר שעלה הגורל לטובתו, הפיל פור באיזה יום ובאיזה חודש, וז"ש "מיום ליום ומחודש לחודש" ועלה לו י"ג באדר, י"ל שעלה לו י"ג, כי באותו יום כלו שבעה ימי האבילות של מרע"ה ושמח אותו רשע באותו חדש אם גם לא עלה לו ז' אדר דוקא, ובאמת אדרבא ממיתת מרע"ה ביום לידתו ז' אדר מוכח כי השלים ה' שנותיו וחייו מיום ליום וכי לא חטאו גרם הסתלקו מאתנו וזה שאנו אומרים בפיוט אשר הניא כי פור המן נהפך לפורנו כי מה שחשב המן שהיא לרעתינו היה לטובתינו ולזכר על זאת, על כן קראו לימים האלה פורים ע"ש הפור שהפיל מיום ליום ומחודש לחודש, כי בהשגחה מאתו יתברך נפל הפור באדר מרע"ה השלים שנותיו מחדש לחדש ומיום ליום וכן יעשה נא השי"ת נסים ונפלאות לשלוח במהרה משיח צדקינו אמן כי"ר.

בעז"ה דרוש לז אב ואתחנן תרנ"ב.

בתנחומא פרשת ואתחנן הרבה שמות נקראת התפלה, ואלו הן, תפלה, תחנה, זעקה, שועה רננה עמידה, נפילה, פניעה, ולמה לא התפלל משה באחת מהן, אלא בלשון תחנונים שנ' ואתחנן אלא בשעה שעמד משה ואמר לפני הקב"ה "הראיני נא את כבודך" אמר משה הודיעני נא באיזה מדה אתה נוהג עולמך שנ' "הודיעני נא את דרכיך" א"ל הקב"ה הן אני מראה לך אני מעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך, א"ל איני חייב לכל בריה כל מה שמעשה האדם מצוה, חנם אני עושה לון לא שאני חייב לכל

בריה כלום אלא חנם אני נותן להם שנאמר וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם א"ל א"כ עשה לי מצוה ותן לי חנם, לפיכך כתיב ואתחנן. ובמסכת ברכות ז' ע"א בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה, א"ל רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו, ויש רשע ורע לו, ? הכוונה, דלולי יש ג"כ צדיקים וטוב להם, כ"א כלם רע להם, היה מובן הענין, שהקב"ה עושה אוצר ממעש"ט של צדיקים, וכמ"ש "כי ה' אלהיך שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור" וכן אם היה טוב לכל הרשעים, כבר אמר הכתוב ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו, אבל מאחר שגם בצדיקים יש טוב להם וגם ברשעים יש רע להם מהו פשר דבר ? ומסקינן שם, צדיק וטוב לו, צדיק גמור, צדיק ורע לו, צדיק שאינו גמור, רשע ורע לו, רשע גמור, רשע וטוב לו, רשע שאינו גמור, ופליגי דר"מ דאר"מ שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, שנאמר "וחנותי את אשר אחון" אעפ"י שאינו הגון "ורחמתי את אשר ארחם" אעפ"י שאינו הגון, ודברי המאמר שהצענו מתנחומא הוא דעת ר"מ ונראה לבאר בספ"ק דתענית ארנב"י לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה, אלא צדיקים לאורה וישרים לשמחה שנאמר "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" ביאור דברי רנב"י עפ"י מסקנת הש"ס, דצדיק גמור טוב לו וצדיק שאינו גמור רע לו, אלא שר"נ ביאר לכו ענין צדיק גמור עפ"י מאמר ר"י הגלילי ברכות ס"א ע"ב צדיקים יצר טוב שופטן, שנאמר "לבי חלל בקרבי" פירש רש"י היצר הרע אשר הוא בקרב לבו הרי הוא כמת, רשעים יצה"ר שופטן שנאמר זכאום פשע לרשע' פירש רש"י היצה"ר אומר לרשע "אין פחד אלקים לנגד עיניו" בינונים זה וזה שופטן שנ' "להושיע משופטי נפשו". והענין, כי הצדיק גמור הוא כופה את יצרו ע"ד שלא יתגבר בו ולא יתגרה בו כלל וכלל, והיינו "לבי חלל בקרבי" ואחרי כי השם יתברך רואה אשר הצדיק הזה נעקר יצרו הרע מקרבו ואין לדאוג ממנו, אשר אם ישפיע לו השי"ת טובה יבעט בה אחרי כי חמדת עוה"ז נעקר מקרב לבו וע"ז מסקי' "צדיק גמור צדיק שטוב לו" גם בעוה"ז. ואמנם יש כת צדיקים שלא הגיעו למדרגה זו כ"א מקיימין בעצמן לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר וענין הרוגז שיהי' בכל עת בפחד מהיצה"ר ולא יאמין בעצמו וע"ז נאמר "רגזו" כלומר פחדו מהיצה"ר "ואל תחטאו" ולצדיק כזה יסגור ה' בעדו שלא יפול ברשת היצר הרע ולא ישפיע לו טובה שאינה צריכה כי אם צריך להשקיט תאות היצה"ר גם ייסורין יבאו עליו, ככתוב "וה' חפץ דכאו" וד' רבותינו זה צדיק שבאו עליו ייסורין וזה צדיק כי אינו חוטא אבל עדין אש היצה"ר לא כבה ממנו ונקרא צדיק שאינו גמור וזה גם בינונים זה וזה שופטן כי היצר טוב עם יצה"ר נלחמים בקרבו ומה"ט רבה, דאמרינן במו"ק שהיה מלומד בייסורין שונים, עוני ורש ושכול בנים, וקרי אנפשי' כגון

אנו בינונים, וזה מאמר רנב"י "לא הכל צריכין לאורה" שיאיר ה' יתברך עליהם למלט נפשם, ע"י מניעת טובה "ולא הכל לשמחה" שישמחו בהשפעת טובו" אלא צדיקים שאינם עדין ישרי לב ואינם יכולים לקחת על נפשם "לבי חלל בקרבי" המה צריכים לאורה, ועליהם נאמר "אור זרוע לצדיק" ויש רמז לדברינו בשם היוצא מפסוק הזה ס"ת קרע, כי ע"י העוני נקרע השטן, הוא היצה"ר, אבל לישרי לב שאין עקמימות בלבותם המה הצדיקים גמורים אשר טוב להם שמחה. וברשעים הוא להיפך, הרשע גמור שעליו נאמר "נאום פשע לרשע" ואבד היצר טוב הוא רשע גמור, ורשע כזה מאחר שהוא כופר בעיקר אין לו זכות גם אם ירבה מע"ט כי אין כוונתו במעשיו לעשות נ"ר ליוצרו שהרי לא מאמין בו, אבל הרשע שעדין פחד אלקים נגד עיניו ישפיע ה' לו טובה אולי ישיב אל לבו וישיב אל ה' וירחמהו וז"ש "וחנותי את אשר אחון' היינו הרשע שאינו גמור אבל בכל זאת רשע הוא' והקב"ה יתן לו חנינה, "ורחמתי את אשר ארחם" מלשון "ארחמך ה' חזקי" לשון אהבה והיינו ורחמתי, את אשר אוהב הוא הצדיק גמור שיאהבהו ה' ית' ואמנם אם זה באור הכתובים כאשר הצענו, אנו צריכין לדברי הרמב"ם בהלכות תשובה, כי אין אנו יודעין לדון בין צדיק לרשע כ"א ה' לבדו האל' דעות, כי אם לפעמים יש זכות ששוקלת כזכיות הצדיק וכן עבירה אחת אצל הצדיק אה יש בה חילול השם שוקלת כרשעתו סל רשע ומה"ט קאמר ר"מ "אחת לא הודה לו" ר"ל אם גם אודיעך דרכי בכל זאת לא תבין מאומה, כ"א נקוט בידך וחנותי את אשר אחון אעפ"י שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אעפ"י שאינו הגון וביאר המאמר הנ"ל. כי עפ"י דעת זאת תפס משה בלשון ואתחנן ואמר חנני אעפ"י שחטאתי לפניך לא אגרע מהרשע שאינו הגון שתרחם עליו.

סיומא בפסיקתא איכה רבתא, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה, תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, ועכשיו שאין אתם זוכים אתם קוראים תבא כל רעתם לפניך. אמר הכתוב "והביאתים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים" וארז"ל במסכת כתובות ה' ע"א דרש בר קפרא גדולים מעשי צדיקים ממעשי שמים וארץ, דאלו במעשי שמים וארץ כתיב "אף ידי יסדה ארץ וימינו טפחה שמים" פירוש ביד אחת, ואלו במעשי צדיקים כתיב "מקדש ה' כונני ידיך" שתי ידים, הענין ע"ד שכתב החו"ה, אשר אם יתבונן האדם בארץ יראה בעיניו ובלבבו יבין כי הכל מחשבת בורא אחד, כי ארץ ושמים כבית ועלייה, הארץ הוכנה להשפיע ליושבי תבל מאדם עד בהמה כל מחסורם, אבל ההשפעה הזאת תלויה בשמים ומשם קר וחם, קיץ וחורף, מטר ויובש, ולזה אמר בארץ "ידי יסדה" מצד עצמה מימי בראשית השמינה היא אם רזה, אבל מה

יקרא בכל עת עלי הארץ הזאת וימיני טפחה שמים שמה ימיני בטפחות לפי חסדי הנקרא ימין תמדוד להם כפי פעלם, אם לטעות אם לעקר, אם לזול אם ליוקר וקרא הנביא לזה יד אחת, כי אף אשר עפ"י השכל הישר ישפוט האדם הישר, אשר הארץ וגם שמים לא נתהוו במקרה, בכל זאת יש אלפי רבבות המכחישים וכופרים בזאת, אמנם בהיות המקדש בנוי על מכונו וענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה ובבית שבנה שהמע"ה כמו כן כתיב "יה' אמר לשכון בערפל", אז היתה האמת נגלה ועל עת כזאת אמר הכתוב "מקדש ה' כוננו ידיך" שתי ידים, והיה נגלה כבוד ה' יותר, אף שהיה רק מעשה צדיקים ממעשי שמים וארץ, ואמנם לשון הכתוב "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך" יש לפרש עד"ז, כי אם גם בב' בתי מקדשות, המשכן ובית שבנה שהמע"ה היה גילוי שכינה, בכל זאת אשר בא והביא היה מאמין, אבל לא בהם כח להשפיל הכפירה לגמרי שהרי עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום, וירבעם בן נבט העמיד עגלים אף שהיה ביהמ"ק קיים, לא כן בבית הזה שאנו מקוים ומיחלים לו כתיב "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" ואמר "ואני אהי' לה חומת אש סביב" ואז יתקיים "ביום ההוא יהיה ה' אחד" וכל הרשעה כלה כעשן וגו' וזשה"כ "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" אבל לפי שעה לא יהי' כ"א "מכון לשבתך פעלת ה". גד החזה צוה את דוד לבנות בית בהר המורי' ועליו נאמר "אל המקום אשר יבחר ה' והיינו פעלת ע"י אחרים, אבל הבית האחרון יהיה "מקדש ה' כוננו ידיך", ואז ה' ימלוך לעולם ועד"! ואמנם היום ההוא בידינו לקרבו, כמו שכתיב "היום אם בקולו תשמעו" ואיתא בירושלמי מסכת מעשר שני בנין ביהמ"ק יהיה קודם ביאת המשיח, ולכך אמרו רז"ל מהרה יבנה בית המקדש, ולא אמרו מהרה יבא משיח, והיינו כי ע"י בנין ביהמ"ק יתקיים וראו כל העמים את כבודו, וז"ש המאמר אלו זכיתם הייתם קוראים "תביאמו ותטעמו עד מקדש ה' כוננו ידיך" ואמנם כשאין אנו זוכין ח"ו הבטיחנו תוה"ק "כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם" ואמתי יהיה זאת ? "כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" מעצמם, אז יקבל השי"ת לפניו רעות שונאינו ויקוים "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום" וזה סוף המאמר, ועכשיו שלא זכיתם אין לכם תקוה כי אם לומר "תבוא כל רעתם לפניך" ואמנם ע"י ביהמ"ק יתקיים "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא בשם ה' ויתקיים "ה' אחד ושמו אחד" וז"ש והביאותים אל הר קדשי ושימחתים בבית תפלתי וע"י מה יהי' השמחה ? "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים" ומאחר שכל העמים יכירו האמת תהיה האמת קיימת לנצר אמן כי"ר בב"א.

בעז"ה דרוש לערב ראש חודש אלול שנת התרנ"ב לב"ע בקהל יראים איפאלישאנה.

ברבות ר"פ שופטים אל תהי מלגלג בדין שהוא כרבויי אחד מרגלי העולם למה ששנו חכמים על שלשה דברים העולם קיים על הדין על האמת והשלום, תן דעתך שאם אתה הטית את הדין מזעזע את העולם שהוא אחד מרגליו, ורבנן אמרו קשה הוא כחו של דין שהוא אחד מרגלי כסא הכבוד, מניין שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך. המוקשה במשנה דלעיל על שלשה דברים העולם קיים, שהוא סותר למה ששנינו בראש הפרק, על שלש' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילת חסדים, ונראה לבאר בתחלה פירוש המשנה הזאת המוקדמת, דיש לדקדק למה לא שנו עבודה תחלה, שהרי העבודה התחיל בה אדם הראשון כמו שדרשו חז"ל ע"פ "שור מקרין ומפרי" ? והתורה נתנה למרע"ה יותר מאלפים שנה אח"כ. ונראה דבאמת ענין העבודה היה מצוי בעולם אף קודם שנתנה תורה מן השכל האנושי שמחייב עבודת מי שמקבל טובה להמטיב עמו, אבל ע"י עיון זה יצא בימי אנוש ע"א לעולם ככתוב אז החל לקרוא בשם ה'" והענין דהשכל האנושי אינו מסכים שישב הבורא הכל בקירוב עם בריותיו יושבי תבל, אשר כלא חשובין אשר ע"כ אדה"ר וקיין והבל שנגלה השי"ת להם עבדו וזבחו לה' אבל מאותו דור ואילך לאחר שנגרש אדה"ר מג"ע לא זכה איש לגילוי שכינה ועלה על דעתם כי השי"ת רק על השמים כבודו, כמו שאמר דוד המע"ה בשמם "רם על כל גוים ה'" אבל על השמים כבודו, ואשר רצה לחשוב כי השי"ת משגיח בשפלי ארץ בזו אותו, וזה הענין "אז החל לקרוא בשם ה'," כי היה חולין בעיניהם לקרוא בשם ה', אמנם בא נח ונתגלה השי"ת לדבר אתו אז התחלה האמונה האמיתית להתנוצץ בארץ ובצאתו מן התיבה הקריב קרבנות לשם ה', וכתיב "וירח ה' את ריח הניחוח" ונשבע שלא להביא עוד מבול לעולם ושם בן נח לבדו נחל האמונה מאביו נח וכמו שאמר נח בעצמו וישכון באהלי שם" כי ראה נח אשר חם ויפת אינם מוכנים לקבל האמונה האמיתית ואחרי מותו ישובו לאמונת דור אנוש וכמו שעלה בהם. ועשרה דורות אחרי נח נתגלה השי"ת לאברהם וצוה אותו על המילה למען יחקק בזרעו ע"י הברית הזה, אשר בורא שמים וארץ בעצמו נתגלה לאברהם וצוהו על המילה. וכל זמן שהיו צאצאי אברהם חותמים בניהם באות ברית קודש נתקיימה האמונה האמיתית ביניהם עד שפסקו במצרים מלמול והיו שטופים בע"א כמו שספר הנביא יחזקאל מהם, שנ' להם על פי נביא איש את שקוצי עיניו השליכי ובגילולי מצרים אל תטמאו ולא אבו לשמוע" לזאת אחר שהרבה השי"ת

אותותיו ומופתיו בארץ מצרים עד שאמר פרעה "ה' הצדיק" חלף מה שאמר בתחלה "לא ידעתי את השם" לאמור וכי השם יתברך משגיח בתחתונים ומה גם בני ישראל שקיבלו האמונה האמיתית צוה השי"ת את משה טרם צאתם מארץ מצרים לקיים ברית אברהם ואח"כ ראוים לאכול מן ולהקריב קרבן פסח והיה רצונו יתברך לחזק שוב ע"י ברית זה האמונה האמיתית כי ה' הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מלבדו, כמ"ש פרשת ואתחנן "אתה הראת לדעת" בעיניך ראית כי השי"ת משגיח בתחתנים ומה גם בקרבתם לפני הר סיני שאמרו כולם "כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש ויחי" ואחרי שהשרשה ע"י נכסי מצרים ומתן תורה האמונה הזאת בקרבם אז צוה השי"ת בספר ויקרא על העבודה, וזה ששנו חכמים תורה ואח"כ עבודה שתהא עבודה נמשכת מקבלת התורה ולא מפאת השכל העיוני הכוזב. ואמנם ענין גמילת חסדים ומה גם לשון "חסדים" ולא חסד בלשון יחיד, נראה לבאר במה שאמרו חכז"ל ברבות פרשת משפטים אמר דוד המלך ע"ה לפני הקב"ה, "ישב עולם לפני אלקים" שיהיו בני אדם ניזונים מידו של הקב"ה בעצמו ולא יצטרכו זה לזה, והשיב לו הקב"ה "חסד ואמת מן ינצרוהו" וצריך ביאור תינח חסד אבל אמת מה ענינו כאן ? אמנם אמרו רז"ל במסכת ערכין, בזמן שהעני בא אל העשיר ואמר לו פרנסינו! אם מפרנסו עליו כתוב עשיר ורש נפגשו מאיר עיני שניהם ה' " ואם לאו שעושה כולם ה' " מי שעשאו לזה עשיר עושה איתו עני, עני עושה אותו עשיר שיאר הענין נאמר קהלת ידוע תדע "ברבות הטובה רבו אוכליה" אם השי"ת ירבה נכסיך ישלח לך עניים הרבה "ומה כשרון לבעליה כ"א ראות עיניו" די לך שאת ממונה מפי השי"ת להיות שלוחו לזון עניים, והנה בטענה זאת בא העני אל העשיר מבקש, פרנסינו' ואם מפרנסו "מאיר עיני שניהם ה' "העני הנחהו השי"ת אצל מי שהכין לו מזונותיו והעשיר מאמין כי הוא רק שליח השי"ת, ואם לאו, שעשיר גוער בהעני הקב"ה נוטל הטובה שמסר בידו, ומפרנס בעצמו העניים, הרי דאם החסד חסד של אמת ע"י החסד שעושה העשיר עם העני מתפרר "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" וזה שהשיב השי"ת לדהמע"ה אם אנכי אפרנס העולם לא יאמינו בי, כי אם יתלו הכל בכחם ועוצם ידם, אבל עכשיו אחרי זה יראו "כי לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר" ויעשו זה עם זה חסד של אמת יכירו כי אני אני הוא המשפיע. ולזה אמר "חסד ואמת מן ינצרוהו"' החסד מברר האמת בעולם, ואמר הכתוב "ואל ירע לבבך בתתך כו' אם אתה מאמין כי לכך בא העושר לידך ולמה זה ירע לבבך ? אטו האמונה על הקופה של צדקה ירע בעיניו לזון עניים, הרי לכך נתמנה. ואמנם תדע "כי בגלל הדבר הזה שאתה מאמין וכי אתה רק שליח השי"ת יברכך ה' אלקיך" וזה שאמרו רז"ל יותר

ממה שבעה"ב עושה עם העני, עושה העני עם בעה"ב כי אם יתקיים ע"י העני בבעה"ב, יברכך ה' אלקיך "ברכת ה' הוא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" כי בחסרון האמונה שהכל מה' נאמר מרבה נכסים מרבה דאגה, לא כן במי שמאמין שהשי"ת הוא הנותן יבטח בה' ולא ידאג, וזה ענין העבודה שהיא האמונה ואח"כ גמילות "חסדים" לשון רבים, חסד שעושה בעה"ב עם העני וחסד שעושה העני עם בעה"ב ע"ד שביארנו. והנה זה פירוש על שלשה דברים העולם עומד, כי שלשה דברים האלה מעמידין העולם, כמאמר הכתוב "אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם" ושאר הברכות, אמנם השי"ת ארך אפים, וגם בעת שלא יקיימו שלשה עמודי העולם ישפיע עדין להם טובו, אבל אחת הוא שאין השם יתברך יוכל להביט, אם ירבה חמס בעולם ואיש את רעהו חיים בלעו כמו שמצינו בדור המבול, שהיו עובדי ע"א ומגלי עריות, כי שניהם בכלל "כי השחית כל בשר את דרכו" כמ"ש רש"י שם, אבל בכל זה לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, שנאמר "קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס" אמ"ש רש"י על פסוק זה, ואמנם אם נעשה דין בעולם ממילא אין מקום לחמס, אבל הדין הזה צריך להיות דין אמת לאמתו, ע"ז אמרו רז"ל כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה, כי ברא העולם והדיין שדן דין אמת לאמתו מקיימו, ואמנם אם גם הרשיע הדיין את הרשע, ארז"ל וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את הדין ועי"ז ת"ח מרבים שלום בעולם והשלום הוא קיום העולם כמו שאמרו רז"ל, חטא דור הפלגה היה גדול מחטא דור המבול שפשטו ידיהם בעיקר ובכל זאת לא הי' עונשם קשה כ"כ מפני שהי' שלום ביניהם וביאר הענין הרמב"ם בח' פרקים, כי כל זמן ששלום בעולם בנקל יוכל כל דור של רשעים להתהפך לדור צדיק. אמנם אל יפול לב אדם עליו, אם השלום כ"כ גדול מדוע הסכימו גאוני זמנינו להפרד שלומי אמוני ישראל מעל הכת הנקראת פארטשריט ! ע"ז כתב רש"י בשיר השירים על פסוק "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקב הצאן" בעקבי אבותיך ואז "ורעי גדיותיך על משכנות הרועים" הנה בעת נבנה בית שני באו אבותינו לשאול את פי הנביא זכרי', אם יוסיפו עוד להתענות הד' תעניות שגזרו בחרבן הבית ? והשיב להם הנביא "הצומת יהיו ליהודה ולישראל לששון ולשמחה ולמועדים טובים, וסיים והאמת והשלום אהבו" נתנבא זכרי' בזה, כי בבית שני יהיו להם מלחמות שונות עם השקר, והזהירם שלא יטו אחרי השלום כ"א רק עם האמת והנה המלחמה הראשונה היתה להם עם הכותיים שבעל כרחינו רצו לסייע אותנו בבנין ביהמ"ק ונחמיה בן חכליה השיב להם "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" ובכל זאת התגוררו בתוכינו כמה מאות שנה עד שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים ועשאום כנכרים לכל דבריהם. ואח"כ עמדו כת

צדוק וביתות שהיו כופרים בתורה שבע"פ ואמרו שבתורה שבכתב מאמינים והשיב עליהם הרמב"ם בפרקי אבות, אם היו מאמינים בתורה שבכתב, הלא שמה כתיב לאמר "וקמת ועלית ועשית ככל אשר יורוך" אמנם באמת היו כופרים בכל, וכמו כן ברבות הימים הובדלו מכלל ישראל. וכן היה הענין סמוך לחורבן בית שני עם הנוצרים כי היה אומרים, שלא באו לגרוע מתורת משה כ"א להוסיף וכמה מאות שנים מלו את בניהם ושמרו שבת, ואמנם חז"ל שהבינו, כי כל המוסיף גורע נבדלו כמו כן מהם. והנה בשנת תקע"א קנו בעיר האמבורג נגידים והקימו להם בית הכנסת חדשה עם קאהר וכיו"ב ואמרו, כי ע"י החדוש הזה יורם אמונת ישראל יותר מעלה וקדושי עליון שהיו בימים ההם, הגאון מהר"ם בנעטה, ר' עקיבא איגר החתם סופר ושאר צדיקים זכר כולם לברכה פרסמו בקונטרס "דברי הברית" שלא לכרות להם ברית ועי"ז נשארה קהל האמבורג קהלה מפוארה, והכת הזאת נמנעו מלמול את בניהם, ובעיר וויען בנו כמו כן ביהכ"נ כזאת ואחר כלות מאה שנה עשו יובילעום על זאת. והיה כתוב בעלה "פעסטער ללאיד" כי מכל האנשים, אשר בנו את ביהכ"נ בוויען לא נשארו כי אם ב' משפחות ישראלית והשאר המירו דתם, ואנן מה נענו בתריי' בעיר גדולה פעסט דרש הרב בקהל יראים אשר יש דחנוען ת"י, אשר יותר משלש מאות נערים נמצאו במאטריקעל של הפארטושריטט שכא נמולו. השבת קודש נאבד מהם לגמרי, ולא זה שהשבת כרמס ברגל, עוד יעידו פנים לשורר בע"ש שמור וזכור לקראת שבת, יאמרו דרך מעלה, דרך לעג וקלס רכה במנוחתינו. זה שנתים בנו בית החולים ובעת חנכו עמד אחד מיוחד שבהם ודרש להם: על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל עבודה וגמ"ח, והנה תורה ועבודה כבר פסקו אבל גמי"ח נשאר, והודה בעצמו כי רק גמי"ח נשאר לישראל. ונשאל, וכי גמי"ח בזה"ז לישראל לבד הוא קנין ? וכי הגעזעללשאפטי העומדים בכל סכנה להציל בפעסט ובוויען (רעט- טונגסגעזעללשאפט) ישראלים המה ? ובלי ספק במעוט הזמן כשם שנשכח אתם ש"ק כך ישכח אצלם ברית קדש, מהם ומכל הדבקים בהם, אשר על כן, אחינו בית ישראל ! עלינו הציווי ללכת בעקבי הצאן, בעקבי אבותינו וכאמור להם "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" אנו בעזרת השי"ת נגדל בנינו לתורה ולעבודה ומדת גמי"ח היא תדבק מאליה בזרעו של אאע"ה כמו שארז"ל:

כל שאינו רחמן, ביישן וגמול חסד אינו מזרעו של אברהם אבינו. ואתם לכו בדרך אשר בחרתם לכם ובכל זאת לא נשגיח עליכם להטותכם אלינו ואתם לא תשגיחו עלינו ובשם ה' נלך לבטח דרכינו ונקיים והאמת והשלום אהבו, לא זולת.

בע"ה חידושי אגדה לסיומא דמסכת פסחים

ש"ק פרשת שלח תרנ"א.

לשהי מכילתין פלוגתא דר"י ור"ע אי ברכת הפסח פוטרת של זבח או לא והיינו אי זריקה בכלל שפיכה. בהבטה לפ' איזהו מקומן, נמצא כי בכל הזבחים עד עולה בכלן תנן שירי הדם היה שופך על היסוד ומעולה ואילך לא נזכר ענין יסוד כלל רק בשלהי הפרק שוב תנן מתנה אחת ובלבד שיתן כנגד היסוד. ונבאר בע"ה. תנן במס' מדות, המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים, עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמצא כי היסוד הי' שלשים ושתים על שלשים ושתים, יש לרמז בזה. כי העולם נברא מאת יוצר הכל בשלשים ושתים נתיבות חכמה, ועוד בה כי "לב" בגימט' שלשים ושתים וע"ד שלבינו לשמים ככה לב אבינו שבשמים לנו, ככ' "אני לדודי ודודי לי" והנה תכלית הקרבנות לקרב לב המקריבים אפי' הי' לעבר חוטאים לאבי' שבשמים ולזה נקראו קרבנות. ולהוציא מלב הטפשים, האומרים על השמים כבידו ומלב הרשעים האומרים, אין אלקים, ולהורות על זאת אחר שכפר הכהן בדם בין בפנים בחטאות הפנימיות בין בחטאות החיצונה על ד' קרנות היה שופך שירי הדם על היסוד לומר אני מאמין כי בל"ב נתיבות החכמה ברא השי"ת עולמו, ככ' "ה' בחכמה יסד ארץ" וע"ש מקרא זה, דכתיב בי' יסד נקרא יסוד. ואמנם באותן הטעונים שתי מתנות שהן ארבע, רמז, כי הארבע רוחות ה' הכינם ושמים א"צ לשפיכת היסוד ובבכור מעשר ופסח מתנה אחת לומר, כי אחד יחיד ומיוחד מאתו הכל וע"ז מורה הבכור ואח"כ ומידך נתנו לך זו בחינת המעשר וצריך מתנה אחת אבל לכוין כנגד היסוד:

ואמנם פסח זה הוא עיקר אמונתינו ככ' "והיה לאות על ירך כי בחזק יד הוציאך ה' ממצרים" ומה"ט פסח בשפיכה מקרוב כי בעינינו ראינו כי לה' הארץ וכיו"ב ושאר הזבחים בנוים על אמונת יציאת מצרים ומה"ט זריקה מרחוק ומודה ר"י דאין שפיכה בכלל זריקה דאמונת יציאת מצרים אין דומה לה והיא היסוד העקרי אבל דברי ר"י, מי שמפקח עיניו ורואה מדי יום ביומו הנסים הנעשים לנו ועומד תמיד מקרוב ולזה שופך דם הזבח על היסוד זריקה בכלל שפיכה, ולכך ברכת הפסח פוטר מברכת הזבח אבל ר"ע סבר דצריך לרמז בעת הקרבת הזבח על מה הוא מרמז, רצה לומר, אף כי לע"ע בעוה"ר ה' מרחוק יעמוד ואין לפנינו כיסם גלוים בכל זאת עודנו משגיח עלינו מן החלונות מציץ מן החרכים, ולזה אמר, אין זריקה בכלל שפיכה ואין ברכת הפסח פוטרת של זבח, ויש לחבר עד"ז תחלת המס' לסופה, ע"ד נעוץ סופה לתחלתה, כי

פתח התנא המס' באור לארבעה עשר כוונתו, בהגיע ארבעה עשר בניסן ונתחיל לספר ביצי"מ ולעשות הפסח במועדו, אשר על ידו תאיר לנו אור האמונה עלינו לחפש על ההרהורים שעברו ברעיונינו מארבעה עשר שעבר עד ארבעה עשר זה ונטהר לבינו ליום הזה הבא לקראתינו, ומה"ט צריך בדיקה לאור הנר וגמרינן בגמ' להא מדכתיב אחפש את ירושלים בנרות הכוונה ע"ד שאמר הכתוב "בעת ההיא אשפוך רוחי על כל בשר" כי יהי' תוס' נשמה הנקראת נר' ככ' "נר אלקים נשמת אדם" וכתיב בהדיא "חופש כל חדרי בטן" וז"ש התועלת מקרבן הפסח צריך שיהי' גדול כ"כ עד שאור לארבעה עשר יגרום לבדוק השאור שבעיסה שבנו לאור הנר, ולאור הנשמה והיינו "הדרן עלך" מסכת פסחים. כשאתה מסיים מסכת פסחים יהי' הדרך [מלשון הוד והדר] עלן, עלינו, מס' פסחים " ונבוא בע"ה לבאר מ' ר' שמלאי סוף מכילתין, כי יל"ד מה עלה ע"ד ר' שמלאי לומר, כי מצוה זו של פדיון הבן לא תהא צריכה שהחינו ולכך לא יהא האב מברך דאל"כ יברכו שניהם הכהן על המתנה והאב על המצוה ולזה נבאר תחלה הפסוק המוקש' מאוד בפ' שניי' של תפילין "כי ישאלך בנך מה זאת ומתוך התי' כי על קדושת ופדיון בכור קאי השאלה ומה הביא להבן התם לשאול דווקא מה זאת ?? אמנם בנתבונן הדין עמו כי תחלת שליחות מרע"ה אל פרעה היה "ואם מאן אתה לשלח, הנה אנכי הורג את בנך בכוריך" וכן היה וא"כ רק על המצרים נגזרה גזירה ולמה אנו צריכין להקריב בכורי בהמותינו ולפדות בכורות בנינו והיינו מה זאת ? והשיב לו הכתוב כי באמת הי' מן הראוי, אשר ע"י האותות והמופתים יעזבו ישראל עצביהם ואמונת מצרים, אשר היו הבכורים קדושים בעיניהם מחמת שמזל טלה שהיו עובדים לו הוא בכור למזלות כי בניסן נתחדשה החמה, אבל לא כן עשו עד כי הוצרך משה לאמר להם, משכו ידיכם מע"א ומדה"ד הי' טען הללו עובדי ע"א והללו עובדי ע"א, מה נשתנו אלו מאלו? ועי"כ הוצרך לומר ועברתי בארץ מצרים "אני ולא אחר' ואני לא אתן המשחית לבא אל בתיכם" וכ"ז נכלל במה שאמר הכ' "כי בחזק יד הוציאנו ה' מארץ מצרים " ולפי הכלל אשר בידינו, כי ענין בחוזק יד הוא לפנים משורת הדין שהגביר משרע"ה על מדה"ד ואעפי"כ שהיו אבותינו שטופים בע"א הרג ה' המה"ר רק כל בכור במצרים ויחסך הכ' על כבודינו ולא גלה, אבל ההיפך מובן ממילא במה שאמר ומעתה לא יקשה לך כי אם ע"כ אחרי שעשה ה' עמנו לפנים משורת הדין "אני זובח לה' כל פטר רחם הזכרים ובכור בני אפדה" ונרא' כי מיד ניתן הפדיון לבני לוי על דבר שלא עבדו ע"א. וזה הי' ספק ר' שמלאי מאחר דמצות פדיון הבן גנאי לאבותינו אם שייך עליו שהחינו ומסקי' כי אין לנו לחקור על טעמי המצות ואבי הבן מברך שתים.

בע"ה דרוש לער"ח אלול פ' שופטים תרנ"א יישוב טארדאשקעד

שופטים ושוטרים וגו' בתנחומא זשה"כ "מגיד דבריו ליעקב, חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום" ופי' שם בתנחומא:
אעפ"י שנצטוו בני נח על הדינין, כדדרשי' מקרא "דויצו ה' אלקים "אין אלקים "אלא דיין, בכל זאת משפטי תורתינו בל ידעום, וצריך ביאור באמת טעמא מאי לא הודיעום משפטיו ? ונרא' דארז"ל בריש מסכת אבות "הוו מתונין בדין " פי' הרע"ב:
שאם בא לפניך דין אחד פעמים הרבה, בכל פעם אתה צריך לחקור אולי יש חילוק בין דין זה לדין שלפניו דבדבר מועט משתנה הדין. והנה המון עם, שאינם יודעים להבחין בין דין לדין, כשיצא דין אחד מבי"ד זכות לזה וחובה לזה והדין השני הזוכה נתחייב והחייב נזכה יתמהו על כפה מה זה ועל מה זה ? והתשובה להם, כשם שבאי' והיתר תליא בחוט השערה כמ"ש רש"י ס"פ קדושים ע"פ, "והבדלתם בין הטהור לטמאה" בין נמצא סי' טריפה כשירה ובין נמצא סי' כשירה וטריפה כן הוא בדיני ממונות על אחת הרבה והמשפט לאלקים הוא, כמאמר הכתוב אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים ישפוט והנה תכלית מתן תורה לעיני כל ישראל הי' למען ידעו כל ישראל מקטנם ועד גדולם, כי השי"ת בכבודו בעצמו מדבר עם משה ועי"ז גם "בך" במשה יאמינו לעולם, ועד"ז משה קיבל תורה מסיני ומסרה עם כללותי' ופרטותי' ליהושע ויהושע לזקנים עד אנשי כנה"ג. וידוע כי ההמון שבנו נקרא "יעקב" כמו שדרשו רז"ל ע"פ "ולבית יעקב חטאתם אלו ע"ה זדונות נעשה להם כששגות, וזה כוונת "מגיד דבריו ליעקב" השי"ת הגיד מתן תורתו ליעקב למען יאמינו, כי משה קבל תורה מסיני ואח"כ מסר חקיו ומשפטיו לישראל" הת"ח שבהם למען ידעו כי הן החקים, הן המשפטים לא ראי דין זה לדין זה ומאחר לא עשה כן לכל גוי' שלא היה עדים על מתן תורה על כן ומשפטים בל ידעום, כי המה לא יאמינו בת"ח ויעשו דין אחד כחבירו ונח להם לברר הדין עפ"י שכלם ואמנם הת"ח צריכין לדעת, כי המשפט לאלקים הוא ויראה הדיין עצמו כאלו חרב מונחת על יריכ' ולזה נקראו אלקים, וזה מאמר אסף "אני אמרתי אלקים אתם" כי תדעו כי אלקים נצב בעדתכם ובני עליון כלכם אבל מאחר שתשפטו עול ופני רשעים תשאו סלה "אכן כאדם תמותון" הכוונה ע"ד שאמר ישעי' פ' ג' "עמי נוגשיו מעולל" ר"ל מלוכלכים כמו שפי' המפרשים תי' עולל שמטפח באשפה ומהיכן באו לידי זה "ונשים משלובו" הרשע הזה לא יקרב עצמו אל הדיין שישא פניו כ"א מדבר על לב אשתו והיא תסיתיהו לעשות עול ועי"ז "עמי מאשריך" ר"ל מנהיגיך" מתעים דרך אורחותיך בלעו" וזה מאמר אסף אכן כאדם שהגיע למיתה ע"י הסתת אשתו כן אתם תמותון ע"י הסתת

נשיכם ואמר "וכאחד השרים תפולו" נרא' הכוונה על שרו של עשו מאהבתו לעשו רצה "לנצח ליעקב ונפל בידו עד שבכה והתחנן לו שישלחנו, וכן אתם הנושאים פני רשעים וכאחד השרים תפולו." וסיים אחרי כי הדיינים לא יעשו משפט אין חילוק בין דייני ישראל לדייני גוים כי שניהם הולכים אחרי שרירות לבם ולמה זה מנעת המשפטים מהם וע"ז סיים קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה תנחל אפי' בכל הגוים ולמען לא יבא לידי כך שיפול הדין בידי זדים היה מן הראוי שכל הדינין יהיו ע"י בי"ד הגדול בירושלים, אמנם זה דבר שאינו מן המועיל, כי ארז"ל דיין שדן דין אמת לאמתו ופי' תוס' לאפוקי דין מרומה ולצאת מדין מרומה אי אפשר כ"א אם הדיין בקי בטיב הבע"ד ובטיב העדים ואם יפול בין הדיין עצמן ריב בענין זה אזי, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' '' ואז שני הכתות יפרשו טעמם והבי"ד הגדול יכריע אבל מתחלה "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" ועי"ז שיהיו בקיאים בטיב המו"מ "ושפטו את העם משפט צדק" ולא דין מרומה אבל הזהר שלא תכיר פנים ולא תקח שוחד ואז צדק צדק תרדוף למען תחי' וירשת את הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך.

בע"ה מילי דאגדתא ליל ר"ה ש"ק תרנ"ב.

במסכת יומא ע"א ע"א "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך' וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינם של חיים ? אר"א אלו שנותיו של אדם שמתהפכין לו מרעה לטובה. ויל"ד בהאי קרא ל' אורך ימים, ולמה לא כתב רבוי ימים כמ"ש, למען ירבו ימיכם וכ"כ כי בי ירבו ימיך. ונרא' הענין עד"ז ההפרש בין האדם אשר רוב השתדלותו בתורה לבין שאר בני האדם, כי האדם התוריי תכלית יאי חייו בעיניו עד"ז דתנן במסכת אבות, העוה"ז דומה לפרוזדור בפני העוה"ב. התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין ! ואחרי כי זה תכלית חייו יהיו הנאותים בעוה"ז תכליתם להעמיד גופו בורי' למען יוכל לעסוק בתורת ה' וסדר ארחות חיים בעולם, כהיום כן אחר, לא יתאוה לתענוגים ולא למותרות אדרבא יירא מהם שלא ישחיתו גופו ויהא בטל מד"ת. וכן אמרו בתדב"א: עד שאתה מתפלל על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיך. התפלל על מעדנים שלא יכנסו לתוך מעיך ! והמנהיג חיותו עד"ז כל ימי חייו דומים ליום ארוך אחרי כי הכל על סדר אחד ולא זה בלבד כ"א אין שינוי בעניניו בין בחרות לזקנה, אחרי כי גם בימי בחרותו לא רדף אחרי תענוגי העולם. וזה מאמר ר' נהוראי סוף מסכת קידושין "מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שמשמרתו מכל רע בנערותו ע"י שאינו רודף אחרי תענוגי העוה"ז ונותנת לו אחרית ותקוה באחרית ימיו הוא זקנתו" כי למוד הוא גם

בנערותו שלא לקחת מן העוה"ז רק ההכרחי לכלכל חייו, והביא ע"ז הכתוב "שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו' אותן בני אדם עיקר התעסקם רק בבית ה' ובחצרות אלקינו יפריחו, העוה"ז דומה להם לחצרות ה' בו יתקנו נפשם להכנס לטרקלין, הרי עד"ז עוד ינובון בשיבה ודשן ורענן יהי' יען לא יחסר לו מזקנתו להתענג בתענוגים, כי גם בנערותו מנע מהם, וזה ענין "אורך ימים" שאמר הכ' שיהי' חייו דומין ליום, כי אין שינוי והפסק בין יום לחבירו. והנה תיבת שנה פי' הרמב"ן בבראשית מלשון השנות החלום יען בהגיע זמן הנקרא שנה ישנה הזמן העבר ויש עוד לפרשו מלשון שינוי, יען כל שנה ראשונה מחברתה, אחרי כי בכל שנה מושל כוכב ומזל אחר ומכוון זה בפסוק האומר על המאורות "למועדים וימים ושנים" כי בכל שנה יתקרב כוכב אחר אל הירח ולפיהו יהיה השנה גשומה או שחונה. והנה לפי' הרמב"ן אין שנים אלא של חיים כלומר ע"פ האדמה ואמנם לפירושינו יש שנים שאינם של חיים הכוונה שאינם לטובה, אמנם במי שאמר הכ' עליו לשון אורך ימים אין שינוי אצלו יען כל אורחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו כי ההכרח אי אפשר לו להבצר ממנו ויותר מההכרח לא יקח מעוה"ז. וזה פי' ד' הש"ס מאחר דכתיב ברישא "אורך ימים" שיהיו כל שנותיו כיום א' ארוך ולגבי איש כזה וכי יש שנים שהם של חיים ויש שנים שאינם של חיים ? ומשני אלו שנותיו של אדם שמתהפכות לו מרעה לטובה, פי' רש"י שהי' בנערותו עני והי' מצפה לשלחן אחרים וחשוב כמת ובזקנותו העשיר וזכה לחיים, וע"ז אמר הכתוב "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך" אכי"ר ויש לכוון מאמרינו זה במה שאמר הכתוב "למען ירבו ימיכם, כימי השמים על הארץ" ר"ל כשם שבשמים אין שינוי בין יום לחבירו כן יהי' בכם על הארץ וזה נ' כוונת הספרי שסיים על פסוק זה וכן הוא אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" שאינו משנה מימות עולם עד עתה כן יהי' באוהבי השם וכמ"ש.

בעז"ה מילי דאגדתא לליל ר"ה תרנ"ג.

גמ' יומא ע"א ע"א "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וכי יש שנים שהם של חיים ויש שנים שאינם של חיים ? אר"א אלו שנותיו של אדם שמתהפכות לו מרעה אל טובה. וילי"ד אמאי לא מקשה הש"ס הך קו' ע"פ "כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים? ואמנם לשון ירבו ימיך הכוונה כמו שאמרה תוה"ק "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם למען ירבו ימיכם וביאור הדברים ע"ד שאמר ר' נהוראי סוף קידושין, מני אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד אלא תורה שעומדת לו בנערותו ונותנת לו אחרית

ותקוה בזקנותו, בנערותו מהו אומר "וקוי ה' יחליפו כח" הענין כי בנערותו של אדם יצרו מתגבר עליו בכל יום ובכל יום יבא לפתות את האדם בדרך אחר ואמנם העוסק בתורה יחליף בכל יום כח אחר להתגבר נגד היצה"ר החדש העומד להפילו:

ובזקנותו מהו אומר "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו" ופי' לן ר' נהוראי כי מי שעברו עליו ימי חייו בהבל ורואה כי עתו קרוב לבא הוא מתאבל לפנים על אבדן תענוגיו ודואג מה יענה ביום החשבון, באמור לו. שבעים שנה היית ע"פ תבל, מה הבאת עמך ממספר ימי חייך ? לא כן מי שעסק כל ימיו בתורה יש לו אחרית ותקוה "כי נוצר תאנה יאכל פריה" ונמצא כי יביא אתו כל יום ויום מימי חייו וכל מה שפעל ועשה במשך ימי חייו הכל נכתב לפני ה' בספר זכרון, ככ' "ויכתב ספר זכרון לפניו" ועד"ז אמרה תורה, אם תלמוד לבנך תורה ירבו ימיו כי כל ימים ספורים אחד אל אחד וכל יום שילמוד בנך תורה נקרא עליך, גדול המעשה יותר מן העושה, כי אתה הסבה להגיונו בתורה, נמצא כי גם הכ' "כי בי ירבו ימיך" מפורש וסי' דקרא מפ' לרישא:

למה ירבו ימיך ? מפני שכל שנותיך חיים לפני הקב"ה, אבל ל' אורך ימים בכ' הנ"ל צריך ביאור, ואמנם הכוונה, האדם אשר כל השתדלותו בעוה"ז בעניני מסחרו או כדומה טרם יגיע מדי יום למטרת חפצו צריך זמן להשתדלותו ולאחר שכלה מלאכתו לא יעלה בידו כ"א מה שהרויח ולא ההשתדלות והיגיעה, נמצא כי אפי' מיום הארוך לא ישאר בידו כ"א שעה אחת לא כן העוסק בתורה, עיקר המצוה כמו שאנו מברכין לעסוק בדברי תורה, כי ההשתדלות והעסק הוא שמצווה בו, נמצא לא לבד שלא יחסר לו מאומה מיום ארוך, כ"א אדרבא לפי רוב העסק ישיג ביום קצר מה שצריך ליום ארוך, ואמנם אחרי שאין יום א' לצדיקים שאינו גדול מיום אתמול לא שייך לגבי' שנה אחרי כי כל יום נבדל לעצמו, ואמנם לתענוגי העוה"ז שייך ל' שנה והיינו דקשה לן מאחר דקרא במאריכי ימים משתעי דהיינו שבכל יום יאריך יותר מיום אתמול וא"כ הכי ק' לן, אם שנות חיים, דהיינו שנים שהם חיים לעולם כדפרשנו, כה"ג לא שייך ל' שנים דהלא הימים אינם דומים אחד לחבירו ואיכה יצורף שנה מהם ? ואי בחיי העוה"ז משתעי קרא, וכי יש שנים שאינם של חיים? כ"ז שהוא אוכל ושותה וודאי הוא חי. ומשני דקרא מיירי בב' כתות, הכת האחת צדיקים מכעורים עליהם שייך אורך ימים והכת השנית בעלי תשובה דלא שייך על הזמן העבר אורך ימים, אמנם ע"י תשובה זדונות נעשו כזכיות וז"ש "ויוסיפו לך שנות חיים" כי ימי נעוריך שלא הלכת בהם בדרך הישר יתהפכו לך מרעה לטובה, תחת הזדונות זכיות.

בע"ה מילי דאגדתא לפני תקיעת שופר יום ב' דר"ה תרנ"ב.

במסכת ר"ה ט"ז ע"א

א"ר אבהו, למה תוקעין בשופר של איל ? לאמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני'. ויל"ד, איל זה מה מעליתא ומה זכות הניח אחריו, הרי ה' אנה אותו לידו בלי שום יגיעה ועמל ? ונבאר בע"ה תחלה מ' התנחומא בפ' עקידה "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם וכו'' ולמה ב' פעמים שהיה ממהר והלך לשחטו. "ויאמר אל תשלח ידך אל הנער" א"ל מי אתה ? א"ל מלאך, אמר לי' כשאמר לי קח נא את בנך את יחידך הקב"ה בעצמו אמר לי ועכשיו אם הוא מבקש יאמר לי מיד "ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים" שלא רצה לקבל מן הראשון פי' אבל בשנית כתיב "בי נשבעתי נאום ה'' באותה שעה אמר אברהם לפני הקב"ה:

"רבון העולמים ! אדם מנסה לחבירו שאינו יודע מה בלבו, אבל אתה, שאתה יודע מה הלבבות וכליות יועצות אתה צריך לעשות בי כן ? א"ל, כי עתה ידעת כי ירא אלקים אתה מיד פתח הקב"ה את הרקיע ואת הערפל ואמר, בי נשבעתי נאום ה', א"ל אתה נשבעת ואני נשבע שלא ארד מעל המזבח עד שאומר כל מה שאני צריך, א"ל אמור, לא כך אמרת לי, אם תוכל לספור הככבים כה יהי' זרעך, אמר לו הן, אמר לו, ממי ? אמר לו מיצחק, א"ל כשם שהיה בלבי מה להשיבך ולומר לך אתמול אמרת כי ביצחק יקרא לך זרע עכשיו אתה אומר לי העליהו עולה וכבשתי את יצרי ולא השבתיך כך כשיהיו בניו של יצחק חוטאים ונכנסים לצרה תהא נזכר להן עקידתו של יצחק ותחשב לפניך, כאלו אפרו צבור ע"ג מזבח ותסלח להם ותפדם מצרתן. א"ל הקב"ה אתה אמרת את שלך ואומר אני את שלי, עתידין בניו של יצחק לחטוא לפני ואני דן אותם בר"ה, אלא שאם מבקשים שאחפש להם זכות ואזכור להם עקידת יצחק יתקעו לפני בשופר של זה, א"ל מה הוא השופר ? א"ל חזור לאחוריך, מיד וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו מה אחד מן העשרה דברים שנבראו בע"ש בין השמשות נאחז בסבך בקרניו א"ל הקב"ה יהיו תוקעין לפני בשופר של איל ואושיעם ואפדם מעונותיהם. זש"ה "מגיני וקרן ישעי' ענין המאמר הנ"ל ליישב הקו' במה שאמר השי"ת שנית"יען כי עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בכך את יחידך" וכי מה עשה עוד שהיה צריך לומר לו, יען כי לא חשכת את בכך וגו' וכן מ"ש "ה' יראה אשר היום בהר ה' יראה" וכן מה שאמר המלאך, ולא חשכת "ממני" וכי למלאך היה מקריב ? אבל אברהם אבינו

שהיה נאמן ביתו של הקב"ה וראה בעינים פקוחות אשר בידו נפש כל חי בנס שרה עם פרעה ואבימלך, הן במלחמות ה' מלכים הן בהפיכת סדום, אין מן התימא שלא איחר מלהקריב את יצחק מאחר שהשי"ת תבעו ממנו הלא מאחר שהשי"ת רצה במיתתו נח לו לאברהם שיביא אותו לקרבן משימות מיתה טבעית ולא היה מעשה העקידה מצ"ע עדות על גודל יראת ה' לאברהם, אמנם הנסיון היה ע"ד שכתב בפ' ראה "כי יקום בקרבך נביא ונתן אליך אות או מופת לאמר, נעבדה אלהים אחרים לא תשמע" ע"ד המופת שבא אל דבריו כי המופת בא "כי ינסה ה' אתכם הישכם אוהבים את השם" וכן עשה הקב"ה עם אברהם קח נא את בנך א"ל בעצמו ואח"כ נאמר לו ע"י מלאך אל תשלח ידך ואם אברהם בהכרח היה מקריב את יצחק אחרי כי מלאך ה' אמר לו אל תשלח ידך היה מורידו אבל אברהם שאל למלאך מי אתה וכאשר השיב לו מלאך אמר, אחרי כי הקב"ה בעצמו אמר לי קח נא את בנך ידך אין לי רשות להורידו עד שיאמר הקב"ה בעצמו וסיפא דקרא היו דברי ה' "מעתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" ואף שהמלאך א"ל אל תשלח "ולא חשכת את בנך יחודך ממנו" ולא בהכריח עשית כן. וע"ז אמר אברהם "ה' יראה" כלומר אין איש עמנו רק ה' יתברך עד על רצוני וחפצי, ואמנם השי"ת חפץ שיהא ידוע לבני אדם הזמין לו איל והיה איל "אחר" משונה משאר אילים כפרוש מעשה ה' כי זולת זה שראה אברהם שהיא ברי' שלוחה ממרום לא הי' חפץ להקריבה שמא היום או מחר יבואו בעלים אחרים ולקח האיל והעלהו לעולה תחת בנו שיהי' עפר של איל זה זכר למה שאירע כאן, ואחרי כי נעריו שהלכו עמו לא ראו שהוליך עמו מאומה זולת יצחק וראו אפר האיל צבור במזבח נודע להם כי אברהם רצה להקריב והקב"ה מנעו וריגל תמורתו איל, ומעתה לולא האיל היו נעריו שהלכו עמו אומרים, כי גם הבינו אשר הולך להקריב בנו אחרי שהי' בידו אש ועצים ומאכלת וכמו שאמר יצחק "ואיה השה לעולה" והיו אומרים כי לא הי' לו אומץ לעשות אשר זמם אבל ע"י אפר איל זה שמעולם לא הוליך עמו הבינו כי מן השמים מנעוהו ונתנו לו איל להקריבו, והנה קודם שראה אברהם את האיל אמר "ה' יראה" אבל אחר הקרבת האיל אמר "אשר יאמר היום בהר ה' יראה" הרואה האפר הצבור ידע, כי לא מעצמו נמנע אברהם מלהקריב דא"כ לא הי' עושין לו נס כזה מן השמים וע"ד אשר תמה אברהם על הצורך אצל בוחן הלבבות לנסיון' א"ל השי"ת ע"י שנית אשר תקריב בנך לפני הייתי בטוח, אבל יען כי עשית הדבר ולא הקשבת לדברי המלאך, את זה באתי לגלות וז"ש "יען כי עשית את הדבר" אף שהמלאך אמר לך אל השלח ידך ואעפי"כ לא חשכת את בנך וגו' בי נשבעתי... ומעתה אחרי שהודיע השי"ת לבני העולם ולצבא מרום עד היכן אברהם מגיע כשבני יצחק באים

לדון בר"ה והקב"ה רוצה להשתיק הקטיגור מראה לו אפרו של איל וא"ל ראה מה עשה אברהם אביהם והוא בזכות העקיד' מוחה עונותיהם של ישראל והיינו דר' אבהו "תקעו לפני בשופר של איל דוקא שאזכיר לכם ע"י קרן של איל העקידה ומה שעשה אברהם מעלה אני כאלו עשיתם כן יכבשו רחמי אבינו שבשמים את כעסו מעלינו וישלח בשנה הבאה את משיח צדקינו אמן כי"ר.

בעז"ה מילי דאגדתא לפני תקיעת שופר ר"ה תרנ"ג.

פ"ק דר"ה אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות בר"ה, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר. אמר דוד המלך ע"ה "הרנינו לאלקים עזינו, הריעו לאלקי יעקב, שאו זמרה ותנו תוף, כנור נעים עם נבל, תקעו בחדש שופר, בכסא ליום חגינו, כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב, עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" הענין כי יום ר"ה הזה הוא מעצמו חג גדול כי בו המליך אדם הראשון להקב"ה ואמר "ה' מלך גאות לבש" וקבע השם ב"ה יום זה ליום גנוסיא של מלכותו, ומטעם זה הוא יום שמחה, וכן אמר עזרא לעדת ישראל "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו" וסיים ועתה אל תעצבו אף כי היום יום הדין, כי חדות ה' מה שאתם שמחים עם חג לה' היא מעזכם ביום הדין הזה. ועל יום זה אמר דוד המלך ע"ה "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" שיהיו שמחים אף שהם רועדים מאימת הדין. והנה הבוטח בה' במשך ימי השנה ומשמר כהלכה שבת ויו"ט ולא יאמר, הרי שבותה גורמת לי הפסד וכן בעניני מו"מ לא יעשה עול, עליו אנו אומרים התם ומתמם עם תמימים, ואיש כזה ישכון ביום הזה בטח ונכון כי ה' יתברך יוציא לאור משפטו. אבל ההולך במנסך ימי השנה בעקבה וערמה וחסר בטחון כזה ייראו ויפחד מיום הזה, וע"ז תקנו לנו בתפלת מוסף כי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקודתו, ר"ל הדרך שיפקוד להלוך בו ועלילות מצעדי גבר, אם בצדק ואם בעול, מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש, מה שהביא לאיש למעלליו ע"ד משארז"ל הרהורי עבירה קשין מעבירה, ופירש הבעל עיקרים, כי העבירה יש בהם קלות וחמורות, אבל ההרהורים שמסיתים את האדם לעבור עבירה, המה אחד משלש, או שאינו מאמין שצוה ה' על ככה והוא המגדף שנאמר עליו את דבר ה' בזה שאומר סכלות כזאת לא צוה השם ועי"ז מגדף השם אשר צוה על ככה, או שאומר אין ה' רואה אותו, כמאמר הרשע תהלים י' הסתיר פניו בל ראה לנצח או שאומר שה' רואה. ואעפי"כ מורד בו, ושלשתן כפירה באמונה, וסיים בתפלת מוסף שם

אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ נגד יצרו רק בך הוא בוטח. ומעתה זה כוונת הכתוב, מי שה' עזו בכל עת, לאיש כזה ר"ה יום חדוה הוא לו, וזה שאמר, הרנינו, זמרו לאלקי מעוזינו שהיא תמיד מעוזינו, אבל הרימו קול תרועה, קול שבר ויללה לאלקי יעקב, למי שהולך בכל השנה בעקבה ובערמה וכהיום בר"ה יצעק בקול גדול ונעצב, מי יעני ומי יעשר מי ישפל ומי ירום, לזה יש להריע ולהתחרט על מחשבתו ועל דרכו של כל השנה. ואמר מטעם זה, אף כי בשאר ר"ח כתיב "וביום שמחתכם ומועדיכם ובראשי חדשיכם תתקעו בחצוצרות, ובכל אלו היו כנור ותוף אבל בר"ח הזה "שאו זמרה" פי' הבעל עקידה שישאו הזמרה ולצד ותנו לצד, וכנור נעים עם נבל"' ואח"כ ביאר באיזה ר"ח מדבר בחודש שצוה הקב"ה לתקוע בשופר, וכתיב היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו ועי"ז שצוה השי"ת לתקוע בשופר נתכסה ונעלם יום החג וזה "בכסא ליום חגינו" אף שהוא יום חג אבל לא נצטוינו לשמוח בו כמו בשאר חגים, וביאר הענין, באמת לישראל שהוא **ישר** עם **אל** אנשים כאלו לא יצטרכו לשופר לעורר אותם ואצלם הוא תקיעת שופר חג, אבל יום משפט הוא לאלקי יעקב למי שבכל השנה בעקבה ובערונה יתהלך אנשים כאלו צריכים השופר למען יעזבו דרכם אשר לא טובה, ואמר ראה כמה הבטחון ולהיפך חוסר הבטחון גורם! כי ע"י שאמר יוסף לשר המשקים "כי אם זכרתני אתך" אמר הכתוב "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" ונשאר בבית הסוהר עוד שנתים ימים ובמשך הזמן ההוא הבין יוסף כי נתקיים בו הכתוב שקראו עליו חכז"ל "ארור הגבר אשר יבטח באדם ומה' יסיר לבו" ובהגיע יום הקדוש הזה שב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו ושלח השם יתברך גבריאל המלאך אליו לבית הסהר ולמד עמו בלילה כל הלשונות למען יוכל ללבוש בגדי מלכות במצרים וכאשר לא היה יוכל לתפוס כל זאת בזכרונו הוסיף לו גבריאל אות אחת על שמו וזה פירש הפסיק לד' רז"ל עדות על מה שאמרנו עד הנה, כי ההילוך בעקבה בלי בטחון שנוי בעיני ה' וכאשר בה' בכל לבבו יבטח ברגע יעשה עמו נסים ועל כל זה עדות ביהוסף שמו מה ה' שנתוסף לו גרם "בצאתו על ארץ מצרים" שלבש בגדי מלכות "שפת לא ידעתי אשמע" הבנתי מעתה, ואחרי כל זה נתבאר המאמר, אמר הקב"ה אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות שתשמחו ביום זה יען הוא יום שהמליכני אדה"ר, ואמר ה' מלך וגו' וגם אתם תמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה ע"י השופר המעורר אתכם לשוב אלי בכל לבבכם ובכל נפשכם.

בעז"ה דרוש לשבת שובה פרשת האזינו תרנ"ב.

ילקוט פרשת האזינו:
האזינו השמים, ח"ל משה לישראל, שמא סבורים אתם לברוח מעל כנפי השכינה או לזוז מן הארץ ולא עוד אלא שהשמים כותבים שנאמר "יגלו השמים עינו", ומנין שאף הארץ מודעת ? ת"ל "וארץ מתקוממה לו "עתיד" כנסת ישראל שתעמוד לדין לפני הקב"ה, ואומרת לפניו רבש"ע! איני יודע מי קלקל במי ומי שינה במי ? אם ישראל קלקלו לפני המקום ואם המקום שינה בהם בישראל, כשהוא אומר "ויגידו השמים צדקו" הוה אומר ישראל קלקלו לפני המקום ולא המקום שינה בהם בישראל שנאמר אני ה' לא שניתי" חתם שהמע"ה ספרו קהלת "סוף דבר הכל נשמע, את אלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם" ואמר כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם, אם טוב ועם רע" פירוש דבריו אלה, כי יש מחכמי או"ה שהאמינו במציאות הבורא והשגחתו על ברואיו, אבל הסכימו כי אין על האדם רק לכצור האמונה הזאת בלבו ולירא את ה' ולאהבה אותו כאשר יאהב וייראו כל מקבל טובה למטיב לו, אבל מצות מעשיות אינם מן הענין, כי ה' יראה ללבב וזה מתנגד לתוה"ק שצותה עלינו להניח תפילין ולקבוע מזוזה וללבוש ציצית ולישב בסוכה וליטול ד' מינים וכיוצא, וטעם ענין זה, יען גם הגוף קנין ה' בעולמו כי בצלם אלקים עשה השי"ת את האדם, ונאמר "כי הוא עשך ויכוננך" נמלך השי"ת על כל איבריו של אדם על איזה תכונה יבראם ואמר הכ' "גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו" והגוף הנה הוא אחד מפליאות נשגבות הבורא ית' בעולמו כדתנן אדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולם דומות זה לזה והקב"ה ברא כל בני אדם בחותמו של אדה"ר ואין אחד דומה לחבירו, אשר על כן צוה השי"ת גם על הגוף מצות מעשיות להראות כי לא הנשמה לבדה נפחה השי"ת בקרב האדם, כ"א גם הגוף יציר כפיו, ואמנם העושה המצות המעשיות האלה כמצות אנשים מלומדה, ולא יכוין בעשייתן לעבוד באהבה וביראה את קונו לא הועיל במעשיהו יען עד"ז רק הגוף עבד השם והנשמה שהיא עקרת הבית באדם והיא משפעת לו דעה, בינה והשכל, לא השתתפה במעשה עבודת הגוף ואדרבא הנשמה צריכה לעורר הגוף לעבוד במעשים כאלו את השם יתברך והגוף יעשה הכל כאשר תצוה עליו הנשמה וז"ש "סוף דבר הכל נשמע" כי יראת ה' שהוא כח הרוחני היוצא מנשמתינו, צריך להקדים, אבל לא תשמע לדברי הפילוסופים, האומרים דביראה זאת דיו, לא היא כי אם "את מצותיו מצות המעשיות שמור" ופירש הטעם, אם תעבוד השי"ת עד"ז עבד כל האדם הנשמה והגוף את ה' וזה שאמר זכי זה כל האדם ואמר אביא לך ראי' בתורה, כי עבודת הגוף בלא שיתוף הנשמה אינה, שהרי

בעונש העבירות הכל תלוי במחשבה שחישב העושה רע, אם מזיד הי' חייב בעונשין ואם בשוגג הי' פטור וא"כ ה"ה במעשה הטוב הכל תלוי בזה, כי השכר הכל לפי היראה והאהבה שהציקה בהאדם בעשותו המצוה, וז"ש "כי את כל מעשה שעושה אם טוב ואם רע האלקים יביא במשפט על כל נעלם המחשבה ואם הנעלם לא הי' משתתף במעשה אין כאן כלום וה"ה במעשה הטוב. ואמנם החילוק בין המעשה למחשב' כי המעש' גלוי לכל המלאכים הממונים על האדם יעידו על מעשיו, ככתוב אם יש עליו מלאך מליץ אחד מאלף להגיד בב"ד של מעלה לאדם ישרו אשר עשה, אבל המחשב" אם הית' טובה או רעה לא יודע כ"א בעדים והתרא' במעש' רע וזולת זה א"א בבי"ד של מטה להעניש, אבל במעשים טובים וכן ברעים בלא התראה אין מי יודע מה הי' בלבינו זולת הבוחן ובודק גנזי נסתרות לבדו, ואם השי"ת לא יעיד לפני בית דינו מה הי' בלב החוטא:

גם בבי"ד של מעלה לא יוכלו לגמור דינו, וזה ענין שאלת כנ"י לולי הי' חטא החוטאים מגיע ח"ו לאל ית' הי' מן הדין שיגיד השי"ת לפני בית דינו הקדוש, ראו מה קלקל בי פלוני, אבל אם רבו פשעיך מה תעשה לו, א"כ הלא אהבה רבה ואהבת עולם אהבת עמך ישראל ועל כל פשעים תכסה אהבה ולמה לו יתברך שמו להגיד על פשעינו את זדון לבינו לחייב אותנו, וז"ש איני יודע מי קלקל במי, אם ח"ו ישראל קלקלו במעשיהם לפניו יתברך וזה אי אפשר וא"כ השי"ת שינה אהבתו לישראל, ולא קיים על כל פשעים תכסה אהבה ? ואמנם באמת הענין העוש' מצוה אחת עומד מהמצו' מלאך מליץ יושר והעובר עבירה אחת עומד מהעביר' זאת משטין א' ותכונת אלו המלאכים לפי המחשבה טובה שהיתה באדם בשעת מעשה הטוב והמלאך רע לפי המחשב' הרע' שהית' באדם בשעת מעש' אם שוגג אם זדון אם מרד, אם שוגג ועל זה אמר דניאל על המלאכים אלף אלפין ישוושוני' שהשי"ת עושה שלוחותי' על ידיהם, ואמנם רבוא רבבן יקומין לא לשמש רק להראות על מעשי יצורי, וע"ז נאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם, כי המליצים טובה מועטים והמשטינים רבו וזה ענין "יגלו שמים עונו" כי בשמים נראה בפועל מה עשו בני אדם בארץ ואם רבו המשטינים הנבראים ממעשים רעים יאמר על המדינה "אם לחרב" ואם המליצים רבו יאמר "לשלום" ועד"ז ובריות בו יפקדו, והנה דברי רז"ל על אנשי דור המבול "האומרים לאל סור ממנו" שהיו אומרים וכי מה יש לו עלינו? הגשמים שמוריד לנו נתקן מעשינו, ומכ"ש בדורינו שנפרצו החכמות על פני תבל, עד שנשמע בימינו מחכם אחד שיודע עשות תחבולה להוריד גשמים בלי עבים ועננים, אבל כ"ז בזמן שעולם כמנהגו נוהג "וכל שתה תחת רגליו" אמר הכתוב, אבל בעת שיגלו השמים עונו והארץ גם היא מתקוממה לו אזי לא יועילו כל החכמות, וזה ענין מדרש הנ"ל,

ושמא סבורים אתם לברוח ע"י חכמתכם ובינתכם מעל כנפי השכינה או לזוז מעל הארץ מעל הטבע הנותן לכם בארץ לא יועיל לכם, כי השמים כותבין ככ' השמים יגלו עונו, ועי"ז והארץ מתקוממה לו' לא יועילו לכם חכמתכם.

סיומא דרשו ה' בהמצאו דרשו רבותינו אימת בין ר"ה ליו"כ וישיב אל ה' וגו' עד כי ירבה לסלוח:

ר' סימן בשם ר' זירא, התיר להם הקב"ה סליחה אחת משלו, וזה עשירית האפה (במדרשים אחרים הגירסא תחת התיר וויתר וכ"נ) אחרי שאמר הכתוב על האדם "ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחכנו א"כ מאי מעליותא דהני יוד יומי בין ר"ה ליוה"כ, הענין משל לסוחר גדול שמוכר באשראי שמוכר לסוחרים קטנים ומנהג בין סוחרים הקטנים בעת שיבואו לשלם ההשראה יחסר מממון האשראי סך מה ועלי' יקחו שוב בהקפה ובכל עת שיבואו לשלם לעולם לא ישלמו כל ההקפה ובכל פעם שיעשו ככה ירבה ענין זה להסוחר, אבל יאמר אל לבי, אמתין עד תקופת השנה בעת אעשה חשבון על כל מה שעסקת בשנה הזאת. ויהי ביום החשבון הגדול אם גם חרה להסוחר אשר האיש הזה השאיר מחובותיו עוללות, אבל בחשבו כמה עכ"פ הרויח ע"י מקחי האיש הלזה בשנה הלזאת העביר את המדה וא"ל אעפ"י שנשאר לי עליך סכום חשוב משנה העוברות, בא וקנה שוב בשנה החדשה והחוב הישן תשלם לי לאט לאט, וכן הענין מדי בקר ובקר פוקד הפוקד יצורי קדם מה עשה כל איש ואיש מבקר עד בקר ובעוה"ר מדי יום ימצא כי לא עשינו המוטל עלינו כראוי ומדי יום נותרנו חייבים לבוראינו יתברך, אבל בבא יום ר"ה יספרון וחשבון מעשינו מכל השנה יבוקר פותחין בזכות תחלה ויבאו לחשבון המע"ט שנעשו בשנה הזאת וישמח הבורא יתברך במע"ט האלו ואם גם בעוה"ר גם חשבון המעשים רעים יעלו על מאזנים בבא החוטא ומתודה ומקבל עליו שלא יעשה עוד ימצא לו השי"ת לבטוח בו שישוב בתשובה יען הרחמים כבר גברו ע"י חשבון המע"ט. ואמר "יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו הרשע לרשע ביתו נהיתה אצלו עד"ז מיד כאשר ייסדה יכין לו דרך עליו יהי' מתוקנים הליכות ביתו כך וכך חדרים, בכל חדר כסא ושלחן וספסל ומוטות מהודרות ככל הצורך וכן שאר כלי אכילה ושתייה מזוככות ויקרות ועריכות יהי' כלאחד השרים וכאשר לא ימצא כדי מחסורו בחול יחפש אחריו אף בשבת ויו"ט ואם לא ימצא לו דרך הצדק יהי' בדרך העול שערי גזל ואונא' שערי רבית פתוחים לפניו עד שנעש' רשע גמור ועדיין יכה לבו עליו, וברבות הימים יתחבר לאיש און, הוא האפיקורס האומר לית דין ולית דיין ואזי יתנחם על מעט הטוב אשר חשב לפעם ועשה אחרי כי נחקקות הדעות הנפסדות והמקולקלות אסר ילמדנו

הבער הוא האפיקורס בלבו. ולזה אמר ישעי' הנביא, אם יבא רשע כזה לשוב צריך לעזוב שני דברים, הראשון דרכו הרע אשר רגיל בו "וזה יעזב רשע דרכו" והשני מחשבות איש און שנחקקו על לבו ואח"כ "וישיב אל ה' וירחמהו" ואחרי כי החטאים נחלקו לב' ענינים, המעשים אשר עשה החוטא המה חטאת הגוף, ואמנם מחשבות הרעות המה חטאי הנפש, והנה המחשבות הרעות אחרי שהסירם מלבו יש להם מחילה אבל מעשי הגוף הלא צריכים קרבן. והנה השי"ת צוה כי אין עולה בלא מנחה והעולה כולה כליל, לכפר על הרהורי הנפש שלא ישאר בלבו שום הרהור מינות ועל הגוף שהוא כעפר לכל עשירית האפה, ואם ישוב האדם ויעזב הרהורי עבירה והשי"ת המבין מחשבתו האמיתית שלא נשאר חטאת נפש בקרבו יוותר לו על עשירית האיפ' וירב' לסלוח, וזה מאמרם וויתר לו השי"ת סליחה א' משלו והיינו עשירית האיפה.

בע"ה דרוש לש"ש פרשת האזינו תרנ"ג.

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי ובתנחומא ישעי' אמר להיפך "שמעו שמים והאזינו ארץ" משה ע"י שהי' קרוב לשמים אמר "האזינו" דהיינו מקרוב, ישעי' שהי' קרוב לארץ אמר "האזינו ארץ" ועדיין יש לדקדק, למה בשמים אמר ואדברה ובארץ אמרי פי ? ועוד אמר "יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" יש לדקדק דבמטר שייך כזילה כדמצינו "נזלו מים" ובטל בתיב "אף שמיו יערפו טל? אמר שהמע"ה אוהב מוסר אוהב דעת ושונא תוכחת בער" הענין, מי שאהבת התורה בלבו וידע בנפשו, כי אין אדם אשר לא יחטא הוא משתוקק למוכיח שיורנו מדרך העקש אל דרך הישר כאשר ישתוקק החולה אחרי עצת רופא בקי, וע"ז אמר "אוהב מוסר הוא משום שהוא אוהב דעת" ר"ל תוה"ק, אבל מי שאין לבו מן התוה"ק כ"א כבער ממנה ואנשים כאלו אחרי כי לא ידעו מה ה' מבקש מהם יחשבו עצמם לצדיקים ולתמימים ואם יבוא מוכיח ויגלה להם מומם ישנאו תוכחתו וז"ש "ושונא תוכחת עדות שהוא בער" כי הוא בער מתורה ולא ימצא בעצמו חסרון וכשם שאין אדם בריא משתוקק לרופא כן האיש הבער הזה לבריא ושלם יחשב עצמו ואין לו תשוקה אחרי מוכיח רופא חלאת הנפש. והנה מרע"ה טרם אמר לישראל התוכחה הגדולה בפרשת האזינו הזאת החזיר עמהם תחלה על כל התורה למען ידעו כל איש חסרון שלימותיו לזה טרם התחיל דברי התוכחה הקשה הזאת, אמר אני סומך עצמי שאין בכם בער שישנא תוכחתי, ולמה ידמה לי כן כי הנני סומך על לקח התורה שהחזרתי עמכם שעשאה בנפשכם רושם ע"ד שהמטר עושה רושם בצמחי האדמה ואמרו רז"ל במסכת תענית, עורפילא דהיינו גשם דק דק אפילו

לפרצודי דתיתי קלא מהני, פירש גרעיני זרע שעדיין לא יצאו מן האדמה, ולזאת אמר "יערוף כמטר לקחי" אקוה כי תורתי אשר החזרתי עמכם משכה את נפשכם אשר אפילו מי שהי' נבער מדעת וזרע שכלו עוד טמון תחת עפריות חמרו כפרצודא שזכרנו נתחכם ועם חכמים ונבונים אני מדבר, ולזה סיים ואמר אפילו תהי' אמרתי כגשם ניזל יהי' נעים עליכם כטל. וסיים אח"כ, ידוע אדע, כי אעפי"כ אתם נחלקים לשתי כתות, הכת האחת עדיין לא הרחיקו משרשם בארץ והם הקרוים דשא לדברי הרמב"ן בפ' בראשית, והכת השנית אשר כבר הגביהו עצמם מן הארץ והם הנקראים עשב וע"ז יודע אני כי התוכח' שאני אציע לפניכם למי שהיא נדמה לדשא, קרוב לאדמת החומר תהי' תוכחתי זאת לו כמטר סוחף הנקרא שעירים (שטורמרעגען). אבל הכת הנדונית לעשב אם גם התוכחה הקש' לטל לא תדמ' אבל לפחות כרביבים יהי' תוכחתי עליהם. והנה ארז"ל במגילת איכה ג' נתנבאו בלשון איכה, משה, ישעי', ירמיה, ממשל למטרונ' שהיו לה ג' שושבינים אחד ראה אות' בשלות', ואחד בפחזות', ואחד בנוולה. משה ראה את ישראל בשלותם ואמר "איכה אשא לבדי' ישעי' ראה אותם בפחזותם אמר "איכה הית' לזונ' " ירמי' ראה אותם בנוולותם אמר "איכה ישבה" ועד"ז יש לפרש מדרש הנ"ל, מרע"ה הי' קרוב לשמים ר"ל לצדיקים אשר שם שמים ראוים להם ומעט הי' בהם שהיו ארציים אמר לשמים הסמוכים לו, ידעתי כי נאמר "אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין" ע"כ אומר לכם האזינו השמים הטו אזנכם, אף כי "אדברה" ואין דבור אלא לשון קשה, וגם הארץ אשר בכם שהם ארציים, אם גם לא אומר להם האזינו, בכל זאת אקו' "ותשמע הארץ אמרי פי"' הרכים שאתחיל בהם בגדולתן של ישראל, אבל ישעי' אשר בימיו עמד אחז והסגיר דלתי בתי כנסיות ואמר, "צור תעוד' חתום תור' בלימודי" היו הצדיקים מתחבאים ממנו ונתקיים בישעי', סביב רשעים יתהלכין ע"כ אמר על הרשעים אנשי הארץ הקרובים לו "האזינו ועל הצדיקים לשון שמיע".

סיומא אשרי נשוי פשע כסוי חטא' ! אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון ואין ברוחו רמי' ! ובמדרש תהלים אשרי נשוי פשע אשרי מי שגבוה מפשעיו ואין פשעיו גבוהים ממנו, ארז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד. והביאור עפ"י חובת הלבבות שהביא, חסיד אחד אמר לתלמידיו לולא ידעתי לכם עון יראתי לכם ממה שהוא יותר מעון, וא"ל ומהו יותר מעון ? ואמר הגבהות, ואמר עוד שם יש חטא אחד, מועיל יותר לאדם מכל צדקת הצדיק, כי הצדיק שלא חטא לעתים יגבה לבו על זאת ותועבת ה' כל גבה לב. נמצא כי הבע"ת האמיתי, האומר עם דוד המע"ה "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד" בא לומר עי"ז "זבחי אלקים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה

אלקים לא תבזה" וזה כוונת המדרש "אשרי מי שגבוה מפשעיו" ע"י פשעיו נעשה שפל רוח ובכ"מ שהולך חטאתו נגד פניו וזה ענין כסוי חטאה, ואמנם לפעמים יארע לצדיק מכשול אשר ע"ש מכשול יקרא רק ע"י שהוא צדיק ועליו לפרוש ק' שערים מן ההיתר שלא יבא לשער אחד מן האי' וזה נקרא אצל חכמינו ז"ל חילול השם, ואר"י ה"ד חילול השם כגון אנא דמסגינא ד"א בלא תפילין ואמר רב כגון אנא דשקילנא בשרא מטבחא והדר יהיבנא דמי דהיוצא מן החניות ורואה רב נטל בשר ולא שילם יבא לחשוד אותו ועל כגון זה נאמר וסביביו כשערה מאוד הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, וע"ז אמרו במדרש דעדיף הבע"ת יותר מהצדיק אף כי הצדיק לא חטא כ"א בערוך צדקתו ולזה קראו מי שפשעיו גבוהים ממנו ר"ל ע"י צדיק הפשע גבוה ובאדם אחר לא הי' נחשב לעון ועד"ז סיים הכתוב "אשרי איש אשר לא יחשוב ה' לו עון" אפילו לפי צדקתו לא ימצא לו עון אבל אימתי אשרי לו אם "אין ברוחו רמיה" ר"ל רמות רוק והשי"ת ישים חלקינו מצדיקים יראי ה' אשר לא יחשוב ה' להם עון א"ס.

בעז"ה דרוש לשבת הגדול.

חכם מה הוא אומר וכו' כבר עמדו המפרשים לדקדק ע"ד החכם, אם שואל על החוקים הדין עמו אבל מה יבקש על העדות והמשפטים ? ובפרשת ואתחנן בתשובת התורה על שאלת החכם לא הזכיר הכתוב רק לעשות את כל החקים האלה וגם דקדקו למה אמר "אתכם" ולא "אותנו"? ועל הכל מוקשה, למה ברשע ותם הציע הבעל הגדה התשובה הכתובה בתורה וכאן בדה לו אין מפטירין אחר הפסח וגו' והניח התשובה שבפרשת ואתחנן, ומה תועלת בתשובה זאת ונראה לבאר, אמר שה"ר ע"ה במשלי "גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו" הנה בחינת צדיק הוא סור מרע, ואם זוכה אדם לבן צדיק שאינו צריך ליסרו גילה אחר גילה יש לו, הגילה האחת שא"צ להתאכזר על בנו האהוב לו, והשנית כי תפארת בנים אבותם, כי הבריות ייחסו צדקת בנו לאביו שהוליכו בדרך הישר, וזה כוונת הכתוב "גיל יגיל אבי צדיק" גילה כפולה כדפרשנו, אבל מה שאמר "ויולד חכם ישמח בו" הכוונה, אם הבן מלידה ומבטן נולד לחכם שנגזר עליו קודם יצירה שיהא חכם בלי ספק בצדקתו ברך אותו בבן המשכיל וברכת ה' לא תוסיף עצב עמה ובודאי ישמח בו. ואם זכה לבן חכם צוה עליו שהמע"ה חנוך לנער עפ"י דרכו, גם כי יזקין לא יסיר ממנה כיוון בזה לסידור בעל הגדה בן רשע יגער בנזיפה, בן תם יקצר עמו, אבל הבן החכם ישביעהו מחכמתו עד מקום שידו מגעת. ועל איזה דרך תהי' הדרכת הבן החכם ? ע"ד שאמר דוד המלך ע"ה בספר דברי הימים "ואתה שלמה בני

דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין, אם תדרשנו ימצא לך ואם תעזבנו יזניחך לעד" ר"ל במה שאמר את אלקי אביך ר"ל אל תבטח אל בינתך לאמור, הן חכמתי מכל ברואי תבל ואפילו מבשרי אחזה אלקי ואיננו צריך לחזור תמיד ערב ובקר על לשוני יציאת מצרים להשיג אמת ואמונה, אמת ויציב לא כן, בפרשה שנאמר יציאת מצרים שאנו אומרים פעמים בכל יום דהיינו פרשת ציצית, ושם נאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" ופירשו רז"ל במסכת ברכות לבבכם זו מינות, עיניכם זו זנות שסמוך לו אשר אתם זונים אחריהם דלא שייך על לבבכם כ"א אחרי עיניכם. אמנם בענין על לבבכם אמר "אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים' וכפל עוד הפעם ואמר שאני ה' אלקיכם" הכוונה ממה שראו אבותיכם בארץ מצרים בהוצאתי אותם משם אהי' ה' אלקיכם ולא מצד חקירות לבבכם שאין שכל האדם כהיום כן מחר, וכמו שהביא הגאון בספר חיי אדם, כי אחד מגדולי מחקרים קאנט הציב תחלה שלשה מופתים שיש ע"כ לעולם בורא ומנהיג ולאחר שנתקבלו דבריו בעיני מתקרי זמנו הציב שלשה מופתים שאי אפשר שיהי' העולם נברא ושיש לעולם בורא ומנהיג וגם אלו חקירות של הבל נתקבלו אצל מחקרי זמנו, הרי כי ע"י חקירה האנושית אין לסמוך וע"כ צותה לנו תוה"ק לומר בכל יום אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית על סמך מה שראו אבותינו במצרים בצאתם מכור הברזל אשר על כן כל חוקר אין לבו שלם עם ה' ובכל עת ההרהורים בלבו, ע"כ אמרו חכז"ל אחרי לבבכם זו מינות, כי העובד השי"ת מצד חקירת לבבו סופו לבא לידי מינות ואף בזמן שלא יצא עדין לתרבות רעה כיון שרעיונו מפקפקים לא יוכל לעבוד השם בנפש חפצה מה שאין כן המאמין מפאת אמונת אבותיו אשר ראו האמת ביציאת מצרים בעינים פקוחות והן הן דברי דוד אל שלמה בנו. בני אל תסמוך בעניני האמונה על בינתך כ"א "דע את אלקי אביך" שלא הי' עוסק בחקירה כ"א באמונת אבותיו, ואומר אם כה תעשה תעבדיהו בלב שלם שלא יבא הרהור בלבך ועי"ז העבדיהו "בנפש חפצה" וביאר לו, כי כל לבבות דורש ה' צוה עלינו בכל לבינו כאמור בכל לבבך, בכל לבבכם ואם יהי' לבך אפילו רגע אחת מפוקפק באמונתך, דע כי כל יצר מחשבות תבין, שם רק התחלת להיצר לך מחשבה רעה וזרה "ה' יודע מחשבות אדם" כי המה, כמו כאשר המה הבל, וע"ז סמך ואמר לו דברי מרע"ה בפרשת ואתחנן שהאומות אמרו עלינו "ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו" וז"ש לו אם תדרשנו בלב שלם ובנפש חפצה ומצא לך ותראה השגחתו ע"ד שראו אבותינו בימי קדם, ואמנם אם תעזב אלקי אביך כ"א תסמוך על בינתך יזניחך לעד ולא יהי' לך למשען כמ"ש "אני ה' אלקיך מלמדך להואיל"

ותפול בסבך ים הספיקות, והנה הבן החכם אשר שנו משתוממים על שאלתו ותשובת אביו לו, תמיהתו על חכם העליון המלמד לאדם דעת ולאביו המבאר לו ד' תוה"ק באר היטב יאמר אבי זו הקשה לו בתוה"ק אשר מקורה מדוד העליון ה' ב"ה, הנה הוא נתן לנו מצות העדות, אשר יעידו על דבר למען לא נשכח אשר פעל ועשה השי"ת בעולמו מני דור דור והחקים לעצור תאותינו והמשפטים לאנשים בוערים ממשפט וצדק והנה לבני אדם כמוני מעוטי הדעת הם צריכין לעדות שיש לעולם בורא ומשגיח וצריכין לחקים לעצור יצרם וכן למשפטים, אבל אתה אבי דברת באזני אפילו כלנו חכמים כלנו נבונים מצוה עלינו לספר ביצי"א, וכן חיוב החקים והמשפטים על החכמים והנבונים, ולזה אני שואל אותך אבי מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם לחכמים ונבונים כמוכם, אמנם האב ישיב לו ע"ד שאמר דהמע"ה לבנו החכם, ואתה בני דע את אלקי אביך וע"ד שבארנו למעלה כי עיקר עמוד ויסוד האמונה הוא יצי"מ וכמו שתקנו לנו רבותינו ז"ל אמת ויציב שחרית אמת ואמונה ערבית כי ע"ד זה אין מקום למין ואפיקורס לטעון נגדינו, כי מול עדות שבתורה או ששים רבו אבותינו שראו בעיניהם כל הנסים האלה אין טענה בעולם, וזאת תשובתו של אביו לבנו החכם, לא כדעתך דעת תורתינו הקדושה אתה חושב, כי דרך החקירה מעולה מדרך הקבלה, לא כן כי החקירה רבים חללים הפילה ע"י מטעמיה האנושיות אשר תתהפך כחומר חותם, לא כן הסומך על קבלת אבותיו, ואף שהוא חכם ונבון מרבה לספר ביצי"ו, לאיש כזה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן מטעמים ומעדנים, להטותו מדרך האמת והישר, וזה כמו כן כוונת הכתוב בפרשת ואתחנן על שאלת החכם מה העדות והחקים והמשפטים פתח הבן בשלשה והכתב השיבו אחרי סיפור יצי"מ "ויצוינו ה' לעשות את כל החקים האלה" ולא הזכיר לו העדות והמשפטים, והכוונה שיהיו בעינינו גם העדות והמשפטים כחקים בלי לחקור ולשאול אחרי טעם כל דבר אשר לא יובן ברעיונינו רק לקיים בהם גזירת מלכו של עולם ועל דרך זה נלך לבטח כל ימי חיינו, וזה שאמר לטוב לנו כל הימים וע"י שנשמור חקיו בעוה"ז נזכה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא וע"ז סיים וצדקה תהי' לנו כ"ז לפני ה' אלקינו כי נשמור לעשות כל החקים האלה אכי"ר.

בעז"ה דורש שני לשה"נ פרשת צו.

בתנחומא

ר"פ זו, "צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה" אמר הקב"ה, קיימו מ"ש למעלה מן הענין, ואח"כ זאת תורת העולה, למה "כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה אפילו בעולה מה כתיב למעלה מן הענין, "והי' כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל ואת העושק אשר עשק" ואח"כ זאת תורת העולה, אם בקשת להקריב קרבן לא תגזול לאדם כלום, למה כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה, ואמתי אתה מעל' עולה ואני מקבל' כשתנקי כפיך מגזל.

אמר הנביא עמוס, כה אמר ה' "הך את הכפור וירעשו הספים ובצעם בראש כולם" וד' רז"ל, קופה מלאה עונות ועבירה אחת של גזל ביניהם מי מקטרג בראשם, גזל. הענין כמו שפירש רש"י ר"פ נח, אף שהשחית בדור המבול כל בשר דרכו, והשחתה היא ע"א גילוי עריות מ"מ לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, ככתוב שקץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס" והענין ע"ד שפירשתי ד' רש"י בחולין, אין מקבלין קרבנות ממומר לחלל שבתות, לפנינו הגירסא ברש"י חמירא שבת כע"א והמג"א סימן ש"א הביא הגירסא חמירא שבת מע"א והביא המג"א ראי' לגירסא זו, דאמרינן כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"א כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר "אשרי אנוש יעשה זאת, שומר שבת מחללו" ומ"מ הדבר צריך ביאור, וביארתי הענין עם דברי רש"י פרשת ואתחנן על פסוק "אשר חלק ה' אלקיך לכל העמים" פירש רש"י, החליקן בדברים ועי"ז עובדין ע"א, וביקש ממני תורני אחד במרחץ **פראנצעסבאד** לבאר לו דברים אלו, וזאת היתה תשובתי. המתנגדים לתוה"ק הם שני כתות בני אדם הכת האחת ע"י שלא יוכלו לסבול כי בורא שמים' וארץ כבודו להשגיח על בני אדם הנמשלים לרמה ותולעה ככתוב "אף כי אנוש רמה" ולזה אמרו כמו שאמר דוד המלך ע"ה בשמם "רם על כל גוים ה', אבל על השמים כבודו" ולא על הארץ, כי אם הארץ מסר לככבים ולמזלות ולמלאכים, וזה הביא לדור אנוש לעבוד ע"א ככתוב "אז הוחל לקרוא בשם ה' " והכת השנית אמרו כי העולם קדמון ואין אלקים שופטים בארץ. והנ"מ בין שתי אלו כתות כי כת הראשונה עכ"פ פחת אלהיהם נגד עיניהם ומתיראים לעשות רע במוחלט פן יענשו, לא כן כת השני' לא פחד אלהים לנגד עיניהם ועליהם נאמר "ותעשה אדם כדגי הים" והם המה האנארכיסטען בימינו. והנך רואה כי המחלל שבת משום שכופר במעשה בראשית ויאמר כי העולם קדמון הוא רע לשמים ורע לבריות, לא כן העובד ע"א ומאמין בחידוש העולם הוא רע

לשמים ולא לבריות, ובזה חמירה שבת מע"א כי השומר שבת מעיד על עצמו אשר יאמין כי יש לעולם בורא, ואמנם אם יחללנה אזי כופר בעיקר האמונה ולא יאמין כי העולם נברא ומושגח ממנהיג העליון והעובד ע"ז טוב ממנו, אחרי כי מאמין בבורא שמים וארץ רק אולת קשורה בלבו באמרו, ההשגחה נתונה בידי זרים. ועתה נשובה נא לדברי רש"י פרשת ואתחנן אשר שמנו מטרתינו לפרשם. אחרי שראה השי"ת כי האומות העולם רחוקים מלקבל אמתות מהות הבורא יתעלה ולמען לא יתהפכו למינות ותמלא הארץ חמס החכיקן בדברים להאמין באלילים למען יתקיים העולם. והנה כל העבירות הנעשים בעולם אין מן ההכרח כי החוטא יכפור בהשגחת והנהגת השי"ת, כי אם יצרו מחטיאו כמאמר דוד המלך ע"ה "כי הוא ידע יצרינו' וארז"ל, עלובה עיסה שנחתומה מעיד עלי' שהיא רעה ככתוב "כי יצר לב האדם רע מנעיריו" לא כן הגזלן אשר בזרועו יבטח ויעשה חמס, הוא האנארכיסט בזמנינו, ועל אנשים כאלו נגזרה גזירת המבול, "כי מלאה הארץ חמס" ולא על ע"א וגילוי עריות וכמו שביארנו, וז"ש רז"ל קופה של עונות ועבירה אחת של גזל ביניהם מקטרג, בראש גזל. ואמנם יש מין גזלן אשר פעלו סותר למחשבתו וזה ע"ד שאמר קהלת "ראיתי את כל עמל ואת כל כשרון המעשים הנעשים תחת השמש והנה הכל קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח' ופירש רש"י העמל שעולים בני אדם להעשיר ולא יסתפקו במה שחנן להם הבורא יתברך הוא רק קנאת איש מרעהו לא יוכלו עיניו לראות אשר יש בני אדם עשירים ממנו ולא זאת בלבד כ"א מעשה הצדקה והחסד שנעשים בעולם רובם רק קנאת איש מרעהו לא יוכל לסבול שחבירו יפזר ממון הרבה לצדקה ויקרא נדיב והוא יקרא כבל וכילי ואמר קהלת "גם זה הבל" כי ההשתדלות והחריצות הבל והגזיר' אמת! והשני רעות רוח כי יבא מזה להביא על מזבח ה' זבח רשעים תועבה, כמו שאמר מלאכי לאנשי דורו והאבת גזול לקרבן, והנה הגוזל ומביא מגזילו עולה הגזילה מורה על כפירה בעיקר וא"כ קרבן למה ? וז"ש ישעי' אני ה' אוהב משפט" שתקבלו עול משפטי ולא תעשו עול ותחילת דינו של אדם אחר מותו. נשאת ונתת באמונה ? ואמרו במכלתא "והישר בעיניו תעשה" זה הנושא והנותן באמונה, ואמר אני ה' אוהב משפט, והאוהב משפט ולא יעשה עול אני חפץ בקרבנו אבל שונא אני גזל בעולה אפילו נדמה כי גזלן הזה אינו כופר בעיקר וזה שסיים הכתוב בפ' ויקרא "או מכל אשר ישבע עליו לשקר" כי השי"ת גילה לכל כפירתם של הגזלנים, ע"י שהטיל עליהם שבועה ומאחר שהגזלן כופר בעיקר למה לא ישבע לשקר "והי' כי יחטא ואשם" כי ע"י כפירתו בא שממה בלבו דתחלה ישיב חת הגזילה אשר גזל ואחר כך יביא אשם גזילות והמביא אשמו ולא השיב הגזיל' אינו מתכפר לו ולזה

סמך הפ' צו את אהרן ואת בניו לאמר, זאת הכתוב למעלה אשר הגזילה מעכב הקרבן ולכפר היא תורת כל הקרבנות, כי אני ה' אוהב משפט ושונא גזל בעולה.

סיומא לשה"ג, חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. ויל"ד בדבריו, מאחר שהוא יודע, כי מצות התורה נחלקים לעדות וחקים ומשפטים, א"כ מה הוא שאלתו ? וגם יש לדקדק למה יאמר "אתכם" ולא אותנו, ועל הכל יש להקשות על בעל ההגדה לאיזה ענין בחר לו להשיב לו אין מפטירין וכו', ולמה לא הביא תשובה הכתובה בפרשת ואתחנן, וגם על הכתוב שם יש לדקדק, החכם שואל על עדות חקים ומשפטים והכתוב אינו משיבו רק על החקים, ונרא' בע"ה לבאר, אמר הכתוב "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעים, וקשה וחקים בל ידעים מבעי' לי' ונרא' בהקדם כתיב בפרשת ואתחנן "ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התור' הזאת וגומרו אמר כי בעו"ה ימצא שתקנו להם כהנים חקים בענינים שונים, אבל רק חקים שאין בהם הוראת שכל ותבונה כמ"ש בזה הרמב"ם באג"ת וכתב ומשל ע"ז, לכפרי שבא לעיר גדולה והי' עומד על פתח חנות אחד צורת אדם מלובש בבגדים נאים וצורת הפנים בתכלית היופי, ויעמוד הכפרי ויבט בפני התמונה והתמהמ' והעוברים לפניו שאלו אותו מה התבוננותו והשיב כי לא ראה אדם יפה ונאה כזה מעולם ושחקו עליו וכי יש צורת אדם שאין בה רוח חיים ותחשב לאדם כן הדבר חקים שאין רוח אלקים נובע מהם, לא חכמה ותבונה ומה עדות יש בהם שיצאו מהם, אמנם בחכמי יון היו חכמים שיסדו להם ע"ד הפילוספיא משפטים בתבונה, אבל רק משפטים, אבל הפילוסופיא לא תורה לתקן חקים אין בהם תבונה ואמנם תוה"ק המשפטים צדיקים אשר בה מלאים חכמה ותבונה ובגבולינו מכיר אני פישקאל חכם מחוכם, אשר בפה מלא אמר אשר יכרע וישתחוה מול חכמת החשן משפט שהנחילנו משה עפ"י ה' ואם התורה הזאת, אשר משפטים הצדיקים יעידון על חכמה רבה תצוה עלינו חקים נאמין באמונה שלימה כי גם החקים האלה שלא נשיג טעמם מיוסדים על אדני החכמה, וזה ענין הכתוב ומי גוי גדול אשר לו חקים, ומשותפים עם החקים האלה משפטים צדיקים שהשכל מעיד על צדקתם ככל התורה הזאת שהיא כוללת שניהם. וזה מאמר דוד המלך ע"ה מגיד דבריו ליעקב, ר"ל להההמון המכונה בשם יעקב הגיד דבריו בכלל אף כי לא יבחנו בין חקים למשפטים, חקיו ומשפטיו לישראל להגדולים שיודעים אלה הן חקים, אלה הן משפטים, לא עשה כן לכל גוי, כי אף שעמדו בהם ומהם שחקקו להם חקים, אותן החקים ומשפטים שיש בהם רוח חכמה בל ידעום. ועתה נבא בעזה"ש לשאלה החכם, תחלת שאלתו על העדות אותן המצות המורות על

עקרי האמונה, שבת על מעשי בראשית, מצות הפסח חמץ ומצה על נסי מצרים, סכות על הקפת הענן וכיו"ב ושואל החכם בן של יוצאי מצרים אם אנחנו בניכם שלא ראינו כי מ' שנה לא נפל המן בשבת ולא ראינו נסי יצי"מ ולא ראינו ענן ה' עומד עלינו יומם ולילה צריכים אנחנו לעדות הנזכרים, אמנם מה העדות וגו' אשר צוה ה' אלקיכם "אתכם" דייקא הלא אתם ראיתם כל זאת בעיניכם למה צוה, ואח"כ שואל, אם צוה ה' גם אתכם על החקים אין זה מן התימה, כי תכלית החקים למען לא ילכו בני ישראל אחרי תאות לבם ויהיו ממלכת כהנים כמו שאמר ה' למשה בהר סיני,, אבל דור דעה כאשר הייתם וכי לכם הי' צריך להזהיר על סיני:

לא תרצח, לא תנאף, כבד את אביך, לא תשא (אתמהה אמנם תשובות הכתוב על שאלות החכם יבוארו על פי מה שביאר מרן זצו"ל הפסוקים בפרשת אחרי שאת משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם, אני ה' אלקיכם ושמרתם את חקותי ואת משפטי, אשר יעשה האדם וחי בהם" כפל הפסוקים והשינוי בין פסוק לפסוק צריכים ביאר וביאר הנ"ל זצ"ל, כי המשפטים הכל מודים אשר חיות האדם תלוי בהם ואדם מבין ימנע מעצמו מעבור עליהם אבל לא כן החקים ישמרם האדם רק יען נצטוה מה' עליהם. ואמנם אין הענין כן, כ"א כמ"ש דוד המע"ה "אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו" הצדיקים בעת לא יעשה עולה אינם נמנעים יען שכלם יצוה אותם כ"א ללכת בדרך ה' שצוה על זה וזה ענין הפסוק הראשון "את משפטי תעשו ע"ד ואת חקותי תשמרו, ומה הוא ? ללכת, יען אני ה' אלקיכם" ולא מצד שכל האנושי ואמנם בפסוק השני צוה על ההיפך כשם שאתם מודים, כי המשפטים המה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כי חיות האדם תלוי בהם כך את חקות השם ביה שמרו וכן יהיו בעיניכם וכמ"ש ולא תשקצו את נפשותיכם ולא תטמאו" ומעתה נבוא לתשובת הכתוב על שאלת החכם:

אתה בני מחלק המצות לג' סוגים, עדות, חקים, ומשפטים, ולשטתך שאלת היטב, אבל לא כן בני כאשר אתה חשבת, כ"א הכל צריך להיות בעינינו כחוק, ראה נא בשמירת שבת ! טבח המחתך נתחים בשבת עבר על מצות שבת אבל אינו חייב סקילה והמבעיר אש בשבת, שאין בו שום טרחה ויגיעה חייב סקילה, כותב שתי אותיות בשבת חייב סקילה קושר קשר של קיימא או מתיר חייב סקילה וכי יש חק גדול מזה וכן לענין המשפטים, מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה וגם אז אינו חייב אלא חנק הקל, ולאחר מיתה אם גם מבזה אותם כדרך שעשה חזקי' מלך יהודה שגירר עצמות אביו על מוטה של חבלים והודו לו חכמים, ומקלל אביו ואמו אפילו לאחר מיתה חייב סקילה חמורה, וכן מטעם חובל אביו אסור לבן להוציא מיד אביו קוץ תחוב שמא יוציא

דם וכיו"ב, וא"כ הכל רק חקים ותכלית המשפטים כתכלית החקים לטוב לנו כל הימים שנזכה בהם לחיי העוה"ב וזה ענין כל הימים כמו לנצח נצחים. אמנם תכלית החקים כתכלית המשפטים, כמו שהמשפטים הם לחיותינו כיום הזה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כן תכלית החקים לחיותינו כיום הזה, ראה מה כתיב באיסור דם בפ' ראה "לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך, אבל בתנאי שלא תמנע מן הדם יען נפשך קצה בו כ"א תמנע כי תעשה הישר בעיני ה' שצוה על כך כמ"ש רש"י סוף פרשת קדושים אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, כ"א אפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי. ונבא לתשובת בעל ההגדה, אומר האב לבן, אתה סובר כ"א אין במצות שהן עדות כגון פסח רק הטעם הכתוב בצדו ויקשה לך, אבותינו יוצאי מצרים למה הוצרכו לעשות הפסח, לא הטעם העיקר כ"א "זאת חקת הפסח" כתיב, וכתיב "ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה" כשם שהיא אצלכם יוצאי מצרים רק חקה כן יהי' לעולמי עד חקה וכמ"ש כי כל המצות הם חקים, וזה ענין אפיקומן שפירשו רז"ל ארדליא וגוזליא דברי מטעמים והוא משל לטעמי המצות, וע"ז אמר "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" כלומר אין דורשין אחר טעמי הפסח כ"א הכל חקה, ויש להסמיך ג"כ זה לתחלת ההגדה "כהא לחמא עניא'" אומר האב לבנו, לא תאמר כי אכילת המצה הוא רק לזכור החפזון שיצאנו ממצרים, כמו שאנו אומרים מצה זו שאנו אוכלים וגו' הרי גם אבותינו במצרים בלילה האחרון היו מצווים עליה, כ"א הכל חקה ואם נשמור חקי השם ב"ה נזכה ונחיה ונירש ימות המשיח, וזה שסיים לשנה הבאה בארעא דישראל ובני חורין כיה"ר בב"א.

בעז"ה דרוש לפרשת במדבר.

תנחומא פרשה זו על פסוק שאו את ראש:

אמר הקב"ה לישראל, לא חבבתי יתר מכם לכך נתתי לכם תלוי ראש כשם שאני יש לי תלוי ראש שנאמר לך ה' הגדולה וגו' עד הותנכשא לכל לראש וכן הוא אומר ונתנך ה' עליון על כל גויי הארץ' לקיים מה שנאמר "וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו" כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי' ואמרו עלה במסכת יומא דף כ"ב ע"ב ר' יונתן רמי כתיב והי' מספר וכתיב אשר לא ימד ולא יספר ? ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום. ואכתי קשה קרא דמתחיל והי' מספר ומסיים אשר לא ימד ולא יספר ותו מה ענין סיפא דקרא, והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם וגו' לכאן ? ונראה לבאר דענין זה שהזהירה

תוה"ק למנות ישראל ונתנה עליו הטעם למען לא יהי' בהם נגף נראה עד"ז דכל דבר שמונין אותו צריך שיהי' שוה אומד עם חבירו, לא ימנה אדם אגוזים עם תפוחים במנין אחד, והנה כן עם בני ישראל. לא זו בלבד שהם ארבעה מינים, כאשר ירמזו עליהם ד' מינים שבלולב, האתרוג הוא הצדיק גמור שאין בו חסרון לא בשלימות התורה ולא במע"ט משא"כ הכפות תמרים יש בהם טעם ולא ריח תורה בלא מע"ט, וההדס ריח בלא טעם עוני הארץ מלאים מע"ט בלא תורה, והערבה חסירה משניהם, עוד באו י"א סימני הקטורת מחלבנ' שחסירה מכל עד הצרי השלם. וכשם שהד' מינים באים לרצות אלו על אלו כמבואר בפייט של יום א' דסכות כן הי"א סימני הקטורת נתנו לעצור המגפה מה"ט וא"כ מה מנין שייך וזה הטעם הפשוט על מחצית השקל שצותה תורה במנין הראשון אחר חטא העגל, כי ישיק"ל בגמטריא נפש, וכל אשר יעבור על הפקודים יתן ע"י מחצית השקל הודאת עצמו, כי אינו רק מחצית הנפש. ולפי"ז בזמן שיש בנו אין עושין רצונו של מקום אין כאן מספר אחרי שאינם שוים ומ"מ יעברו על הפקודים ע"ד יראה אדם עצמו חציו זכאי וחציו חייב והנה באמת גם חור הים נוכל למוד לספור ע"ד חכמת החשבון, אם נדע אורך ורוחב הים ונשקול רק אמנה אחת מהים, ועד"ז נוכל לחשוב כנהוג לע"ע במשקל אצל מוכרי תבואה ששוקלין מדה קטנה וממנה נידון המדה הגדולה על איכות כבידות וקלות התבואה, אבל באמת זה שוא, כי טבע חול הים איננו בשוה חלק אל חברו ואמנם החשבון הוא רק בקירוב וכן הוא החשבון בעם בני ישראל. ואמנם בעת יבא שיתקיים בנו "אשפוך את רוחי על כל בשר" ואמר הכתוב "כי כלם ידעו אותי מגדולם ועד קטנם" וז"ש לע"ע "היא מספר בני ישראל, בקירוב כחול הים הזה אשר לא ימד רק בקירוב, אבל בהגיע הזמן, אשר במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני "אל" חי אז יהי' המספר מכוין. והנה לאחר הקמת המשכן אמר שהמע"ה בשיר השירים שהנה מטתו שלשלמה, מטתו של המלך שהשלום שלו, ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל" פירש רש"י ששים רבוא ישראל שהיו מסבבין עת המשכן קרי ששים גבורים, והיינו שאז הי' "כלך יפה רעיתי" אשר על כן לא נאמר בו במנין זה שיתנו מחצית השקל וכבר עמד הרמב"ן על זה עיין שם. ואולי גם טעות דוד המלך ע"ה שצוה למנות את ישראל בא מזה, כי כל ימי דוד המע"ה לא מצינו חטא ע"א בישראל, ואמנם היו בהם חטאים אחרים לשון הרע ששקולה נגד ע"א גילוי עריות ושפיכות דמים. ועל כל פנים לא הזהיר הכתוב במנין זה על מחצית השקל. ואולי נתנו דבר אחר כמו שמצינו בשאול ויפקדם בבזק לפי דרשת רז"ל. וז"ש הכתוב המנין הראשון אחר חטא העגל לא הי' נשיאת ראש לישראל שהרי הוצרכו להודות שהמה רק מחצית הנפש אבל

במנין זה שלא נזכר הי' נשיאת ראש לישראל ועליו אמר דוד המלך עליו השלום, "וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו."

בע"ה דרוש לשבועות.

פרק קמא דקידושין. דרש עולא רבא אפתחא דבי נשיאה מ"ד יודיך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר כ"א אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' לך אמרו או"ה לכבוד עצמו הוא דורש עיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו לדברות הראשונות. רבא אמר מהכא ראש דברך אמת, ראש דברך ולא סוף דברך ? אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת. אמר הקב"ה בדיבור שני "לא יהי' לך אלקים אחרים על פני" ואח"כ התחיל ואמר לא תעשה לך וגו' ומי הם האלהים אחרים שאמר מתחלה ? ונראה כי הגדולה שבאמונות הנפסדות שיצאו לעולם היא הדעה כי אין לעולם לא בורא ולא מנהיג כי אם העולם נברא במקרה ועומד במקרה, והכת הזאת היא בזמנינו כמעט רוב בני אדם שהמה חכמים בעיניהם ונקראים וואטריאיסטען והכת הזאת גרוע מכל עובדי ע"א כי העובדי ע"א עכ"פ יש בעולם מי שייראו ממנו, לא כן הכת הזאת אמר עליהם חבקוק "ותעש אדם כדגי הים" ודרשו רבותינו שא' בולע את חבירו ואין יראת חטא בלבם, וע"ז אמרו המפ' כי הטבע בגימטריא אלהים ר"ל כי אנשי הטבע שזכרנו כל אלהים שלהם היא הטבע ואנשי הכת הזאת אין להם לא פסל ולא צורה רק לבבם ריק מבורא ומנהיג וע"ז אמר השי"ת לא יהי' לך אלקים אחרים על פני ר"ל אף שלא יראה מכם שום פסל ומסכה אבל אני הבוחן לב יודע מה לבבכם אומר בקרבכם ואח"כ התחיל מעובדי ע"א והקדים אלו בתחלה משום שהם רובא דרובא מבני העולם ולאלו קראו רבותינו ז"ל אומות, אומות שאין להם אלא העולם ואותו יעבדו כמו שנאמר ע"י חבקוק "על כן זבח לחרמנו ויקטר למכמרתו" כי בהמה לפי דעתם חלקם, כי יאמרו ההשתדלות והחריצות יספיק לאדם ולזאת כאשר אמר השי"ת אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ואתה לא פעלת ביציאת מצרים מאומה על כן "לא יהי' לך אלקים אחרים על פני" שלא תאמר הטבע היא האלקים אמנם ע"ז אמרו או"ה, כי מלאך אחד שנברא במקרה כמוני הוא קורא עצמו בשם זה ולכבוד עצמו הוא דורש, אך כאשר אמר השי"ת כבד את אביך ואת אמך" כי הם שותפין בבריאותיך אף שלא פעלו כ"א רגע אחת ואח"כ כי אבי ואמי עזבוני, ולא יצרו אותי בבטן כ"א, וה' יאספנו" ואעפי"כ אתה צריך להודות להם על טובתם, אני שיצרתיך בבטן וגולמך ראו עיני ימים יוצרו כמה אתה צריך לכבד אותי אמרו או"ה, הלא אמת הדבר האיך אפשר אם המקרה הוא הכל

למה לא יהיו כל הבריות בצורה אחת כמו הבהמות ושאר הברואים, אשר אין השינוי בין אחד לחבירו ניכר בהם ? חזרו והודו לדברות הראשונות יאמר הכתוב "יודיך ה' כל מלכי ארץ" כי המה רואים אין המלך נושע ברב חיל, שקר הסוס לתשועה ברב חילו לא ימלט ואדרבא זה להם לשירה ולזוורה כי יאמינו בדרכי השם ב"ה כי הוא הנותן להם כח לעשות חיל ויאמרו "כי רם ה' ושפל יראה מגבוה" המה מלכים ושרים "ממרחק יידע' מלשו' "ויודע בהם את אנשי סוכות" כי מאת ה' הרמתם והשפלם. אמנם רבא אמר כי מסוף דברי' נגלה כי לא לכבוד עצמו הוא דורש, שהרי חתימת עשרת הדברות הכל לטובת האדם:

לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר, לא תחמוד אשת רעיך, ולא כל אשר לרעיך הרי כי תכלית התורה לעולם מגעת ליושבי תבל והיינו גם "ראש דברך אמת" שהרי לעולם כל משפטי צדקך.

בעז"ה דרוש שני לשבועות.

שבת דף פ"ח ע"א, א"ר חמא בר חנינא מ"ד "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים" למה נמשלו ישראל לתפוח ? לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו, חף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. והקשו בתפוח הא תפוח לא מצי מיירי אישראל שהרי מסיים קרא "כן דודי בין הבנים ? האי צדוקי דחזי' לרבא דקמעיין בשמעתא ויתבא אצבעתי' דידי' תותי כרעי' וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתי' דמא, א"ל עמא עזיזא דקדמיתי פומייכי לאודנייכו אכתי בפחזותיכי קיימיתי בריש איבעי לכו למשמע אי מציתו קבליתו, ואי לא לא מקבליתו, א"ל דסגינון בשלימותא, אכן דכתיב בן "תומת ישרים תנחם" הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו "וסלף בוגדים ישדם":

כתב רש"י בשיר השירים ע"פ זה כתפוח, כי התפוח רצה לומר האתרוג עליו מועטים ואין לו צל הרבה ועוברי אורח לא יסתפהו תחתיו כך ברחו האומות מעל הקב"ה ולא רצו לקבל התורה, אבל אנחנו עם בני ישראל "בצלו חמדתי וישבתי'". הענין תקנו לנו מסדרי תפלות בסיום תפלתינו "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו" הענין כמ"ש הרמב"ן בפרשת בחקותי כל הייעודים שיעד השי"ת עלינו הן לטובה הן לרעה ח"ו המה רק בעניני העוה"ז אבל מעוה"ב לא הזכיר מאומה, והטעם כי הייעודים בעוה"ז יתנו עידותן על אמיתת תוה"ק בראותינו בעת נלך בדרך תוה"ק נצליח בכל מעשי ידינו ולהיפך בלהיפך ומיד בצאתינו ממצרים במרה אמר לנו כבוד קדשו "אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים

לא אשים" ואמנם שאר אומות כל תקותם לעוה"ב ובעוה"ז איש לדרכו יפנו. וזה שאנו אומרים, ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים. וע"י מה הבדילנו ? ונתן לנו תורת אמת, ואמיתית שלה יודע ע"י שחיי עולם נטע בתוכינו" ואמר ישעי' "אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו" והנה האו"ה שהיו רגילין בע"א בחרו להם ע"א אשר יהי' נגד פניהם תמיד כשמש וירח וכוכבים ומזלות וכאשר נתבקש מהם לקבל אמונת אלקי עולם אשר נעלם מעין כל לא אבי' ואמנם אנחנו עם בנ"י אדרבא אחרי כי כל הברכות יבואו מן השמים טל ומטר אנחנו רואים מכח מעשיו וזה מאמר שהע"ה בצלו חמדתי וישבתי, אף כי אין הצל נראה, אכל פריו כי אני רואה שדן אותי לפי מעשי והיינו ופריו מתוק לחכי' אשר על כן אין אנו צריכין להבין טעמי המצות כשם שהחולה כאשר יראה כי המרקחת שקיבל ע"פ רופא הי' לו להועיל לא ישתדל לחקור על תוכן המרקחת ככה עלינו רק לעשות רצונו ית' וממילא נדע כי מצותיו ישרים וטובים, לא כן או"ה הבוטחים בעניני העוה"ז על כחם וגבורתם ורק בעניני העוה"ב יצפו לתשלומין את אשר יאתה להם ע"פ שכלם יקבלו לא זולת. וזה מאמרם ז"ל, נמשלו ישראל לתפוח מה תפוח זה פריו קודם לעליו כך ישראל ע"י שראו חסד ה' עליהם, ובכל אשר יפנו וילכו יצליחו, אם מעשיו ודרכיו ית' יעשו ואם גם לא יצליחו שלוים וצהלים כי את רצון ה' פעלו כי בטוחים בפריי העץ עץ חיים. וזה שאמרו אבותינו, אין אנו צריכין רק לעשות את אשר צונו וממילא נשמע, זה יהי' לנו הבנה עד בלי די וכמו שהבאתי ממרקחת הרופא. וזה מאמר רבא להאי צדוקי, אנן דסגינון בשלימותא כל אשר יבא עלינו הן טוב הן רע נאמר הכל מאת ה' בא עלינו אכל אורחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו כי לא לבד שהם חסד כי לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו יען יאמר השם יתברך מי הקדימנו ואשלם מ"מ הם אמת, עדות אמת לנוצרי בריתו ועדותיו, אבל הנך אנשי אתם הצדוקים דסגן בעלילותא שתולין הכל במקרה כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם אכן כתיב בן תומת ישרים תנחם.

בעז"ה דרוש לש"ק פרשת וישלח.

ב"ר פ' זו ע"פ וירא יעקב מאוד ויצר לו, ר' פנחס בשם ר' ראובן שני בני אדם הבטיחן הקב"ה ונתייראו, הבחור שבאבות והבחור שבנביאים, הבחור שבאבות זה יעקוב שנאמר כי יעקב בחר לו יה, ואמר לו הקב"ה ואהי' עמך ולבסוף נתיירא שנאמר ויירא יעקב מאוד ויצר לו הבחור שבנביאי' זה מרע"ה שנאמר משה בחירו ונתירא, שנאמר ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו א"א אל תירא אא"כ נתירא. והפלא בענין זה כי

יעקב בתפלתו אמר ה' האומר אלי שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואטיבה עמך ובתוך הדברים אמר הצילנו מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים ומהענין שני הכתובים זה אל זה ומה לשון אם על בנים, ונראה לבאר בנבאר תחלה ענין הרמאות שצותה רבקה על יעקב והסכים הקב"ה עמה כמו שתרגם אונקלוס הפסוק עלי קללתך, "עלי אתאמור בנבואה דלא ייתון עלך לוטין ברי' ולמה הוצרך יעקב אבינו לזה כי ראינו בשעת ששלח יצחק את יעקב לפדן ארם ברכו יצחק ואמר לו "ויתן לך את ברכת אברהם" ולאיזה צורך הי' הרמאות הזה. אמנם בבראשית רבה באותה פרשה תולדות אמר "וירח את ריח בגדיו ויברכה" מפ' לי' הרבות שם בגדיו מן בוגדיו, כלומר שיצחק קודם שבירך הי' מרגיש כי האיש אשר יברכהו יצאו ממנו בוגדים, וזה נראה ג"כ פירוש הכתוב "ולא הכירו" ר"ל לא ידע שמברך את יעקב הצדיק כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות, ואעפי"כ ויברכהו" ולבסוף כפל הענין ואמר לא די שלא הכירו כי אם וירח את ריח בגדיו ואעפי"כ ויברכהו. והנה כאן נתגלה לנו סוד הענין, כי לולא שבירך יצחק את יעקב ע"י שהיה איש תם ויושב אוהלים היתה הברכה מגעת רק לכיו"ב צדיקים כיו"ב ומאחר שצופה הקב"ה עד סוף כל הדורות ידע כי מחזקי' יצא מנשה ומשבט אפרים ירבעם בן נבט וגם זה לעומת זה עשה אלקים והי' רצונו שגם על הרשעים שיצאו מיעקב תחול ברכת יצחק סיבב השי"ת ענין זה שיעקב יהי' מתלבש בדמות עשו למען יהי' בדעת יצחק לברך את עשו ואם גם באמת בירך את יעקב מאחר שהי' דעתו שתחול הברכה על היודע ציד איש שדה אם יצא ממעי יעקב ברבות הימים כמו כן יודע ציד איש שדה וגם עליו תחול ברכת יצחק, ולזה אמר "ולא הכירו לא ידע שהוא יעקב ואעפי"כ ויברכיהו" וכפל לבסוף אמר "וירח את ריח בגדיו, בוגדיו צפה ברוח הקודש אשר בוגדים יצאו מחלצי המתברך ואעפי"כ ויברכהו, ובזה כבין ענין המלאך שהי' שרו של עשו ונתאבק עם יעקב ולבסוף כאשר ראה כי לא יכול לו ויגע בכף יריכו ופירשו רז"ל נגע בדורו של שמד, ופירש הרמב"ן הכוונה נגע ביוצאי יריכו ולבסוף ויברך אותו שם, פירש רש"י הודה על הברכות. הענין המלאך הזה הבין מה היתה הסבה מדוע הוצרך יעקב להתלבש בעשו לקבל הברכות אלא שהי' סבור כי יעקב עצמו כלול מטוב ורע והחל לחפש אחרי חולשותיו למצוא תואנה בל יחולו עליו הברכות ואחרי כי ראה כי נ פל ביד יעקב כנפול החלש ביד הגבור עד שאמר הנביא "וישר אל מלאך ויוכל בכה והתחנן" ידע כי יעקב כלה אמת, הבין כי על יוצאי יריכו היתה הנבואה לכך נגע ביוצאי יריכו ושם הי' נכון ולכך "ותקע כף ירך יעקב" והנה יעקב הבין סוד ברכתו וחפש ע"ז הלא מקרא מלא הוא כתוב "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו' וכתב הרמב"ן פרשת נצבים ע"פ פן יש

בכם שורש פורה ראש ולענה אם האב מעולם לא בא לידי הרהור אמונתו אי אפשר שיצאו לתרבות רעה והי' תולה דבר זה בנשיו, שהיו מגודלים על ברכי לבן הארמי יכול להיות כי הם יגרמו לצאת מיריכו אנשי שוא וז"נ הענין "ויחץ את העם ואת הילדים לשני מחנות. ויאמר "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפלטה" פירש רש"י על כרחו כי אלחום עמו. הכוונה אחרי שחשב כי מכח יצאו ילדים שאינם מהוגנים חצם לשני מחנות ואמר אם יבא עשו אל המחנה כוונתו במה שאמר "האחת" בלשון נקבה אף כי על המחנה אמר "והכהו' לשון זכר, כמ"ש רש"י אמנם האחת לא קאי על המחנה כ"א על האם ואם יבא עשו בלי ספק יבחר לו חלקו הילדים שהם מבני גילו ואשר יכה מהם נתקיים בהם מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב והמחנה הנשאר יהי' לפליטה וז"ש פן יבא והכני' "אם על בנים' פירוש בגלל החסרון האמונה שהי' באם יכה גם הבנים, והביאו לספק זה יען השי"ת לא אמר לו כ"א "ואהי' עמך" י"ל עמו ולא עם ילדיו ונשיו ולזה סיפר דבריו ה' האומר אלי שוב וגו' ואהי' עמך אבל הזכיר ג"כ לפני השי"ת ההבטחה על זרעו, באמרו והי' זרעך ופרצת וגו' ואותה הבטחה ג"כ שמור לו.

סיומא פ' ע"פ קי"ח ע"ב, ארז"ל מאי דכתיב מושיבי עקרת הבית אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע! עשאינו בניך כחולדה שדרה בעקרי הבתים. ונראה בעזרת השי"ת לבאר, אמר שהמע"ה משלי ט' חכמות בנתה ביתה, חצבה עמודיה שבעה" וד' רז"ל במסכת שבת דקאי על שבע' ספרי תורה כי ספר במדבר נחלק לג' חלקים ואמר "טובח" טבחה מסכה יינה, אף ערכה שלחנה, שלחה נערותי' תקרא על גפי מרומי קרת, מי פתי יסיר הנה חסר לב אמרה לו לכו לחמו בלחמו ושתו ביין מוסכתי" ואמר "אשת כסילות הומיה פתיות ובל ידעה מה וישבה לפתח ביתה על כסא מרומי קרת לקרא לעוברי דרך המישרים אורחותם, מי פתי יסיר הנה וחסר לב ואמרה לו ומים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם', הענין התוה"ק בכל ספר וספר מז' ספרי תורה היא מספקת להאיר עיניכו בשלש עשרה עקרים, תעיד לנו עד אדה"ר שהי' יחידי בעולם וספר, כי טרם שחטא ישב עם אשתו בגן עדן ולאחר שחטא נגרש ממנו ובשנת אלף תרנ"ח העיד נח שנשאר כמו כן עם בניו יחידים בעולם כי ע"י שרבה רעת האדם ובא מבול ושטף את הכל ונח עם בניו ונשותיהם לבד נשארו בחיים ובעת מות נח כבר הי' אברהם אבינו ע"ה בן נ"ח שנה ואבינו אברהם זה בחר בו ה' הטוב והבטיחו להיות לו לעזר ולזרעו וגילה לו מה יעבור על זרעו טרם יירשו את הארץ ארץ כנען, בספר שמות נודענו בעדות כל אבותינו ששים רבוא הגברים מבני עשרים ומעלה לבד הטף ניסי יציאת מצרים וקריאת ים סוף והורדת המן ועמוד ענן ואש והגלות השם יתברך לעין כל על הר סיני וקבלת הלוחות והקמת

המשכן שהי' ענן ה' עליו יומם וליל בכל מסעיהם ובספר ויקרא סיפר לנו על איזו דרך נתקדש המשכן הזה והאיך נענשו השני צדיקים בקרבתם לפני ה'. ובספר במדבר סיפר לנו ממסעי בני ישראל האיך היו אבותינו חלוצים כעורכי מלחמ' עד שאמרו האומות עליהם מי זאת עולה מן המדבר ובעת הלכו לרוח ה' לא אירע להם תקלה עד התאוו לבשר והתלוננו ונענשו בקברות התאוה ואח"כ ע"י חטא המרגלים נגזר עליהם למות במדבר העם היוצאים ממצרים מבני עשרים ומעלה ועונש עדת קרח ובחירת שבט לוי ע"י המטה ובספר הקטן הנטפל לספר במדבר דהיינו ויהי בנסוע ובנחה יאמר סיפר לנו כי המסעות היו כלם מסוכנים לולי שהתפלל משה ואמר בעת נסוע הארון "קומה ה' ויפיצו אויביך" ובנוחם חזר ואמר בתפלתו שיהיה שלום במחנותם וביאר זה ע"י שסיפר לנו אחר הספר הקטן המעשים הנ"ל שאירע להם בקברות התאוה ובמרגלים ובעדת קרח ואח"ז בספר הששי הנטפל לספר במדבר חטא משה ואהרן במי מריבה ועונשם ועל כל אלה ענין הנורא מבלעם בן בעור אשר תחת שאבה לקלל אה ישראל סיפר בגדולתן ומה יעבור עליהם טובה עד בא משיח צדקינו ואח"ז מעשה שטים ומלחמת מדין ומלחמת סיחון ועוג ובספר דברים התוכחות שהוכיח משה לאבותינו והעמידם לעדות על כנסי מצרים ונסי המדבר ומתן תורה ועונש המרגלים ועדת קרח וברכתו שבירך אותם משה קודם מותו ונבואתו עד סוף כל הדורות בשירת האזינו ואשר לו עינים לראות ואיננו חסר לב אי אפשר לבא ספק בלבו על אמתת תוה"ק ואין תוה"ק צריכה להביא עצות מרחוק להעמיד על דרך המופת עמודיה כ"א "בנתה ביתה חצבה עמודי' שבעה" אלו שבעה ספרי תורה שזכרנו וע"ז אמר "טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה" היא בעצמותה תספיק להעיד על אחדות בוראינו יתברך ועל השגחתו בעולמו ועל יכלתו יתברך ועוזו ועל בחרו אותנו מכל עם ולשון שנהי' ממלכת כהנים וגוי קדוש להגיד ליושבי תבל עוצם וכח יחודו וע"ז אמר "שלחה נערותיה, המה עדת ישראל, תקרא על גפי מרומי קרת מי פתי, שאין בו אמונה" יסיר הנה ואשר לא ישמע חסר לב אמרה לו, ומה הן אמריה לכו לחמו בלחמי, אל תפנו בדרך כרמים בלחמי לבד מזון לכל חי, ושתו ביין מסכתי' ואמנם זה לעמת זה עשה ה' גם האפיקורסים, לא תנוח ולא תשקוט שעה אחת ותשב וע"ז אמר "ואשת כסילות הומי' פתיות, אבל ובל ידעה מה" וכי תוכל להכחיש את אשר נעשה בפומבי' ואמנם תבטח על העושר אשר עמה וע"כ אמר "וישבה לפתח ביתה על כסא מרומי קרת" להגיד מגדולת' אף שתפנה עורף לתוה"ק ותרמוס ברגלים אף העשרת הדברות. ואמר כל השתדלותה לקרא לעוברי דרך העמלים לחיות נפשם אף שמישרים אורחות ואומרת להם, מי פתי יסור הנה וגם אם הוא חסר לב שלא תוכל

לווכח עמו ע"ד הפילוסופיא, ואמרה לו נסא נא פעם וחלל את השבת אף כי לא תעשה מיד בפהסיא כ"א כגנב בחדרי חדרים תטעום"כי מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם" והנה החולדה הזאת נבראת לדור בעקרי הבתים ושם תבער את המזיקים לעיקר הבתים העכברים וכיו"ב אבל כל מעשיה רק בסתר וארז"ל כי המון עם יבקשו מכנסת ישראל שלא תשב לפתח ביחה ולא תקרא בקול גדול לפרסם מה בין אמונתינו לשאר אמונות כ"א הת"ח יפוצו מעיני חכמתם בסתר לבאים לשמוע בקולן אבל אין השי"ת מסכים לזה כ"א יקרב יום אשר עליו נאמר "והלכו גוים לאורך והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' בית אלקי יעקב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים וז"ש מושיבי, השי"ת יושיבינו אשר הייתי ע"ע רק כחולדה הדרה בעקרי הבית, אם הבנים שמחה, כי יפוהך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם האל' ! כי"ר בב"א.

בעז"ה דרוש לשבת ראשון דחנוכה.

בבראשית רבה על פסוק וישב יעקב א"ר לוי משל לנפח, שהיה פתוח באמצע פלטיא ופתח בנו זהבי כנגדו וראה חבילות חבילות של קוצים נכנסו למדינה אמור אנה יכנסו כל החבילות הללו הי' שם פקח אחד אמר מאלו אתה מתיירא גץ אחד יוצא משלך וגץ א' משל בנך ואתם שורפין אותן. כך כיון שראה יעקב אבינו עשו ואלופיהם נתיירא מהם א"ל הקב"ה גץ אחד יוצא משלך והגץ אחד משל בנך ואתם שורפים אותם הדא הוא דכתיב והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקום בהם ואכלום. נרא' בעז"ה לבאר, תנן במסכת אבות ספ"א רשב"ג אומר על שלש' דברים העולם קיים', על הדין ועל האמת ועל השלום. הנה הדין עינינו רואות שמקיים העולם דאלמלא אימת הדין הי' מתקיים ביושבי תבל ותעש אדם כדגי הים שאחד בולע את חבירו, ואמנם אימתי הדין מתקיים כשהוא אמת בעולם אבל אם העדים מתעים את הדינים ומחזיקים ידי בעלי דין המשקרים בטענותיהם, אדרבא הדין מחריב העולם והנה צריך לדין אם יקיים העולם אמת ואמנם אמת זה היקר מפז מ"מ אינו שוקל כנגד השלום כ"א מותר לשנות מפני דרכי השלום ועד"ז אמר הכתוב "תתן אמת ליעקב" הכוונה אם הצדיק עומד רק על רגלי האמת ואפילו מפני דרכי שלום אינו רוצה לשנות א"א לו לקיים אל תתחר במרעים ואמנם יעקב אף שמדתו מדת אמת בכל זאת ידע בחכמתו להתגורר בבית לבן עשרים שנה ובבא עשו עם ארבע מאות איש להלחם נככע לפניו והשתחוה ארצה שבע פעמים עד שנכמרו רחמי עשו עליו וזה ענין תתן אמת ליעקב לאיש אשר בחכמתו יודע להנהיג עם האמת והשלום יחדיו לזה נותן השי"ת האמת במתנה לא זולת. ותראה רמז

נפלא לענין זה, והי' בית יעקב איש' ר"ת אמת" שלום' אמנם אם מתנהג האדם תמיד מול רשעים במדה זאת בנקל יתקיים הכתוב "מעין נרפש, מקור משחת צדיק מט לפני רשע" כמו שדרשו רז"ל על יעקב אבינו ע"ה על שהכניע עצמו יותר מדאי לפני עשו, אכן יוסף הצדיק מדה אחרת היתה בו, ולו הי' והאמת אהוב מכל ואף שראה כי ע"י שסיפר לאביו כל אשר רואה מאחיו שהי' מתנגד מול ד"ת שלמד מאביו אחיו שנאוהו, הי' אומר לאביו אבא אחיי בניך לא יתנהגו על דרך שלמדתי ומכח זה לא שכח דבר א' מתורת אביו שלמד עמו וזה הי' אהבת אביו אליו וזה שסמך הכתוב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ת"א ארי בר חכים הוא לי' ע"י הדבות ידע יעקב האיך תורתו שגורה בפי יוסף. והנה כשראה יעקב עשו ואלופיו ועל כולם אלוף מגדיאל אשר עליו כתב רש"י זה רומי שראה ברוה"ק מלכות של רומי ופירש הרמב"ן כי תיבת מגדיאל רמז על מאמר דניאל "ועשה והגדיל ועל אל אלים ידבר" נתייירא יעקב אם עוד יכניע עצמו מול מגדיאל זה מה יהי' בסופו, וא"ל הקב"ה אתה עמוד מל עודך כאש בלא להבה אבל משיח בן יוסף יבא עם להבה שיש ביוסף ויגדע קרני רשעים ואז תרוממנה קרנות צדיק וז"ש גץ אחד יוצא משלך שגרת עם לבן ולא למדת ממעשיו הרעים אף שלבן הי' קשה מפרעה שביקש לעקור את הכל ואמנם הלהבה אשר תצא מיד יוסף בכך ע"י שניכם יהי' בית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ואז ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ואז והיתה לה' המלוכה.

סיומא בילקוט תהלים הים ראה וינוס מה ראה ? ראה ארונו של יוסף אמר ינוס מפני הנס שנאמר יעזב בגדו בידה וינס. ובב"ר בפרשה זו, הים לא נקרע אלא בזכותו של יוסף שנאמר גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה, ראוך מים יחילו כצ"ל הגירסא משובשת, עו"ש ע"פ "פסים" רשב"ל בשם ראב"ע לכו וראו מפעלות אלקים הפך ים ליבשה למה וישנאו אותו אחיו כדי שיקרע הים לפניהם פסים **פס ים** כצ"ל. ארז"ל בפ' ע"פ קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף שנאמר לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו וסמיך לי' נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. ונראה לבאר בעז"ה אמר הכתוב "הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים ותוציאני לרויה" הנה אם נתבונן הפסוק על ענין הפרנסה נאמר אשר בעו"ה בני אדם כל אחד עומד על חבירו ולטובת עצמו יורד לפרנסתו, וארז"ל כי יורד עמו עד לחייו, אבל באמת הענין הוא רק נסיון כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו ומ"מ ע"י איזה חטא אבדה פרנסתינו והאיש היורד לפרנסת חברו ומפסידו הוא שליח מאת החותך חיים לכל חי ואם יקבל הנפסד עונש זה באהבה ירחם ה' עליו וז"ש הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים" האש כינוי לבושה אשר תכסה את האדם המחוסר

פרנסה והמים הלא היא הסכנה אשר מחוסר פרנסה נתון בה אבל הסוף יהי' אחרי שאנו מאמינים שהכל מאתך ומקבל זה באהבה יהי' הסוף שתוציאני לרויה' ואף כי הסכנה עצומה הלא אינה מסוכנת ביותר מהסכנה בשעה שירדו אבותינו לים והקב"ה קרע הים לגזרים כן יהי' הישועה מאתו יתברך לכל הבוטחים בו. ואמנם זה שנגזר הים לגזרים פירשו רבותינו, כי כל שבט ושבט הי' לו מעבר בפ"ע והענין כי בפ' זו ספרה לנו תוה"ק מהיכן נתהוה השנאה מהשבטים ליוסף והיו ב' סבות א' היתרון שעשה לו אביו מכל בניו בעשתו לו כתנת פסים והשנית הדבות רעות שהביא יוסף על אחיו ומדברי רש"י משמע כי ח"ו סיפר שקר עליהם אמנם הרמב"ן כתב כי כ"מ דכתיב אצל "דבה" הבאה אין כאן שקר כי על שקר נאמר מוציא דבה" ואף דגם החלומות היו סבה לשנאה וכי מה פשע יוסף על שחלם כאלה ומה שסיפר אותו לאחיו הי' שיפשרו אותו כי חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ובפ"א באמת פתרו אותו ובפעם הב' שתקו ופתר אותו יעקב אביו ואמנם הכל הי' סבה מן השמים וע"ז אמר הכתוב לכי חזו מפעלות אלקים כורא ן אם עושה עלילה על "לכי אדם" ולולי זאת לא היו מגיעים בני יעקב לשנוא אחיהם עצמם ובשרם ובעת גזר השם הים לגזרים שיהא לכל שבט מעבור בפ"ע בתאות כי כלם אהובים לפניו יתברך, ומאתו היתה סבה והפירוד בין אחי יוסף הי' שלא כדרך הטבע כשם שקריעת ים סוף הי' שלא כדרך הטבע ולמען הראות צדקת יוסף צוה לאחיו שיקחו ארונו עמהם ויקברוהו בשכם כאשר עשו וז"ש בעת הפך ים ליבשה וגם בנהר ירדן אם גם לא הי' יבשה אבל ברגל עברו שם כשמחה ביוסף שזכו לקיים צוואתו וז"ש "גאלת בזרוע עמך, כלומר בחוזק יד בני יעקב וגם יוסף סלה" כי אז נודע צדקתו לעיני הכל וע"י מה ע"י שהי' לארונו גזרה בפ"ע וע"ז אמר "ראוך מים יחולו" ואמר האי תנא, כי פסים ר"ת **פס ים** כלומר בשעה שנקרע הים הי' ליוסף כתונת פסים והנה העדות על צדקת יוסף שניצל מאשת פוטיפר, ע"י שנס החוצה וז"ש על הים כם מפני ארונו לתת לו עדות על צדקתי כי ע"י שנס מאשת פוטיפר נודע שהוא כדי שינוס הים מפניו.

בעז"ה דרוש לשבת חנוכה.

מסכת שבת

כ"ו ע"ב מאי חנוכה שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחים בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כה"ג ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה ימים לשנה

אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה. והקשה ב"י כיון דהי' בו להדליק יום א' א"כ לא נעשה כס כ"א ז' ימים ומ"ט קבעו ח' ימים ותירוץ כי ביום הראשון הי' הנס ניכר כי הצלוחית לא היתה חסרה אף שהריקו ממנה השמן ומרומז תירוץ זה בדברי הרי"ף שכתב ובכל יום ויום הי' הנס מתחדש שבאותו פך של שמו' נראה כוונתו שהפך לא חסר. וכתב הר"ן ומשום הכי ח' ימים מפני שהי' להם שמן טהור ברחוק ד' ימים והוצרכו ח' ימים להולכה וחזרה, והנה מצאנו בספר מלכים במעשה דאליהו זכור לטוב עם האלמנה הצרפית דכתיב שם "כד הקמח לא כלתה" משמע דעכ"פ חסירה היתה וצפחת השמן לא חסר בדבר ה' אשר דבר ביד אליהו ככתוב למעלה "כי כה אמר ה' כד הקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר עד יום תת ה' בשם על פני האדמה" וההוא מעשה הואיל ואתא לידן עלינו לבאר סוף המעשה הזה שחלה בן האשה עד לא נותרה בו נשמה ותאמר אל אליהו מה לי ולך איש אלקים ? באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני ואמנם ע"י תפלת אליהו כתיב וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד אל קרבו ויחי וכי איזה עון הי' ביד האשה באמרה עליו להזכיר את עוני ולהמית את בני ? ונראה דבבא אליהו ואמר לה קחו נא לי פת לחם בידך השיבה לו חי ה' אלקיך אם יש לי וגו' כי אם מלא כף קמח ומעט שמן בצפחת ועשיתוהו לי ולבני ואכלנוה ומתנו' הנה פתחה דבריה בחי ה' וסיימ' ומתנו, ונראה מתוך דברי' ה' יתברך לעדות גם על ואכלנוה ומתנו ולא עלה ע"ד כי יש ביד ה' לצוות ברכתו על הקמח הזה ועוד יאכלו וישבעו ויותירו וכך מוחלט הי' חסרון אמונה זאת בלבה עד שאמרה עליו חי ה'. ויהי בצוות ה' ימים רבים אחת ברכתו וכד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסרה נענשה למפרע על השבועה שנשבעה ומת בנה בעון זה וע"ז אמרה, איש אלקים אשר בידך לברך, באת אלי להזכיר את עוני שלא האמנתי בברכת ה' ועי"ז מת בני, כי בעון שבועות ח"ו בנים מתים, ומעשה דאלמנה בסוגיא דנודרת בניטין יוכיח, ואמנם נראה הנה רבותינו ז"ל השרישו בנו אמונת תחיית המתים, ואמרו הכופר בתחיית המתים, אפילו רק יאמר שאינה מן התורה אין לו חלק לעוה"ב ומה ראו על ככה ? ואמנם בברכה שנייה בש"ע גילו לנו סוד זה הענין ואמרו "מכלכל חיים בחסד, מחיה מתים ברחמים רבים" ביארו בזה, כי תוה"ק שסגרה בעדינו בענין פרכסתינו כל הדרכים העקלקלים, ותחלת שאלתו לאדם ביום הדין, נשאת ונתת באמונה ? היית מאמין בעת משאך ומתנך כי ההשתדלות והחריצות הבל והגזרה אמת, ? כמאמר שלמה המלך ע"ה "אם ה' לא יבנה בית. שוא עמלו בוניו בו" ואמר שוא לכם משכימי קום וגו' כן יתן לידידו שנה" ואמנם אם יקיים בלב איש הישראלי אמונת תחיית המתים, וכמ"ש וחוסה במותו צדיק, המאמין במחיה מתים ברחמים רבים שבידו

להחיות רבים יאמין ג"כ במכלכל חיים בחסד, וזה ענין תחיית הילד הזה, את לא האמנת כי ביד ה' לעשות הרבה ממעט ראי נא ראי כי בידו להחיות מתים, והנה זה הוא תמצית המוסר ממעשה נורא כמדובר. וע"ד שהוא בענין הויות העולם כן הוא הענין בעבודת ה'. אמר הכתוב "אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאונני"', הבא לטהר מסייעין אותו וכשם שאמרו רז"ל גשמים סימן קללה בחג דדומה כמוזג כוס לרבו ושפך לו רבו קיתון על פניו, פירש רש"י אינו רוצה בשימושך ככה נראה עין בעין בעזרת ה' למבקשי רצונו. והנה בני חשמונאי אחרי שנצחו את היונים, טהרו את המקדש ובקשו שמן טהור להדליק את המנורה ולא מצאו אלא פך אחד והיו מצטערים אשר מיום מחרת יצטרכו להדליק שמן טמא כי היו רואים אחרי כי טומאה הותרה בצבור מיד באה אנחתם ונאקתם לפני כסא כבוד השם יתעלה ויצו ה' ברכתו בפך השמן למען ישיגו ממנו שמן על שמונת ימים שלמים עדי יובא שמן טהור מרחוק מהלך שמונת ימים ואמנם להראות להם חבתו היתירה על פי פקודתו עוד ביום הראשון כחה ברכתו בהפך השמן שלאחר שהוריקו השמן מתוכו למנורה נשאר הפך מלא שיבינו שיהי' השם בעזרתם ולא יצטרכו לשמן טמא ונתקיים רנון יריאיו יעשה אף כי היו רשאים להדליק שמן טמא וכמו שאמרנו ואעפי"כ עשה רצונם ואת שועתם ששועו בענין זה ישמע ויושיעם. וירמוז ענין זה על נר מצוה שדרשו רבותינו ז"ל על מצות הצדקה אמרו, נמשלה הצדקה לנר מה כר זה אפילו מאה מדליקין ממנו לא יחסר כך הצדקה כי מצדקה לא מייעני ומעתה זה שהגין השי"ת על פך הזה שהי' מונח בחותמו של כה"ג שלא ישלטו בו זרים מאת ה' הי' להורות לנו כי אי' מעצור לה' להושיע ברב או במעט ועיקר הנס ניכר בצליחות הזאת ולזאת קבעו שמונת ימי חנוכה ולא שבעת כן יעשה השם עמנו לטובה אות אמן.

מסכת שבת

כ"א מצות נר חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים ביום הראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך ובה"א יום א' מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר טעמי' דבי"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמי' דבי"ה כנגד ימים היוצאים וחד אמר טעמי' דבי"ש כנגד פרי החג וטעמי' דבי"ה מעלין בקודש ולא מורידין. ונראה לבאר הנה הב"י הקשה למה קבעו כ"ח ח' ימים הלא להדליק ביום א' לא הי' נס ותירוץ כי מיד ביום א' הי' הנס נראה לעין כי לאחר שמלאו המנורה מן הצלוחית החתומה שמצאו לא חסר והצלוחית מאומה וכמעשה דצרפית דכתיב צפחת השמן לא חסר והנה עלינו לחקור מה היתה

כוונת הבורא יתברך שמנו בנס הזה. הענין כי המנורה בבית מקדשינו הי' מגמתה להשפיע שפע חכמה לחכמי ישראל וארז"ל דאף עכשיו הרוצה לזכות בחכמת התורה ידרים עצמו בעת תפלתו יען המנורה היתה בדרום. והנה בימי היונים הרשעים, אשר כל מגמתם הי' להשכיח תוה"ק מישראל עד שגזרו כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל היו הצדיקים שבאותו דור דואגים, כי אם גם נצחו לפי שעה את היונים אבל פרוצי עמינו עדין יעמדו מול בני ישראל אשר היו מכח הצרות במדרגה התחתונ' ויסיתו אותם להקל מעליהם עול התורה, ומה גם אשר לפי שעה נצחו המלחמה אבל עדין לא שקטה ושנה אחר שנה היו להם מלחמות גדולות ונותן להם הרמז למען יקומו חכמי ישראל להרים קרן התורה שלא יתרשלו בזה, כי אין כאן כ"א להדליק יום א' כלומר לפי שעה, ע"י הנסים שנעשו להם התחילה האמונה לפרוח בלב בני עמנו, אבל יש לדאוג אשר בין היום ומחר ח"ו ישובו להתפתות ע"י הפריצים, ואמנם אם יחזרו חיל לגדור הפרצות יהי' ה' בעזרם וקוי ה' יחליפו כח ואמת מארץ תצמח וע"ז בא הרמז שלא נחסר מהצלוחית מאומה ונעשה להם כפי צרכם נס שהיו צריכים שמן לשמנה ימים כמ"ש הר"ן שם כי במרחק ארבעה ימים הי' שמן טהור והוצרך להליכה וחזרה שמנה ימים וזה הי' שידליקו נר התורה עד כדי הצורך וה' יעמוד לימינם והמנור' תשפיע שפע חכמה על כל ישראל ויהי' לב אחד לאביהם שבשמים וכן עשו שעמדו בי"ד של חשמונאים וגזרו על פתן שמנן ויינן ובנותיהם משום נשג"ז ופעלו והצליחו וע"ד זה קבעו נס המנורה לזכרון לדורות. ודעת בי"ש כי בעת שראו אשר ביום א' נשארה הצלוחית מלאה ידעו והבינו כי יהי' זאת שמנה ימים רצופים למען לא יצטרכו להדליק שמן טמא אף כי טומאה הותרה בצבור גנאי מיהא הוה ולא עביד קוב"ה ניסא לשקרא ולולי שידליקו בו ח' ימים הרי לא הואיל הנס והיינו דקאמרי בית שמאי ביום א' מדליק שמנה, לומר כי ידעו מיד ע"י הנס ביום א' שיעמוד הנס שמנה ימים ומכאן ואילך פוחת כי לא היה הנס שוב רק על ז' ימים ועל ו' ימים וע"ד שכתבתי פירוש הכתוב ונתת ליריאך נס הקב"ה עשה להם כס להתנוסס מפני קושט סלה" למען יהי' בהם רוח ה' להרים קרן תורה ולהתנוסס כמו "אבני נזר מתנוססות" ואמנם מקרא זה דרשו בי"ה דכתיב נתת ליריאיך נס והנה ביום הראשון לאחר כיבוש מלחמה היו היריאים עד למרבה והיו כדאי שיעשה להם נס זה אבל מי יודע אם לא בין לילה יתמעטו היראים ואינו דומה מרובין עושין את התורה למועטין וכל יום הי' נס בפ"ע וזה ענין המקשה והתרצן לפנינו דהמקשה הקשה למה מברכין בכל יום שעשה נסים שהי' סובר כבי"ש דהנס הראשון כבר הי' בכללו הנס של כל הח' ימים ומשני לא דאנן כבי"ה קיי"ל וכל יום הי' נס בפ"ע ובארנו בזה

פירוש ימים הנכנסין וימים היוצאים. ואמנם אידך אמ"ד סבר טעמא דבי"ש ע"ד דאיתא במדרש איכה, פעם אחת בקשו מלכות רומי שמד על שונאי ישראל נטפל להם אחד מחכמים אבגימוס הגרדי שמו ואמר להם טרם אתם גוזרים גזירה חזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהם אם התינוקות עוסקים בהם בתורה אין אתם יכולים להם שכך הבטיחם אביהם יצחק כל זמן שהקול קול יעקב בתוה"ק אין הידים ידי עשו ומשכו עי"כ ידיהם מן הגזירה ודעת בי"ש כי זה הי' רמז הנס כי ותורה אור ע"י עסק התורה יתקיים וכל קרני רשעים אגדע, ולרמז על זה קבעו ביום א' מדליק שמנה להרבות אורה של תורה ואח"כ פוחת והולך כי ישובו רשעים לשאולה ומייתי שפיר ראי' מפרי החג שהיו פוחתין והולכין וכמ"ש רש"י פרשת פנחס, אבל בי"ה דעת אחרת עמם, כי תוה"ק ניתנה לנו להאיר ליושבי תבל ובעל הכרם יבער קוציו מדעתו, ואנן דעתינו ומעלין בקודש ואין מורידין' כלומר להעלות ע"י מצותי' הישרות יושבי תבל, לא להורידם שאולה רק לזכות כל אשר נשמת רוח חיים בקרבו כן ירבה וכן יפרוץ שפע תורתינו הקדושה בימינו עד בא לציון גואל בב"א.

בע"ה דרוש לשבת חנוכה פרשת מקץ

ברבה פרשה זר על פסוק והנה עומד על היאור אמר פרעה מי מתקיים על מי ? אני על אלהי או אלהי עלי ? אמר לו אתה על אלהיך הה"ד והנה עומד על היאור, עיין מתנת כהונה שם. כראה לפרש, אמר הנביא ירמי' כה אמר ה' אל יתהלל חכם וגו' עד כי באלה חפצתי. אמרו חז"ל בברייתא המחוברת למסכת אבות, כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי וגו' ואומר ה' ימלוך לעולם ועד. כראה לבאר הנה חפץ ורצון הבורא ב"ה בבריאה יוכל לשפוט עליו השכל האנושי על ב' אופנים הא' כי תכלית הבריאה רק לכבודו יתברך כי אין מלך בבא עם וכל אשר צוה ה' ב"ה את עם קרובו הוא רק להמליכו ולעבדו ואמנם לא זו הדרך כ"א האופן הב' עיקר, אשר תכלית הבריאה היא, כי השי"ת חפץ חסד הוא ורוצה להטיב וכל אשר יצוה לברואיו הוא רק לטובתם וזה יש לבאר מפאת מצותיו בשני פנים הא' כי לולא חפץ השי"ת רק בעבודת ברואיו למה זה עליהם כ"כ אזהרות שאין ניכר בהם עבוד' כלל אם לא כי רק טובת ברואיו ידרוש ולטובת ברואיו הסיר רע קודם עשה הטוב כי בתחלה צריך להתפשט מפחותיות החמר ואח"כ להתקרב בעבודת הקודש ואמנם האיש החושב כי רק בעבודתו נחת רוח ליוצרו ומיקל באזהרותיו הלא זה מובן ממעשיו כי ישפוט אשר השי"ת לטובת עצמו מבקש עבודותיו וכי הוא כביכול שייך אצלו תועלת עצמו. וזה ענין מ' שמואל

ע"ה לשאול, אתה חושב כי העבודה היא לצורך ה' ולזה דמית כי היא העיקר וע"כ לא היית זריז לא כן הדבר כ"א אדרבא שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אלים כי הנזהר בשמוע יסר מרע ויודע לכל כי הוא מבין חפץ הבורא במצותיו כי כלם $ציור בספר$ לטובת האדם הנה ואמנם הממרה ומסרב על האזהרות אין לבו שלם עם ה' ולא ישיג ממנו השגה שלימה, וז"ש כי חטאת קסם המורה כי אין מאמין אשר הכל ביד ה' זה הוא מרי ואון ותרפים ר"ל כעבודת התרפים הפצר כי גם זה האיש המסרב עובד גם בעבודתו דבר זולת היחיד השלם. וזאת שנית, אחרי כי עינינו רואות אשר חלק גדול בתוה"ק הוא ממצות שבין אדם לחבירו הנכללים באהבת לרעך כמוך ומה תועלת למצוה בהם אם לא אשר לתועלת עבדיו מצותו וגלל $ ציור בספק$ כן הרגיל במדת החסד מורה בזה כי הוא מבין ומכיר רצון הבורא לטובת ברואיו ולא כן הרגיל בקרבנות כי הוא יכול לשפוט אשר קרבנותיו לבוראו לתועלת וז"ש הכתוב, כי חסד חפצתי ולא זבח חסד חשוב בעיני יותר מזבח והטעם כי האיש חסד לו ידיעת אלקים ולא המקריב עולות וז"ש ודעת אלקים הוא נבחר מעולות. והנה לפי"ז ודאי קשה טובא על מאמר רז"ל הנ"ל אשר הקב"ה ברא הכל לכבודו אמנם באמת כוונו הדברים ע"ד שאמר דוד המלך ע"ה כבוד מלכותך וגו' אמור מה שבראת עולמך מלא נפלאות היא למען יכירו ברואיך אומץ גבורותיך וחכמתיך וידעו כי אין סוף ליכלתך ולא ידמו כי בצדקתם יועיליך וז"ש כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו דהיינו מעשיך כלם יחד וזה להודיע לבני אדם גבורותיו של השי"ת וכבוד הדר מלכותו ולמען ידעו כי מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור הן טרם בראת את עולמך הן אם הדור חייב לא יפעלו בך מאומה ומעתה זה ג"כ מאמרם, כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו הכוונה למען יכירו ע"י מעשיו כבוד גדלו וז"ש ואומר ה' ימלוך לעולם ועד, דלא תימא דר"ל הכבוד הזה מעלה ומוריד אצלו כ"א אדרבא הכבוד הזה יורה, כי ה' ימלוך לעולם ועד ואין בו שינוי מאומה, והנה אם יחשוב האדם אשר בעבודתו יועיל לבוראו א"כ יש מקום להחכם והגבור והעשיר להתגאות כי כלמו יוכלו לעבוד יותר את יוצרם משאר בני אדם ואמנם באמת לא כן הדבר, כי אם השי"ת נותן לאדם חכמה עושר וגבורה למען יוכל לקנות שלימות עי"ז וידע האדם כי כל הטוב שמקבל מהשי"ת בתחלה הוא חסד מהשם בזה ואם יחטא מול ה' בטובתו יעשה בו משפט ואם שומר דרכי השם יהיה לו לצדקה לפני ה' וזה תכלית השי"ת בעולמו, וז"ש אל יתהלל החכם בחכמתו והגבור בגבורתו והעשיר בעושרו לאמור כי הוא בזה לתועלת יוצרו, כי זה לסכלות יחשב לו ויודע ע"י כי לא ידע את ה' אמנם זה ראוי להתהלל המשכיל ויודע את ה' ויודע כי השי"ת עושה תחלה חסד ואח"כ משפט

או צדקה וכמ"ש לעוברי מצותיו משפט לעושי מצותיו צדקה כי באלה בטובה הברואים חפצתי לא זולת. והנה כל מה שאמרנו הי' פרעה חושב ומתבונן גם על הע"א אם "הוא לתועלת ע"ז או הע"ז "לו" לתועלת ולא לה ואמנם באמת אחרי כי ע"ז היא אחת משמשי תבל ולצורך האדם קים כל מה שיוסיף האדם שלימות גם בשמשי תבל ניתן שלימות וז"ש רז"ל שהראו לו כי הוא עומד על היאור ר"ל חשוב ממנו והיאור מתקיים אודותיו וזה עליו.

במסכת שבת ת"ר מצות כ"ח, נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד והמדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום א' מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים ליל א' מדליק א' מכאן ואילך מוסיף טעמייהו דב"ש כנגד פרי החג א"נ כנגד ימים הנכנסים טעמייהו דב"ה כנגד ימים היוצאים א"נ משום מעלין בקודש ואין מורידין. נראה לבאר דהנה כל צרה שלא תבוא שנתונים בה עם בנ"י יש בה שתים רעות הא' גלות הגוף וזאת שנית גלות הנפש ר"ל החילול השם המתרבה עי"ז כמו שאמר הנביא וירא אל הגוים ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו וע"ז קבלו דורו של מלאכי באמרם ועתה אנחנו מאשרים זדים וגו' גם בחנו אלקים וימולטו ואמנם השיב להם הנביא כי אמנם מתוך הרעה הזאת תצא טובה נצחית לצדיקים העומדים באמונתם אף כי רואים הצלחת הרשעים ושפלת הצדיקים ואמר ע"ז אז ר"ל כשנבנו עושי רשעה אם נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון ר"ל מעמד ומצב כל הדור יכתב ספר זכרון לטובת יראי השם ולחושבי שמו ועד"ז אז"ל במסכת אבות אין לי אלא שנים מנין אפילו אחד הקב"ה קובע לו שכר שנאמר ישב בדד וידום כי נטל עליו, הכוונה בזה כי בודאי כ"ז שצדיקי הדור יכולים עכ"פ להשפיע מחכמתם לאחרים ודאי ישיגו כ"ט אמנם אם אין דבריהם נשמעין מה תועלת להם וע"ז אמר אם בכל זאת הצדיק סובל ובאמונתו יחי' יקבל שכרו עת כי ישב בדד ובכל זאת ידום אשר נטל עליו. והנה בבא יום הגאולה מי שאין עינו פתוחה לא ישמח כ"א בגאולת הגוף לא זולת לא כן מי שלו עינים לראות עיקר שמחתו בשם שמים שתתקדש, וזה כוונת אנשי כנה"ג במה שתקנו לומר שירה חדשה שבחו גאולים וגו' הכוונה כי עד אחר קריאת ים סוף לא הי' עיקר שמחתם כ"א בגאולת גופם אמנם אחרי שהשיגו על הים אמונה שלימה בה' חזרו ממה ששוררו עד עתה על גאולת גופם כ"א שררו שירה חדשה לשמך ועיקר שירתם הי' כמו מהיום והלאה ה' ימלוך לעולם ועד כי יתקדש שמו יתברך ע"י נס של קי"ס וע"פ מ"ש נבין ג"כ ענין הנס הזה בשמן המנורה למען ידעו כי עיקר שמחתם תהיה אשר מהיום והלאה נר התורה יאיר הלאה כאור בוקר ולקבוע כן בלב עם בנ"י עשו בית חשמונאי עיקר

מנס המנוחה ולא מנס המלחמה והנה החילוק שבין גלות הגוף לגלות הנפש כי גלות הגוף ברבות הימים לא ירגיש הגולה בגלותו ואמנם בגלות הנפש החילול השם מתרבה בכל יום ועד"ז יש לפרש הפסוקים בספר ישעי' משא דומה עלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל אמר הנביא כי אנו אומרים להשי"ת מארץ גלותינו מה יהי' מב' הלילות דהיינו חשך הגוף וחשך הנפש ואמנם השיב אלינו כי באמת בעוה"ר אין אנו מרגישים הגלות כי אילו היינו מרגישים היינו שבים בתשובה והיום אם בקולו תשמעו וז"ש אמר שומר אתא בקר וגם לילה הלא בגלות האיר הבקר לכם כי אינכם מרגישים בגלות כלל, אם תבעיון בעיו מלשון אם לא בעי ישלח ידי ומלשון בעים רוחו, ר"ל אם יכבד עליכם כובד הגלות שבו אתיו הלא עליכם רק לשוב בתשובה וממילא תגאלו. והנה דברי בי"ש אף דתקנו לנו אנשי בית חשמונאי שיהא עיקר שמחתינו בהרמת קרן התורה בכל זאת עלינו לעשות זכר לגלות הגוף ג"כ וזה ע"י פוחת והולך וי"א דלא היא כ"א הטעם כנגד ימים הנכנסין כלומר בתחלת הנס הי' אור גדול וברבות הימים ימעט תוקפו ובי"ה סברי כי לנו לכוין בנ"ח כי אם להוסיף ולהעלות נר התורה או כדי להבין כפי מה שנתמעט בגלות אור התורה צריך בימי הגאולה להוסיף אחת על אחת האור שנתמעט ועד"ז יש להמליץ הפסוקים בהלל, אודך כי עניתני ותהי לי לישועה ר"ל כל הודי' שלי אם אתה לי לישועה היא יען אבן היא תוה"ק שנתנה על לוחת האבן ובגלות מאסו הבונים ועכשיו היתה לראש פנה ואמר מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו כאשר מה' נהיתה נפלאות לא נגיל ונשיש בישועתינו כ"א נגיל ונשיש בו, ועד"ז יש לפרש הפסוק בהפטרת היום, הנה האבן אשר נתתי לפני יהושיע על אבן אחת שבעה עינים, הנה אנכי מפתח פתוחה ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד הכוונה בזה דהנה ראשית צרעת המינות אשר פשתה בעוה"ר בתוך עמינו היא שהיו אומרים לא נתן הקב"ה כ"א עשרת הדברות והשאר מרע"ה מפי עצמו אמרן וכמ"ש בקשו לקבוע עשרת הדברות בק"ש ומפני המינים לא קבעוה עיין רש"י שם שהיא כמ"ש וכבר הכה על קדקוד אנשי הדעת הזאת החסיד בחו"ה בשער קבלת העבודה ותו"ד וכי הקב"ה יעשה נסים למי שיכזב ויאמר בשמו את אשר לא צוהו ואמנם באמת קבלה בידינו כי בעשרת הדברות כלולה התורה כולה וכבר עמדו על זה הגאון רב סעדי' בפיוט לשבועות וראב"ן בספר מאמר השכל, והנה לע"ל יגלה הקב"ה בעצמו ענין זה ויבאר באר היטב האיך נכללים בעשרת הדברות כל התרי"ג מצות ואז יוסר מינות הזאת וכשם שלא ימצא בקירוב עבריין על יוד הדברות כן יהי' לאחר גילו זה של הקב"ה עם כל התורה כולה והנה אז"ל ע"פ חצבה עמודיה שבעה אלה שבעה ס"ת כי ספר במדבר נחלק לבד לג'

ספרים והנה ידוע כי התורה היא עיני ישראל וז"ש הנה רח"ל הלוחת אשר נתתי לפני יהושע אינו רוצה בזה יהושע כה"ג דהו"ל למכתב כמו בכל הפרשה בן יהוצדק כ"א קאי איהושע בן נון על אבן אחת ר"ל על הלוחת האלה כי אבן אחת היו יש בו כל השבעה עינים ר"ל כל שבעה ס"ת אלא שהיא סתום לע"ע אמכם הנני לע"ל מפתח פיתוחה כלומר מבאר מה שהוא חרות עליהם ועי"ז ומשתי את עון הארץ ביום אחד כי לא יהי' ראשית המינות והחטאת בארץ עי"ז אמן כי"ר בב"א

בעז"ה לשבת חנוכה פרשת וישב.

בראשית רבה

פרשה זו מה כתיב למעלה מענין ואלה המלכים אמר ר' לוי משל לנפח שהי' פתוח באמצע פלטיא ובנו זהבי פתוח כנגדו וראה חבילות של קוצים נכנסו למדינה, אמר אנה יכנסנו כל החבילות אמר לו פיקח אחד מאלו אתה מתיירא גץ אחד יוצא משלך וגץ אחד משל בנך ואתה שורפם כך כיון שראה אבינו יעקב עשיו ואלופיו מתיירא א"ל הקב"ה מאלו אתה מתיירא גץ אחד משלך וגץ אחד משל בנך ואתם שורפים אותם כדכתיב והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. נראה לבאר בנבאר תחלה מאמר אחד ברב' פרשת בראשית בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם כלל גדול בתורה ר' עקיבא אמר ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה והענין עד"ז הנה תכלית יצירת האדם בעולם הוא למען נסות הנפש האלקי אם גם בעת תשכון בבית חומר תשאר אלקותה ולא תשתנה ואזי היא כדאי לישב עולמי עד בגן אלקים בין העומדים ואמנם הדרך אשר בו יתכן לאדם לעמוד על משמרתו בעולם הזה הוא על ב' פנים, הא' מלמעלה למטה, והשני מלמטה למעלה, כאשר נבאר, ואולי אל ענין זה כיוון שלמה ע"ה בשיר השירים בשנותו שבח האומה הישראלית בראשונה שבחה מלמעלה למטה ובפעם השנית מלמטה למעלה והענין כי אם האדם ישים תמיד לנגד עיניו אשר שכלו ותבונת רוחו אשר בקרבו לא מן האדמה לוקחו כ"א חלק אלקי ממעל המה, הלא יבין וידע כי רוחו הלזה לא יתענג ולא ימצא נחת בתענוגי העוה"ז ככה אך גופו הבשרי הוא אשר יתענג בזה ואמנם רוחו אל אלקיו ידרוש ואך בחוקיו ובמשפטיו ימצא מנוח ולזה בשומו כזאת אל לבו ספר תולדות אשר ביום ברוא אלקים אותו ובדמות אלקים עשה אותו הלא זה לבד יורהו לחקור ולבוא עד תורת ה' כאשר אמרנו ואמנם בחינה זו כבר הועמדה על מסורת התורה ואשר באמתות התורה יסתפק לא יספוק לו זה הדרך לבוא

אל נקודת האמת אשר ע"כ בחר ר' עקיבא [הלא הוא אשר בארבעים שנה לימי חייו עוד לא זרח עליו אור התורה] בדרך אחר אשר הביאו אל השלימות והוא הדרך מלמטה למעלה וזה ע"ד שאמר שלמה ע"ה מכל משמר נצור לבך הענין כי כל זמן אשר לב האדם נכון בקרבו ולא נלכד ברשת העול והחמס כ"א יתהלך בישרו אזי זה לבד יורה על אשר עדין נפשו בקרבו על מתכנתה כי אך הוא לבד אשר תצוה עליו לסור מדרך הרע והוא בגלל יראת השם אשר נקשר עמו כענין שאמר שלמה "יראת ה' שנאות רע" הכוונה כי שנאת רע בעצמו הוא יראת ה' אשר ע"כ זמן שאדם הולך בדרך הישר ויאהב משפט וצדקה אזי נפשו השלימה אשר בקרבו מעצמה תדרוש אל אלוה ואמנם במה ידע האדם אם זך וישר פעלו הלא גם העושה עול יאמין כי דרך דרך ישר כמו שאמר שלמה ע"ה יש דרך ישר $ציור בספר$ לפני איש ואחריתו דרכי מות אמנם כור הבחינה ע"ז יהי' אם האדם בכל מפעליו בחן אם איש אחר יפעל כמו אלה אשר הוא עושה עתה אם ינעם לו אזי הוא דרך טוב ובהפכו דרך רע וז"ש ר' עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה הכוונה אשר כל זמן שלא יפעל האדם פעולה לאחרים אשר לא תנעם אליו ונמצא זה הולך בתוותר וישרתו אזי מעצמו ידרוש לתורת אלקיו וזה הי' ג"כ כוונת הלל במסכת שבת באומרו לאותו הנכרי אשר בא להתגייר ע"מ שילמוד עמו התורה כולה על רגל אחד ר"ל שיעמוד באמונתו ומצבו ולא יהי' הפכפך בתורתו א"ל הלל דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא זיל וגמור הכוונה ג"כ אם רק תהי' ישר לב אזי מעצמך תדרוש אחרי תורת אלקים כאשר ידרוש הגוף הבריא אחרי לחם חקו אף כי החולה ימאס בו כן הדבר אם הנפש בריאה תדרוש אחרי שלימותה, והנה כ"ז אשר האדם אוהב משפט וצדק יכסהו השם במיני נסיונות ואמנם האוהב חמס אשר כבר נפשו נשחתה למה זה עוד מכסהו יוצרו ואם נראה אשר חובל רשע ומכת רע חלקו אל נחשוב כי זה נסיון מאת הבורא, כי אם גמול ידיו יעשה לו כמו שאמר ישעי' אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו, וזה ענין מאמר דוד ע"ה, ה' צדיק יבחן, רשע ואוהב חמס שנאה נפשו, כי כבר נפשו נשחתה ואמר וימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות, אמר אם ימכור עליהם רע אין זה מדרך הבחינה כי אם מכת כוסם כמו שאמרנו וע"ז אמר כי צדיק ה' ר"ל עיקר האלקית הוא מדת הצדק באשר צדקות אהב כל אשר יאהב צדקות ישר יחזו פנימו, הדרך נכון לו לחזות בנועם ה'. והנה אבינו יעקב עמד בנסיון יותר מכל המנסים, ואמנם עתה בראותו גודל הצלחת עשו ומשפחתו דאג אודות בניו אולי יתפתו ע"י הצלחת הרשעים לסור מדרך הטוב וזה ענין שהי' ירא מעשו ואלופיו, ואמנם השם סיבב גדולת יוסף אשר אך עמדו בצדקתו הביאו לגדולה זאת למען אם יאמר יעקב כי אך

הולך בתום ילך בטח ישמעו אליו בניו ולא יתקנאו בעשו ואלופיו, והנה האש הוא ענין התוכחה, אשר תבעיר כמו אש בראש המוכיח בהתוכחו עם שומעי תוכחתו, ולהבה היא משל ההצלחה, אשר תעלה את האדם כמו הלהבה מאליה עלי במתי גבוה, ולזה אמר הכתוב "והי' בית יעקב אש" אם בית יעקב יתן תוכחתו בדברים כענין שנאמר הלא כה דברי כאש ורבית יוסף להבה" דהיינו בהצלחה, אזי "בית עשו לקש" ולא יתקנאו בגדולתו ולזה המשילו רבותינו ז"ל יעקב לנפח אשר דבריו כפטיש יפוצץ סלע ויוסף לזהבי אשר יצבור כסף וזהב ומובנים דבריהם ז"ל.

רבה פ' נשא על פסוק ביום השביעי נשיא לבני אפרים, מי הקדימני ואשלם מדבר ביוסף שהוא הקדים ושומר את השבת עד שלא נתנה וטבוח טבח והכן אמר ר' יוחנן ע"ש הי' ואין והכן אלא לשבת, אמר הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה תורה חייך שאני משלם לבן בנך שיהא מקריב קרבנו בשבת מה שאין יחיד מקריב ועלי לקבל קרבנו ברצון שכן אמר בענין ביום השביעי נשיא לבני אפרים. נראה לבאר הנה ענין הקרבנות אף כי הוא מחקי התורה כבר נתנו בזה בעלי הפשט טעם ודעת ולדעתינו הענין על דרך שאמרו ז"ל בפרק אלו עוברין, תנא רבי אומר ע"ה אסור לאכול בשר שנאמר "זאת תורת הבהמה והעוף" כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף. הכוונה הנה השי"ת שת כל תחת רגלי האדם ונתן לו רשות לשחוט בעלי חיים למזונותיו, ואמנם לא לכבודו כ"א לכבוד היוצר והבורא וזה כי אחרי אשר ע"י שיזון האדם מבעלי חיים יוסיפו בו כח לעשות חיל בעבודת ה' ותורתו א"כ אפוא הלא זה דרך השלימות אצל עבדי השם ואמנם כל זה באיש אשר בחר לעבוד ליוצרו ולא כן באדם אשר אך לעמל יולד ולעמלו הגופני יעמול והוא אשר נקרא בשם ע"ה כלומר העוסק בישיבה של ארץ ואדם כזה מה טובו משאר בעלי חיים שאינם מדברים הלא גם המה יעבדו כמותו העולם ולזה אמר רבי ע"ה אסור לאכול בשר, ואמר שנאמר זאת תורת הבהמה והעוף הכוונה כי תורתינו גם בשביל כל הברואים נתנה וגם הבהמה והעוף ע"י התורה ישיגו השלמתם, ואמנם זה במי שניזון מהם ועוסק ע"י זה בתורה וכמו שאמרנו, והנה אם האדם חוטא ע"י אשר שבעה נפשו בתאות העולם הזה ומחמדיו אזי בשובו צוה הבורא אשר יביא איבריו ומשמניו לבית ה' לעולה או לחטאת לאמר כי איש כמוני אנכי כדאי להיות שלחני מזבח השם למען יגיעו הבעלי חיים על ידי לשלמותם ולכן אך מזבח ה' וכהניו יאכלו וישבעו ואמנם אשר עדין לא חטא ויביא קרבנותיו יען הוא על משמרת לבלתי ישבע בדשן נפשו הוא אשר יביא שלמים ויקח החלב והאלי' והקטיר על מזבח ה' לאמר כזה, אם ישבע נפשי אולי ירים לבבי מפני זה אנכי מקריב עתה החלב והאלי' דהיינו השבע והדשן ואמנם הבשר

יאכל בעצמו, והנה זה רק בזמנינו אשר האמת נאדרת ולא כן יהי' בעתיד במהרה בימינו כאשר יפקח ה' עיני האדם ויבין כל יצור את תכליתו וישמח האדם בבוראו ועבודתו אזי מעשה הקרבנות לא יורו על פחותות האדם כ"א יאמר האדם אין לי צורך להתענג לכמו אלה כי די לי בעבודת יוצרי אשר יתענגנו יותר מכל התענוגות אכן בזמנינו אם גם אחד מני אלף יכיר האמת לא יוכל לשמוח בו יען רבי רבבות רודפי שקר יתיצבו לנגדו, וזש"ה "והביאותים אל הר קדשי" ואז "ושמחתים בבית תפלתי" שתהי' שמחתם בלתי עכורה אחרי כי רודפי הבל ע"ע כלנו זרע אמת יכירו האמת אזי גלל כן יביאו עולות וזבחים לאמר, למה לנו אלה לתענוגות גופינו הלא עבודת השם תשמחינו יותר מכל תענוגי העוה"ז וא"כ הקרבנות לא מצד פחיתותם יובאו כ"א "עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי" ואמנם זה יהי' רק בעת כאשר ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים" וכמו שאמרנו, וזה ענין הקרבנות. ואמנם ענין שבת קודש מלבד שהוא זכר למעשה בראשית אף גם זאת היא רמז ליום שכלו שבת ומנוחה וזה מחיי העולמים והענין עד"ז אמרו רז"ל, פרק כל כתבי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר וקראת לשבת עונג וגו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך והכוונה בנחלה בלי מצרים הוא נחלת העוה"ב כי בעוה"ז הלא הכל מוגבל ובל מצרה והכוונה כי אדם אשר ישמור את השבת ואמנם בכל זה יתעצב אל לבו על אשר לא יוכל לעבד עולמו כמו בחולי הוא האיש אשר יעשה עמל העוה"ז עיקר ולא יאמין כי תכלית העמל היא מנוחת העוה"ב אמנם אשר יתענג ביום השבת הוא האיש אשר יחשוב עבודתו וימי המעשה לטורח אך יקוה למנוחת הנפש אשר אלי' תקותו כי רק המאמין בעוה"ב כוחל עוה"ב, וע"כ המענג את השבת נותנין לו נחלה בני מצרים ואמנם השם לא ביאר בתורתו בענין זה של שמירת שבת ולא כתב טעם כ"א זכר למעשה בראשית למען לא ישמרו את השבת ע"מ לקבל פרס וזה ענין מאמרם ז"ל במסכת שבת ע"פ לדעת כי אני ה' מקדישכם מכאן שהנותן מתנה לחבירו דלא עבידא לגלויי צריך להודיעו ואמרו כי שבת ג"כ מתן שכרה לא עבידא לגלוי' עיין בענין זה שם וגם המפורשים שם ובדברינו מבואר הענין כי אף אשר ענין שבת הוא העוה"ב בעצמו לא גילה אותו הקב"ה בפירוש מטעם שאמרנו וזה כוונתינו בתפילת מוסף לשבת ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג, הכוונה המשמר שבת וקוראו עונג יזכה לע"ל לשמוח בה' ואמר הטעם יען עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך הכוונה כי גם עתה עולמם הבא יראו בחייהם כמו שאמרנו, ואמר ובשביעי רצית בו וקדשתו הוא באמת חמדת ימים כי הוא דוגמת העוה"ב, ובעוה"ז רק אותו קראת זכר למעש' בראשית. והנה מטעם כי ענין שבת כענין עוה"ב ולעוה"ב כבר אמרנו כי לא יהי'

קרבן יחיד כ"א יכירו וידעו כל יושבי תבל וגלל כן אם קרבן צבור דוחה שבת ואף אם גם היחיד באמונתו יחי' בכל זאת כבר אמרנו כי לא יהי' לבבו שלם יען יתיצבו רבי רבבות נגד עיניו והנה כבר כתב הרמב"ן כי אף אשר בחוצה לארץ לא שמרו האבות את התורה והרי יעקב נשא ב' אחיות בכל זאת שמר יוסף את השבת יען הוא מצות אבות, ולמה שכתבנו הי' הענין יען העונג כי יום השבת אשר הוא מעין העוה"ב לא הי' עם לב יוסף להפילו מידו והרי זה למופת כי איש אחד בין אלפי רבבות אנשי מצרים הרעים בכל זאת באמונתו חי וכזה ראוי להקריב בעוה"ז קרבן רצון אף ביום השבת מעין עוה"ב וזה ענין מאמרם, חייך שבן בנך מקריב בשבת וקרבנו יהי' לרצון. ועד"ז אמר דוד הזבח והעולה אשר אתן המורים על פחותותינו אין לך חפץ בם כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה כי אם שלמות נפשו אותו אתה תדרוש זבחי אלקים רוח נשברה אמנם יגיעו הימים אשר הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים אז לא יהיו הקרבנות בגלל פחיתות הנפש כמו שאמרנו ואז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים כי הזבחים זבחי צדק וע"כ תחפוץ בהם כן יהי רצון במהר' בימינו אמן.

בעז"ה דרוש לפרשת ראה.

ברבות ר"פ זו מה כתיב למעלה מן הענין כי אם שמור תשמרו את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלקיכם וללכת בכל דרכיו ולדבקה בו כי אם שמר תשמרון אור בר קפרא הנפש והתורה נמשלו לנר הנפש דכתיב נר ה' נשמת אדם והתור' דכתיב כי נר מצוה ותורה, אמר הקב"ה לאדם הזה נרי בידך ונרך בידי נרי בידך זו התורה ונרך בידי זו הנפש אם שמרת את נרי אני משמר את כרך ואם כבית את כרי אני מכבה את כרך מנין דכתיב רק השמר לך ושמור נפשך מאוד הוה כי אם שמר תשמרון, ד"א אר"ש משל למה הדבר דומה לשני בני אדם אחד הי' לו כרם בגליל פירוש ודר ביהוד' ואחד הי' לו כרם ביהוד' ודר בגליל אמר זה שביהוד' לזה שבגליל שמר לי כרמי שבגליל ואני אשמור לך כרמך שביהודה כך אמר הקב"ה תורתי בידך ונפשך בידי אם שמרת את שלי אני אשמור שלך הוה אם שמר תשמרון אמר ישעי' פ' ע"ב כה אמר ה' בורא שמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאי' נותן נשמה לעם עלי' ורוח להולכים בה נראה לפרש מאחר דגלה לנו השי"ת ביצירת האדם ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חי' קשה לשכל האנושי להשיג מאין בא התחברות הנפש האלקי כמאמר המדרש המנפח משל מי הוא מנפח לא משל עצמו הוא מנפח ובא שהמעה"ש והסביר לנו הנפח הזה ואמר נר ה' נשמת אדם ר"ל זהר אלקי הוא הנשמה בקרבינו

ואין חילוק בין האדם החי והמת כי אם בעודו בחיים פניו מאירים ובמיתתו כ' משנה פניו וישלחוהו וכיון שגוף האדם עפר מן האדמה מה התחברות שייך בין חלק אלקי לעפר מן האדמה וביאר לנו זה היטב החסיד בספר חובת הלבבות כי האדם נברא ע"ד זה אחרי כי הדם הוא הנפש כמו שכתב כי נפש כל בשר דמנו בנפשו הוא והדם הזה ע"י שהוא מרתיח בכל עת וע"י רתיחה זאת הדם מתמעט בכל עת צריך האדם לקבץ אל קרבו המאכלים אשר הכין השי"ת לצרכו והמאכלים אחרי שנטחנו בקיבה יהפכו ע"י הכבד לדם ויושלם בכל עת הדם שנחסר ע"י רתיחה זאת אמנם מרתיחת הדם יעלו אדים דקים דרך חוט השדרה על המוח והאדים האלו אין בהם רק רוחניות כמות האדים העולים ביורה שמבשלים בו יין שרף שהם דקים ורוחניים והמה המה אשר תתחבר עמהם הנפש האלקי וההתחברות תהי' לפי יקרותם ולזה כתב הרמב"ם אין השכל צלול אצל אוכלי המאכלים הגסים כאשר הוא צלול לאוכלי מאכלים דקים והמה נקראים רוח וכל זמן שיתקיים ההתחברות הלז הנפש והרוח המה בשיתוף וע"ז אמר הכתוב אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש כי בבע"ח הנפש עצמה תחיה אותה ובבני איש ע"י השיתוף וביאר החובת הלבבות בזה מאמר שלמה המלך ע"ה בקהלת בעת פרידת הנפש מהגוף בתחלה ירתק חבל הכסף הוא הרוח המשתף הנפש עם הגוף כי נפסקו האדים מלעלות ואח"ז תרוץ גולת הזהב המשיל הרוח בכסף והנפש בזהב וממילא תשבר הגוף הנמשל לכד של חרס על המבוע וישוב העפר על הארץ כשהי' וזה ענין מאמר הכתוב ולא תשקצו את נפשותיכם בכל הרמש הרומש על הארץ כי האדים מדברים אשר המה שקץ לנפש ולזה אמר הכתוב ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם כתב רש"י חסר א' כתיב שהדברים האלה מטמטמים את הנפש וזה שאמר ישעי' כה אמר ה' בורא שמים ונטיהם ר"ל בנוטי' המלאכים המנהיגים כל הככבים והמזלות ורוקע ר"ל יוסד הארץ וצאצאי' נותן מן השמים נשמה לעם לבני אדם עלי' על הארץ ואמר ורוח המחבר הנשמה עם הגוף ורוח זה להולכים בה בארץ כי מצאצאי' הארץ יתהוה הרוח ומעתה ענין טהרת הנשמה בידינו לפי טהרת המאכלים אשר יקרא מהם הרוח וטהרה זו צריכה להיות ע"י המצווה עלינו בתוה"ק ואם אנו משמרים התורה שהיא נר ה' השי"ת ישפיע לנשמותינו שפע חכמה ותבונה וישמור השיתוף בין הרוח לנשמה ויתקיים מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד והיינו אם תשמור נרי אני אשמור נרך ואם ח"ו אנו סרים מדרך התורה יתקיים בנו לא ידון רוחי באדם לעולם לא יועיל הרוח הזה לשתוף הנשמה עם הגוף יען גם הרוח בשגם הוא גם כן בשר ואין הגון לשיתוף זה וזה שהתחיל בפ' לפנינו אחר אם שמור תשמרו ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה בידינו לקלל ולברך וביאר

הקללה מעצמה אם לא תשמעו אם נסור מדרך התורה והברכה תהי' אם תשמעו כי עי"ז תאיר נשמת ה' בקרבינו.

סיומא לדוד ה' אורי וישעי עד לחזות בנועם ה' וגו' ובשוח"ט אורי בר"ה וישעי ביוה"כ מכאן ואילך אם תחנה עלי מחנה לא ייירא לבי כתב הרמב"ן פרשת אמור דבכל ימים טובים כתיב בתחלת הפרשה אחרי שכתב וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל וגו' משא"כ ביוה"כ כתיב אחרי וידבר ה' אל משה לאמור אך בעשור לחדש הזה יום הכפורים הוא וכתב הרמב"ן ע"ז דהפסוק בא לבאר ענין התרועה בר"ה וביאר הכתוב דמלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא ומה מלכותא דארעא כשיש על האדם משפט קשה מבית המשפט שולחין הזמנה ליום הנקבע על עסק משפט כמה ימים קודם למען יערוך לו דין וטענה להציג נפשו כן עשה השם יתברך ויתעלה ביום הדין הגדול ולא המתין עד יום בואו כ"א צוה להריע בשופר בר"ה עשרת ימים קודם למען כל איש ישראלי יחשוב עם נפשו ויעזוב דרכו הרעה אשר הלך בה בשנה העברה ויקיים בנפשו לפני ה' תטהרו ופירשו רז"ל זה על הוידוי עיוה"כ טרם ישב השי"ת על כסא הדין וזה שאמר הכתוב אודיע לך ענין התרועה באחד לחודש יען בעשור לחודש וזה מרומז בתיבת אך ונראה דזה רמז דוד המלך ע"ה במזמור פ"ט שאמר אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון כוונתו יודעי תרועה המבינים ענין התרועה בר"ה ועי"ז ה' באור פניך במה שהארת להם מה לעשות מכח התרועה יהלכון וייטיבו דרכם קודם יוה"כ כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה שנהגו כל ישראל להתנהג בחסידות לפנים משורת הדין הצדקה ומע"ט בעשרת ימים ואחרי שאמר השי"ת בשה"ש ע"י שלהנמוע"ה פתחי לי אחותי וביארו רז"ל פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתח' של אולם וע"ז אנו מתפללים ותשובה גם אנחנו עושים אבל אתה יתברך החזירנו בתשובה שלימה לפניך ובעת שאנחנו זוכים לעשות תשובה שלימה אם תחנה עלי מחנה של מקטריגים ודאי לא ייירא לבי כי ביוה"כ אין לשטן רשות להסטין כמו שדרשו רז"ל מפסוק יגער ה' בך השטן לכך כתיב השטן בגימטריא שס"ד כי יותר משס"ד יום אין לו רשות להסטין כי יום שס"ה הוא יום הכיפורים אין לו רשות להסטין וכן אנו אומרים בכל נדרי **הס קטיגור וקח סניגר מקומו** וע"כ אפילו תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח ומאי בזאת וביאר אומר הכתוב טוב ה' לקויו לנפש תדרשנו ודרשו רבותינו במ' איכה טוב ה' לקויו יכל לכל ת"ל לנפש תדרשנו הכוונה אם האדם בוטח בה' שימלא לו כל משאלותיו בעניני העוה"ז הוא בטחון שוא אבל אם יבטח רק בצרכי נפשו בטחונו יתקיים והיינו לנפש תדרשנו אבל לצורך הנפש ג"כ אנו צריכין שלוה והשקט כי דאגת העולם יטרדונו

ממלאות בשלימות לצרכי הנפש וזה שאמר דוד המלך עליו השלום הוה יודע אשר גם בעת תקום אלי מלחמה בזאת אני בוטח יען איננו מתאוה לשלוה והשקט לחיות חיים נעימים כ"א אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש ומה היא ה' נגדך כל תאותי כן רצוני אינו כ"א שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו וא"כ כל תקותי רק לעשות רצונו יתברך וכיון שאצלי לנפש תדרשנו יתקיים כי טוב ה' לקויו ובזאת אני בוטח כן יסיר מישראל כל דאגה למען לישב בשלוה בבית ה' ולבקר בהיכלו אמן כן יהי רצון.

בעז"ה חידושי אגדה לסיומא דמסכת ברכות ש"ק פרשת נח תרנ"ד לפ"ק.

שלהי מכלתין עת לעשות לה' הפרו תורתך ר' נתן אומר הפרו תורתך עת לעשות לה'. נרא' לפרש דבריש מכלתין תנן בשעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן ומקש' הש"ס כהנים מאימת קאכלי בתרומה משעת צאת הככבים ליתני משעת צאת הככבים ומשני מלתא אגב ארחי' קמ"ל והקש' בתוס' הא כבר תנן לה במסכת יבמות בהדיא הערב שמשו אוכל בתרומה נרא' לפרש התנא רמז לן בזה ענין אחר דאמרינן במסכת חולין בפרק הזרוע על האי קרא דכתיב בעזרא לתת מנת לכהנים הלוים למען יחזקו בתורת ה' כהן המחזיק בתורת ה' יש לו מנת שאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת והייני אין נותנין מתנות כהונה אלא לכהן חבר ועדיין צריך לבאר לשון יחזקו, אמנם הענין התורה גזרה על הכהנים הלוים חלק ונחלה לא יהי' לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו הכוונה ע"ד שאמר הכתוב בפרשת הברכה יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ולכך לא ניתן להם חלק ונחלה למען יתאמצו להורות משפטי ה' ותורתו לישראל וגלל כן כל ישראל מצווין לתת להם מתנותיהם וזה ענין יחזקו בתורת ה' לאו שישבו בד בבד ויעסקו בתורה כי אם יעמדו על המשמר לחזק התורה בישראל ואם עושין כן יש להם מנת ראוין לקבל מתנותיהן ואם לאו אין להם מנת אינם ראוין לכך והנה בספר דניאל בסופו פסוק ומצדיקי הרבים כככבים לעולם ועד הכוונ' כי הרוצ' להצדיק רבים אם גם יראי' אשר בכל מאמצי כחו אינו משיג להוציא מחשבתו אל הפועל אשר שומרי דבריו ישמרו פקודתו בכל זאת לא יסוג אחור ויעמוד על משמרתו כי אם גם לא הביא שומעיו אל השלימות האמתי כרצונו אי אפשר שלא עשו דבריו רושם בלב שומעיו כי דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל לב והצלה פורתא עכ"פ הוה אבל באין חזון יפרע עם והנה השי"ת ברא להאיר גם הלילה הירח אבל מאחר שהירח פוחת והולך מימי חדש בחדשו ופעמים יהי' חושך בתחלת הלילה ופעמים בסוף הלילה, לזאת ברא ג"כ הככבים המאירים לעולם ועד בשוה ואף כי אורם מול מאור הירח כלא נחשב ישמחו בו עוברי דרכים בהארה זו המועטת כן צריך

להיות בהמצדיקי הרבים אם גם לא ישפיע אור כהירח שאורו בהיר כככבים עכ"פ יגהו אורם וזה כוונת הכתוב ומצדיקי הרבים כככבים לעולם ועד להיות בענינם מסתפקים במועט ועד"ז רמז לן תנא דידן כהנים מאימת קאכלי בתרומה ר"ל מאימתי ראוין לקבל תרומה אם הם המצדיקי הרבים שהם כככבים לעולם ועד והיינו דתנן בתרומתן ר"ל התרומה הראוי' להן אם יחזקו בתורת ה' והנה אמרו בפרק החליל היצה"ר מתגרה בת"ח ביותר כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו הכוונה כי היצה"ר משתדל בכל כחו למנוע הת"ח שישתדלו להחזיק תורה בישראל וע"י מה שיאמר להם ראה אם אתה יושב לבדך ועוסק בתורה עד היכן יגיע חכמתך בתורתך, אבל אם תשתדל לפקוח עיניך על המון העם כמה אתה מפסיד עי"ז בהשגת חכמתך אבל פיתוי היצה"ר הוא שוא ותועה וכמ"ש החובה"ל במשל שהביא לשני סוחרים שבאו לשוק למכור סחורתן האחד עינו רעה בשל אחרים ומוכר רק ביוקר כדי שירויח בסחורתו מחצ' על מחצה והשני המבין כי ע"י היוקר יסוגו הקונים אחור ולא יקנו מוכר סחורתו בעשרה למאה ובחזרתם לביתם מן השוק יתברר כי הריוח שירויח השני הוא כפלי כפלים ממה שהרויח הראשון כי כנגד קונה אחד שקנה מן הראשון היו מאה קונים שקנו מהשני וכן הוא הענין אצל הת"ח, הת"ח השומע לעצת היצה"ר הנ"ל ולא ישתדל לטובת הכלל אם גם הרויח הרבה לעצמו אבל מה אנו מה חיינו אך הבל כל אדם סלה מה כחינו ומה גבורתנו משא"כ המזכה רבים שיש לו חלק בכל מה שפעל אצל הרבים אם מעט אם הרבה יזכה לעשר ידות יותר מהת"ח היושב בד בבד וזה כוונת ר' נתן כי האי קרא עת לעשות לה' הפרו תורתך מסיפא לרישא מדרש וכוונתו על הא דתנן בריש מכלתין כהנים אימת קאכלי בתרומה משעת צאת הככבים דהיינו אם הם ממצדיקי הרבים וכמ"ש וע"ז קאמר שלא יתפת' מיצה"ר כי ע"י הצדקת הרבים יפסידו בחכמת תורתם כ"א יאמרו הפרו תורתך אתה צריך להפר תורתך ולהפסיד בחכמתך משום עת לעשות לה' ועיין בענין זה הקדמת ספר חתם סופר חלק יו"ד הנקרא פתוחי חותם ותשבע בצחצחות נפשך.

גמרא שלהי מכלתין אמר לוי בר חייא היוצא מביהכנ"ס ונכנס לביהמ"ד ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון אר"ח בר אשי אמר רב צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב ועיין רש"י ונרא' לבאר ענין התפלה בבית הכנסת מלבד שהיא סבה להתקבל תפלתו כמו שלמדו רז"ל מן הפסוק הן אל כביר לא ימאס יש בה עוד תועלת אחרת כי אם האדם התפלל לבדו בביתו אין תפלתו אלא לצרכי עצמו על מחסוריו אשר יפגעוהו לא כן המתפלל בביהכנ"ס ויתבונן באחיו בני ישראל הנמצאים עמו ויראה מחסורי איש ואיש אחד מחוסר פרנס' והשני

מחוסר בריאת הגוף וכיו"ב והמקיים מצ"ע ואהבת לרעך כמוך קודם התפלה כמ"ש המחצית השקל אשר קודם התפלה חייב כל איש ישראלי לומר הריני מקבל עלי לאהוב כל אחד ואחד מישראל כמוני, מתוך זה מתפלל על כל חביריו ועי"ז יתקיים בו כל המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה ולמדו כן מאברהם ואבימלך וע"כ למד דוד המלך עליו השלום מאחיתופל שני דברים הא' אשר יחדיו נמתיק סוד שלא יעסוק בתור' בד בבד כי עי"ז דעתו של אדם מתנופשת כמ"ש חרב אל הבדים ונואלו, והשני בבית אלקים נהלך ברגש, שיתפלל ברבים ולא ביחידות, אבל ענין זה הי' די אם הת"ח יתפללו בבית מדרשם כי גם שם ימצאו אצל חבריהם כמה ומחסורים לכל אחד ואחד אבל אמרו רז"ל לבעי רחמי ואתכלי' על עלי' התלמדי חכמים צריכים להתפלל על מחזיקי התורה אשר נמשלו לעלים ולתכלית זה נבחרו הביהכנ"ס למען יודע להת"ח צערן של צבור, ואמנם אחר התפלה בבית הכנסת צריך הת"ח להשתדל לו תקוה שתתקבל תפלתו והדרך לזה היא כמ"ש דוד המע"ש בפתיחת ספרו כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והי' כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו, דהיינו פירי התורה והחכמ' יתן בעתו לא כאותם שנאמר עליהם כי רבים חללים הפילה, ודרשו רז"ל זה תלמוד שלא הגיע להורא' ומורה ולזה אמר יתן בעתו ואמר ועליהו לא יבול ופירשו בתנא דבי אלי' עליהו אלו בעלי אמונה ר"ל המון העם אשר לא חכמו בתורה אבל הם עלים המגינים הלומדים וההוגים בתוה"ק ולזה אמר לוי שאחר שהתפללו הת"ח בבית הכנסת ותפללו בעד הצבור יכנסו לבית המדרש ואמנם המקיים בביה"מ ובתורתו יהג' יומם ולילה ופרנסתו מקופחת ע"כ עוסק בתורה מתוך הדחק ואמרו רז"ל כל העוסק בתורה מתוך הדחק תפלתו נשמעת שנאמר ונתן לך לחם צר ומים לחץ וכתיב בתרי' חנון יחנך לקול זעקך וזה שאמר לוי כשם שע"י הכנסתו מביהכנ"ס לביהמ"ד גרם שאין תפלתו חוזרות ריקם כך אחר שקבע עצמו לביהמ"ד וחי' חיי צער אם יכנס לביהכנ"ס שוב תפלתו נשמעת כדכתיב חנון יחנך לקול זעקך. ועל זה קאמר ר' חייא בר אשי לא די אשר הת"ח בעוה"ז ישתדלו לטובת אחיהם בני ישראל גם כשיגיע לעוה"ב עומדים ומתפללים, ועומדים ומתפללים בעד טובת אחיהם בנ"י כמו שמצינו אצל חטא העגל שאמר משה זכור לעבדיך אברהם יצחק ויעקב וכלב השתטח על קברי אבות שינצל מעצת מרגלים וזה שאמר ת"ח אפילו לעוה"ב אין להם מנוחה וסיים הש"ס שם אמר ר"א אמר ר"ח תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרא בניך אלא בוניך הכוונה כי ע"י שהת"ח משתדלים אל הבורא ית"ש שישפיע טובה על ישראל הקב"ה שומע תפלתן כבן המתחטא לפני אביו כמו שאמר שמעון בן

שטח על חוני המעגל עי"ז הם מרבים שלום בעולם כי סבת המחלוקת היא עין ברי' צרה בחברתה, וזה בא מחמת צמצום הפרנסה אבל אם הקב"ה שומע תפלתן של הת"ח השלום מתרבה אמנם זה בתנאי אם תורתן של ת"ח לעשות נ"ר ליוצרם וזה שאמר וכל בניך לימודי ה' שעוסקין בתורה לשמה אז ורב שלום בניך אל תקרא בניך אלא בוניך הכוונה בבוכיך על מחזיקי התור' העומדים לימין הת"ח כי אם אין קמח אין תורה ואמר יהי שלום בחילך אם בחילך היינו בין הת"ח שכולם מתכוונים לעסוק בתורה לשמה, אז יהי' שלוה גם בארמנותיך ר"ל בחרוונותיך של העוסקים בישובו של עולם וסיים בהאי קרא לבאר כוונתו ה' עוז לעמו יתן אם השי"ת יתן עוז לעמו שיהיה לכל ישראל פרנסה בשפע ולא תהיה פרנסתם מצומצמות אזי ה' יברך את עמו בשלום.